

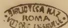

14
30 Q
10

OPVSCVLA
Quæ Disputationibus
ROBERTI BELLARMINI POLITIANI,
EX SOCIETATE IESV,

IN EDITIONE VENETA, AB EODEM AVCTORE adiuncta fuerunt.

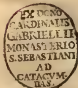
Hoc ordine collocata reperies:

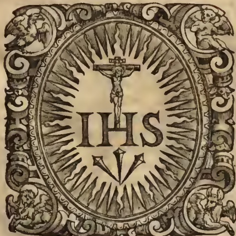
Appendix ad libros de Pontifice.
De Exemptione Clericorum.
Libri Tres de Translatione Imperij:
Appendix ad disputationem de cultu imaginum.
De Indulgentijs libri duo.
Iudicium de Concordia Lutheranorum.
Apologia breuis pro eodem libello.

AD ILLVSTR.MVM ET REVER.MVM D. D. IVLIVM AB ECTHER Episcopum Herbipolensem, & Orientalis Franciæ Ducem &c.

Cum Priuilegijs Summi Pontificis, Cæsareæ Maiestatis, Senatus Veneti, & aliorum Principum.

VENETIIS, MDXCIX.

Apud Minimam Societatem.

OPVSCVLA

Quæ Disputationibus

ROBERTI BELLARMINI

POLITIANI

EX SOCIETATE IESV.

IN EDITIONE VENETA, AB EODEM AVCTORE adiuncta fuerunt.

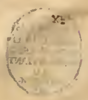
Hoc ordine collocata reperies:

Appendix ad libros de Pontifice.
De Exemptione Clericorum.
Libri Tres de Translatione Imperij.
Appendix ad disputationem de cultu imaginum.
De Indulgentijs libri duo.
Iudicium de Concordia Lutheranorum.
Apologia breuis pro eodem libello.

Cum Priuilegijs Summi Pontificis, Cæsareæ Maiestatis, Senatus Veneti, & aliorum Principum.

VENETIIS, MDXCIX.

Apud Minimam Societatem.

ILLVSTR.^MO ET REVER.^MO

D. D. IVLIO AB ECTHER

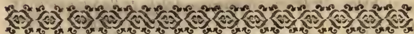
EPISCOPO HERBIPOLENSI, ORIENTALIS FRANCIAE Duci Serenissimo, & S. R. Imperij Principi Inuictissimo.

Ioannes Baptista Ciottus.

VM ita veteri consuetudine receptum sit, vt quibus rebus principes viri delectentur, in his multi suum studium probari velint, percommode me facturum existimaui, si quid ego eius generis ad te mitterem, quod omnibus te praeferre voluptatibus intellexissem; ex omnibus autem cum ea studia maximè colere soleas, quorum fructus non oblectatio sola sed immortalitas est, quorum perceptio humano generi est admodum salutaris, quorum doctrina ad anima vulnera sananda & impias improborum hominum opiniones euellendas est accommodatissima, in eam subito iui sententiam, librum hunc fore tibi iucundissimum, non solum quia nunc primo in lucem prodit, & totus nouus est auctoris partus, qui tibi dicatus & consecratus exit in hominum lucem, sed multo magis quia sacris de rebus agit, Christianamque veritatem tuetur, & rectissimam ad verum religionis fontem ostendit; cuius tu accerimus defensor & studiosissimus propagator semper extitisti. Etenim cum exitiosa discordiarum semina imperita multitudinis mentibus iniecta longè lateque serpant, & omnes Germania prouincias opinionum dissensionibus & erroris labe deprauare contendant, totus in hanc curam incumbis, ne qua prauarum opinionum contagio tuorum populorum animos inficiat. Tu enim Orientalis Francia populos, in tanta rerum omnium perturbatione, & externi periculi metu, ab impendenti exitio tua prudentia ereptos, in summa tranquillitate optata potius quàm sperata semper conseruasti: veterem verò religionis integritatem & dignitatem multis improborum sermonibus oppugnatam retinuisti: Christiana veritatis splendorem magnis multorum voluminibus & contentiosis quaestionibus penè oppressum, densissimis errorum tenebris circumfusum, in perspicua & aperta luce translatum sustinuisti. Quo nomine non tuos solum populos, sed & Christianam Religionem vniuersam quam maximè tibi deuinctam tenes, cuius causam tam praeclarè egisti, agisque quotidie ardentius: cum, vt impiorum dogmata elidas, & exscindas, eorum radices euellas atque extirpes, nullam tibi difficultatem pertimescendam, nullum periculum detrectandum, nullam dimicationem refugiendam putes. O te modis omnibus faeli-

cem, qui tam praeclaris pro pietate & religione susceptis laboribus, facis vt boni omnes humanis & diuinis muneribus cumulatum quam maxime velint, diuturnum autem tibi hunc vitae cursum ad eorum quos regis salutem peroptent. Ego verò hac non solum publica de causa, sed & priuatis etiam multis, quae mihi tecum intercedunt, ita te diligo & obseruo, vt obseruantia mea in te nihil fieri possit ardentius, quam etsi nullis officiorum muneribus me satis testari posse sciam, indicare tamen hoc obseruantiae signo volui; quod tibi vel ob hoc vnum gratissimum fore confido, quia liber hic eius auctoris nouus est foetus, cuius vbique spectata virtus & doctrina, omnes in sui amorem trahit, in admirationem allicit, ad lectionem verò etiam nolentes cogit. Hunc libentissime excipe Librum, si non ex mea, praestantissimi certè auctoris causa. Diu Vale.

Typographus Lectori beneuolo Salutem.

VM in Veneta editione Disputationum ROBERTI BELLARMINI Societatis IESV Theologi quae nunc Lector candide recenter prodijt, Opuscula quaedam eiusdem authoris nunquam antea euulgata fuerint addita, rem non minus vtilem doctis nos omnibus quàm gratam esse facturos arbitrati sumus, si eadem illa quae in prioribus desiderantur editionibus opuscula, in vnum quasi fasciculum coniecta, & à veteribus separata Disputationibus, praelo subiecta Typographico in publicum produceremus, hoc potissimum fine, vt illorum qui iam in prioribus emendis impensas antea fecerunt commoditati consulentes, ab eorundem iterata eosdem emptione liberaremus, simulque huius vtilitate auctarij ex integro frui faceremus. Vale, & nostros hosce conatus in rem tuam praecipuè exercitos, quo solitus es affectu vt per tuam prosequi digneris humanitatem optamus. Venetijs ex Calcographia nostra anno puerperij Deiparae Virginis, M D XCIX. ipsis Kalendis Martij.

INDEX RERVM MEMORIA DIGNARVM

Quæ in hoc Appendicis Opuſculo operum D. Roberti Bellarmini Societatis Ieſu Theologi paſsim occurrere poſſunt ſerie Alphabetica digeſtus.

A

AARON à Moiſe fuit in ſummum ſacerdotem conſecratus. col. 52.a

Aaronicorum ſacerdotum licèt ſacrilegorum & impiorum Chriſtus Saluator & Apoſtoli honorificè loquendo meminerunt & quare. 31.a

Abſolutio duplex, altera particularis, altera generalis, & vtra earum requirat cognitionem cauſæ. 224.a

Abſolutio non modo à peccatis, per ſacramentum pœnitentiæ, ſed à cenſuris quibuſcunque, & etiam diſpenſatio in omnibus vnde colligatur vide. 213.a

Actionum humanarum bonarum duplex valor, ſcilicet meriti, & ſatisfactionis. 205.a

Adolphus Comes Holſatiæ propter Chriſtum ex opulentiſsimo & potentiſsimo principe pauperrimus monachus factus eſt 66.a & col. ſeq.a

Adrianus Papa, Carolum Magnum electionum Pontificis cæterorumque Epiſcoporum iure, & patriciatus ſimul dignitate ornauit. 148.a

Adrianus IIII. antea Monachus ab Eugenio III. Card. creatus, doctiſsimus & optimus in Noruegiam miſſus, eam prouinciam Chriſto ſuis laboribus acquiſiuit. 33.d

Adrianum IIII. nouo & inſolita mortis genere apud Anagniam extinctum fabuloſè refert Abbas Vrſpergeuſis ex Ioanne quodam Cremonenſi obſcuro autore & ſchiſmatico quem ex affectu potius quam veritate talia ſcripſiſſe refert Ioannes Nauclerus in Chronico. 87.e. & 88.a.b.

Aërius quid ſenſerit pro Miſſa in remediũ defunctorum 367.c

Aeneas Syluius poſtea Pius ſecundus appellatus, Pont. Max. Imperium in Reges Francorum per ſuos prædeceſſores Pontifices tranſlatum affirmat. 128.d

Albertus Imperator a Bonifacio VIII. vehementer contendit vt Imperium ſibi & hæredibus ſuis confirmaret, ſed non impetrauit, quia Roman. Pont. voluit Imperatorum eligi non naſci. vnde cognoſci poteſt quæ fuerit eius Imperatoris ſententia de poteſtate ſummi Pontificis in eathendis hominibus ad Imperium. 99.b.c

Albertus Pighius Apologiam Ludouici quarti egregiè refutauit 188.b

Alberti Krantij Germani teſtimonio Electorum ius ſeptemuirum nominandi regem in Imperatorem per Pontif. promouendum à Pontificibus Romanis promanaſſe comprobatur. 180.d

Eiuſdem teſtimonio Illiricus mala fide abuſus notatur ibid.

Alciatus vir doctiſsimus & hiſtoriarum peritiſsimus etiam hæreticorum aduerſariorum teſtimonio. 176.a

Alciati eiuſdẽ nobilis Iureconſulti error qui ſcribit Carolum Magnum Imp. víuum ſibi a Pontifice populoque Romano deſignari procuraſſe. 119.c

Alexandri tertij Pontif. reſponſum legatis Græcorum Imperatoris vnionem iterum fieri cupientibus Orientalis ſimul & Occidentalis Imperij datum authoritate & prudentia plenum. 103.c

Alexandrinus Patriarcha non multis ab hinc menſibus miſſis ex Aegipto literis moderno Pontifici maximo Clementi VIII. inſcriptis, caput eum Eccleſiæ vniuerſæ Chriſtique vicarium confitetur. 5.c

Anabaptiſtæ palam Magiſtratum omnem de medio tollunt. 65.d

Anima Chriſti habuit eſſentialem gloriam ſine meritis in inſtanti conceptionis ſuæ, & ideo de rigore iuſtitiæ meruit omnib. hominib. gratiã & gloriam. 211.b

Animæ exiſtẽtes in purgatorio nõ dĩr liberari applicatione ſacramẽti cõtra Lutheranos, ita aſſerẽtes. 266.b

Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus vir ſanctimonia & literis clariſsimus, Henricum IIII. Neronis, Domitiani, & Diocletiani ſucceſſorem vocat. 72.d

Antichriſtus in ſuo nomine venit, quia nullum ſupra ſe Deum agnoſcit. 4.b

Antichriſtum futurum genere Iudæum atque ex Tribu Dan cum S. Irenæus dixit Hieroſolimiſque regnaturũ, & in templo quod Salomonis dicebatur ſeſſurũ, ſumma eſt Caluinianorum cæterorumque hæreticorum impudentia einſdem Antichriſti notam Romano Põtifici impiè adſcribere. 7.d

Antipapas tres ob ſimultates cum legitimis Pontificibus ſuſceptas ſchiſmaticè fouit potentia Imperiali Fridericus primus Imperator contra Alexandrum Adriani IIII. ſucceſſorem. 88.c

Apoſtolicæ Sedis authoritate Imperij gaudet prærogatiua Germania. 120.a

Aquilam bicipitem quare Romani Imperatores pro glorioſis gerant inſignibus. 109.a

Argumentum libelli inſcripti falsò ab Hæreticis, Synodus Pariſienſis, ab Auctore explicatur. 189.b

Argumentum ſecundum Catholicorum deſumptum ex Apoſtolo 2. Corint. ſex obiectionibus impugnatur à Kemnicio, et quæ illæ ſint. 294.a & ſeq.

Argumenta Lutheri contra Indulgentias quomodo refellantur. 159.a.b.c. & ſeq.

Arianos, Macedonianos, Neſtorianos & Pelagianos non ſolum Catholici ſed etiam Lutherani & Caluiniani pro hæreticis habent. 6.c

Arnulphus Germaniæ Rex à Papa Formoſo Romam veniens ſummo fauore exceptus & Imperij Corona donatus. 164.c

Arnulpho Imperatore defuncto, magna inter Italos

Longobardos, Germanos seu Francos Orientales & Francos occidentales seu Gallos de possessione Imperij fuit concertatio. 168.b

Articuli multi Louaniensium damnati à Pio V. & Greg. XIII. & præcipuè ille, qui habet solius Christi satisfactionibus remitti pœnam temporalem, sanctorum autem passionibus offerri Deo, vt ipse earum intuitu malis applicet merita Christi. 320.a

Auctorum nomina, qui de Indulgentijs, & piè, & Catholicè scripserunt tum eorum, qui ipsis impiè detraxerunt. 303. b.c.d.& e.

Aurum ex Ennij stercore colligebat olim Virgilius, at Illyricus ex historicorum auro stercus colligit. 134.b

B

BABYLON vbi Roma dicitur a Tertulliano & Hieronymo imo ab ipso principe Apostolorum Petro, & similiter ab Apostolo Ioanne de Roma Ethnica non de Roma Christiana intelligitur. 8.a

Bambergensis Episcopus Friderici orator Imperatoris ad Summum Pontif. principis sui nomine Coronę Imperialis insigne a Pontifice petijt. 86.e & 87.a

Baptismos renouat ita hominem, vt post illum nihil prorsus sit expiandum, neque culpa, neque pœna, aut æterna, aut temporaria, & post illũ si maneat in statu gratiæ, nullo modo sunt necessariæ Indulgentiæ. 274 d

Baptismus, & Monachatus quã similitudinem habeant inuicem quo ad culpam, & pœnam. 351.b

Barbari suos duces nominant Reges. 12.d

Belissarius & Narses Græci Imperatoris Duces Gothos Italiæ possessione exuerunt non Longobardi vt mentitur Illiricus. 112.b

Belli iure Imperiũ Germanorũ nõ fuisse acquisitũ. 104.c

Berengarius tyrannus ab Othone primo Imperatore captus. 162.a

Berengarius Longobardus Italiæ Rex & Imperator ab Othone primo iam Imperatore prædecessor & Imperator appellatus. 165.a

Bocaccius iure a Catholicis reprehensus quod primę feceris fabulæ fundamentum sacramenta confessionis atque extremę vnctionis. 30.b

Bohemię Rex ab Electorũ numero ab Hostiense Cardinale Henrico excluditur, quia non sit Teutonicus. 170.b Reuera non eligit Imperatorem cum cęteris, sed solũ quando sex electores inter se ita diuiduntur, vt tres vni, & tres alteri suffragentur, tum ille ius habet ex duobus electis alterum nominandi ibi.b.

Bona opera non prohibentur præter fidem in iustificatione contra mendacium Lutheranorum. 336.b.& c.

Bona Clericorum tam Ecclesiastica quam sęcularia libera sunt, ac merito esse debent à tributis principum sęcularium. & istius propositiones varias probationes vide. 42.d.e

Bona Clericorum temporalia, bona dominica propriè dicuntur & quare. 49.c

Bullæ indulgentiarum sunt conficiẽdę, contra Kemnitiũ, quãuis hoc non probetur ex scripturis in particulari, sed tantum in communi. 286.a

C

CALVINVS refutatur cum dicat sanguinẽ Christi profanari Indulgentijs. 266.a

Caluinus decipitur & est mendax cũ dicit, Catholicos negare sanguinem Christi non sufficere ad remissionem, reconciliationem & satisfactionem peccatorum, hoc enim falsum esse multis rationibus prob. 266.a.b.c

Caluinus citans testimonia scripturæ, quib. nititur probare merita Sanctorũ si adiungantur sanguini Christi, sine eius meritis ipsum Christi sanguinem profanari, quomodo sint intelligenda. 266 d.& e.267.a

Caluiniani paulatim in Atheismum prolabentes de religione iocum, & de controuersiis fidei ludicras declamatiunculas faciunt. 2.b

Caluiniani opinantur potestatem remittendi, vel retinendi peccata esse referendam ad concionem quod absurdum reprobatur. 274.b

Caput Ecclesię cum sit Christus quo item caput eiusdem summus Põtifex dici possit nimirũ ministeriale. 32.e

Carolus Magnus Occidentis primus & Frãcorũ Imperator a Leone III. Pont. Max. nominatus & coronatus Irenes Imperatricis Orientis nuptias ambit illa nec ab eo coniugio abhorrente. 91.a

Carolus Magnus omnium consensione Historicorum primus ex gente Francorum fuit Romanorũ Imperator ex quo constat non hęreditario eum iure Imperium vt mentitur Illiricus habuisse. 116.d

Carolus Magnus Romam venit Pontifices Max. vlturus iniurias non eum iudicaturus vt metitur Illyricus. 150.e

Carolus Magnus Patritius Romanus nunquã Romanorum hostis sed semper eorundem amicus fuit. 105.b ib.b.e

Longobardorum in Italia Regnum armis adeptus est Romam venit non vt hostis orbem expugnaret, sed vt Patritius & orationis etiam gratia, & ut causam cognosceret quę inter Põtificẽ & seditiosos quosdã ciues fuerat exorta. ibid.e

Caroli Magni successionis series videatur. 155. a.b.c. & per totam.

Carolum Magnum precibus populi Romani Leo Pontifex Imperatorem dixit. 128.a

Carolus Caluus ab infestatione Ludouici iunioris Imperatoris non hortatu Pontificis Summi Adriani sed mandato abstinuit. 179. d

Caroli Calui testimonio & feria celerique ad Pontificem ex Francia profectione ostenditur prêter coronationẽ & Imperij ius ad Reges per Summum Pont. transferri posse. 99.b.

Carolomannum qui relicto principatu Franciæ Monachatum elegit diuino succensum amore fuisse scribit Abbas Vrspergensis. 66.e

Carolus V. Imperator cum Francisco primo Rege pacem fecit & Leonoram sororem ei in matrimonium collocauit nõ communicata cũ eo Imperij dignitate. 136.a

Carolus Molinęus Gallus Hęreticus & ob id Pont. Rom. inimicus authoritate fidei in suis scriptis caret. 180.b

Cassiodorus Chronographus insignis Theodorici Gothorum regis Cancellarius. 121.c

Catholici præter fidem in lapsis contritionem, confessionem, & satisfactionem necessariam volunt Lutherani solam fidem 280.a

Catholici Theologi omnes volunt homines iustificatos posse satisfacere Deo pro debito pœnæ temporalis de congruo, sed etiam de condigno contra secundum cap. Kemnitij falsò imponentis ipsis pęnam temporalem non posse exsolui. 284.a

Catholicis omnibus sacrosancta Pontificum esse debet authoritas. 102.b

Causa iusta Indulgentias concedendi vtrum debeat esse proportionata, ita, vt minima indulgentia minimã requirat

quirat cām, maxima verò maximam, in hoc grauissimorū auctorū diuersę sententię, & rāaes. 242.b.& se.
Causa iusta indulgentia, quare non requirat, vt opus iniunctum sit omnino satisfactorium, ita vt compensent omne delictum. 242.e
Causam iustam, vt plurimum in dandis indulgentijs duo requirere. 243.c
Causa concedendi Indulgentias antiquis temporibus, & nouis, quanam essent & in quib. differrent, & conuenirent. 311.e.& seq.
Causa indulgentia data particulari; & in communi inuicem diuersa, & quomodo. 244.b
Causa Indulgētiarum quot sint, & qua illę. 310.e & seq.
Causa Ecclesiasticę quanam vocentur. 40.a
Calestinus V. Rom. Pont. à Dante reprehensus quod pontificatu spontè se abdicarit. 17.b
Eiusdem laudes ob vita sanctitatem & miraculorum exhibitionem vide. ibidem.c.& 36.e & 37.a
Eiusdem vitam fideliter & doctè scripsit Cardinalis Comeracensis petrus ab Alliaco. ibid.c
Cęlibatus quomodo sit necessarius ad sacerdotium 312.b
Caremonia Ecclesia veteris antiquorū Patrū in Ecclesia nostra seruantur contra mendacium Lutheranorum asserentium se illas seruare; & qua illa sint. 340.d.e.& seq.
Casar Dictator in bello aduersus Gallos inter opera Germanorum se vsam testatur. 107.d
Casar Germanicus regnum habet ex electione suorum principum, à Pontif. autem max. habet nomen Imperatoris. 83.e
Cęsares ante Pōtificiā Coronationem Reges, post eam verò Imperatores & Augustos à veteribus vsitata phrasi appellari solitos. 92.e
Cesares olim dicebantur q Augusti futuri erant. 161.e
Casorum Germanorum potentiā & gloriā ad Antichristi prastigias & Tyrannidem Lutherus eiusque filij Chytreus bibliander & Illyricus referunt. 70.e
Casarei iuris fuisse per omnem vetustatē castigare Pontifices summos, cum totius vetustatis exempla contrarium clament, affirmare, vt facit Illyricus summa est impudentia 162.e
Christus Saluator et Apostoli de Sacerdotibus Aaronicis licèt iam sacrilegis, & impijs honorificè loquuti fuerunt & quare. 31.a
Christus Saluator quare ad tributi solutionē non fuerit obligatus. 43.e
Christus assumpsit sibi adiutorem Paulum ad saluandum dignatione, non necessitate, quomodo sit etiam per merita sanctorum admixta ipsis meritis Christi in indulgentijs. 272.b.& c
Christus licet non iudicarit res terrenas id non fecit quia non potuit sed quia noluit. 144.e
Christus Pilato fuit subiectus de facto non de iure & potestas de super data quam in Pilato Christus agnouit non potestas iudiciaria sed permissio intelligenda est vt sancti Patres docent. 52.a.b
Christus sua passione satisfecit pro omnibus peccatis non solum pro peccato originis contra Lutheranos volentes missam fuisse institutam, vt pro actualibus pro deesset. 347.d & e
Christus quare voluit applicare integrum precium sua redemptionis tam quoad culpas, quam quoad pœnas tum aeternam, tum temporalem, sacramento Baptismi, sacramento non pœnitentia verò. 297.d
Christum suscepisse pro nobis omnem culpam, sed non totam pœnam est mendacium falsò à Kemnitio Catholicis impositum. 287.a & b
Clauium missio ad principes viros summorum Ecclesia Romana Pontificum religiosum munus erat, non dignitatum vel Papale insigne. 150.a
Clemens sextus annum, in quo summa indulgentia concedantur adeuntibus basilicas apostolorum, instituit appellandum annum Iubilei, more veteri propter similitudinem. 202.e
Clemens.VI. quibus rationibus fuerit adductus edere Extrauagantem qua determinat, extare thesaurum spiritualem passionem Christi & sanctorum. 210.b
Clemens. VIII. laudandus. 245.a
Clerici sic dicti tanquā ad sortē Domini pertinētes. 49.b
Clerici grauiter puniuntur Decretis Conciliorum Mileuitani & Matisconensis si ad terreni Imperatoris causam ecclesia deserant. 40.b
Iidem quomodo ab obligatione legum ciuilium nō eximantur scilicet obligatione non coactiua sed solum Directiua. ibid.d
Clerici etiamsi leges ciuiles nō seruent, nō possūt à iudice saculari iudicari. 41.b
Clericorum exemptio in rebus politicis tum quoad personas tum quoad bona introducta est iure humano pariter & diuina. 44.a
Clericos ob honorem Domini tributa non soluere Diuus asseruit Hieronymus. 45.b
Clericos tum maiores tum minores iure subiectos esse debere seculari potestati asserere hareticum est. 39.b
Iure diuino tantum esse liberos & eorum bona à potestate principum secularium Catholicis aliquot tenent. ibid.d
Et nonnulli ex ijs pariter Catholicis partim diuino iure partim humano ijsdem hanc immunitatem competere asseruerunt. ibid ead.d.& e
Clodoueo Carolus Magnus trecentis ferè annis posterior fuit. 126.b
Clodoueo Consulatus & patritiatus insignia contulit Anastasius Imperator non Augustalem dignitatum vt mentitur Illyricus. 125.a
Clodoueo Coronam aurea gēmatam sibi ab Anastasio Imperatore donatam Romā S. Petro misit. 125.d
Communio Sanctorum qui est nonus articulus. quam communionem significet, & quod illa sit triplex contra Kēnicium. 304.e
Concessio indulgentiarum quoad ea, qua pendent ex solo iure Ecclesiastico est rata etiam sine iusta causa, qua verò pendet à Deo, vel in hac vita vel in alia non; & qua de causa. 241.c.& d
Concilium Generale secluso Papa non posse concedere plenarias Indulgentias, quare. 239.c
Concilium Nicanum statuit quo cultu Imagines sint adorandę viuifica Crux contra imposturam Michaelis Balbi. 191.e
Concilium Generale secluso Papa non habet autoritatem Papalem nec formaliter, nec eminenter, sed tantum Episcopalem. 239.b
Concilia Ecclesia Catholica, quare non mutent quot annis dogmata, vt Lutherani. 283.c
Concilia tum Generalia, tum prouincialia antiquissima probant dari Indulgentias. 214.c
Cōciliatio opinionū circa proportionem iusta causa ad dādas indulgētias & vtra verior sententia. 243.c & seq.

Conditio-

Conditiones necessariæ indulgentiæ quæ, & quot sint. 246.b

Confessio Augustana cohæret cum Ariana hæresi circa vnitatem essentiæ diuinæ, & quomodo. 331.d

Confessio Augustana damnata à Carolo V. cū subscriptione quinq; Electorū; Ecclesiasticorum principum triginta, secularium viginti trium, Abbatum viginti duorum, Comitum, & Baronum triginta duorum; Ciuitatum liberarum; & Imperialium trigintanouem. 328.d

Confessioni Augustanæ vnum solum principem Electorem, sex principes, & Ciuitates liberas solum duas adhæsisse & subscripsisse constat. 63.c

Eandem in Augustano Conuentu Imperij ordinum ab ipso Imperatore Carolo V. damnatam cum numerosa principum & Ciuitatum subscriptione. 63.c

Confessio Lutheri in quot dissentiat à Confessione Augustana contra ipsos Lutheranos: & quam sit secum pugnans in duobus articulis, altero de vnitate Essentiæ diuinæ, altero de Incarnatione. 329.a.b.c.d.& e

Confessio quando sit necessario facienda ante indulgentiæ perceptionem, & quando non. 248.d.& e

Coniugium quando prohibitum sacerdotibus contra Lutheranos dissentientes. 341.e.& seq.

Coniugium omnino prohibitum sacerdotibus ex Canonibus omnibus contra mendacium Lutheranorum. 345.a

Constantinus magnus Constantinopolim quasi alteram Romam ædificauit.

Constantinus Imperator qui primus fuit Imperator aperte Christianus, natura docente Ecclesiasticos immunes à communibus Repub. oneribus declarauit. 48.d

Quod & multi alij Imperatores post eum fecerunt. ibid.

Idem Episcopum Eusebium Nicomediensem in exilium relegauit antea tamen à Concilio Nicæno depositum propter hæresim. 41.e

Eiusdem donatio Siluestro Pontifici facta, non solum vrbem Romam atque Italiam vniuersam, sed etiam omnes Occidentalis Imperij prouincias complectebatur: 84.b

Eiusdem Imperatoris heroicum non minus quam pium in defensionem nominis sacerdotalis factum ex Theodoreto vide 30.d.e.& seq. a

Constantino magno excepto nullus Imperator fœlicior, nullus Ecclesiæ vtilior Carolo magno repertus fuit. 143.a

Constitutio Pontificia quæ septemuiros principes, Electores esse voluit, odiosa. 175.a

Postea tamen vistandorum occasione Schismatum omnium consensu recepta fuit. ibid.

Consuetudine communi Christianorum præterquam quod ex sacris literis & libris sanctorum patrum nominibus patris & pastoris sacerdotes ornantur. 49.a

Consules tres vno anno fuisse in auditum est. 126.a

Contradictiones Illyrici hæresiarchæ de Imperij Romani translatione quamplures videto late 59.60.61.62.& 63. per totus.

Crucis imaginem cum colere liceat multo magis imaginem crucifixi. 194.a

Crucem tātum esse adorandam nō autem reliquas imagines impiè blaterant hæretici. 193.e

Culpa peccati cur soluatur per sacramentum tantum reatus verò pœnæ extra sacramentum. 212.b.& c

Culpæ hominum non possunt expiari passionibus sanctorum & qua ratione id fiat. 217.e

Culpæ multæ lethales quarum vnaquæque sit offensio infinita non requirunt ad suī expiationem multas infinitas satisfationes, & hoc quare. 218.d

Cyrus Persa, Alexander Macedo, & Iulius Cæsar Romanus iure belli per se occupando iura aliorum summa tenuere Imperia. 104.e

D

DANTES Aligherius Poeta haud vulgaris adulatorio poemate prædixit Imperio Romano præsertim per omnem Italiam aliquando potiturum Chanem Scaligerum Veronæ principem summum suum benefactorem, sed vaticinio falso & inani. 2.c.d.e

Quæstuarios Indulgentiarum reprehendit non ipsas Indulgentias. ibid. 21.a

Testimonia eiusdem prolata in defensionem aliquot præcipuorum fidei Catholicæ capitum vt de Primatu Pontificis Romani, de igne purgatorio, de operum meritis Bonorum, de libero hominis arbitrio, & de signo Crucis venerando, sanctorum inuocatione, Deiparæ intercessione, reliquiarum veneratione & imaginum ibi. 22.& 23. per totus.

Idem donationem Constantini & lepram eiusdem Baptismo curatam affirmat, idque in commendationem Sanctæ Sedis Romanæ. 15.e

Quamuis in hoc illi fidē habendam Satyricus scriptor neget. 17.e

Idem factioni Gibellinus non domesticus sed hostis fuit Romanorum Pontificum. ibid.

Et ob istius factionis affectum in Pontificum Cleriq; reprahensione non immerito suspectus haberi debet, cum odio potius inimicorum, quam veritatis amore ad scribendum animum appulisse videatur. 17.e

Agnoscit Pontif. Romanum pro verò Eccles. pastore. ibid. 18.b

Quos Pontifices Romanos & quot numero præcipuè reprehendat aduersantes Gibellinæ factioni. ibid. 14.c & 16.b

Dantem Aligherium quinque numero Romanos Pontifices reprehendisse, et quosnam illos, Satyricus scriptor anonymi libelli Gallus annotauit. 16.b

Definitio propria Indulgentiæ, cum aliorum auctorum definitionibus. 232.d

Defuncti cum iuuantur, per modū suffragij satisfactorij iuuantur, quia indulgentiæ nō sunt nisi satisfactoriæ, & quomodo illa satisfactio detur. 254.a.& b

Defuncti existentes in purgatorio quomodo excommunicentur, & absoluantur ab ipsa excommunicatione. 252.e

Defunctis cur non prosint Indulgentiæ per modum absolutionis, sed per modum tantum suffragij, qui modus est oppositus primo, vide pulcherimas rationes. 251.e.& 252.a.b.c.d.& e

Defunctis prodesse Indulgentias non tantum per modū impetrationis quod est proprium, sed etiam per modū satisfactionis, & hoc quibus rationibus. 251.a.b.& c

Defunctis quare non concedātur Indulgentiæ, nisi per modum suffragij. 221.b

Debitum mortis contractum per peccatum, erat vt non

solum mereremur, sed, vt etiam in ipsa morte perpetuò maneremus. 270.a

Desiderium Regem Longobardorum Papia obsessa Carolus Magnus captiuum fecit. 148.d. & 158.c

Deus aliorum mala vtitur voluntate quam tamen ipse non fecit ad aliorum peccata punienda exemplo Nabuchodonosor & Salmanassar. 111.a

Deus distribuit vnicuique secundum opera sua de qua Iustitia intelligi debent Matth. 25. 207.b

Deus cur voluerit, vt vnusquisque nostrum proprijs meritis coronam gloriæ sibi acquireret. 266.c

Deus cum per pœnitentiam remittit omnem culpam & pœnam sempiternam sine Indulgentijs, cur non & temporalem sine illis, vt gratuita, & plenaria sit remissio ipsius Dei. 287.c

Deiparam virginem magno affectu implorat Petrarcha, damnatque simul amores & amatoria cantica quæ iuueni sibi exciderant. 27.a

Discipulus Christi qui esse non possit. 142.a

Dogma Catholicorum est flagella Dei aliquando posse auerti per voluntarias afflictiones contra Kemnicium impugnantem. 299.a

Dogmata Catholica quomodo differant ab Hæreticorum dogmatibus vide 216.a

Dogmata imò mendacia sex omnino pugnantia cum nostris, & quæ illa sint. 358.a.b

Dona iustitiæ non acquiruntur per Indulgentias; & hoc quare. 269.d. & e

Dona iustitiæ non potest dare, nisi qui iustificat impium. 298.d

Donatistæ quomodo conueniant cum Lutheranis circa missæ vtilitatem, quam volunt esse non ex opere operato vt Catholici, sed ex opere operantis. 348.b

E

ECCLESIA Græca in quo Concilio damnet coniugia sacerdotum non esse facienda post susceptos ordines, & quæ pœna illis esset constituta. 342.d

Ecclesia habet duos modos viuendi perfectos, & qui illi sint. 335.e

Ecclesiam veteri testimonio imbutam, tum Apostolorum, tum eorum qui ijs proximè successerunt didicisse probatur, se concessisse Indulgentias propter Martyres, quod videret ipsorum merita posse applicari pœnitentibus pro remissione pœnæ temporalis. 213.c. & 214.a

Ecclesiarum Immunitates violare præsumentes signis & prodigijs calamitate plenis à Deo puniti. 49.d

Ecclesiastica potestas spiritualis cum sit, & cælestis, politica verò humana & terrena, illa huic longe præferenda est huicque vrgente causa imperare potest. 141.b

Eadem potestas politicam dirigit, eique imperat. ibid. d & 143.c

Ecclesiasticam regimen à politico distinctum esse scripturæ sanctæ docent. 40.a

Effectus Indulgentiarum quis ille sit proprius, & cui tribuatur. 288.c

Electionis titulo imperarunt apud Romanos olim Claudius, Galba, Vespasianus, & plurimi alij Rom. Imperatores. 104.d

Electus Rex Romanorum a Pontifice Maximo confirmatur, & plenitudinem Imperij accipit, sicque tãdem fit Imperator. 93.d

Electores principes ius Pontificium confirmandæ eorum electionis agnoscere debent & agnouerunt. 182.c

Electores Principes Septemuiros instituit Greg. V. Pontif. Maxim. genere Teutonicus. 167.b

Electores septemuiros ante Gregorij X. Pontif. & Friderici II. Imperatoris tempora designatos. 167.a

Varietas sententiæ auctorum triplicis generis. ibid. b

Prior sententia vt verior ab autore defensa. ibid.

Electorum Imperij septemuirum officia vide. 168.c.d

Eleemosinæ in Indulgentijs quare iniunguntur à summo Pontifice contra Martinum Kemnicium. 284.c

Emanuelis Comneni Orientis Imperatoris amplissimæ pollicitationes & oblationes non contemnendæ Alexandro III. Pontif. factæ ea potissimum causa fuere, vt authoritate eiusdem Pontificis vnio vtriusque Orientalis & Occidentalis Imperij in ipsius commodum fieri posset. 102.b

Episcopi non possunt excedere Indulgentias vnius anni, neque possunt concedere Indulgentias, nisi de pœnitentijs iniunctis. 232.b

Episcoporum potestas elargiendi Indulgentias est à summo Pontifice, non autem à Deo, sacramentorum verò è contrà; & cur. 239.d. & e

Euangelium politicas leges non tollit, & ideo etiam sacerdotes & monachos eis debere parere inquit Chrysostomus. 41.b

Euangelium, nec Indulgentiæ possunt esse mendacia contra positionem Caluini. 274.c. & d

Eugenius III. Pont. Max. antea Monachus, miraculis viuus & mortuus floruit. 36.d

Eugenio Papæ falsò ascribi ostenditur ipsum scripsisse epistolam Michaeli Balbo contra adorationem Imaginum ex multis incommodis. 195.d

Eutychetes hæreticus negans realitatẽ veræ carnis Christi, quibus verbis confutetur à S. Leone Papa. 270.b

Excommunicatio à Pontifice Romano in quosdam Galliæ principes lata à Concilio Trecensi solenniter comprobatur. 9.a.b.c

F

FABVLAM Ioannis VIII. refellit Onuphrius in additione ad Platinam. 168.b

Fabulæ sunt verè aliqua, quæ in Indulgentijs ab imperitis quibusque miscentur contra Pontificum diplomata, aut graues auctores, & illæ resecandæ, & quæ illæ sint, non tamen Indulgentiæ damnandæ. 317.b

Feudum esse Pontificium Imperium Germanicum nunquam Pontifices vel asseruerunt, vel negarunt. 87.b

Fictio in quo consistat, & quid fingi dicatur. 74.d.76.a

Fides in homine est merè gratuitum Dei donum, non procedens ab humano arbitrio. 337.b

Fides virtus sacramentorum, & etiam satisfactionum refertur ad meritum Christi contra Lutheranos. 343.c

Fideles, quare gratiam debeant quærere per fidem, & sacramenta, quamuis tamen Christus gratiam & gloriam nobis suo sanguine acquisiuerit. 228.a. & b

Fiduciam sanctorum fidelium esse Deo honorificam; nedum contumeliosam probatur ex Euangelio, & cuius generis illa sit. 282.c

Finis solus quando sit causa iusta concedendi Indulgentias sine medijs, id est sine opere iniuncto. 244.c. & d

Flori Codex librariorum incuria corruptus. 107.b

Fœmina Romano Imperio præsedit tempore Leonis III. Pontificis Maximè quod acciderat antea nuaquam. 142.e

Fridericus primus in Italiam venit, & à Pontifice Max. Adriaao IIII. ad Imperiam prouehi postulsait. 83.b

Fridericus primus in Armenia à flumine qaodam absorptus miserè perijt noa sine certa auminis vindicta ob simultates cam Christi vicarijs exercitas. 88.e

Friderici II. Imperatoris ex Nauclero & Krantio authoribus Germaais scelera, impietas, periurium, crudelitas et rabies ia clerum odio Romaai Pontificis, videatur. 11. & 12. per totas.

Fructus Indulgentiæ quare non impediatur tempore quo percipitur ipsa Indulgentia per superuenieus peccatum veniale. 248.c

Fructus Indulgentię quando impediatur per peccatum veniale, & quando non quo ad perfectionem operum iniunctorum. ibi.a.b

Fandamentum Indulgeatiarum quare non ponatur in operibus supererogationibas sanctoram, sed in satisfactionibas ipsis non necessarijs. 289.a

Fundamentum tertium Catholicorum pra Indulgentijs, vel potius pro satisfactione desumptum ex duob. locis sacræ scripturæ, & qui illi fiat, cam bipartito ordine illorum adductum à Kemnicio vt impugnetur. 297.e

Fandamentum quartum Catholicoram pro Iadulgentijs desumptum ex D. Paulo ad Colos. 1. impugaatur à Kemnicio duobus mendacijs, & quæ sint, cum solutione. 301.b.c.d. & e

Faadamentum quintum Catholicorum pro Indalgentijs desumptum ex D. Paalo Corint.2.c.8. qaàm falsò impugnet à Kemaicio. 305.b. & seq.

Fuadameatum sextam Catholicorum pro Indulgentijs desumptum ex aono articulo fidei quibus fandamentis impugnetur à Kemnicio. 304.d. & e

Fundamenti tertij Catholicoram pro Indulgentijs impugnatio ex quatuor incommodis, & quæ illa sint cum responsione, 297.c.d.& e

Furtum apud Germaaos non fuisse vitium, sed virtutem aliquando, ex Cęsaris Commentarijs de bello Gallico constat. 47.a

G.

GALLIAE Rex Christianissimus totius Regni capat spleadidissima legatione Pont. Max. Clem. VIII. honorauit. 5.e

Eundem Christi loco in terris esse agnouit & obedientiā eidem suo nomine præstari iussit. ibid.

Garrulitas inanis & verbosa dicaxque conteatio, hęreticorum propria est, qui cum rebus noa possint, uerborum certè profusioae coram imperitis malam causam suā vtcumqae susteataat. 4 a

Gentiles hominum mortuorum simulachra & Hebrei aureū vitulum ante Simonis Magi tempora adorarant. 193.a

Germania Imperatores non habuit à Ludonico Arnulphi filio vsque ad Othonem primam sed Reges tantum. 158.d

Germania Dei agnitionem quo beneficio nullum est maius per sanctos Episcopos Materuum, Chilianum & Bonifaciam diuersis temporibus a Sede Romana missos primum accepit. 69.d

Germaaia iteram Imperium in Othone primo restitutum fuit authore Philippo Bergomense. 158.d

Germani vt corpore candidi, sic etiam aaimo sinceri & veritatis amantes. 186.e.

Germanorum opera se vsum ia bello aduersum Gallos iaterdum testatur Cęsar Dictator. 107.d

Gradas naturaliū pręceptorū tres numero ponūtar. 46.c

Gratia Dei quomodo intelligatur includi in literis Pontificis, siue in plumbo, & membrana, contra argumentum Caluini. 274.e

Gratiæ status requiritur eo tempore qao percipitur Indulgentia, et hoc quare, requiritur ēt cum perficiūtur opera iniaacta, si opus iaiunctum sit eiusdem rationis vt noa cōferat fiaem aisi ia statu gratiæ; si verò opus iniunctum confert ad finem etiamsi non sit ia statu gratiæ, tunc non requiritur, & hoc quare. 247.a.b.c.d.et e

Gratianus Decretalium diligeas quidem compilator de reb. tamen gestis Imperatorum & Pontificum parum curanit. 147.e

Idem apud Lutheranos iampridem publico igae exustus fuit. 147.a

Gręcorum Imperatorum donatione Imperium ad Germanos aon peruenisse. 130.b

Eorundem indignatio & vehemens commotio quam primam ad eos fama coronationis Caroli Magni peruenit euidens iaditium est & argumentum Imperiū Carolo aon fuisse Graecorum donatione tribatum vt mentitur Illyricus. ibid.c.

Gregorij V. Pontificis & Othoais III. Imperatoris tempore Electores Imperij principes septemuiros institutos. 171.b

Gutta vna sanguinis Christi Verbo vniti, sufficiens fuit toti mundo reconciliando. 218.ad

H

HAdrianus Papa II. in octaua Synodo Constantinopoli habita curauit omnes iterum approbare septimam Syaodum de calta Imagiaum. vide 169.c

Hannibalis Carthagiaensis cōtra Romanos qaadruplex notabilis victoria, qua totos Consulares exercitus fudit. 109.b

Duos modios aureorum aunullorum Carthaginem misit nobilitatis Romanę apud Cannas bello & strage memorabili cæsę. ibid.

Hęreditario iure dicitur regnare qui naturali successione regaat, quo Salamon Dauid, Tiberius Augusto, Carolo Magao Lodouicus atque alij saccesserunt. 104.d

Hęresis Lutheranorum circa Iustificationem ia quo consistat, & cur ipsi negent Epistolas Iudæ, & Iacobi esse authenticas. 290.c.d

Hęresis Eutychiana circa humanitatem Christi. 331.a

Hęresum causę quę extiterint. 265.b.c.d

Hęretici scripturis conuincuntur apertissimè cum dicāt non esse petendum auxiliam à sanctis, & quod auxiliū præstent ipsi sancti. 238.c.d.e.& seq.

Hęretici non solum illi sunt qui Euangelium aut Symbolum apertè reyciūt, sed illi etiam qai in Euangelij & Symboli interpretatione iudicium proprium Ecclesię iudicio præferuat. 6.b

Hęreticorum auctoritates, & argamenta, desumpta tam ex August. tum ex aliis quib. probare contendunt imagines aon esse adorandas, aeque ipsam Christi Imaginem, sed tantum Crucem, pulchris rationib. diluuntar. 193.& 194.a.b.c.d.e

Henricus Aaceps Saxo non Imperator sed Rex tantum fuit, cum oblatam a Pont. vnctionem coronationemque spoatè recusarit. ibid.

Solo regio nomine contentus fuit. ibi.

Henrici Luccemburgij ad Imperium Pontifice maximo suadente per Germanos Electores promotio cur facta 101.d

Henricum quartum Cæsarē vt inuidiam Romano Pontifici conflaret Illyricus cum sequacibus suis Lutheranis præclarissimum hæroem appellat, impium alioquin & scelestum. 71.a

Eiusdem abdicationē ab Imperio per Pontificē maximum factam, à Germanis ipsis procuratam fuiße. ibid.

Eiusdem vitam dissolutè transactā & improbos mores Historicorum testimonio Germanorum & ipsorum etiam aduersariorum contestatione videbis 71. & 72. per totas.

Eundem Otho Frisingensis Episcopus non est veritus licèt auum suum non verum Rom. Imperatorem appellare quod Imperium a schismatico Papa suscepisset. 94.b

Hildericus Rex Francorum qui vltimus Merouingorum Frācis imperabat, depositus & in monasterium missus est. 76.d

Hildericus regno Galliæ a Zacharia Pontifice maximo priuatus, Pipino & filijs eius pontificis eiusdem voluntate locum fecit, & quare. 142.c.d

Historia originis Indulgentiarum secūdum Kemnicium contra Catholicos falsa probatur, & quæ tempora hæc historia contineat. 309.e

Homo iustificatus per gratiam Dei tantum potest satisfacere ipsi pro pœna temporali, & ideo necessaria fuit Incarnatio Christi; & quare. 279.d

Homines quare gratis iustificentur ex Concilio Tridentino. 337.d

Homines non iustificari per indulgentias, immo Indulgentias non dari nisi iustificatis. 288.d

ICONOMACHORVM causā iuuare voluerunt qui libellum de Imaginibus specioso titulo Synodus Parisiensis ornarunt. 190.b

Illyricus mendax & secum pugnans. 117.b

Illyrici ineptissima & prorsus ridicula argumenta quibus probare contendit Carolum magnum ante Coronationem Leonis tertij Pontificis viginti annis Imperium Occidentis occupasse. 106.e

Illyrici propria dogmata erronea quidam & Catholici & Lutherani editis libellis refutarūt, & quinam illi. 73.b.c

Eiusdem impudentia in aßerendis ijs quorum contrarium testimonio multorum comprobatur. ibid. 75.b

Illyrici Barbarismus vel solecismus potius Grammaticalis notatus. 85.c

Illyrici inconstantia qui ea quæ modo affirmat paulo post negat. 121.e

Imaginem Deiparę & Crucem Dominicam contumelia causa ād Iudaeorum Synagogam deferentes acriter à D. Gregorio reprehensi. 194.d

Imagines si nullæ extarent pictę, nihil periret de fide, spe, & Charitate; vide quomodo sit intelligendum. 196.c

Imaginum cultum ex illo loco D. Augustini, impiè hæretici proferunt, vbi legimus Simonem magum iussisse eius tum imaginem cum Helenæ ipsius meretricis eße adorandas. 193.a

Imaginibus sacris venerationem deberi sed non maiorem quam viuificę Cruci, docuit Concilium Nicænum. 191.e

Imaginibus qui cultus prescribendus. 194.b

Imperator in Ecclesia est, nō supra Ecclesiam, inquit D. Ambros. filius Ecclesiæ, non Rector, ouis, non pastor. 196.a

Imperator Carolus Magnus quando fuerit per legatos Grecorum Imperatorum salutatus Augustus. 131.b

Imperator Romanus proprius est Ecclesiæ Catholicę atq; præcipuus aduocatus. 152.b

Imperatores Græci tandem in Caroli magni in Imperatorem Occidentis inaugurationem & coronationem inuiti consensere. 131.d

Imperatores non solum amici Romanæ Ecclesiæ sed etiam hostes, Romani pontificis primatum agnouere. 137.e

Et quinam illi, ordine recensentur col. seq. 138. & 139. 140. per totas.

Imperatores Romani nonnulli inuito populo Romano creati fuere. 128.e

Solum tres enumerat Onuphrius à Senatu electos. ibid. 129.c

Imperatores Romani variarum nationum originarij enumerantur. 120.d

Imperatores qui cum Romanis Pontificibus inimicitias gessere simultatesque exercuere enumerantur. 73.d

Imperium non nouum à Romanis Pontificibus erectum, sed antiquum in Germanos translatum fuit, & quare. 152.b

Imperium Germanicum Lutherani soli Antichristimi raculum esse contendunt. 143.e

Imperij diuisio in orientale & occidentale sub Constantino magno facta. 89.d

Eiusdem Imperij orientalis & occidentalis vnio quando iterum facta fuerit. 90.b

Eiusdem imperij Occidentalis à Græcis ad Francos vel Germanos translatio Leoni tertio Pontifici accepta ferenda est. ibid.d

Imperij Caroli magni anni non à consensu Græcorum Imperatorum numerantur, sed ab ipsa eiusdem facta à Pontifice maximo Coronatione, vt Annaliū Francorum ipso Caroli Magni tempore accuratissimè conscriptorum auctor testatur. 131.b

Imperij ius quo titulo fuerit Carolus Magnus & qui eum sequuti sunt Imperatores Germani adepti. 104.e

Imperio impios quosdam Principes priuarunt Romani Pontifices quod pacti violatores cum sede Apostolica initi, non se aduocatos sed hostes Ecclesiæ præstitissent. 152.e

Imperium ab vna gente ad aliam transferre, aliud est ab eo quod feudum constituere. 87.b

Imperium Romanum hoc nostro seculo Lutheranam hæresim publico edicto damnauit. 73.c

Imperium Romanum à Græcis ad Francos Pontificis auctoritate translatum a Deo esse translatum cum opera sui id fuerit Vicarij effectum. 115.c

Italiæ pulchritudo in eo potissimum sita est, quod nullius hæresis maculis, nulla Schismaticorum collunione fœdetur. 2.c

Et ibi à religionis sincero cultu Apostolicæq; sedis reuerentia laudes eiusdem prouinciæ videto.

Iubilæus Hebræos apud significabat annó remissionis quinquagesimo quoque anno, & quam remissionem aduotabat, & qui Typus erat Euangelij. 202.a.& d

Iubilæi ethimologia nō adeò est certa; Rabbini enim volunt deriuare à Iobel, qđ significat buccinū cornu arietini; quod refutatur, at venit à Iabal, quod significat germinare, quare dicitur Iubilæus, quasi annus germinans. 202.a.b.& c

Ius diuinum aliud positiuum aliud naturale est. 46.b

Ius naturæ secundarium est quod aliàs ius gentium appellatur. 53.c

Ius naturale purum quodnam sit. 47.d

Ius gentium partim naturale partim positiuum est, & quare. ibid.

Indulgentia ad hoc, vt rata sit, tum ex parte concedentis tum ex parte suscipientis, quæ requirat vtrinque. 238.a

Indulgentia cur liberet homines à reatu pœnæ temporalis, & coram Ecclesia, & coram Deo; rationibus & auctoritate contra hæreticos prob. 226.d.e & seq.

Indulgentia diuinitus concessa B. Frāncisco in Ecclesia sanctæ Mariæ de Angelis Kalendis August. sex testimonijs probatur contra Kemnitium, & quod ab illo negetur, quod tria fidei dogmata confirmētur, & quæ illa sint. 316.e.& seq.

Indulgentia duplex; vt absolutio altera particularis Altera Generalis. & vtra requirat cognitionē causæ. 224.a

Indulgētia cur neq; absoluat, neq; soluat nos à reatu siue debito pœnæ naturalis scilicet mortis. 226.b

Indulgentia datur ex misericordia, & liberalitate; non ex Iustitia & meritis. 250.a

Indulgentia cur non absoluat, neque soluat nos à reatu culpa interna, siue lethalis, siue venialis. 225.d

Indulgentia cur non absoluat nos à reatu pœnæ in foro externo, siue Ecclesiastico, siue sæculari. 226.c

Indulgentia præter absolutionem, continet etiam applicationē thesauri spiritualis quæ potestas quoad plenarias extenditur solum ad summum Pontificem. 238.c

Indulgentia, quare non possit conferri in inuitum, sicut nec absolutio sacramētalis, quæ requirit primum partes essentiales. 223.c.d.& c

Indulgentia quomodo etiam dicatur meritoria. 237.a

Indulgentia quadragena cur carena dicatur, & quid illa sit. 233.c

Indulgentia quandoque conceditur sine opere iniuncto, nunquam verò sine iusta causa. 244.e

Indulgentia viuorum quare dicatur Indulgentia simpliciter; & Indulgentia defunctorum non, sed per suffragia. 223.c

Indulgentia verba non esse dilatanda, sed restringenda; quia indulgentia secundum iura est odiosa, & quare. 329.a

Indulgentia ratio, & natura, vbi sint posita. 220.e

Indulgentia nominis ex scriptura locis notio: est enim Indulgentia remissio; et facilitas siue cōdescensio. 201.a

Indulgentia nominis duplex notio. s. pro remissione, secūdo loco pro facilitate, & vtrumque habetur ex sacra scriptura. col. ead. b

Indulgentiæ nomen deriuasse vt ab vsu veterum Imperatorū, & Iureconsultorū qui alicuius publicæ lætitiæ causa omnem pœnam legibus debitam remittebant. col. ead. d

Indulgentiam potest concedere summus Pontif. per solam solutionem, vt patet de defunctis, non tamen per solam absolutionē, potest tamē per vtramque, & hoc ferè semper. 222.c.& d

Indulgentiam plenariam re non differre à pleniore, vel plenissima etiam in Iubilæo, & quare. 233.d

Indulgentiam propriè esse iudiciariam absolutionem habentē annexam solutionē ex thesauro probatur ex scriptura, Concilijs, & ratione. 221.c

Indulgentiam plenam referri ad iniunctam pœnitentiā, pleniorem, ad iniunctam & non iniunctam, plenissimam ad remissionem totius pœnitentiæ, quæ à diuino iudicio posset exigi. 233.d

Indulgentiam quare non percipiant non exequentes omnia opera iniuncta, etiam iusta causa impediti. 249.a.& b

Indulgentia quæ temporariæ, & quæ perpetuæ. 236.a

Indulgentiæ nullam remittunt culpam, nec lethalem, nec venialem, sed solum pœnam temporalem; contra Caluinum. 267.a

Indulgentiæ quando valeant tantum in mortis articulo, & quando etiam extra. 235.d

Indulgentiæ non dantur nisi iustis de causis. 242.a

Indulgentiæ, vt prosint defunctis quatuor requirunt. primo auctoritatem tantum summi Pontificis, non aliorum. secundo iustam causam, & quæ illa debat esse. tertio adimpletionem operis iniuncti in statu gratiæ, si opera ipsa id requirant quarto vt dum viuerct fuerit deuotus clauiū, & mortuos iuuaret. 256.a.& seq.

Indulgentiæ quare non repugnent meritis, & satisfactionibus Christi. 287.a

Indulgentiæ prosunt defunctis per modum suffragij, sic intelligitur, quia non prosunt illis per modum absolutionis iuridicæ, sed solutionis. ibid.

Indulgentiæ quoad gaudium accidētarium prosunt oīb. & qua ratione, quo ad satisfactionē verò, & liberationem prosunt particularibus. 257 b.& seq.

Indulgentiæ non repugnant fidei iustificanti, immo non possunt haberi nisi a iustificatis contra quartum Caput Kemnicij. 288c..d.& e

Indulgentiæ pro defunctis per modum suffragij quomodo illis prosint; vtrum de condigno, siue ex Iustitia; an vero de congruo, siue ex Dei misericordia; vtraq; sententia grauissima. 254.c.d.& seq.

Indulgentiæ quæ genera pœnarum remittant, & quomodo. 299.d.& seq.& 300.d.& e

Indulgentiæ quibus mortuis prosint, & quibus non. 281.b.c.& d

Indulgentiæ, vt sint, duo sunt quærenda, primo. An extet vllus Ecclesiæ thesaurus. secundo an in Pont. Maximo alijsq; Episcopis sit potestas applicandi hunc thesaurum. 204.e

Indulgentiæ non pugnant cum clauibus Regni Cælorum, & quare, contra tertium Caput. Kemnicij. 288.a.& b

Indulgentiæ, quomodo nitantur auctoritate diuina, necdum Ecclesiastica quamuis id expressum ex Euangelijs non habeatur contra Kemnicium. 286.b

Indulgentiæ quas pœnas remittant, naturales ne, an personales, & quomodo. contra obiectionem quintam Lutheri. 262.d.& e

Indulgentiæ quare non repugnent operibus bonis contra Kemnitium capite quinto. 288.a.& 289.e
Indulgentię quare non repugnent gratuitæ, & plenariæ remissioni Dei, contra secundum caput Kemnitij. 287.b.c.d.& e
Indulgentiæ quomodo dicantur relaxare pœnam centum vel amplius millium annorum cum Iudicium cuiuis antè sit futurum, & quomodo sint intelligendæ contra Kemnicium. 358.a.235.b
Indulgentiarum bullæ, cum ponantur absolutè extenduntur ad remissionem omnium pœnarum, & hoc contra graues auctores. 229.b
Indulgentias esse relaxationes, & moderationes, & remissiones, quomodo sit intelligendum, & quomodo conueniant cum relaxatione pœnitentiæ canonicæ contra Kemnicium, per omnes quatuor causas efficientem &c. 310.d.e.& seq.
Indulgẽtias pecunia redimere, vt illicitum, & vetitum. 296.e
Indulgentias remittere pœnitentias non quatenus sunt opera, sed quatenus debitum eas implendi retardaret nostrum ingressum in vitam æternam, & quare contra sextam Lutheri obiectionem. 263.b
Indulgentias prodesse in communi, & in particulari defunctis, quomodo intelligatur. 257.a & b
Indulgentias magis expetitas, quo tempore insurrexerunt Lutherani contra illas, quàm antea, contra Caluini mendacium. 263.a
Indulgentias falsissimum esse à scripturis condemnatos, sed abusum quæstuariorum contra caput sextum Kemnitij. 290.a
Ingenium iuuenile procacitas, petulantia, leuitas, imperitia facile prodere solent. 3.e
Innocentius VI. fuit primus, qui aperte promulgauit thesaurum indulgentiarum quia & ipse ex antiqua traditione didicit. 262.a.& b
Instrumentum publicum Romæ in arce Sancti Angeli asseruatum quo principes Germani electores ius aligendi Imperatorem sibi à Romano Pontif. concessum fatentur. 177.a.d.& per tot.col.seq.
Ioachimum Abbatem Calabrum in sua explicatione Apocalypsis Romanum Pontificem Antichristi nomine appellasse mendaciter asserit impudens libelli auctor Anonymus. 52.e
Ioannes Auentinus parum probatæ fidei autor. 11.a.
Ioannes Aueutinus autor mirificè oblectare solitus Illiricum, ipsius deliciæ. 72.b.& 74.c
Ioseph Patriarcha exemit a tributis et iurisdictione principum sæcularium sacerdotes Aegyptiorum & Artaxerxes Rex Persarum sacerdotes Israelitarum. 44.e
Irenes Imperatrix Constantinopolitana proprium filium excęcauit. 133.b
Ab Imperio se abdicare coacta est. ibid.c
Irenes Imperatricis Gręcæ ad Carolum Magnum legatio prima & cur instituta. 131.a
Eiusdem secunda ad eundem Legatio & quare facta fuerit. ibid.135.a
Irene et Nicephoro Augustis inuitis Carolum Magnum à Pontif. Max. procerum Romanorum magno assensu Imperatorem factum. 135.d.
Ironicos laudatur excellens Illyrici memoria, historiarum, & iurium peritia, ac studium non vulgare veritatis, cum in omnibus turpissimè pertinacissimeque & hallucinatus & lapsus fuerit. 347.c
Iuris Cæsarei fuisse per omnem vetustatem castigare Pontifices summos cum totius vetustatis exempla contrarium clament affirmare vt facit Illyricus, summa est impudentia. 162.e
Iure suo vtens nemini facit iniuriam. 93.a
Iusta causa concedendi Indulgentias, quænam debeat esse, & qualis. 242.a
Iustitia actualis legis diuinæ quid sit, & quomodo ad illam idonei reddimur. 334.b
Iustificatio formalis impij in quo consistat. 334.b
Iustificatio, quare non tribuatur Indulgentiæ. 267.d.& e
Iustificatio requirit fidem, dilectionem, ac bona opera secundum Catholicos, & quomodo, secundum verò Lutheranos fidem tantum. 334.b
Iustinianus Imperator Monachos & Clericos a sæculari iudicio exemit tribus Nouellis constitutionibus idque in ciuilibus tantum, non in criminalibus, ius autem Canonicum simpliciter eos exemit tam in ciuilibus quam criminalibus. 41.e
Iustinianus Imperator Orientis opera Narsetis & Belisarij fortissimorum Ducum Africam & Italiam a barbaris occupatas Imperij Romani prouincias inde Vandalis hinc Gothis exactis recuperauit. 90.a.b

K

KEmnicius conuincitur de mendacio circa originẽ Indulgentiarum. 216.b
Kemnicius affirmans Indulgentias veteri Ecclesiæ per annos 1200. fuisse incognitas, apertissimis testimonijs conuincitur. 306.e.& seq.
Kemnitius falsus oppugnator Indulgentiarum ex locis scripturæ quomodo exiltat. 285.a.b.& seq.
Kemnicius qua de causa fuerit motus impugnare Indulgentias tanquam repugnantes scripturis, & quot sint capita. 286.e.& seq.
Kemnitius quàm vehementissimus indulgentiarum impugnator, sed insulsissimus. 282.e
Kemnitius quomodo falsò imponat Catholicis hoc dictũ. Diuinam iustitiam, quamuis canonica pœnitentia in hac vita plenè exoluatur; adhuc tamen in purgatorio maiores repetere. 284.b
Kemnitius quomodo falsò imponat Catholicis, quod satisfactiones ex thesauro Ecclesiæ per indulgentias applicentur illis qui eas pecunijs, vel alijs operibus redimunt, & quomodo sit verè intelligendum. 284.e

L

LAmbertus Longobardus Italiæ Rex a Papa Formoso Imperator dictus. 164.e
Latini non solum Imperatores, sed etiam Græci Romanum Pontificem autorem Occidentalis Imperij agnouerunt & professi sunt. 102.a
Legatio ex vltima Iaponia ante non paucos annos vbi à lissima trium annorum itinere confecto ad Romanum Pontificem vt verum Christi Vicarium agnoscendum & venerandum Romam venit. 5.d
Legationes gratulatoriæ ad Carolum Magnum Occidentis Imperatorem coronatum maximorum regũ Asiæ & Africæ aduenerunt. 143.d
Legatum Apostolicum posse concedere Indulgentias in locis sibi subditis auctoritate tum speciali, tum generali. 238.d
Legatorum immunitas vel apud ipsos barbaros & Ethnicos iure gentium tuta esse solet. 82.b

Leo tertius Pont. Max. iureiurando crimen quod ei falso obijcebatur diluit. 137.d
Leo tertius Pont. maximus crimen obiectum cum nullum iudicem in terris agnosceret consenso suggestu iureiurando diluit. 106.a
Leo III. Nordanhumbrorum Regem regno suo iniquè pulsum atque ad se tanquam omnium Christianorum caput & principem fugientem per legatos suos in regnum restituit. 142.d
Idem Leo Romanum Imperium à Græcis ad Francos transtulit & quare. ibid.
Leo Imperator Orientis Iconoclastarum hæresi studens, qualiter a Gregorio Papa II. punitus & mulctatus fuerit. 142.e
Leonina Vrbis constructio à quo Leone Pontifice facta fuerit. 133.a
Leges subijcientes Clericos principum secularium potestati, de facto procedunt, non de iure, & tolerata quidem aliquando à summis pōtificibus nunquam autem approbata fuerunt. 50.c
Legifer oīum Christianorum Romanus est pontifex Petrarchæ iudicio. 123.d
Leuita apud Hebræos liberi à tributis. 48.e
Vt apud Aegiptios sub rege Pharaone sacerdotes ibi. Et ibid. de multis alijs videto.
Liber Concordiæ Lutheranorum tria continet incommoda. 319.b
Libellus inscriptus Synodus Parisiensis, quæ capita & quas partes contineat. 190.a
Libellus Synodus Parisiēsis inscriptus omnino vt legatur indignus, quia redolet apertas hæreticorum fraudes & est confictus. 198.a
Libelli huius Synodus Parisiensis falsa inscriptio. 189.b
Libellum hunc non continere vllam Synodū Parisiensem demonstratur quatuor signis. 189.a
Liberum arbitrium omnino à Luthero, & Philippo refutatum, in articulis Confessionis Augustanæ eum causis peccati, eorumque rationes, & dicta quàm valde inuicem sint pugnantia. 331.e. & seq.
Liberatio à maledicto legis, de quo maledicto intelligatur apud D. Paulum de culpa vel pœna peccati, an de terrore legis. 192.b
Locus ille Psal. 48. frater non redimit, redimet homo, &c. de qua redemptione sit intelligendus, secundum triplicem eius expositionem contra Kemnicium. 301.e
Loca clarissima ex Doctorib. desumpta ex quib. probatur Imagines esse adorandas contra Hæreticos. 194.e
Loca tria ex psalmis malè a Kemnicio adducta contra Indulgentias, & quæ illa sint, & quomodo intelligenda. 305.d. & e. & seq.
Longobardi Gothos possessione Italiæ non exuerunt, sed Græci Imperatoris duces Belisarius & Narses. 112.b
Longobardi quinam ab Onuphrio Imperatores & Augusti vtpote a Romanis pontificibus Coronati passim fuerint nocati. 164.d
Longobardorum Duces Regnum sibi Italiæ uindicarunt negligentia aut impotentia Germaniæ regum & corona Imperij a summis pontificibus extorserunt. 164.b
Longobardos expulit è ditione Romana Hadrianus Pontifex fideli opera Caroli magni, cum illam perpetuis incursionibus infestarent. 112.d
Lotharius Imperator & Raebis Longobardorum Rex, ab historicis Germanis laudati fuere, quòd in monasterijs potius quam palatijs mori voluerint. 66.e
Ludouicus Arnolphi Imperatoris filius Chunradus & Henricus quia coronam Imperij à Rom. Pont. non habuerunt, ab historicis non Imperatores sed perpetuo Reges vocantur. 157.d
Ludouicus Caroli magni filius Imperator, iubente Romano pontifice non rogante coniugem recepit. 179.d
Ludouicum IV. Imperatorem non alia de causa solum appellat Idolum Petrarcha, nisi quia summi pontificis authoritate & ab Imperio deiectus & excommunicatus fuerit. 26.c
Ludouicum Imperatorem filij Imperio priuarunt, uxorē ademerunt, irrito tamen illorum per pontifi. facto decreto, eodemque in integrum Imperatore restituto. 102.d
Lutheri Hæresiarchæ de suorum præposteris moribus iudicium. 31.d.e
Et ibid. pariter vide Iacobi Andreæ Smidelini hæresiarchæ item Lutherani, & Erasmi Apostatæ eorundē fautoris iudicium. & seq. a. b
Lutheri in Principes huius seculi scommata & rebellione plena dicteria vide 64. b. e. & per totam & 68. d
Lutheri ridicula in voti monastici professione faciendā verborum formula videntur 152.a
Lutherani affirmant Christū esse mediatorem non tantū vt hominē, sed vt Deū, q̄ doctrina pugnat cū diuinitate, & Symbolo fidei, & quibus rationibus refellatur. 321.c. d. & e.
Lutherani affirmātes Christū, vt Deū et hoīem, fuisse Patri obedientem, refelluntur Concilijs, & argumentis. 320.a
Lutherani asserentes Christum Deum, & hominem descēdisse ad inferos, errāt contra tres Symboli articulos De morte, sepultura & Resurrectione; cum rationib. demonstrantibus. 327.b. & c
Lutherani asserentes in eorum Concordia humanitati Christi esse collata multa attributa diuina, verè, & realiter, vt omnipotentia &c. errant in tribus. primo destruunt veritatem humanitatis Christi. secundo renouant hæresim Eutychetis. tertio pugnant cum Symbolo fidei. 325.b. & seq.
Lutherani asserentes in eorum Concordia Naturam humanam Christi esse vbique verè & realiter, repugnāt sex: primo scripturis, secundo Symbolis nostræ fidei. tertio veritati. quarto Decreto eorundem Lutheranorum Dresdensi in Saxonia habito quinto Philippo Melanchthoni eorum primario idolo sexto omnibus Patrib. omnibus rationibus. 322.d.e. & seq.
Lutherani asserentes in suo libro Concordiæ unionem hypostaticam verbi consistere in communicatione diuinorum attributorum, errant, quia destruunt mysterium incarnationis, & quibus rationibus id probetur. 326. b.c.d. & e.
Lutherani, & Caluiniani negantes post remissam culpam remanere vllum reatum pœnæ temporalis, conuincuntur testimonio D. Cypriani. 277.a
Lutherani ipsi quo pacto extenuent peccatum. 279.e
Lutherani in quo dissentiant à Catholicis circa illud quod sacramenta conferant gratiam non ponenti obicem ex opere operato; & quam malè sibi cohæreant. 389.d. & e

Lutherani in quo à Catholicis dissentiant circa satisfactionem & quid illa fuerit antiquitus secundum illos, & illam secundum nos esse necessariam secundum Cyprianum. 358.b.& c

M.

Magistratus secularis punire potest Clericos delinquentes ab Ecclesia tamen prius damnatos degradatos & iisdem traditos. 42.a
Magistratus, vel Princeps possunt tantum distribuere communia. 238 b
Magni cur Carolus Francorum Rex & Otho primus Saxo fuerint appellati. 158.a
Maximus & Balbinus Imperatores Romani exercitu inuito electi prima data occasione a militibus interfecti sunt. 129.b
Martinus Lutherus capit iacere fundamenta sue heresis à reprehēsione indulgentiarum. 259.a.b.c & seq.
Martinus Lutherus Illyrico asserente omni exceptione maior testis, quippe ꝓpheta atq; Euāgelista nouus si diis placet, non parasitus Pōtificius sed hostis, Imperij translationem Pontifici cum suis assectis attribuit 77.b.& per tot.& seq. per tot.
Martini Lutheri haresiarchæ et omnium qui nunc in Ecclesiam debacchātur parentis ridicula futuræ suæ prędicationis prædictio. 14.d
Martinus Polonus Historiographus & Gratianus Decretista erronee, falsò itē & fabulosè quid scripserint de Anastasio Rom. Pontifice. 16.d
Et quid huic fabulę dederit occasionem ibid. e. & col. seq. a
Martinus Polonus Historicus, quem diligentissimum vocat Illyricus temporum supputatorem, omnium ferè fuit historicorum negligentissimus. 132.c.& 133.b
Martyrium posse expiare reatum contractum ex quantonis ingenti numero peccatorum, & magnitudine, quia Ecclesia inter sanctos non dubitat referre martyres, etiamsi multis flagitijs ante martyrium fuissēt irretiti. 210.b
Martyres, quomodo præstiterint plus Deo morte sua, quā sibi opus esset, & quomodo sit intelligendum contra Caluini argumentum. 271.b
Matrimonij statum sanctum, bonum, licitum, ac Deo gratum esse Magister Sententiarum cum omni Theologorum schola docet contra quam calumniantur Lutherani. 66.b
Mahumetani, Pagani, reliquique infideles quare dicantur perire, cum Christus pro omnibus satisfecerit. 278.c
Mendacium de amplitudine Confessionis Augustanæ monstratur. 327.c
Mendacium Lutheri de libero arbitrio, & de causa peccati quam valde sit apertum, & in multis eius locis sibi contrarium. 331.c.& seq.
Mendacium Lutheranorum ostenditur circa determinationem Cœnę Domini; & in quo consistat. 328.d
Mendacium impudens famosi & Anonymi libelli Authoris quo in sola Italia & Hispanijs Pontificem non vt Antichristum repudiari sed pro vero Christi vicario coli scripsit. 4.c
Meretrix Magna Babilonica in Apocalypsi descripta cuius typus fuerit & figura, ex antiquis patribus. vide 18.c.d
Meritum cui debetur premium ex iustitia distributiua non potest vllus alteri applicare, potest tamen satisfactionum meritum cui debetur merces, vel remissio pœnæ, vel solutio debiti, ex Commutatiua. 208.a
Meritum passionis Christi quare non omnibus prosit, cum eius sanguis fuerit propitiatio totius mundi, causæ redduntur. 345.a
Merita Christi duplicis generis sūt, alia necessaria ad salutē, & quæ illa sint; alia non, & illa item quæ sint, & vtrū sint fundamenta Indulgentiæ necessaria, an nō necessaria, contra secundam obiectionem Lutheri. 263. c.d.& e
Merita Christi cur non solum fundent sacramenta, quæ iustificando abluunt culpas, sed etiam Indulgentias, quæ expiant reatū pœnæ tēporalis contra obiectionē Lutheri primam. 260.c.& 261.c.& d.
Metropolitanus in sua Prouincia, & Episcopus in sua Diœcesi in die Dedicationis Ecclesię nō possunt excedere Indulgētias vnius anni, alijs verò temporibus quadraginta dies. 238 c
Michael Balbus Græcorum Imperator non cognomine solum sed re etiam ipsa Balbus, vir impius & scelestus. 191.a
Idē Michael Balbus interfecto legitimo imperatore cum esset ipse pro sceleribus suis iā morti adiudicatus, tyrannicè inuasit Orientis Imperium. 196.a
Idē Michael Balbus Græcus Imperator quid scribat Ludouico Pio Romanorū Imperatori, circa cultum Imaginibus præstandum. 189.b
Idem Michael Balbus scelestissimus esse detegitur, multisque Heresis labe infectus ostenditur, tum ex Ioannis Zonaræ, tum ex Georgij Cedreni annalibus, quamuis videatur religiosissimus Princeps in Epistola ad Ludouicum Pium conscripta. 191.a.& b
Eiusdem Michaelis aduersus Christianos, de Crucis contemptu, de imaginum adoratione cultu latriæ, deque sacrificando ipsis imaginibus, falsę calumniæ ac impostura. 191.d
Eiusdē Michaelis Imperatoris Constantinopolitani qui tertius fuit ab Irene Imperatrice Græcorū Legati, insolito & nouo more laudes Imperatori Occidētis Carolo Magno dixere, eum Imperatorem & Basilium appellando. 132.b
Eiusdē Michaelis Imperatoris Orientis Legatio ad Carolū Magnum Occidentis Imperatorem et qua de causa missa. 101.a
Pacis federa cū Carolo inita a Pont. Max. voluit idem Michael confirmari & quare ibid. e ad. col. & lit.
Miles quomodo ex iustitia Commutatiua mereatur stipendium, siue pœnam, & quomodo ex distributiua gratiam, siue odium. 207.a
Miraculum quarundam sanctimonialium à B. Benedicto excommunicatarum. 253.a
Missa priuata quid intelligatur à Catholicis contra Lutheranos. 348.c
Missa quæ sit damnata apud Lutheranos. 347.b
Missa oblatio fit pro mortuis contra Lutheranos. 366.d
Modi Indulgentiarum quinque, & qui sint illi. 233.a
Moyses non solum politicus Princeps sed etiam summus sacerdos erat & Aarone maior, quamquam extraordinaria potestate. 52.a
Fuit Pontifex, Rex & Legislator Hebręorum, ex Philone. ibid.

Moses, Aaron, Saul, David & Petrus principatum vel politicum vel Ecclesiasticum a Deo singulari vocatione & ob id iustissimo titulo adepti sunt. 104. c. & vide 114.e

Monachi Pontifices summi fuere inculpatis moribus doctrinaq; clarissimi quamplures. 36. b. &c. per tot. m.

Monachi, & cæteri fideles, quomodo possint facere alios participes suorum bonorum operum & quod non possint alijs mereri gratiam vt falsò dicunt Lutherani. 351.a

Monachos & Clericos a seculari iudicio exemit Imperator Iustinianus tribus Nouellis constitutionibus id que in ciuilibus tantum, non in criminalibus. Ius autem Canonicum simpliciter eos exemit tam in ciuilibus quam criminalibus. 41.c

Monarchia mundi quæ stetit apud Græcos quingentos fere annos apud Germanos resedit ex Nauclero. 96.b

Monasteria habuerunt semper adiuncta sua vota contra mendacium Lutheranorum dicentium fuisse olim libera Collegia, & quib. testimonijs id probet. 343. d. & e

Mors Christi in quo nobis profuerit, & à qua nos morte liberauerit. 270.a

Mortui in Domino qui intelligantur; mortui verò sine Domino qui etiam intelligantur, & mortui tandem partim in Domino, partim sine Domino, & quib. applicentur Indulgentiæ. 282.a

Mulieres quæ continentiam vouerunt non possunt nubere, contra Lutheranos asserentes posse, testimonio D. Cypriani. 346.c.d.& e

N.

NAbuchodonosor somnio diuinitus immisso didicit Imperium suum ad Persas & Medos, inde ad Græcos, postremo ad Romanos transferendum. 116.a

Necessitas satisfactionis quomodo constituat necessario dogma Indulgentiarum. 278.e

Necessitas satisfactionum, & efficacia ipsarum fuit semper in vsu apud Ecclesiam, nō autē circa annum Domini millesimum contra Kemnicium. 313.b

Neruæ delatum Imperium Romanum fuit fauore præfecti prætorio. 129.c

Nicæna Synodus de cultu sacrarum Imaginum cur ab aliquibus improbata. 192.c

Nicolai Cusani de Consilio Basileensi iudicium duplex vnum iuuenile, senile alterum. 181.d

Eiusdē Nicolai Cusani Cardinalis errorem quo cōtendit Othonem primum ex Occidentalibus Imperatorem fuisse & ante illum neminem vide. 145.d

Alium eiusdem insignem lapsum vide col. seq. a

Niniuitæ quomodo meruerint reconciliationem peccatorum ex operibus. 337.c

Noruegia prouincia ab Adriano IIII. adhuc Cardinale Legato in eam prouinciam misso, fidē edocta Catholicam Christo lucrifacta. 33.d

O.

OBedientiam legibus Regum debent Clerici cum nō sint sacris Canonibus contrariæ. 51.c

Obiectia prima Kemnicij in tertio Cap. suæ disputationis ex quo argumento Catholicorū sumatur, cum solutione. 290.e. & seq.

Obiectio secunda tertij Captis disputationi Kemnicij contra Indulgentias ex quo loco scripturæ sumatur, cum responsione. 291.c

Obiectio tertia, tertij Captis disputationis Kemnicij contra Indulgentias ex quo loco scripturæ sit desumpta, cum responsione. 291.d. & e

Obiectio quarta Kemnicij contra secundum fundamentum Catholicorum pro Indulgentijs ex quibus locis scripturæ sumatur, cum respons. 295.e. & seq.

Obiectio quinta Kemnicij contra secundum fundamentum Catholicorum pro Indulgentijs vnde sumatur, cū responsione. 296.b

Obiectio sexta Kemnicij contra secundum fundamentū Catholicorum pro Indulgentijs ex quib. locis scripturæ sumatur, cum respons. 296.b

Obiectio septima Kemnicij contra secundum fundamentum Catholicorum pro Indulgentijs, ex quo loco sumatur, cum responsione. 296.d. & e

Obiectio prima Kemnicij contra secundum argumentū Catholicorum pro Indulgentijs ex quibus locis scripturæ petatur. 294.b.c

Obiectio secunda Kemnicij contra secundum fundamentum Catholicorum pro Indulgentijs ex quibus scripturę locis sumatur, cum responsione. 294.c. & seq.

Obiectio tertia Kemnicij contra secundum fundamentū Catholicorum pro Indulgētijs, ex quibus locis scripturæ trahatur, cum respons. 295.c et d

Obiectio quarta tertij Capitis disputationis Kemnicij cōtra auctoritatem Pontificiam & indulgentias, ex quo loco scripturæ petatur, cum responsione. 292.a

Obiectio quinta tertij Capitis disputationis Kemnicij cōtra Indulgentias, ex quibus locis scripturæ trahatur. 292.d. & e

Obiectio sexta tertij Capitis disputationis Kemnicij contra Indulgentias, ex quibus scripturę locis petatur. 293.a

Obiectio septima tertij Captis disputationis Kemnicij cōtra Indulgentias, ex quibus locis scripturæ trahatur, cum responsione. 293.b

Obiectio octaua tertij Capitis disputationis Kemnicij cōtra Indulgentias, ex quibus locis scripturæ sumatur, cum solutione. 293.c. & d

Ocidentale Imperium extinctum fuisse in Augustulo testatur Flauius Blondus. 118.c

Vacauit ab Augustulo vsque ad Carolum Magnum annis plus quam trecentis. ibid. 120.b

Occidentale Imperium Orientali iterum adiunxere Græci cum Belisario & Narsete ducibus Gothos Italia excegerunt. 151.f

Odoacer Herulus Italiæ regnum per vim & tirannidem occupauit, & non illud habuit beneficio Zenonis, Imperatoris Græci vt mētitur Illyricus. 117.c. & 119.b

Habuit in sua militia barbaros reliquias exercitus Attilę Regis Hunnorum. ibid.d

Deleuit ad internecionem legiones Romanorum Ticino capto, & Rex a suis militibus fuit appellatus. ibi.e

Paulo post quam Italiam armis occupasset a Theodorico Rege Gothorum & vita & regno spoliatus est. ibid. 120.c

Non fuit Imperator sed tantum Rex Italiæ teste Blōdo. ibid. 118.c.d

Oleū significare gratiam, et charitatem in sacris literis, & quomodo intelligatur locus ille Matth. 25 date nobis de oleo &c. 219.d

Onuphrij atq; Auentini de Electorum Imperij septemuirum institutione iudiciū falsitatis arguitur. 171.a

Opus bonum qua parte est meritorium, nō potest alijs applicari, at qua est satisfactorium, & quomodo vtrumque probetur. 207.c. & seq.

Opus

Opus leue quomodo possit nobis acquirere facere magnā indulgentiam cum sit cōtra communem opinionē, quę habetur 242.e. de hoc vide. 244.e
Opus operatum malè à Kemnicio explicatum. 312.e
Opus operatum quid sit secūdū Catholicos; & à quo vim habeat; & quæ sacramenta sanctificent ex opere operato. 312.e.& seq.
Opus idem bonum vt eleemosyna, & ieiunium quomodo possit esse & meritorium, & satisfactorium. 205.a
Opus dicitur esse satisfactorium quatenus laboriosum, ac pœnale diciturque meritorium quatenus ex charitate est factum. 205.e
Opus idem bonum uno tempore quam alio quomodo sit magis vtile, aut necessarium. 245.d
Opus iniunctum per indulgentiam an requirat semper proportionaliter ad ipsam, meritum, vel satisfactionem, an etiam sufficit, vt sit medium aptum ad consequendum finem. 244.a
Operi satisfactorio debetur remissio ex Iustitia commutatiua, operi vero meritorio debetur præmium ex Iustitia distributiua & quomodo. 206.d
Opera bona sanctorum pœnalia duplicia vno modo, vt meritoria, & sic acceperunt præmium supra condignum, vt loquitur Luc. 6. Mensuram bonam &c. Altero modo vt satisfactoria, & vt sic plurima impenderunt, quæ non erant illis necessaria quæ reponantur in thesauro. 219.b
Opera bona quę requirantur ad Iustificationem. 288.e
Opera iniuncta, vt peregrinationes, eleemosina &c. quomodo sint necessaria ad consequendas Indulgentias. 308.e.& seq.
Opera nostra quomodo mereantur contra positionem Lutheranorum. 363.a.& b
Opera pœnitentiæ quæ fiunt ab homine nō iustificato quid efficiant; & ex quo opere vim habeant. 313.a
Opera pœnitentiæ generatim quomodo sint satisfactoria, & quomodo meritoria vide 205.e
Opera quando dicantur habere vim ex opere operantis. 313.b
Opera Religionis bona de perfectione, non de necessitate quomodo sint meritoria vitæ æternæ, & quid requirāt necessario contra mendacium Lutheranorum. 344.e
Opera supererogationis sanctorum meritoria, & satisfactoria; & vtra illarum ponantur in thesauro Indulgentiarum contra Kemnitium. 284.d
Opera supererogationis, quæ illa sint; & quanto odio à Lutheranis prosecuta. ibid.
Operib. quæ fiunt ex fide cum auxilio Dei idest non solis viribus naturalibus, quæ merces ēis correspondeat. 337.d
Oratio Dominicalis est satisfactoria pro venialibus peccatis in petitione; Et dimitte nobis debita nostra, &c. 205.d
Origo Indulgentiarum falsò per Caluinum assignata, cum ipsius argumenti solutione. 275.e
Origo Indulgentiarum est immemorabilis, habetur eius vsus S. Gregorij tempore anno Domini 600. contra Kēnitium. 314.b
Origo Indulgentiarum secundum Catholicos quomodo colligatur ex S. Patribus. 275.e
Othonis Episcopi Frisingensis a generis nobilitate & literis commendatio. 93.e.& 94.a
Otho Frisingensis Henricum IIII. auum suum non veretur non verum Imperatorem Romanorum appellare quòd Imperium à schismatico Papa suscepisset. 94.b
Otho magnus primus ex Saxonica gente Romani Imperij gubernacula rexit. 137.d
Primatū Pontificis & Romanæ Eccles. disertis verbis confessus est. ibid.
Idem fuit magnus Romanæ Ecclesiæ & acerrimus defensor. ibid.
Otho Magnus & Fridericus. primus Imperatores osculo pedum præstito fidelitatis iuramento summos Pontifices vltroneè venerati fuere. 151.a
Otho primus Imperator Saxo vna cum filio vix septem annorum a Pōtif. Maximo Imperiali diademate ipso teste Illyrico Romæ ornatur. 162.a
Otho primus capto Berengario Romanis Imperauit. 158.e
Otho primus non simpliciter vnctionem a Summo Pontifice sed nomen etiam & dignitatem Imperialem suscepit. 92.e
Othonis primis Imperatoris modestia Christiana cum non exigua coniuncta reuerentia & veneratione in eo reluxit quod Pontificem quem multorum criminum fieri reum videret iudicare detrectauit, et ad Synodū coactam eiusdem negotium remisit. 163.a
Quamuis ob illam remissionem à nobilissimo historico & famosissimo modestè licet, iustissimè tamen reprehendatur. ibid.d
Othonis tertij à Pontif. Maximo confirmata electione Schisma quòd in Imperio oriri iam ceperat cum alij Othonem alij Henricum alij Crescentium Imperatorem delegissent sublatū fuit, quo facto summa Pontif. potestas apparuit. 181.e.& seq.a
Othonem primum Saxonum a summo Pontif. Ioanne duodecimo ad Imperium Romanum prouectum multorum testimonio historicorum vide 159.a. per totam
Non a Cardinalibus sicut mentitur Illyricus sed a Pōt. creatum Imperatorem esse historici pleriq; referunt. ibid. 160.b
Ouis vt pastorem suum quocunque modo iudicare præsumat est absurdum. 41.d

P.

Parthi cum Romanis congressi Crasso Imperatore eorum cum vndecim legionibus deleto, victoriam de Romanis maximam retulerunt. 109.e
Passio Christi, qua parte dispensatur ad remissionē pœnæ temporalis, dispensatur extra sacramenta, & etiam per sacramenta. 217.b
Passio Christi continet infinitum thesaurum satisfactionum qui nunquam exhauriri poterit, & quomodo. 208.b.e.& d
Passio Christi, qua parte dispensatur pro iustificatione. peccatorum à Prælatis non nisi per sacramenta dispēsatur, & qua ratione. 217.b
Passiones Christi cum passionibus sanctorum quomodo concurrant in applicatione, est difficillimè inuestigandum vide. 219.a
Passiones Christi, qua parte fuerunt satisfactiones, vt opera bona, & pœnalia nullum præmium in ipso Christo fortitas esse ostenditur, & hoc qua ratione. 218.a

Passiones Christi in duplici sunt consideratione, altera vt actiones, altera, vt satisfactiones, & cur. 218.a
Passiones B. Mariæ aliorumque sanctorum cum plus passi sint quàm eorũ peccata requirerent ponuntur inter thesaurum infinitum satisfactionum Christi, quæ propositio quam valdè exagitetur ab hæreticis vide. 208.e
Passiones Sanctorum adiunguntur passionib. Christi: non quod Christi passiones non sufficiant per se ad expianda peccata, sed vt coram Deo non sint inanes, illique sint perhonorificæ. 218.e
Passiones Sanctorum, qua ratione intelligantur misceri cum passionibus Christi in thesauro Indulgentiarum. ibid.
Pastores Ecclesiæ, siue Prælatos habere auctoritatem diuinitus concessam dispensandi thesaurum satisfactionum, & concedendi Indulgentias, apertis auctoritatibus probatur. 211.e & seq.
Patriarcha Alexandrinus non multis abhinc mensibus missis ex Aegypto litteris moderno Pontifici Maximo Clementi VIII. inscriptis, caput cum Ecclesia vniuersæ, Christique vicarium confitetur. 5.e
Patriciatus Romanus secunda post Imperatoriam dignitas est, qua Carolus Magnus post Pipini patris obitum ab Hadriano Pontifice fuit cohonestatus. 116.c
Paulus Apostolus ad Romanos nõ Romano idiomate, sed Græcè scripsit. Et Petrus, ac Iacobus ad Hebræos non item Hebraicè, sed Græcè litteras dederunt. Sanctus itē Ioannes Parthis non Parthicam, sed Græcam epistolam misit. Et cur id factum fuerit ab his Apostolis. 15.a
Paulus Apostolus coactus Cæsarem appellauit, cum esset præsul Ecclesiasticus Iudæorum scilicet calumnijs & præsidis Romani iniustitia oppressus. 50.d
Peccatum cur non extenuetur per indulgentias, contra Tilmannum. 279.d
Peccatum spontè admissum, spe futuri Iubilæi an possit remitti. 237.d
Pelagiani orti post obitum D. Ambrosii. 337.a
Perfectio Christianæ vitæ duplex, & vera necessaria. 335.b.c.
Perfectio Euangelica quomodo sumatur à Catholicis contra Lutheranos, & quomodo de illa malè dānentur ipsi Catholici. 335.b
Perfidia ad Romanam Ecclesiam, Sancti Cypriani testimonio solenni accessum habere non potest. 6.e
Petrarcha librum scripsit Italico sermone de vita & moribus Pontificum Romanorum 28.a
Vitia Romanæ Curiæ liberrimè taxare solebat. ibid.c.
Petrarchæ erga Sanctam Sedem Romanam eiusque præsulem veneratio. 25.a.b
Eiusdem Romanæ vrbis ob Religionis cultum encomia eximijs pluribus epithetis ornata. ibid.c.d
Eiusdem iudicio Satyrarum scriptor anonymus hæresis notatur & impietatis. 29.b
Vt & a Bocacio. ibid. 31.b
Petrus Oxomensis damnatur à Sixto quarto, & à Concilio Complutensi, & qua ratione. 223.a
Philippus Francorum Rex vacante per obitum Alberti Imperatoris Sede Imperiali eam exambiuit. 101.c
Photius Hæresiarcha in Thessalia olim opinione Anonymi scriptoris Satyrici docuit Spiritum Sanctum a patre nõ procedere, & filium minoris esse authoritatis patre. 16.a
Pipinus & Carolus Magnus Gallorum Reges, in terram prostrati, pedes Stephani Papæ osculati sunt, & Stapedes eius apprehenderunt & frenũ equi illius tenentes stratoris officia præstiterunt. 61.& 62.e.a
Pipinus Caroli Magni pater decreto Zachariæ Papæ per vnctionem S. Bonifacij Rex appellatus est Francorum. 76.e
Idem Pipinus Caroli Magni pater non iure hæreditario Clodouei monarchiam adeptus, fuit sed Pontificis Max sanctione. 116.c
Idem pater ex præfecto siue magistro Aulæ, Rex Francorum dictus est, idque Zachariæ & Stephani Romanorum Pontificum Maximorum auctoritate. 116.b.
Idem Pipinus nullius historici contestatione Romanorum fuit Imperator, sicque filium Carolum hæredem Imperij non reliquit. ibi.b.c.
Pipinum solum licet Sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus in Regem Galliæ inunxerit, postea tamen Stephanus Papa in Galliam veniens Pipinum simul & filios eius Carolum Magnum & Carolomannum Reges Francorum inunxit, eisque Regnum Francorum perpetuo possidendum confirmauit. 126.d
Pius secundus Pontif. Max. Epistola ad Mahumetum Turcorum Regē data eum hortatus est ad fidem Christi amplectendam, eique si id faceret ius ac titulum Orientalis Imperij pollicitus fuit. 103.e & 104.a
Pius V. Pont. Max. tria Petrarchæ Cantica iussit abradi. 28.e
Plumbi, & membranæ in litteris Pontificijs significatio, & mysterium, contra Caluini argumentum. 273.d.& e
Pœna purgatorij cum sit omnium pœnarum huius vitæ acerrima, cur non plus expiet, quàm istæ. 234.b
Pœnæ genera quinque secundum Lutheri partitionem, in quibus non enumerat pœnam Purgatorij, & quæ illæ sint: & quæ illorũ remittantur secundum Catholicos contra Kemnitium per Indulgentias. 299.b.c.d.& e
Pœnitentia publica, quare olim soleret perfici ante absolutionem ad differentiam priuatæ, quæ vtroque modo potest fieri, tamen in statu gratiæ. 294.e
Pœnitentia, quæ est secunda reconciliatio remittit omnem reatum culpæ, & pœnæ æternæ, sed non reatum pœnæ temporariæ, & hinc est necessariæ esse Indulgentias post hanc, etsi non sint necessariæ post Baptismum. 274.e
Pœnitentia iniuncta minus expiat nos, quam non iniuncta, & qua ratione. 232.a
Pontifex maximus, siue Episcopus etiam non adhuc sacro ordine insigniti possunt concedere indulgentias, & quare. 238.c
Pontifex Romanus iure suo Imperium à Græcis in Germanos transtulit. 136.c.d
Totius Ecclesiæ id est omnium Christianorum pater & pastor est. ibid.c
Summus Ecclesiæ pastor non modo priuatis hominibus sed etiam Regibus & Imperatoribus Christianis præest, vt si caussa Christi & Ecclesiæ id exigat, possit eos Regnis atq; Imperijs exuere, eaq; Regna & Imperia de alijs ad alios transferre. ibid.c.& seq. 137.a
Pontifex Christianorum maioris est in Ecclesia Christi authori-

authoritatis quam fuerit Aarôn in Synagoga Iudæorum. 44.e

Pontifex maximus non se Christi successorem vt Poeticè imo verius hæreticè mentitur Satyricus scriptor Anonymus sed vicarium & ministrum se nominat & ab alijs hoc passim nomine designatur. 33.e

Pontifex summus eximere homines non potest à debito seruitutis vel pecuniario vel vxorio sine consensu partis citra iniuriam. 52.b

Pōtifex summus etsi Imperium transtulerit & ius eligendi principem Germanis dederit, non transtulit tamen neque dedit illam suam quam in omnem Ecclesiam ab ipso Christo habet potestatem. 184.b.c

Pontifex summus quomodo possit esse particeps Indulgentiarum. 224.c.d.& seq.

Pontifex summus habet potestatem in pœnam Purgatorij, & Gehennæ consequenter & indirectè, & hoc quomodo, vide. 222.e

Pontificis Romani primatum Carolus magnus Imperator primus ex gente Francorum agnoscere se & venerari non semel professus est. 137.e

Eum defendit autor quinq. libris de hac re editis. ibid.

Pontificis Romani autoritate Pipinum Regem Francorum fuisse creatum. 76.e

Pontificis Romani prærogatiuas, titulos, encomia ex Sancto Bernardo vide satis diffusè. 104.b. & per totam.

Pontificem eligendi ius habere & Pontifici imperare sunt diuersa. 147.d

Pontificem nominandi ius tum etiam Episcopos cæterus vt Leonis Octaui maiores Carolo magno vltro concessere, de hoc facto decreto, sic & idipsum ius Othoni primo Cæsari voluit renouatum. 147.e

Pontifices Romani priores ab Ethnicis iniquissimè cæsi, alij ab hæreticis principibus fidei causa iniustè vexati multi à Religiosis Imperatoribus vt par est obseruati summisque honoribus affecti sunt. 162.d

Pontifices nullam recipiunt pecuniam pro indulgentijs concedendis contra Tilmannum. 279.b

Pontificum Romanorum more cum aliquem summo afficere vellent honore inoleuit, vt rasuram Cathenarum S. Petri, aut aliquid aliud generis eiusdem clauicula aurea vel argentea inclusum mitterent. 149.d.a

Pontificatus à Deo immediatè est institutus, ideo ab hominibus mutari non potest, non item Regna quæ ab hominibus instituta ideo etiam in alias regiminis formas mutari possunt. 42.d

Potestas concedendi Indulgentias non amittitur per peccatum mortale. 238.d

Potestatem eligendi Romanorum Regem ad principes Germaniæ ab Apostolica sede peruenisse ostenditur ex Decretis ex cap. Venerabilem. 180.b

Precium sanguinis Christi non applicatur ad remissionē culpæ & pœnæ sempiternæ, nisi per fidem, & Sacramentum, idē ēt non prodest ad remissionem pœnæ temporalis, nisi per opera pœnitentiæ, vel per indulgentias applicetur. 278.e

Preciū sanguis Christi quomodò applicetur infidelibus, qui conuertuntur ad fidem, & quomodo ijs qui post baptismum ad peccata redeunt & contra. 271.d

Præcursor idem cum eo quem præcurrit esse non potest. 8.e

Prælati possunt dispensare passionem Christi, & per sacramenta, & per Indulgentias, at verò passiones sanctorum non nisi per Indulgentias, & hoc quibus rationibus vide. 217.b

Principes potestates Germaniæ in Cæsarem armauit Carolum V. ipsum Lutheri Pseudoeuangelium & seditiosa pariter doctrina. 65.c

Principes quosnam solus Deus populo suo dedit citra omnem humanam electionem. 115.a

Proportio causæ cum Indulgentia quid requirat. 244.a

Prouinciales quomodo sint subditi Archiepiscopo, simpliciter ne, an in certis casibus. 224.b

Q

Qualis sit Indulgentia demonstratur. 233.a

Quæstus omnes praui abususq; ac corruptelæ semper à Concilijs damnatæ, contra primum Caput Kemnicij contra Indulgentias, non tamen quia abusus damnati, ideo Indulgētiæ damnatæ sunt. 283.d.e.& seq.

R

Reatus culpæ in benè disposito expiatur in sacramēto per applicationē meritorū Christi, reatus verò pœnæ temporalis expiatur extra sacramentum per applicationem passionum ipsius. 212.c

Reatus peccati, siue vinculū aut delictum duplex, Alterū pœnæ naturalis quæ consequitur peccatum originale vt ignorantia, &c. Alterum pœnæ personalis quæ consequitur peccatum actuale. 225.c

Reatus pœnæ personalis alter ad forum externum, alter ad internum pertinet. 225.d

Reatus personalis pœnæ internus alter est pœnæ iniunctæ, alter iniungendæ, & vterque an debitus Ecclesiæ solum, vel Deo, & Ecclesiæ. 225.d

Reconciliatio quotuplex, & vtra requirat Indulgentias 274.d

Redemptio nostra per Christi sanguinem quamuis sit sufficiens ad delendam omnem iniquitatem, sine indulgentijs cur et ipsa admittantur. 268.b.& c.

Redemptiones pœnitentiarum iniunctarum quo tempore cœperint, et Indulgentiæ similiter, contra Kemnicium. 314.a

Redēptio nostra à Christo pro nobis persoluta, quare prosit nisi ijs, quibus applicatur per certa media siue instrumenta, & quæ sint. 278.b

Redemptor duob. modis dicitur Altero simpliciter, & sic dicit ille q redimit à captiuitate; & Chrs, q sua passione nos redemit à captiuitate peccati; & sic nulli præter Christū conuenit. Altero largè; vt cum quis pro alio soluit alicui debitum parui momenti & hoc modo sancti dicuntur Redemptores. 220.c

Refutatio Tilmāni impugnantis suffragia, siue indulgentias pro mortuis. 281.b

Relaxatio pœnæ per indulgentias in hac vita respondet totidem poenis in purgatorio. 234.a

Relaxationes pœnitentiæ Canonicæ veteris conueniunt cum Indulgentijs nouis in omnibus quatuor causis cōtra Kemnicium, & quomodo. 310.d

Religio Christi in Germania auctore Satana & administro apostata Luthero in perditissimam hæresim mutata est.

Cultus

Cultus Dei externus, & sacramenta omnia mutilata & ablata sunt.
Liberum hominum & solutum arbitrium in captiuitatem redactum annos amplius septuaginta apud Saxonicam Babilonem seruit. 5. & 6.e.a
Remissio peccatorum prater fidem habetur ex operibus nō purè naturalibus id est sine fide, sed gratuitis per auxilium contra mendacium V I I. Lutheranorum. 336.e.& seq.
Remissio peccatorum sacramentalis, nec debet, nec potest fieri per sigillum, aut membranam, & quare; remissio nero non sacramentalis, qualis est Indulgentiarum, & censurarum, potest, & quomodo intelligatur dari per plumbum; vel membranam. 274.e
Remissione pœnarum redimi pecunia, siue eleemosinis in quo sensu sit vera, cum sit obiecta à Tilmanno. 280.e
Remittere peccata non esse annunciare remissa & quare. 291.e
Retinere quàm valdè differat à ligare contra Kemnitium. 293.d
Rex Bohemiæ ab Electorum numero à Hostiensi Cardinale Henrico exclusus, quod non sit Teutonicus. 170.b
Reuera non eligit Imperatorem cum cæteris sed solum quando sex Electores inter se ita diuiduntur vt tres vni & tres alteri suffragentur, tum ille ius habet ex duobus electis alterum nominandi. ibid.b
Rex Galliæ Henricus IV. Christianissimus totius Regni caput legatione splendidissima Pontificem maximum Clem.VIII. honorauit. 5.a
Rex Romanorum ab Imperatore fieri potest exemplo Lotharij Caroli magni ex filio Nepotis & Ludouici pronepotis. Imperator non item, nisi summi Pontif. confirmatio & consecratio accedat. 98.e
Reges Germaniæ magni semper pontificiam coronationem fecere. 100.d
Regibus quare tributa soluantur. 43.e
Regna Nēbrotus, Ninus, Semiramis, Nabuchodonosor, Cyrus, Alexander & Iulius Cæsar iniuria non iure occuparunt. 110.d
Regium nomen quo tempore Imperatorio maius ac venerabilius fuerit. 124.b
Regna humanam iure gentium constitui dum populi consensu communi in vnum aliquem potestas sua trāsfertur. 83.b
Regna transferēdi potestas ad Romanam pertinet Ecclesiam. 170.d.e
Roffensis optimè omnia Lutheri argumenta contra Indulgentias refutauit. 263.b
Romam Christianā Tertullianus in libris de præscriptione aduersus hæret. mirificè laudat. 8.a
Romanus Pontif. per se vel legatos & Italici principes cum Germanis aliquando Imperatoris electioni interfuerunt. 174.e
Romanus Pontifex seruus seruorum Regibus imperat, imperando seruit, & imperat seruiendo. 34. b
Romani Imperij translationem ad Francos factam non veritus fuit contra quamplurium fidem Historicorum Illyricus figmentum & fabulas appellare. 77.a
Romano Pontifici nihil cum Antichristo commune esse vt impie effutiunt passim hæretici apertissimis demonstrationibus ostenditur. 4.b.c. & per totam.
Romanorum clades ab Arimino & Germanis proditoriè causata & eorundem in Romanos rebellione. 108
Romana Ecclesia sola est matrix & radix Catholicæ Ecclesiæ dicto Cypriani. 33.e
Rusticorum ingens rebellio anno salutis 1525. obquam eorum supra centum millia cæsa fuere ex doctrina Lutheri prodijt. 65.e

S

SACERDOS nullus Episcopis inferior de iure communi potest concedere Indulgentias, potest tamē ex commissione Pontificis. 240.a & b.
Sacerdotes non posse coniugio se obstringere vllo modo, quæ causa 342.e.d. e.& seq.
Sacerdotes, qui vxorem duxissent, quare ab Ecclesia non solerent puniri, nec soleant propter coniugium, sed propter sacrilegium. 345.e
Sacramentum Baptismi virtute passionis Christi remittit omnem siue æternam, quod ad culpam attinet siue temporalem pœnam, quod ad satisfactionem spectat. 217.e
Sacramenti extremæ vnctionis vsum pertinere ad solos Episcopos expresè habemus tantum ex S. Innocentio, & quare. 314.d
Sacramenta nullam vim habere à passionibus sanctorum ostenditur, & qua ratione id fiat. 217.e
Sacramenta non iustificare ex opere operato esse mendacium Lutheranorum. 394.e
Sacrificium propriè dictum quid significet. 366.a.& b
Sacrilega Illyrici impietas quia congerie suorum mendaciorum Spiritum Sanctum auctorem facit 186.a
Sancti quomodo sint intercessores pro hominibus & item Christus contra mendacium illatā Lutheranorum. 338.c.d.& e
Sancti, vt plus præstiterunt Deo pro satisfactione pœnæ temporalis, quam sibi esset opus, sic non fuerunt meriti apud Deum, plus quam sibi necesse erat, neque illorum merita in alios vnquam redundarunt, contra Caluinum. 271.d
Sanctorum satisfactiones fuerunt superabundantes, & multò plura sunt perpessi propter Deum, & Iustitiā, quam exigeret reatus pœnæ temporalis, cui erant obnoxij: pœnæ verò sempiternæ per culpam contractæ non satisfecerunt, nisi merito passionis Christi. 208.e
Sanctio Gregorij V. Pont. Max. Teutonici de eligendo à Septemuiris Principibus Imperatore quadrimembris 173.a
Satisfactio Christi quamuis pro culpis, & pœnis omnibus in infinitum valeat, quare non repugnet nostræ satisfactioni, immo eam requirat. 295.b
Satisfactio dicitur quatenus continet laborem, & pœnam, meritum verò quatenus continet charitatem. 305 e
Satisfactio est compensatio pœnæ, vel solutio debiti, quæ tam pro se, quam pro alio præstari potest, pertinetq. ad commutatiuam. 207.e
Satisfactio, & Indulgentiæ, quare non prosint ijs nisi, qui per veram contritionem, & reconciliationem sunt iustificati à Deo contra Tilmannum. 280.b
Satisfactio nostra quomodo dicatur concurrere cum satisfactione

factione Christi in remissione peccatorum. 279.a
Satisfactio vnius potest applicari alteri pro solutione reatus pen§ temporalis per charitatem, & communionem sanctorum. 270.d
Satisfactiones, tum Christo, tum sanctis superuacaneas alijs applicari posse, probatur multis rationibus. 211.b
Satyricus scriptor Anonymus maiorē in Bocatij fabulis operam quam in legendis posuit & meditandis Theologis. 33.d
Sebastianus Francus Historicus recens & a Catholica religione alienus. 143.e
Securitas de statu grati§, quomodo præsupponatur in nobis. 280.b
Schismatis nefarij sub Alexandro Papa qui Adriano IIII. successit fautor præcipuus fuit Fridericus primus Imperator. 88.d
Scriptur§ verum probent posse nos satisfacere Deo operib. & an purgatorium existat, & an dentur opera supererogationis, & an claues sint tradit§ soli Petro, & an sacerdos debeat pœnitentias imponere contra Kemnicij secundam disputationem. 285.b.c.d.& e
Sergium Papam Lothario Imperatori fidelitatem iurasse dum scribit Illyricus, id ad cumulum ipsius mendaciorum accedit. 184.d
Serui inutiles qui dicantur in scripturis sacris. 289.c
Simon Magus cum obtulit pecunias Petro, non petijt facultatē concedendi Indulgentias, sed dandi Spiritum Sanctum. 293.a.& b
Simonis Magi vanitas & arrogantia qua imaginem suam & Helenæ meretricul§ su§ iussit a suis discipulis adorari. 193.a
Sixto quinto & Pio item quinto Pontificibus maximis anonymus satyrarum & insulsus scriptor generis ignobilitatem & Monastices cultum ridiculè obijcit. 35.d
Soluere, & ligare quare latius pateant, quam remittere, & retinere. 291.a
Spira Nemetum sepulchra Chunradi & Henricorum Germani§ Regum. 157.a
Status grati§ persupponitur in suscipiente Indulgentias, & hoc quibus rationibus, & perfectio operis iniuncti. 246.e
Status perfectior qui sit, & quare non sit imperatus. 335.c.& d
Statio quid propriè significet secundum Ecclesi§ significationem. 314.e
Suffragia quomodo differant ab Indulgentijs. 254.b
Suffragia dicuntur iuuare defunctos trib. modis, et quib. 254.a.
Summus Pœnitentiarius, & Cardinales de consuetudine possunt concedere centum dies Indulgenti§. 238.e
Superstitio Florentinorum quæ Dantis Aligherij tempore vigebat, qua opinabantur eos qui homicidium perpetrassent non posse in manus inimicorum deuenire si super occisi tumulum panem vino maceratum comedissent. 19.e
Suscipiens indulgentias duo requirit, & quæ illa sint. 246.d

Tacitus à Senatu dictus quidem Imperator fuit sed militibus iubentibus. 129.d
Testamentum vetus licet per nouum sit abrogatum, eius tamen c§remonialia tantum sunt abrogata non autem moralia. 50.a
Testamento Imperium cum filijs Carolus Magnus diuisisset, rem totam à Leone voluit Pontifice confirmari, ne non sine consensu eius à quo illud acceperat Imperium alijs tradere videretur. 98.a
Testes omni exceptione maiores ex quibus faciat Dantem, Petrarcham & Bocaccium anonymæ author Satyrę vt male su§ patrocinetur caus§. 13.c.d
Testimonia veterum Patrum à Kemnicio adducta ad destruendas Indulgentias quomodo sint intelligenda. 308.b. & seq.
Testimonia multa scripturæ sanct§ malè adducta à Caluino ad destruendas Indulgentias, quomodo sint intelligenda. 268.a.b.c.d
Theodosius senior Occidentis Imperator & Iustinianus Orientis ante Caroli magni tempora primatum pontificis agnouere. 140.c.d
Theodoricus Gothorum & Italiæ Rex, Zenonis Imperatoris filius adoptiuus effectus. 121.e
Theodorici Gothi licet natione Barbari & religione Ariani præter h§resim laudes. 123.d
Idem Teodoricus sub finē vit§ moderatum regimen in apertam tyrannidem commutauit. ibid. 124.a
Eiusdem Theodorici Gothi Italiæ Regis successores Iustinianus Imperator Itali§ possessione priuauit. 121.b
Thomas Aquinas Lutheranorum iudicio supra modum Papista fuit. 66.a
Thesaurus spiritualis quis sit. 210.e
Thesaurus meritorum Christi, & sanctorum quamuis sint vera causa concedendi indulgentias, requiritur tamē etiam alia quę moueat potius vno quam alio tempore. 246.c
Tilmannus Hesbusius oppugnat Indulgentias ob quatuor capita, & quę illa sint. 277.d
Idem, quæ loca scripturæ adducat contra Indulgentias, non esse contra nos probatur. 277.e
Tituli numero sex sunt quibus homines Regna atque Imperia possidere solent & quinam illi. 104.e
Translatio Reipub. Hebræorum à Iudicum potestate ad Regiam gubernationem prophetica vnctione non vi gladij facta est. 110.a
Translatio item eiusdem Regni post Babilonicam captiuitatem a domo Iuda ad domum Leui, hoc est à Ducibus ad sacerdotes, non bello sed populi consensu facta est. ibid.b
Translatio item Regni Francorum a Merouinzis vt historici loquuntur ad Carolingos Pontificis Romani authoritate & procerum consensu sine armis facta est. ibid.e
Tributum soluit Christus Saluator noster non quia debuit sed quia noluit. 43.a
Et tributum quod Cęsari soluebatur tempore Christi non erat didrachma, sed denarius. ibid.c
Et tributū didrachmi post euersum à Vespasiano Imperatore templum, quod Iudæi omnes templo singulis annis soluebant vt deinceps in Capitolium deferre tur institutum fuit. ibid.d

Turcarum Rex Gręcis prouincias vniuersas Latinis magnam Pannonię partem per iniuriam manu armata eripuit. 111. e
Turcarum principem decies prudentiorem & probiorẽ esse principib. Christianis seditiosè scripsit Lutherus. 65. a

V

VALERIANI *Imperatoris miseranda clades, & infelix ad extremam vsque senectutem seruitus Sapori Persarum regi prestita.* 109. c
Vanitas libri Concordia hæreticorum ex subscriptione notatur. 319. a
Varius sensus particulæ illius (per modum suffragij) & quis sit illius verus sensus. 153. d. & e
Velamine sacro ab Imperatore insigniri quid, et quis eius cerimonię effectus. 123. a. & b
Venerẽ Deam & prolem eius Cupidinem Lutherani & Caluinista pro summis numinibus venerantur. 14. a
Veteres fuisse parcissimos in concedendis indulgentijs. 245. b
Viatores qui sint subiecti summo Pontifici visibiles solum an inuisibiles etiam, ut scilicet existentes in purgatorio. 252. d
Vicarius Christi summus Pontifex in quo differat à Christo in remittendis culpis & pœnis ęternis 292. e *& in quo differat ab ipso in Indulgentijs dãdis* 293. a
Victoria triumphi Caroli magni Translationem Imperij in eum factam diuino consilio contigisse testata sunt. 142. e
Vniuersalis Episcopi nomen quomodo Pontifici Romano & quomodo non conueniat. 8. c. d
Vsus Indulgentiarum quando inceperit contra Kemnitium. 293. b. & c
Vtilitatem percipuam Indulgentię esse remissionem poenæ temporariæ; & eam indulgentiam afficere omnes homines nedum scelestissimos, contra Lutherum. 236. c. & seq.

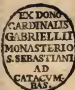
Z

ZACHARIAS *Papa Pipino Regnum Francorũ dedit, idque ei tutum prestitit deposito & in monachum consecrato Carlomano fratre eius & Hiderico Rege priore, etiam Illyrici testimonio.* 60. d
Zonaras & Cedrenus res gestas Grecorum principum literis mandarunt. 191. a
Zuinglianorũ heresis quæ sit circa sacramẽtum Eucharistię, & circa corporis Christi omnipresentiam. 323. d. & e.

FINIS.

APPENDIX AD LIBROS DE SVMMO PONTIFICE,

Quæ continet responsionem ad librum quendam anonymum,

Cuius titulus est, Auiso piaceuole dato alla bella Italia, *eodem Roberto Bellarmino Auctore.*

CAP. I.

CRIBIT ad Timotheũ Beatus Apostolus in epistola posteriore, cap.4. futurum esse tempus aliquãdo, cum homines à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autẽ conuertentur. Id tempus aduenisse nunc cernimus; nã cum ex diuinis litteris, & veterum scriptorum monimentis per annos plus septuaginta inter Catholicos, & Hæreticos de fidei controuersijs sit acerrimè disputatum: nũc tandem Caluiniani, verbi Dei & sapientissimorum Patrum auctoritate contempta, ad Poetarum fabulas conuertuntur, & ex Canticis, vel narrationibus partim fabulosis, partim impuris de dogmatibus fidei, grauissimisq; Religionis capitibus decernere non verentur.

Ita nimirum par est, vt qui fontem aquæ viuæ dereliquerunt, fodiant sibi cisternas dissipatas: & pro diuinis Prophetarum oraculis Poetarum somnia, & fabulas meditentur, vt in reprobum sensum omnino se traditos toti orbi terrarum ostendant.

Et quamuis eiusmodi homines indigni sint, quorum ratio à viris grauibus, ac præsertim Catholicis habeatur, nec tam disputationibus refellendi, quam Hippocratis vinculis alligandi, & tanquam male sani helleboro curandi esse videantur: tamen ob scandalum paruulorum, qui verum à falso, & fucatum à sincero non sine labore discernunt; operæprecium esse duxi, breui lucubratiuncula anonymo libello respondere.

Et quoniam libelli auctor ita suum opus contexuit, vt primum in Romanum Pontificem, quem Antichristum haberi cupit, canina eloquentia inuehatur: deinde quædam ex Dante, Petrarcha, & Bocacio adducat in medium, quæ aduersus eundem Pontificem facere iudicauit: postremo vnam & quinquaginta satyras non furore poetico, sed rabie, vt dixi, canina in ipsum Christi Vicarium Sixtum V. euomat: ego eodem ordine declamationem eius aduersus Pontificem summum primo loco refellam, deinde Dantis, Petrarchæ, atque Bocacij, ad quos ludicra

A aduersarius prouocauit, apertissima testimonia contra ipsum proferam; ad extremum sententiam satyrarum ipsius, imperitiæ, & temeritatis coarguam, & leuibus satyris vnius obscuri hominis grauissima testimonia, atque exempla scripturarum opponam.

CAP. II.

SED iam ad rem aggredientes, inscriptionem famosi libelli paulisper inspiciamus. *Auiso piaceuole dato alla bella Italia da vn nobile giouane Francese.* Huc tandem Hæreticorum impietas delapsa est, vt res maxime serias, atque tristissimas, & omni lachrymarum fonte plangendas, iucundæ narrationis, & tanquam amicæ confabulationis materiam faciãt.

B Quid enim miserius, quid luctuosius, quid atrocius Christiana pietas audire poterat, quam à perditis quibusdam hominibus gladio linguæ ita proscindi Christi Vicarium, vt ex verborum contumeliæ in ipsum sine vllo pudore iaciantur, quæ vix in vilissima quæque mancipia conuenirent?

Et tamen hæ contumeliæ, vel blasphemia potius, atque impia maledicta ita nonnullis iucunda visa sunt, vt eo titulo ornandas putauerit, *Auiso piaceuole.* Ita nimirum Caluiniani paulatim Athei fiunt, de religione iocum, & de controuersijs fidei ludicras declamatiunculas faciunt; *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.*

Dato alla bella Italia. Inuidebas videlicet Italiæ

C suam pulchritudinem, quæ in eo potissimum sita est, vt nullius hæresis maculis, nulla schismaticorũ colluuione fœdetur, & ea causa fuit, cur Italica lingua, non Latina scriberes (nisi forte, quod facile suspicari possumus, Latinas literas ignorabas) vt eorum Italorum, qui Latinæ linguæ expertes sunt, piam fidem corrumperes.

Videbat nimirum Satanas innumerabiles in Italia homines esse de numero eorum, quos (vt Sanctus Augustinus loquitur in lib. contra epist. fundamenti cap.4.) credendi simplicitas tutissimos facit. Intelligebat singulari Dei prouidentia fieri, vt Romana fides Apostolico ore laudata in Italia populis incorrupta, & inuiolata permaneat. Non ignorabat eam adhoc esse per Italiam vniuersam Sedis Apostolicæ reuerentiam, quę in toto orbe Christiano esse deberet,

& aliquando fuit, verè enim Sanctus Prosper in lib. de Ingratis scripsit,

Sedes Romæ Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput Mundo, quicquid non possidet armis,
Religione tenet.

Et Sanctus Leo serm. 1. de Natali Apostolorum, *Per sacram B. Petri sedem caput orbis effecta, latius præsides religione diuina, quam dominatione terrena.* Angebatur hostis humani generis, quod impia defectio à matre Ecclesiarum, atque ab ipso communi Patre omnium Christianorum tanquam à Babylone & Antichristo, apud multos Septentrionales populos tam facile propagata, in Italiæ prouincijs locum nullum haberet.

Itaque nactus tandem aptum ad suas fraudes instrumentum, perditum nescio quem iuuenem excitauit, qui vulgari idiomate, dulci oratione, & suauibus canticis, læthale venenum vulgi auribus instillaret: Sed Deo bene iuuante *mentietur iniquitas sibi*, nec solum Pastorum vigilantia diligentissime prouidebit, ne eiusmodi libelli ad Italorum manus aliquando perueniant: sed neque vllus nostrum Italicis verbis istiusmodi libros refutabit, ne vel ex ipsa nostra responsione cognoscãt populi horribiles illas blasphemias, quas nefando quidem vnquam audiuerunt.

Et quemadmodum aduersarius Rapsacem illum Assyrium imitatur, de quo in lib. 4. Regum cap. 15. dum lingua populari blasphemias in Christi Vicarium euomit: ita nos Eliachim prudentiam imitabimur, dum respondendo cauebimus, ne populorum aures inauditis illis blasphemijs polluantur, ne quomodo corrumpãtur sensus eorum, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

Da vn nobile giouane Francese. Gallus ne fuerit, an Gallum simulauerit, qui hæc scripsit, non magni refert, iuuenem certè fuisse facilè credi potest, satis enim procacitas, petulantia, leuitas, imperitia, quæ in toto libro cernuntur, auctoris sui iuuenile ingenium produnt, At nobilem eundem fuisse, vel esse, ego quidem ægrè adduci possum, vt credam. nisi fortè nobilem scurram, non virum nobilem, libri titulus indicet: certe obscena vocabula, conuicia, & contumeliæ, quibus vndique liber scatet, Agasonem potius, Aurigã, vel Nautam, quam virum nobili loco natũ decebãt.

Et cur quæso nobilis iste iuuenis nomen suum nõ prodidit? cur latet in tenebris, qui tam ferociter summo Christianorum Præsuli minas intentat? cur nouus iste Goliath qui tam confidenter exercitui Dei viuentis exprobrat, & tanquam alter Semei, Christo Domini maledicit, ita obscurus latitat, vt ne de nomine quidem velit agnosci? Sed veram esse oportet sententiam veritatis Ioan. 3. *Qui male agit, odit lucem.*

CAP. III.

VENIO nunc ad eam declamationem, qua libelli auctor in Christi Vicarium impiè debacchatur. Primis quatuor pagellis verbosissima oratione Pontificem Romanum Antichristum esse affirmat ac repetit millies, idque iam perspectum ac notum esse omnibus contendit, exceptis paucis quibusdam excæcatis Italis, atque Hispanis. Quare si quis totidem verbis, multaque sententiarum congerie, & varietate Caluinum, aut Lutherũ, aut verius vtrumq;

A vel Antichristum ipsum vel eius præcursorem esse dicat, repetat, inculcet: par pari sine dubio referret, & stulto secundum eius stultitiam respondebit. sed non est hominum doctorum ac potissimum Catholicorum verbis contendere, inanis ista garrulitas hæreticorum propria est, qui cum rebus non possint, verborum certè profusione coram imperitis malam causam suam vtcunque sustentant. Multa de Antichristo scribit Daniel, multa post eum Paulus, multa Ioannes, sed illa præter ceteras insignis est Antichristi nota, Deos omnes contemnere, vt ipse vnus habeatur Deus. *Et eleuabitur*, inquit Daniel cap. 11. *& magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica.* & Apostolus 2. Thessal. B 2. *Et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus*, Huc etiam pertinet, quod Christus ipse Iudæis prædixit. Io. 5. cum ait, *Ego veni in nomine patris mei, & non recepistis me, si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Antichristus enim in nomine suo veniet, quia nullum supra se Deum agnoscet. Iam vero Pontifex Maximus prædecessorũ suorum imitatus exempla, nonne & in literis seruum seruorum Dei se palam appellat? & ad sanctum altare vni vero Deo populo inspectante sacrificium offert? & summum honoris titulum esse censet, si Christi Vicarius nominetur? & denique Christum publicè, & priuatim colit, C & vt ab omnibus agnoscatur, & adoretur, satagit? Qui verò seruum, sacerdotem, Vicarium, cultorem Christi, & verbis & factis se profitetur, certè non eleuatur supra omnem Deum, iuxta Vaticinium Danielis, neque iuxta Paulum se ipse extollit supra omne quod dicitur Deus, neque à se ipso venit, iuxta verbũ Domini apud Ioannem, sed ab illo qui Petrum, cuius se successorem Pontifex Romanus verè nominat, ad gregem suum cum potestate misit, cum ait Ioan. 21. *Pasce oues meas.* Quæ cum ita sint, nihil verius, nihil apertius, nihil certius dici potest, quam nihil esse Romano Pontifici cum Antichristo commune, nisi fortè quæ sint Antichristi notæ ex hæreticorum mẽdacijs, non ex diuinis oraculis discere libeat. Quid, quod D tanta est hæreticorum huius temporis inconstantia, vt quem Antichristum esse volunt, ijdem ipsi Antichristum non esse doceant? nihil enim sæpius, neque maiori contentione Romanis Pontificibus, quam idololatriam obijciunt, siquidem & sanctorum inuocationem, & reliquiarum atque imaginum cultum, & ipsum Missæ sacrificium idololatriam esse clamitant. At si tot Deos à Romanis Pontificibus coli existimatis, quot sunt beati spiritus in cælo, vnde tandem vobis in mentem venit, vt eosdem Pontifices Antichristos faceretis? an verò Daniel, & Paulus illum Antichristum forè prædixerunt, qui Deorum multitudini sese prosterneret, & non eum potius, qui se supra omE ne numen eleuaret? An non sentitis, quam parum cohærentia cum diuinis litteris, & quam ipsa secũ apertè pugnantia sint, quæ dicitis? quale autem mendaciũ est, in sola Italia, atque Hispania Romanum Pontificem non vt Antichristum repudiari, sed pro vero Christi Vicario agnosci, & coli? quid? in ipsa Germania, nõne Imperator, eiusq. fratres, & Archiepiscopi Electores, Dux Bauariæ potentissimus, alijque plurimi tùm Ecclesiastici, tum Politici Principes viuunt, qui vnà cũ populis, quibus imperant, Romano Pontifici,

tifici, vt Christi Vicario parent? In Polonia nonne Reges semper Catholici cum Episcopis item Catholicis, & magna nobilium, ac plebeiorum multitudine Romanam fidem professi sunt, & adhuc hodie profitentur? Suecia, Hungaria, Scotia nonne suos habent Catholicos? In Anglia vero nonne Catholicorũ pro Romana fide pugnantium pleni sunt carceres? nonne quotidie gloriosa martyria exhibentur? nonne libris in ipsa Anglia editis Catholici Lutheranos, & Caluinianos exagitant? Quid de Gallia dicam? Rex ipse Christianissimus totius regni caput, Romanum Pontificem splendidissima legatione non honorauit? nõ eum Christi loco in terris esse agnouit? non obedientiam illi suo nomine præstari iussit? Episcopi totius Galliæ nonne Catholici sunt, & summũ Pontificem debito cum honore suscipiunt? Quis vero Principes, quis populos numeret, qui pro Romana fide vitam ipsam, & sanguinem profundere tota Gallia parati sunt? Quid igitur sibi volebat ille mendacio rum architectus, cum paucos duntaxat cęcos, eosque in sola Italia, & Hispania esse pronunciabat, qui Romanum Pontificem Antichistum esse non crederent? & tamen Europam nondum sumus egressi: nam si lustrare Asiã, & Africam, & noui orbis vastissimas regiones animo velimus, inueniemus profecto in America, in Brasilia, in exteriore Africa, in Arabia, in sinu Persico in India, in insulis Moluccis, in aurea Chersoneso, apud Sinas, apud Iapones, vbi nondum Lutheri, & Caluini nomen penetrauit, plurimos optimosque esse Christianos, qui sub Rom. Pontificis obedientia Christum colant; Ante nonnullos annos ex vltima Iaponia nobilissima legatio trium annorũ itinere confecto ad Romanum Pontificem, vt verum Christi Vicarium agnoscendum, ac venerandum venit, neque multi menses præterierunt, cum ad hunc ipsum, qui nunc B. Petri sedem tenet, CLEMENTEM VIII. Pontificem literæ à Patriarcha Alexandrino ex Ægypto missæ sunt quib; eum is Patriarcha caput Ecclesię vniuersę Christique Vicarium confitetur, vt nihil hic de Armenis, & Maronitis dicã, qui inter tot sectas hæreticorum, & Paganorum, quæ Orientem premunt, Romanæ Ecclesiæ fidem, & obedientiam retinent. Quæ cum ita sint, quanta vanitas, atque temeritas eius hominis fuit, qui in sola Italia atque Hispania paucos quosdam inuenire potuit qui sedem Apostolicam vt ęquum erat, venerarentur? sed cætera uideamus.

C A P. IV.

MVLTIS Verbis inaniter vt dixi, profusis, ineptè philosophatur adesse iam annum à Lutheri prædicatione septuagesimum, proinde initium liberationis à tam diuturna captiuitate sese aperire atque ostendere. Sed instar phrenetici nesciens omnino quid diceret, verè significauit septuagesimum annum iam agi Lutheranę captiuitatis, si enim vlla captiuitas Luthero exoriente exorta est, ea certè Romanæ esse non potuit, cum nulla mutatio in Vrbe Roma per id tempus facta sit, sed eadem fides, eadem religio, eadem forma Christianæ Reip. quæ ad eam diẽ fuerat, esse perseuerauerit. At in Germania, Satana auctore, & administro Luthero, Christi religio in perditissimam hæresim mutata est, nec solum externus

A Dei cultus, & Sacramenta omnia mutilata, vel sublata sunt, sed ipsum etiam hominum arbitrium ex libero ac soluto in miseram captiuitatem redactum annos iam amplius septuaginta apud Saxonicam Babylonem seruit.

C A P. V.

PERGIT deinde libelli auctor, & Caluinianos hæreticos non esse ea rõne demonstrare aggreditur quia hæreticus nõ est, qui Euangelio credit, quiq; nullum articulum symboli Apostolici inficiatur, Et qm̃ Apostoli in eo Symbolo Vnã Ecclesiam Catholicã, & Apostolicam esse docuerunt, Romanę autem men-B tionem nullam fecerunt, vitio vertit ipse Romanis Pontificibus, quod ad articulum de Ecclesia vocem illam, Romanam, adiecerint. Sed hac responsione indicat se nescire quidem quale sit, Apostolicum symbolum, neque quid sit fides, aut hæresis vnquam didicisse, neque id sanè mirum, cum in amatorijs canticis Petrarchæ, non in dogmatibus Christianæ religionis ętatem contriuerit. Disce igitur quicunque es famosi libelli auctor, non illos tantum esse hæreticos, qui Euangelium, aut Symbolum apertè reijciunt, sed illos etiam qui in Euangelij, & Symboli interpretatione iudicium ipsi suum Ecclesię iudicio præferunt, alioqui enim neque Ariani, neque Macedoniani, neque C Nestoriani, neq; Pelagiani, neq; alij permulti hæretici erunt, quos tamen non solum Catholici, sed etiam Lutherani, & Caluiniani pro hæreticis habent. Siquidem illi omnes Euangelium, & symbolum, quod attinet ad verba, integrè recipiebant, sed perperam tamen, vt omnes heretici faciunt, interpretabãtur, quid? nostra ętate qui in Polonia, & Hungaria duo primaria religionis Christianę mysteria destruunt, personarum diuinarum Trinitatem, & incarnationem Verbi Dei, nonne totum Euangelium, totumque Symbolũ Apostolicum, præter cæteros homines tueri se, ac defendere profitentur? ita omnino; & tamen qui sunt hoc tempore magis hæretici? Denique si Euangelio credere, & nullum articulum symboli pernegare, suf-D ficere vobis videtur, vt quis hæreticus non esse iudicetur, cur tam audacter Põtificẽ Romanũ et qui illi adhærent, hæreticos pronunciatis, quos Euangelium, & symbolum integre colere, amplecti, ac sequi non ignoratis? Qd.n. Pontificẽ accusatis, quasi is Apostolicum symbolũ deprauarit adiectione vocis, Romanam, ad uoces, Catholicam & Apostolicam in articulo de Ecclesia, inscitiam vestram prodit: nam neque in symbolo Apostolico fuit vnquam uox, Apostolica, neque à Pontificibus addita est vox Romana, sic enim symbolum habet, *Credo in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem &c.* sic olim veteres legebant, sic hodie in horarijs precibus le-E gimus, sic in omnibus Ecclesię Catechismis inuenies. Solemus quidem extra symbolum cum veram fidem aut Ecclesiam describimus, eam Catholicam, Apostolicam, Romanam appellare, quia (vt S. Cyprianus scribit lib. 1. ep. 3.) *Ad Romanam Ecclesiam perfidia habere non potest accessum*. Et Ambrosio teste in oratione de Obitu Satyri, *Is cum Episcopis Catholicis conuenit, qui cum Romana Ecclesia conuenit*. Et auctore S. Gregorio Nazianzeno in Carmine de vita sua, *Vetus Roma ab antiquis temporibus habet rectam fidem*,

& semper eam retinet, sicut decet Vrbem, quæ toti orbi præsidet, & ut loquuur S. Hieronymus lib. 3. apologiæ aduersus Ruffinum, *Romana fides Apostolica uoce laudata, præstigias hereticorum non recipit, etiamsi angelus aliter annunciet quam semel prædicatum est, Pauli auctoritate munita non potest mutari*. Et denique, vt sanctus canit August. in Psalmo contra partem Donati, *Romanorum successio Episcoporum ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ*.

C A P. VI.

VENIT tandem aduersarius ad argumenta, & primum testimonia Pauli, Ioannis, & Danielis de Antichristo profert, quæ quidem nos libenter admittimus, sed probandum erat aduersario, Romanum Pontificem per ea testimonia designari, quod nec fecit, nec in æternum faciet. Progreditur deinde ad testimonia cæterorum patrum, & ijs affirmare conatur, Romanum Pontificem à veteribus quoque pro Antichristo habitum, ea testimonia paulisper inspiciamus. Primo loco S. Irenæum producit in medium, qui alicubi scribit, *Antichristus licet sit seruus, volet tamen adorari vt Deus*, hæc .n. sunt verba sua. *Ireneo dice à punto cosi, L'Antichristo quantunq; sia seruo, vorra non dimeno essere adorato come Dio. Lequali parole se bene le considererai, Italia mia, trouerai ottimamente dipingerci il vero ritratto del Papa, il quale si noma, non senza alto misterio dell'eterno Dio, seruo de serui*. Si Dialecticam nosses, admonerem te, ne tam apertè in Paralogismum incideres, siquidem ex sentētia Irenæi Antichristus nō se nominabit seruum, sed erit seruus: Pontifex noster contra, seruum se ex humilitate nominat, cum pater sit omnium, etiam Regum, & Imperatorum. Sed paralogismum tibi condono, crimen falsi condonare certè non possum, locus Irenæi habetur lib. 5. cap. 25. in hæc uerba: *Cum sit seruus, Regem se vult præconari*. Nō igitur (vt tu fingis) Irenæus dicit, *cum sit seruus, quasi Deus vult adorari, sed Regē se vult præconari*. Romanus autem Pōtifex neque ipse se Regē appellat, neq. ab alijs appellari cupit. Sed quid si ex eodem Irenæi loco planum faciam non posse nisi per summam impudentiam Antichristi nomen ad Romanum Pontificem trahi? Antichristum futurum genere Iudæum atque ex tribu Dan Irenæus affirmat. Eundem Hierosolymis regnaturum, & in templo qd Salomonis dicebatur sessurum scribit; tribus annis cum dimidio cum regnauerit, ab ipso Christo interficiendum docet. Deniq; addit Idola omnia submoturum, vt ipse vnus pro idolis omnibus adoretur. Porro ab eo tēpore quo Lutherani Romanū Pontificē Antichristum appellare cœperunt, nullus fuit Pontifex de tribu Dan, nullus Hierosolymam uidit, nedum in templo Salomonis sedit, nullus tribus annis cum dimidio rerum potitus est, sed alij longiore alijs breuiore tempore Ecclesiæ Catholicæ præfuerunt. Denique idola quidem summus Pontifex noster re uera non patitur, sed opinione uestra, tot idola erexit quot sunt imagines in Ecclesijs: quare si Irenæo credimus, neque Romanus Pontifex Antichristus est, neque eum Lutherani possunt, nisi secum ipsi pugnent, Antichristum nominare. Secundo loco Tertullianum, & Hieronymum in testes adducit, qui per Babylonem de Apocalypsi Romam significari uoluerunt. Poterat addere testimonium longe maius Apostoli Petri, qui in vltimo capite Epistolæ primæ, eandem Romam Babylonem appellat. sed nihil omnino ista faciunt ad rem: Nam & Petrus, & Ioannes, & post eos Tertullianus ac Hieronymus cum Romam per Babylonem significari uolunt, de Roma loquuntur Ethnica, non de Roma Christiana, de Roma inquam illa quæ sub Nerone, ac Domitiano imperium tenebat super Reges terræ, & ebria erat, vt Ioannes scribit, de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu, alioqui Romam Christianam idem Tertullianus in lib. de præscriptione aduersus hæreticos mirificè laudat, & S. Hieronymus in lib. 2. Contra Iouinianum extremo, sic Romā Christianam alloquitur. Ad te loquar quæ scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione delesti. Itaque fuit aliquando Roma magna illa meretrix, fuit Babylon mater fornicationum, sed vt idem Ioannes prædixit, breui perijt, vel potius in Sanctam Hierusalem & Ciuitatem Dei, atque in arcem religionis & (vt Hieronymus loquitur) in tutissimum Christianæ Communionis portum commutata est.

C A P. VII.

TERTIO loco Sancti Gregorij uerba producit, qui eum Antichristi præcursorem appellat, qui Episcopi Vniuersalis, aut summi Pontificis, nomen vsurpat. sed locum nullum adducit, ubi nomen summi Pontificis Sanctus Gregorius auersetur. Quod nomen a Sancto Bernardo, Sanctoque Anselmo, Romano Pontifici passim tribuitur, quin etiam idem Sanctus Gregorius, lib. 1. Dialogorum cap. 4. prædecessorem quendam suum disertis uerbis Summum Pontificem nominat. Quamobrem & hoc inter mendacia numeretur. Porro nomen Episcopi Vniuersalis in Ioanne Constantinopolitano Sanctus Gregorius duplici de caussa merito reprehendit, nam et in eo sensu ab illo accipiebatur, quasi solus ipse esset Episcopus, quo sensu nomen Episcopi Vniuersalis nulli homini conuenit: & licet in alio quodam sensu appellatio illa in Romanum Pontificem optimè quadret, vt etiam à Conc. Chalcedonēsi S. Leoni tributum idem Gregorius refert, lib. 4. epist. 38. tamen Ioanni Constantinopolitano nulla ratione conueniebat. Itaque optimo iure Sanctus Gregorius Antistitem illum Constantinopolitanum ingentis superbiæ notat, & præcursorem Antichristi facit. sed quid hoc ad rem, de qua nunc agimus pertinet? nā in primis Romanus Episcopus non se Episcopum Vniuersalem, sed seruum seruorum appellat: deinde nomen Episcopi vniuersalis, si bene accipiatur, merito illi tribuitur, qui toti Ecclesiæ ab ipso Christo præpositus est, denique non dicit Gregorius, Antichristum esse, sed Antichristi præcursorem, qui se ipse Vniuersalem Episcopum vocat: quare si se Romanus Pontifex vniuersalem Episcopum diceret, in eo etiam sensu, quem Gregorius reprehendit: hoc ipso Antichristus non esset, quod eius præcursor esset, neque enim idem esse potest is qui præcurrit cum eo quem præcurrit, nisi Christum cum Ioanne, dominum cum seruo, Regem cum præcone confundas.

CAP.

C A P. VIII.

QVARTO testimonium adfert Arnulphi cuiusdam Episcopi Aurelianensis qui cum ante 600. annos in Conuentu quodam Remensi multa in Romanum Pontificem maledicta congereret, inter alia etiam Antichristum, appellare ausus est. sed ista non pluris facimus, quam tuas, quicunque es auctor famosi libelli, & tui similium criminationes. satis enim constat eum hostem Romani Pontificis fuisse, & inimico animo quicquid stomachus suggerebat euomuisse. Sed opponam illi vno Gallo Episcopo testimonia omnium Episcoporum Galliæ, qui tempore Ioannis Papæ VIII. ante annos 700. Concilium apud Trecas celebrantes excommonicationem a Rom. Pontifice in Principes quosdam latam his verbis comprobarunt, Domine Sanctissime ac Reuerendissime pater patrum, Ioannes Catholicę atque Apostolicæ Ecclesiæ, sanctæ videlicet Romanæ primæ sedis Papa: Nos filij, famuli, ac discipuli vestræ auctoritatis, Galliarum, & Belgicarum Episcopi, his quæ super vulnera dolorum vestrorum maligni homines ac ministri diaboli addentes in Sanctam matrem nostram, ac magistram omnium Ecclesiarum commiserunt, & dolori vestro consentes condolemus, atque iudicium vestræ auctoritatis, quod priuilegio B. Petri, & sedis Apostolicæ in eos, & complices eorum iuxta Sacros Canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, ac secundum einsdem Sanctæ Romanæ sedis Pontificum prædecessorum vestrorum decreta protulistis, voto, voce, & voanimitate nostra atque auctoritate Sancti Spiritus, cuius gratia in Episcopali ordine sumus consecrati, gladio spiritus Sancti quod est verbum Dei, eos interimentes persequimur, scilicet quos, sicut prædiximus, excommunicatis, excommunicatos tenemus: quos ab Ecclesia abiecistis, abijcimus, quos anathematizastis, anathematizatos esse iudicamus, et quos regulariter satisfacientes vestra auctoritas, & Apostolica sedes receperit, recipiemus; Hęc ex Aimoino lib. 5. de gestis Francorum c. 27. ad verbum transcribere volui, vt prudentes iudicent, vni ne Episcopo Gallo, an Synodo Episcoporum omnium prouinciæ eiusdem fidem habere oporteat.

C A P. IX.

QVINTO loco aduersarius nesciens omnino quid loqueretur ad Sanctum Bernardum iudicem prouocauit, ac vt stultitiam eius magis mirere, ipsa eius verba ponam (*Legge ò Italia mia, quello che scrisse San Bernardo ha più di Quattro cento anni nelli libri delle sue Considerationi del Papa, de Vescoui, & del Clero, & poi non dubito punto, che tu non confessi, che di tai persone non si poteua dire, à voler dire la verità, meglio di quello che dice*) Prodeat igitur Sanctus Bernardus, & temerarium istum iuuenem sua auctoritate confundat. Non solum enim in libris quinque quos de Consideratione ad Eugenium scripsit, ne verbo quidem Sanctus Bernardus Pontificem Romanum Antichristum esse significauit, sed etiam in ijs libris & in epistolis passim einsdem Pontificis auctoritatem mirificè prędicauit, atque defen-

A dit. primum librum ita exorditur. *Subit animum dictare aliquid quod te Papa beatissime Eugeni vel edificet, vel delectet, vel consoletur, sed nescio quomodo vult & non vult exire læta quidem, sed lenta oratio, dum certatim illi contraria imperare contendunt, maiestas, atque amor.* Ita nimirum Sanctus Bernardus Antichristum alloqueretur, ita illum ædificare, delectare, consolari cuperet, ita simul diligeret, & timeret. In secundo autem libro accuratè exponens, quid sit Papa, *Age*, inquit, *indagemus adhuc diligentius qui sis, quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei, quid responsurum putas? ille iniquus, homo peccati, filius perditionis, apertè denique Antichristus? audi, quid respondeat. quis es? sacerdos magnus, summus Pontifex; tu Princeps Episcoporum, tu hęres Aposto-* B *lorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es, cui claues traditę, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij cœli ianitores & gregum Pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius vtrumque prę cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos, tibi vniuersi crediti, vni vnus, nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor.* Porro initio libri tertij vna breuissima sententiola idem Bernardus expressit quousque se Iurisdictio Romani Pontificatus exten- C dat, ne fortè aduersarius noster Reges ac Principes conetur excipere. *Orbe*, inquit, *exeundum ei, qui forte volet explorare, quæ non ad tuam summi Pontificis, pertineant curam.* Librum Quartum idem Sanctus Bernardus semper sui similis ita concludit, vt summum Pontificem nominet *Christianorum Ducem, pastorem plebium, vltorem scelerum, malorum metum, malleum Tyrannorum, Regum patrem, Legum moderatorem, Canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, sacerdotem altissimi, Vicarium Christi, Christum Domini, Deum Pharaonis.* Hæc igitur sunt quæ sanctus Bernardus in libris de Consideratione de Pontifice Maximo scribit, quibus vel ipso aduersario teste, nihil verius dici poterat. Ac vt intelligat is qui ad Bernar- D dum iudicem prouocauit, Summum Pontificem ex Bernardi sententia non tantum non esse vt Antichristum fugiendum, sed etiam ad eum propriè pertinere causas fidei iudicare, et non egredi limites suos, ut iste fingit, si de fide Gallorum sententiam ferat, audiamus initium epistolę 190. ad Innocentium Papam, de Petro Abailardo, qui intra Gallias hæreses seminabat, *Amantissimo patri, & domino Innocentio Summo Pontifici Frater B. Claræuallis vocatus Abbas, modicum id quod est. Oportet ad Vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ac præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei,* E *vbi non possit fides sentire defectum, hæc quippe huius prærogatiua Sedis.* Legat igitur Italia, vt aduersarius cupit, legat etiam Gallia, legat Ecclesia vniuersa Doctorem illum sanctum, sapientem, disertum, & illi potius, quam stolido isti iuueni, qui tamen Bernardum iudicem de hac controuersia fecit, de Summo Pontifice credat.

C A P. X.

SEXTO loco producit ad medium verba quædam Eberardi Episcopi Salisburgensis, quæ apud Ioan. Auentinum extant. sed ea neminem mouere debent, cum Ioan. Auentinus auctor sit parum probatæ fidei, & non sine causa ille omnia in odium Pontificum vel finxisse vel amplificasse credatur, nihil enim tale extat apud alios Historicos, ac ne apud ipsos quidem Germanos VVymphelingium, Krantzium, Naucletum, qui eandem historiam literis consignarunt. Deinde, licet historia ab Auentino verè conscripta esset, illud tamen in dubium reuocari non potest, quin Episcopus ille hostis acerrimus fuerit Gregorij IX. Pontificis, & contra Friderico II. Imperatori addictissimus. cum autem ob discordiam illam inter Pontificem, & Imperatorem omnia bello arderent, & factiones illæ Guelphorum, & Gibellinorum tunc primum exortæ, quasi rabie quadam accensæ furerent, qui Pontifici fauebant in Fridericum, & qui Fridericum sequebantur, in Pontificem omnia conuicia & maledicta iaciebant, quæ in mentem venire nullo modo potuissent; quare non quid irati homines tunc effuterint, sed vtri bonam causam tuerentur, considerare operæ pretium erit, quod quidem illa etiam de causa vtile erit, quod auctor iste paulo ante videlicet pag. 4. scribere ausus sit, Fridericos Imperatores sanctos fuisse, & iniustè a Pontificibus oppugnatos. Nolo scriptores Italicos producere, Sanctum Antoninum, Blondum, Sabellicum, Platinam. & cæteros, qui aduersario suspecti esse possint: sed Germanos tantum, qui ante exortam Lutheri hæresim sine præiudicio anticipatæ opinionis, rem ipsam, vt erat, literis prodiderunt. Iacobus VVymphelingius in Epitome rerum Germanicarum cap. 36. de Gregorio nono à Friderico II. miris modis afflicto, ita scribit. *Tum Pontifex humanis destitutus auxilijs, ad rem diuinam supplicationesque animum diuertit, quibus, Deo agente, Fridericum auertit hostem.*

Habes hic testimonium hominis Germani, & quod maius est, Friderico Imperatori addictissimi, quippe qui cap. 39. summis eum laudibus effert, qui tamen satis apertè meliorem causam Pontifici tribuit, cum ab ipso Deo Pontificem ab Imperatoris impetu defensum scribit. Ioannes Nauclerus in 2. Volumine suæ Chronographiæ generatione 41. de Friderico II. loquitur ad hunc modum, *Romam veniens mores mutauit, spreta iurisiurandi religione multa & quidem enormia aggressus, ditionem vexabat Pontificiam, Pontifices & Archiepiscopos ponens in Ecclesijs suo modo, & institutos à Papa expellens, collectas ab Ecclesijs exigens*, & infra, *admonitus super his, ipse non obtemperabat: admonentem magis magisque indies spreuit, vnde eum percussit Pontifex anathemate, &c.* Accedat Albertus Krantzius, vt in ore trium testium stet omne verbum. Hic insignis autor in lib. 8. Saxoniæ, cap. 8. *Imperator*, inquit, *Fridericus a Papa multis ex causis excommunicatus, quas in bulla declarauit, diu permansit in sordibus*, & paulo post, *Pontifex sollicitauit Archiepiscopos & Episcopos, vt Imperatorem excommunicatum cunctis denunciarent: Sed Episcopi Theutoniæ ne hoc fieret, supplicarunt, veriti tyrannidem eius: In*

A *Francia autem, Anglia, & Dania denunciabatur sine timore*, Et paulo infra, *Imperator interim, cum Papa Concilium Prælatorum euocasset ad succurrendum terræ sanctæ, reuocatis Cardinalibus de sua quemque legatione, omnes vias terræ, marique occupauit, & superatos ad vrbem captos protraxit in carcerem Cardinales, Episcopos, Prælatos, nobiles, doctos cuiusque generis & ordinis, ab orbe Christiano ad Summum Pontificem missos oratores. Doluit Christianismus tantum esse vulnus in visceribus, ab eo præsertim, qui omnia tueri susceperat, & Sacramento se adegit, cum interim Turci & Saraceni premerent Christianos in terra sancta.* Deinde cap. 9. horribilem Friderici crudelitatem his verbis exponit, B *Perductos ad se Romanos partim quaternis ad crucis formam perfodit vulneribus; partim caput in crucis modum quadrifariam scidit; partim fronte eodem ferro cruce reddidit insignitos, Clericos vero detonsam in vertice coronam ferro cæsim in crucem vulneratam, vt dicebat, iussit ornari, quorum vnus inflictum vulnus nimis patienter tolerare visus, in palearum cumulum funiculo est pertractus: & cum benedicere ac laudare Deum perseueraret, igni supposito est crematus.* Et post multa similia summæ crudelitatis exempla subiungit cap. 10. de perfidia atq; impietate eiusdem, *Friderici* loquit, *rem in Sicilia* C *administrantes, in nullum sacrum locum magis sæuierunt quam in monasterium Cassinense Diui Benedicti: aurea cuius & argentea vasa fregerunt, quæ Fridericus conflata redegit in nummos, & Monachis inde vi ac conuicio deturbatis, satellites sunt in habitationem ruinamque profecti, & quod impietatem auget, Saracenos adeo fouit Fridericus, vt eos mercede conductos magis, quã cæteros Christianos in militia charos habere sit visus: præterque arma tractantes multos ex ea Barbarie per Italiam, & Siciliam honoribus, & magistratibus euexit, eiusque gentis amore in Christianos vsque adeo est debacchatus, vt Luceriam Apuliæ ciuitatem eiectis populariter Christianis, Saracenis dederit habitandam*, & paulo post, *legem in regione pro-* D *mulgauit, qua Saracenos adeo voluit saluos esse, vt contendentes cum illis impunè occiderentur: eorum autem Saracenorum quæstio, si captus non esset, qui vim attulerat, in vicinæ regionis populos haberetur, quæ gris summa ac totidem capitum supplicio punirentur. Qui etiam alia impietate atque insania vt Saraceno non magis militanti, quã in Africa agenti commodaret, est vsus, qui forma præstantiores per Siciliam mulieres, & suum Italiæ regnum concupitas Virgines à parentum sinu, matronasque à maritorum complexu rapi & passus fuerit & curauerit. Tunetis Africæ Regis fratrem baptizari volenti Panormi prohibuit.* Hæc illa: atque hæc sunt videlicet pia illa opera ob quæ san- E ctum Imperatorem, & vnctum Dei aduersarius appellauit, & cur Pontifex Gregorius Antichristus iure habendus videatur, quia eum anathemate notatum ab Ecclesia eiecit: Sed pergamus ad cætera.

C A P. XI.

SEPTIMO loco Ioachimum Calabrum testem adducit, à quo in explicatione Apocalypsis Romanum Pontificem Antichristi nomine appellatum affirmat. Sed impudens est mendacium, quod certè nobilem virum, qualem iste se iactat minimè decebat,

cebat; tantum enim abest, vt Ioachimus Abbas vllo in loco Romanum Pontificem Antichristum esse significarit, vt contra potius frequenter de illo summo cum honore scripserit. In ipsa epistola, quam toti illi operi præmisit, iubet suum opus Apostolicæ Sedis iudicio subijci, vbi etiam certa fide se credere dicit non posse portas inferi contra Romanam Ecclesiam præualere, neque vsque ad mundi consummationem fidem eius vllo vnquam tempore perituram. Deinde in prima parte expositionis explicans textum septimum capitis secundi aperte scribit, Ecclesiam Constantinopolitanam finem esse habituram, Romanam autem vt veram Hierusalem, & thronum Dauid semper mansuram. Rursus in expositione vndecimi textus capitis sexti habet hæc verba. *Quicunque Petri Ecclesiam moribus, viribusque impugnant, Babylonis se filios contremiscant.* In expositione autem secundi textus capitis septimi per Angelum ascendentem ab ortu solis atque habentem signum Dei viui Romanum Pontificem intelligendum esse dicit, qui cum Coepiscopis suis signo crucis electos muniet in illa vltima tribulatione, quã Antichristus videlicet excitabit. Sed quid opus est pluribus, cum aduersarius locum nullum attulerit pro mendacio suo? Vnus extat locus in expositione textus vndecimi capitis noni, qui forte pro aduersarijs facere videatur. Sed in eo loco non verum Pontificem Romanum, sed principem quendam Patarenorum hæreticorum ab Ecclesia Romana iam olim damnatorum, quem illi suum Apostolicum dicebant, Antichristi præcursorem futurum esse Ioachimus suspicatur. Sed nihil ad rem nostram hoc pertinet.

C A P. XII.

ADDVCIT postremo testimonia trium auctorum qui lingua Italica scripserunt, Dantis, Petrarchæ, atque Bocacij, quos testes esse dicit omni exceptione maiores, quod Papæ domestici, quod antiqui, quod venerabiles ob vitæ & morum integritatẽ, quod summa doctrina præditi fuerint, quod sine perturbatione animi scripserint, quod denique etiam præuiderint ruinam Pontificatus Romani, vt non tam poetæ quã prophetæ fuisse videantur. Et quidẽ quid isti auctores scripserint paulo post videbimus. Nunc breuiter laudes illas quib. ab aduersario afficiuntur discutiamus. Ait inprimis eiusmodi esse testes vt eis nulla ratione contradici possit. At si carmina amatoria, si fabulas, si somnia scripserũt, vnde illis auctoritas tãta, vt contradici nequeat? Quid si Dantẽ ipsum qui maximè serius ac sobrius ex trib. illis fuit, falsitatis ne dicam mendacij manifestè coarguam? certe enim quæ scribit de Anastasio Pontifice vt suo loco ostendam, defendi nulla ratione possunt. Denique si testes isti adeo sunt veraces, vt fides omninò illis habenda sit, cur auctor iste pag. 22. fidem Danti habendam esse negat, cum donationem Constantini, & Lepræ eius Baptismo curatam affirmat? Ait deinde Papæ domesticos fuisse: quod de Dante & Bocacio simpliciter est falsum. Dantes enim factione Gibellinus, non modo non domesticus, sed etiam hostis Pontificum fuit. Bocacius vero nullius Pontificis domesticus fuisse legitur. Quod autẽ de eruditione & antiquitate dicit, antiquior & doctior S. Bernardus fuit, antiquiores etiam & doctiores innumerabiles alij, qui summi Pontificis dignitatem totis viribus defenderunt, sed risum vix tenui, cum Petrarcham, & Bocacium à morum sanctitate, vitæque integritate laudari vidi, cum eorum scripta Italica, ob quæ ab isto iuuene tãtopere cõmendãtur, nihil ferè nisi turpes amores contineãt, quorum etiam ipsum Petrarcham aliquando vehementer puduit, talibus videlicet sanctis Prophetis digni sunt Lutherani, & Caluinistæ, qui iuuentutem libris suis corrumpant, qui Deam Venerem & prolem eius Cupidinem pro summis numinibus venerentur, qui vel triumphos amoris canant, vel confictis fabulis expugnãdæ pudicitiæ artes doceãt. Istud
B credo, Euãgelium ab Antistite vestro Beza didicistis, cuius extant tot carmina amatoria in Candidam, quædam etiam turpissima in eandem, ac puerum Audebertũ; & qui non alia de causa præfationẽ in Psalmos pœnitentiales Latinis versibus scripsit, nisi vt formã Bethsabeæ impudicissimæ (vt fecit) nobis depingeret. Disce miser, aliquando tandẽ, quanto sit Ecclesiæ Catholicæ, quàm vestræ sanctior disciplina, cũ illos ipsos libros vos appelletis sacros, & iterũ atq. iterũ typis excusos populo obtrudere nitamini, quos cẽsura Ecclesiæ Catholicæ legi ob impuritatẽ, & corruptelam iuuentutis prohibet. Iam quod addit hos auctores sine animi perturbatione de Romano Pontifice esse lo-
C quutos, quis credat, cum Dantes factione, vt dixi, Gibellinus eos fere Pontifices solum reprehendat qui Gibellinis præter cæteros aduersabantur. Nicolaum III. Bonifacium VIII. Clementem V. nam à Petrarcha tria illa cantica in Curiam Romanam non sine magna animi perturbatione scripta, cum aulicis infensus esse cœpisset, clarius est quã vt sit à nobis necesse dici. Quod denique ad vaticinium illud pertinet, quo illi Romani Pontificatus ruinam præsignificasse vobis visi sunt, si quidem illi tale aliquid prædixerũt, id ipsum de vaticinio ipsorum dicimus, quod de similibus prophetis olim Ezechiel cap. 13. pronunciauit, Veh prophetis insipientibus qui sequuntur
D spiritum suum, & nihil vident. Tentauerat quondam Martinus Lutherus horum omnium qui nunc in Ecclesiam Catholicam debacchantur parens, futura prædicere, ac in Epistola quadam anno 1521. cum illa inscriptione edita fidelem admonitionem ad omnes Christianos, audacter prædixit, post biennium fore, vt Papæ, Cardinales, Episcopi, Presbyteri, Monachi, Moniales, turres, campanæ, & quicquid Ecclesiasticum est, in auras difflueret, atq; euanesceret, modo, ipse illo biẽnio concionari, & scribere, vt cœperat, sineretur, sed permissus est non duos, vt petebat, sed ferè viginti & duos annos summa libertate scribere, ac docere, nec tamen quidquã eorum quæ prædixit, euenit; atque eundem exitum omnia
E eiusmodi vaticinia necessariò sortientur, quæ cum prophetæ illius omnipotentis vaticinio pugnant. Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Matth. 16.

C A P. XIII.

QVIA vero Pius V. Pontifex optimus, & sanctissimus carmina illa Petrarchæ, quæ aduersus Vrbem Romam impiẽ scripta fuerant, abradi iussit,

sit, inde sumpta occasione, aduersarius in extrema declamatione sua tragicè deplorat, quod libri sacræ scripturæ non passim lingua vulgari vnicuique permittantur: Sed caussam istam tam ineptè & imperitè agit, vt nisi inscitiam eius ex toto ipsius opere deprehenderem, suspicarer fortasse eum præuaricari dedita opera voluisse. Primum ait, Ecclesiæ Catholicæ Præsules, & pastores id vnum satagere, vt hominibus persuadeant, eos qui legunt scripturas sacras noui, ac veteris testamenti, hæreticos fieri. Sed quale est hoc mendacium? an non scripturæ sacræ vtriusque testamenti summo Pontifice non solum approbante sed etiam iubente passim publice & priuatim in templis, in scholis, in domibus leguntur? Deinde addit, impie prohiberi lectionem bibliorum lingua vulgari, cum Moses in lege veteri iusserit vt sacerdotes ad populum lingua materna conciones haberent? O acumen, quasi verò Ecclesiæ Catholicę sacerdotes non lingua materna vbique ad populos concionentur. Tertio dicit Christum quoq. idipsum discipulis imperasse, vt videlicet ad populum vulgari idiomate loquerentur. Et quanquam vulgaris idiomatis nulla in Euangelio vt nec in lege Mosis mentio fit, admittimus tamē ad gentes ad quas docendas missi erant, Apostolos lingua vulgari esse concionatos, quod vt dixi, etiam hoc tempore faciunt Catholici Sacerdotes; sed ijdem cur quæso lingua minimè vulgari epistolas conscripserunt, si eas à vulgò legi voluerunt? nam certe B. Paulus ad Romanos non Romanè sed Græcè scripsit, & Apostoli Petrus & Iacobus ad Hebræos non Hebraicè sed Græcè literas dederunt; & Sanctus Ioannes Parthis non Particam sed Gręcam Epistolam misit. Quarto dicit, ab Apostolo Paulo serio Christianis omnibus denunciari, vt sacras literas inuestigent, ac scrutentur. Atqui hoc præceptum Apostolicum in 14. quæ extant Paulinis Epistolis non inuenitur, si Caluiniani quintam decimam forte habent, non grauentur eam cum cæteris communicare. Sed quando Paulus Apostolus hoc iuberet, qui vt dixi, ad Romanos ea lingua scripsit quam vulgus non intelligebat; qui serio monet ad Ephes. 4. positos in Ecclesia Doctores, & pastores, vt videlicet non deessent, qui diuinas literas imperitæ multitudini exponerent? Postremo argumentū inde petit aduersarius, quod Mahomethus populis suis persuaserit, ad eos non pertinere libros legis Domini per se euoluere, cum id proprium sacerdotum sit, sed verum Mahomethus id præceperit, aduersarius noster viderit. Nos verò non in Alcorano Pseudoprophetæ Mahomethi, sed in Malachia sancto, fidelissimoque propheta legimus, *Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem requiretis ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Malach. 2. & Sāctum Basilium grauissimum doctissimūq; patrem, pręfecto Culinę Imperatoriæ locum è diuina scriptura proferenti respondisse scimus, *Tuū est de pulmentis cogitare, non dogmata diuina decoquere*, id quod refert Theodoretus lib. 4. historiæ eccles. cap. 17. Sanctum, quoque Hieronymum clarissimum Ecclesiæ Catholicę lumen non ignoramus quā acriter reprehenderit, in epistola ad Paulinum, prauam illam consuetudinem qua sibi diuinas literas omnes uendicabant, cum tamen alioqui veteri Prouerbio, tractent fabrilia fabri. Atque hactenus de illa declamatione, qua Summum Pontificem Antichristum esse frustra probare aduersariua contendebat.

Responsio ad ea, Quæ ex Dante Aligberio contra Sedem Apostolicam adferuntur.

CAP. XIV.

VENIO nūc ad ea, quæ ex Dante Poeta Italico in medium adferenda libelli auctor iudicauit. Ea licèt multa & varia sint, tamen omnia ad quinque capita reuocari possunt, Primū.n. in opere illo Dantis certorum Pontificum & Cleri etiam totius vitia deteguntur; deinde locus Apocalypsis de Babylone ad Summos Pōtifices applicatur; tertio Sacrificium Missę iuxta Lutheranorum errorem improbari videtur; quarto Lutheri aduentus, & prædicatio prophetico spiritu, si aduersarijs credimus, pręsignificatur; quinto Indulgentiæ Pontificiæ reprehendi videntur. Ordiamur à primo. Quinq; Pōtifices à Dante reprehēsos aduersarius annotauit, Anastasium II. Nicolaum III Bonifaciū VIII. Clemētē V. & Ioannem XXII. Addere poterat ad alios etiam Celestinum V. hos enim sex ex tam ingenti numero Summorum Pontificum in toto illo opere reprehendit. Sed in Anastasio ex inscitia turpiter lapsus est. Scribit enim Anastasium inter hæreticos in gehenna puniri, ob hęresim quandam Photini.

Cantic. XI. del'Inferno.

Ci raccostamo dietro ad vn coperchio
D'vn grande auello, ou'io vidi vna scritta
Che diceua, Anastasio Papa guardo
Lo qual trasse Fotin da la via dritta.

Commentarius aduersarij ad hunc locum habet. Photinum in Thessalia docuisse spiritum Sanctum à patre non procedere; & filium minoris auctoritatis esse quā patrem: atque hanc hæresim ita placuisse Anastasio II. Pontifici, vt eam etiam publice defendere sit conatus, proinde iure à Dāte inter hęreticos numerari. Ac Dantes quidem aliqua venia dignus est, quippè qui Martinum Polonum, Gratianum, et alios quosdam erroris sui habuit auctores. Illi .n. Dāte antiquiores scriptū reliquerunt, Anastasium Pontificem in eo peccasse quod Acaciū Eutychianę hęresis fautorē, & à prædecessoribus suis iustè depositum, in sedem Constantinopolitanam reuocare voluerit, quodque Photino cuidam Thessalonicensi Acacij amico sine cōsensu Episcoporū cęterorū temerè cōmunicauerit, Addunt etiā, pręd ictū Anastasium ob id peccatum diuina vltione percussum miserè perijsse. Quæ omnia falsa fabulosaque sunt, nam certissimis testibus constat, Acacium multo ante obijsse diem suum, quam Anastasius Pontifex fieret: testātur id Euagrius lib. 3. hist. c. 23. Nicephorus li. 15. c. 17. & Liberatus in Breuiario de caussa Nestoriana cap. 18. quomodo ergo fieri potest, vt Anastasius Acaciū ad sedem reuocare voluerit, quē iā olim defunctū esse cōstabat? Deinde, nonne extat epistola doctissima & pulcherrima huius Anastasij Pontificis optimi ad Anastasium Imperatorem, in qua totis viribus persuadere nititur, ne nomen quidem Acacij tolerandam esse? sed occasionem fabulæ dedit, quod illo ipso tempore vixit Anastasius

stasius Imperator hæresi Eutychiana infectus qui & Acacio fauebat, & fulmine ictus interijt, vt scribunt Cedrenus Zonaras, & Paulus Diaconus in eius vita. Quod ergo ad Anastasium Imperatorem propriè pertinebat, vel inscitia, vel malitia scriptorũ ad Anastasium Pontificem retulit, atq; hæc ad Dantem. Ad Commentarium aduersarij breuiter respondemus, in eo tria splendida mendacia contineri. Non enim Anastasius IIII. vt iste somniat, sed secundus fuit, de quo loquitur Dantes. Nec Photinus ille Spiritum sanctum à patre procedere, vt iste sine vllo fundamento affirmat, inficiabatur, sed Acacio tantum Eutychianistæ fauebat. Nec denique Anastasius Photini errorem publicè defendisse vsquã legitur, nisi apud istum verè commentitium commentarium. Auctores enim supra citati, quos Dantes secutus videtur, tantum scribunt, Anastasium sine consensu Episcoporum & Clericorum totius Ecclesiæ Photino communicasse. Iam vero in Celestino V. nihil aliud Dantes reprehendit, nisi quod Pontificatu sponte se abdicarit; sic enim habet.

Canto 3. dell'Inferno.

Guardai & vidi l'ombra di colui.
Che fece per viltate il gran rifiuto.

Sed hunc locum neque aduersarius annotauit, quod nihil ad rem eius pertineret, neque Dantes verè iudicauit. Fuit enim Celestinus vir sanctissimus, & tam ante Pontificatum, quam etiam post, miraculis plurimis illustris, vt ex eius vita intelligi potest, quam & doctè, & fideliter scripsit Cardinalis Cameracensis Petrus ab Alliaco. Ceteros quatuor Pontifices Nicolaum, Bonifacium, Clementem, & Ioannem, & generatim Clericos omnes; Dantes quidem non parum vituperat, sed ob vitam & mores, non ob fidem, & doctrinam, neque hæreticos, aut Antichristos vsquam vocat. Quid autem mirum esset, si in tam numeroso Summorũ Pontificum ordine, pauci quidã inuenirẽtur vitæ parũ integræ et probatæ, an ideo quia pauci quidã minus sanctè vixerunt, sedes ipsa Apostolica Antichristiana dicenda est, cũ & antea, & postea plurimi viri sãctissimi eandẽ Apostolicam Sedẽ tenuerint? an verò non possemus cum Sancto Augustino de summis Pontificibus disputante, liberè dicere, in illum ordinem Episcoporum qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium, iam vsque ad Clementem octauum, qui nunc eandem cathedram sedet, etiamsi quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ, & innocentibus Christianis, quibus Dominus prouidens, ait de præpositis malis, *Quæ dicũt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt*, vt certa sit spes fidelis, quæ non in homine, sed in domino collocata nunquam tempestate sacrilegi schismatis dissipetur: quid? quod, vt supra dixi, Dantes factione Gibellinus in reprehensione Pontificum & Cleri meritò suspectus haberi debet, cum odio potius inimicorum, quam veritatis amore ad scribendum animum appulisse videatur. Accedit postremo, quod aduersarius etiam noster in quibusdam rebus Danti fidem habendam esse negat, quod eum vulgi opinionem secutum esse dicat, vt in donatione & lepra Constantini. Quod si aduersario licuit Danti, quem vt prophetam coli voluit, fidem interdum non habere: cur nobis non liceat eidem Danti quem poetam non prophetam fuisse scimus, interdum etiam fidem non habere? atque hæc de primo.

CAP. XV.

ALTERUM caput erat de loco Apocalypsis de quo sic loquitur Dantes.

Canto 19. dell'Inferno. *Apoc. 17.*

Di voi Pastor s'accorse'l Vangelista
Quando colei che siede sopra l'acque
Puttaneggiar co'i Regi à lui fù vista.
Quella che con le sette teste nacque
Et da le dieci corna hebbe argumento
Fin che virtute al suo marito piacque.

Hic vero triũphat aduersarius, sed planè ante victoriã, nã in eodem Cantico Dantes agnoscit verum Ecclesiæ Catholicæ pastorem fuisse Nicolaum illum tertium de quo loquebatur cum summos Pontifices per mulierem illam meretricem significatos esse diceret.

Et se non fusse, ch'ancor lo mi vieta
La reuerentia delle somme chiaui.
Che tu tenesti nella vita lieta.
I' userei parole ancor più graui.
Che l'auaritia vostra il mondo attrista
Calcando i buoni, & sù leuando i praui
Di voi Pastor s'accorse'l Vangelista &c.

Cum igitur ob summarum clauium reuerentiam, quas Nicolaum Pontificem habuisse in terris fatetur, ne in Inferno quidem Dantes audeat contumeliosè illum alloqui: certè non Antichristum, sed verum Christi Vicarium fuisse illum cẽsebat, etiamsi ob auaritiam cum meretrice illa de Apocalypsi eundem conferri posse iudicauerit. Deinde quis neget veteres patres doctissimosq; scripturæ sanctæ Interpretes vni Danti anteponendos esse? porro nullus vnquam veterũ hunc locum Apocalypsis de Romana Ecclesia, aut summo eius Pontifice accipiendum esse docuit. Sanctus Augustinus tract. in Psal. 26. & Arethas, Haymo, Beda, & Rupertus in commentario huius capitis decimo septimo Apocalypsis per magnam illam meretricem vniuersam diaboli Ciuitatem, id est, omnem impiorum multitudinem significatam volunt. Cæteri, vt Tertullianus, & Hieronymus suprà citati, de Roma quidem locum illum exponunt, sed de Roma Ethnica, & Imperatoribus eius Paganis, qui Christi Ecclesiam in ipsa Vrbe ita persequebantur, vt planè iuxta verba Ioannis meretrix illa magna ebria dici posset de sanguine Martyrum Iesu. Sed iamdudum Roma ad Christi fidem per Apostolorum Principes conuersa, vt idem sanctus Hieronymus ait lib. 2. contra Iouinianum, blasphemiam in fronte scriptam Christi confessione deleuit, & vt magnus loquitur Leo, serm. de SS. Petro & Paulo, *De magistra erroris discipula facta es veritatis: & per eiusdem sancti Petri sedem caput orbis effecta latius præsides religione diuina quam dominatione terrena.*

CAP. XVI.

TERTIUM ad sacrificium Missæ pertinet, & in illis versibus continetur.

Cant. 33. del Purgatorio.

Sappi che'l vaso che'l serpente ruppe

Fù & non è: ma chi n'hà colpa creda
Che vendetta di Dio non teme suppe.

Hunc enim locum aduersarius ita exponit, vt velit, vas quod fuit & non est, esse Romanam Ecclesiam designatam per bestiam illam de qua dicitur in Apocalypsi cap. 17. fuit & non est, & quia suppa lingua Italica significat panem vino maceratum, scribit impius iste iuuenis, per eam vocem significari Eucharistiam, ac sententiam Dantis esse non placari Deum sacrificijs Catholicorum Sacerdotum quæ in specie panis & vini domino offeruntur. Et quidem quod attinet ad vas illud confractum, non negamus eo vase Romanam Ecclesiam designari, quam Dantes ob corruptam morum disciplinam in deterius mutatam cum cerneret, dixit, fuisse, sed non esse: quod autem dixit non esse, per comparationem accipiendum est, non absolutè, neque enim significare voluit, non esse iam Romæ Ecclesiam, sed non esse talem qualis aliquando fuerat, si de moribus, & vitæ integritate agatur, nam alioqui Ecclesiam Romæ esse, & Summos Pontifices Christi locum in terris gerere ex ipso Dante paulo post luce clarius ostendemus. In eo verò quod de pane & vino scripsit Dantes, explicando, toto cœlo aduersarius aberrauit, nam Landinus, qui commentaria in Dantem scripsit, vbi ad hunc locum venit, ex testimonio Imolensis antiqui interpretis huius poetæ, & ex monumentis quibusdam filij eiusdē Dantis, & ex communi Florentinorum consensu docet, allusisse Dantem hoc loco ad superstitionem, quæ suo tempore vigebat Florentiæ, existimabant enim illius ætatis homines eos qui homicidium perpetrassent, non posse in manus inimicorum deuenire, si super occisi tumulum panem vino maceratum comedissent, atque ea de causa cognati eius qui cæsus fuerat diligenter tumulum custodiebant, ne forte homicidæ super eum tumulum cibo illo vescerentur, antequam cædem alia cæde vlti essent. Ad hanc igitur sui temporis consuetudinem, siue potius superstitionem Dantes respiciens, minatur diuinam vindictam ijs, qui Ecclesiam malè viuendo deformant: atque addit eis minimè profuturam superstitionem illam, quam sibi prodesse parricidæ falso atque impiè credunt.

CAP. XVII.

SEQVITVR Quartum caput, quo carmina illa continentur, quibus Lutherum à Dante præsignificatum aduersarius credit.

Cantic. vlt. del Purgatorio.

Non sarà tutto tempo senza reda.
L'Aguglia, che lasciò le penne al carro.
Perche diuenne mostro, & poscia preda.
Ch'i veggio certamente, & però 'l narro.
A darne tempo già stelle propinque.
Sicure d'ogni intoppo, & d'ogni sbarra.
Nel quale vn cinque cento dieci, & cinque
Messo di Dio anciderà la fuia.
Et quel Gigante che con lei delinque.

Hic aduersarius, vt se acutissimum ænigmatum interpretem esse demonstret, tempus significari affirmat, quo Lutherus conciones suas aduersus Ecclesiam & Summos Pontifices exorsus est. Is enim annus fuit quingentesimus septimus decimus supra A millesimum. Parum autem interest inter annum quingentesimum quintum decimum notatum à Dante, & annum quingentesimum septimum decimum, quo Lutherus apparuit. sed non aduertit nouus iste Oedipus, Dantem per eum numerum non tempus, sed personam significasse, non enim ait, anno quingentesimo quinto decimo nuncius Dei venit, sed tempus erit, cum quidā à Deo missus aduenier, qui per numerum 515. significatur, in quā re imitari voluit Dantes locū illum ca. 13. Apocalypsis, vbi nomen Antichristi per numerum 666. describitur. Deinde si numerum annorum Lutheranæ prædicationis Dantes præuidisset, cur à vero per integrum biennium aberrasset? cur etiam mille annos omisisset? Ad hæc cum tam B apertè Dantes per nuncium illum Dei Imperatorem designet, cum dicat, non semper Aquilam hærede caruturam, vnde quæso in mentem venire potuit vlli homini, vt per eum nuncium Lutherum ex Monacho apostatam, ac priuatum hominem intelligeret? & cū Dantes prędicat, nuncium illum non solum oppressurum meretricem, sed etiam Gigantem, qui cum ea fornicabatur, & per Gigantem aduersarius noster Philippum Pulchrum Galliarum Regem, qui Clementis V. temporibus vixit, significatum fuisse concedat: quanta quæso amentia fuit, per eum Nuncium C Lutherum accipere, & interpretari, quasi Lutherus Philippum illum debellaturus esset, qui ante obijt quam Lutherus nasceretur? Vera igitur expositio quę ex ipsius Dantis testimonio colligitur, hæc est, per numerum quingentorum quindecim, nomen describitur trium literarum videlicet, Dux, siquidem numerus ille Latinè sic scribitur DXV. eædem verò literæ transpositę faciunt Dux. Porro per eum ducem Principem Veronę intelligi voluit, qui Chanes Scaligerus nominabatur, cum enim ab eo Principe multa beneficia Dantes accepisset, atq; ei more poetico adulari vellet, prędicit fore, vt is aliqñ Imperio Romano ac præsertim per omnem Italiam potiatur: & non solum Ecclesiam ditione temporali spoliet, sed etiam D Regem Galliæ Philippum in ordinem redigat. Id ita esse perspicuum est ex primo Cantico de rebus Inferiorum, vbi similia prædicens & nomen Canis exprimit, & Ciuitatem eius describit.

Molti son gl'animali à cui s'ammoglia
E più saranno ancora in sin che'l veltro
Verrà che la farà morir con doglia.
Questi non cibarà terra, ne peltro
Ma sapienza, & amore & virtute
Et sua nation sarà tra Feltro e Feltro.

Sita enim Verona est inter Feltrum Romandiolæ, & Feltrum Marchię Triuisanæ. Idem etiam aperte colligitur ex Cantic. 17. Paradisi. Ceterum vaticinium E istud non alium exitum habuit, quam inanis adulatio, & poeticum somnium merebatur.

CAP. XVIII.

RESTAT postremum caput, in quo aduersarius indulgentias Pontificias à Dante reprehendi credidit, hæc sunt verba Dantis.

Cantic. 29. del Paradiso.

Ma tal vcell' nel becchetto s'annida
Che s'el volgo 'l vedesse, vederebbe
La perdonanza, di che ei si confida.

Sed

Sed hic locus nihil omnino facit cõtra indulgẽtias, si A quidem vt exponit Landinus, & res ipsa clamat, cos concionatores Dantes reprehendit, qui falsas indulgentias prædicant, & turpis lucri gratia venias peccatorum auditoribus pollicentur, cum Pontificis testimonium nullũ proferre possint, quos quidem concionatores, si qui iam sunt, vt impostores, & falsarios Catholici omnes reprehendunt, loqui autem de eiusmodi Dantẽ impostoribus patet ex Versibus qui proximè sequuntur.

Per cui tanta stultitia in terra crebbe
Che senza proua d'alcun testimonio.
Ad ogni promission si correrebbe

& paulo infra. B

Pagando di Moneta senza conio.

Vbi significat, eiusmodi concionatores ijs à quibus eleemosinas accipiunt ratione Indulgentiæ, soluere pecunias sine impresso vllo signo, quæ nihil valent.

C A P. XIX.

ATQVE hactenus respondimus ad ea, quę ex Dante protulit aduersarius, nunc audite eum necesse erit ex eodem Dante, quæ forte non cuperet. Proferemus enim testimonia plurima, atque apertissima Dantis, non solum pro summa Rom. Pontificis auctoritate, & dignitate, sed etiam pro alijs nonnullis fidei nostræ capitibus, vt aduersarius intelligat, se Dãte Iudice non modo causa cecidisse, sed etiam plane hereticum & impium esse.

De Sancto Petro sic loquitur Dantes.

Cantic. 24. del Paradiso.

O luce eterna del gran viro
A cui nostro Signor lasciò le chiaui
Ch'ei portò giù da questo gaudio miro.

De Vrbe Roma sic.

Cantic. 2. dell'Inferno

Non pare indegno ad huomo d'intelletto
Ch'ei fu del'Alma Roma, & di suo impero
Nel'empireo ciel per padre eletto.
La quale, e'l quale à voler dire il vero
Fur stabilite per lo loco santo
V'siede il successor del maggior Piero.

D Audisne, Romam non Antichristi locum esse, sed Vrbem almam, & locum Sanctum, de cœlo stabilitum, vbi successor Petri sedem habet?

Alio loco Nicolaum III. Papam iam defunctum sic alloquitur.

Cant. 19. del Inferno.

Et se non fusse, ch'ancor lo mi vieta.
La riuerentia delle somme chiaui
Che tu tenesti nella vita lieta
Io vserei parole ancor più graui

Audisne qua reuerentia Dantes Pontificem, et mortuum prosequatur, licet ei, præter cæteros infensus esset?

Alio loco describens captiuitatem Bonifacij VIII. E ita ocinit.

Cantic. 20. del Purgatorio.

Veggio in Anagna entrar lo fior d'aliso.
E nel Vicario suo Christo esser catto.
Veggiolo vn'altra volta esser deriso
Veggio rinouellar l'aceto e'l fiele
Et tra viui ladroni esser anciso
Veggio'l nouo Pilato si crudele.
Che ciò no'l satia, ma senza decreto

A

Porta nel tempio le cupide vele.
O Signor mio quando sarò mai lieto
A veder la vendetta che nascosa
Fa dolce l'ira tua nel tuo secreto.

Audisne illum ipsum Pontificem Bonifacium, quem ob malos eius mores, vel ob contrariam factionem Dantes sæpè reprehendit, Vicarium Christi nominari, & iniuriam illi factam, Christo factam iudicari? non igitur Dantes more Lutherico, & Caluinistico Pontificem Summum Antichristum esse putabat, etiamsi alioqui illum reprehenderet, quod vitam, & mores minus probatos habere videretur.

Alio loco de eodem sic loquitur.

Cantic. 21. dell'Inferno.

B

Ne sommo offitio, ne ordini sacri
Guardò in se

Audisne vt summum officium, sacrosque ordines cũ prauis moribus in Bonifacio Dantes agnoscat?

Alio loco scribit se occurisse animæ Adriani V. Pontificis & continuo in genua procubuisse vt cum ea anima loqueretur ob summam dignitatem, quam in terris gesserat.

Cant. 19. del Purgatorio.

Io m'ero inginocbiato, & volea dire,
Ma com'io comincia & ei s'accorse
Solo ascoltando del mio riuerire,
Qual cagion disse in giù cosi ti torse?

C

Et io à lui per vostra dignitate.

Alio loco de Papa Agapeto ita scribit.

Cant. 6. del Paradiso.

Ma' benedetto Agapito che fue
Sommo Pastore alla fede sincera
Mi ridrizzò con le parole sue.

Alio loco de Clemente V. quem prçter omnes alios reprehendere solet, scribit.

Cant. 30. del Paradiso.

Et fia perfetto nel foro diuino,
All'hor tal che in palese & in couerto
Non anderà con lui, con vn camino.
Ma poco poi sarà da Dio sofferto
Nel santo officio.

D

Alibi contra eos, qui sectarios audiunt omissa doctrina Ecclesiæ, ac Summi Pastoris, vt hoc tempore Lutherani, & Caluinistæ faciunt.

Cant. 5. del Paradiso.

Siate Christiani à mouerui più tardi.
Non siate come penne ad ogni vento.
Et non crediate, ch'ogni acqua vi laui,
Hauete il vecbio e'l nouo testamento
E'l Pastor della Chiesa che vi guida
Questo vi basti à vostro saluamento.

Alio loco docet merita operum bonorum, quæ aduersarius noster cum Magistro suo Caluino non agnoscit.

E

Cant. 25. del Paradiso.

Speme diss'io è vn attender certo
Della vita futura ilqual produce
Gratia diuina, & precedente merto.

Alio loco asserit arbitrij libertatem cuius ne nomen quidem Caluinistæ ferre possunt.

Cant. 1. del Paradiso.

Lo maggior don che Dio per sua largezza.
Fesse creando, & alla sua bontate
Più conformato, & quel che'ei più apprezza,

Fù del-

Fù della volontà la libertate
Di che le creature intelligenti
E tutte & sole furo, e son dotate.

Et alibi de eodem libero arbitrio.

Cant. 18. de Purgatorio.

Questo'el principio la onde si piglia
Cagion di meritare in voi secondo
Che buoni & rei amori accoglie & viglia.

Alio loco signum crucis approbat, à quo Caluinistæ non minus quam dæmones fugiunt.

Cant. 2. del Purgatorio.

Poi fece il segno lor di santa Croce.

Alio loco inuocationem sanctorum describit, quæ idolatria à Caluinistis iudicatur.

Cant. 13. del Purgatorio.

V'dì gridar, Maria ora per noi
Gridar, Michele, & tutti gli altri santi.

Item alibi inducit sanctum Bernardum sic loquẽtem de intercessione B. Virginis Mariæ.

Cant. 32. del Paradiso.

Orando gratia conuien, che s'impetri
Gratia da quella, che puote aitarti.

Item alibi ad eandem Virginem.

Cant. vltimo del Paradiso.

Donna sei tanto grande, e tanto vali
Che qual vuol gratia, e à te non ricorre
Sua disianza vuol volar senza ali.

Alio loco de reliquiarum veneratione.

Cant. 25. del Paradiso.

Mi disse mira, mira, ecco'l Barone
Per cui la giù si visita Galitia.

Alio loco de imaginibus.

Cant. 4. del Paradiso.

Et santa Chiesa con aspetto humano
Gabriel, & Michael vi rappresenta
Et l'altro che Tobia rifece sano.

Alio loco de vouis, quæ sine Pontificis auctoritate, commutari nequeunt, in quo se maximè alienum ab hæreticis nostri temporis Dantes ostendit.

Cant. 5. del Paradiso.

Mà non trasmuti carco alla tua spalla,
Per suo arbitrio alcun senza la volta
E della chiaue bianca e della gialla.

Alio loco contra quosdam, qui Virginem Deo dicatam ex monasterio sanctæ Claræ rapuerunt, quod nostro tempore fecit Lutherus, tantopere ab aduersario laudatus.

Cant. 3. del Paradiso.

Dal mondo per seguirla giouinetta
Fuggimi, & nel suo habito mi chiusi
Et promissi la via della sua setta
Huomini poi al mal più ch'al ben'vsi
Fuor mi rapiron della dolce chiostra,
Dio lo si sà qual poi mia vita fosse.

Alio loco de pœnis purgatorij, quas Caluinistę vt fabulas rident.

Cant. primo dell'Inferno.

Color che son contenti
Nel foco, perche speran di venire.
Quando ch'e sia, alle beate genti.

Alio loco de suffragijs pro defunctis, quæ similiter negantur à Caluinistis.

Cant. 26. del Purgatorio.

Fagli per me vn dir di Pater nostro.

A *Quanto bisogna à noi di questo mondo*
Oue poter peccar non è più nostro.

Item alibi de eadem re.

Cant. 11. del Purgatorio.

Ben si dee lor'aitar lauar le note
Che portaron quinci, si che mondi e lieui
Possan'vscir' alle stellate rote.

Alio loco de duobus gloriosissimis Ducibus Minorum & Prędicatorum.

Cant. 11. del Paradiso.

Due principi ordinò in suo fauore
Che quindi & quinci le fusser per guida
L'un fù tutto Serafico in amore
B *L'altro per sapientia in terra fue*
Di cherubica luce vno splendore.

Item ibidem de approbatione regulæ Sancti Francisci per Apostolicam sedem.

Et regalmente sua dura intentione.
Ad Innocentio aperse, & da lui bebbe
Primo sigillo à sua religione

Item.

Di seconda corona redimita
Fui per Honorio dall'eterno spiro
La santa voglia de'esso Archimandrita.

Item de primis socijs Sancti Francisci.

Cant. 12. del Paradiso.

Il venerabile Berardo
C *Si scalzò prima, & dietro à tanta pace*
Corse, & correndo li parue esser tardo.
O ignota ricchezza, ò ben ferace:
Scalzasi Egidio, scalzasi Siluestro.
Dietro lo sposo si la sposa piace.

Sed finis sit: neque enim omnia adducere debemus, & hæc abunde sufficiunt, vt iuuenem illum, qui Dantem iudicem appellauit, si frontem habet, erubescere cogant.

Responsio ad ea, Quæ adferuntur ex Petrarcha.

D

CAP. XX.

Transeo nunc ad ea, quæ ex Francisco Petrarcha in medium aduersarius protulit, ea sunt partim cantica quædam, partim fragmenta epistolarum, sed omnia in vnam atque eandem sententiam conueniunt, vt videlicet Romanam Curiam multorum vitiorum accusent, ac propterea etiam Babylonem quandam nominari posse affirment. Fateor illa in libris Petrarchę exstare, sed quę vitia hominum dānent, nō Pōtificū, aut sedis Apostolicę dignitatē imminuant, id quod ipse testatur lib. 11. senilium Epistolarum ad Franciscum Brunum Pontificis Maxi-E mi secretarium scribens; nam cum admoneretur, ne tam multa scriberet in Cardinales, aliosque Romę Curiæ prælatos, respondit, se non homines, sed vitia hominum insectari, neque id facere, quod sibi notuerint, sed quis iniuriam malè viuendo faciunt Romanę Vrbi, Ecclesię Dei, Christo ipsi, atque Apostolis eius Petro, & Paulo. Nam alioqui in ijsdem libris innumerabilia extant loca, ex quibus Fides, & cultus Petrarchę erga summam illam, ac Deo proximam Romani Pontificis potestatem agnoscas, lib. 1. senilium

lium Epistolarum ad Talanádum Cardinalē. Quis, inquit, quęso non stupeat, simulque non gaudeat, si amicus sit Vicario Iesu Christi? lib. 7. senilium ad Vrbanū V. Pontificē, quē vt Romā redeat adhortatur, Mihi, inquit, apud te, summum culmen Ecclesiæ, non de mea ętate, sed de tua humanitate fiducia nascitur, audio .n. te libenter audire, q̄ vera sunt, etsi acria sint: falsa autem quamuis dulcia, aspernari, neque id mirum, Veritatis viuæ Vicarius es in terris. & infra, Vbicumque rite colitur Christi nomen, illic sedem tuam esse nec nego, nec dubito. Illud mihi non negetur quod ante omnes alias singulare secum aliquid, imo, quam plurimum habeat Vrbs Roma. Ceteræ enim omnes suos habēt sponsos, tibi quidem vni subditos, sed suis Ecclesijs præsidentes: illa vero nullum habet, nisi te. Itaque sub muis in reliquis, in Romana Vrbe solus es Pontifex, solus sponsus; & infra, Quo animo, eia quęso misericors pater temerariæ deuotioni meę veniam; quo, inquam animo tu ad Ripam Rhodani sub auratis tectorum laquearibus somnum capis, & Lateranum humi iacet; & Ecclesiarum mater omnium tecto carens & ventis patet, ac pluuijs; & Petri, Pauli Sanctissimę domus tremunt; & Apostolorum, quæ nunc ædes fuerant iam ruina est; informisque lapidum aceruus lapideis quoque pectoribus suspiria extorquens: & infra: Romam almam; ac sacrosanctam Vrbem, Reginam vrbium, arcem Christianæ fidei, locum Deo gratū, hominibus venerandū, sacrā tellurē, terram caput, non semel appellat; & ibidem; nullam esse toto orbe terrarum ciuitatem, vbi magis religio, ac deuotio erga res diuinas conspiciatur, affirmat. Ibidem de Bonifacio Papa VIII. Ananiæ à Columnensibus comprehenso loquens: nullam; inquit, homini in Vicarium Dei sui causa sufficiens est offensionis. Idem lib. 9. Senilium ad eundem Vrbanum: Vere inquit, summus ac Romanus est Pontifex, vere Vrbanus, vere Petri successor, vere Vicarius Iesu Christi. Item in eodem libro ad Franciscum Brunum scribens. Illud inquit, neque tuum, neque cuiusquam animum moueat, quod Papam Romanū quo nihil maius, immo cui par nihil orbis hēt, alloquor; quasi illius reuerentia stylum cohibere debuerit, mihi enim vt vides, magna hinc pars fiduciæ orta est, quod Vicario veritatis nulla veri particula occultanda videretur. Idem lib. 11. Senilium, epistola vltima: Roma, inquit, procul dubio Sacrosanctissimus mundi locus est, vbi Christianus verus & viuere optet & mori. Idem in Apologia contra Galli calumnias: Non quidem, inquit, sic insanus sum, vt Romano Pontifici legem ponam, cum ipse sit legifer omniū Christianorum. Idem lib. 1. Inuectiuarum contra medicum, Romano Pontifici, inquit, omnes, qui Christiano nomine gloriamur, non modo consilium, sed obsequium insuper, & obedientiam debemus. Neque vero solum de summi Pontificis dignitate multo aliter sentit Petrarcha, quam aduersarius crederet; sed etiam de ceteris omnibus fidei nostrę capitibus. Nam lib. 11. Senilium ad Bonauenturam scribens, laudat Monachum quendam, quod & Monasticam vitam religiose duxerit, & Missas deuotissime celebrauerit. lib. 13. in epist. ad Franciscum Brunum, orat pro anima Pontificis defuncti. lib. 14. in epist. ad Philippum Cardinalem multa scribit de sacra illa spelūca, in qua Sancta Maria Magdalena habitasse dicitur;

A eamque illo carmine inuocat.

Dulcis amica Dei lacrymis inflectere nostris;
Atque humiles attende preces, nostræque saluti
Consule, namque potes.

In lib. 2. de uita solitaria cap. 11. Sacra stigmata Sancti Patris Francisci, & ordinem ab illo institutum debitis laudib. celebrat. li. 2. de ocio Religiosorū Monachos sic alloquitur. O felices animæ, ò excubitores assidui, intentique; ò sollicita & deuota Christi mancipia, proque breui seruitio non libertatem modo perpetuam, sed ingenuitatem, filiationemque promerita, ò mercimonium optabile, faustaque rerum alternatio, seruire modicum, non vt diu segnes, sed vt semper. Denique, ut alia prętermittam, extat etiam ipsius

B Petrachæ testamentum, in quo multa sunt Catholici animi signa; sed illud in primis, quod B. Virginem ac Sanctos ceteros magna deuotione implorat. Nec solum Latinis, serijsque operibus, sed etiam in Italicis illis versibus, quos tantopere aduersarius admiratur, & in libello, quot de uitis Pontificum & Imperatorum conscripsit, & Summum Pontificem Christi Vicariū vocat, & alia non pauca scribit aduersus ea, quæ nostri temporis hæretici docent, De Summo Pontifice ita loquitur:

E'l Vicario di Christo con la soma
De le chiaui, e del manto al nido torna:
Si che s'altro accidente nol distorna

C *Vedrà Bologna, e poi la nobil Roma.*

Item alibi Ludouicum IIII. Imperatorem non alia de causa solū Idolū appellat, & nomen sine rebus dicis sine regno, quia Summi Pontificis auctoritate, & ab Imperio deiectus, & extra communionem fidelium electus fuerat.

Latin sangue gentile
Sgombra da te queste dannose some;
Non fare Idolo vn nomen
Vano senza soggetto.

Alio loco Romanam Vrbem Domicilium Dei nominat, quia videlicet sedes est Vicarij eius.

Le donne lagrimose, e'l volgo inerme

D *De la tenera etate, e i vecchi stanchi,*
E'hanno se in odio, e la souerchia vita,
E i neri fraticelli, e i bigi, e i bianchi
Con l'altre schiere trauagliate e inferme,
Gridan: ò Signor nostro aita, aita:
E la pouera gente sbigotita
Ti scuopre le sue piaghe à mille, à mille.
Ch' Annibale, non ch'altri farian pio.
E se ben guardi a la Magion di Dio
Ch'arde hoggi tutta, assai poche fauille
Spegnendo fien tranquille.
Le voglie che si mostran s'infiammate:
Onde fien l'opre tue nel ciel lodate.

Alio loco pie describit peregrinationem ad Vrbem

E Romam, & cultum fidelium erga sacras reliquias atque Imagines, quas vos Caluiniani irridere soletis.

Mouesi'l vecchiarel canuto, e bianco
Del dolce luogo, oue ha' sua età fornita,
E da la famigliuola sbigottita;
Che vede'l caro padre uenir manco:
Indi trahendo poi l'antico fianco
Per l'estreme giornate di sua vita;
Quanto più può col bon voler s'aita
Rotto da gli anni, e dal camino stanco

E viene à Roma seguendo il desio
Per mirar la sembianza di colui;
Ch'ancor la sù nel ciel vedere spera.

A

Alio loco Virginem Deiparam magno affectu implorat: et simul damnat amores, & amatoria cantica, quæ iuueni sibi exciderant.

Per te puo la mia vita esser gioconda
S'a tuoi prieghi ò Maria
Vergine dolce, e pia
Oue'l fallo abondò, la gratia abonda.
Con le ginocchia de la mente inchino.
Prego che sia mia scorta:
E la mia torta via drizzi à bon fine.

Et infra;

Mortal bellezza, atti; e parole m'hanno
Tutta ingombrata l'alma,
Vergine sacra, & alma
Non tardar, ch'io son forsi all'vltim'anno.
I di miei piu correnti che saetta
Fra miserie, e peccati
Sonsen'andati: sol morte n'aspetta.

Et infra;

Se dal mio stato assai misero, e vile
Per le tue man resurgo
Vergine; i sacro e purgo
Al tuo nome, e pensieri e'ngegno, e stile;
La lingua, e'l cor, le lagrime, e sospiri
Scorgine al miglior guado;
E prendi in grado i cangiati desiri.

His adiungam duo illa cantica, vbi deplorat preciosum tempus in nugis, id est, in amatorijs versibus amissum.

Tennemi amor anni vent'uno ardendo
Lieto nel foco, e nel duol pien di speme;
Poiche Madonna e'l mio cuor seco insieme
Saliro al cielo diece altri anni piangendo.
Homai son stanco, e mia vita riprendo
Di tanto error; che di virtute il seme
Ha quasi spento; e le mie parti estreme
Alto Dio à te deuotamente rendo.
Pentito, i tristo de miei si spesi anni;
Che spender si doueano in miglior vso,
In cercar pace, & in fuggir affanni
Signor, Ch'en questo carcer m'hai rinchiuso
Trammene saluo da gli eterni danni
Ch'io conosco'l mio fallo, e non lo scuso.

I vò piangendo i miei passati tempi;
I quai posi in amar cosa mortale
Senza leuarmi à volo hauendo io l'ale
Per dar forse di me non bassi essempi.
Tu che vedi i miei mali indegni & empi
Re del cielo inuisibile immortale
Soccorri all'alma disuiata, e frale:
E'l suo difetto di tua gratia adempi.
Si che s'io vissi in guerra, & in tempesta
Mora in pace, & in porto, e se la stanza
Fu vana, almen sia la partita honesta.
E quel poco di viuer che m'auanza;
Et al morir degni esser tua man presta
Tu sai ben, che'n altrui non ho speranza

CAP. XXI.

CLAVDAM hûc locũ cũ illis eiusdẽ Petrarchæ testimonijs, quę in eo libro Italico continentur, quẽ scripsit de vita & moribus Pontificum Romanorum. Omittã aũt q̃ ille dicit de Põtificib. q ante ipsius tẽpora sederant; quos tamẽ vt plurimum laudat, ea solum testimonia, quæ ad eos pertinent, quos ipse optime nouerat, Ioan. videlicet vigesimum secundum, Benedictum XII. Clementem sextum, Innocentium sextum, & Vrbanum Quintum. De Ioanne sic loquitur: *Costui fu ottimo & glorioso Pastore; fece molti beni, & heretici per zelo della fede condannò.*

B De Benedicto. *Fù nell'adolescenza di buona, & intera vita, dipoi Maestro in Theologia; e fatto che fù Papa, riformò l'Ordine di S. Benedetto. Nel dare i Beneficij era duro, hauendo grande cura, che non fossero conferiti à chi non gli meritaua. era feruido nella fede & nelle buone opere zelatore, & però era ad alcuni non troppo caro. Fù rigido & aspro in modo che fingeua di non riconoscere li parenti dicẽdo che il Papa nõ hà parenti.*

De Clemente: *Fù & per nome, & per fatti di molte virtù pieno.* De Innocentio: *Fu grandemente de Religiosi amatore. Fu in ragione Canonica eccelente. nell'vltimo hauendo santamente prodotta la vita, si*
C *morì.* De Vrbano: *Fù nelle sacre Scritture dottissimo, & santamente visse.* Hæc sunt Petrarchæ testimonia de Pontificibus Romanis, quorum temporibus ipse vixit; quæ quidem non ab assentationis studio, sed à veritatis amore profecta non dubitabit, qui cogitabit ea scripta post obitum omnium illorum fuisse, & ab eo qui & liberrime vitia Romanæ Curiæ taxare solebat, & qui nihil vnquam à Romano Pontifice ambierat, & oblatum etiam Episcopatum constantissime recusauit, vt ex varijs eius Epistolis cognosci potest. Ex tot locis à nobis adductis tria quædam colligi possunt, Primum non potuisse Petracham, cum Romam, siue Auenionem ob Curiam summi Pon-
D tificis Babylonem appellauit, de fide, de religione, de potestate Ecclesiastica; sed de vitijs tantum, quæ tunc vigebant ea dicere: neque illi vnquam venisse in mentem quod aduersarij mentiuntur, vt scriberet Romanum Pontificem Antichristum factum; aut Ecclesiã ipsam Romanam ab antiqua fide degenerasse. Quomodo enim Antichristum esse crederet, quem tot in locis Vicarium Dei nominare nõ dubitat? Aut quando Romanam Vrbem Antichristi sedem esse diceret, qui eam almam, Sacrosanctã, domicilium Dei, locum Deo gratum, arcem Christianæ fidei, sacram tellurem, Sacrosanctissimam Sedem appellat, vbi omnis verus Christianus & viuere optet, & mori? An vero placere illi vnquam potuisset nefarium istud
E bellum in summum Ecclesiæ Catholicæ Pastorem, & Patrem, ad quod Reges inflamare Aduersarius noster pro viribus nititur, cum disertis verbis scriptum reliquerit, nullam esse posse homini Christiano in Vicarium Dei sui sufficientem causam offensionis? Deinde ex ijsdem locis intelligemus Piũ V. Pontificem nullam fecisse Petrarchæ iniuriam, quod tria eius Cantica abradi iusserit. Nam si Petrarcha suspicari potuisset, futuros fuisse aliquando homines, qui eius versibus abuterentur ad fidem

Ca-

Catholicam labefactandam, atque ad eos confirmãdos errores, quos ipse toto pectore execrabatur; sine dubio manibus ipse suis versus illos in ignem coniecisset. Quin etiam, si summus Pontifex, quem ille tam frequenter Vicarium Dei sui nominare solebat, totum illud opus amatoriarũ cantiuncularum flammis adiudicaret; Equidem arbitror spiritum eius in cœlesti Hierusalem, vt ex eius pœnitentia piè confido, cum Deo coniunctum, ingenti lætitia perfundendum; & Deo atque eius Vicario de ea re gratias acturum. Cur enim non gauderet, si cerneret opus illud exuri, cuius ipsum iam antea pœnituerat: quod multis causa sempiterni exitij esse posset; ob quod denique vix ipse gehennæ ignem effugisset? Cognoscimus ad extremum ex ijsdem illis locis, Aduersarium nostrum, vel ipso Petrarcha teste, seu potius Iudice, Iudicem enim Aduersarius fecit, hæreticum esse; atque adeo extra veram Christi Ecclesiam cum Apostatis & fugitiuis contra veritatem arma gerere. Siquidem Petrarcha, vt supra demonstrauimus, in ea fide, & religione viuebat, quæ Romanã Ecclesiam, vt omnium Ecclesiarum Parentem veneratur; quę summum Pontificem Christi Vicarium, totiusquè orbis Christiani Patrẽ & Pastorẽ agnoscit: quæ Reliquias, atq; Imagines Christi & sanctorũ colit: quæ B. Virginẽ, & Sãctos cæteros inuocat; quæ pro defunctis orat quæ Monasticam vitam laudat: atq; hanc solã vnicã & veram esse religionem idem Petrarcha in lib. primo de remedijs vtriusque fortunæ apertissime docet. Aduersarius autem eorum se socium esse fatetur, qui pro Romana Ecclesia Geneuensem Synagogam, Pro summo Pontifice Christi Vicario, Lutherum, aut Caluinum Vicarium Satanæ colunt, Orare pro defunctis ociosum, Sanctos inuocare impium credunt; Sanctorũ Reliquias, atq; Imagines tantũ abest, vt venerẽtur, vt etiam illas in flumina, istas in ignẽ abijciant: Monasticem verò tanto prosequũtur odio, vt potius lupanaria quam Monasteria tolerare posse videantur. Quare nulla dubitatio remanet, quin, Petrarcha Iudice, inter hostes veræ fidei numerandus sit nobilis ille iuuenis, qui ad Petrarchæ, quasi egregij cuiusdam prophetæ in grauissima causa religionis iudicium prouocauit.

CAP. XXII.

Responsio ad ea quæ ex Ioanne Bocacio adferuntur.

VNVS restat Bocacius ex ternario illo testium numero omni exceptione maiorũ, ex quib. vulgo Italorum summum Pontificem Antichristum esse persuadere voluit Aduersarius. Sed quam ingeniose & argute Bocacius fabulas texit; tam imperite atq; inepte Iuuenis noster argumenta concinnat. Producit enim in medium ex Bocacij fabulis panca quædam loca, in quibus vitia Clericorum, & Monachorum attinguntur. Sed ex ijs non sequi, vt propterea falsa religionis) fideiquè doctrina habenda sit (vt Aduersarius vellet, ipse idem Bocacius docet. Nam in secunda fabula, quam imprudenter Aduersarius

A præter ceteras elegit vt eam nobis obijceret, scribit quidem Bocacius multa & grauia esse vitia Romanæ Curiæ; sed addit hoc ipsum manifestum argumentum esse veritatis fidei, ac religionis, quæ Romæ colitur. Cũm enim non solum Pagani, & Hæretici illam opugnent; sed etiam ipsi, qui eam profitentur, ac docent, moribus peruersis destruere, vt ipse quidem loquitur atque ad nihilum redigere moliantur, & ea tamen semper vigeat, ac floreat, quis ambigere possit, quin ea sit opus Dei, & non humano cõsilio, prudentia, viribus, Romanam religionem consistere; sed eius qui dixit: *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam?* B In prima quoque fabula iure Bocacius à Catholicis reprehenditur, quod sacramentum Confessionis, atque extremæ vnctionis, fabulæ fundamentum fecerit, Cæterum in illa ipsa fabula satis ostendit nil sibi commune fuisse cum nouatoribus istis; qui præter baptismum & Eucharistiam nulla alia sacramenta recipiunt. Siquidem ipse cum honore de Sacramento Confessionis, & vnctionis extremæ, necnon de religioso illo Sacerdote, quem vt ministrum Sacramentorum illorum introducit, semper loquitur. & in extrema fabula perditum illum execratur ac damnat, qui sancto viro Sacerdoti suo imposuit, & ad Sacrosancta illa mysteria plane indignus accessit. Neque verò in cæte- C tis fabulis sui dissimilis fuit. Etsi enim passim Monachorum ac Sanctimonialium vitia sub occasione fabularum carpat; non tamen inde colligit, quod Aduersarius facit, Monasticen ipsam vniuerse esse dãnandam; sed contra potius eos reprehendit, qui sanctimoniam ac decorem Religiosorum male viuendo obscurant. Quorsum igitur, inquies, Pontificum iussu hæ fabulæ ita corriguntur; vt vbique nomina Sacerdotum, Monachorum, sanctimonialium, aut deleantur, aut in alia commutentur? Causa est in promptu. nescit enim vulgus cuius manibus vulgares eiusmodi libri teruntur assidue, vitium à persona & mores à dignitate secernere. Si Sacerdotes D ac Monachos flagitiorum, ac scelerum argui videat, facile Sacerdotium ipsum ac Monachatum contemnit: neque cogitat, quod paucorum est, non esse omnibus tribuendum; neque ordinis sanctitate personatum vitijs inquinari: nec pauci sunt, qui sacerdotum vitia libentius multo quam virtutes imitari velint. quin etiam licere sibi credunt, quod Sacerdotes, siue recte, siue perperam agunt. Quanti autem facienda sit Sacerdotum bona existimatio, vel ex vno illo Imperatoris Constantini facto ab omnibus scriptoribus mirifice laudato, colligi potest: quod ego, quia ad rem nostram non parum facere videtur, Theodoreti verbis referam. Lib. primo histor. cap. 11. Erant, inquit, quidam calumniandi E studio flagrantes; qui quosdam Episcopos accusabant, & criminationis libellos Imperatori offerebant. Ille istis ante concordiam constitutam acceptis, primum cum eos vinculo constrinxisset annuloquè suo obsignasset, seruari iussit. Deinde cum concordiam inter eos conciliasset, libellos in mediũ adductos, illis ipsis præsentibus, igne absumendos curauit; iureiurando adiecto, se ne verbum quidem in illis scriptum perlegisse; nam sacerdotum, inquit,

vitia non sunt populo aperienda, ne ille inde causa offendiculi arrepta licenter peccare aggrediatur. Quinetiam cum hoc quoque adiecisse memorat: Si suis oculis Episcopum alienæ vxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum suo paludamento se obtecturum, ne facinoris aspectus eos, qui idem ipsum cernerent, vlla ex parte læderet. Hæc Theodoretus. Sanctus autem Cyprianus longius etiam progressus scribit Christum ipsum, & Apostolos eius, de sacerdotibus Aaronicis, licet iam sacrilegi, atque impij essent; tamen ob ipsum quamuis inane nomen & vmbram quandam sacerdotij, honorifice esse loquutos. Quod si vera crimina Sacerdotum populo aperienda non sunt, & verenda Patrum non cum maledicto Cham detegenda, sed potius cum optimis eius B fratribus contegenda; quis ferat eos, qui oblectandi gratia falsa crimina affingunt; aut fabulosis narrationib. in cõtemptum eos adducunt? Poteram hoc loco multa quoq; ex libris Ioannis Bocacij adferre, ex quibus intelligeret Iuuenis noster in causa religionis se cum ceteris Caluinistis, ab hoc etiam auctore damnari. Nam & in libro qui inscribitur Corbaccio, & in altero, qui dicitur Filocopo multa Bocacius de inuocatione Beatæ Mariæ, de laude virginitatis, de libero arbitrio, de igne purgatorio, de precibus pro defunctis, de sacrificio Missę plane Catholicè scribit. C Sed nolui tã multa Italica verba huic nostro Latino opusculo inserere, neque tam sæpe de rebus ijsdem verba facere.

C A P. XXIII.

IAM vero quoniam Aduersarius tribus testibus probare conatus est plurima esse vitia Catholicorum, vt videlicet inde colligeret Catholicam Ecclesiam in Antichristi regnum esse conuersam; non debet molestè ferre, si nos etiam vicissim tribus alij testibus, quos reijcere nullo modo possit, ei probemus, D deteriores esse Lutheranorum mores quam vnquam fuerint Catholicorum. An autem inde efficere velit, Lutheranorum sectas ad regnum Antichristi pertinere, liberum illi permitto, nos enim eiusmodi argumentis non egemus, vt certo certius eorum conuenticula Satanę Synagogas, & eorum multitudines agmina quædam Antichristum præcurrentia esse credamus. Primus testis Lutherus sit, quem aduersarius nuncium Dei à Dante prædictum appellare non erubuit, is enim in Postilla super Euangelium Dominicæ primæ Aduentus ita loquitur: *Mundus in dies fit deterior; sunt nunc homines magis vindictę cupidi, magis auari, magis ab omni misericordia remoti, magis immodesti, & indisciplinati, multoquè deteriores,* E *quam fuerint in Papatu.* Hæc ille, qui nihil ferè aliud verè scripsit in tot libris suis. Alter testis Iacobus Andreæ Smiddelinus esse poterit, qui adhuc viuit, & primas tenet inter Lutheranos, adeò vt eorum Papa non male à quibusdam nominetur; Is in concione quarta super caput 21. Lucæ, sic habet: *Vt totus mundus agnoscat eos* (Lutheranos videlicet, nam de his loquitur) *non esse Papistas, nec bonis operibus quidquam fidere, illorum operum nullum exercent penitus; eiusque loco commessationibus, & perpo-* A *tationibus noctè, dieque vacant; vbi pauperibus benignè facere oportebat, eos deglubunt, & excoriant: precationes vertunt in iuramenta, blaspemias, & diuini nominis execrationes; idque tam perditè, vt Christus ne ab ipsis quidem Turcis hodie tantopere blasphemetur. Demum pro humilitate regnat passim superbia, fastus, elatio, atque hoc vniuersum vitæ genus ab illis Euangelicum dicitur institutum.* Hæc ille, de quo sane illud Apostoli vsurpare tuto possumus, *testimonium hoc verum est.* Sed accedat etiam testis tertius Erasmus Roterodamus, qui res eorum optimè nouerat, & ab ipsis maximi fieri solet. Is in Epistola ad Vulturium Neocomum: *Circumspice,* inB quit, *populum istum Euangelicum, & obserua, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quam faciant ij, quos detestamini? Profer mihi quem istud Euangelium ex commessatore sobrium, ex feroci mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos ostendam, qui facti sunt seipsis deteriores.* Hæc Erasmus, qui non carmina fabulosa, sed narrationem seriam & verissimam in ea epistola de moribus pseudoeuangelicorum, de quorum numero Aduersarius noster se esse gloriatur, instituit.

C

C A P. XXIIII.

Responsio ad ea, quæ Aduersarius in Satyris suis Pontifici Maximo petulanter obiecit.

RESTAT pars vltima anonymi libelli, quæ Satyras quinquaginta & vnam Italicis rithmis comprehendit. Eas ego diligenter excutiens, reperi D partem earum maximam consumi tum in repetitione eorum, quæ supra ex Dante & Petrarcha dicta fuerant; tum in congerendis in Pontificem Maximum conuicijs, & maledictis, vix autem succum aliquem argumentorũ aut certe sententiarũ, quæ aliquã argumenti speciem præseferrent, iterum atq; iterum premendo exprimere potui. quicquid autem illud sit, quam breuissime refutabo; licet alioqui carmen tam impolitum & sordidum contemni sine vlla auctoris iniuria potuisset.

Satyra prima & quarta, & alijs nonnullis, Christũ caput Ecclesiæ esse dicit, atq; inde efficit, summũ Pontificem caput Ecclesiæ esse non posse; nisi monstrum aliquod biceps Christi Ecclesiam faciamus. E Sed hoc argumentum tam sæpe iam est à Catholicis refutatum, vt mirum sit, cur non pudeat Aduersarium tam putidæ repetitionis. Christum igitur caput esse Ecclesiæ vniuersæ libentissimè confitemur, neque vllum hominem, ac ne Angelum quidem illi æquamus; quod esset proprie duo capita in Ecclesiæ corpore constituere. atqui sub Christo summo capite Vicarius eius in terris caput vt sic dicam, ministeriale non principale rectè nominetur, negari nullo modo potest; Siquidem, vt in Republica temporali caput oĩum principale Rex est, sub Rege deinde

capita sunt Prouinciarũ ij, qui dicuntur Proreges, & sub Proregibus capita sunt Vrbium singularum certi quidam Prætores, & sub Prætoribus quælibet familia suum habet caput, ipsum videlicet patremfamilias: & in exercitu caput est omnium militum Imperator; sub Imperatore legati capita sunt legionum; sub legatis Tribuni; sub Tribunis Centuriones, sub illis Decani suo quodam modo capita dicuntur, & sunt; nec tamen aut regnum, aut exercitum ob tot capitum multitudinem monstrum videri vllus vnquam scripsit: ita quoque in Ecclesia Dei summum caput omnium hominum & Angelorum Christus est: sub Christo in terris caput omnium Christianorum est Pontifex Maximus: sub illo Episcopi; sub Episcopis Parochi capita sunt Christianæ multitudinis. Et quamuis plurima veterum Patrum testimonia huc adferri possent, duo tamen, vnus Græcus, alter Latinus hoc loco sufficient: Sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 55. in Matth. *Deus*, inquit, *concedere solus potest, vt Ecclesia tot tantisque fluctibus irruentibus immobilis maneat; cuius pastor, & caput homo piscator, atque ignobilis.* Sanctus Hieronymus lib. 1. in Iouinianum; *Inter duodecim*, inquit, *vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tolleretur occasio.*

Satyra 3. Pontifices arguit quod se Christi successores esse glorientur, cum Christus non successores sed ministros Apostolos fecerit. At hoc mendacium nisi forte licentia poetica, siue potius hæretica, excusari non potest. Siquidem Summi Pontifices, cum & ipsi se Vicarios Christi nominent, & ab alijs passim hoc nomine designentur, certe non successores, sed ministros Christi se faciunt: Nam successores morientibus, Vicarij viuentibus dantur: & successores pares sunt ijs, quibus succedunt: Vicarij verò multo inferiores; ac plane ministri habentur eorum, quorum vices interim gerunt. Sed noster Poeta furore illo poetico in frenesim actus, quid inter Vicarium & successores discriminis esset, videre non potuit.

Satyra sexta satis pulchre sibi demonstrare visus est, non esse hæreticos; quia Romanam veram Ecclesiam esse non credunt; quod in symbolo Apostolico Catholicam, id est Vniuersalem Ecclesiam confiteamur; Romana autem particularis sit, nec sine detrimento cæterarũ Vniuersalis appellari queat. Sed non mirũ est si nesciat Satyricus iste Poeta, de quib. loquatur, neq; de quibus affirmet, vt Apostolus Paulus de similibus hominibus loquitur 1. Tim. 1. cum maiorem operam in fabulis Bocacij, quam in Theologis legendis, & meditandis posuerit. Neque enim Ecclesiam Vniuersalem Romanam dicimus, quod in sola Vrbe Roma Christi Ecclesia sit; sed quod Ecclesia toto orbe diffusa, cum Romana, vt cum sua matre, magistra, radice, fonte cõsentiat: quodq; vt S. loquitur Cyprianus Lib. de vnitate Ecclesiæ, cæteræ à Romana diuisæ, nihil sint aliud, nisi rami à radice diuulsi; riuuli à fonte præcisi; radij à solari corpore separati. Ad hanc enim Ecclesiã, vt vetustissimus Irenæus scriptum reliquit lib. 3. cap. 3. propter potentiorem principalitatem oportet omnem conuenire Ecclesiam: hoc est omnes qui sunt vndique fideles. Itaque quicunque in symbolo vnam Catholicam Ecclesiã confitentur, ij nec verè vnam, nec verè Catholicam tenent, nisi radicem & matricem Catholicæ Ecclesiæ, quæ sola Romana est, vt eam Cyprianus vocat lib. 4. epist. 8. agnoscant.

Satyra 11. & 12. audacter mentitur ab Apostolo Paulo Romanum Pontificem Antichristum esse nominatum. At nos in quatuordecim quæ extant Epistolis Paulinis tale testimonium non habemus. Fingat ipse, si ita videtur, pro ea licentia quidlibet audendi, quam pictoribus, atque poetis Horatius tribuit, Epistolam quintam decimam. Legimus quidem in Apostolo 2. Thessal. 2. futurum aliquando hominem quendã peccati, qui sese efferet super oẽ, quod dicitur Deus: at hunc Romanum Pontificem esse, non Apostolus Paulus, sed Apostata Lutherus scriptum reliquit. Lutherum autem, & quotquot eum sequuntur hac in re esse mentitos, satis apertè initio demonstrauimus. Tantum enim abest, vt Romanus Pontifex sese efferat super omne, quod dicitur Deus; vt se non solum Christi famulum, sed etiam seruum seruorum Dei libenter appellet.

Satyra 33. Hoc ipsum nomen serui seruorum exagitat; miratur enim quo pacto ista cohæreant, vt qui seruus seruorum dicitur Regibus etiam imperare velit. Sed (vt magis Poeta miretur) addo ego, non tantum posse fieri, vt seruus seruorum, Regibus imperet; sed etiam vt imperando seruiat, & imperet seruiendo: neque enim omnes qui seruiunt obedire eos necesse est. Seruiunt siquidem alij obediendo, vt mancipia; alij iubendo, vt Magistratus; Magistratus enim populo seruit, si legitimus non tyrannicus sit. Quare B. Paulus 2. Cor. 4. seruum se Corinthiorum uocat. & 1. Cor. 4. ijsdem Corinthijs ita minatur, vt dicat, *Quid vultis? in virga veniã ad vos, an in spiritu mansuetudinis?* Et cũ oẽs Præpositos Ecclesiarum seruos esse, docuisset loco ante notato 2. Corin. 4. ait tamen Hebr. 13. ad filios Ecclesiarum, *Obedite Præpositis vestris & subiacete eis.* Sic igitur Summus Pontifex seruus omnium seruorum Dei verè dicitur & est, quod omnibus Christianis, vt communis omnium Pastor, & Doctor, monendo, dirigendo, imperando, castigando etiam & corrigendo, seruiat. Nam etiam Christus, cuius ille Vicarius est, minister fuit circumcisionis Apostolo teste, nec ministrari venerat, sed ministrare; & tamen docebat, imperabat, è tẽplo negotiantes eijciebat; & se adorari, sibiquè à populis supplicari patiebatur.

Satyra 20. Non posse dici Ecclesiæ fundamentum Apostolum Petrum ex eo colligit, quod B. Paulus ait 1. Cor. 3. non posse poni fundamentum aliud præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Sed loquitur Apostolus de primario Ecclesiæ fundamento, quod à nullo alio pendeat, quod etiam Ephes. 2. summum angularem lapidem nominauit. Quod si post Christum non esset etiam Petrus Ecclesiæ fundamentum, cur eum quæso Dominus in Euangelio, Cepham, id est petram appellaret? & de petra eadem dixisset; *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam?* Neque enim Petri nomen à petra dicitur, vt Aduersarius credit; sed est ipsum petræ vocabulum cum masculina terminatione, vt commodius auribus accideret. Dominus enim, qui hoc nomen Simoni imposuit, Syriacè Cepham dixit: Cephas autem Syriace non petreum, vel petrinum, sed petram significat; vt etiam Græcum nomen *πετρὸς*; Idque etiam Patres omnes vna voce confessi sunt. Origenes

hom. 5. in Exodum: *Vide inquit, magno illi Ecclesiæ fundamento & petræ solidissimæ, super quam Christus fundauit Ecclesiam quod dicatur à Domino: Modicæ fidei, quare dubitasti?* Tertullião lib. de præscript. aduersus hæreticos; *Latuit, inquit, aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram dictum?* Sanctus Cyprianus in epist. ad Quirinum: *Petrum Dominus primum elegit, & super eum ædificauit Ecclesiam.* Sanctus Hilarius in Comment. ad cap. 16. Matth. *O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ Inferorum leges dissolueret. O beatus Cæli Ianitor.* Sanctus Gregorius Nazianzenus in orat. de moderatione in disputationibus seruanda: *Petrus*, inquit, *petra vocatur.* Sanctus Epiphanius in Ancorato: *Dominus*, inquit, *constituit Petrum Apostolum, petram firmam, supra quam Ecclesia Dei ædificata est.* Sanctus Ambrosius in hymno, qui tota Ecclesia celeberrimus est; *Hoc ipsa* inquit, *petra Ecclesiæ, canente culpam diluit.* Sanctus Hieronymus in comment. ad cap. 16. Matth. *Secundum metaphoram*, inquit, *Petra rectè dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te.* Sanctus Ioannes Chrysostomus hom. 55. in Matth. *Tu es*, inquit, *Petrus; & ego super te ædificabo Ecclesiam meam.* Sanctus Augustinus in Psalmo contra partem Donati: *Numerate*, inquit, *Sacerdotes, vel ab ipsa sede Petri. ipsa est Petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.* Sanctus Cyrillus lib. 2. in Ioannem capite 2. *Nec Simon*, inquit, *fore iam nomen illi, sed Petrus; prædicit; vocabulo ipso commodè significans, quod in eo tanquam in petra, lapideque firmissimo suam esset ædificaturus Ecclesiam.* Sanctus Paulinus in epist. 4. ad Seuerum; *Petra*, inquit, *est Christus, sed etiam discipulo suo huius vocabuli gratiam non negauit, cui ait; super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Theophilactus in comment. ad ca. 22. Lucæ, Christũ inducit ita loquentem ad Petrum: *Post me Ecclesiæ petra es, & fundamentum.* In quam sententiam sic et Euthymius scribit in comment. ad c. 26. Matth. *Te ponam fundamentum credentium, ædificabo super te Ecclesiam meam.* Sed stultus videar fortasse, & ab istis ipsis Patribus merito reprehendar, quod tam graues auctores leuissimæ Satyræ obijciendos putauerim. Veniam igitur ad postremam criminationem, & Apologię finem imponam.

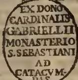
Satyra 2. 9. 14. 35. vitio vertit Sixto V. & Pio etiam V. humilitatem generis, & quod ex claustris Monasteriorum ad Pontificatum ascenderint. In qua re satis prodit se cuiusdam quinti Euangelij discipulũ, ac sectatorem esse. non placent illi videlicet Euangelia quatuor Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, in quibus ab ipso Christo ad summas Ecclesiæ dignitates lectos videmus humiles piscatores, ex Bethsaida viculo Galileæ. Non sapit illi quod Apostolus ait: *Videte vocationem vestram fratres; quia non multi sapientes secũdum carnem, non multi potẽtes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia; & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quę non sunt, vt ea quę sunt destrueret.* Nõ probat Aduersarius consiliũ Dei, qui Regé secũdum cor suum in pascuis quæsiuit, & inuenit, & sustulit eum de gregibus ouium, & de post fœtantes accepit eum pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem suam. Credo etiam Mosem contemnet, qui ad Principatum à Deo vocatus est non ex aula Pharaonis, sed ex deserto, vbi soceri sui gregẽ pascebat. Ac ne sapientes quidem mundi huius Aduersarius audiet, qui gloriosius esse ducebant posteris suis facem prætulisse, quam splendorem à maioribus accepisse: & virtutis, ac sapientiæ laude, quam generis nobilitate, aut maiorum commendatione viam sibi ad summos honores patefecisse. Quæ cum ita sint, aut solus Aduersarius noster sapit, & sapientes omnes, ac ipse etiam Deus, & Christus, & Apostoli desipiunt: aut quod est verissimum, sic ipse vnus desipit, vt id vituperet, quod summa laude dignum erat. Quod verò attinet ad Monasteria; quis nescit optimos, sapientissimosque Pontifices, atque Ecclesię Catholicæ vtilissimos ex Monasterijs ad summi Pontificatus fastigiũ omnibus ætatibus fuisse promotos? Monachus certè fuerat sanctus Dionysius; qui vicesimus sextus à B. Petro, & omniũ consensu doctissimus, & optimus, magna cum laude Ecclesiæ præfuit. Monachus fuerat sanctus Gregorius, qui ob doctrinæ & pietatis excellentiã, ac rerum gestarum magnitudinem Magni cognomen inuenit. Monachus fuerat insignis ille Agatho, qui sextam Synodum Oecumenicam magno suo labore ac diligentia congregauit; & doctrina ac miraculis claruit. Nec minor in Adeodato Pontifice & Monacho, qui Agathonem præcesserat innocentia vitæ, morumque integritas fuit. Monachi fuerant Stephanus Quartus, Paschalis Primus, Ioãnes Nonus, laudatissimi Põtifices. Monachus fuerat Gregorius septimus, qui velint nolint Hęretici, inter optimos, sapientissimos, constantissimos, sanctissimosq; Pontifices semp est numeratus. tametsi n. concubinarij & simoniaci, quos ille summo studio prosequebatur, multas in eum criminationes confingerent: tamen *signa & prodigia* (vt loquitur Lambertus Scaphaburgensis in historia rerum Germanorum, qui eo tempore vixit & scripsit, & Germanus non Italus fuit) *quę per orationes Gregorij Papę frequenter fiebant, & zelus eius feruentissimus pro Deo, & Ecclesiasticis rebus, satis eum contra venenatas detractorum linguas communiebant.* Monachi fuerant Victor tertius, Vrbanus secundus, & Paschalis secundus, qui ordine post Gregorium septimum in Apostolica Sede constituti, scriptorum omnium consensu vitæ sanctitate & rebus gestis claruerunt: Monachus fuerat Eugenius tertius, qui ob egregiam sanctitatis famam ad Pontificatum assumptus, in summo illo fastigio moderationẽ pristinam retinẽs, miraculis & viuus & mortuus floruit. Monachus fuerat Adrianus quartus, qui cum doctissimus & optimus haberetur, ab Eugenio tertio Cardinalis creatus, & in Noruegiam missus, eam Prouinciam Christo suis laboribus acquisiuit, ac deinde Pontifex factus laude constantiæ & magnitudinis animi insignis fuit. Monachi fuerant Innocentius V. ex Ordine Prædicatorum, ac non diu post Nicolaus quartus ex Ordine Minorum: quos vno ore historiæ omnes optimos probatissimosque Pontifices fuisse testantur, ac vt Benedictum X I. Vrbanum V. & alios laudatos Pontifices prætermittam, Monachus fuerat sanctus Petrus Moronus, qui Celestinus V. in summo Pontificatu appellatus est; cuius quidem ea fuit apud

Deum

Deum deuotio, ac fides, vt miraculis maximis claruerit; ea rerum humanarum despicientia, & solitudinis ac diuinæ contemplationis amor, vt ipse se Pōtificatu sponte abdicauerit.

Neque verò solum in ordine summorum Pontificum ex Monasterijs viros clarissimos inuenire licet, sed etiam in ordine Præsulum cæterorum. Siquidem S. Gregorius Nazianzenus, sanctus Basilius Magnus, Sanctus Martinus Turonensis, S. Augustinus clarissimum lumen Ecclesiæ. S. Paulinus Nolanus; Seuerus Sulpitius, Sanctus Anselmus alijque innumerabiles viri doctissimi & omni virtutum laude celeberrimi ex Monasterijs ad Episcopatū assumpti fuerunt. Desinat igitur Aduersarius nisi plane stultus haberi velit, in summis Pontificibus Sixto, Pioq; id reprehendere, quod in tam multis alijs cogitur laudare. Et quoniam omnis Aduersarij conatus, vt etiam cæterorum Caluinistarum, eo potissimum spectat, vt sedis Apostolicæ auctoritatem & dignitatem imminuāt: Sancti Leonis Magni viri sapientissimi atque optimi verbis Apologiam claudam: *Quisquis huic Sedi Principatum æstimat denegandum, illius quidem nullo modo potest minuere dignitatem, sed inflato spiritu superbiæ suæ, semetipsum in Inferna demergit.*

Finis, Deo Laus.

DISPV-

DISPVTATIO DE EXEMPTIONE CLERICORVM.

CAP. I.

An Clerici sint liberi à iugo potestatis secularis.

OSTREMA restat quæstio de libertate Ecclesiastica, de qua in hac vltima editione paulo fusius disputare institui, quod animaduerterim his proximis annis non defuisse, qui testimonijs huius libri abuti voluerint ad oppugnandum Ecclesiasticam libertatem.

Primum igitur Hæretici permulti contendunt, Clericos tum maiores, tũ minores, iure subiectos esse debere seculari potestati tum in soluendis tributis, tũ in iudicijs & causis. Marsilius de Padua, & Ioannes de Ianduno docuerunt, ipsum etiam Christum non fuisse liberum à soluendis tributis, & quod fecit Mat. 17. cum tributum soluit, id fecisse non voluntate, sed necessitate. Ita refert Ioan. de Turrecremata lib. 4. Summæ de Ecclesia, par. 2. c. 37.

Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 11. §. 15. docet, Clericos omnes, præterquam in Caussis merè Ecclesiasticis subiectos esse debere legibus, & tribunalibus secularium Magistratuum, Idem docet Petrus Martyr in c. 17. ad Romanos, vbi etiam addit, Principes non potuisse concedere Clericis priuilegium, vt non subijcerentur Magistratibus politicis, cum id sit contra ius diuinum: & ideo non obstante concessione Principum, debere Clericos subiectos esse Magistratibus secularibus. Ioannes Brentius in Prolegomenis, & Melanchthon in Locis, cap. de Magistratu, in rebus etiam & causis Ecclesiasticis subijciunt clericos politicis tribunalibus.

Ex Catholicis nonnulli censent, iure diuino liberos esse Clericos, & eorum bona à potestate Principum secularium. Ita docet Glossa, & nonnulli ex Canonistis in cau. Si Imperator, dist. 96. & in cap. Quanquam, de Censibus in 6. & ex Theologis Ioannes Driedonius lib. 2. de libertate Christiana cap. 9. Nonnulli verò existimant, Clericos liberos esse partim iure diuino, partim iure humano id est, in caussis ecclesiasticis, & spiritualibus iure diuino; in alijs, iure humano. In his videntur esse Franciscus Victoria de potestate Ecclesiæ, Relect. 1. q. vlt. Dominicus à Soto in 4. dist. 25. quæst. 2. art. 2. Ioannes Medina in Codice de restitutione, quæst. 15. & ex Canonistis Didacus Couarruuias in lib. practicarum quæstionum cap. 31.

Sit igitur PRIMA propositio. *In causis Ecclesiasticis liberi sunt Clerici iure diuino a secularium Principum*

A *potestate.* Vocantur causæ Ecclesiasticæ, quarum cognitio non pendet à legibus ciuilibus sed ab Euangelio, vel à Canonibus Pontificum, aut Conciliorum, quales sunt controuersiæ de fide, de sacramentis, & aliæ id genus.

Probatur primum ex diuinis literis. Nam ex doctrina scripturarum sanctarum Regimen Ecclesiasticum est distinctum à politico, et illo etiam sublimius, vt à nobis demonstratum est in lib. 1. de summo Pontifice cap 7. & lib. 5. cap. 7. Ergo causæ Ecclesiasticæ iudicari non debent à Politicis Magistratibus. Præ- B terea, secundum scripturas tota auctoritas regendi Ecclesiam à Christo commissa est Apostolis, & præcipuè Petro: ergo in rebus Ecclesiasticis Laici omnes, etiam Principes, sunt oues, & subditi, non Pastores, & Iudices, vt locis notatis demonstratum est.

Secundo probatur ex Concilijs. Nam in Mileuitano cau. 13. & Matisconensi, can. 8. clerici grauiter puniuntur, si causam Ecclesiæ ad Imperatoris terreni iudicium deferant.

Tertio ex Patribus. Seuerus Sulpicius in lib. 2. sacræ historiæ refert, sanctum Martinum aliquando exclamasse; nouum esse, & inauditum nefas, vt cau- C sam Ecclesiæ Iudex seculi iudicaret. Item sanctus Ambrosius in epist. 78. ad Theophilum, & sanctus Augustinus in epistola 162. reprehendunt eos qui causas Ecclesiæ terrenis Iudicibus iudicandas exponunt.

Quarto ex Apostolorum exemplo. Apostoli enim Ecclesias gubernauerunt, quo tempore nulli erant Principes Christiani, proinde nunquam ad eos causam Ecclesiæ iudicandam detulerunt. Et si Apostolus Paulus 1. Cor. 6. iubet lites etiam ciuiles Christianorum non deferri ad iudicium Ethnicorum, quomodo permisisset ad eos deferri lites Ecclesiasticas?
D Vltimo ex Iustiniano seniore Imperatore, qui idem affirmat Nouella 83.

SECVNDA, propositio, *Non sunt exempti Clerici ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugnant sacris Canonibus, vel officio clericali.* Loquimur hic potissimum de legibus politicis, quę dirigunt actiones humanas in commercijs temporalibus, vt cum Princeps, uel Magistratus constituit precia rebus venalibus; vel iubet noctu neminem incedere cum armis, vel sine lumine, uel non asportare frumentum extra prouinciam: & his similia. Nec volumus dicere his legibus teneri Clericos obligatione coactiua, sed so- E lum directiua, nisi eædem leges ab Ecclesia approbatæ fuerint. Quod si de ijsdem temporalibus rebus disposuisset etiam lex Ecclesiastica, eam sequi deberent Clerici, & tunc legem ciuilem ne directiuè quidem obseruare tenerentur.

Probatur igitur Clericos ad obseruationem legum ciuilium directiuè teneri in defectum legis Ecclesiasticæ, Nam clerici præterquam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ

igitur

igitur vt tales, viuere debent ciuilibus legibus: nō sunt autem aliæ, vt nunc ponimus, nisi quæ à politico Magistratu sunt latæ: igitur illas Clerici seruare debent, alioqui magna perturbatio, & confusio in Republica orirctur, si Clerici non seruarent ciuiles leges in commercijs ciuilibus, & humanis.

Secundo probatur ex confessione Pontificum, & Imperatorum. Nicolaus I. in epist. ad Michaelē prope finem dicit, Deum diuisisse Pontificiā auctoritatē ab Imperiali, vt & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur. Imperator Valentinianus in epist. ad Episcopos Asiæ, quam refert Theodoretus li. 4. hist. c. 7. scribit, probos Episcopos non solum Dei, sed etiam Regum legibus obtemperare. Denique, Sanctus Io. Chrysostomus in cap. 13. ad Romanos, dicit Christi Euangelio non tolli politicas leges, & ideo debere etiam sacerdotes & Monachos eis parere.

Tertia propositio. *Nō possunt Clerici à iudice seculari iudicari, etiam si leges ciuiles non seruent.* Probatur primo ex Concilio Chalcedonensi can. 9. vbi sic legimus, *Si Clericus aduersus Clericum habet negocium, non relinquat Episcopum suum, & ad secularia iudicia non recurrat.* Concilium Agathense can. 32. adhuc clarius in hæc verba loquitur. *Clericum nullus præsumat apud secularem Iudicem, Episcopo non permittente pulsare.* Idem habent Concilium Carthaginense tertium can. 9. Toletanum tertium can. 13. Matisconense can. 8.

Secundo probatur ex Imperatorum Constitutionibus. Nam eximit Iustinianus Clericos et Monachos à seculari iudicio in Nouellis 79. 83. & 123. quāquam non eximit in caussis criminalibus, sed in ciuilib. tantum, in criminalibus autem, vult à Prætore cognosci caussam, non tamen condēnari Clericū, nisi prius ab Episcopo fuerit degradatus. At nihilominus lex Canonica simpliciter exemit Clericos in omnibus caussis tum ciuilibus, tum criminalibus, & perspicuum est ex epistola Caij Papæ ad Felicem Episcopum, itē ex epistola 2. Marcellini, & ex lib. 11. Registri S. Gregorij epist. 14. ad Ioannem Defensorem. debet autem lex Ciuilis cedere legi Canonicæ, cum possit summus Pontifex Imperatori præcipere, in ijs præsertim, quę ad Ecclesiam pertinent.

Tertio probatur ratione: nam omnino absurdum est, vt ouis Pastorem suum quocunq. modo iudicare præsumat. Itaque non sine magna laude refert Ruffinus lib. 10. hist. cap. 2. & post eum B. Gregorius li. 4. epist. 75. vocem illam Constantini ad Episcopos, *Vos Dij estis à summo Deo constituti, æquum non est, vt homo iudicet Deos.*

At obijcit Caluinus lib. 4. Instit. c. 11. §. 15. epistolam Constantini Imp. ad Nicomedienses, quā refert Theodoretus li. 1. hist. c. 20. vbi dicit Constantinus se Eusebium Episcopum Nicomediensem in exilium eiecisse, & subiungit, *Si quis Episcoporum inconsultè tumultuatus sit, ministri Dei, hoc est, mea executione illius audacia coercebitur.*

Respondeo, more solito Caluinum imponere simplicibus. Nam Constantinus in illa epistola scribit, se quidem eiecisse in exilium Eusebium Episcopum, sed addit, eum ante fuisse à *Niceno* Concilio depositum ab Episcopatu propter hęresim. Nos autem non nega

A mus, quin debeat Magistratus secularis punire Clericos, quando ab Ecclesia dānantur, & degradantur, & Iudicibus secularib. traduntur. Verba autem Constātini, quæ Caluinus subiungit, ab ipso deprauata sunt. non enim minatur eo loco pœnam Cōstantinus Episcopis, sed Laicis. dicit enim se grauiter animaduersurum in plebem Nicomediēsem, si iterum redire velit ad Episcopos Hæreticos à Concilio generali damnatos, & non acquiescat suscipere probum & Catholicum Antistitem. Hæc enim sunt verba eius, *Sin autem quisquam* (nō dicit, Episcoporū, vt Caluinus addidit) *temeritate & audacia accensus, eas Ecclesiæ pestes, id est Episcopos Arianos, vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, confestim opera ac diligentia*

B *Ministri Dei, hoc est, mea, pęnas suę inscitiæ dabit.*

Obijcit secundo Petrus Martyr. *Iure diuino subiecta est omnis anima sublimiorib. potestatibus, id est Regib. vt constat ex epist. ad Rom. ca. 13. Ergo non potuerunt Reges eximere vllos Christianos à sua potestate. Et confirmat hoc argumentum ex doctrina Catholicorum, qui ea ratione probant, non posse vllum eximi à potestate Papę, quia iure diuino omnes subijciuntur Papæ.*

Respondeo, nihil ea ratiocinatione cōcludi, quamuis enim iure diuino sit omnis anima potestatib. sublimioribus subiecta, ac per hoc etiam Regibus, dum sublimiores potestates sunt, tamen fieri potest, vt qui nunc est sublimior potestas, paulo post non sit, vt si ipse

C se subijciat alteri partem sui Regni, vel iure belli, aut alio iusto titulo Regnū, vel Regni partē amittat. Quoniam ergo Clericos partim ipsi Principes subiecerunt in omnibus causis, etiam temporalibus & ciuilibus Episcopis suis: & postremo summus Pontifex Clericos omnes exemit à subiectione Principum secularium, sequitur, vt respectu clericorum non sint Principes, superiores potestate, ac proinde non teneantur Clerici Principib. parere neque iure humano, neque iure diuino; nisi quantum ad leges quasdam directiuas vt diximus.

Ad confirmationem respondeo, non esse eandem rationem Pontificatus, & Regnorum. Nam Regna

D non sunt immediatè à Deo instituta, sed ab hominibus, & ideo ab hominibus mutari possunt in alias regiminis formas: Pontificatus autem à Deo immediatè est institutus, & ideo non potest ab hominibus immutari.

Quarta propositio; *Bona Clericorum tam Ecclesiastica, quam secularia libera sunt, ac merito esse debent a tributis Principum secularium.* Quod libera sint de facto, perspicuum est ex Concilio Lateranēsi sub Alexandro III. par. 1. c. 19. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 46. Item ex cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitut. ex cap. Quanquā, de cens. In 6. Extrauaganti, Quod olim, de immunit. Ecclesi. Itē ex cap. Quia nonnulli, & c. Clericis, de Immunit. Ec-

E clesi. in 6. Præterea, ex legibus Principum, quę habentur in Codice Theodosiano, li. 16. tit. 2. lege 16. & 26. et in Codice Iustiniani, lege sancimus, de sacrosanctis Ecclesijs, & in li. 10. hist. Eusebij c. 7. ex versione Christophorsoni. Vbi tamen est obseruandum, ante Iustiniani tempora legibus priorum Principum immunes fuisse Clericos à tributis personalibus, vt etiam indicat S. Hieronymus in commentario ad cap. 17. Matthæi: non tamen fuisse liberos à tributis, quæ pendi solent ratione possessionum, vt colligitur ex sancto Ambrosio

brosio

brosio in oratione de tradendis Basilicis, vbi dicit, *Agri Ecclesiæ soluunt tributum*; & ex Theodoreto lib. 4. histor. cap. 7. vbi scribit, Valentinianum seniorem in epistola ad Episcopos Asiæ illa verba posuisse, *Boni Episcopi tributa pensitant Regibus*.

Quod autem hæc exemptio iure facta sit, & quo iure, humano ne solum, an etiam diuino, in sequentibus propositionibus exponemus.

OBIICIT aduersus hanc propositionem Marsilius de Padua exemplum Christi, qui tributum soluit, vt habemus Matth. 17. Sed facilis est responsio. Christus enim soluit tributum, quia voluit, non quia debuit. Id quod ex eodem loco intelligi potest. nam cum dictum esset Petro ab ijs qui exigebant tributum, *Magister vester non soluit didrachma?* Dominus Petro ait, *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filijs suis, an ab alienis*; respondit Simon, *ab alienis*. ait Dominus, *ergo liberi sunt filij. sed vt non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens da eis pro me, & pro te*, duæ sunt autem interpretationes eius loci, *Ergo liberi sunt filij*, & secundum vtramque rectissime Dominus ostendit, se liberum fuisse à tributo soluendo. Prior expositio est sancti Hilarij, qui docet, agi hoc loco de tributo, quod imposuerat Deus omnibus filijs Israel Exo. 30. in vsum templi, quod tributum propriè erat didrachma, & secundum hanc expositionem, quæ verissima nobis videtur, vis argumenti hæc est, Reges terræ non exigunt tributum à filijs suis, sed ab alienis: igitur neque Rex cœli exiget tributum à me, qui sum eius proprius & naturalis filius. Posterior interpretatio est Sancti Hieronymi, qui verba Domini de tributo, quod Cæsari soluebatur, exponit. quæ sententia minus probabilis esse videtur, quia tributum, quod soluebatur Cæsari, tempore Christi, non erat didrachma, sed denarius, vt perspicuum est ex cap. 22. Matth. *Ostendite mihi numisma Census. at illi obtulerunt ei denarium*. Neque potest vlla solida ratione demonstrari, consueuisse didrachmi tributum Cæsari solui, nisi post Christi Ascensionem in cœlum. scribit enim Iosephus in lib. 7. de bello Iudaico c. 26. post euersum templum à Vespasiano Imperatore, institutum fuisse, vt tributum didrachmi, quod Iudæi omnes templo soluebant singulis annis, deinceps in Capitolium deferretur. sed tamen ex hac etiam sententia rectè colligitur, Christum non fuisse vllius tributi debitorem, quamuis enim non esset filius Cæsaris, qui tributum, iuxta hanc sententiam, exigebat, erat tamen filius Dei, cuius Ministri sunt omnes Reges, & Principes terræ, vt legimus Sap. 6. & Rom. 13. neq; debent Ministri Regis à Filio Regis tributum petere. Præterea, tributa soluuntur Regibus ratione vitæ huius corporalis, timoribus, & periculis obnoxiæ, vt S. Thomas docet in 2. 2. q. 104. art. 6. ad primum. & ideo iusti etiam homines, licet secundum animam liberi sint à seruitute peccati, tamen ratione corporis, cuius redemptionē adhuc expectant, vt ait Apostolus ad Rom. 8. subiecti sunt tributis, & potestati ciuili. At Christus nō solum secundum animam, sed etiam secundum corpus liber erat, non seruos; neque redemptionem, sed solam Resurrectionem corporis expectabat, carebat enim omni morbo concupiscentiæ, & omni lege peccati, neque periculis, aut iniurijs obnoxius erat, nisi quantum ipse permittebat. *Oblatus est* inquit Isaias cap. 53. *quia ipse voluit*. Itaque nulli Regi tributum debebat, qui nullius Regis defensione indigebat. & merito damnata est, vt hæretica, sententia Marsilij Paduani à Ioanne XXII. Pontifice in Extrauaganti, Licet, quam refert Ioan. de Turrecremata lib. 4. Summę de Ecclesia. pat. 2. cap. 37.

B

QVINTA propositio, *Exemptio Clericorum in rebus politicis tum quo ad personas, tum quo ad bona, introducta est iure humano pariter & diuino*. Et quidem quod iure humano introducta sit, patet ex ijs testimonijs, quæ attulimus in tertia & quarta propositione probanda. Quod autem sit etiam introducta iure diuino, probandum est hoc loco. Sed antea tamen obseruandum est, nos per ius diuinum non intelligere præceptum Dei proprie dictum, quod extet expresse in sacris literis: sed quod ab exemplis vel testimonijs testamenti veteris, vel noui per quandam similitudinem deduci possit. Atque hinc fortasse conciliari poterunt Theologorum, & iuris peritorum sententiæ. Illi enim cum negant, exemptionem Clericorum esse iuris diuini, præceptum diuinum propriè dictum expressè in scripturis extare negant: illi verò cum affirmant, eandem exemptionem esse iuris diuini, id solum affirmant, quod Theologi minimè negant, deduci per similitudinē ab exemplis, & testimonijs sacræ scripturæ, Deum voluisse, vt Clerici, & ipsorū bona libera essent à potestate, & iurisdictione Laicorū.

C

Certe Geminianus, Anchatanus, & alij insignes Doctores, exponentes caput, Quamquam, de Censibus in 6. notant, in eo capitulo haberi textum expressum, quo immunitas Ecclesiasticorum dicatur esse iuris diuini. Sed quomodo id sit intelligendum, à Glossa petendum esse monent. Glossa vero in idem caput, docet, esse iuris diuini eam immunitatem, quia deducitur ab exemplo Iosephi Patriarchæ, qui exemit sacerdotes Ægyptiorum, Gen. 47. & Artaxerxis Regis Persarum, qui exemit sacerdotes Israeliticos, 1. Esdræ 7. Nam vt rectè ait Alexander Pontifex in Concilio Lateranensi, vnde extat cap. Non minus, de immonit. Eccles. *Non decet Ecclesiam Dei minus liberam esse tempore Principum Christianorum quam fuerit tempore Pharaonis*.

D

His igitur notatis, probatur nostra propositio, primo testimonijs scripturę diuinæ. Nam præter loca iam citata ex Genesi, & ex libro Esdrę, habemus alia duo non minus illustria. siquidem in lib. Numerorum cap. 3. Deus non semel, sed sæpius repetit, Leuitas propriè suos esse, atque eos sibi ex omni populo delegisse. & in eodem loco dono dari iubet omnes Leuitas Aaroni, & filijs eius, id est, summo sacerdoti, & successoribus eius. Quos enim sibi ipse delegit ad ministerium templi, rerumque sacrarum, soli Pontifici, qui locum Dei representabat in terris, subiectos esse voluit, ac per hoc à iurisdictione terrenorum Principum liberauit. Constat autem id esse nunc in Ecclesia Clericos, quod erant Leuitę in testamento veteri, & Pontificem Christianorum non minoris esse auctoritatis, sed lōge maioris in Ecclesia Christi, quam fuerit Aaron in Synagoga Iudæorum. *Nunc* (inquit S. Leo serm. 8. de passione Domini) *& ordo clarior Leuitarum, & dignitas amplior Seniorum, & sacratior vnctio Sacerdotum*.

E

Alius

Sequitur igitur vt quemadmodum in testamento veteri liberi erant Leuitæ iure diuino à potestate Principum secularium: ita sint etiam Clerici in testamento nouo.

Alius locus est is, quem supra tractauimus ex cap. 17. Matth. *Ergo liberi sunt filij*. Nam cum filij Regum à tributis eximuntur, non ipsorum personę tantum, sed etiam serui, & Ministri, atque adeo ipsorum familiæ à tributis eximuntur. Certum est, autem Clericos omnes propriè ad familiam Christi, qui filius est Regis Regum, pertinere. Atque id videtur Dominus significare voluisse, cum ait Petro, *Vt autem non scandalizemus eos, sumens staterem da illis pro me, & pro te.* quasi diceret, & se & familiam suam, cuius præfectus erat Petrus, liberos à tributis esse debere. Quod etiam intellexisse videtur Sanctus Hieronymus in commentario eius loci, cum dicit, Clericos propter honorem Domini tributa non soluere. & Sanctus Augustinus lib. 1. q. Euangel. q. 23. cum scribit, in omni Regno terreno non esse vectigales filios Regni illius, sub quo sunt omnia Regna terræ.

Secundo probatur eadem propositio ex testimonijs sacrorum Canonum. Concilium Tridentinum Generale nostris temporibus celebratum sess. 25. et 20. de Reformatione, sic loquitur, *Ecclesię & personarum Ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus instituta est.* Concilium Coloniense paulo ante ipsam Tridentinam Synodum celebratum, par. 9. cap. 20. *Immunitas*, inquit, *Ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter diuino & humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est, primum vt Clerici eorumque possessiones à vectigalibus et tributis, alijsque muneribus laicis liberi sint, deinde ne rei criminis ad Ecclesiam confugientes inde extrahantur.* Concilium Lateranense sub Leone X. celebratum, sess. 9. *Cum à iure*, inquit, *tam diuino, quam humano Laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innouamus omnes, & singulas constitutiones*, & Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 43. *Nimis* (inquit) *de iure diuino quidam Laici vsurpare conantur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis ad præstanda sibi fidelitatis iuramenta compellunt.* Bonifacius VIII. in capit. Quanquam, de censibus in 6. tanquam de re nota & explorata loquitur, cum ait, iure diuino & humano Clericos & eorū bona libera esse à secularium potestate. Ioannes item VIII. Can. si Imperator. dist. 96. *Non à legibus* (inquit) *publicis, non a potestatibus seculi, sed à Pontificibus & Sacerdotibus Omnipotens Deus Christianæ Religionis clericos & Sacerdotes voluit ordinari, & discuti.* Et quod de personis affirmat Ioannes Pontifex, affirmauit multo ante Simmachus Papa cum tota Synodo tertia Romana de bonis Ecclesiasticis. *Solis* (inquit) *sacerdotibus disponendi de rebus Ecclesiæ indiscusse à Deo cura commissa est.* His addi potest Innocentius IV. Pontifex, quamuis non vt Pontifex, sed vt Doctor particularis de hac re scripserit. In commentario enim ad cap. 2. de Maioritate & obedient. posteaquam docuerat, Clericos exemptos fuisse à potestate Laicorum per summum Pontificem Imperatore consentiente, addit, hanc non esse plenam exemptionem, & ideo dicendum esse, clericos ab ipso Deo fuisse exemptos. Hoc testimonium Innocentij ea de causa addendum putaui, quoniam Couaruuias in

A lib. practicarum quæstionum cap. 31. scribit, prædictum Pontificem in loco à nobis citato affirmasse, exemptionem Clericorum non esse iuris diuini, quod falsum esse verba citata palam ostendunt, & ante nos in hanc eandem sententiam Innocentium allegauit Panormitanus, in cap. Nimis, de iureiurando, vbi etiam idem auctor rectè refellit eos, qui per ius diuinum intelligunt ius Canonicum. & fortasse ad eiusmodi explicationes excludendas Concilium Tridentinum non vtitur vocibus iuris diuini, & humani, quę possent trahi ad significandum ius Canonicum, & ciuile, sed ait, *ordinatione diuina, & Ecclesiasticis sanctionibus immunitatem Ecclesiæ, & personarum eccle-*
B *siasticarum fuisse institutam.*

CAPVT II.

An exemptio clericorum sit iuris diuini naturalis.

DISSERVIMVS hactenus de iure diuino positiuo; nunc de iure naturali disserendum est, quod planè diuinum esse in dubium reuocari non potest, cum ius naturale sit illud, quod est ab auctore naturæ in animis nostris impressum. Sed antequam explicare incipiam, an ad hoc ius pertineat exemptio Clericorum, distinguendi sunt gradus iuris natu-
C ralis. Tres enim sunt gradus naturalium præceptorum: primus est eorum, quæ ita perspicuè sunt impressa in cordibus hominum, vt solo lumine rationis, sine vlla disciplina vel arte, imo sine nouo discursu rationis iudicentur ab omnibus iusta, talia sunt prima quædam principia, vt bonum esse appetendum, malum fugiendum, conseruandam vitam cibo & potu, propagandam & educandam sobolem ad conseruandum genus humanum, Deum esse colendum, non esse faciendum alteri, quod tibi non vis fieri Hæc maximè propriè sunt præcepta iuris naturæ, de quibus ita loquitur Sāctus Ambrosius in epist. 71. ad Irenęū, *Lex naturæ, quam Deus singulorum infudit pectoribus, non scribitur, sed innascitur, nec aliqua percipitur le-*
D *ctione, sed profluo quodam naturæ fonte in singulis exprimitur, & humanis ingenijs hauritur.* & Sanctus Hieronymus epist. ad Algatiam q. 8. *Lex, quæ in corde scribitur, omnes continet nationes; & nullus hominum est, qui hanc legem nesciat. & idcirco, iustum iudicium Dei est scribentis in corde humani generis, quod tibi fieri nolueris, alteri ne feceris.* & Sanctus Augustinus in tract. Psalmi 57. *Manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris veritas scripsit, quod tibi non vis fieri, ne facias alteri. hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, vt esset vnde iudicarentur & quibus lex non esset data.* Nec dissentiunt Gręci, vt Chrysostomus hom. 54. in Genesim, nec Scholastici, vt S.
E Thomas in 1. 2. q. 94. art. 2. neque etiam ipsa iura, vt patet ex can. Ius naturale, dist. 1. & l. 1. ff de iust. & iure. Secundus gradus est eorum præceptorum, quæ deducuntur ex illis primis principijs, tanquā conclusiones proximæ, & quasi naturaliter fluentes per facilem, euidentem, & necessariam consequentiam, vt non sit opus arte vel disciplina, sed simplici discursu, qualem omnes homines habere possunt. talia sunt omnia pręcepta decalogi. nam ex illo principio in corde omnium impresso, Deum esse colendum, sequitur

conti-

continuo non esse colenda idola, neq; esse peierandū. A Et ex illo altero principio, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, sequitur non esse occidendum, non esse mœchandum, non esse furandum, &c. Et sanè aliqua huius generis præcepta aliquando ob nimiam hominum excæcationem deleta sunt de cordib. hominum; vt patet ex li. 6. Cæsaris de bello Gallico, vbi legimus apud Germanos furtum non fuisse vitium, sed virtutem, & ex Sancto Hieronymo lib. 2. in Iouinianū, & ex Theodoreto lib. 9. ad Græcos, qui referunt multa vitia contra naturam, quæ à populis quibusdam, & etiam à Legislatoribus eorum tanquam licita & iusta approbabantur, sed quamuis eiusmodi præcepta à nonnullis ignorarentur, verè tamen & propriè ad ius B diuinum naturale pertinent, vt docet S. Thomas in 1. 2. q. 94. art. 5. & q. 100. art. 8. vbi scribit, in præceptis Decalogi, quia sunt propriè iuris naturalis, nullā cadere posse dispensationē, & certe, sicut ea, quę deducuntur per necessariam consequentiam ex articulis fidei, pertinent ad fidem, quia non possunt negari, quin articuli ipsi negentur: ita quæ deducuntur per necessariam consequentiam ex primis principijs iuris naturalis, pertinent etiam ad ius naturale, quia non possunt destrui, quin destruatur natura. Tertius gradus præceptorum naturalium, est eorum, quę deducuntur quidem ex principijs iuris naturæ, sed per consequentiam nō absolutè necessariam, nec omnino euidentem, & ideo egent humana constitutione; & hæc C sunt quæ Theologi propriè referunt ad ius gentium, & ea distinguntur à iure ciuili, quod ius ciuile non deducatur ex iure naturæ per modum conclusionis deductæ ex principijs, sed per modum determinationis eorum, quæ generatim præcipiuntur à iure naturæ. quę doctrina est Sancti Thomæ in 1. 2. q. 95. art. 2. & 4. & quamuis idem Sanctus Thomas in prædicta q. 95. ar. 4. Isidorum sequutus dicat, ius gentium esse speciem iuris positiui; contra vero in 2. 2. q. 57. art. 3. & clarius lect. 12. in lib. 5. Ethic. dicat esse speciem iuris naturalis, & alleget Iureconsultos veteres, qui ius naturale aliud esse docebant, quod est commune omnibus animalibus, aliud quod est cōmune omnib. hominib. tñ D non pugnat ipse secum, nec Isidorus cum Iureconsultis pugnat. nam & idem S. Thomas in 1. 2. q. 95. art. 4. ad primum, scribit ius gētium est aliquo modo naturale, & aliquo modo positiuū, ac p hoc est medium inter ius naturale purum, & ius ciuile, ius. n. naturale purū, est illud, qđ nullo modo pendet ex humana constitutione; ius ciuile autem quod ex sola hominū constitutione pendet, & ideo pure positiuum dici pōt. ius vero gentium partim est naturale, partim positiuum, quia pendet quidem ab humana constitutione, id est, à consensu omniū gentium, sed non pendet ab auctoritate Principis, vel Magistratus particularis. Ex quo sequitur, vt ea quæ sunt de iure gentium, quia sunt aliquo modo naturalia, ideo prohibeātur quia sunt ma- E la: contra autem quæ sunt de iure ciuili, quia sunt purè positiua, ideo sint mala, q a prohibentur. Rursus sequitur, vt ea q̃ sunt de iure gentiū, quia sunt aliquo modo naturalia, non possint à Principib. vel Magistratibus abrogari, vel immutari: contra autem, q̃ sunt de iure ciuili quia sunt purè positiua, sicut à Principe, vel Magistratu constituuntur, ita posse à Magistratu, vel Principe abrogari. His ita explicatis, dicendū videtur, exemptionē Ecclesiasticorū non pertinere ad primū, vel secūdū naturalium præceptorum gradum, nec tamen esse iuris tantum positiui siue canonici, siue ciuilis, sed referenda esse ad tertium gradum præceptorū iuris naturæ, siue, quod idem est ad ius gentium. Hæc mihi videtur esse sentētia ferè omnium Theologorū, & Canonistarū, & in re nō arbitror dissentire Ioānē Driedonem, qui in lib. 1. de libertate Christiana ca. 9. cū Canonistis dicit, exēptionē Clericorū esse iuris diuini naturalis, à Victoria in Relectione prima de potestate Ecclesiæ, q. vlt. & Soto in 4. sent. dist. 25. q. 2. qui dicunt, esse iuris humani, ac positiui. Nam Ioannes Driedo non dicit esse iuris naturalis, quia sit primum aliquod principium iuris naturę, aut conclusio proxima, & quasi naturaliter deducta ex primis principijs, sed dicit esse iuris naturalis, quia est omnino conformis, & cōsentanea rationi naturali. Victoria vero, & Sotus negāt esse iuris diuini naturalis, quia per ius naturale intelligunt ius purè naturale, quo modo etiam negat idem Sotus ius gentiū esse naturale, tamen iidē auctores, & maximè Sotus, addunt hanc exemptionē esse omnino cōsentaneā rationi, et ipsi naturę, neq; dicere volūt solū esse rationabilē, id est, non contrariā rationi, sic. n. nihil dixissent, cū omnis iusta lex ē puretè positiua non debeat esse contraria rationi, sed dicere volunt, esse deductā vt conclusionem ex iure naturæ, & vim habere ex iure naturæ, & ideo addunt, in hanc exemptionem consensisse omnes gentes, ac propterea non posse mutari, vel abrogari à Regibus & Principibus, etiamsi omnes simul coniuncti eam abrogare conarentur. Neque dissentit S. Thomas, licet in comment. ad c. 13. ad Rom. scripserit, Clericos priuilegio Principum liberos esse à tributis. nam in eodem loco addit, id factum esse ob naturalem æquitatem.

Hanc igitur sententiam probare possumus his argumentis. Primo ex consuetudine omnium gentium, quod enim vbique fit, ex natura ipsa descendit, quæ omnibus communis est. constat apud Hebræos, Leuitas fuisse liberos à tributis ex cap. 30. Exod. & cap. 1. Nume. constat apud Aegyptios sub Rege Pharaone sacerdotes fuisse exemptos, ex c. 47. Gen. Constat idē de sacerdotibus Hebræorum sub Rege Artaxerse ex lib. 1. Esdræ c. 7. Idem cognosci potest de sacerdotib. Gētilium ex Aristotele in lib. 2. Oeconom. ex Cæsare lib. 6. de bello Gallico, ex Plutarcho in Camillo, & ex alijs. Apud Christianos Imperator Cōstantinus, qui primus fuit Imperator apertè Christianus, continuo natura docente ecclesiasticos immunes à communib. Reip. oneribus declarauit, vt patet ex epistola eius ad Anilinum, apud Eusebium li. 10. hist. eccles. c. 7. quod idem multi alij Imperatores fecerunt. & notāda sunt verba Iustiniani l. sancimus, 2. C. de sacrosanc. eccles. Nam vbi exemisset Ecclesias, ait, *Cur enim non faciamus discrimen inter res diuinas & humanas, & cur non competens prærogatiua cælesti fauori conseruetur?* Quibus verbis ostendit, exemptionem illam non fuisse arbitrariam, & liberam, sed debitam, & necessariam.

Alterum argumentum ducitur à similitudine, quā potestas ecclesiastica, & secularis habent cum anima & corpore humano. Nā (vt ostendimus in li. 5. de Sūmo Pontifice, ex S. Gregorio Nazianzeno, Hugone de S. Victore, alijsq; insignibus auctoribus, non pōt melius intelligi quo modo se habeat potestas ecclesiastica ad secularem, quam ex modo, quo se habet in homine spiritus ad carnem. Spiritus autem ita se habet

ad

ad carnem, vt quamuis non impediat actiones eius, cum bene se habent, eam tamen regat, & moderetur, & aliquando cohibeat, aliquando excitet, prout ad finem suum expedire iudicat. contra vero, caro nullum habet imperium in spiritum, neque eum vlla in re dirigere, vel iudicare, vel coercere potest. sic igitur potestas ecclesiastica, quæ spiritualis est, ac per hoc naturaliter seculari superior, secularem potestatem, cum opus est, dirigere, iudicare, & coercere potest; ipsam vero à seculari dirigi, vel iudicari; vel coerceri nulla ratione permittitur. Tertio probatur ex nominib. Patris, & Pastoris, quibus tum in sacris literis, & in libris sanctorum Patrum, tum ex communi Christianorum consuetudine sacerdotes ornãtur. natura enim docet, vt filij parentibus obediant, atque ab ijs se corrigi æquo animo ferant, non autem ipsi parentibus imperare, eosue corrigere, vel iudicare velint. multo etiam magis eadem duce & magistra natura, oues à Pastoribus reguntur & gubernantur, & quando aberrãt, vel sibilo, vel baculo reducuntur in viam, & plane contra naturam esset, si ouis Pastorem regere, vel gubernare videretur. Quartum argumentum peti potest à nomine & officio clericorum, clerici enim sunt ministri Dei consecrati ad obsequium solius Dei, atq; ad hoc ipsum ab vniuerso populo Deo oblati, vnde & Clerici dicuntur tamquam ad sortem Domini pertinẽtes, vt S. Hieronymus docet in epist. ad Nepotianũ. Certe autẽ in ea, quæ sunt oblata & consecrata Deo, & quasi propria ipsius Dei facta sunt, nullum ius habere possunt Principes seculi. id quod & lumen rationis ostendit, & Deus ipse in scripturis Sanctis nõ obscurè tradit, cum ait Leuitici vlt. *Quicquid semel Deo fuerit consecratum, sanctum sanctorũ erit Domino*. quis autem dicere audeat, ius esse profano homini in ea, quæ sancta sanctorum, idest, sanctissima dici meruerunt? qua ratione bona etiam temporalia Clericorũ, bona dominica propriè dicuntur in can. 4. Apostolico, & ideo tanquam Deo sacra, iurisdictioni Laicorũ subiecta esse non possunt. Quintum argumẽtum ducitur a signis, & prodigijs quæ non raro Deus ostendit in eos, qui Ecclesiarum immunitatem violare præsumpserunt. de qua re multa legi possunt apud Tilmãnum Bredembachium in lib. 5. sacrarum collationũ. sed extat insigne testimonium Basilij Porphirogeniti Græcorum Imperatoris apud Balsamonẽ in Nomocanone Photij, in commentario canonis primi synodi Constantinopolitanæ primæ, & secundæ, quam nos Latini octauam synodum appellamus. Refert enim idem Basilius causam omnium calamitatum eius tẽporis in legem quandam Nicephori Phocæ prædecessoris sui contra Ecclesiæ libertatem latam. *Ex quo inquit, Lex ista robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum vsque diem vitæ nostræ contigit. sed potius è cõtraria nullum omnino genus calamitatis defuit*. Itaque legem illam merito irritam esse voluit, ac penitus abrogauit.

CAP. III.

Soluuntur argumenta contraria.

SED operæ precium erit ad eas obiectiones breuiter respondere, quas Didacus Couarruuias loco citato, & Ioannes Medina in Codice de Restit. q. 15.
A (qui liberius alijs auctoribus loquuti sunt,) in mediũ protulerunt. Obijciunt ergo primo, nullã extare legẽ diuinam qua Clerici eximantur à iurisdictione Principum Laicorũ. Sed iam ostendimus extare non pauca testimonia scripturæ veteris, ex quibus per probabilem consequentiam ducatur argumentum ad probandum iure diuino clericos liberos esse à iurisdictione Principum secularium. neque obstat, quòd testamentũ vetus abrogatum iam sit per testamẽtũ nouũ: nam tametsi abrogata sint ceremonialia, iudicialiaq; præcepta, nõ tamen sunt abrogata moralia, id est, quæ continent vel declarant ius naturæ. & præterea cum cerimoniæ Iudæorũ figuræ fuerint rerum nostrarũ, vt Apostolus docet 1. Cor. 10. Galat. 4. & Heb. 7. nõ ma
B le ducimus argumẽta per similitudinẽ a ritibus Iudaicis. Deniq; non sola testimonia scripturæ veteris, sed etiã rationes ex iure naturæ depromptas adduximus, ius autem naturæ non humanum, sed diuinum est, cũ ab ipsius naturæ auctore manauerit. Secondo obijciũt leges multas Iustiniani ex Codice, & Authenticis, ex quibus cognosci potest, olim Clericos Imperatoria iurisdictioni fuisse subiectos. Sed facilis est responsio. nam si hoc argumentum vim vllam haberet, probaret etiam in rebus ecclesiasticis & spiritualibus non esse liberos Clericos iure diuino à potestate Principum Laicorum: constat enim non solum ex Codice & Authenticis, sed multo magis ex Nomocanone
C Photij, non paucas leges Iustiniani de rebus planè ecclesiasticis, & spiritualib. disponere. Couarruuias autem, & Medina, vt etiam omnes Theologi & Canonistæ, summo consensu docent, in rebus ecclesiasticis & spiritualibus liberos esse Clericos à Potestate Principum seculi iure diuino. Coguntur igitur ipsi etiam nobiscum dicere leges illas procedere de facto, non de iure, & toleratas aliquando à summis Pontificib. nũquam autem approbatas. Nõ tamen negauerim, multas quoq; esse ciuiles leges Imperatorum, quas nõ minus Clerici, quam Laici sequi debeãt. Ecclesia .n. pro cursu temporalium tantummodo rerum, vt loquitur Nicolaus I. Papa in epist. ad Michaelem, Imperialibus vtitur legibus. quod idem habemus in multis
D Canonib. distinctionis decimæ apud Gratianum, & cap. 1. de noui oper nonciat. & alibi. quæ tamen omnia intelligi debẽt de ijs legibus, quæ non sunt contrariæ Ecclesiasticæ libertati, & quo ad directionem, nõ quoad coactionẽ, ac deniq; cum adsunt aliæ conditiones, quas notant Doctores, ac præsertim Felinus in c. Ecclesia S. Mariæ, de constit. quæst. 1. Tertio obijciũt exemplum Apostoli Pauli, qui cum esset Præsul ecclesiasticus, non timuit appellare Cæsarem, atque ab eo iudicari se debere libere confiteri, vt S. Lucas refert Act. 25. sed hanc obiectionem Couarruuias omnino debuisset omittere. Nam B. Paulus, vt constat ex cap. vltimo Actorum, coactus est appellare Cæsarem, op-
E pressus videlicet calumnijs Iudæorum, & iniustitia Præsidis Romani, qui solum Cæsarem supremum Iudicem agnoscebant, Itaque ipse quoque de facto saltem, si non de iure Cæsarem Iudicẽ agnoscere debuit, nec sine risu exceptus fuisset, si B. Petri supremi Principis ac Iudicis sui coram Gentilibus, vel Iudæis mẽtionem facere voluisset.

Quarto obijciũt testimonia Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli. scribit enim B. Petrus in epist. priore capite 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ*

A *propter Deum, siue Regi, tanquam praecellenti, siue Ducibus, tanquam ab eo missis.* & B. Paulus in ep. ad Rom. c. 13. *Omnis, inquit anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* in quem locum scribit S. Ioan. Chrysostomus, hæc dici non tantum Laicis, sed etiam Clericis & Monachis, & ipsis etiam Apostolis & Euangelistis. Respondeo, sententias Apostolorum generales esse. quamuis enim nominatim in eis fiat mentio Regum, quoniam eo tempore valde necessarium erat diligenter monere Christianos, vt Regibus obedirent, ne fidei prædicatio impediretur. tamen absolutè verba illa tam B. Petri; quam B. Pauli, nihil aliud significant, nisi debere omnes homines suis legitimis superioribus subditos esse, eisque debitam obedien- B tiam exhibere. Quare non potest ex his testimonijs Apostolicis probari Clericos Principibus seculi, vel ipsorum legibus obtemperare debere, nisi prius probetur, Reges seculi esse legitimos superiores, & Iudices Clericorum, quod certè probari non poterit, nisi probetur, oues Pastoribus, filios parentibus, & temporalia spiritualibus præeminere. Nec tamen Chrysostomo contradicimus, quamuis enim iudicem proprium Clericorum, & Monachorum solum Pontificem esse dicamus, tamen fatemur, Reges non solum Laicorum, sed etiam Clericorum, & Monachorum Reges esse. vnde etiam non sine causa in publicis precibus oramus pro Rege, vel pro Imperatore nostro. C nam cum Reges bella gerant non solum pro Laicis, sed etiam pro Clericis, et Monachis, proque omnium pace, & tranquillitate inuigilent; debetur eis ab omnibus honor, iuxta illud B. Petri, 1. epist. c. 2. *Regem honorificate*, debetur etiam obedientia, cum eorum leges non sunt contrariæ sacris Canonibus, & cum de rebus ijsdem nulla extat Canonica dispositio, at demum quoad directionem vt supradiximus, non ad coactionem. Præter hæc argumenta obijcit Ioannes Medina loco citato quædam alia, quæ Couarruuias fortasse vt leuiora prætermittenda putauit. sed nos ea quoque breuiter diluamus. Ait igitur Medina, in lege naturæ primogenitos omnes fuisse sacerdotes, nec tamen exemptos à maiorum suorum potestate. Item D in lege scripta Leuitas, quibus nunc succedunt Clerici, non solum Aaroni Pontifici subiectos fuisse, sed etiam Mosi, qui Princeps erat ciuilis totius populi Iudęorum, In lege quoq; euangelica Christi, ipsum, qui caput erat omnium sacerdotum, Pilato subiectum fuisse, iuxta illud, *Non haberes potestatem in me vllam, nisi tibi datum esset desuper.* Ioan. 19. Denique ita ratiocinatur Medina, Lex euangelica, Baptismus, ordo clericalis, non liberant iure diuino à debitis antea contractis, vt à debito seruitutis, à debito pecuniario, à debito coniugali, ergo nec à debito subiectionis & obedientiæ ciuilis, sed Clerici ante clericatum subiecti erant potestati & iurisdictioni Princi- E pum, & Magistratuum secularium, non igitur liberi sunt iure diuino ab eadem potestate, & iurisdictione post Clericatum. Sed ad hæc omnia facilis est & expedita responsio. Nam de primogenitis in lege naturæ non probauit Medina eos ciuilibus Magistratibus fuisse subiectos: nos autem probare possumus, non fuisse, quoniam ijdem Primogeniti sacerdotes & Principes esse solebant, docet S. Hieronymus in quęstionibus Hebraicis ad cap. 49. Genes. quæ est etiam communis Hebræorum sententia, & exprimitur ab ip-

A sa Paraphrasi Caldaica eodem loco in benedictione Ruben. Porro Moses, cui subiecti erant Leuitæ, non solum Princeps ciuilis totius populi, sed etiam summus sacerdos erat, & Aarone maior, quamuis extraordinaria potestate. vnde dicitur in Psalm. 98. Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius; & nouimus Aaron à Mose consecratum; & denique testatur Philo in extremo libro de vita Mosis, fuisse Mosem Pontificem, Regem, & legislatorem Hebræorum, quid igitur mirum, si Leuitæ Moysi subiecti erant non minus quam Aaroni, cum Moses non minus quam Aaron sacerdotio fungeretur. Christum autem Pilato subiectum fuisse de facto solum, non de iure, certissimum B est, & potestas desuper data, quam in Pilato Christus agnoscit, non potestas iudiciaria, sed permissio intelligenda est, vt Sancti Patres docent, Chrysostomus & Cyrillus. De qua Dominus ait Luc. 22. hęc est hora vestra, & potestas tenebrarum. & certe, ferendum non esset, si Medina cum Marsilio Paduano Christū Dei filium naturalem, Principibus terrenis iure subiectum fuisse dicere vellet. Ratiocinatio denique eiusdem Medinę aut nihil probat aut, plus quam ipse velit probat. Nam si paria sunt eximere a debito seruitutis, vel pecuniario, vel vxorio; & eximere à debito subiectionis, & obedientiæ ciuilis: sicut non potest summus Pontifex eximere homines Christianos à debito seruitutis, vel pecuniario, vel vxorio sine consen- C su partis, quoniam alinquin iniuriam facere videretur; ita non potuisset idem summus Pontifex eximere Clericos à iurisdictione Principum secularium, sine ipsorum consensu. Atque hoc est contra omnes Theologos, à quibus nec ipse Medina dissentit. non igitur sunt illa paria; ac per hoc Medinæ argumentum non rectè concludit. Ratio vero discriminis inter illa debita, hæc est, quod maius omnino sit vinculum inter creditorem & debitorem, Dominum & seruum, virum & vxorem, quam inter Principem, vel Magistratum, & ciuem. Itaque clericatus non eximit à debitis illis prioris generis, & ideo non poterit fieri Clericus is qui seruus est, nisi prius à Domino liberetur, neque is qui est alligatus vxori, nisi vxor consenoat, & D ipsa quoque votum continentiæ emittat, neque is qui tantum pecuniæ debet, vt restituere nequeat, si Clericus fiat, nisi a creditore debitum remittatur. At idem Clericatus eximit a subiectione ciuili, & transfert in subiectionem ecclesiasticam etiam non consentiente, vel repugnante superiore ciuili, quoniam vnusquisq; circa statum propriæ personæ liber est, sicut potest relinquere patrem & matrem, & adhærere vxori, iuxta verbum Domini Matth. 19. ita potest relinquere Principem seculi, & in sortem Domini transire, atque ad Dei seruitutem accedere, seque totum Episcopo in Clericatu, vel abbati in Monastica professione committere. At, inquit Medina, lex euan- E gelica, & Baptismus, non eximunt a iurisdictione ciuili, igitur neque eximit Clericatus. Respondeo, non esse eandem rationem legis euangelicę & Baptismi, ac ipsius Clericatus. Nam lex euangelica, & Baptismus non excludunt, imo necessarium esse volunt Principatum ciuilem, vt aduersus Anabaptistas nos alio loco probauimus. At clericatus, vt etiam Monachatus, nō posset suo munere rectè fungi, nisi liber esset, & immunis à iurisdictione ciuili; & ordo ipse naturę peruerteretur, si Pastores ouibus, parentes filijs,

lijs, & spiritualia corporalibus subijcienda sint. At, in quies, iniuria fieri Principibus si inuiti suo iure priuentur, quod in Clericos ante Clericatum habebant. Respondeo, nullam ipsis iniuriam fieri, quia qui iure suo vtitur, nullam facit iniuriam. vtitur autem iure suo, qui eligit statum quem sibi magis conuenientem esse censet, quamuis per accidens sequatur, vt Princeps subdito suo priuetur. Nam cum quis iusta de causa domicilium suum in aliam ciuitatem, vel prouinciam transferat, desinet subditus esse priori Principi, nec tamen iniuriam illi fecisse videbitur. Vltima obiectio Medinę illa est, quod non repugnet rationi, vt homines addicti obsequio Dei & spiritualibus functionibus, subsint in rebus temporalibus, & ciuilibus Regi, vel Magistratui seculari. ex quo sequitur, vt si exempti sint, id facta sit, concessione Principum, non iure diuino. Addi potest confirmatio ad hoc argumentum, vt nihil difficultatis subterfugere videamur. nam sicut Princeps secularis, vt Christianus & in rebus spiritualibus est ouis, & filius sacerdotum: ita è contrario sacerdotes vt ciues, & in rebus temporalibus videntur posse dici oues, & quasi filij Principum secularium. Item quia vna tantum est Ecclesia, continens Clericos & Laicos, & Ecclesię caput est summus Pontifex, ideo subsunt omnes eidem summo Pontifici tum Clerici, tum Laici, igitur eodem modo quoniam vna est ciuitas continens Laicos, & Clericos, et ciuitatis caput est Princeps secularis, ideo subiecti debent esse omnes tam Laici, quam Clerici Principi seculari in ijs, quę pertinent ad bonum regimen ciuitatis. Respondeo, hoc argumento probari, exemptionem Clericorum, non esse de iure naturę primario, quod nos supra in duos gradus distinximus, sed esse de iure naturę secundario, quod etiam ius gentium appellari diximus. Nam vt S. Thomas recte docet in 2. 2. q. 57. art. 3. ius naturæ primarium respicit rem absolutè consideratam, ius naturæ secundarium, siue ius gentium respicit rem in ordine ad certum finem, & ideo pendet ex discursu rationis. Licet igitur non repugnet rationi absolutè, vt Clericus subsit in rebus ciuilibus Principi seculari: A tamen repugnat in ordine ad officium Clericorum rite administrandum. nam vt alia omittam, turpissimum esset vt etiam Sotus annotauit, si Magistratus, Episcopum corrigere, vel punire posset, à quo ipse corrigendus, & puniendus est, & quis ferret, si hodie sacerdos ad suum Tribunal Magistratum vocaret, cras autem Magistratus vocaret sacerdotem ad suum? & nonne omnis reuerentia, quam necessario debent Laici sacerdotibus, periret, si eos pro imperio coercere possent. Hinc igitur ante omnes Principum leges, humanum genus ratione docente constituit, vt vbique sacerdotes immunes essent à iurisdictione Principum B Laicorum. Ad primam confirmationem respondeo, Principem quidem ouem, ac filium spiritualem sacerdotis esse: sed sacerdotem nullo modo filium vel ouem Principis dici posse. quoniam sacerdotes, et omnes Clerici suum habent Principem spiritualem, à quo non in spiritualibus solum, sed etiam in temporalibus reguntur. neque fieri potest, vt duos agnoscāt Principes in rebus temporalibus, cum, iuxta Euangelium, nemo possit duobus Dominis seruire. Ad alteram confirmationem respondeo, Ecclesiam verè vnā tantum esse, & nullo modo duas, ciuitatem autem vnam esse materialiter, & duas formaliter. Nam Ecclesia constinet omnes Christianos Catholicos, siue C sint Clerici, siue Laici. si quis autem consideret cętum Laicorum, non vt Christiani sunt, sed vt ciues, vel quocunque alio modo, is cetus Ecclesia dici non potest. non igitur duæ fingi possunt Ecclesiæ, ac multo minus esse. At cætus Laicorum, & cętus Clericorum formaliter duæ ciuitates dici possunt, quoniam in ipsis etiam temporalibus rebus diuersas leges habent, diuersum Principem, diuersa tribunalia, & tamen materialiter vnam quoque ciuitatem faciunt, quia vnam Vrbem inhabitant, & sub eiusdem Principis protectione viuunt, qui sicut pro labore, ac sollicitudine, quam pro communi bono suscipit à Laicis tributa recipit, ita recipit à Clericis auxilia longe maiora publicarum precum, & sacrificiorum ad Deum.

DE TRANSLATIONE
IMPERII ROMANI
A GRÆCIS AD FRANCOS,

ADVERSVS MATTHIAM FLACCIVM Illiricum, Libri Tres.

AVCTORE
ROBERTO BELLARMINO
E SOCIETATE IESV.

SVMMA LIBRI PRIMI.

Romanum Imperium à Græcis ad Francos summi Pontificis auctoritate translatum.

CAPITA LIBRI PRIMI.

Cap. I. *Contradictiones duodecim Illyrici detegit.*
II. *Mendacia viginti eiusdem Illyrici refellit.*
III. *Prolegomena aduersarij confutat, & eam controuersiam explicat, quæ fuit Hadriano Summo Pontifici cum Friderico Aenobarbo Imperatore.*
IV. *Testimonijs Historicorum supra triginta demonstrat, Imperium Romanum summi Pontificis auctoritate ad Francos à Græcis esse translatum.*
V. *Testimonijs duodecim Principum idem confirmat.*
VI. *Idem asserit testimonijs septem Summorum Pontificum.*
VII. *Imperium Romanum non esse à Francis acquisitum iure belli.*
VIII. *Non accepisse Carolum Magnum à Deo immediatè Imperij dignitatem.*
IX. *Imperium Romanum non esse deuolutum ad Carolum Magnum iure successionis hæreditaria.*
X. *Imperium Romanum non esse delatum ad Francos auctore Senatu Populòue Romano.*
XI. *Imperium Romanum non fuisse à Græco Imperatore Carolo Magno traditum.*
XII. *Summum Pontificem iure suo Romanum Imperium transferre potuisse, ac reipsa ad Francos transtulisse.*
XIII. *Obiectiones Illyrici dissoluit, aut iam antè dissolutas demonstrat.*

SVMMA LIBRI SECVNDI.

Romanum Imperium à familia Caroli Magni & gente Francorum ad familiam Othonum, & gentem Saxonum, Summi Pontificis auctoritate transisse.

CAPITA LIBRI SECVNDI.

Cap. I. *Successionem explicat Caroli Magni.*
II. *Othonem primum, non autem Henricum aut Chunradum, Imperatorem primum ex gente Saxonum fuisse demonstrat.*
III. *Eundem Othonem à Summo Pontifice Ioanne duodecimo ad Imperium prouectum ostendit.*
IV. *Obiectiones Illyrici diluit.*

SVMMA LIBRI TERTII.

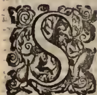
Septem Electores Imperij à summo Pontifice Gregorio quinto potissimùm institutos.

CAPITA LIBRI TERTII.

Cap. I. *Electores ante Gregorij decimi Pontificis & Friderici secundi Imperatoris tempora designatos.*
II. *Obiectiones Onuphrij refellit.*
III. *Electores Imperij non ab Othone tertio Imperatore, sed à Gregorio quinto Pontifice Maximo institutos ostendit.*
IV. *Obiectiones Illyrici dissoluit, ac mendacia plurima auctoris eiusdem detegit, & redarguit.*

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM ET PARTITIO HVIVS LIBRI.

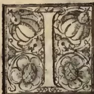

CRIPTVRVS De Translatione Imperij Romani à Græcis ad Germanos, aduersus mendacissimum librum, quem ante paucos annos de eodem argumento edidit Matthias Flaccius Illyricus; operæpretium me facturum existimaui, si quemadmodum ipse prolegomena quædam præmisit, ita quoque & ego loco prolegomenorum pauca quædam præmittam tum de contradictionibus, tum de mendacijs eiusdem Illyrici manifestis atque crassissimis. Ita enim spero fore, vt hominis huius inconstantia & impudentia patefacta, simul etiam aditus patefiat veritati in aures atque animos illorum quos iam fortè falsitas occupauit, quibusque ille suis artibus, & multa historiarum confusione & varietate, tenebras offudit. Deinde ad rem ipsam aggrediar hoc ordine. Quoniam Illyricus, vt est inconstans, & varius, vno in loco docet non esse translatum Imperium Rom. Pontificis auctoritate à Græcis in Francos, seu Germanos; in alio verò fatetur id quidem, sed affirmat iniustè & impiè factum, esseque hanc translationem præcipuum miraculum Antichristi: propterea primùm demonstrare conabor, verè translationem esse factam Summi Pontificis auctoritate; atque argumenta desumam ex consensu omnium Historicorum, ex confessione Imperatorum, ac Principum aliorum, ex testimonijs veterum Romanorum Pontificum, ac demum ex refutatione omnium eorum iurium vel titulorum quos aduersarij prætendunt. Ostendam enim certissimis rationibus, Carolum Magnum, quem Imperatorem Romanum fuisse nec Illyricus, neque alius quispiam negat, ad eam dignitatem peruenisse, nec iure belli atque armorum, nec immediata vocatione Dei, nec successione hæreditaria, nec dono Græcorum, nec denique electione Senatus Populique Romani: proinde aut Carolum à Pontifice Imperium habuisse, aut omnino non habuisse. Deinde planum faciam, id quod Summus Pontifex in hac translatione Imperij fecit, ritè ac iure esse factum. Addam postremò, vt nihil eorum quæ Illyricus tractat prætermisisse videar, de translatione Imperij, si tamen translatio dicenda est, ex familia Caroli Magni in Saxones, & de institutione septem Imperij Electorum.

CAPVT

CAP. I.

Complectitur contradictiones Illyrici.

Igitvr noster Illyricus (vt ordiamur ab eo quod primo loco propositum est) pro sua grauitate & constantia in asserendis sententijs, non tam quid sit in re, considerare solet, quàm quid proposito suo maximè deseruiat. Itaque si affirmare aliquid causse quam defendit vtile est, confidenter affirmat; si rursum illud ipsum negare, rei suæ conducere putat, audacter negat, parum omnino laborans, cohæreantne scripta sua inter se, an secum ipsa pugnent, & vtrum vnum alteri opem ferat, an potius, tanquam in bello sociali, vnum euertatur ab altero.

I. In libro quem nuper edidit de translatione Imperij, passim figmentum, & fabulas appellat, quod vulgò creditur, Imperium Romanum translatum à Græcis ad Germanos Summi Pontificis auctoritate. Atque vt aliquem certum locum notemus, titulus secundæ partis primi capitis hic est: *Quod non sit facta per Papas Imperij translatio à Græcis ad Germanos.*

Sed nimirum cùm hæc scriberet, oblitus erat quid paulò antè scripsisset. Nam in libro contra primatum Papę penè extremo, notas Antichristi explicans, quinto loco hanc ponit de translatione Imperij, & quidem his verbis: *Antichristus apparebit cùm Romani regni defectio fiet, & reddet Romanis libertatem, sub suo tamen nomine: hoc accidit ante annos DCC. cùm Romanum Imperium ruebat, & à Papa non tanquam Cæsare Dictatore, Consule, aut Senatore, sed vt à Papa Romano nonnihil instauratum est: tunc enim Papa suam potentiam & impietatē propagauit.* Sic Apocal. 13. *Læsa bestia ab alia simili agni bestia honoratur.* Nec solùm in eo libro, sed etiam in Centurijs idem affirmat Illyricus. Sic enim scribit Cent. 8. cap. 10. col. 751. *Atque ita Imperium Romanum ad Carolum, & Francos* (Leo Tertius) *transtulit, & tamen sibi reseruauit ius Francis imperandi. atque hinc factum est deinceps, vt qui Imperij sceptrum acciperent, à Pontifice inaugurarentur, estque hæc translatio præcipuum ex miraculis Antichristi,* Apocal. 13. & 17.

Quid hic Illyrice eliges? si transtulit Romanus Pontifex Imperium in Francos, totus liber tuus de translatione Imperij corruit: si non transtulit, corruunt partes non exiguæ tum ex libro tuo contra Primatum, tum ex Historiarum tuarum Centurijs. Immò verò, siue transtulit Papa Romanus Imperiū in Francos, siue non transtulit, corruit liber tuus de translatione Imperij. Siquidem Papam esse Antichristum, ex verbo Dei efficacissima ducta ratione demonstrasse te putas in locis paulò antè citatis, quia videlicet Papa dum Imperium Occidentale instaurauit, curauit (vt tu quidem interpretaris) plagam bestiæ, quod est miraculum, & nota præcipua Antichristi, Apocal. 13. & 17. Igitur in libro de translatione Imperij dum contendis tam acriter, non esse

A Papam auctorem Occidentalis Imperij; quid aliud contendis, quàm id efficere, vt credamus falsam esse tuam illam demonstrationem, qua ex verbo Dei probare volebas, Papam esse Antichristum? & tamen in hoc ipso libro, tertio quoq; verbo repetis Papam esse Antichristum, in quo tu ipse tuam præcipuam demonstrationem labefactas, qua effici credebas, Papā esse Antichristum. Sed pergamus ad cetera.

II. In hoc ipso libro de translatione Imperij in epistola dedicatoria affirmat Illyricus ius in Imperium Romanum Germanos adeptos esse ante annos 1500. cùm videlicet Arminio duce duas Aquilas Romanis eripuerunt; atque in huius rei signum bicipitem Aqui-

B lam Germanos Imperatores in insignibus suis præferre. *Hac* (inquit) *referre possis, quòd & mox post Iulium, sub Augusto Germani duas Aquilas Romanis tristissimo bello abstulerunt.* Et infrà: *Quandocumque igitur volet Romanus sacrificus, aliique Imperij æmuli, cognoscere Germanorum monarchiæ originem, ac ius, intueantur modò, ac contemplentur eius gloriosa insignia bicipitem Aquilam ostentantia; & mox ea illos de origine iureque suo abundè edocebunt, ac vel inuitos conuincent.* Hæc ille.

Sed hæc somnia, quæ nos infrà cap. 6. refutabimus, refellit etiā ipse idem Illyricus cùm ita loquitur Cent. 9. c. 16. col. 621. *Aquila Romana in duo capita statim in initio huius seculi* (quod est ab anno 800. ad

C 900.) *diuisa est. Nam Carolus Magnus à Leone Pontifice cum consensu Senatus & populi Romani Imperator Occidentis solenni ritu inauguratur anno Domini* 801. Quomodo, quæso, ista cohærent, vt ante annos 1500. exorta sit Aquila biceps, & ius, atq; origo Imperij Germanici; & tamen Aquila Romana anno 801. id est, ante annos 700. diuisa primū fuerit, cū Carolus Magnus à Leone Pontifice Imperator Occidentis primus inauguratus est?

III. Rursum in libro de translatione Imperij, cap. 1. pag. 9. Audet (inquit Illyricus) Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem scribēs, 15. q. 6. can. Alius, affirmare, Zachariam Papam deposuisse Hildericum

D Regem Francorum, & transtulisse regnum in Pipinum Caroli patrem.) Et infra: Tale mendacium ausus est Papa confingere, & Gratianus suæ rapsodiæ Decretorum inserere.) Hæc ibi. At in historia longè aliter. Sic enim scribit Cent. 8. cap. 10. col. 700. Pipino Zacharias Papa regnum Francorum dedit, idque ei tutum præstitit, deposito, & in monachum consecrato Carolomanno fratre eius, & Hilderico Rege priore.) Poterat ne clariùs secum pugnare, & vno in loco destruere quod in alio affirmauit?

IV. In libro eodem de translatione Imperij, cap. 1. pag. 12. affirmat Illyricus, Summos Pontifices quondam seruos & mancipia fuisse Caroli, nunc è contrario à Summis Pontificibus adigi Cæsares ad turpissi-

E ma pedum oscula. Quàm fœda (inquit) est ista vanitas, quòd Papistæ fingunt, illos seruos & mancipia Caroli, Imperium Romanum in Carolum transtulisse, eumque sibi vt vasallum quendam dato feudo obligasse; vt nunc arctissimis iuramentis Cæsares sibi obstringūt, & etiam ad turpissima pedum oscula adigunt.) Sed audi rursum eiusdem Illyrici verba ex Cent. 8. cap. 10. col. 724. Pipinus (inquit) & Carolus filius eius, in terram prostrati, pedes eius (Stephani Papæ) osculati sunt, & stapedes eius apprehenderunt,

runt, & frænum equi illius tenentes, stratoris officia ei præstiterunt.) Quid hic dices Illyrice? Si Papa mancipium erat Caroli, qui factum est, vt non Papa Caroli, sed Carolus Papæ stapedes apprehenderit, & stratoris officium ei præstiterit? Et si nunc primùm cœpit Papa Principes adigere ad oscula pedum, quo pacto ante annos propè 800. Pipinus & Carolus humi strati, Pontificis pedes, nullo cogente, nisi Dei metu ac reuerentia, Christi Vicario debita, osculabantur?

V. Eadem pag. 12. in libro de translatione Imperij ita scribit Illyricus: Testatur quoq. omnes Historici, & ij qui Papis sunt addictissimi, Leonem Papã mox vt electus fuit in Papam, misisse ad Carolum Magnum legationem vnà cum clauibus sancti Petri, quod est Papale insigne, & vexillis vrbis Romæ cum Aquilis; petijsseque iuxta Synodum Adriani, confirmationem sui, & vt aliquis mitteretur qui Romanos Carolo denuo iuramento adstringeret; quod fuit extremæ subiectionis indicium.) Hæc ibi. In Centurijs contrarium legimus; nimirũ petijsse Leonẽ ut aliqui à Carolo mitterentur qui Romanos non Carolo, sed ipsi Papæ iuramento adstringerent: sic enim legimus Cent. 8. cap. 10. col. 750. Legatos ergo inscio Senatu cum muneribus ad Carolum mittit, eique sacras claues, insigne Pontificiæ dignitatis, & vexillum vrbis Romæ, seu Aquilam signum Imperij Romani offert, seque & vrbem Romam eius fidei commendat, ac postulat vt suos Romam ableget, qui populum Romanum ad suam fidem atque subiectionẽ Sacramento firmarent: iuxta annales Francorum.) Quæ verba alij (hoc est, Illyricus idem in alio loco) intelligunt, quòd iusserit Romanos Francis fidem iurare; sed id non tam facilè esset impetratum. Quare verisimilius est, quòd petierit Romanos eo adigi, vt Pontifici iusiurandum præstarent. Quare Engelbertus, vel Agilbertus, Abbas sancti Richarij, iussu Caroli compulit Romanum populum fidelitatem iurare Pontifici.

VI. Pag. 22. Italiam ab Odoacre occupatam affirmat Leone Bessicano Imperatore. At Cent. 5. cap. 16. col. 1526. scribit id accidisse sub Zenone, qui post Leonem iuniorẽ Leoni seniori, id est, Bessicano successit.

VII. Pag. 26. & sequentibus, Theodoricum Ostrogothum, Imperatorem Romanorum & Augustum, ac purpura Cæsarea ornatum fuisse fusè docet, ac multis testimonijs confirmat. At Centur. 6. cap. 16. col. 840. disertis verbis dicit, Theodoricum eundem nec nomen nec insignia Imperatorum Romanorum vnquam habuisse.

VIII. Pag. 49. Carolo Magno Imperium Occidẽtis donatum fuisse scribit ab Irene, antequam idem Carolus à Leone coronaretur. At Cent. 9. c. 16. col. 621. scribit Græcos in Imperiũ Caroli quodammodo cõsensisse, quòd nõ possent mutare quod Leo fecerat Romæ, quando Carolum Imperatorem appellauit.

IX. Neq; verò de Electoribus Imperij minor est apud Illyricum quàm de ipsa Imperij translatione dissensio: nam in libro de translatione Imperij, cap. 3. pag. 89. habentur hæc verba: Hic quoq; vt vbiq; alibi, Pontificiorum parasitarum mendacia grassantur, dicunt, n. quòd imperante Othone III. Gregorius V. Germanus malè à Romanis tractatus, suaq; sede pulsus, decretum tulerit quòd septẽ Germani Principes,

A loco Romani populi Senatusq; Imperatores in perpetuam posteritatem eligere deberent. quod eorũ figmentum mox euidenter, Deo dante, redarguemus.) At in historia Ecclesiastica, Cent. 10. cap. 10. col. 546. habentur hæc alia eiusdem Illyrici verba, quæ pugnẽt necne cum præcedẽtibus, vel ipse Illyricus iudex esto: Gregorius vndecimo sui exilij mense, pristinæ dignitati per Imperatorem restitutus, suam patriam insigni aliqua dignitate ornaturus, sanxit, vt penes solos Germanos eligendi Regem esset ius ac potestas, qui post diadema à Romano Pontifice acceptum, Imperator & Augustus appellaretur. Suntque Electores constituti, Moguntinus, Coloniensis, & Treuirẽsis Archie-
B piscopi, Comes Palatinus Rheni, Saxoniæ Dux, Marchio Brandeburgẽsis, & Rex Bohemiæ, qui paribus suffragijs Electorum existentibus, litem inter eos dirimat.) Ne autem liber de translatione Imperij solum cum alijs eiusdem Illyrici libris, & non etiam ipse secum pugnare videatur, annotemus adhuc vnam vel alteram contradictionem.

X. In ipso igitur libro de translatione Imperij cap. 1. pag. 5. sic Illyricus loquitur: *Dei solius est iste titulus: Mea sunt omnia; ego do ea cui volo; ego transfero Regna, ac Monarchias de gẽte in gentem pro meo arbitrio. Horrenda ergo blasphemia est, quòd Antichristus, sicut in alijs omnibus se Deo exæquauit, imò & suprà eum extollit, ita in hoc quoq. gloriatur; suum esse transferre Impe-*
C *ria ac Regna ad quemcumque velit; seque transtulisse Imperium à Græcis ad Francos, & porrò à Francis ad Germanos.* Hæc ibi. At infrà cap. 2. pag. 21. non vult solius Dei esse trãsferre imperia, sed etiam hominum. Siquidem docet nõ semel translatum fuisse Imperiũ à Græcis ad Germanos: *Romani*, inquit, *aut potiùs Constantinopolitani Imperatores sæpiùs ius Occidẽtalis Imperij Germanis tradiderunt.* Et mox pag. 22. *Prima igitur*, inquit, *translatio facta est sub Leone Bessicano, Constantinopolitano Imperatore, circa annum 460. in Ostrogothorum aut Odoacrem.* Et infrà ponit secundam translationem factam à Zenone Imperatore in Theodoricũ; tertiam ab Anastasio in Clodoueum; & quartam ab
D Irene in Carolum. Sed si horrenda blasphemia est, quod Papa asserat, se transtulisse Imperium in Germanos, quia transferre imperia soli Deo conuenit. quomodo non est horrenda blasphemia, quòd Illyricus asserit, à Leone Bessicano, vel eius militibus, translatum Imperium in Odoacrem, à Zenone in Theodoricum, ab Anastasio in Clodoueum, ab Irene in Carolum?

XI. Et si Antichristus est, & Deo se exæquat, vel super ipsum extollit, qui audet regna trãsferre, quod soli Deo est proprium; certè Antichristi fuerunt Leonis milites, necnon Zeno, Anastasius, & Irene Imperatores, qui re ipsa (vt Illyricus dicit) imperium transtulerunt, ac Dei potestatem vsurparunt: Papa verò non modò non est Antichristus, sed etiam Antichri-
E sto omnino contrarius, cùm non solùm Imperium non transtulerit, nec Deo se æquauerit, sed etiam (vt idem Illyricus scribit pag. 12.) se vt seruum ac mancipium Imperatori subiecerit. nõnne igitur Illyricus manifestè secum pugnat, cùm passim in hoc suo libro Papam Antichristum vocat, & quidem extollentem se suprà ipsum Deum; & tamen in eodem libro tam humilem facit eundem Papam vt se mancipium & iuratum seruum Imperatoris esse fateatur?

Rursum

XII. Rursum in eodem libro capite 1. pag. 12 *Ipsa,* inquit Illyricus, *vox translationis eos euidentissime mendacij redarguit: nam si transtulerunt Papæ Imperium à Græcis ad Francos, sequitur Græcos esse planè priuatos Imperiali dignitate.* Hæc ibi. Sed paulò post pag. 22. & sequentibus numerat Illyricus quatuor translationes factas à Græcis ad Germanos, manente nihilominus etiam Græcis Imperiali dignitate: quia videlicet non totum Imperium, sed altera pars duntaxat, quæ Occidentale Imperium dicitur, translatum fuit. Aut igitur ipsa vox translationis Illyricum arguit euidentissimè mendacij, cùm ait pagina 22. translatum Imperium à Græcis in Germanos à militibus, Zenone, Anastasio, & Irene: aut falsum est quod scripsit pag. 12. nam vtrumque simul nulla ratione defendi potest.

XIII. Sed insignis contradictio, & contumeliosa in Romanum Imperium, habetur ad finem epistolæ dedicatoriæ: vbi sic Illyricus de seipso loquitur: *Testor* (inquit) *me ab omnibus sectis, erroribusque à Romano Imperio: & Augustana Confessione damnatis abhorrere.* Hæc enim verba manifestam implicant contradictionem, nisi Romanum Imperium Augustanæ Confessionis patronum, vel sectatorem Illyricus faciat. quod certè facere non poterit, nisi cum manifesta ratione pugnare velit: constat enim Confessioni C Augustanæ solùm ex Romano Imperio adhæsisse ac subscripsisse Electorem vnum, Principes sex, & ciuitates liberas duas: eandem verò Confessionem in eodem Augustano conuentu publicè reprobatam ac damnatam ab ipso Romanorum Imperatore Catholico eius nominis Quinto, ab electoribus quinque, à Principibus Imperij partim Ecclesiasticis, partim secularibus, septem supra centum, ac demum à liberis Imperialibus Ciuitatibus nouem, & triginta, tot enim fuisse Catholicos Principes, & Status Imperij, qui in damnationem Confessionis subscripserunt; & subscriptionem sigillis suis munierunt, testis est Ioannes Cochleus, qui in eo conuentu præsens interfuit, D in actis Lutheri anni 1530. & 1531. Cùm igitur Romanus Imperator cum longè maiore parte Principum, & Statuum Imperialium Augustanam Confessionem damnauerit, meritò ea ab Imperio Romano damnata existimanda est. nam si Imperator, vt caput Imperij, Imperium vniuersum repræsentat, quanto magis & certius conuentus Principum & Statuum ferinè omnium vnà cum ipso Cæsare Imperium vniuersum repræsentabit? Quocirca meritò Philippus Melanchthon in epistola ad Ioannem Obernburgerum ita scribit: Non delector recordatione Comitiorum Augustanorum, in quibus tristi ac atroci sententia damnati sumus. Eligat iam Illyricus vtrum voluerit: aut sequitur Imperij Romani E sententiam, & mentitur cùm ait, se adhærere Confessionem Augustanæ: aut sequitur Confessionem Augustanam, & mentitur cùm ait, se abhorrere ab errorib. ab Imperio Romano damnatis. vtrumque certè simul verum esse nullo modo potest.

A CAP. II.

Continet mendacia Illyrici.

VENIAMVS nunc ad alteram partem Prolegomenorum, id est, ad mendacia quibus vndique scatet Illyrici libellus.

Ac primùm ipsam epistolam, qua librum suum dedicat Imperatori Maximiliano, omnibusq; Imperij Principibus, totam fesè mendacijs texuit; vt mirum sit eum tam impudenter tàtis viris imponere voluisse.

I. Non procul ab initio scribit politici Magistratus gloriam & dignitatem per Lutheri doctrinam esse illustratam, & contra seductores & oppressores B ornatam, & vindicatam. Hoc (inquit) tempore instaurati Euangelij non vno modò gloria dignitasque politici Magistratus est verbo Dei illustrata, & contra seductores, eiusq; oppressores speciosè ornata, & vindicata; quantumuis illi contrarium fingant. At quàm hoc sit verum, testatus in primis libri ipsius Lutheri, quibus ita Principes omnes in contemptum & inuidiam adduxit, vt nihil aliud meditasi videretur, quam principatum omnem de medio tollere. Sic enim loquitur in libro de potestate seculari, Principes mundani sunt, mundus autem inimicus est Deo: idcirco, & ipsos quoque facere oportet, quod Deo contrarium, mundo autem consentaneum sit, vt scilicet C non fiant infames; sed Principes mundani permaneant: ne mireris igitur si contra Euangelium furunt, & fatuè agunt. Oportet ipsos titulo nominiq; suo satisfacere, & scire debes quòd ab initio mundi admodum rara auis est Princeps prudens, adhuc multo rarior Princeps probus. Sunt communiter maximi fatui, aut pessimi nebulones super terram. Quapropter semper pessima quæq; ab ipsis exspectanda sunt, & parum boni sperandum est; præsertim in rebus diuinis, quæ ad salutem animarum pertinent. Ipsi enim sunt lictores, & carnifices Dei, quibus, vtitur ita diuina, &c. Et infrà: Si Princeps prosperatur, vt sit prudēs, probus aut Christianus, hoc è magnis miraculis vnū D est, & preciosissimum signum diuinæ gratiæ super eā prouinciam. nam iuxta communem cursum euenit secundùm illud Isaiæ 3. Dabo pueros Principes eorū, & effœminati dominabuntur eis. & Oseæ 13. Dabo tibi Regem in furore meo, & auferam in indignatione mea. & infrà: Admodùm pauci sunt Principes, qui non habeantur pro fatuis aut nebulonibus. Caussa huius est, quia & tales sese demonstrant, & populus communis fit intelligens: & Principum plaga, quam Deus contemptum vocat, potenter progreditur in plebe, & communi populo. & vereor ne prohiberi non possit, nisi Principes agant vt principes decet, & incipiant cursum cum ratione & moE destia gubernare, non ferent, non possunt, nec volunt vestram tyrannidem petulantiamque diu perferre. Boni Principes & Domini, secundùm hoc agere sciatis: Deus non vult diutiùs permittere. non amplius nunc mundus est vt olim, quando hominē sicut feras venabamini, &c. Item in lib. quem inscripsit, Duo Cæsarea mandata discordantia, & cōtraria, &c. prope finem, Oro (inquit) omnes pios Christianos, dignentur simul precari Deum pro eiusmodi miseris & excæcatis Principibus; quibus nos Deus tribulauit in magna procul dubio ira, ne sequamur eos ad proficiscendum, aut ad contribuendum contra

Turcas:

Turcas: quandoquidem, Turca decies prudentior, & probior est principibus nostris. & infra: De his conqueror ex imo corde, cunctis probis Christianis, vt mecum commiserentur super eiusmodi stolidos, fatuos, insanos, furiosos, & amétes moriones. & in fine: Deus (inquit) nos ab ipsis liberet, aliosque nobis ex gratia det regentes, Amen. Ita nimirum nouit Lutherus Principes ornare, atque ad obedientiã & reuerentiam magistratus populos adducere; sed ne solùm vnum testem habeamus, quamuis omni exceptione maiorem, Illyriciani mendacij: proferamus & alterũ testem omni fide dignissimum. Imperator Carolus V. in edicto VVormaciensi, quod Imperij Principibus vniuersis consentientibus edidit anno 1521. inter cetera de Luthero sic ait: Obedientiam (inquit) & regimen omne prorsus tollit, vnde populi ad defectioné & rebellionem à suis tam spiritualibus quàm temporalibus dominiis faciendam, ad rapinas, cędes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ Reipublicæ discrimine prouocentur. quinimò, cùm vitam quãdam solutam, licentiosam, atque ab omni lege explicitam, & verè ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges ipsas omnes damnat & contemnit, vt decreta sanctorũ Patrum & sacros Canones publico igni comburere non formidauerit: facturus peiora ciuili iuri, si non magis sæculi gladium, quàm Pontificis excommunicationes & censuras metuisset. Hæc Imperator. Quare si non mentitur Illyricus, mentitur Cæsar cum vniuerso Romano Imperio. vtrum autem verisimilius sit, Augustum Cæsarem cum tot illustrissimis Principibus, an vnum Illyricum esse mentitum, nemo est qui non videat. Sed quid si addamus & tertium testem, qui iam non verbis, sed rebus ipsis & factis clamet? vnde enim quæso, prodijt ingens illa rebellio rusticorum aduersus Principes anno 1525. ob quam breuissimo tépore in vna Franconia 292. nobilium arces euersę sunt, & supra centum millia rusticorum cæsa, nisi ex doctrina Lutheri? Quid aliud Principes Protestantes anno 1546. in ipsum suum Imperatorem Carolũ V. armauit, nisi doctrina Lutheri? Cur tot annos Galliæ vniuersæ in motu fuerunt, nisi ob doctrinam Lutheri? Quis tot rebelles populos Regibus Francorum & Hispanorum fecit, nisi posteritas Lutheri? Quis denique Anabaptistas, qui palàm magistratum omnem de medio tollunt in Germania peperit, nisi Lutherus? Et audet tamen Illyricus scribere, per Lutheri euangelium defendi atque ornari contra seductores Papistas politicos Magistratus.

Eadem pagina scribit Illyricus in hunc modum: *Cùm antea præstantes viri in politica gubernatione existentes falsa doctrina persuaderentur, se in quodam profano, carnali, Deóq; parum grato vitæ genere versari, ac propemodum de salute sua desperare cogerentur: eoq; nõ raró, deserta sua diuinitus mandata statione, publicòque bono, sese in latibula, ignauumq; otium monasteriorum abderent. nunc contrà ex verbo Dei certò sciunt nihil suo vitæ genere si modo rectè, ac in fide Filij Dei obseruatur, vel Deo gratius vel etiam hominum generi vtilius esse.* Hæc ille, qui vna breui sententia quatuor mendacia comprehendit.

II. Primum enim nullus vnquam probatus auctor in Catholica nostra Ecclesia docuit, genus vitæ eorum qui extra monasteria viuunt, parum Deo gratum esse, aut eiusmodi, vt qui in eo versantur, de salu- A te desperare cogantur, quin potiùs in hæreticorum numero ponimus eos qui talia docent. nam & S. Augustinus libro de hæresibus cap. 40. & S. Thomas, qui Lutheranorum iudicio supra modum Papista fuit, in 2. 2. quæst. 66. artic. 2. scribunt, hæreticos esse illos, qui docent non habere spem salutis eos qui ducunt vxores, & res proprias possident, & denique non eo modo viuant, quo ij qui dicuntur in Ecclesia Monachi. nec solùm priuatos homines, sed etiã Principes, & Magistratus, atque adeo etiam milites, si Christianè viuant, Deo gratos esse, & spem salutis habere passim Catholici docent, ac præsertim Sanctus Augustinus epistola 5. ad Marcellinum, & epistola 70. ad Bonifacium. & Sanctus Thomas in libris de Regimi- B ne Principum. Denique Magister Sententiarum, & cum eo Theologi Scholastici omnes, lib. 4. dist. 26. & 33. apertissimè docent, statum matrimonij bonum, licitum, sanctum, ac Deo gratum esse. Itaque eos qui in politica gubernatione versantur, in parum Deo grato vitæ genere versari, vt penè desperare de salute cogantur, non doctrina Ecclesiæ, sed mendacium Illyrici existimandum est.

III. Deinde quod Illyricus addit, eos qui à politica administratione ad monasteria se conferunt, deserere diuinitus sibi mandatam stationem, impudens quoq; mendacium est: nam vbi (quæso) Deus mandauit, vt q in politica gubernatione versantur, in ea perseuerẽt C vsque ad mortem? qui magistratu funguntur, si rationibus suis consulere iudicent, abdicare se magistratu; quo verbo Dei prohibentur id facere? Quis ante Illyricum reprehendit, aut non potius vehementer laudauit sanctissimos viros Basilium, Nazianzenum, Chrysostomũ, Martinũ, Paulinũ, Augustinũ, Gregorium, q aut militia, aut foro, aut academia, aut senatu, aut prætura seculari relicta, Deo soli seruire in monasterijs maluerunt? Laudant Germani Historici Lotharium Imperatorem, & Rachim Longobardorum Regem, quòd in monasterijs potiùs quàm in palatijs mori voluerint. Carolomannum, qui relicto principatu Francico, monachatum elegit, diuino succensum amore fuisse scribit Abbas Vrspergensis. de quo etiã D ac de Rachi multa præclara scribit Leo Hostiensis in historia Casinensi. De Cœnredo Rege Merciorũ in Britannia ita scribit Beda libro 5. hist. gentis suæ, cap. 20. Cœnredus, qui regno Merciorum nobilissimè tempore aliquanto præfuerat, nobiliùs multò sceptra regni reliquit: nam venit Romam, ibique attonsus, Pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad Limina Apostolorum in precibus, ieiunijs, & eleemosynis vsque ad diem permansit vltimum. & infrà: Venit autem cum illo & filius Sigheri Regis Orientalium Saxonum vocabulo Offa, iuuenis amãtissimæ ætatis, & venustatis, totiq; suę genti ad tenẽda seruandaque regni sceptra exoptatissimus. qui pari E ductus deuotione mentis, reliquit vxorem, agros, cognatos, & patriam propter Christum, & propter Euãgelium, vt in hac vita centuplum acciperet, & in sæculo venturo vitam æternam. & ipse ergo, vbi ad loca S. Romam peruenerunt, attonsus, & in monachico vitam habitu complens, ad visionem beatorum Apostolorum in cœlis diu desideratam peruenit. Albertus Krantzius lib. 8. Saxoniæ cap. 7. posteaquam scripserat insignem conuersionem Adolphi Comitis Holsatiæ, qui propter Christum ex opulentissimo & poten-

tissimo

tissimo Principe pauperrimus monachus factus est, ita subiunxit: Hic tom erat feruor in diuinam religionem apud nohilitatem. & infrà: Hæc est mutatio dexteræ excelsi. quis enim alius ex tam glorioso milite seculi faceret tam humilem peditem Christi?

IV. Et quoniam Illyrico ignauum otium appellare placuit vitam quam post relictum seculum præelari isti heroes duxerunt; addamus pauca quædam de isto ipso Adolpho ex eodem libro Krantzij, vt videamus quàm delicato otio in Christi militia Adolphus frueretur. Monasterium (inquit Krantzius) sui Ordinis ipse manibus multa molitus in oppido Kiil, vbi nunc requiescit, curauit erigere, eleemosynas suorum quōdam subditorum humiliter poscens & accipiens: cumque multum solicitè laboraret in erectione dicti monasterij in oppido Kiil, ibat ostiatim lac in hydriam mendicans, vt haberēt operarij, & fratres, quo inter laborandum per æstum reficerentur. media jam platea, vbi declinare iter non poterat, ibat hydriā baiulaos lacte plenam: & cùm obuios habuisset filios sublimes in equis, Comitum more secularium, passus est humanitus aliquid, vt rubore cęperit perfundi. sed ille infremuit, & robur mentis aduocans; cùm adhuc in conspectu essent filij, hydriam leuatam super caput euertit, sese totum à vertice lacte perfundens, dixitque, Infelix eruibuisti Christi pauperiem, baiulare lacte manibus: nunc vel in capite ostende quid portaueris. quis non iure miretur tantam humilitatem, patientiam, fortitudinem? Hæc Albertus. Porrò his nō dissimilia de Carolomanno refert Leo Hostiensis in historia monasterij Casinensis.

V. Sed veniamus ad postremum illud, crassissimūque mendacium, quod Illyricus effutijt cùm ait: *Nūc contrà ex verbo Dei certò sciunt nihil suo vitæ genere, si modò rectè, ac in fide Filij Dei obseruatur, vel Deo gratius, vel etiam hominum generi vtilius esse.* Et vbi quæso est hoc verbum Dei? cur testimonium nullum profertur? nam si nihil Deo gratius est, quàm vt homines vitæ huius negotijs, politicæque administrationi se dedant; mentitur igitur Christus, cùm ait adolescenti diuiti: Si vis perfectus esse, vade, vende oīa quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me, Matth. 19. & cùm Marię contemplationem Marthæ actioni apertissimè antepoluit dicēs: Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima porrò vnom est necessarium, Maria optimam partem elegit, quæ oon auferetur ab ea. Luc. 10. in quæ verba Sanctus August. ser. 27. de verbis Domini, Non tu malam, inquit, sed ista meliorem elegit. Et de loco superiore disputans idem Augustinus in epist. 89. Qui illius, ioquit, perfectionis de vendendis rebus suis consiliom tam grande, samque præclarum non receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus esurientem Christum pauerunt, oon sedebunt quidē cum Christo sublimiter iudicaturi, sed ad ipsius dexteram stabunt misericorditer iudicandi. Sed quoniam de his rebus non est hic locus fusiùs disputandi, adijciam solum testimonium Eusebij, quo simul & Catholicæ Ecclesiæ sententia explicatur, & quatuor prædicta Illyrici mendacia refelluntur. Sic igitur loquitur Eusebius lib. 1. Demonstrat. Euangel. cap. 8. Cæterū ille quidem (Moyses) in tabulis inanimatis; hic autem Christus, io mentibus vita præditis perfecta oovi Testamenti documenta descripsit. Et infrà, explicans hęc documenta, Duo, inquit, in Ecclesia Dei viuēdi modi iostituti sunt; alter quidem naturam nostram, & communem hominum visæ rationem excedens, non nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facultatem requirens: totus autem prorsus à communi & consueta cunctorum hominum vita abhorrens, & soli diuino cultui ex immenso rerum cœlestium amore addictus. qui hunc modum amplexi sunt, quasi ab hac mortali vita seiuncti, ipsumque duntaxat corpus in terra gerentes, cogitatione verò atque animo in ipso cœlo degentes, quasi qnidam cœlites, reliquorum hominum vitam despiciunt: quippe qui pro vniuerso genere supremo omnium Deo sacrati sint: idque non boum mactationihus, non cruorihus, non libationibus, aut nidore vllo, neque fumo, aut ignis deuoratione, consumptioneue corporum, sed rectis verè pietatis sententijs, & purgati animi affectione, ad hæc operibus quoque & verbis, quæ à virtute proficiscuntur quibus rebus diuinitatem ipsam placantes, suum, & pro seipsis, & pro alijs qui eiusdem sint generis, administrant sacerdotium, & talis quidem existit io Christianismo perfectus vitæ modus. alter verò remissior atque humanior: hic & modesto coniugio, & sobolis procuratione implicatur, & rei familiaris curam assumit, & iustè militantibus quę sint agenda describit: agros quoque, & mercaturam, aliumque magis ciuilem viuendi morem adiuncta religione non negligit: & his quidem secūdus pietatis attributus est gradus; dum aptam huic ipsi generi vitæ præbet vtilitatem, vt nullus planè ab aduentu salutari separetur, sed omne genus hominum tam Barbarorum quàm Græcorum Euangelicæ doctrinæ fructum percipiat. Hæc Eusebius.

VI. Pergit Illyricus in sequenti pagina, atque ait: *Sic etiam cùm anteà pedibus seductorum fœdissimè proculcarentur, nunc se verbo Dei super omnem animā exaltatos esse cernunt, lætanturq; de quo ingenti Dei beneficio meritò profectò omnes Magistratus illi maximas gratias agere deberent.* Non vnum, sed duo mendacia his paucis verbis comprehendi mihi videntur. Primū enim nec verbis, nec factis apud nos Magistratus & Principes proculcantur; nisi proculcationem fortasse voces, quòd apertè docemus, non licere Principibus diripere templa, monasteria spoliare, & bona Ecclesiarum quasi in prędam inuadere. Deinde quis vnquā fœdius ac petulantiùs pedibus proculcauit Principes omnes ac Magistratus quàm Lutherus? quis enim Catholicorum vnquam ausus est Principes appellare pessimos nebulones, lictores, carnifices, fatuos, stolidos, insanos, furiosos, amentes, moriones, & ipso Turca decies stultiores, & peiores, vt non semel eos appellauit Lutherus?

VII. Alterum horribilius est mendacium. siquidem in ipsum Dei verbum mētitur Illyricus cum ait, Verbo Dei exaltatos esse Principes politicos super omoem animam. nec enim Paulus ait, omnis aoima potestatibus politicis subdita sit: sed, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. quocirca antequam Principes politicos exaltare incipias super omnem animam, ac proinde super ipsum etiam Summū Pontificem (de hoc enim potissima quæstio est) demonstrandum tibi erit, sublimiorem esse potestatem magistratus politici, quàm Ecclesiastici. id enim si facere non potueris, non verbo Dei, sed adulatione, &

mendacio

mendacio tuo exaltabis Principes politicos super omnem animam. at quando quæso demonstrabis nobis politicum magistratum Ecclesiastico sublimiorem? num sanctus Apostolus non apertè omnes fideles, ne magistratu quidem excepto, Episcopis subiecit, cùm ait; Obedite præpositis vestris, & subiacete eis; ipsi enim peruigilant tanquam rationem pro animabus vestris reddituri? Nònne S. Greg. Nazianzenus in oratione ad ciues timore perculsos, & Imperatorem irascentem, hoc modo alloquitur Imperatorem: An me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque potestati meę, meisq; subsellijs lex Christi subijcit; Imperium enim ipsi quoq; gerimus, addo & prę stantius, ac perfectius: nisi verò æquum est, spiritum carni fasces submittere, & cęlestia terrenis cedere. Sanctus quoque Ambrosius in oratione de tradendis Basilicis; Nònne, ait, bonus Imperator intra Ecclesiam est, non suprà Ecclesiam? & sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 4. in capit. 6. Isaiæ, Maior, inquit, hic principatus, propterea Rex caput submittit manui sacerdotis. Denique (vt plurima prætermittam) S. Bernardus in epistola 183. ad Conradum Imperatorem, Legi, inquit, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: quam sententiam cupio vos custodire in exhibenda reuerentia Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio.

Sed audiamus quid paulò inferiùs in eadem præfatione Illyricus dicat: *Deus* (inquit) *dici seuerissimè mandat; constare iam fermè toti orbi terrarum, nunquam à quoquam fœdiùs & diutiùs vexatum oppressumque esse sacrosanctum Imperium. eius Monarcham & gloriosissimos Ordines, ac Status, & denique sedem eorum, amplissimam nempe, & vetustissimam gentem Germanorum; quàm à Romano Pontifice, vt omnes Historiæ vna voce copiosissimè narrant*. In his verbis triplex mendacium inest.

VIII. Ac primum quidem omnino mirabile, & inopinabile, atque vt Græci dicunt, παράδοξον est, quòd Illyricus dicit, Deum seuerissimè mandare, vt dicatur Imperium Romanum, à Romano Pontifice vexatum, & oppressum fuisse. vbi enim est hoc Dei mandatum? in quo Propheta, in quo Euangelista, in quo Apostolo hæc legistis? nisi fortè Lutherum non solùm Heliam tertium, vt adhuc fecistis, sed etiam Deum alterum faciatis. Satis enim constat, Lutherum seuerissimè mandasse, vt quidquid mali fingi potest, in Romanum Pontificem dicatur.

IX. Alterum est mendacium, Germaniam à nullo vnquam fœdiùs oppressam, quàm à Romano Pontifice: cùm contra constet, à nullo vnquam plura beneficia Germaniam accepisse, quam à Romano Pontifice. nam Dei agnitionem, quo beneficio nullum est maius, per sanctos Episcopos, Maternum, Chilianum, & Bonifacium diuersis temporibus à sede Romana missos, Germanos primùm accepisse, ne Illyricus quidem negare potest, quippe qui disertis verbis id scripsit Cent. 1. lib. 2. cap. 10. colum. 624. & Centur. 7. & 2. col. 51. & Cent. 8. capit. 2. col. 4. Porrò hoc vnum beneficium quot alia beneficia consequuta sint, facilè perspiciet qui historias legerit. videbit enim, Germaniam, quæ ante id tempus in summa barbarie degebat, quæque nec vrbes habebat, nec litteras nouerat, neque vllum ciuilem cultum ferre posse videbatur, paulatim suscepta fide ad eum cultum & splendorem venisse, vt iam nulli prouinciæ cedat: Vide Senecam in libro de gubernatione mundi, capitulo 4. Strabonem lib. 7. de situ Orbis; Cornelium Tacitum de situ & moribus Germanorum, C. Cæsarem libro 6. de bello Gallico. Deinde Imperium ipsum, quo vno maximè Germania gloriatur, & Electorum Principum dignitatem, qua Imperium solidissimè in Germania confirmatum est, negat quidem Illyricus à Romana sede ad Germaniam deuenisse: sed id agnoscit, & gratissimè confitentur ipsi Principes Germani; extant enim litteræ publicæ, siue publicum instrumentum Principum Germanorum ad Nicolaum Pontificem eius nominis tertium, quarum literarum hoc est initium: *Complectens ab olim sibi Romana mater Ecclesia quadam quasi germana charitate Germaniam illam, eo terreno dignitatis nomine decorauit, quod est super omne nomen temporaliter tantùm præsidentium super terram; plantans in ea Principes, tāquā arbores prælectas & rigans illas gratia singulari: illud ei dedit incrementum miranda potentiæ, vt ipsius Ecclesię auctoritate suffulti, velut germen electum per ipsorum electionem, illum qui frenā Romani teneret Imperij, germinarent.*

X. Mendacium tertium, & quidem impudentissimum illud est, quòd omnes historiæ vna voce copiosissimè narrent, à nullo vnquam fœdiùs vexatam & oppressam Germaniam, Cæsarem, Principes, atque Ordines Imperij, quàm à Romano Pontifice. Nam si vnum aut alterum detrahas, qui odio nationis Italicæ aut Pontificis Romani, inuectiuas potiùs quàm historias conscripserunt, historici penè omnes ornatam Germaniam à Pontifice Romano, non vexatam scribunt, quorum testimonia suo loco infrà recitabūtur. Quòd si quis à nullo vnquam fœdiùs vexatam & oppressam Germaniam & Cæsares diceret quàm à Luthero atque Illyrico, is demum sanè non mentiretur, quid enim grauius Germanię atque Imperatori accidere poterat, quàm vt Caroli Magni imperium Antichristi opus esse diceretur, & scriberetur? Lutherus primus id affirmare ausus est, eumq; Lutherani magno consensu sequuti sunt. nam vt Dauid Chitræus testatur in comment. cap. 13. Apocalypsis, Lutherus, & plerique Lutheranorū Imperiū quidem Germanicū à Papa constitutū scribunt, sed Papam in ea re Antichristum, & bestiam in Apocalypsi descriptam præclarè egisse; proinde Germanicum Imperium non alio iure niti quàm Antichristiano. Theodorus Bibliander in Chronico tabula decima extrema, Lutherum sequutus, Leonem Papam vsurpata auctoritate Imperium à Græcis ad Francos transtulisse scribit. Illyricus autem (vt suprà diximus) Centur. 8. capite 10. colum. 751. vnum ex præcipuis Antichristi miraculis hanc ipsam Imperij translationem vocat. Præclarè igitur Lutherus, & eius filij Chytræus, Bibliander & Illyricus, de Germania, & Imperio meriti sunt, qui Cæsarū Germanorū potentiā, & gloriā, ad Antichristi prę stigias, & tyrannidem referunt. Vide pręterea de innumerabilibus detrimentis, quæ Germaniæ attulit hæresis Lutherana, præfationem Ioannis Cochlęi ad librum de actis & scriptis Lutheri. Sed pergamus ad cætera.

XI. Non longè à mendacijs iam confutatis, Illyri-

cus Henricum Quartum præclarissimum heroem appellat, atque iniustè à Papa oppressum fuisse scribit. Quod mendacium vno ore confutant scriptores fermè omnes, atque in primis Germani, quorum testimonia breuissimè adscribam, propterea quod frequentissimè ex abdicatione huius Henrici, tum Illyricus, tum cæteri Lutherani, inuidiam Romano Pontifici conflare student.

Stephanus Alberstatensis, vir sanctus, & doctus, scripsit viuẽte Hẽrico IV. ad Vvaltramũ Episcopũ prolixam epistolam, quæ extat apud Dodechinum in additione ad Marianum Scotum anno 1090. In qua epistola sic ait: *Audi vera, nõ fucata; audi fortia non faceta: omnis qui dignitates spirituales vendit, hæreticus est: dominus autem Henricus, quem Regem dicunt, Episcopatus & Abbatias vendit; etenim Constantiensem, Bambergensem, Moguntinensem, & plures alios pro pecunia; Ratisbonensem, Augustensem, & Strasburgẽsem pro gladio; Abbatiam Fuldensem pro adulterio; Monasteriensem verò Episcopatum, quod dicere & audire nefas est, pro Sodomitica immunditia vendidit; quæ si impudenter negare volueris, teste cælo, teste terra, omnes etiam à furno redeuntes scioli concludent hoc, Dominus Henricus hæreticus est, pro quib. nefandis malis ab Apostolica sede excommunicatus, nec potestatem aliquam super nos, qui Catholici sumus, poterit exercere.* Marianus Scotus & ipse Henrici IV. æqualis in Chronico anni 1075. *Hæc*, inquit, *& similia nefanda, & inaudita Henrici Regis flagitia videntes & audientes fieri, Catholici viri per id tempus in Ecclesia constituti, cum Propheta Helia zelo Domini zelantes pro domo Israel, directis Romam nuncijs ad Alexandrum Apostolicæ sedis Antistitem, hæc ei, & alia quam plurima, quæ in regno Theutonico, insanientibus Simoniacis hæreticis, Rege Henrico auctore & patrono dicta & gesta sunt, tam literis quàm viua voce gemendo ac dolendo conquesti sunt.* Et infrà: *Gregorius*, inquit, *querimonijs, & clamoribus Catholicorum iustis aduersus Henricum, & scelerum eius immanitatem auditis, zelo Dei accensus, iam dictum Regem excommunicatum pronunciauit, maximè propter Simoniam, quod factum Catholicis quidem viris bene placuit, Simoniacis verò ac fautoribus Regis nimium displicuit.*

Ex quo Mariani testimonio non solùm habemus, qualis Henricus Quartus fuerit; sed etiam abdicationem eius ab ipsis Germanis procuratam fuisse: quod enim Gregorius Pontifex fecit, ad preces & querimonias Principum Germanorum fecit. Dodechinus Mariani continuator anno 1106. Henricum, inquit, hominem peruersum, & iusto iudicio ab Ecclesia eiectum, constat manifestè. Idem auctor in Chronico anni 1090. & 1093, adeo immania & horribilia scelera Henrici refert, vt puduerit me hic adscribere. Conradus Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1068. Henricus, inquit, adolescentiæ vsus libertate, Saxoniam solam ex omni Romano Imperio cœpit incolere, Principes despicere, Nobiles opprimere, inferiores sustollere, &c. Et infrà: Hic finis, hic interitus, hæc sors vltima Henrici, illo sub vocabulo, quarti Romanorũ Imperatorum à suis appellati: à Catholicis verò, id est, cunctis beato Petro suisque successoribus fidem & obedientiam lege Christiana conseruantibus, archipirata simul, & hæresiarcha, necnon & apostata, persequutorque plus animatum quàm corporum competenter dicebatur.

Lambertus Schafnaburgensis, in historia Germanorum, quam Henrico Quarto regnante conscripsit, sic loquitur, dum refert acta Regis anno 1073. Rex (inquit) tanquam seuerissimo pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frænis præcipitem se dedit. Albertus Krantzius libro quinto Saxoniæ, capite 24. Mirum, inquit, & incõparabile rerum humanarum spectaculum & exemplum non vulgare, in quo contemplari possunt ima & summa. Si laudes requiris (Henrici) nobilis, doctus, fortis, procerus & Rege dignus vultus, qui summam Reipublicæ tenuerit annis quinquaginta. cæterum si in alteram partem respicis, incredibilia dictu flagitia, & pertinax superbia, adeò sibi hominem dimidiarunt, vt potiores sibi partes in vno vendicarent. habeant Reges speculum vtriusque fortunę in homine, q̃ vbi tolerabiliter se gessit, in summo rerum mortalium fastigio effloruit; vbi verò versus est in reprobos mores, in extremam incidit calamitatem, non in morte luctum, non sepulturam accipiens.

Ioannes Auentinus (quo auctore mirificè oblectari solet Illyricus) lib. quinto Annalium Boiorum pagina 563. Henricum (inquit) stupris, amoribus, impudicitiæ & adulterij flagrasse infamia, ne amici quidem negant. Ioannes Caluinus, Summi Pontificis hostis acerrimus, à veritate ipsa coactus ita scribit libro 4. Instit. capite 11. §. 3. Imperator Henricus eius nominis Quartus, homo leuis & temerarius, nullius consilij, magnæ audaciæ, vitæ dissolutæ, Episcopatus totius Germaniæ habebat in aula sua partim venales, partim prædæ expositos.

Habemus igitur quàm sit verum, quod Illyricus scribit cùm tragicè deplorat iniustam oppressionem præclarissimi herois Henrici IV. Adduxit autem solũ testimonia Germanorum, aut hostium Pontificiorũ, ne vlla suspicio mendacij nasci posset, si ex Gallis & Italis scriptoribus testimonia peteremus; quamuis ea non desint, & præsertim sanctissimorum virorum, qualis inprimis fuit S. Anselmus Episcopus Cantuariensis, qui Henrici æqualis cùm esset, præfatione libri de azymo ad VValramum, Henricum IV. Neronis, Domitiani, & Diocletiani successorem vocat. Sed de his hactenus.

XII. In eadem epistola dedicatoria nõ procul à fine scribit Illyricus: *Concilium Tridentinum finitum esse sine omni cleri reformatione, elusis Cæsaris aliorumque Principum admonitionib. & petitionibus, qui reformationem cleri obnixè postulauerant.* At mendacium hoc apertè coarguit ipsum Concilium, quod plenum est decretis saluberrimis de reformatione; quodque extat, & legitur, & multis in locis magno cum fructu seruatur.

XIII. Non procul ab eo loco subiungit Illyricus in hunc modum; *Extat etiam verè aureus libellus centũ importabilium grauaminum à toto Imperio in Comitijs Norimberg. anno 1523. Papæ Adriano oblatus.* Mendaciũ hoc hominis impudẽtissimi detexit Ioãnes Cochlæus in actis Lutheri anni 1523. vbi scriptũ relinquit

nullum

nullum eiusmodi libello in Comitijs Imperialibus editum: sed cum in eo conuentu proposita fuissent quædam grauamina, quibus grauari videbatur natio Germanica, non solum à Rom. curia, verùm etiam ab Episcopis & Prælatis Germaniæ; ea occasione Lutheranos edidisse librum de centum grauaminibus Germaniæ, omnia in Papæ odium augentes, aut malignè interpretantes.

XIV. Sed vt ad finem epistolæ veniamus, Illyricus more insignium Oratorum, ad extremam partem orationis suæ splendidissimum mendacium reseruauit. sic enim in extrema epistola loquitur: *Quod* (inquit) *ad meam personam attinet, testor coram Deo, me puram Christi religionem secundum Prophetica & Apostolica scripta, triaque Sybola amplecti, cuius aliqua summa in Augustana Confessione comprehensa est, quæque cum primitiuæ Ecclesiæ religione optimè conuenit. Testor & insuper, me adeo ab omnibus sectis erroribusque à Romano Imperio, & Augustana Confessione damnatis abhorrere.* Hæc ille. Hoc esse mendacium, & quidem clarissimum, vt nullo modo tegi vel excusari queat, duabus rationibus ostendi potest. Primùm ex eo, quod propria quædam ipsius Illyrici dogmata, quale est illud, quòd peccatum originis sit substantia, quodque ipse homo totus sit peccatum, manifestè pugnat cum scriptis Prophetarum & Apostolorum, cum doctrina Ecclesiæ primitiuæ, cum Symbolis fidei, & cum ipsa etiam Confessione Augustana. sed quia longum esset hæc persequi, & multi iam tum Catholici, tum Lutherani, editis libris hunc Illyrici errorem certissimis rationibus confutarunt; nihil hic addemus amplius.

Altera ratio expeditior & facilior est. Siquidem constat, Romanum Imperium non solum perpetuò coluisse Apostolicam sedem, quam Illiricus tanquã Antichristi sedem execratur, verum etiam nostro hoc seculo publico edicto damnasse Lutheranam hæresim, cuius se patronum singularem Illyricus profitetur; ita vt omnino necesse sit, aut mentitum esse Illyricum, cum ait se abhorrere ab erroribus ab Imperio Rom. damnatis; aut certè eundem Illyricum non Lutheranum, sed Papistam fuisse, cùm hæc scripsit. Porrò Apostolicæ Sedi perpetuò ab Imperio Romano debitam reuerentiam exhibitam fuisse, nec vllum fuisse Imperatorem à Carolo Magno, vsque ad Rodulphum, qui nunc imperat, qui Romanum Pōtificem vt verum Christi Vicarium non coluerit, in 12. capite demonstrabo. adductis præcipuè eorum Imperatorum testimonijs, qui cum certis Pontificibus inimicitias gessere, videlicet Henrici Quarti, & Quinti, Friderici Primi, & Secundi, Philippi, Othonis Quarti, & Ludouici item Quarti. Damnatam verò hæresim Lutheranam ab Imperio vniuerso perspicuum est ex edicto VVormaciensi, quod editum fuit anno 1521. Sic enim in eo edicto loquitur Carolus Quintus Imperator: *Ad honorem Dei omnipotentis, Romanique Pontificis, & sanctæ sedis Apostlicæ debitam reuerentiam, pro Imperialis dignitatis officio, ac debito, necnon zelo ac studio quo nostrorum maiorum more, & ingenita etiam nobis vi, ad defensionem Catholicæ fidei, sanctæque Romanæ & vniuersalis Ecclesię honorem, tutelam, & protectionem omnes nostras vires & facultates, Imperium, Regna, Dominia, amicos, vitam denique, & animam ipsam nostram exponere su-*

A *mus parati. Ex Imperiali, & Regia auctoritate, nec non consilio, & assensu* (Nota Lector) *Electorum, & omnium sacri Romani Imperij Principum, Ordinum, & Statuum in hac celeberrima & frequentissima Imperiali Dieta VVormatiæ congregatorum, ad perpetuam rei memoria, in exequendo sanctissimi Domini nostri Papæ, veri in hac parte iudicis, sententiam, decretum, & condemnationem, in literis Apostolicis (vt suprà dictum est) ad nos directis, contentam, Martinum Lutherum, vt membrum ab Ecclesia Dei alienum, vt obstinatum schismaticum, & notorium hæreticum à nobis haberi declaramus, & vt talem à vobis omnibus & singulis habendum decernimus & edicimus.* Quid hic B dices Illyrice? num adhuc testaris coram Deo te abhorrere ab omnibus erroribus ab Imperio Romano damnatis? cur igitur in omnibus fere tuis operibus Lutherum tuum, vt Prophetam Germanicum, & Heliam tertium laudas, & in hoc ipso libro vbi iuras te sequi doctrinam Imperij Romani, tam crebrò Romanum Pontificem Antichristum vocas; & nihil aliud omnibus viribus tuis contendis, quàm vt populos Christianos ab antiqua religione, & Apostolicæ Sedis reuerentia, & obedientia ad Lutheri hæreses pertrahas tam apertè ab Imperio Romano damnatas? Sed nimirum certum est tibi millies potiùs men- C tiri, & mendacia iureiurando confirmare, quàm Lutherum deserere.

Atque hactenus de Epistola dedicatoria. Iam in reliquo libro non facilè numerus mendaciorum iniri posset: idcirco paucissimis annotatis, reliqua tacere, si libenter patiemur, nam & ad maiora festinamus, & ex paucis quæ notabimus, facilè de reliquis coniecturam facere licebit.

XV. Igitur capite 1. pag. 13. *Fingunt* (inquit Illyricus) *Carolum ignorasse Papæ consilium, & decretum Senatus, populique Romani de transferendo in eum Imperio. O mirum sum illorum silentium, tum & Caroli in explorandis rebus negligentiam, ac somnolentiam: Dicunt ei inuito & recusanti esse coronam, & nomen* D *Imperatoris obtrusum. O miram, & præposteram modestiam, aut etiam humilitatem Caroli.* Hæc ille. Atqui id fingi dicitur quod sine certo auctore asseritur. Ignorasse autem Carolum Papæ consilium de transferendo in eum Imperiò, & recusanti planè atque inuito Imperium esse delatum, auctores certissimi, fideque dignissimi narrant, Eginarthus, qui Caroli tempore vixit, & vitam ac res gestas Caroli vt testis oculatus summa fide scripsit, Augusti, inquit, nomen primò tantum auersatus est (Carolus) vt affirmaret se eo die, quamuis præcipua solennitas esset, Ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Conradus Abbas Vrspergensis, E vetustus & diligens auctor, in rebus Germaniæ præcipuè describendis; Dum, inquit, ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret (Carolus) nihil minus speranti, Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorē Romanū pronunciauit. Quod idem, ac iisdem penè verbis scripsit Io. Cuspinianus ab Illyrico non semel laudatus in vita Caroli Magni, nec non Ioan. Auentinus, Illyrici deliciæ, li. 4 annalium Boiorum, pag. 345. Non igitur Papistæ Italici finxerunt quod tot testibus vel antiquissimis, vel hostibus Pontificum Germanis certè omnibus, comprobamus. Sed addamus etiam testimonium Alberti

Krantzij, auctoris Germani, & ab Illyrico sæpè citati. sic igitur lib. 2. Saxoniæ, capitul. 18. Albertus Krantzius loquitur. Cùm nihil tale Carolus aut cogitaret, aut speraret, magisque recusaret alienum inuadere (vt suprà diximus) Imperatoris honorem, infrà Missarum solemnia, dum ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, Papa ei coronam imposuit, & Imperatorem Romanorum pronunciauit.

Addit paulò pòst & aliud insigne mendacium, Fingunt, inquit, item die Natalis Domini illam tam solennem actionem (Coronationis Caroli) idque in templo esse habitam. Itane tam curtis diebus, tam sacro festo, & in tam multis sacris actionibus, verisimile est, politicam, eamque tam grandem, difficilemque actionem esse peractam? vt stata illorum sacra, ritusque impedirentur à religioso Imperatore) Hæc ille. Quis crederet tam impudentem hominem reperiri vnquam potuisse, qui rem decantatam historicorum penè omnium vocibus, plurimisque oculatis testibus confirmatam, asserat esse figmentum? Annales Francorum ipso tempore Caroli Magni scripti sic habent: Ipse autem cùm die sacratissimo Natalis Domini ad Missarum solennia Basilicam Beati Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari vbi ad orationem se inclinauerat, assisteret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit. Id ipsum cùm de tempore, tum de loco disertis verbis testantur Eginarthus in vita Caroli; Paulus Diaconus, qui eiusdem Caroli æqualis fuit, libro 23. rerum Romanarum; Rhegino Abbas libro 2. Chronicorum, Ado Viennensis in Chronico ætate 6. Aimoinus libro 4. de gestis Francorum capit. 90. Conradus Abbas Vrspergensis in Chronico anni 801. Demum recentiores plurimi, Paulus Aemilius, Albertus Krantzius, Ioan. Cuspinianus. Flauius Blondus, Baptista Platina, & alij Sed fortasse hos auctores Illyricus non legit: imò legit ac diligenter omnes euoluit, quippe qui eos tum in Centurijs, tum in hoc libro de translatione Imperij passim citat: & tamen adeo mendacijs delectatur, vt fingat se nihil eiusmodi vnquam legisse; & audacter asserat esse figmentum Papistarum, & rem non modò non veram, sed ne verisimilem quidem. Sed prætetire non possum tergeminum quoddam mendacium, quod idem Illyricus in eodem cap. 1. pag. 9. scriptum reliquit. Audet (inquit) Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem scribens 15. quæst. 6. can. Alius, affirmare Zachariam Papam deposuisse Hildericum Regem Francorum, & transtulisse in Pipinum Caroli patrem; de quo tamen mendacio eum illic Glossa propria, Annonius historicus Francorum, & Rodulphus de Columna redarguunt. (& infrà. Tale mendacium cùm ausus sit Papa ille confingere, &c.)

XVII. Tria hic sunt manifesta mendacia. Primùm asserit Illyricus à Gelasio Papa mendacium esse confictum de trãslatione regni Francorum ab Hilderico in Pipinum. At Gelasius Papa, is qui ad Imperatorem Anastasium scribit, de quo loquitur Illyricus, obijt multò antè quàm Zacharias Pontifex, aut Pipinus, vel Hildericus Reges nascerentur, obiit enim Gelasius anno Domini 496. Zacharias autem, Pipinus, & Hildericus post annum Domini 700. floruerunt, de qua re nulla est inter historicos controuersia. Sed Illyricus (inquies) Gratianum sequutus est. At

A si mendacium erat in Gratiano, quomodo tantus Historicus Illyricus id non aduertit? Aduertit omnino, quippe qui in Centurijs, Gelasij & Anastasij tempora amplius ducentis annis antiquiora fecit temporibus Zachariæ, Pipini, & Hilderici, cũ illa ad Centuriam 5. hæc ad octauam retulerit: sed pro more suo nullam mentiendi occasionem vndecunque oblatam prætermittendam sibi esse censuit.

XVIII. Mentitur 2. cùm affirmat, figmentum ac mendacium esse quod nostri affirmant, à Zacharia Pontifice Regnum Francorum ab Hilderico in Pipinum esse translatum. Nam (vt suprà diximus) id propriè fingitur, quod sine auctore probato dicitur: B Plurimi verò grauissimique auctores constanter asserunt quod nos dicimus. Annales Francorum vetustissimi sic habent: Data auctoritate sua (Zacharias) iussit Pipinum Regem constitui. Et infrà: Secundum Rom. Pontificis sanctionem Pipinus Rex Francorum appellatus est. Eginarthus in vita Caroli Magni, Pipinus, inquit, per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto palatij, Rex constitutus est.

Aimoinus libro 4. de gestis Francorum capit. 61. Pontifex (inquit) data auctoritate sua iussit Pipinum Regem institui. Rhegino libro 2. Chronici. Zacharias, inquit, per auctoritatem Apostolicam iussit Pipinum Regem creari, & sanctæ vnctionis oleo inungi. Lambertus Schafnaburgensis in historia Germa- C nica, Pipinus, inquit, decreto Zachariæ Papæ per vnctionem sancti Bonifacij Rex appellatus est. Sigebertus in Chronico, Anno, inquit 750. Pipinus Princeps auctoritate Apostolica & Francorum electione à sancto Bonifacio in Regem vngitur & consecratur. Anno 752. iterum inungitur in Regem à Stephano Papa. Hermãnus Contractus in Chronico, Anno inquit 752. Pipinus auctoritate Stephani Papæ deposito ac detonso Rege Hilderico, Rex Francorum factus regnauit annis 15. Marianus Scotus libro 3. Chronici, Zacharias, inquit, Papa ex auctoritate sancti Petri Apostoli mandat populo Francorum, vt Pipinus, qui potestate Regia vtebatur, etiam nominis dignitate D fueretur. Ita Hildericus Rex qui vltimus Merouingorum Francis imperabat, depositus, & in Monasterium missus est. Conradus Abbas Vrspergensis in Chronico, Anno inquit 750. Pipinus per auctoritatem Zachariæ Papæ more Francorum electus ad Regnum, per manus sancti Bonifacij eleuatus est in Regni solium. Et infrà: Stephanus (Papa) Pipinum sacra vnctione in regiæ dignitatis honore confirmauit. Otho Frisingensis lib. 5. Hist. capitul. 22. Auctorante (inquit) Zachariæ Papæ Pipinus ad Regnum eligitur. Albertus Krantzius libro 1. Metropolis cap. 14. Meritò (inquit) summus Pontifex, & Gallorum Rex mutuis se attollunt fauoribus, quando ab initio hæc sedes Domui Caroli hoc præstitit, vt regiam ha- E beret dignitatem. Viderit iam Illyricus verum nos finxerimus, Pontificis auctorante Pipinum Regem creatum; an ipse potiùs nos hæc finxisse, more solito mentiatur.

XIX. Postremum, sed dignum extremo loco, mendacium illud est, quo Illyricus affirmat, Papæ figmentum de translatione Regni Francorum ab Hilderico in Pipinum, Annonij auctoritate coargui. Nam (vt paulò antè citauimus) Annonius, qui & Aimoinus ab alijs dicitur, non Papę, sed Illyrici mẽdaciũ verbis

clarissimis

clarissimis reprehendit. Sic enim ait lib. 4. c. 61. Pontifex data auctoritate sua, iussit Pipinum Regem institui. Et infrà: Hoc anno secundum Romani Pontificis sanctionem Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad huius dignitatem honoris vnctus sacra vnctione manu sanctæ memoriæ Bonifacij Archiepiscopi & martyris. Quid clarius? Sed finem faciam mendaciorum commemorandorum, si vnum adhuc addidero, quod toto passim libro repetitur.

XX. Siquidem in epistola dedicatoria, in prolegomenis, & in singulis ferè libri capitibus Illyricus queritur de Pontificijs adulatoribus, & parasitis, quod audeant Imperium à Pontifice Romano ad Reges Francorum delatum scribere: nec veretur hanc ipsam trãslationem figmentum & fabulas appellare. At nos paulò pòst suprà triginta Historicorum testimonia proferemus, quorum cum alij Græci, alij Galli, plurimi Germani, atq; omnes pœnè veteres fuerint, ipsa tum nationis diuersitas, tum vetustatis auctoritas, omnem ab eis suspicionem falsitatis atque adulationis excludit. Sed præter ea testimonia quæ suo loco postea producentur, producam nunc Martinum Lutherum, teste Illyrico, omni exceptione maiorem, quippe Prophetam atque Euangelistam nouum, & Romani Pontificis non modò non parasitum & adulatorem, sed etiam hostem acerrimum atque infestissimum, cui comites addam Theodorum Bibliãdrum, ac Dauidem Chytræum, & ipsum quoque Flaccium Illyricum, qui in Romano Pontifice oppugnando, non multum Luthero cedunt.

Dauid igitur Chytræus in commentario c. 13. Apocalypsis, Lutheri sententiam, ac suam & aliorum quorundam Lutheranorum his verbis describit: *Lutherus & alij hanc partem visionis de nouo Imperio Romano per Pontificem instaurato enarrant. cùm enim vetus Imperium Vrbis, & Cæsarum Romanorum per Frãcos, Gothos, Vandalos, & alias gentes laceratum, & planè extinctum esset: Romanus Pontifex Leo Tertius, veteris illius Romani Imperij imaginem, seu simulacrum, & vmbram aliquam excitauit, cùm Carolo Francorum Regi nomen & titulum Imperatoris Romani anno Christi 800. attribuit, ei spiritum, ac vitam imagini à se effictæ dedit, vt formam aliquam veteris Imperij referret, & loqueretur, ac leges sanciret de obedientia bestiæ & imagini ipsius præstanda. Nihil enim ferè potestatis & iuris habuit, vel vsurpare ausus fuit Imperator Romanus in hac noua Imperij forma, nisi quantum Romanus Pontifex, aut bestia ei concessit.* Hęc ille.

Theodorus autem Bibliãder in Chronico suo, Tabula decima propè extrema, de eadem Imperij translatione sic loquitur; *Vt per Longobardos Imperatorem nouæ Romæ Papa veteris Romæ expulit ex Italia; ita Longobardos armis Francorum oppressit; eodemque iure, ac potestate Regnum Francorum transtulit à Merouingis ad Germanos Principes, &* ROMANVM IMPERIVM *à Græcis in Carolum Magnum.* & infrà in Tabula vndecima: *In Natali, inquit, die Christi Seruatoris post solemnia sacra in templo S. Petri magna voce proclamauit (Leo Papa) Carolum Imperatorem Augustum, ac diademate ornatum inunxit: simulque filium Pipinum inunxit Italiæ Regem. Ita imperium Occidentis, quod post Augustulum ab Odoacaro Germano depositum iacuerat annis 300. per Rom. Papam excita-*

A *tum rursum, & in Regem Francorum, atque Germanorum translatum est. Papa quidem Romanus videri voluit gratiam referre Carolo de Romana Ecclesia optimè merito, appellans more Romano, Patritium, & Augustum, & Cæsarem Romanum, occulto autem iudicio Dei ad eam nationem* AVCTORE PAPA, *& applaudente acclamanteque populo Romano, Carolo Augusto à Deo coronato, magno, & pacifico Imperatori vita, & victoria; Imperium translatum est.* Et infrà: *Auctoribus Papis à Pipino & Carolo Germanis Principibus, Longobardi Regnum Italiæ amiserunt: quod Papa Leo, cum præclaro auctario videlicet, Carolo Magno resignauit.* Hæc Theodorus. Illyrici ac sociorum eius Mag- B deburgensium Centuriatorum testimonium suprà retulimus cap. 1. habemus igitur multorum hostium Pontificiorum testimonia de traslatione Imperij auctore Pontifice facta, vsque adeo clara atque illustria, vt planè nesciam, an vlli scriptores ex ijs quos Illyricus parasitos Pontificis vocat, clarius de eadem re loqui potuerint. Atque hæc Illyrici mendacia hoc loco satis esse visa sunt. nam si singula persequi velimus, totus liber in mendacijs numerandis & refellendis consumendus sit.

Sed ne fortè Illyricus glorietur, ex Apocalypsi Ioannis demonstrari Pontificem Romanum esse Antichristum, obseruet prudens Lector, apud Ioannem nusquam legi, ab Antichristo sanãdam eam bestiam, C qua Romanum Imperium significatur. Siquidem vnum illud caput bestiæ, quod in Apocalypsi capite 13. dicitur moriturum, & paulò pòst opera draconis resurrecturum, non Imperium, vel Imperatorem, sed ipsum Antichristum designat, qui finget se mortuũ, & opera draconis, id est, arte diabolica, paulò pòst iterum seipse excitare videbitur, vt imitetur veram Christi mortem & resurrectionem. Ita hunc locum exponunt veteres, Gregorius lib. 11. epist. 3. Primasius, Beda, Ahimo, Anselmus, Richardus Victorinus, & Rupertus Tuitiensis in commentario huius loci, & textus ipse omnino cogit, vt per illud bestiæ caput, non Carolum Magnum, vt Lutherani volunt, D sed Antichristum accipiamus. Illud enim caput bestiæ, vt Ioannes scribit, potestatem habuit solùm mensibus quadraginta duobus, & blaphemabat Deum, & eos qui in cœlo habitant; & imperauit in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem & adorauerunt illud omnes qui habitant in terra. quarum rerum nulla cõuenit in Carolum, aut in aliquem successorum eius. omnes verò omnium consensu in Antichristum quadrant. Neque enim Carolus Magnus, in quo Imperium quodammodo reuixit, potestatem habuit mensibus tantùm quadraginta duobus, sed annis ferè quatuordecim. neque Deum aut Sanctos, Carolus, vel eius successores blasphemarunt, sed eos potiùs mirificè coluerunt. denique neque Carolus, E neque vllus successorum eius, aut omnibus gentibus imperauit, aut ab omnibus gentibus adoratus est. Sed de his satis. nam in libro tertio de summo Pontifice totum hoc argumentum accuratè tractauimus.

CAPVT III.

Refelluntur prolegomena Illyrici.

ETSI prolegomena Illyrici nihil sint aliud nisi ingens quoddam mendacium; quia tamen eius mendacij refutatio lõgior erit quàm vt ad caput quo mendacia continentur, commodè possit adiungi: cõsultiùs esse duxi, si propriam disputationem ad prolegomena refellenda instituerem. Igitur Illyrici prolegomena tota consumuntur in varijs fragmentis diuersorum auctorum recitandis, ex quibus ipse colligi dicit, ante annos quadringẽtos inter Adrianum Quartum Pontificem, & Fridericum Primum Imperatorem litigatum esse, vtrum beneficio Papę Germani Cęsares imperent: ac tandem post longam concertationem definitum, figmentum esse, quod vulgo fertur, Germanos Cæsares Romanorum Pontificum beneficio imperare. sic autem exorditur: *Tota ista controuersia, an Imperium ex dono beneficióue Papæ ad Germanos peruenerit, iam olim, nempe ante 400. annos inter Fridericum Primum, & Adrianum Papam Quartum grauissimè agitata, definitaq́; fuit, vt ex sequẽtib. locis Historię Othonis Frisingensis, epistolis illorum ipsorum Monarcharum ab Othone suæ Historiæ insertis patebit, quas hic ordine adscribam.* Hæc ille. Vbi mentitur primò cùm ait, controuersiam hanc ante annos 400. agitatã & definitam. controuersia enim quædam eo tempore agitata est, esset nec ne Imperium Romanum beneficium, id est, (vt ipsi loquuntur) Feudum Pontificis, vtrum autem imperium à Græcis ad Germanos, Pontificis auctoritate, translatum esset, in controuersiam tunc non venit. Sed res tota paulò pòst apertior fiet.

Mentitur secundò, cùm addit ex historia Othonis Frisingensis narrationem hanc a se desumptam, non enim ex Othone, sed ex Radeuico eam desumpsit. Otho siquidem vir grauis & doctus, dedita operà narrationem illam totam in suo opere prætermisit; tanquam indignam videlicet, quæ inter alias res gestas Friderici, quem ipse laudandum susceperat, locum haberet. alioqui autem eidem Othoni res tota perspectà erat, quippe qui præsens interfuit, & litteras summi Pontificis ea de caussa missas Imperatori interpretatus est, vt ex Radeuico cognosci potest libro primo, capite vigesimo secundo.

Mentitur tertiò, cùm se ordine rem totam adscripturum dicit, cùm contra potius studiosè nullum ordinem sequi videatur, vt ex enumeratione & discussione eorum quæ profert, manifestum fiet.

Primùm igitur adfert narrationem Radeuici (quẽ ipse falsò vocat Othonem Frisingensem) ex libro primo, de rebus gestis Friderici, capite octauo, qua narratione continetur legatio duorum Cardinalium à Pontifice Adriano ad Imperatorem Fridericum missa. de qua nihil est quod dicamus, cùm simplex rei gestæ narratio sit. Secundò adiungit fragmentum epistolæ Adriani, quam legati illi attulerant. Fragmẽtum autem referre voluit Illyricus non totam epistolam, vt lectori suo persuaderet, id potissimùm in ea epistola egisse Pontificem, vt se Imperij Germanorum auctorem ostenderet. neque Imperium aliud esse nisi beneficium seu feudum Ecclesiæ Romanæ. nos igitur totam epistolam producemus, vt omnes intelligant, caussam ob quam Summus Pontifex scripsit, non fuisse, vt Imperium Germanorum beneficium suum esse iactaret, cuius rei obiter solùm mentionem facit, sed vt Imperatorem officij admoneret in sacrilegis hominibus puniendis.

Exemplum epistolæ Adriani Quarti ad Fridericum Primum, ex libro primo, capite nono Radeuici Frisingensis.

ADRIANVS *Episcopus, Seruus seruorum Dei, Dilecto filio Friderico illustri Romanorum Imperatori salutem, & Apostolicam benedictionem. Imperatoriæ maiestati paucis retroactis dieb. recolimus scripsisse illud horrendum & execrabile facinus, & piaculare flagitium tempore nostro commissum in Teutonicis partibus, sicut credimus aliquando intentatum, excellentiæ tuæ ad memoriam reuocantes, non sine grandi admiratione ferentes, quòd absque digna seueritate vindictæ, vsq; nunc transire passus sis tam perniciosi sceleris feritatem. Qualiter enim venerabilis frater noster E. Lundonensis Archiepiscopus, dum à sede Apostolica remearet, à quibusdam impijs & scelestis, quod sine grandi mœrore non dicimus, in partibus illis captus fuerit, & adhuc in custodia teneatur: Qualiter etiam in ipsa captione prædicti viri impietatis, semen nequam, filij scelerati, in eum, & in suos euaginatis gladijs violenter exarserint, & eos, ablatis omnibus, quàm turpiter atque inhonestè tractauerint, & tua serenissima Celsitudo cognoscit, atque ad longinquas & remotissimas regiones fama tanti sceleris iam peruenit. Ad cuius vtique vehementissimi facinoris vltionem, sicut is cui bona placere, mala verò displicere credimus, constantius exsurgere debuisti, & gladium, qui tibi ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum est ex diuina prouisione concessus, in eorum ceruicem desæuire oportuit impiorum, & grauissimè conterere præsumptores. tu verò ad ipsum ita dissimulasse diceris, seu etiam neglexisse, quòd eosdem non est quare pœniteat commisisse reatum: quia impunitatem sacrilegij quod gesserunt, iamiam sentiunt inuenisse. cuius quidem dissimulationis & negligentiæ caussam penitus ignoramus: quoniam nos in aliquo serenitatis tuę gloriam offendisse, conscientiæ scrupulus nostrum animum non accusat; sed personam tuam sicut charissimi & specialis filij nostri, & Principis Christianissimi, quem in Apostolicæ confessionis petra non ambigimus per Dei gratiam solidatum, sincera semper dileximus charitate, & debita tractauimus benignitatis affectu. debes enim gloriosissime fili ante oculos mentis reducere quàm gratanter & quàm iucundè alia anno mater tua sacrosancta Romana*

Ecclesia

Ecclesia te susceperit: quanta cordis affectione tractauerit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris: & qualiter imperialis insigne coronæ libentissimè conferens, benignissimo gremio suo tuæ sublimitatis apicem studuerit confouere, nihil prorsus efficiens, quod Regiæ voluntati, vel in minimo cognosceret obuiare. neque tamen pœnitet nos desideria tuæ voluntatis in omnibus impleuisse, sed si maiora beneficia excellẽtia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta Ecclesiæ Dei, & nobis per te incrementa possint & commoda prouenire, non immeritò gauderemus. Nunc autem quia tam immensum facinus, quod in contumeliam vniuersalis Ecclesiæ, & Imperij tui noscitur etiam commissum, negligere ac dissimulare videris; suspicamur vtique ac veremur ne fortè in hanc dissimulationem & negligentiam propter hoc tuus animus sit inductus, quòd suggestione peruersi hominis zizania seminantis aduersus clementissimam matrem tuam sacrosanctã Romanam Ecclesiam, & nos ipsos indignationem (quod absit) aliquam conceperis, vel rancorem. ob hoc igitur, & ob alia negotia quæ cognosci mus imminere, duos de melioribus & charioribus quos circa nos habemus, dilectos scilicet filios nostros Bernardum sancti Clemẽtis presbyterum, Rolandum sancti Marci presbyterum Cardinalem, & Cancellarium nostrum, viros vtique religione, prudentia, & honestate conspicuos, Serenitati tuę de latere nostro ad præsens duximus destinandos, excellentiam suam rogantes attentius, quatenus eos tam honorificè quàm benignè recipias, honestè tractes, & ea quæ ipsi super hoc, & super alijs ad honorem Dei & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ad decus etiam, & exaltationem Imperij propo suerint dignitati, sicut si ab ore nostro procedant, absque vlla hæsitatione suscipias: & ipsorum verbis, tanquam si ea contingeret nos proferre, fidem non dubites adhibere.

Hæc est epistola Adriani, ex qua perspicuum est, modicè admodum, idque necessariò, attigisse, Pontificem coronationem Imperatoris, quæ anno superiore peracta fuerat: cùm tamen præcipuum argumentum aliò spectaret.

Tertio loco pouit Illyricus reliquam narrationem historiæ ex eodem Radeuico libro primo, capite decimo. Summa verò eius historiæ hæc est: Lectis Pontificijs litteris Imperator, & qui cum illo erant Imperij Principes eum verba illa Pontificis: *Si maiora beneficia excellentia tua de manu nostra suscepisset, non immeritò gauderemus*, in eum sensum accepissent, quasi dictum esset, Regnum atque Imperium Germanorum non absolutum liberumque imperium sed feudum Romani Pontificis esse: in tantam iracundiã exarserunt, vt parũ abfuerit, quin duos illos Cardinales continuò trucidarent. qui Cardinales quamuis tandem à periculo vitæ liberati fuerint; tamen sine vllo honore, sine literis Imperatoris, sine vlla respõsione dimissi, iussi sunt quamprimum, via recta, id est, breuissima excedere ex Prouincijs Imperio subiectis, seuerissimeque interdictum illis est, ne ad vlla Episcoporum, vel Abbatum Germaniæ loca diuerterent. Interim verò Imperator literas plenas acerbitatis scripsit ad omnes Imperio Romano subiectos: quibus literis ne verbum quidem facit de crimi-

nibus quorum à Pontifice admonitus, ac paternè castigatus fuerat: sed solum questus est, planè tragicè, iniuriam sibi à Pontifice factam, dum is Imperij coronam suum beneficium appellauit. Hæc est illius historiæ summa, in qua multa profectò admiranda occurrunt. primùm, quòd Imperator ad tam horrenda sacrilegia, quorum in epistola summi Pontificis admonebatur, omnino tacuerit, quasi ad se nihil attinerent. Deinde quòd ex vnius verbi ambiguitate, quod tamen secundùm propriam significationem nihil offensionis habebat, tantam tragœdiam excitauerit, vt vix maior excitanda fuerit, si totius Imperij extrema ruina, certissimumque exitium impendisset. Tertiò quòd in ea epistola Romanum Pontificem, sanctæ Ecclesiæ caput, ac proinde se membrum eius (nisi ipse extra Ecclesiam esse velit) appellet: & tamen non modò isti capiti suo, isti Principi populi sui acerbissimè maledixerit, sed etiam legatos eius (qui apud quosuis Barbaros, atque etiam Ethnicos iure gentium tuti fuissent) contra omne ius, & fas indignissimè violauerit. Postremò quòd vbi tandem ad firmamenta atque præsidia causæ suæ explicanda peruenit, nihil attulerit, præter vnam, eamque leuissimam, ne dicam ineptam, ac puerilem argumentationem. *Cùm* (inquit) *per electionem Principum à solo Deo Regnum & Imperium nostrum sit, qui in passione Christi Filij sui duobus gladijs necessarijs regendum Orbem subiecit, eumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum informauerit, Deum timete, Regem honorificate: quicunque nos Imperialem coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dixerit, diuinæ institutioni, & doctrinæ Petri contrarius est, & mendacij reus erit.* Hæc ille. Quæ certè argumentatio, si ad veræ rationis trutinam reuocetur, vereor ne prorsus indigna tanto Principe videatur. nam quod attinet ad duos illos gladios, quorum in passione Domini mentio fit, si quis paulo attentius Euangelium legat, non Cæsaris vnum, alterum Ecclesiæ; sed vtrumque gladium Ecclesiæ, ac potissimùm Petri esse videbit: quocirca si alterum Cæsar habet, non à solo Deo (vt Fridericus Imperator dicit) sed à Deo per Petrum habet. ita Imperatoris argumentatio aduersus ipsum suum auctorem pugnat.

Sed placet de hac ipsa re sancti Bernardi testimonium in medium adferre. Sic enim scribit libro quarto de Consideratione capite tertio. Quid tu denuò vsurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam? quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis sic: (Conuerte gladium tuum in vaginam.) tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu, euaginandus. alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apostolis, Ecce gladij duo hic, non respondisset Dominus, Satis est, sed, Nimis est. vterque ergo Ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius, & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est. iste Sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis, & iussum Imperatoris. Hæc Bernardus.

Illa aũt qualis quæso argumentatio est: S. Petrus ait, Deum timete, Regem honorificate; ergo cum Petro pugnat, & reus mendacij est, quicunque dixerit

Impera-

Imperatorem Summi Pontificis beneficio imperare? quæ est hæc noua Dialectica? an ille Rex fortasse (iuxta præceptũ S. Petri) honorificandus non erit, qui ab alio regnum acceperit? quis ita insaniat, vt hoc dicat? Rex Catholicus ac potentissimus Philippus regnum Neapolitanum feudum esse Romani Pontificis quotannis publicè profitetur; & tamen quis dicere auderet, non esse Regem Philippum a populo Neapolitano honorificandum, aut verba S. Petri ad eum Regem nihil pertinere? quid quòd non solùm Imperatoris Friderici argumentatio nihil efficit, sed etiam illa eius sententia. Regnum atque Imperium suum esse à solo Deo, nulla ratione defendi potest? nam quis omnium ignorat, humana Regna iure gentium cõstitui, dum populi communi consensu in vnum aliquem potestatem suam transferunt? id certè (vt cætera taceam) Leges ipsæ Imperatoriæ, disertè testantur. L. ex hoc iure gentium. ff. de iustitia & iure. Si verò potestas Regis à populo est, quid est quòd Fridericus ait, Regnum nostrum à solo Deo est? quòd si & Imperium (post translationem à Græcis in Germanos) non à Põtifice, sed à solo Deo est; quæ causa fuit cur Fridericus in Italiam ad Pontificem veniret, atque ab eo ad Imperium prouehi postularet? hæc enim sunt verba, quę nomine Friderici ipso præsente Friderico ad Pontificem Adrianum Bambergensis Episcopus fecit: *Notũ tibi esse volumus, Reuerende Pater, quia omnis Ecclesia de finib. orbis ad honorem Regni collecta, adduxit Principem suum ad tuam Beatitudinem, prouehendũ per te ad culmen Imperij. Hoc meretur nobilitas, prudentia, fortitudo, Dei timor, & Catholicæ pacis amor in corde illius regnans, & sanctę Romanæ Ecclesiæ cultus non vulgaris. Ecce te venientem excepit venerabundus tuis sanctissimis vestigijs humiliter prouolutus. Ergo, venerande Pater, tu circa ipsum peragas, vt quæ ei desunt de plenitudine Imperialis culminis, per tuæ Beatitudinis munificentiam suppleantur.* Hæc ille, teste Alberto Krantzio libro sexto Saxonię, capite decimo sexto. Qua ratione igitur Imperium Friderici à solo Deo fuit, si Pontifex Adrianus ad Imperium illum prouexit, & Imperialis culminis plenitudinem, quæ illi deerat, contulit? & si munificentiam Pontificis Episcopus Bambergensis, Friderici ipsius orator, appellare non timuit illam coronationem Imperatoriam: quid est cur beneficium Pontificis eadem illa coronatio dici nõ possit? Sed pergamus ad cætera.

Quarto loco addit Illyricus epistolam quandam Adriani Papæ ad Archiepiscopos Moguntinum, Coloniensem, & Treuirensem, quam ex Auentino describsit. de qua epistola nihil est quòd dicamus, cùm ea tota nostra sit. Id vnum annotandum erit, mentiri Illyricum cùm ait: Adrianus nodum in scirpo quærit, Imperium esse beneficium Romani Sacerdotis, Augustumque precario duntaxat regnare asserit.) Siquidem in toto epistola nusquam legitur nomen beneficij. neque Pontifex Adrianus ex loco asserit Augustũ precario duntaxat regnare; quin contrà potiùs affirmat, Regnum habere illum ex electione Principum suorum, à se autem nomen Imperatoris. Ex electione (inquit) Principum suorum habet nomen Regni, ex consecratione nostra habet nomen Imperatoris.

Quintò Illyricus adiungit epistolam quandam Friderici ad Adrianum ex Nauclero, quæ neque est

A ordine suo posita, neque facit ad rem. non enim illa scripta est tempore huius controuersiæ, de qua nunc agimus, sed aut antea, si credimus Nauclero in Chronico Generatione trigesima; aut postea, vt ex Radeuico libro secundo, capite decimo octauo colligi videtur si tamen hæc epistola illa est, cuius meminit eo loco Radeuicus, & non potiùs alia ab aliquo conficta. Scribit enim Radeuicus, Fridericum Imperatorem, vt indignationem conceptam in Adrianum solaretur, notario suo imperasse, vt in scribendis epistolis ad Pontificem nomen suum nomini Pontificis anteponeret, & distinctionibus singularis numeri ipsum alloqueretur. Hæc autem epistola, quam ex B Nauclero produxit Illyricus, contendit quidem nomen Imperatoris præponi debere, cùm Imperarator ad Pontificem scribit, perpetuò tamen Pontificem alloquitur in numero multitudinis. Quid quòd hęc ipsa epistola non parum officit causæ eiusdem Friderici? Nam inter cætera scribit epistolæ auctor, Siluestrum ante Constantini donationem nihil regalium habuisse: ex quo satis apertè videtur agnoscere vt veram atque legitimam Constantini donationem, quæ apud Gratianum habetur distinctione nonagesima sexta, canon. Constantinus. porrò illa donatio non solùm vrbem Romam, atq; Italiam vniuersam, sed etiam omnes Occidentalis Imperij Prouincias complectebatur. quod si ita est, vnde postea Occidentale C Imperium ad Carolum & successores peruenit, *nisi* ex dono ac beneficio Pontificum Romanorum? nisi fortè Carolus Magnus (quod nefas est cogitare) sacrilegè eripuerit sancto Petro, quod ei piè donauerat Constantinus. Vides igitur hanc epistolam vel esse confictam, vel ipsi causæ Friderici atque Illyrici maius detrimentum adferre, quàm attulerint omnia verba, atque omnes legationes Pontificis Adriani. nec enim Adrianus vnquam tam luculenter dixit, aut scripsit, Germanos Reges Apostolicæ Sedis beneficio imperare, quàm id ipsum Fridericus scripsit, si ipsius illa epistola est.

Sextò producit Illyricus ex Othone Frisingensi D libro secundo de rebus gestis Friderici, capite vigesimo primo, legationem populi Romani ad Fridericum, & Friderici responsionem. nihil autem horum loco suo ponitur, nec ad rem facit. nam ista legatio populi Romani missa est ad Fridericum, cùm is ad Vrbem propinquaret causa coronę Imperialis à Pontifice petendæ: controuersia autem illa de Imperio sit ne beneficium Pontificis an non, sequenti anno, coronatione iam peracta, exorta est. porrò ad rem ista non faciunt, cùm non sit nostra quæstio de populo, sed de Pontifice Romano. tantum verò abest, vt ea legatio populi Romani Pontificis iussu, vel consilio, aut consensu missa sit ad Fridericum, vt potiùs (Othone teste ibidem) Adrianus legationem illã E improbauerit, & paulò pòst, ijsdem repugnantibus Romanis, Fridericum coronauerit. Vides igitur (Lector) quàm verè initio dixerit Illyricus, se ordine subiecturum quæ ad præsentem controuersiam pertinerent.

Septimo addit ex Radeuico (quem falsò Othonẽ vocat) libro 2. capite trigesimo de rebus gestis Friderici epistolam Eberhardi Episcopi Bambergẽsis ad Eberhardum Archiepiscopum Saltzburgensem nec

non responsionem quandam Friderici Imperatoris ad quandam summi Pontificis legationem. quæ similia sunt superioribus, id est, neque narrantur ordine suo, neque pertinent vllo modo ad rem.

Octauo profert ex libro primo capite decimo quinto & decimo sexto, Radeuici (quem ipse omnino Othonem Frinsingensem vult videri) fragmentum epistolæ Adriani ad Episcopos quosdam Germanos; & responsionem eorundem ad Pontificem. Ac nunc tandem Illyricus post longos errores domum redit. istæ siquidem duæ epistolæ (si ordo tenendus sit) propriè sequuntur post eam narrationẽ, quã tertio loco Illyricus recitauerat. cætera quæ interiecta sunt, ac præcipuè quintum, sextum, & septimum, inter parerga numerati possunt. neque alia de causa inserta videntur, nisi vt augeant prolegomena, & lectoris mentem confundant. tametsi autem hæc omnia quæ octauo loco ab Illyrico producuntur, ad rem præsentem faciant; nihil tamen habent quod refellendũ sit; cùm nihil ferè aliud contineant, quàm repetitionem superiorum. vnum est duntaxat, quod non tam refutatione quàm animaduersione indiget, argumentum videlicet quod Illyricus præmittit ante epistolã Præsulum Germaniæ ad summum Pontificem, quod quidem eiusmodi est: *Responsio Præsulum Germanorum ad prædictas litteras Pontificis, quibus reprehendunt illud Papale figmentum, & monent vt id noua legatione ac scriptione reuocet.* Prætereo nouam illam elegantiam sermonis: *Responsio Præsulum, quibus reprehendunt:* Sed mendacium præterire non possum; neque enim in tota illa epistola vlla mentio fit Papalis figmenti; neque admonetur Pontifex vt reuocet quidquam: sed solùm vt exulceratum animum Principis ex verbi cuiusdam ambiguitate, nouis literis lenire, ac mitigare velit. hæc enim sunt illorum verba, *De cætero Sanctitatem vestram suppliciter rogamus & obsecramus, vt nostræ parcatis infirmitati, vtq; magnanimitatẽ filij vestri, sicut bonus Pastor, leniatis scriptis vestris, scripta priora suauitate mellita dulcorantibus.*

Nonò addit legationẽ ac litteras Pontificis Adriani ad Fridericum, quibus verbi ambiguitate exposita, continuò animus Principis mitigatus est. Sed verba Illyrici audiamus: *Noua (inquit) litera ac legatio Papæ, qua totum illud suum figmentum de beneficio Imperij Germanis collato, artificiosa interpretatione tollit, ac non obscurè retractat, pollicetur que se posthac Imperij iura minimè violaturum esse.* Hæc sunt Illyrici verba: in quibus duo splendida mendacia cõtinentur. extant enim litteræ integræ Pontificis Adriani apud Radeuicum libro primo, capite vigesimosecundo, in ijs autem non rettactat Pontifex vllum figmentum, nec se iura Imperij posthac non violaturũ promittit, sed arguit imperitiam eorum qui Friderico suggesserant, beneficium coronationis feudum significare. Hæc enim est epistola Pontificia.

Ex quo vniuersalis Ecclesiæ curam Deo, prout ipsi placuit, disponente suscepimus, ita in cunctis negotijs magnificentiam tuam honorare curauimus, vt de die in diem animus tuus magis ac magis in amore nostro, & veneratione Sedis Apostolicæ debuisset accendi. vnde sine grandi admiratione nõ ferimus, quòd cũ audito, ex
A *suggestione quorundam animum tuum aliquantulum contra nos fuisse commotum, duos de melioribus & maioribus fratribus nostris, Rolandum scilicet Cancellarium tituli sancti Marci, & Bernardum tituli sancti Clementis presbyteros Cardinales, qui pro tua maiestatis honore in Romana Ecclesia soliciti semper extiterant, pro voluntatis tuæ cognitione ad tuam præsentiam destinauimus, aliter quàm Imperialem decuerit honorificentiam, sunt tractati. occasione siquidem cuiusdam verbi quod est (beneficium) tuus animus (sicut dicitur) est commotus, quod vtique nedum tanti viri, sed nec cuiuslibet minoris animum meritò commouisset. Licet enim hoc nomen, quod est beneficium, apud quos-*
B *dam in alia significatione quàm ex impositione habeat, assumitur; tunc tamen in ea significatione accipiendum fuerat, quam nos ipsi posuimus, & quam ex institutione sua noscitur retinere, hoc enim nomen ex bono & facto est editum, & dicitur beneficium apud nos, non feudum, sed bonum factum, in qua significatione in vniuerso scripturę sacrę corpore inuenitur, vbi ex beneficio Dei, non tanquam ex feudo, sed velut ex benedictione, & bono facto ipsius gubernari dicimur & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquidò recognoscit, quòd nos ita bene & honorificè Imperialis dignitatis insigne capiti tuo imposuimus, vt bonum factum valeat ab omnibus iudicari. vnde quidam verbum hoc, & illud scilicet, (contulimus tibi insigne Imperialis co-*
C *ronę) à sensu suo visi sunt ad alium retorquere, non ex merito causę, sed de voluntate propria & illorum suggestione, qui pacem Regni & Ecclesię nullatenus diligunt, hoc egerunt. per hoc enim vocabulum (contulimus) nihil aliud intelleximus nisi quòd superiùs dictum est, imposuimus. Sanè quòd postmodum personas Ecclesiasticas à debita sacrosanctæ Romanę Ecclesiæ visitatione (vt dicitur) reuocare iussisti, si ita est, quàm inconuenienter actum sit, tua, fili in Christo charissime, discretio, vt credimus, recognoscit. nam si aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuncios, & litteras tuas fuerat intimandum, & nos honori tuo curauissemus, sicut filij charissimi, prouidere. Nunc igi-*
D *tur ad commonitionem dilecti filij nostri Henrici Baioariæ & Saxoniæ Ducis, duos de fratribus nostris Henricum tituli sancti Nerei & Achillei, & Iacinctum sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconum, Cardinales prudentes siquidem & honestos viros ad tuam præsentiam destinauimus; celsitudinem tuam monentes & hortantes in Domino, quatenus eos honestè & benignè recipias, & quod ab eis ex parte nostra tuę magnificentię fuerit intimatum, à sinceritate cordis nostri noueris tua excellentia processisse, ac per hoc cum eisdem filijs nostris, mediante iam dicto filio nostro Duce, ita celsitudo tua studeat conuenire, vt inter te ac matrem tuam sacrosanctam Romanam Ecclesiam nullius discordię seminarium debeat remanere.*

E Hanc epistolam totam ne vno quidẽ verbo omisso adscribere volui, vt Illyrici mẽdacia ex ipsa epistola refutarentur. Vbi enim obsecrò est illa figmenti Pontificij tetractatio? Dixerat Põtifex in priore epistola, quã et suprà totã adscripsimus, se Friderico, cũ in Romã ad coronã accipiendã venisset, læto animo occurisse, ac plenitudinẽ dignitatis, id est, Imperialis coronę insignia contulisse. quod ipsum Friderici nomine orator ipsius Episcopus Bambergensis (vt ep

Krantzio

Krantzio suprà citauimus) à Pontifice postulauerat. deinde de hac ipsa coronatione loquens addiderat in literis suis idem Pontifex, non modò se non molestè ferre, quòd ea contulisset, sed etiam non immeritò gauisurum, si maiora beneficia de manu sua Cæsari, accepisset. quo loco beneficium quod in Imperatorem à Pontifice significatur collatum, non potest vllo modo aliter accipi, nisi quis de industria cauillari velit, quàm vt ad coronationem Imperialem referatur. quid igitur Papa retractat, quid reuocat, quid recantat, (vt verbo vtar Illyrici) cum nomine beneficij nō se feudum aliquod, sed coronationis munus intellexisse dicit, Neque verò rectè colliget iam Illyricus, Non dicit Papa Imperium Germanorum feudum esse Pontificis, ergo figmentum est quod Adrianus, quod Innocentius Tertius, quod omnes historici dicunt, Imperium à Græcis ad Francos Pontificis auctoritate esse translatū. nā etsi non dixit Adrianus, Imperium esse feudum, non tamen dixit non esse: & licet non esse dixisset, non tamen continuò sequeretur, falsam esse translationem Imperij. aliud enim est, Imperium ab vna gente ad aliam transferre; aliud verò, feudum constituere.

Deinde in quo angulo epistolæ Adriani latet id quod Illyricus in argumento posuit cùm ait. *Pollicetur se post hac Imperij iura minimè violaturum?* certè epistolam totam audiuimus, ac ne syllabam quidem unam de hac pollicitatione reperimus. Sed video vbi fundamentum mendacij sui Illyricus constituerit, quòd nimirum Radeuicus Frisingensis, posteaquam epistolam Adriani operi suo inseruerat, subiunxerit continuò, illis literis Imperatorem placatum, benignè deinceps cum legatis Rom. Pontificis egisse, Legatos verò Imperatori promisisse, Præsulem Romanum honorem atque iustitiam Imperij illibatam semper conseruaturum. At illa pollicitatio Legatorum fuit, non ipsius Pontificis; neque Legati polliciti sunt Præsulem Romanum iura Imperij posthac non violaturum, quasi aliquando antea violasset, sed illibata, vt semper fecerat, perpetuò conseruaturum. Siquidem ijdem Legati (Radeuico teste) cùm primùm Imperatorem alloquerentur, eique litteras Apostolicas traderent, præfati sunt, sine vlla iusta causa aduersus Romanam Ecclesiam Imperatorem fuisse commotum, hæc enim sunt illorum verba. *Quanta dilectione sancta Romana Ecclesia amplitudinem & honorem Imperij vestri amplectatur, quàm sine conscientia peccati: vestram satis inuita sustinuerit indignationem, & scripta præsentia, & in ore nostro posita viua uocis officium declarabit.* Ex quibus verbis satis profectò manifestè colligitur, nunquam venisse in mentem Legatis, vt violata fuisse à Romano Pontifice iura Imperij dicerent: proinde mendacium est Illyrici, promisisse Pontificem Friderico, se posthac Imperij iura minimè violaturum.

Addit postremo in prolegomenis suis Illyricus ex historia Abbatis Vrspergensis, Adrianum Pontificē iterum ab Imperatore dissidere cœpisse, atque eo vsque progressum dissidium, vt tandem Imperator à Pontifice excommunicaretur, sed paulò pòst diuino miraculo Pontificem, dum is recentem aquam ex fonte biberet, à musca quæ os eius simul cum aqua intrauerat, apud Anagniam extinctum. Veruntamen hanc non veram historiam, sed improbabilem fabellam esse, ex eo potest intelligi, quòd Abbas Vrspergensis ex Ioanne quodam Cremonensi, auctore obscuro, & schismatico, eam narrationem refert: ille verò non alium testem producit, quàm incertum rumorem vulgi: *Cùm venisset (inquit) ad quendam fontem, hausit de potu illius, & continuò (vt dicitur) musca quadam os eius intrauit, & gutturi eius adhæsit, nulloque artificio medicorum auelli potuit, quoad vsque spiritum exhalaret.* Hæc ille. Quo circa tota fides huius rei pendet ex illo (vt dicitur) hoc est, ex falso rumore, quem æmuli fortè sparserunt.

Porrò Radeuicus libro secundo, capite quadragesimo tertio, honorificè describit obitum ac sepulturam Adriani, quod idem faciunt Platina, Martinus Polonus, & alij, qui Pontificum vitas describunt. Ioannes Nauclerus in Chronico, generatione trigesima nona, scribit suspicari se narrationem illam Cremonensis affectu potius quàm veritate scriptam. Sanctus autem Antoninus in Summa historica, parte secunda, titulo decimo septimo, capite primo, §. nono, ex Helinando refert, Adrianum virum optimum fuisse, vt nullo modo probabile sit eum talem exitum habiturum, qualem Cremonensis dicit. Denique si res esset vera, qui fieri posset, vt mors tam noua & insolens à nullo certo scriptore annotata fuisset?

At Fridericum Imperatorem, qui non solum cum Adriano diu contendit, sed etiam Alexandrum, successorem Adriani, ita vexauit, vt tres Antipapas aduersus eum Imperiali potentia fouerit, non incertus rumor, sed testes certissimi, id est, omnes Historici testantur, in Armenia à flumine quodam absorptum miserrimè perijsse. de quo sic scribit Gulielmus Neubrigensis eius temporis auctor, in libro quarto rerum Anglicarum capite decimo tertio: *Fridericus Imperator Teutonicus, iter Hierosolymitanum ingressus, cùm in gurgitem fluuij equo stimulato prosiluisset, in momento suffocatus interijt. O abyssus multa iudiciorum Dei. vir tantus, & qui diuino quodam feruore relictis delicijs, opibusque Imperij, mille se exposuerat propter Christum periculis, tam subito miseroque casu absumitur. peccatum tamen eius tantum & tale elucet, quod fortè in Imperialibus non potuerit delicijs expiari, atque ideo oportuerit, ne æternaliter plecteretur, pia diuinitatis prouisione in hac vita seuerius castigari. Siquidem nefarij schismatis sub venerabili Papa Alexandro principalis fautor extiterat; & pacis Ecclesiasticæ per Imperialem potentiam multo tempore perturbator. tandem verò perspicuè dans palmam veritati, minùs tamen in delicijs palatij piaculare malum defleuerat.* Hæc ille. Addit autem Abbas Vrspergensis in Chronico, post absorptum (vt dictum est) à flumine Fridericum, exercitum eius, aut aeris intemperie aut abundantia ciborum morbo contracto penè totum breuissimo tempore consumptum. Ita sententiam Adriani Pontificis, quæ exstat in epistola ad episcopos Germaniæ apud Radeuicum libro primo, capite decimo sexto, verissimam fuisse, rei euentus comprobauit. sic enim ille scripserat: *Nō acquiescat idem filius noster consilijs iniquorum, consideret nouissima, & antiqua, & per illam viam incedat, per quam Iustinianus, & alij Catholici Imperatores incessisse noscuntur. exemplo siquidem*

& imitatione illorum, & honorem in terris, & felicitatem in cælis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si eum ad rectam semitam reduxeritis; & Beato Petro Apostolorum Principi gratum dependetis obsequium, & vobis & Ecclesiis vestris conseruabitis libertatem. Alioquin noverit antedictas filius noster ex admonitione vestra, nouerit ex promissionis Euangelicæ veritate, quòd sacrosancta Romana Ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocumque ventorum turbine quatiatur, in sua firmitate, protegente Domino, in seculum seculi permanebit. Hæc ille tum cùm ardore iuuenili, & Imperiali potentia Fridericus Ecclesiæ minaretur. Sed eum finem tragœdia illa habuit, quem Adrianus prædixerat. Siquidem post annum decimum nonum grauissimæ persecutionis, præualuit tandem Ecclesia, & Fridericus Imperator, Calisto antipapa, quem ad eam diem fouerat, abdicare coacto, sese vero Pontifici Alexandro subiecit; vt scribunt probati historici, Abbas Vrspergensis in Chronico, Platina in vita Alexandri, Gulielmus Neubrigensis rerum Anglicarum libro tertio, capite secundo. Gulielmus Episcopus Tyri de bello sacro libro decimo octauo, capite vigesimo sexto & alij. neque tamen hac humilitate illud à Deo impetrare potuit, vt non etiam morte horribili, ac totius exercitus interitu peccatum eius in Ecclesiam seuerissimè puniretur. Atque hæc de prolegomenis.

C A P. IIII.

Imperium Romanum translatum à Græcis ad Francos; Summi Pontificis auctoritate, Historicorum testimonijs demonstratur.

TEMPVS iam est vt ad ipsam caosam propiùs accedamus; atq; vt ordine progrediamur, principio quid sit quod quæritur, siue statum causæ breuiter exponemus; deinde sententiam nostram certissimis rationibus comprobabimus.

Igitur Romanum Imperium tametsi ante Constantini tempora, modò ab vno, modò à pluribus Augustis pari potestate regeretur: vnum tamen atque indiuisum censebatur. Deinde verò posteaquam Magnus Constantinus Constantinopolim quasi alteram Romam ædificauit, & cum ea alterum Consulem, alterum Senatum, & omnia Romanæ Vrbis priuilegia communicauit, diuisum est imperium in partes duas; quarum altera imperium Orientis, altera Occidentis appellari cœpta est. & quemadmodum ante Constantinum Principem, indiuisum Imperium aliquádo plures Augusti administrabant, sæpiùs vnus ac solus regebat; ita post Constantinum, Imperium iam diuisum plerumque duo Cæsares tenuerunt, rarò vnus ac solus Princeps gubernauit. Siquidem Constantino vita functo anno Domini 341. Occidentale Imperium Constantino iuniori & Constanti, Imperium Orientis Constantio cessit. post Constantini autem & Constantis excessum, anno

A 353. Constantius solus vniuerso Imperio præfuit. Constantio Iulianus, Iouianus Iuliano successit. Sed post obitum Iouiani, Valentinianus, qui Iouiano successerat, Imperio Occidentis contentus, Oriẽtale Imperium Valenti fratri attribuit anno Domini 368. atque ex eo tempore vsque ad annum Domini 476. id est, vsque ad Augustulum, Imperatores diuersi diuisum Imperium tenuerunt. Augustulo verò ab Odoacre Herulo abdicare coacto, atque Imperio Occidentis à Barbaris occupato, soli Imperatores Orientis, & in solo Oriente regnarunt vsque ad Iustinianum. Sed cùm is opera Belisarij & Narsetis, fortissimorum Ducum, Africam & Italiam, inde Vandalis, hinc Gothis exactis, recuperasset; tan-
B dem anno Domini 556. iterum ab vno Imperatore Oriens & Occidens administrari cœptus est. Sed cùm Imperator Græcus esset, & Italiam per Exarchos regeret, nec eam ab infestatione Longobardorum tueri iam posset; anno 801. ineunte, ipso die Natalis Domini, creato in vrbe Roma nouo Imperatore Carolo Magno Rege Francorum, ac per hoc translato Occidentali Imperio à potestate Græcorum ad Francorum ditionem, iterum Rom. Respublica redijt ad eum statum, in quo eam Constantinus Magnus instituerat, & in quo permãserat à Valentiniano seniore, vsque ad Augustulum. Quamquam illud negari non potest, quin paulo maior Im-
C perij diuisio fuerit à tempore Caroli Magni, quàm antea: siquidem à Constantino ad Augustulum etsi diuisæ erant Imperij Romani Prouinciæ inter duos Imperatores, quod attinet ad regimen & administrationem; erat tamen ita commune Imperium, vt leges vtriusque Imperatoris nomine toti Imperio darentur; & si alter sine liberis decedebat, ad alterum totius Imperij gubernatio, & prouidentia pertineret. Quocirca Paulus Orosius libro 7. scribit Arcadio Orientis, Honorio Occidentis Prouincias gubernãtibus, commune Imperium, diuisis tantum sedibus fuisse: at post tempora Caroli Magni neque leges à Latino Græcoque Imperatore communiter latæ sunt,
D neque deinceps vnquam aut Latinus Orientem, aut Græcus Occidentem gubernauit. Quæritur igitur, quisnam huius translationis auctor fuerit, quisue Carolo Magno, ac successoribus eius, nomen, dignitatem, ac potestatem Imperatoris Romanorum, ac Cæsaris Augusti in Occidente tribuerit. Respondemus id quod clamat consensus omnium gentium, Leonem Tertium Pontificem Maximum aut solum, aut præcipuum & primarium auctorem huius translationis fuisse, eique Germanicam nationem Imperium acceptum referre debere. negat Illyricus, & odio Pontificum nescio quos alios auctores comminiscitur, atque ita se versat in omnem partem, vt historiam alioqui clarissimam, & fide Orbis terrarum
E tot iam seculis confirmatam, omnino obscurare nitatur. Accedant igitur Historici omnes tum veteres, tum recentiores, & auctoritatis suæ pondere, leuitatem & impudentiam vnius hominis comprimant.

I. Ioannes Zonaras, auctor Græcus, qui Romano Pontifici adulari non nouerat, tomo 3. Annalium in vita Constantini & Irenes, vbi de hac translatione loquitur, nullam senatus, nullam populi, nullam exercitus mentionem facit, sed rem totam Leoni Papæ ad-

pæ adſcribit: Roma (inquit) prorſus Franci potiti ſunt, Carolo à Leone coronato, & Romanorum Imperatore appellato. Et infrà, ſub Conſtantino & Irene, Papa Leo Francos etiam Romam admiſit. ſic & Italia vniuerſa, & ipſa Roma ſunt potiti. Et infrà, At Francorum dux Carolus, Imperatur Romanorum à Papa Leone, vt dictum eſt, appellatus, miſſis ad Irenem Legatis, nuptias illius ambijt, cùm nec illa ab eo coniugio abhorreret.

II. Gregorius Cedrenus in compendio hiſtoriarũ in vita Conſtantini & Irenes, eadem ferè quæ Zonaras refert, ſed breuiùs. Venerunt (inquit) etiam à Carolo, quem Leo Papa Romæ coronauerat, Legati ad Irenem, eam Carolo in vxorem ambientes.

III. Paulus Diaconus, qui tempore Caroli Magni floruit, & eidem Carolo familiaris fuit, lib. 23 rerum Romanorum, poſteàquam narrauerat Leonem Tertium Pontificem à Carolo Rege Francorum in ſedem ſuam reſtitutum, ſubiungit: Ceterum (Leo) vicem Carolo recompenſans in Imperatorem coronauit eum in templo S. Petri Apoſtoli perungens oleo a capite vſque ad pedes, & circundans Imperatoria veſte, atque corona, 8 Kal. Ianuarij, indictione 9. In quibus verbis Pauli Daconi duo ſunt annotanda. vnum eſt, nullam fieri mentionem in eius verbis Senatus, aut populi Romani, quam certè prętermittere non debuiſſet fidelis Hiſtoricus, ſi trãſlatio Imperij à Gręcis ad Francos munus Senatus populiq; Romani potiùs quàm Pontificis Leonis fuiſſet. Alterũ eſt, hanc translationem, quæ facta eſt in ipſa Caroli Magni coronatione beneficium Leonis col latum in Carolum Paulo Diacono agnoſci & appellari. Siquidem illa verba, Cæterùm Leo vicem Carolo recompenſans) ſatis apertè ſignificant, ita fuiſſe beneficium Pontificis in Regem coronationem Imperatoris, vt àntea fuerat beneficium Regis in Pontificem reſtitutio in propriam ſedem.

IV. Eginarthus Pauli Diaconi æqualis, nec minùs quã Paulus Carolo Magno notus & familiaris (quippe qui Cancellarius eius fuit, teſte Trithemio) in vita eiuſmodi Caroli ita deſcribit hanc translationem, vt ſoli Pontifici Leoni rem totam tribuat. Auguſti nomen (inquit) primò in tantum auerſatus eſt, vt affirmaret, ſe eo die, quamuis præcipua ſolennitas eſſet, Eccleſiam non intraturum fuiſſe, ſi Pontificis conſilium pręſcire potuiſſet. Perpende lector hęc verba, Si Pontificis conſilium pręſcire potuiſſet.) cur enim non ait, Si conſilium Senatus populique Romani pręſcire potuiſſet; niſi quia rem totam à Pontificis voluntate & auctoritate pendere intelligebat?

V. Annales Francorum incerto auctore, ſed omnium conſenſu fideliſſimo, & qui Caroli tempore vixit, ita habent in enarratione rerum geſtarum anno 801. Ipſe autem cùm die ſacratiſſimo Natalis Domini ad Miſſarum ſolennia Baſilicam B. Petri Apoſtoli fuiſſet ingreſſus, & coram altari vbi ad orationem ſe inclinauerat, aſſiſteret; Leo Papa coronam capiti eius impoſuit, cuncto Romanorum populo acclamante, Carolo Auguſto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum; vita & victoria. Hic primùm mẽtio fit populi Romani, ſed acclamantis poſt coronationem, non Imperatorem appellantis antè coronationem.

VI. Aimoinus, ſiue (vt ab alijs vocatur) Ammonius, vel Annonius, vixit tempore Ludouici Pij, vt ipſe indicat lib. 5. cap. 17. Is igitur in lib. 4. de rebus geſtis Francorum cap. 90. deſcribit exordium Imperij Caroli Magni ijſdem ferè verbis, quibus Francorum Annales ſuprà citati, nihilq; tribuit populo Romano præter acclamationem Carolo iam à Pontifice coronato.

VII. Ado Epiſcopus Viennenſis, qui temporibus nepotum Caroli Magni floruit, in Chronico ſuo ætate 6. ſic habet: In die ſancto Natiuitatis Domini, ante cõfeſſionem B. Petri Apoſtoli, cùm glorioſus Rex Carolus ab oratione ſurrexiſſet, Leo Pontifex capiti eius coronam impoſuit, ſicq; ab vniuerſo populo acclamatum eſt; Carolo Auguſto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorũ, vita & victoria. Hic etiam auctor nullam facit Senatus aut populi mentionem niſi poſt coronationem iam peractam.

VIII Rhegino Abbas Prumienſis, qui ante 600. annos floruit, lib. 2. Chronici, coronatiõnẽ Caroli Magni ijſdem verbis deſcribit, quibus Ado Viennenſis quæ non duxi repetenda, ne faſtidium gignerent. Sed vt intelligamus apud Rheginonem, non ſimpliciter coronari Imperatorem à Summo Pontifice, ſed planè creari, & ordinari, referam verba eius de Arnulphi, & Othonis primi coronatione: Anno (inquit) Dominicę Incarnationis 896. Arnulphus ciuitatem ingreſſus, à Formoſo Apoſtolicæ ſedis Præſule magno honore ſuſceptus, ante confeſſionem S. Petri coronatus, Imperator creatus eſt. Et infrà, Anno 962. Rex (Otho primus) Romæ fauorabiliter ſuſceptus, acclamatione totius Rom. Populi, & Cleri, ab Apoſtolico Ioanne Imperator, & Auguſtus vocatur, & ordinatur. Hic planè vides, Regem ſeſtiua acclamatione à populo ſuſcipi; non autem à populo, ſed ab Apoſtolico Ioãne Imperatorem dici, & ordinari.

IX. Vitichindus Corbeienſis monachus, Rheginonis æqualis, lib. 3. regnorũ Saxonicorum propè extremo de Othone 2. Imperatore ſic loquitur: Licet (inquit) iam olim vnctus eſſet in Regem, & à Beato Apoſtolico deſignatus in Imperatorem. Vbi vides apertè diſtingui Regnũ Germaniæ ab Imperio Romano, & regnum quidem illud à Germanię proceribus, Imperium verò Romanum à Pontifice dari, eius n. eſt magiſtratum vel Principem deſignare, cuius eſt & creare. alioqui fruſtrà deſignat, qui nequit perficere.

X: Luithprandus Diaconus Ticinenſis, Othone primo viuente ſcripſit hiſtoriam rerum in Europa ſuo tempore geſtarum, vt ipſe ſignificat lib. 1. ca. 7. Is igitur lib. 6. Hiſtoriæ cap. 6. de Othone primo ſic loquitur: Dehinc Romam ſimilia facturus adiit, vbi miro ornatu, miroq; apparatu ſuſceptus, ab eodem ſummo Pontifice & vniuerſali Papa Ioãne vnctionẽ ſuſcepit Imperij. Porrò idẽ auctor apertè declarat, non ſimplicem ceremoniam vnctionis, ſed nomen etiã, & dignitatem Imperialem à Pontifice ſuſcepiſſe Othonẽ, cùm ita loquitur in eodem capite, Pijſſimo (inquit) tunc Regi, nunc Auguſto Cęſari Othoni. quã phraſim tum ipſe tum alij veteres obſeruare ſolent, vt ante Pontificiã coronationem, Reges; poſt eam coronationem, Imperatores & Auguſtos appellent.

Hermannus.

XI. Hermsnnus Contractus, Comitis nobilissimi filius, & monachus sancti Galli, qui floruit ante annos 500. tempore sancti Henrici Imperatoris, in Chronico suo sic ait: Anno 801. Carolus Imperiali benedictione sublimatus, Augustus & Cęsar Romano more appellatur. Et infrà: Anno 816. Leo Papa obijt, & Ludouicus Imperator à Stephano Papa factus est. Et infrà: Anno 962. Otho Rex ab Octauiano Ioanne Papa Imperator ordinatur. Et infrà: Anno 1026. Conradus Rex filium suũ Henricum Regem fecit, & ipse Romam pergens, Imperator efficitur. Hæc ille. Non potuit certè hic auctor clariùs exprimere, per ipsam Pontificis coronationem Imperatorem verè fieri.

XII. Marianus Scotus, qui natus est anno 1028. vt ipse in Chronico annotauit, & Hermanni Contracti æqualis fuit, lib. 3. Chronici Caroli Magni ad Imperium promotionem breuissimè his verbis attingit: Carolus hoc tempore à Romanis Augustus appellatus est. Quæ verba, ne testimonijs vetustiorum historicorum iam citatis, & sequentibus eiusdem Mariani sententijs repugnent, sic accipi debent, vt intelligamus, Carolum à Romanis omnibus (id est) Pontifice, Clero, Senatu, & populo, Augustum appellatum; sed ordine quodam, nimirum Pontifice præeunte, cæteris sequentibus. nam vt ex historijs pręcedentibus diximus, appellauit Leo Pontifex Carolum Imperatorem, & simul inunxit, & coronauit; ceteri verò acclamatione probarunt. Sed Mariani ipsius aliquot sententias proferamus. Anno 875. Carolus Romam perueniens, datis Ioanni Papæ magnis muneribus, Imperator factus est. Anno 896. Arnulphus vrbẽ ingressus cũ magno honore à Formoso Papa susceptus, & ante Confessionem S. Petri Imperator factus est. his igitur alijsque similibus sententijs satis apertè Marianus testatur à Romano Pontifice Imperatores Romanos fieri.

XIII. Dodechinus Mariani continuator, cùm de Lothario Henrici Imperatoris successore scriberet, Legati (inquit) pro confirmando Rege Romam mittuntur. Et infrà, Plenitudinẽ (inquit) Imperij in eadẽ Romana ciuitate sicut decebat offerens Dominus Papa Regem Lotharium Romam inuitabat. Fridericus (inquit) ab Adriano Papa Imperator factus est. Vides igitur à Pontifice Romano electum Regem Romanorum confirmari, ac deinde ab eodem plenitudinem Imperij accipere, & sic tandem Imperatorem fieri.

XIV. Lambertus Schafnaburgens, qui circa annum 1070 floruit, in historia Germanica de Carolo Magno nihil addit ad verba Mariani Scoti; vt vel Marianus à Lamberto, vel à Mariano Lambertus accepisse videatur. Verumtamen cùm de Othone primo & III. loquitur. clariùs explicat sententiã suam. sic enim de Othone primo scribit: Otho Rex perrexit Romam, eumque Ioannes Papa gratanter suscipiens honorificè super cathedram Augustalem posuit, & benedictione atque consecratione sua Imperatorem fecit. Et infrà de Othone III. Otho Rex contra Crescentiũ Romã venit, vbi & Brunonẽ in sede Apostolica constituit, à quo & ipse Imperator factus est.

XV. Otho Episcopus Frisingensis ante annos 400. floruit, genere & eruditione nobilissimus, quippe qui (teste Radeuico lib. 2. de rebus gestis Friderici capit. 15.) quatuor Imperatoribus ita coniunctus fuit, vt Hẽrici IV. nepos, Hẽrici quinti sororius, Conradi Regis frater vterinus, & Friderici primi patruus esset, atque historiam ab orbe condito libris octo satis feliciter cõprehendit, is igitur lib. 5. c. 31. hoc modo scribit: Anno ab incarnatione Domini 801. ab vrbe condita 1552. Carolus Rex XXXIII. Regni sui anno, à summo Pontifice, ablato patricij nomine, coronatus, omni populo tunc acclamante, Carolo Augusto, à Deo coronato, Migno & pacifico Imperatori vita & victoria, LXIX. ab Augusto Imperator, & Augustus vocatur. Ex hinc Regnum Romanorum, quod à Constantino vsque ad id tempus in vrbe regia, scilicet Constantinopoli fuit, ad Francos deriuatum est. In his Othonis verbis tria video summo Pontifici tribui, ablationem minoris dignitatis, quæ patriciatus dicebatur; coronationem; & appellationem Imperatoris, & Augusti: Romano populo solam acclamationem. Idem quoqoe Otho lib. 7. cap. 11. non veretur Henricum Quartum auum suum non verum Imperatorem Romanorum appellare, quòd Imperium à schismatico Papa suscepisset. Principes (inquit) seditionem vulgi timentes, ei (Henrico quarto) apud Inglinheim occurrunt, ibique multis modis commonitum, vel iuxta alios, circumuẽtũ, ac coactum, insignia regni resignare, ac filio mittere. 43. Regni sui post mortem patris, Imperij 5. anno (ad quod tamen potenter magis quàm iustè à Guiberto capta vrbe sublimatus fuerat) persuadent. Obserua hoc loco Lector, Henricum quartum, non fuisse Othoni Frisingensi Imperatorem, sed Regem duntaxat, donec à Papa Guiberto, qui & Clemens dictus est, ad Imperium sublimaretur, & rursum ad Imperium potenter, non iustè sublimatum, quòd Guibertus eum Imperatorem fecerit, qui in Schismate contra Gregorium septimum, verum Pontificem, sederit. tam enim non potuit Guibertus verum Imperatorem facere, quam ipse verus Papa non fuit. quid autem est aliud, quæso te, à Pontifice aliquem ad Imperium sublimari, quàm Imperatorem à Pontifice fieri? & cur ab Antipapa sublimatus, Imperator non legitimè factus censetur, nisi quia solius veri ac legitimi Summi Pontificis est Imperij dignitatem nomenque conferre?

XVI. Godefridus Viterbiensis, qui Othone paulò posterior fuit, in suo Chronico vniuersali, quod Pantheon appellauit. ijsdem ferè verbis, quibus Otho Frisingensis, exordium Imperij Francorum describit. Anno (inquit) ab incarnatione Domini 801. Carolus Magnus XXXIII. regni sui anno à Leone tertio Summo Pontifice coronatur, omni populo Romano tunc acclamante, & laudes Imperiales canente.

XVII. Conradus Abbas Vrspergensis, Godefridi fermè æqualis, in Chronico suo, in quo res Germanicas diligentissimè persequutus est, Anno (inquit) 796. Leo Papa XCVI. ordinatur. sedit annis 20. hic Carolum fecit Imperatorem. Et infrà, Anno (inquit) Dominicæ Incarnationis 801. Vrbe verò condita 1552. Carolus Magnus Rex Francorum, Pipini Regis filius, septuagesimo tertio loco ab Augusto Romanorũ Imperator cõsecratus est anno regni sui 33. sic imperauit annis 14. Cùm enim pro calumnia Leoni Papæ ingesta Romam veniret, & Natale Domini ibi celebraret;

ro;in ipsa die sacratissima ad Missarum solennia veniens,dum ante Confessionem B. Petri Apostoli ab oratione surgeret, nihil minus speranti Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit. Hęc ille; qui sicut hoc loco translationem Imperij, & Caroli creationem soli Pōtifici tribuit;ita quoque in reliquo Chronico semper sibi similis, de aliorum Imperatorem creatione loquitur. quarum duas exempli gratia hic subijciemus. Anno (inquit) 875. Carolus (Caluus) Romam tendens, à Ioanne Papa efficitur Imperator. Et infrà, Anno 962. Otho rogatu Ioannis Papæ, & querimonia multorum de Berengario & filio proclamantium Romam tendit, ibique Imperator ab eodem Papa factus Berengarium capit.

XVIII. Lupoldus Bambergensis in proœmio libri de Iuribus Imperij, De Sacri (inquit) Regni & Imperij Romanorum viribus à tempore, & post tempus translationis ipsius Imperij de Græcis Imperatoribus in personam Caroli Magni ad Reges Francorum, & ad Germanos, per sacrosanctam Romanam Ecclesiam factæ,secundùm mei modicitatem ingenij tractaturus,&c. Et infrà in primo capite, Dum inquit, in sacratissima die Natalis Domini, sub anno eiusdem Domini 801. in Ecclesia Sancti Petri ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit; & à cuncto populo acclamatum est, Carolo Augusto, &c.

XIX. Matthæus Palmerius in Chronico anni 801, Carolus,inquit, à Leone Pontifice Augustus est appellatus, & obliteratum iam penè in Italia Romanum Imperium resumpsit,primusque post Augustulum apud Romanos imperauit annos 14.

XX. Blondus Flauius Decadis 2.lib.1. Leo,inquit, Pontifex, populi Romani scito precibusque Carolum Imperatorem Romanorum declaratum diademate, vetusto Imperatorum capitis gestamine, coronauit.

XXI. Aenea Syluius in Abbreuiatione Blondi, &

XXII. Baptista Platina in vita Leonis Papæ tertij, ijsdem omnino verbis rem eandem declarant. Atque hic primùm inuenimus scitum populi Romani nominatum in creatione Caroli Imperatoris. Sed nihil caussæ nostræ officit. tum quòd meritò his duobus auctoribus,qui ante annos centum floruerunt, anteponere possimus vetustissimos & plurimos scriptores, qui nihil eiusmodi tradiderunt: tum etiam quòd scitum populi Romani,cuius hic mentio fit, non ad Carolum Imperatorem creandum, sed ad eius creationem à Summo Pontifice impetrandam pertineat. id enim significat adiūcta illa vox, *precibusque* Quorsum enim preces ad Romanum Antistitem,vt is Carolum Imperatorem diceret,si populi scito,(id est)populi auctoritate Imperator creari poterat? Si quid ergo tum populus Romanus decreuit, id certè solum decreuit, vt à Romano Pontifice peteretur,vt ipse, qui solus id facere posset, Imperium à Græcis ad Francos transferret.

XXIII. Ioannes Tritthemius in Catalogo scriptorum, Leo,inquit, Papa tertius natione Romanus,post Adrianum Pontificem sedit annis 20. vir in scripturis tam diuinis quàm secularibus valde eruditus,morum quoque & vitæ sanctimonia clarissimus, Carolum cognomento,& opere Magnum, ad Imperium Romanorum vnxit, & hanc dignitatem à Græcis in Francos transtulit.

XXIV. Antoninus in historia,parte 2. tit. 14. cap. 4. Carolus Magnus,inquit,primus Francorum Romanum Imperium accepit, conferente sibi illud seu confirmante Leone Papa. In quibus verbis illud *seu confirmante* ea de causa additum videtur, quia magnam partem prouinciarum Imperij Occidentalis iam Carolus tenebat titulo Regis Francorum, & Longobardorum; voluit enim Pontifex, non solùm nouo Imperatori ius dare ad ea quæ nondum acquisierat,sed etiam confirmare quod acquisierat.

XXV. Ioannes Nauclerus in Chronologia sua, Generatione 27. Eo die (Natali Domini) Imperium Romanum à Græcis in persona Caroli Magni translatum est in Germanos. Et infrà: Sic Monarchia mundi,quæ stetit apud Græcos quingentos fermè annos, residet apud Germanos,non sine felici auspicio Ecclesiæ Romanæ.

XXVI. Robertus Gaguinus lib. 4. Compendij de rebus gestis Francorum, Carolus(inquit) Pontificem restituit;restitutori suo gratificaturus Leo III. Sacerdotum habito concilio 8. Kal. Ianuarij,cùm Francorum regnum tres & triginta annos administrasset, Augustum appellat,gratum nomen Romanis.

XXVII. Philippus Bergomensis lib. 11. Supplementi, Pontifex (inquit) infamia liber, Carolo aliquam relaturus gratiam, cùm videret Imperatores Constantinopolitanos ægrè id nomen tueri; Idibus Decembris anno salutis nostræ 800. in Basilica B. Petri post sacra solennia,populi Romani precibus rogatus, Carolum Romanum Imperatorem declaratū diademate decorauit,acclamāte ter populo; Carolo Augusto,à Deo coronato, Magno & pacifico Imperatori vita & victoria. In quibus verbis illud solū est obseruandū,retulisse Philippum Caroli coronationem ad annū Domini 800. non ad 801. vt superiores oēs Historici; quòd annū veteres inchoarent à Natali Domini; hic verò auctor more nostro à Kalendis Ianuarij. Itaque nulla inter eos dissensio de anno est. cur autem Philippus Idibus Decembris, contra veterum omnium sententiam, scripserit Caroli coronationem esse factam, non certò scio; neque res tanta est,vt in ea diligentiùs inuestiganda desudandum sit.

XXIIX. Ioannes Cuspinianus,quem Illyricus maximi facere solet,in vita Caroli Magni: Cùm magno (inquit) illo Natalis Saluatoris nostri die templum oraturus (Carolus)ingrederetur,nihil minus speranti Leo Pontifex coronam capiti suo imposuit, Imperatoremque Romanum pronunciauit; cui ab vniuerso populo acclamatum est,Carolo pijssimo Augusto, à Deo coronato,&c. Item in vita Caroli Calui, Interim (inquit) Carolus Italiam ingreditur, quem Ioannes octauus Summus Pontifex benignissimè accepit diademate Imperiali, ac Augusti nomine adornat: acceptis tamen ab eo multis magnisque muneribus.

XXIX. Iacobus VVympfelingius in Epitome rerum Germanicarum c.9. Pontifex(inquit) Carolo aliquā gratiā relaturus,cū videret Imperatores Constantinopolitanos ægrè id nomen tueri, ac ob eam rē Vrbē & Italiam ipsam magnas calamitates passam, in Basilica Petri post solēnia sacra, populi Romani scito

&

& precibus ipsum Carolum magna voce Imperatorem decernit, ac diademate donat.

XXX. Polydorus Virgilius lib. 4. de inuentoribus rerum cap. 7. aliàs 10. Quas ob res, inquit Leo tertius ipsum Carolum Magnum fecit Imperatorem.

XXXI. Raphael Volaterranus lib. 3. Geographiæ Leonem tertium, inquit, Pontificem à Romanis expulsum, ac eius auxilium implorantem per Legatos confestim, deinde per se tertiò veniens in Italiam, compressa seditione, ac inimicis expulsis (Carolus Magnus) restituit. pro quibus meritis ab ipso primùm Imperator consalutatus, nomen quod annos ferè 330. cessauerat, Occidenti restituit.

XXXII. Donatus Acciaiolus in vita Caroli Magni, Primo aduentu, inquit, omni motu sedato, noxijs supplicio affectis, Pontificem Romanum cum ingenti gloria in Vrbem (Carolus) restituit: à quo mox pro suis egregijs meritis, & singulari erga libertatem omnium Christianorum fide, Augustus appellatus, Imperatorium nomen, dignitatemque suscepit: non solùm assentiente, sed etiam applaudente populo Romano.

XXXIII. Albertus Krantzius, auctor & Germanus, & diligens, & Illyrico præter ceteros familiaris, tandem aliquando coronam hanc insignium virorum, ac testium, claudat. Is igitur lib. 2. Saxoniæ, capit. 18. Tum verò (inquit) in die nati Saluatoris, primo post 800. inchoãte anno, cũ nihil tale Carolus aut cogitaret aut speraret, magisque recusaret alienum inuadere Imperatoris honorem, infra Missarum solennia, dum ante Confessionem B. Petri Apostoli ab oratione surgeret, Papa ei coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit. Idem lib. 1. Metropolis capit. 14. Olim, inquit, Imperatores non passi viuere Pontifices, ad supplicia deuocabant, & Græculi postquam apud eos extincta stirpe Constantini, & deinde Magni Theodosij, non habuere Pontificem, nisi quem ipsi confirmassent; mutatæ sunt vices: vt non habeatur Imperator, nisi quem Romanus Pontifex confirmarit, & consecrarit. Domini est terra, & plenitudo eius. ipse transfert Regna, & Imperia, dignissimeque ad suum in terris Vicarium hoc factum ministerium delegauit.

Habemus igitur ex continuata serie Historicorum, translationem Imperij Romani à Græcis ad Francos, eamque Romano Pontifice auctore factam, non fictam, nec fabulosam, vt Illyricus mentiebatur, sed certam, atque exploratam esse; vt iam in dubium reuocari, nisi ab Illyrico, homine impudentissimo, vel etiam parum sano, non possit.

CAPVT V.

Proferuntur testimonia & confessiones Principum de translatione Imperij à Græcis ad Germanos per Romanum Pontificem facta.

Etsi ad eam rem quam probandam suscepimus, tot clarissimorum Historicorum testimonia in medium allata sufficerent; statui tamen ipsorum etiã Imperatorum tum Latinorum, tum Græcorum, necnon quorumdam aliorum Principum confessionem, & sententiam addere; vt (si fieri possit) erubescat aduersarius id negare, quod ipsi Principes, quorum maximè interest, vltro grauissimè confitentur.

I. Principio Carolus Magnus, qui primus Imperiũ à Rom. Pontifice delatum suscepit, primus quoque id ab eo se accepisse testatus est. Siquidem cum testamento Imperium Filijs diuisisset, rem totam à Leone Pontifice cõfirmari voluit, vt non sine consensu eius, à quo illud acceperat Imperium alijs tradere videretur. Aimoinus lib. 4. de rebus gestis Francorum capit. 94. Testamentum (inquit) Caroli Leoni Papæ missum est, vt approbaretur; quod & factum est. Ado Viennensis in Chronico 6. ætate, Imperator (inquit) inter filios suos regna diuidit; vt sciret quisque, si superstes esset, quam partem tueri, & regere debuisset; Testamentum inde factum, & iureiurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, & Leoni Papæ missum, vt sua manu subscriberet. Denique Annales Francorum vetustissimi sic habent; Hæc omnia literis mandata sunt, & Leoni Papæ, vt ipse sua manu subscriberet, per Eginarthum missa. quibus Pontifex lectis, & assensum præbuit, & propria manu subscripsit.

II. Lotharius Ludouici filius, Caroli nepos, vt Ado scribit in Chronico, Ludouicum filium suum, per se Regem Italiæ fecit; sed cùm Imperatorem quoque illum fieri vellet, Romam ad Pontificem misit per Drogonem patruum suum. atque eo modo Ludouicus iunior à Sergio Papa Imperator creatus est. Vides igitur Lotharij primi cõfessione, Regẽ ab Imperatore fieri posse; Imperatorem non item, nisi Summi Pontificis confirmatio & consecratio accedat. Neque verum est quod quidam obijciunt, à Carolo Magno Ludouicum filium Imperatorem & Augustum appellatum ante Pontificis confirmationem: nam (vt paulo antè diximus) testamentum quo Carolus Imperium filijs relinquebat, à Leone Papa, ipso Carolo petente, confirmatum est. Constat autem ex Historicis, Ludouicum non ante confirmatum illud testamentum, sed aliquando pòst à patre appellatum Augustum. nam Annales Francorum ponunt testamenti confirmationem anno 806. Ludouici autem assumptionem ad Imperium anno 813. Itaque Ludouicum Imperatorem Leo III. confirmauit, ac postea Stephanus IV. coronauit.

III. Carolus Caluus, Ludouici Iunioris in Imperio successor, insigne testimonium nobis præbet. nam eũ messet ei cum Ludouico fratre, Germaniæ Rege, de Imperio adipiscendo contentio, mira celeritate Romam accurit, & multis magnisque muneribus aditum sibi ad Pontificis gratiam, ac per eam ad Imperium patefecit. Sed verba Historicorum audiamus. Ioannes Cuspinianus in vita Caroli Calui, Ipse (Carolus) omni mora abiecta, summa cum festinatione Alpibus superatis, in Longobardiã contendit, vt hinc rectà Romam proficiscatur pro corona Imperiali, in Franciam Cæsarum nomen allaturus. Ludouicus Germaniæ Rex filium mittit Carolum, vt iter prohibeat: & cùm is cederet, indignatus pater, alium quoque filium cum exercitu mittit, qui Carolum

auertat: sed cum copijs præstaret, & potentiam ferre non posset; reuersus ad patrem, missus in Franciam cum exercitu diris incursionibus eam vexat. Interim Carolus Italiam ingreditur, quem Ioannes Octauus summus Pontifex benignissimè accepit, diademate Imperiali, ac Augusti nomine adornat: acceptis tamē ab eo multis magnisq; muneribus. Item Rhegino lib. 3. Chronici de re eadem sic loquitur: Anno 877. Carolus (Caluus) Romam secundò profectus est, vbi iam pridem Imperatoris nomen à Præsule sedis Apostolicæ Ioanne ingenti precio emerat. Rursum Marianus Scotus lib. 3. Chronici: Carolus (inquit) Romam perueniens, datis Ioanni Papæ magnis muneribus, Imperator factus est. Hic ego libenter quærerem ab Illyrico: Si nihil Imperatori, quod ad Imperium attinet, aut solam ceremoniam Coronationis Papa dare solet; quorsum Ludouicus Rex Germaniæ tanto studio fratrem Carolum Caluum ab itinere Romano auertere conabatur? quorsum Carolus ipse tanto labore ac dispendio Romam ad Pontificem venit? quorsum tam diligenter preciosis etiam muneribus, Pontificis animum sibi conciliauit? cur maluit potiùs cum fratris exercito in certamen descendere, ac pati vt regnum suum à fratris exercitu vastaretur, quam Imperij coronam de manu Pontificis non accipere?

IV. Albertus Imperator (vt anctor est in Chronico suo Albertus Argentinensis, qui illo ipso tempore vixit) à Bonifacio Papa VIII. vehementer contendit, vt Imperium sibi, & hæredibus confirmaret. id quod minimè impetrauit. voluit enim summus Pontifex Imperatorem Romanum eligi, non nasci. Sed ex illa Alberti contentione quis non videt quæ fuerit eius sententia de potestate summi Pontificis in euehendis hominibus ad Imperium?

V. Henricus VII. Alberto successit electus ex Comite Lucemburgensi. de eo sic loquitur Conradus Vercerius in libro de rebus gestis Henrici VII. Lucemburgius (inquit) mittit in oram Narbonensem, qui à Clemente (Papa V.) postulent vt ratam sibi facere subrogationem pro more dignaretur.

VI. Ludouicus IIII. qui post Henricum VII. imperauit, tametsi cum Romano Pontifice perpetuas inimicitias gesserit, quòd ab eo non modò non confirmatus, sed etiam excommunicatus, & deiectus de sede Imperatoria fuisset: tamen numquam destitit occasiones quærere, quibus in gratiam Pontificis rediret, & ab eo restitutionem in Imperium impetraret. Scribit enim Albertus Argentinensis in Chronico, eundem Ludouicum defuncto Ioanne Papa 22. misisse ad Benedictum 12. qui Ioanni successerat, Legatos, qui demississimis precibus peterent absolutionem, & restitutionem.

VII. Carolus IIII. (inquit Theodoricus de Nihem in Nemore, tractatu 6. cap. 33.) procurauit talem qualem electionem dicti Venceslai Regis per Vrbanum Sextum, orto iam Schismate, ac in eius principio fecit approbari. Et per hoc acquisiuit idem Vrbanus, quòd dictus Carolus Imperator adhærebat eidem.

VIII. Fridericus Primus cùm in Italiam ad Pontificem Adrianum IIII. venisset, ita coronam per

A Oratorem suum à Pontifice petijt, vt apertissimè testaretur, agnoscere se summam Imperij dignitatem, & (vt ipse loquitur) plenitudinem, nisi à Summo Pontifice haberi non posse. Sic enim ea de re scribit Albertus Kranzius lib. 6. Saxoniæ, cap. 16. *Pontifex dignatione sua flectere contenderat Germanorum formidatam insolentiam, & venit in castra Regis cum solenni, Pontificeque summo digno comitatu. Rex concitus occurrit venienti, & abiumento descendēti strepā fertur tenuisse selle, acceptumque reuerenter per manum in sua tentoria perduxisse. Bambergensis Episcopus verbum Regis proloquutus, ait: Honorabilem tuæ sanctitatis præsentiam, Apostolice Pontifex, sicut dudum desideranter optauimus, ita nunc lætanter suscipimus;* B *gratias agentes omnium largitori bonorum Deo, qui nos deduxit in hunc locum, & sacratissima visitatione tua nos dignos fecit. Notum ergo tibi esse volumus, Reuerende pater, quia omnis Ecclesia, de finibus orbis ad honorem regni collecta, adduxit Principem suum ad tuam Beatitudinem, prouehendum per te ad culmen Imperij. Hoc meretur nobilitas, prudentia, fortitudo, Dei timor, & Catholicæ pacis amor in corde illius regnans, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ cultus non vulgaris. Ecce te venientem excepit venerabundus, tuis sanctissimis vestigijs humiliter prouolutus. Ergo venerande Pater, tu circa ipsum peragas, vt quæ ei desunt de plenitudine Imperialis culminis, per tuæ Beatitudinis munificentiam suppleantur.* Et C infrà capit. 17. *Consedentibus iterum* (inquit) *Papa verbum fecit; Solebant* (inquit) *qui ad coronā petendam venerant priscæ ætatis Principes, insigni aliquo facto Romanæ Ecclesiæ beneuolentiam promereri, vt suo velut officio præuenientes benedictionem, iam debitam coronam omnibus præclaro facinore testarentur. Sic Carolus dum domuit Longobardos; Otho dum compescuit Berengarios; nouissimus Lotharius dum Normannos reprimeret, coronam Imperij meruere. quocirca Serenissimus Rex Apuliam, Rom. Ecclesiæ peculiarem prouinciam, iam à Normannis occupatam, nobis Ecclesiæque restituat: deinde, quæ nostra sunt, facilè exequemur. Principes respondent, ab longo itinere, & multiplici per viam labore attenuatas esse vires exercitus, nec posse Regem illis co-* D *pijs magnam inuadere Prouinciam. Impleat in Rege benedictionem Pontifex, non se certasse priorem officio pænitebit: restitutos in sua Principes cumulatioribus armis cum suo Rege redituros, facturosque quæ in rem Ecclesiæ videbuntur. Cessit Papa contentioni, facturum spondens quæ peterentur.*

Hæc tam prolixè recitare volui, vt omnes intelligerent, quanti fecerint semper Reges Germaniæ Pontificiam coronationem. nam si nihil ea coronatione Papa confert, aut inanem solùm ceremoniam eamque debitam electo iam Principi exhibet, cur is, qui coronandus est, ad Imperiale culmen prouehendus dicitur? nihil ne tribuit, qui ad culmen Imperij aliquem prouehit? Deinde cur tam humiliter corona à E Pontifice postulatur? cur singulari aliquo facinore Romanæ Ecclesiæ beneuolentia est ante promerenda? cur denique petenti Pontifici, vt Rex Apuliam de potestate Normannorum eriperet, Ecclesiæque restitueret, si coronam Imperij adipisci vellet, nemo Principum respondit iniquā esse conditionē, sed cùm afflictum exercitum dicerent, tempus commodius postu-

postularunt. Neque verò Latini solùm Imperatores, sed etiam Græci Romanum Pontificem auctorem Occidentalis Imperij agnouerunt, & professi sunt. A

IX. Michael siquidem Imperator Constantinopolitanus cùm accepisset Carolum Magnum à Leone Pontifice Imperatorem Occidentis appellatum, Legatos ad eum misit, qui pacem ac fœdus inirent inter vtrumque Imperatorem. pacis verò capitula non à solo Cæsare, sed etiam à Pontifice voluit approbari, tùc enim demum stabilem pacem futuram inter se & Carolū censuit, si is eam probasset, cuius auctoritate Carolus imperabat. Ado Viennensis in Chronico anni 812. Michael (inquit) Imperator creatur, cuius legati Aquisgranum ad Imperatorem Carolum missi, laudes more suo dixerunt, Imperatorem & Basileum illum appellantes. & pacis libello ab Imperatore accepto, & denuo à Leone Papa Romæ, reuersi sunt. B

Item Rhegino Prumiensis Abbas, lib. 2. Chronici, Anno (inquit) 812. Legati Græcorum de pace libellum acceperunt à Carolo, & deinde à Leone Papa.

X. Emanoel Comnenus, qui tum Orientale Imperium gubernabat, cùm Occidētali Fridericus primus præesset, obtulit per Legatos non semel, sed bis Alexandro Pontifici magnam vim pecuniarum, exercitū non contemnendum, & quod pluris faciendum erat, vnionem Ecclesiæ Græcæ cum Latina, sub vno summo Pastore Rom. Pontifice, si modò is Occidentale Imperium, à quo Fridericus Primus iure excidisse videbatur, iterum cùm Orientali coniungi, atque Imperatori Constantinopolitano restitueretur. Testes sunt Blondus Decade 2. lib. 5. Abbreuiator Blondi Aeneas Syluius ibidem, Platina in Alexandro III. & Ioannes Nauclerus in Chronico, generatione 39. pag. 848. C

XI. Philippus Rex Francorum vacante sede Imperiali ob mortem Alberti Imperatoris, & Romano Pontifice Clemente Quinto per id tempus in Gallijs commorante, ratus venisse tempus quo Imperium ad Gallos à Germanis transferretur, cum proceribus suis consilium habuit, in quo tandem illud decretum est, vt id à Pontifice per solennes nuncios peteretur: cui enim (inquit Rex) fiat iniuria, si vacantis Imperij cōditio permutetur? idem fecerunt olim Pontifices alij. Verùm summus Pontifex, cùm id quod in Consilio Regis decretum erat, continuò rescisset, ne aut Regem offendere, aut contra voluntatem suam aliquid concedere cogeretur, Electoribus Imperij scripsit, vt maturarent electionem, & Henricum Lucemburgium Comitem, si eis videretur, eligerēt, alioqui periculum esse, ne vna cum Imperio potestatem etiam eligendi deinceps amitterent. Delatis ad Germanos epistolis, reque intellecta, comitiorum solemnia maturātur, eligitur Lucemburgius: quæ omnia accuratè scripsit Conradus Vercerius, in lib. de rebus gestis Henrici VII. Colligimus autem ex hac historia, non modò Regem Gallorum cum vniuerso cœtu procerum Franciæ, sed etiam Imperij Electores in ea sententia fuisse, vt existimarent à Summo Pontifice translatū fuisse Imperium à Græcis in Germanos, rursum ab eodem Pontifice à Germanis in Gallos posse transferri. nam & Rex in publico procerum conuentu id affirmauit, & Electores festinata electione Henrici VII. idem apertissimè comprobarunt. D E

XII. Accedit ad hæc clarissimum testimonium eorundem Electorum in quodam publico instrumento, quod infrà subijciemus, ac suprà citauimus. hoc enim eius instrumenti principium est, [Complectens ab olim sibi Romana Mater Ecclesia quadam quasi germana charitate Germaniam, illam eo terreno dignitatis nomine decorauit, quod est super omne nomen, temporaliter tantum præsidentium super terram]. Hæc igitur tot Principum ingenua verissimaque confessio, quamuis nulla alia argumenta suppeterent, an non satis esse ad causam istam finiendam deberet? Veruntamen addam etiam Summorum Pontificum testimonia, non quòd ea magnifieri credam ab aduersarijs, sed tum propter Catholicos, quibus sacrosancta est (vt debet) Pontificum auctoritas, tum etiam vt aduersarius videat, quæ Pontifices dicunt, à probatis historijs & Principum confessione non dissentire, quam etiam ob causam hoc genus testimoniorum, quod, si auctoritatem spectes, primum locum merebatur, in tertium distuli.

CAPVT VI.

Idem asseritur testimonijs Pontificum.

I.

PRIMVM igitur Pontificium testimonium illud esse poterit, quod de Gregorio Quarto refert Paulus Æmilius. sic enim ait lib. 3. de rebus gestis Francorum. Lugduni consilium Episcoporum, quos Ludouici Imperatoris filij contraxerāt, habitum, Imperiumque patri abrogatum. quod decretum mox à Gregorio Pontifice Maximo rescissum est. Eodem pertinet quod scribit Marianus Scotus lib. 3. Chronici, Rex (inquit) Ludouicus Reginam Aquis obuiam ei venientem iubente Papa Gregorio accepit. siquidem filij Ludouici non solùm Imperium patri abrogauerant, sed etiam vxorem Iuditham ei ademerant. Sed vtrumque iubente Gregorio recepit. ex quo refellitur (vt obiter hoc annotemus) quod Sigebertus in Chronico scribit, Gregorium Papam cum filijs Ludouici aduersus patrem eorum conspirasse. nec solùm Marianus Scotus, & Paulus Æmilius, sed etiam Rhegino lib. 2. Chronic. & Aimoinus lib. 5. de rebus gestis Francorum cap. 14 & 16. aliique Sigeberto antiquiores Historici Gregorium Papam Ludouico Imperatori fauisse testantur. Sed (vt dixi) obiter admonui; illud est proprium huius loci, à Gregorio Papa decretum Francorum esse rescissum, quo illi Ludouico Imperium abrogauerant: nec enim id Gregorius ausus fuisset, nisi ab Apostolica sede Imperium ad Francos delatum, atque ab eadem sede pendere intellexisset.

II. Adrianus II. Pontifex Maximus cum accepisset Imperium Ludouici iunioris Imperatoris à Carolo Caluo Rege armis tentari, continuò ad Ca-

solum Legatos, & literas misit plenas auctoritatis: de quibus sic loquitur Aimoinus lib. 5. capitulo 24. In epistolis (inquit) Papę continebatur, vt regnum quondam Lotharij, quod Ludouico Imperatori, spirituali filio eius, hæreditario iure debebatur, & quod ad eum post mortem eiusdem Lotharij redijt, vel homines in eo degentes, mortalium nullus inuaderet, nullus commoueret, nullus ad se conaretur inflectere, quod si quis præsumeret, non solùm per suæ auctoritatis ministerium infirmaretur, verùm etiam vinculis anathematis obligatus, nomine Christianitatis priuatus, cum diabolo omnino locaretur. Et infià capitulo 27. idem Aimoinus narrat, Carolum quidem his literis acceptis molestè tulisse, quòd regnum suum propagare prohiberetur; interim tamen non contempsisse Apostolicum mandatum, sed legatos cum magnis muneribus ad summum Pontificem destinasse.

III. Adrianus IIII. in epistola ad Episcopos Germaniæ, quam refert Ioannes Auentinus lib. 4. annalium Boiorum, Ideo (inquit) Imperium à regno Græcorum translatum est in Alemannos, vt Rex Teutonicorum non antè quàm à Pontifice Rom. consecraretur, Imperator vocaretur, & esset Augustus. Pontifex Romanus promouit Carolum, fecit ei nomen grande, vt esset Imperator.

IV. Alexander III, legatis Imperatoris Græcorum, qui Occidentale Imperiũ iterum cum Orientali coniungi cupiebat, respondit, ita Platina teste, se nolle id in vnum coniungere, quod olim de industria maiores sui disiunxissent.

V. Innocentius III. in epistola ad Ducem Thuringiæ, vnde extat caput, Venerabilem, extra de electione. Illis (inquit) Principib. ius & potestatẽ eligendi Regem in Imperatorẽ postmodũ permouẽdũ recognoscimus, vt debemus, ad quos iure, ac antiqua consuetudine noscitur pertinere, præsertim cùm ad eos ius & potestas huiusmodi ab Apostolica sede peruenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli à Græcis transtulit ad Germanos.

VI. Clemens V. vniuersali Concilio approbante decretum edidit de iuramento, quod Imperatores Pontificibus præstant; vnde extat Clementina, Romani principes, de iureiurãdo. eius decreti hoc est initium: Romani principes Orthodoxæ fidei professores, sacrosanctam Romanam Ecclesiam, cuius caput est Christus redemptor noster, ac Roman. Pontificem eiusdem Redemptoris vicarium feruore fidei, & claræ deuotionis promptitudine venerantes, eidem Romano Pontifici, à quo approbationem personę ad Imperialis celsitudinis apicem assumendæ, necnon vnctionem, consecrationem, & Imperij coronationem accipiunt, sua submittere capita, non reputarunt indignum; seque illi, & eidem Ecclesiæ, quæ à Græcis Imperium transtulit in Germanos, & à qua ad certos eorum Principes ius, & potestas eligendi Regem in Imperatorem postmodum promouendum, peruenit, adstringere vinculo iuramenti; prout tam mos obseruationis antiquæ, temporibus nouissimis renouatæ, quàm forma iuramenti huiusmodi sacris inserta canonibus manifestant.

VII. Pius II. in epistola ad regem Turcorum Mahumethum, quæ est inter eius epistolas 396. Hortatur ad fidem Christi amplectendam eundem Mahumethum, eique si id faciat, ius ac titulum Orientalis Imperij pollicetur. *Nos, inquit, te Græcorum & Orientis Imperatorem appellabimus, & quod modò vi occupas, & cum iniuria tenes, possidebis iure.* Et infrà; *Et sicut antecessores nostri Stephanus, Adrianus, Leo aduersus Hestulphum, & Desiderium gentis Longobardiæ Reges, Pipinum, & Carolum Magnum accersiuerunt, & liberati de manu tyrannica Imperium à Græcis ad ipsos liberatores transtulerunt; & nos in Ecclesiæ necessitatibus tuo patrocinio vteremur, & vicem redderemus accepti beneficij.* Cùm igitur in gratiam Cæsarum & in odium Pontificum controuersia hæc ab Illyrico in medium sit allata, si inter se ipsi consentiunt, vt reuera eos consentire veterumque testimonijs demonstrauimus; quid nos amplius disceptare necesse est? Sed accedamus tamen ad rationem, & titulos omnes excutiamus, quibus aduersarij fingunt, Imperium Romanum ad Carolum peruenisse.

CAPVT VII.

Imperium Germanorum non esse acquisitum iure belli.

SEX omnino tituli sunt, quibus homines regna atque Imperia possidere solent, Ius belli, Beneficium diuinum, Successio hæreditaria, Electio populi, Donum Principis, Summi totius Ecclesiæ Præsulis decretum. aut enim aliquis per se Imperium occupat, aut accipit illud ab alio, si per se occupat, iure belli dicitur possidere, qui est primus titulus; quo titulo Cyrus, Alexander, Iulius, alijque nonnulli summa Imperia tenuerunt. Si accipit ab alio, aut à Deo singulari vocatione, aut ab hominibus; si à Deo, iam est secundus titulus, isque omnium iustissimus, quo titulo, Moyses, Aaron, Saul, Dauid, Petrus principatum vel Ecclesiasticum, vel Politicum adepti sunt. Si verò ab hominibus; aut naturali successione, aut electione voluntaria: si naturali successione, iure hæreditario regnare dicitur, qui est titulus tertius, quo Salomon Dauid, Tiberius Augusto, Ludouicus Carolo, atque alij alijs successerunt: si electione voluntaria, aut multitudo eligit, aut princeps; si multitudo, inde est quartus titulus, quo Claudius, Galba, Vespasianus, ac cæteri deinceps Romani Imperatores vt plurimum electi sunt: Si à solo Principe, aut is Politicus est, aut Ecclesiasticus: si Politicus, oritur quintus titulus, quo titulo imperarunt Lucius Verus à Marco Antonino, Maximianus à Diocletiano, Valens à Valentiniano, Theodosius, à Gratiano; & si qui sunt alij Principes à præcedentibus Principibus ad Imperium vocati. Si denique à Principe Ecclesiastico Imperator dicatur, existet titulus sextus, quo nos asserimus, Carolum Magnum, & qui eum sequuti sunt, Germanos Imperatores ius Imperij esse adeptos.

Quæ cùm ita sint, si primos quinque titulos in Imperio Germanorum locum non habere demonstrauerimus, efficiemus profectò, Carolum Magnũ aut

à Pon-

à Pontifice Maximo Imperium habuisse, aut omnino non habuisse, quomodo enim habuit quod nec ipse armis occupauit, nec successione hæreditaria, nec diuina aut humana electione suscepit? quod si Carolus Magnus Imperator non fuit, certè nec cæteri Francorum, Germanorumue Reges Imperatores fuerunt; nec Rodulphus, qui nunc est in Imperio, iure Imperator dici potest. Videat igitur Illyricus, ne, dum Imperatoribus adulatur eosque multis falsis titulis onerat, eosdem vero iure imperandi priuet, ac de solio Cæsarum deturbet imprudens.

Ordiamur à primo titulo, quem Illyricus præter cæteros asserit, ac pro viribus propugnat. Obtinuit Carolus Magnus paterna hæreditate regnum Francorum, expugnauit deinde Longobardos, atque ex ea victoria Rex etiam Longobardorũ appellari cœpit: at cum Romanis nunquam pugnauit, Romanam vrbem vi nunquam intrauit, semper socius & amicus, deinde etiam patricius Romanorum, hostis & inimicus nunquam fuit. id quod Historici omnes clamant, ac præsertim Albertus Krantzius lib. 2. Saxoniæ, & Eginartus in vita Caroli. nec poterit Illyricus vnam syllabam contrà producere. qua ratione igitur iure belli Romanos subiectos habuit, qui cum Romanis bellum nunquam habuit?

At (inquies) regnum Longobardorum in Italia, quod Carolus armis adeptus est, aliquando Romana prouincia fuit. Sed si omnes qui Romanas prouincias occuparunt, Imperatores Romani dicendi essent; nimium multos Imperatores haberemus. nam (vt cætera nunc omittam) Gallia, Hispania, Anglia, quæ nunc à Regibus tenentur, Romanæ prouinciæ aliquando fuerunt; num igitur rectè facerent Reges Gallorum, Hispanorũ, atq; Anglorũ si se Romanos Cæsares appellarent? non opinor hoc dicturũ Illyricum, aut eorum aliquem, qui decus Imperij in sola Germania conseruari cupiunt. Quare neque Carolus eo solùm nomine Romanus Imperator dici potuit, quòd Longobardis regnum Italiæ eripuerit, quod antea Romanorum prouincia fuerat.

Deinde si Carolus iure belli Romanum Imperium sibi parauit, quo tempore id fecit? ante coronationem à Leone Papa acceptam, an postea? si antea, cur igitur vsque ad eam diem neque ipse se in suis diplomatibus, quorum nonnulla apud Ioannem Auentinum exstant, Imperatorem Romanorum vocat, neque ab vllo Historicorum hoc nomine appellatur? si postea, cur igitur ab eo die, cùm Imperium nondum haberet, Imperator, & Augustus cùm in proprijs literis, tum in omnibus historijs incipit appellari? sed fortasse neque antea neque postea, sed illo ipso tempore quo armis Imperium occupauit, coronam etiam & consecrationem accepit. Id verò dici non potest; nam ex Adone, alijsque Historicis suprà notatis constat, Carolum quo anno à Pontifice coronatus est, Romam venisse, non vt hostem ad expugnandam Vrbem, sed vt Patricium; tum orationis gratia, vt inquit Ado, tum etiam, vt exitus probauit, ad causam cognoscendam, quæ inter Pontificem, & seditiosos quosdam ciues fuerat exorta.

Ac ne fortè hic aduersarius audito nomine iudicij, à Rege Pontificem iudicandum esse clamet, placet ex lib. 3. Pauli Æmilij adscribere, qualis eius iudicij forma fuerit. *Cogniturus* (inquit Æmilius) *de Leone venerat Rex; cùm verò ad rogandas sententias descendit, tunc Episcopi magis sacrosanctæ potestatis, quàm Regis maiestatis memores, consentienti ore reclamauere, summum optimumque Regem esse Carolum; sed cuinam tandem de Pontifice Maximo iudicium facere fas esse? susciperet Leo in gremium causam suam: quiq; in cæteros clauium ius haberet, de se quoque ipse incorruptè iudicaret, solo numine vel teste conscientiæ, vel vindice, ita Leo (haud ægrè ferente Franco demptum sibi graue onus de Pontifice Maximo iudicandi) suggestum conscendit, crimen iureiurando diluit.* hæc Æmilius, consentiunt Platina in vita Leonis Tertij, Iacobus VVimpfelingius in Epitome rerum Germanicarum cap. 9. & alij. Sed hæc præter causam dicta sunt, vt lapidem in via occurentem remoueremus.

Quod autem ad rem præsentem pertinet, ex Historicis omnibus apertè colligitur, Carolum non illo ipso anno quo coronatus est, Imperium armis occupasse. nam præter ea quæ dicta sunt, scribit Abbas Rhegino lib. 2. Chronici, Carolum ex Rauenna misso filio Pipino cum exercitu Beneuentum, sine milite Romam venisse, atque à Pontifice, Clero, Senatu, Populo, amicè magnificeque susceptum. quamquam neque in hoc anxiè laborandum erat. Siquidẽ aduersarius in hoc ipso libro de translatione Imperij, quem refutandum suscepimus, pluribus locis quod volumus confitetur; sic enim ait pag. 7. *Carolus iure, ac vi belli occupauit Occidentale Imperium, antequam Leo eum coronaret.* & pag. 15. *Constat* (inquit) *Carolum amplius viginti annis ante illam Leoninam (penè dixissem vulpinam) Papæ coronationem, totum Occidentale Imperium occupasse, & tenuisse.* Redit igitur argumentum nostrum. si amplius viginti annis ante illam, quam tu vocas Leoninam, coronationem occupauerat Carolus totum Occidentale Imperium, atque ea de causa Imperator Romanorum erat; cur amplius viginti annis Imperatorio nomine abstinuit? cur omnes Historici à coronatione Caroli primum annum eius Imperij numerant? cur annos solum 14. quot videlicet à coronatione ad obitum eius fluxerũt, Carolo Imperatori tribuunt? cur vsque ad eam diem in Oriente Imperium fuisse, ac tum demum in Occidentem translatum esse dicunt? Hæc enim omnia falsa sint necesse est, si (vt Illyricus dicit) viginti annis ante Leoninam coronationem Carolus Magnus Imperator fuerat.

Audi Abbatem Vrspergensem, à quo non dissentiunt cæteri scriptores: *Anno* (inquit) *Dominicæ Incarnationis 801. ab vrbe verò condita 1552. Carolus Magnus, Rex Francorum, Pipini Regis filius, 74. ab Augusto Romanorum Imperator consecratus est, anno regni sui 33. Sic imperauit annis 14.* Et infrà; *His est annus regni eius 33. Imperij verò primus.* Et ibidem paulò antè, *Hucusque Romanum Imperium à temporibus apud Constantinopolim, Constantini Magni Helenæ filij, in Græcorum Imperatoribus mansit: ex hoc iam ad Reges Francorum, & ad Imperatores per Carolum transit.* Sed habet fortasse Illyricus firmissima præsidia, quibus sententiam suam tueatur. Imò verò tam sunt inepta & ridicula argumenta quæ profert, vt me illa propemodum pudeat commemorare.

I. Primum igitur in epistola dedicatoria argumentum ducit ex historia Lucij Flori, qui in eo prælio, quo Pompeius à Cæsare victus est, & Romana Monarchia quodammodo costituta, initium victoriæ Cæsaris factum esse scribit à quibusdam Germanorum cohortibus, quæ in exercitu Cæsaris militabāt. *Possis* (inquit Illyricus) *verissimè dicere, non tantum tempore Caroli Magni Germanorum sanguine ac virtute Imperium acquisitum, sed etiam mox ab initio constitutum: nemo dubitat, à Iulio Cæsare, idque potissimum Pharsalico prælio contra Pompeium, Imperium Romanum partum, constitutumque esse. At ibi sex illæ (teste Lucio Floro) Germanorum cohortes in subsidijs collocatæ, quæ subitò, & quasi vno impetu tum numerosissimum equitatum Pompeij in montes fugarunt, tum ingentem sagittariorum, ac leuis armaturæ eiusdem numerum conciderunt, & denique etiam legiones ipsas Pompeij validissimas in fugam conuerterunt, principium & caput totius eius victoriæ, vt omnes historici testantur, fuerunt.*

Quis hoc Illyrici argumentum non rideat? nam in primis omnino credibile, est eas cohortes (tres autem fuerunt, vt Cæsar significat lib. 3. de bello ciuili, non sex; vt Illyricus ex Floro falsò citat) quæ initium victoriæ dederunt, non Germanorum millitum fuisse; & vel corruptum esse Flori codicem, vitio librariorum, vel Florum ipsum errore esse deceptum. nam Appiannus Alexandrinus, libro secunda de bello ciuilli, & Dion Cassius libro quadragesimo primo historiarum, enumerant diligenter eas gentes quæ in exercitu Cæsaris erant, ac Germanorum nullam omnino mentionem faciunt, sed solùm Italorum, Gallorum, Hispanorum, atque Græcorum. Deinde Appianus loco notato scribit Cæsarem maximam spem victoriæ in Italicis militibus posuisse; ipse autem Cæsar libro tertio de bello ciuili, disertis verbis testatur, posuisse se spem victoriæ in illis tribus cohortibus, quas in subsidium collocauerat, & à quibus, vt ipse præuiderat atque monuerat, initium victoriæ factum est. ex collatione igitur Appiani & Cæsaris, eas cohortes, quę victoriam Cęsari attulerunt, Italicorum, non Germanorum fuisse manifestè colligitur. Ad hęc Cęsar libro 7. de bello Gallico indicat se interdum vsum esse in bello aduersus Gallos opera Germanorum, sed equitum duntaxat, aut peditum leuis armaturæ, qui inter equos pugnare soliti essent. At cohortes illę, de quibus nunc loquimur, non equitum, nec peditum leuis armaturæ, sed instructissimarum legionum cohortes erant, vt idem Cęsar in tertio libro de bello ciuili demonstrat. denique cùm prælium illud Pharsalicum celeberrimum fuerit, & ab ipso Cæsare, ab abbreuiatore Liuij, à Plutarcho, Appiano, Paterculo, Lucano, Tranquillo, Diono, Eutropio, Orosio, totque alijs illustribus scriptoribus memorię proditum sit: qui factum est, quæso vt nulli eorum in mentem venerint Germanicę istę cohortes, quę sua virtute tantam victoriam pepererunt.

Verùm quid opus est de hac re amplius litigare? etiamsi verum esset quod Florus dicit, quid tandem Illyricus lucraretur? num propterea Germani Ro-

A manum Imperium sibi iure vindicare possunt, quia in exercitu Iulij tres Germanorum cohortes acerrimè pugnauerunt? quid enim aliud eis præter stipendium pro opere, gratia pro fide, laus pro virtute debebatur? quæ omnia cùm à liberalissimo Imperatore sine dubitatione cumulatissimè fuerint persoluta, quid quærunt amplius? Denique si præter stipendium, Imperium ipsum Romanum Germani milites illo die sibi pararunt: cur illud à Iulio, vel Augusto, vel cæteris Principibus non repetebant? cur annis amplius octingentis de re tanta siluerunt? cur omnes scriptores, vt suprà docuimus, primordia Germanici Imperij à Carolo Magno deducunt? Sed B nolo diutius in his nugis tempus terere; præsertim cùm his nugis aliæ nugæ successuræ sint, quæ me, velim nolim, non paruo tempore detinebunt.

II. Igitur 2. Illyrici argumentum ducitur ab ea victoria quam Germani duce Arminio de tribus Romanorum legionibus retulerunt. quod argumentum his verbis Illyricus proponit in eadem epistola dedicatoria: *Hue*, inquit, *referre possis, quod & mox post Iulium, sub Augusto, Germani duas Aquilas Romanis iustissimo bello abstulerunt. Sicut inter alios historicos idem Lucius Florus inquit: Duas Aquilas Germani, cæso exercitu, Romanis abstulerunt, & adhuc retinent. Quibus iure belli, virtuteque partis insignibus, etiamnum Germanorum Imperium in protesta-* C *tionem defensionemque iuris sui, contra omnes aduersarios constanter vtitur, cùm antè Romani simplicibus Aquilis in suis insignibus vterentur.* Et infrà: *Quandocunque ergo volet Romanus Sacrificus, aliique Imperij æmuli cognoscere Germanorum Monarchiæ originem, ac ius, intueantur modò, ac contemplentur eius gloriosa insigna, bicipitem Aquilam ostentantia, & mox ea illos de origine iureque suo abundè edocebunt, ac vel inuitos conuincent.* Hęc ille. Enumeremus nos modò huius argumenti peccata. primum superiori ar- D gumento repugnat: nam si Pharsalica victoria Imperium Germanis peperit, vt superiore argumento concludere conabatur Illyricus, qui fieri potest, vt origo Germanici Imperij tum cœperit, cùm Germani Romanis duas aquilas eripuerunt; quod longo post tempore factum est; Deinde falsum est, iustissimo bello virtuteque Germanorum (vt Illyricus iactat) duas Aquilas Romanis ereptas. non enim bellum, sed rebellio illa Germanorum fuit, vt Paulus Orosius scribit libro sexto, siue potius perfidiæ scelus, vt eam Velleius appellat, libro secundo, neq; enim in acie collatis signis Germani vicerunt, sed improuisos adorti Romanos conciderunt. sic enim Florus E tradit libro quarto. *Itaque* (inquit) *improuidum, & nihil tale metuentem improuisò adorti, cùm ille (ò securitas:) ad tribunal citaret, vndique inuadunt, castra rapiunt, tres legiones opprimuntur. Varus perditas res eodem quo* Cannensem diem Paulus, & fato est & animo sequutus: nihil illa cæde per paludes, perq; siluas cruentius, nihil insultatione barbarorum intolerantius, præcipuè tamen in causarum patronos: alij oculos, alij manus amputabant: vnius os sutum, recisa prius lingua, quam in manu tenens barbarus; Tandem (inquit) vipera sibilare desiste. ipsius quoque Consulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat, effossum, signa, & aquilas duas

adhuc

adhuc barbari possideret: tertiam signifer, prius quã in manus hostium veniret, euulsit, mersamque intra baltei sui latebras gerens, in cruenta palude sic latuit. Hæc Florus, cuius verbis non legitimum prælium, sed excitatam repentè seditionem, & furorem barbaricum descriptum videmus. Adhæc figmentum est Illyrici, quòd Romani Imperatores bicipitem aquilam in insignibus ferant ob duas illas aquilas ab Arminio quondam Vari Legionibus detractas. non enim duas aquilas in insignibus Imperatores gerunt, sed vnam diuisam in duo capita: cuius rei causa illa est, quòd Imperium esset inter duos Principes diuisum, quorum alter in Occidente, alter in Oriente, sedem habebat. quod præter alios scriptores, ipse etiam Illyricus probat Cent. nona capite decimo sexto col. 631, Denique non rectè colligit Illyricus, Germanos ius adeptos in Imperium Romanum, quia duas aquilas Romanis eripuerunt. nam si ita liceret colligere, multo iustiùs sibi Carthaginenses, Parthi, Persæ, aliæque gentes Romanum Imperium vendicarent, quàm Germani; Siquidem Annibal Carthaginensium Imperator, nõ duas aquilas ex insidijs rapuit, sed ad Ticinum primò, deinde ad Trebiam, tertiò ad Trasimenum, quartò ad Cannas, totos Consulares exercitus fudit, idque tanta Romanæ nobilitatis strage, vt ex postremà hac victoria, duos modios annulorum aureorum Carthaginem miserit, cuius rei, vt omittam ceteros, testis est Lucius Florus, libro secundo. Parthi postmodum, Orode Rege, eodem Floro teste libro tertio, capite vndecimo, cum Crasso Roman. Imperatore congressi, vndecim legionibus Romanorum deletis, signis quoque, & aquilis ereptis, & ipso Imperatore occiso, victoriam de Romanis maximam retulerunt. Sapores verò Persarum Rex, non exercitum solùm Romanorum profligauit, sed etiam Romanum Principem Valerianum vi cœpit, eumque ad extremam vsq; senectutẽ, ignominiosissimã seruitutẽ seruire coegit. vt scribit Eutropius lib. sexto Orosius libro septimo alijque permulti; nec tamen vnquam vel Annibal, vel Orodes, vel Sapores Romanorum se Imperatores appellarunt. verùm ne Arminius quidem id nomen sibi vsurpare auderet, nisi iam tandem post mille quingentos annos eum purpura & diademate vel inuitum ornare decreuisset Illyricus.

III. Veniamus ad 3. Illyrici argumentum, quod ex verbo Dei, admirabili artificio scilicet, contexitur. Regna atque Imperia (inquit Illyricus pag. 2. 3. 4. & 5.) non sacrificulorum cerimonijs, sed gladio, ac iure belli Deus transferre solet, testatur id Deus illa nobili monarchiarum pictura diuinitus Danieli monstrata, Daniel. secundo & quarto. Idem perpetua experientia confirmat: sic Nembrotus, Ninus, Semiramis, & alij facti sunt robusti venatores coram Deo. Sic iure ac vi belli, aut gladij, Imperium transiuit à Babylonijs ad Persas, à Persis ad Macedonas, à Macedonibus ad Romanos, & à Romanis ad Germanos. Hanc rationem transferendi regna ac dominia declarat Deus Hierem. 27. & Isaiæ 45. Hac igitur diuinitus ordinata via, Germanica natio longè amplissima & robustissima, Occidentale Imperium occupauit.) Hęc ille. Hic ego primùm quęro, an Deus plerumq; solùm, an verò omnino semper Re- A gna transferre soleat vi gladij. si enim plerumque non autem semper, dixeris; iam argumentum per se concidet. non enim rectè colliges: Plerumque Regna transferuntur vi gladij: igitur regni Romani trãslatio à Græcis ad Francos vi gladij facta est, quod enim plerumque fit, potest etiam aliquando non fieri. Sin autem, semper omnino, responderis, falsum assumes. nam trãslatio Reipub. Hebræorum à Iudicum potestate ad Regiam gubernationem; & rursum translatio eiusdem Imperij à Saule ad Dauidem, ac deinde à Ioramo & Iehu, prophetica vnctione, non vi gladij facta est. 1. Reg. 9. & 16. & 4 reg. 9. tametsi enim bellum fuerit Dauidi cum Isboset filio B Saulis; tamen sine bello regnum obtinuerat super domum Iuda. Iehu verò etsi Regem Ioram, & Iezabel Reginam, & stirpem omnem Regiam interfecit, id tamen non bellum fuit, sed vltio diuina: nec enim vllus restitit Iehu, aut cum eo more belli pugnauit. Viderit igitur Illyricus, an sit falsum & contra Dei verbum, quod ipse confidenter asseruit, Deum non cæremonijs Sacrifici, sed iure ac vi belli regna transferre. deinde trãslatio maximæ partis regni Hebræorum à Roboam ad Hieroboam sine bello facta est 3. Reg 12. translationem eiusdem regni post Babylonicam captiuitatem à domo Iuda ad domum Leui, hoc est, à Ducibus ad Sacerdotes, certè non bellum, sed populi consensus fecit. translationem alterius partis C Romani principatus ab Vrbe Roma ad Constantinopolitanam ciuitatem, ex qua factum est postea vt Græci aliquando Romanis imperarent, nonne sine gladio sola Constantini voluntas effecit? translatio regni Francorum à Merouingis (vt Historici loquũtur) ad Carolingos, nonne Pontificis auctoritate, & procerum consensu sine armis facta est? denique, vt alia multa prætercam, translatio Imperij Rom. à Francis ad Saxones, nonne cum incredibili omnium pace & tranquillitate, sine vllius sanguine facta est? non igitur est verum quod Illyricus ait, perpetuam experientiam testari, Regna atque Imperia vi gladij solere transferri.

Sed rursus ab Illyrico quæro, vtrum Nembrotũ, D Ninum, Semiramidem, Nabuchodonosor, Cyrum, Alexandrum, Iulium, quorum similem videri voluit Carolum Magnum, iure, an iniuria, regna occupasse velit? si enim iniuriam, responderit; iniuriam faciet Carolo, &, qui ei successerunt, Germanis omnib. Imperatoribus: cũ titulum iustissimum, quem nos Historicorum omnium testimonio Imperatores nostros habere defendimus, ipse illis detrahat, & pro eo latrocinium Tyranidemque substituat. sin autem iure, dixerit, quod eius verba satis apertè indicare videntur; tum sine dubio cum verbo Dei, & ipsa ratione pugnabit. nam etsi Deus sit, qui vt scripturæ loquuntur, transfert Regna, atq; E Imperia, quique Nabucodonosor, & Cyro, alijsque monarchis, regna maxima attribuit: non tamen propterea illi iustè regna aliena inuadebant, & igni ac ferro omnia deuastantes, viam sibi ad summam potentiam, & gloriam patefaciebant.

Certè de his monarchis Sanctus Augustinus ita scripsit libro quarto de Ciuitate Dei. cap. 6. *Inferre bella finitimis & inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos sola Regni cupiditate conterere, & subdere,*

ſubdere, quid aliud quam grande latrocinium nominandum eſt? Neque huic ſententiæ teſtimonia illa repugnāt, quæ Deum auctorem translationis ac mutationis Regnorum faciunt. Deus enim vtitur mala voluntate (quam tamen ipſe non fecit) aliquorum hominum, ad aliorum peccata punienda: & ſic interdum admirabili ratione prouidentiæ ſuæ quibuſdam Regna adimit, quibuſdam largitur; vt & qui Regno cadit, iuſtiſſimè cadat, nec tamē iuſtè poſſideat, qui regnum inuadit. Ac longè alia ratione Deus prouinciam Palæſtinæ filijs Iſrael poſſidendam tradidit, quàm illam eandem vel Salmanaſſar, vel Nabuchodonoſor poſtea tradiderit. ſiquidem filij Iſraël duce Ioſue laudabili obedientia cum Palæſtinis pugnabāt; illiſque ad internecionem deletis, terras eorum ſibi vindicabant. Salmanaſſar & Nabuchodonoſor deteſtabili ſacrilegio Dei populum captiuum ducebant, nec imperio Dei, ſed prauæ ſuæ cupiditati obſequebantur; tametſi Deus ipſis etiam ignorantibus & nolentibus vtebatur ad id quod iuſtiſſimè fieri ipſe volebat. Explicant hanc rem accuratè ſanctus Auguſtinus lib. de gratia & libero arbitrio capit. 20. & 21. & Hugo de ſancto Victore libro primo de Sacramentis parte quinta cap. 29. Sed nobis vnum ſcripturæ teſtimonium hoc loco ſatisfaciet. Iſaiæ 10. ſic loquitur Dominus ad Regem Aſſyriorum: *Væ Aſſur; virga furoris mei, & baculus ipſe eſt. in manus eius indignatio mea. ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quaſi lutum platearum. ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor eius non ita exiſtimabit, ſed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium non paucarum. dicet enim, Nunquid non Principes mei ſimul reges ſunt?* Et infrà: *Erit cùm impleuerit Dominus cuncta opera ſua in monte Sion, & in Hieruſalem, viſitabo ſuper fructum magnifici cordis Regis Aſſur, & ſuper gloriam altitudinis oculorum eius. dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, &c.* Hoc enim loco apertè videmus, miſſum fuiſſe à Deo regem Aſſyriorum ad occupandam & diripiendam prouinciā Hebræorum, quòd ita eſſent eorum peccata promerita: ipſum tamen Regem Aſſyriorum non eo animo profectum, vt tamquam Dei miniſter peccata puniret; ſed vt per aliorum cladem & ſubiectionem ipſe creſceret, & ſemper lōgius latiuſq; regnaret. Quare nec ita miſſum fuiſſe intelligere debemus, quaſi præceptum habuerit, vbi obedientia laudaretur; ſed quia permiſit Deus vt cupiditatem ſuam expleret in eum populum, qui tali vexatione dignus erat, puniendus etiam ipſe poſtea, quòd alienam prouinciam nullo iure ſibi vindicaſſet. Quod etiam hoc tempore de Turcarum Imperio dici poſſe, nemo piorum & prudentium Chriſtianorum dubitat. quis enim ambigere poteſt, quin diuina prouidentia, quæ transfert Regna atque Imperia, factum ſit, vt ad noſtra punienda peccata, Rex Turcarum Græcis prouincias vniuerſas; & nuper etiam Rhodum, Chium, Cyprū, & magnam Pānoniæ partem Latinis eripuerit? & cōtrà tamen nemo niſi Turca aut Turcarum amicus negabit, quin per ſummam iniuſtitiā Othomannus alienas prouincias occuparit. Hæc ego paulo fuſius tractaui, quòd Illyricus ita loquatur de hac re ambi-

A guè, vt veriſſima latrocinia pallio prouidentiæ diuinæ tegere, & Principes ad aliena regna occupanda exhortari voluiſſe videatur. Sed de hoc tertio argumento ſatis diximus. Sequitur quartum.

IV. *Imperialem* (inquit Illyricus pag. 44. & 45.) *dignitatem inde habuit* (Carolus) *quò, ſicut Theodoricus primus Gothicus Rex fuit adoptatus à Zenone Imperatore, accepitque dono Romam & Italiam vnà cum ſuis ſucceſſorib. ac inſuper ea dignitate Odoacrem exuit: ita porrò Longobardi, cōprobante & iuuante Conſtantinopolitano Imperatore, eadem gloria, iure, & poſſeſſione exuerunt Gothos, ac denique Reges Longobardicos Francici Reges, præſertim verò Carolus Magnus,* B *vicit, & dignitate poſſeſſioneque Occidentalis Imperij ſup Roma ac Italia exuit, ipſeq; eo iure belli potitus eſt. quare etiam mox Romani poſt victos Longobardos illi iurarunt, quod factum eſt amplius 20. annis ante illam actionem ſub Leone Papa (vt iſti aiunt) factam, per quam Papiſtæ dicunt eſſe translatum Imperium ad Frācos.* Hæc ille. Huius argumenti tot mihi videntur eſſe mendacia, quot ſunt ſententiæ. Principiò nō exuerūt Longobardi Gothos poſſeſſione Italiæ, ſed Græci Imperatoris duces Beliſarius & Narſes; vt Procopius, Agathius, Iornandes Leonardus Aretinus, Paulus Diaconus, & alij omnes teſtātur, qui de bellis Gothorum & Longobardorum ſcripſerunt. Tantum verò abeſt vt Imperatore comprobante & iuuante Lon- C gobardi Italiam occupauerint, vt potiùs cum ipſo Imperatore, & eius Exarchis longo tempore de Italiæ poſſeſſione pugnauerint, vt ex libris Pauli Diaconi de rebus geſtis Longobardorum, & ex alijs Hiſtoricis cognoſci poteſt. Quid, quòd Paulus Diaconus in vita Iuſtiniani ſenioris ſcribit, Longobardos in Italiam à Narſete inuitatos fuiſſe, vt Imperatorem eius prouinciæ poſſeſſione ſpoliarent? Quandomodum autem Franci potuerunt Longobardis Vrbem Romam eripere, quam illi numquam poſſiderunt? ſiquidem ex hiſtorijs omnib. illius temporis conſtat, Longobardos, etſi magna Italiæ parte potirentur, nūquam tamen Vrbem Romam, aut prouincias Italię, D Campaniam, Apuliam, & Calabriam, Græcis Imperatoribus adimere potuiſſe. En igitur quanta fide ſit dignus Illyricus, qui nouas hiſtorias, repugnantibus Hiſtoricis omnibus, comminiſcitur.

Porro Ciues Romani, exactis Italia Longobardis, ſi Carolo Magno iurarunt (nec enim eiuſmodi iuſiurandum apud idoneos auctores inuenio) non vt Principi, aut domino, ſed vt Patricio, & defenſori iurarunt. Hadrianus enim Pontifex cùm fideli opera Caroli Magni vſus eſſet in expellendis Longobardis, qui perpetuis excurſionibus ditionem Romanam infeſtabant, Patricium eum Romanorum, & defenſorem appellauit, vt Gratianus ſcribit diſt. 63. can. Hadrianus. & can. In Synodo. Neque de ea re E dubitari poteſt. cùm & Hadrianus Papa in epiſtola ad Tataſium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, Carolum Francorum & Longobardorum ducem, Patriciumque Romanorum appellet, & ipſe ſe eiſdē nominibus in diplomatibus ſuis appellare conſueuerit.

V. Reſtat argumentum poſtremum, quod Illyricus ex quatuor teſtimonijs texit. Primo loco pag. 45. teſtimonium petit ab Hermanno Comite Nouæ aquilæ,

quilæ, qui libellum de Francorum origine & sedibus ad Carolum quintum scripsit, cuius auctoris verba, vt etiam quædam alia aliorum, Illyricus aliquoties repetit, & tanta prolixitate, vt planè metuere libro suo videretur, si paulò tenuior appareret. Deinde pag. 57. addit testimonium Andreæ Alciati nobilis Iureconsulti. & pag. 58. & 59. adiungit his Gothfridum Viterbiensem, ac Blondum Flauium pag. 60. Quid igitur hæc testimonia valeant, breuiter expendamus.

Hermannum Comitem, & Alciatum, quòd nostro sæculo vixerint, non cogimur magnifacere: præsertim cùm eis plurimos auctores, eosque antiquissimos & integerrimos obijcere possimus. Videtur tamen Hermannus, vt etiam Fridericus Imperator, quem ipse citat, non tam de iure ac titulo Imperatoris, quam de possessione Imperij loqui, qua in re ab eo non dissentimus. nec enim affirmamus Leonem Pôtificem armis Imperium de manu Græcorum eripuisse, ac deinde sic partum & acquisitum Carolo donauisse; sed ius ipsum quod Græcus Imperator in prouincias Occidentalis Imperij habebat, nec non titulos, honores, ac dignitates Augustorum, ac dignitates Augustorum, à Leone Pontifice Carolo impertitas asserimus. qua communicatione factum est, vt Carolus, & ea quæ iam bello sibi pepererat, iusto titulo, vt legitimus Imperator possideret; & ius item haberet ad ea recuperanda quæ Romani Imperatoris antè fuissent. Itaque non pugnat quod Hermannus scribit, Francorum sanguine partum Imperium, cum eo quod Historici veteres summo consensu tradunt, Imperium à Græcis ad Francos Pontificis auctoritate translatum, si ille de possessione, isti de iure loquuti esse intelligantur. Quod quidem tam perspicuè etiam Alciatus scribit, vt mirari satis non possim, cur hunc auctorem in sententiam suam Illyricus pertrahere voluerit. Hæc enim sunt Alciati verba, quæ Illyricus producit pag. 57. *Igitur*, inquit, *Carolus Maximi hac expeditione apud omnes nationes nomine acquisito, nulli non formidabilis, cùm arma per Germaniam omnem Pannoniasque circumtulisset, & non Italiam tantùm, sed & Illyrici aliquas regiones Græco eripuisset; vt iustum aliquem titulum adepto Imperio prætendere posset, Cæsarem se, & Rom. Imperatorem à Pontifice, populoque Romano, designari procurauit.* Audis ne, Illyrice, quid tuus Alciatus dicat? iustum titulum accepisse dicit Carolum à Pontifice populoque Romano. si autem iustum titulum dare, nihil tibi esse videtur; cur paulo ante dicebas, Italiam à Zenone Imperatore Theodorico Regi fuisse donatum? neque enim Italiam à se expugnatam Zeno tradit Theodorico, sed ius dumtaxat expugnandi & occupandi dedit. Quare quemadmodum (te auctore) Zeno Italiam Theodorico verè donauit, cùm ius ad eam tribuit, quam ille tamen suo labore, & Gothorum sanguine sibi parauit; ita nos patiaris cum tot suprà citatis auctoribus dicere, Occidentale Imperium à Pontifice Leone Carolo Regi verè esse donatum, cùm iustum titulum tribuerit licet possessio armis quærenda & retinenda fuerit. Vnum tamen hoc loco non est prætereundum, quod Alciatus scribit, à Carolo Imperium procuratum, non modò sine certo auctore, sed etiam repugnantibus plerisque veteribus auctoribus scribi. Eginarthus enim, Caroli Cancellarius, Conradus Abbas Vrspergensis, Albertus Krantzius, & Ioannes Cuspinianus, quos cap. 2. mendacio quintodecimo, suprà citauimus, testantur Carolo nihil tale speranti, vel etiam recusanti, Imperium à Pontifice esse delatum. quibus certè auctoribus quin maior fides quàm vni Alciato habenda sit dubium esse nemini potest.

Sequitur testimonium Gotfridi Viterbiensis, & Blondi Flauij. Sic igitur Gotfridus: *Carolus, vt fungi statuit diademate mundi, Pontificis summi manibus decreuit inungi.* Blondus verò: *Otho pater* (inquit) *filium Othonem (re in Saracenos Græcosque bene gesta, reuersum.) consortem Imperij adsciuit, voluitque Imperatorem à Romano Populo ex prisca consuetudine acclamari, quem Pontifex inunctum Imperiali diademate insigniuit.* Ex his testimonijs colligit Illyricus, nihil omnino Pontificem Imperatori conferre, nisi theatralem & pompaticam cæremoniam, eamque non arbitratu suo, sed Principis iussu vel nutu. At id non rectè colligi, facilè ex his quæ diximus demonstrabitur. non enim Carolus ita fungi statuit (vt Gothfridus loquitur) mundi diademate, vt illud sibi, nullo dante, per se arripere ac vindicare voluerit. id enim nec ab vllo antiquo scriptore asseritur, & multis apertè repugnat. nec scriptoribus modò, sed etiam moribus & pietati Caroli Magni repugnare videtur. Itaque non antè Carolus Imperium sibi assumendum statuit, quàm illud sibi à Pontifice Maximo offerri vidit, tum verò etsi initio recusaret, vt veteres auctores scribunt, tandem tamen assensus est, & (vt Gothfredus dicit) tum demum statuit diadema Cæsareum, & vnctionem Imperialem, de manibus summi Pontificis accipere.

Eadem est ferè Blondi sententia de Imperio secundi Othonis. adscitum enim illum dicit à patre ad cōsortium Imperij; sed non negat id Pontifice consentiente factum esse. & Blondus non negat, quamuis nec asserat; asserit Vitichindus, qui Othonis æqualis fuit, nam lib. 3. de rebus Saxonicis extremo scribit, secundum Othonem iam antea inunctum fuisse Regem, & à Beato Apostolico designatum Imperatorem. Quapropter Otho senior nullam Pontifici fecit iniuriam, si eum in Imperij societatem assumpsit, quem ab ipso Pontifice successorem designatum acceperat. Sed iam solutis omnibus Illyrici argumentis, & primo illo titulo profligato, quo potissimùm aduersarius nitebatur, minus erit in confutandis ceteris laborandum.

CAPVT VIII.

Non accepisse Carolum Magnum à Deo immediatè Imperij dignitatem.

ALTER erat titulus, Dei solius donum. nam quemadmodum Aaronem in Republica Iudæorum, & Petrum in Ecclesia Christiana non humana electio, sed Dei solius benignitas summos Antistites

tiftites fecit; & Mosem, Iosue, Othonielem, Gedeonem, Saulem Imperatores ac Principes solus Deus populo suo dedit: sic etiam fieri potuisset, vt Carolus Magnus sine vlla humana vel ope, vel vi, siue arte, aut industria, solius Dei voluntate ad Imperium vocaretur. Sed eiusmodi titulum Carolo Magno nō conuenire, isti omnes auctores ducent, quos cap. 4. 5. & 6. suprà citauimus. ac ne ipse quidem Illyricus, si sibi constare velit, id negare potest. dum enim contendit, Carolum iure belli Imperium sibi parasse, & rursus illud idem, successione hæreditaria, donatione Græcorum, & electione Romanorum obtinuisse; simul certè contendit, non accepisse id munus à solo Deo.

B Duo tamen sunt loca in eo Illyrici libro quem refellendum suscepimus, quæ satis apertè significant, traditum Imperium Carolo Magno fuisse diuinitus. prior locus est pag. 5. vbi ex eo probat Illyricus, non potuisse Papam transferre Imperium; quia Dei solius est posse dicere, Mea sunt omnia, ego do ea cui volo: ego transfero Regna ac Monarchias de gente in gentem meo arbitrio. Sed si hoc argumentum aliquid efficeret, efficeret etiam, nullum omnino Principem electione hominum fieri. & quoniam non solùm Dei solius est Regna transferre, sed etiam non est potestas nisi à Deo, vt Apostolus ait Rom. 13. rursus efficiemus, nec Regem Prætori, nec populum magistratui, nec dominum seruis, nec patentem liberis vllam potestatem posse tribuere.

C Si quis verò pro Illyrico fortè respondeat, Ita esse Deū auctorem primum ac præcipuum omnis potestatis, atque ab eo potissimùm ita Imperia omnia & Regna transferri; vt modò tamen id per se, modò per alios faciat; is quoque pro nobis poterit Illyrico respondere, Imperium Romanum à Græcis ad Francos, Pontificis auctoritate translatum, à Deo esse translatum id enim Deus fecit, sed opera Vicarij sui. nam quod Vicarius accepta à Principe auctoritate facit, id etiam Princeps ipse facit.

D Posterior locus est pag. 61. vbi ex nescio qua visione Constantini Imperatoris Constantinopolitani, Illyricus probat, diuino mandato Carolum Magnum Imperatorem esse constitutum. Sed indignum est argumentum, cui respondeatur. Primùm enim auctor eius visionis non satis magnam fidem apud homines doctos habere solet. nā etsi vir probus, ac pius fuerit, multa tamen fabulosa operi suo inseruit. Itaq; more suo mentitur Illyricus, cùm auctorem hunc antiquissimum, atque ita authenticum esse dicit, vt eius scripta Catholicis quasi propria adyta, & quasi sacra esse, videantur. Deinde ipsa visio (seu vera seu falsa fuerit) nullam mentionem Imperij facit. hæc enim est summa visionis: (*Vincentius lib. 24. Speculi cap. 4.*) Cùm egeret auxilio aduersus barbaros Imperator Constantinus Copronymus, per quietem à Deo monitus est, vt Carolum Regem Francorum adiutorem in eo bello susciperet. Ergo quod Illyricus addit, tū diuino iussu datum esse Carolo Imperium Occidentis à Constantino, figmentum Illyrici est, nisi fortè ipse quoque in quiete somnium aliquod vidisse se dicat. Sed fac postremò & visionem Constantini veram esse, & ea Carolo Imperium Occidentis promissum; quid aliud inde colligi posset; quàm id Imperatori

E Græco à Deo fuisse diuinitus indicatum, quod postea est factum, cùm Carolus Pontificis Maximi auctoritate Imperator Occidentis salutatus est? sic enim & Nabuchodonosor somnio diuinitus immisso didicit Imperium suum ad Persas, & Medos, inde ad Græcos, postremò ad Romanos transferendum nec vllus inde colligit, iussum fuisse à Deo Nabuchodonosor Regem, Regnum suum cum Persis & Medis communicare.

CAPVT IX.

Imperium Romanum non venisse ad Carolum iure hæreditario.

TERTIVS expendendus titulus est, ius successionis hæreditariæ. quo titulo non peruenisse ad Carolū Imperiū Romanorū, nemo negare pōt, nisi qui aut nimiū sit impudēs, aut in historijs nihil legerit. siquidē extra controuersiam est, Pipinum, Caroli Magni patrem, ex præfecto sine magistro aulæ, Regem Francorum dictum esse; idque Zachariæ & Stephani Romanorum Pontificum auctoritate. Auctores nos suprà citauimus cap. 2. mendacio 19. Imperatorem Romanorum fuisse Pipinum nemo scripsit. Quare cùm ex Pipini patris successione nihil aliud Carolus habere potuerit, nisi quod Pipinus habuit; efficitur profectò, Carolum iure hæreditario non Imperatorem Romanorum, sed Francorum Regem solùm, idque non sine Pontificis Maximi beneficio in patrē eius antea collato, esse potuisse.

Deinde certum exploratumq; est, Carolum Magnum post obitum Patris, ab Hadriano Pontifice Patricium Romanorum (quæ est dignitas secunda post Imperatoriam) esse creatum, vt nos suprà demonstrauimus. quis verò sibi persuadeat, Carolum Magnum passurum fuisse, fieri se ex Imperatore Patricium? idem .n. fuisset, ac si aliquis hoc tempore in suo regno aut Prorex, aut Præfectus vrbis, honoris ergò diceretur.

Accedit postremò, fieri nullo modo posse, vt successione hæreditaria Romanum Imperium Carolus Magnus acceperit, nisi falsum sit quod omnes Historici summa consensione tradunt, fuisse Carolum Magnum, primum Imperatorem ex gente Francorum.

Sed videamus quid Illyricus contrà proferat. Is igitur Odoacrem Herulum, Theodoricum Gothū, & Clodoueum Francum, Romanos Imperatores fuisse contendit: & quoniam ij Germani, vel certè ex Germania oriundi erant, eorum imperium hæreditaria successione ad Carolum Magnum deuolutum esse colligit, ac primum pag. 21. 22. 23. 24. & 25. Odoacrem Imperatorem fuisse, sex rationibus probat; quas ego, Deo iuuante, sex mendacia esse demonstrabo.

Affirmat primò à Leone Bessicano, Græco Imperatore, tributum fuisse Odoacri Imperium Occidētis: ita Odoacrem Imperatoris auctoritate Imperatorem legitimè creatum. *Romani* (inquit Illyricus) *seu potius Constantinopolitani Imperatores, sæpius ius Occidentalis Imperij Germanis tradiderunt, quod authenticis historijs, Christo iuuante, contra Papalium adulatorum*

torum mendacia probabimus. *Prima igitur translatio facta est sub Leone Bessicano Constantinopolitano Imperatore, circa annum 460. in Othacarum, aut Odoacrem, à militibus Romanis, teste Alciato.* Hæc ille. qui cùm non dicat à Leone, sed sub Leone Imperium translatum esse in Odoacrem; necesse tamen est, vt aut velit Leonis auctoritate id factum esse, aut ipse non sibi constet. proposuit enim se probaturum, sæpius Imperium à Græcis Imperatoribus traditum esse Germanis; & continuò subiungit primam communicationem sub Leone Bessicano esse factam. siue autem Alciatus id scripserit (neque enim vsquam id in Alciato reperire potui) siue non scripserit, falsum est quod hic asseritur. Cassiodorus enim in Chronico, sub Zenone, qui tertius fuit à Leone Bessicano, scribit Odoacrem Italiæ Regem factum, Leone Bessicano iam defuncto: quod idem scribunt & cæteri grauiores Historici, vt Beda de sex ætatibus in Zenone, Marcellinus Comes in Chronico; Paulus Diaconus lib. 16. rerum Romanarũ, Ado Viennensis in Chronico, Abbas Vrspergensis item in Chronico, Otho Frisingensis lib. 4. cap. 30. Ioannes Naucler us generat. 16. Onuphrius in lib. primo de Principibus Romanis; &, quod magis est mirandum, Illyricus ipse Centuria quinta, cap. vltimo col. vltima; vt iam eum non solum mentiri, sed etiam sibi repugnare necesse sit. Itaque falsum est quod de Leone Bessicano hoc loco scribit Illyricus.

Sed fortè erratum est solùm in nomine, & Zeno Imperator Imperium Odoacri tradidit: quod fecisse Leonem, falso dictum fuerat. Imo non solùm in nomine, sed etiam in re ipsa erratum est. tantum enim abest vt Zeno Imperator Imperiũ Occidẽtis Odoacri tradidit, vt nihil grauiùs tulerit, quã ab eo Italiã per vim & tyrãnidem occupatam. vt enim Abbas Vrspergensis scribit, Odoacer regnum Italiæ inuito Zenone possedit: ac propterea Theodoricum Gothũ cum exercitu ad Italiam Zeno misit, vt inde Odoacrem Tyrannum, atque oppressorem Vrbis & Italiæ expelleret: quod etiam plerique alij scripserunt, vt Procopius lib. 1. de bello Gothorum, Iornandes in commentario de rebus Geticis, Leonardus Aretinus in primo libro de bello Italico, Paulus Diaconus lib. 16. rerum Romanorum, Blondus Decadis primæ lib. 3. Nauclerus generat. 16. Freculphus tomo secundo, Chronicorum lib. 5. cap. 18. nec vllum omnino me legisse memini, qui contrà scriberet, præter vnum Illyricum.

Addit 2. Illyricus Odoacrem à militibus Romanis in Monarcham electum, cùm esset ipse etiam vnus ex primoribus Ducibus ac Principibus Romanorum. Sed hic quoque duo mendacia sunt. nam Historici omnes suprà citati testantur, Odoacrem non alios milites habuisse nisi barbaros, reliquias videlicet exercitus Attilæ Regis Hunnorum; atque ab ijs militibus Regem appellatum, cùm capto Ticino, Romanas legiones ad internecionem deleuisset, scribit Carolus Sigonius lib. 14. de Imperio Occidentali, quod planè congruit cum eo quod scribit Procopius lib. 1. de bello Gothico, Odoacrem non à Romanis, sed à Gothis militibus petijsse, vt se Romanum Regẽ constituerent.

Porro summa dignitas quam apud Romanos adeptus est, anteq̃ Regnũ in Italia sibi vindicaret, ea fuit

A (si Procopio credimus lib. 1. de bello Gothorũ) vt armiger esset Orestis, magistri militiæ Romanorum, quocirca nõ Dux aut Princeps in exercitu Romano, sed famulus vnius ex Ducibus Romanis Odoacer antea fuerat. Sed placuit Illyrico eum ex armigero Principem facere; & ex ordine seruorum, in ordinẽ Senatorum mendacio suo prouehere, quanquam eo tempore, quo Rex Italiæ creatus est, nihil omnino commune cum Romanis habebat. discesserat enim iam antea ex Italia; & in patriam profectus, multitudinem variam barbarorum collegerat, vt cum ea Italiam, dissensionibus Principum laborantem, opprimeret: nec solùm Romani Principis dignitatem

B eo tempore non habebat, sed neque ciuilem vllum cultum, ac ne indumenta quidem, nisi rusticana, & barbara. siquidem iter facienti Odoacri cum exercitu per Noricorum rura (vt scribit Paulus Diaconus in vita Augustuli, & post eum Abbas Vrspergensis in Chronico) S. Seuerinus victoriam in hæc verba prædixit; Vade nunc ad Italiam vade Odoacer, vilissimis interim animantium pellibus indutus, multis citò plura largiturus.

Tertiam rationem sumit Illyricus ex ambiguis quibusdam verbis Blondi Flauij. Quod enim Blondus scripsit lib. 2. Decadis primæ, turbinem illum irruptionis Odoacris in Italiam à Romanis ciuibus Augustuli æmulis, suscitatum, sic Illyricus interpreta-

C tor, vt primarij Romanorum Odoacrem vocauerint, ac Romanum Imperatorem contra Augustulum appellauerint. atque addit, non defuisse graues causas creandi noui Imperatoris, & suscipiendi arma contra Augustulum. Sed hæc interpretatio cum ipso Blondo pugnat. Blondus enim in eodem libro non modò non meminit illius expeditionis Romanorum pro Odoacre aduersus Augustulum; sed etiã disertis verbis testatur, nullum nouum Imperatorẽ post Augustulum esse creatum à Romanis; sed in Augustulo perijsse atque omnino exstinctum fuisse Occidentale Imperium; Odoacrem verò non Romanorum Imperatorem, sed Italiæ duntaxat Regem fuisse. Itaque verba illa Blondi de turbine irruptionis Odoacris ab

D æmulis Augustuli suscitato, si enim alijs Blondi, ac cæterorum Historicorum sententijs consentire debẽt, nihil aliud significare possunt, quàm ex mutuis odijs, & contentionibus Principum Romanorum, quibus ad extremam debilitatem Imperium Occidentale paulatim deuenerat, occasionem accepisse Odoacrem Italiam occupandi. Quod planius loco paulò antè notato his verbis Sigonius explicauit: Odoacer fama rerum quæ seditiose gererentur in Italia percitus, vehementius ad illius cupiditatem exarsit. animum verò eius incendit, ac propè certa victoriæ fiducia incitauit ipse Imperator Momyllus, cuius in tanta populorum dissensione infirmissimas opes esse

E comperiebat.

Quarta Illyrici ratio similis est superiori. Nam quia Blondus Flauius lib. 3. Decadis primæ scriptum reliquit, Odoacrem à Romano populo summis honoribus affectum; inde ipse colligit, Odoacrem à Romano populo Imperatorem sine dubio salutatum. Qui poterant (inquit) alij esse isti summi honores à populo tam cupide oblati Odoacri, nisi Imperiũ, de quo nũc prior Imperator victus nouo victoriq; cedebat? Sed non est cur in hoc argumento diluendo diutiùs hæ-

reamus: explicat enim eodem loco Blondus, qui fuerint summi illi honores, dum ait, Odoacrem ab vniuerso populo Regem Italiæ salutatum, & in Capitolium, tanquam Vrbis dominum, festiuis acclamationibus deductum. deinde quidquid ei honoris Populus aut Senatus obtulerit, Imperatoris certè illum Odoacer nunquam admisit. siue enim verecundia Augustalis maiestatis, vt quidam volunt, permotus fuerit; siue barbara superbia euersi potiùs quàm parti Imperij gloriam maluerit; illud ex Mariano Scoto, & Aurelio Cassiodoro in Chronico constat, solo eum Regio nomine contentum, purpura, & diademate, alijsque regalibus insignibus perpetuò caruisse.

Ex quo soluitur etiam quintum Illyrici argumentum, quod ex iure belli deprómptum est. id enim ius belli postulare videtur, vt victoris fiant, quæ is qui victus est antea possidebat. Sed præterquam quòd Odoacer, vt suprà dictum est, solo Italiæ regno contentus, ad ius vniuersi Imperij, & Augustalem dignitatẽ minimè aspirauit; non ius, sed iniustitia belli dicenda est, cùm quis alienam prouinciam, nulla iniuria prouocatus, sola regnandi cupiditate inuadit; quod Odoacrem fecisse Procopius scribit lib. 1. de bello Gothico. Hoc pacto (inquit) sibi tyrannidem cùm comparasset, ad decimum annum tyrannidem stabiliuit. neque à Procopio scriptores cæteri dissentiunt.

Sextum denique ac potissimum argumentum Illyricus ducit ex Augustali abdicatione. quoniam enim Odoacre Italiam inuadente, Augustulus Imperator sponte purpuram abiecit, atque ab Odoacre vita donatus est, ratiocinatur Illyricus Augustulũ Imperatorem Imperium suum Odoacri pacificè tradidisse. *Nõ est dubitandum* (inquit Illyricus) *quin id ipsemet Regi Odoacri renunciauerit, vt sibi modò vitam largiretur.* At leuior coniectura est, quàm vt opponi possit tot Historicorum testimonijs, qui in Augustulo Occidentale Imperium defecisse constanter affirmant. nec enim in Augustulo defecisset, si Odoacrem successorem Augustulus habuisset. quia verò eodem in locos bis mentitur Illyricus, cùm ait, Italicos scriptores solos tunc scripsisse, & ex inuidentia inter Imperatores Romanorum Odoacrem numerare noluisse; adscribere hic operæ precium duxi testimonia Germanorum, qui cum Italicis in hac re describenda mirificè consentiunt.

Iornandes Gothus ante omnes Italicos de hac re scripsit, cum Iustiniani tempore floruerit, ante annos robcais igitur sic loquitur in lib. de rebus Geticis, Odoacer (inquit) Turcilingorum Rex habens secũ Scyros, Herulos diuersarum gentium auxiliarios, Italiam occupauit: & Oreste interfecto, Augustulum filium eius de regno pulsum, in Lucullo Campaniæ Castello exilij pœna damnauit. Sic quoque Hesperium Romanæ gentis Imperium, quod 709. Vrbis conditæ anno primus Augustorum obtinuit Octauianus, cum hoc Augustulo perijt, anno decessorum, prædecessorùmue regni 522. Quod idem repetit in lib. de regnorum ac temporum successione.

Idem tradit, ac propè verbis ijsdem, Freculphus Lexouiensis tomo 1. Chronicorum lib. 5. cap. 17. qui auctor cùm tempore Ludouici Pij ante annos ferè 800. vixerit, sine dubio plerosque Italicos scriptores

A antecessit. Id ipsum testatur Otho Frisingensis lib. 4. Historicæ cap. 31. & Conradus Abbas Vrspergensis in Chronico, cuius verba (quia diligentissimè annorum numerum continent) hic adscribam: *Augustulus inquit, sponte purpuram abiecit, & Imperialem maiestatem deposuit. Ita Romanum Imperium toto orbe venerandum, & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto quondam Octauiano 709. à condita Vrbe anno cœpit, in hoc Augustulo perijt, anno ab Vrbe condita 1227. à Cæsare verò, qui primus singularem in eo principatum arripuit anno 524. ab Incarnatione Domini anno 477.* Hęc ille. Consentiunt Ioan. Nauclerus generat. 16. & Albertus Krantzius lib. 1. Vandaliæ

B cap. 34. qui Imperium in Occidente ab Augustulo vsque ad Carolum Magnum annis plusquam trecentis vacasse scribunt. Quid igitur Illyricus somniabat, cùm scriberet solos Italicos tunc scripsisse, & ex inuidentia Odoacrem Imperatorem appellare noluisse? Sed Martinus Polonus (inquit Illyricus) contraria disertis verbis scribit. sic enim ait, Augustulus cùm videret Odneum (vt ipse eum nominat) interfecto suo patre Oreste, iam totam Italiam tenere, sponte ei, exuens purpuram, de Imperio cessit. At non rectè legisti, aut de industria more tuo, Illyrice, peruertisti verba Martini. Ille enim Conradum (vt videtur) sequutus, sic ad verbum scribit: Augustulus sponte purpuram abijciens, Imperialem deposuit

C maiestatem. Abiecit igitur ac deposuit Imperium Augustulus; sed neque ipse illud Odoacri tradidit; neque Odoacer, vt iam satis perspicuè à nobis est demonstratum, assumpsit.

Sed fac, si placet, Odoacrem Imperatorem Romanorum fuisse; adde etiam, ab exercitu dictum, à Senatu & Populo confirmatum; atque (vt nihil desit) voluntas quoque Græci Imperatoris accesserit; quid hæc ad Carolum Magnum? Odoacer Herulus fuit; Carolus Francus. qua igitur lege hic illius Hæres constituitur? Odoacer paulo postquam Italiam occupasset, à Theodorico Rege Gothorum, & vita & regno spoliatus est. qua ratione igitur translatam hæreditatem ad posteros transmisit? Odoacer Carolum

D annis trecentis & triginta circiter antecessit, atque interim Italia dominos sæpe mutauit Gothos, Græcos, Longobardos. quis igitur post tot secula, totque rerum mutationes, Odoacri hæreditatem integram Carolo repræsentauit? Ad Germanos (inquit Illyricus) Imperium pertinet: Odoacer enim Herulus fuit, proinde Germanus. at cum iam Heruli quàm Franci Germani sint, cur ad Francos potiùs quàm ad Herulos Imperium delatum est? Deinde Odoacer fuit Germanus; ita Seuerus, Africanus, Heliogabalus Syrus, Maximus Thrax, Philippus Arabs, Decius Pannonius, Claudius iunior, Illyrius, Diocletianus Dalmata, Theodosius Hispanus; at-

E que, vt alias nationes omittam, quæ Imperatores Romano populo dederunt, Iulius, Octauius, Tiberius, Caiua, & cæteri quam plurimi. Itali fuerunt. quo iure igitur propter vnum Odoacrem Imperium ad Germanos pertinebit; propter alios tam multos ad alias nationes; atque ad Italicam præcipuè, non pertinebit? quare non necessariò ad eam nationem Imperium pertinet, ex qua eligitur Imperator. Quod verò post tẽpora Caroli Magni sola Germania sedes Imperij facta sit, nõ virtus Odoacri, neq; Imperij tra-

tio

tio ac tiatura, sed solius Apostolicæ Sedis auctoritas fecit.

Atque hactenus de Odoacre. nunc de Theodorico & Clodoueo faciliùs explicabimus. eadem enim ferè hutum atque illius est ratio. Igitur à pag. 26. vsque ad 35. de Theodorico Rege Gothorum scribit, ac docet, eum quoque Romanum Imperatorem fuisse, & per eum ad Carolum Magnum, quòd vterque Germanus esset, Imperium hæreditario iure peruenisse. *Secunda* (inquit) *translatio aut communicatio Imperij erga Germanos, facta est à Zenone Imperatore Constantinopolitano, qui de consensu totius Senatus Imperialis adoptauit sibi Theodoricum Gothorum Regem, qui sine controuersia Germanus fuit, eique Romam, Italiam, & totum Occidentale Imperium largitus est.* Hic primùm dicere possemus quod de Odoacre diximus: quid Carolo & Theodorico; cùm ille Francus; iste Gothus fuerit? & rursus cùm Theodorici successores à Iustiniano Imperatore Italia pulsi profligatique fuerint, atque adeò Imperium Theodorici (si hoc nomine appellari debet) penitus interierit; quod est illud Imperium, quod à Theodorico ad Carolum hæreditario iure peruenit? Sed hæc omitto, ne aduersarium imitari videar, qui iisdem sæpius iterandis, incredibili tædio lectorem suum fatigat.

Id vnum hoc loco statuo, Theodoricum à Zenone sibi filium adoptatum, Consulemque ordinarium & Regem Italiæ dictum, non tamen Imperatorem & Augustum appellatum; proinde Regem Imperio subiectum, non collegam & consortem Imperij ab Augusto assumptum, Theodoricum fuisse. Ita verò se rem habere testantur Historici penè omnes, qui ab Augustulo vsque ad Carolum Occidentis Imperium vacasse scribunt. testantur quotquot nomina, tempora, numeros Imperatorum edidere. Siquidem in tanto numero Chronologorum neque vnus reperitur: qui Theodoricum in Imperatorum Romanorum seriem & numerum retulerit: ac ne ipse quidem Cassiodorus, qui Theodorici Cancellarius erat, & in Chronico suo Imperatores, & Consules Romanos accuratissimè descripsit. testatur ipse Theodoricus, qui in tot epistolis, quas scripsit, quæque apud Cassiodorum exstant, nunquam se Cæsarem, nunquam Augustum, nunquam Imperatorem vocat. testatur Procopius, qui lib. 1. de bello Gothico, Theodoricus (inquit) Romani Imperatoris, nec insignia, nec nomen sibi desumpsit, sed quoad vixit, Rex est appellatus, quo nomine suos barbari nuncupant duces. Testatur denique ipsemet noster aduersarius Illyricus. Sic enim scribit Cent. 6. cap. 16. col. 840. *Theodoricus* (inquit) *Romani Imperatoris nec insignia quidem nec nomen sibi vendicauit: sed Rex est appellatus, sicut barbari Duces vocare solent.* Ac, ne fortè soli sibi non crederemus, idē confirmauit ex Ioan. Cuspiniano. quod sanè Illyrici testimonium satis esse deberet, nisi cum homine ageremus, qui modò ait, modò negat. Subiectum verò Imperatori Regem Theodoricum fuisse testatur in primis ipsa adoptio, cuius meminere plerique Historici; Iornandes de rebus Gothicis, Procopius lib. de bello Gothico, Abbas Vrspergensis in Chronico, & alij. Siquidem propterea Imperator Zeno Theodoricum Italiæ regno donatum, sibi filium adoptauit, vt subiectionis, atque obedientiæ memor esset, quam Imperatori Rex, & patri filius deberet. testatur deinde Theodoricus ipse; qui, Iornande in lib. de rebus Goticis auctore, seruum se & filium Imperatoris esse, atque eius munere regnum Italiæ possessurum dicebat; & (vt addit Olaus lib. 9. Hist. Gothorum cap. 17.) non tam sibi, quàm Imperatori Romam, atque Italiam recuperandam asserebat. Testātur denique Athalaricus & Theodahatus, Theodorici in Italiæ regno successores, vterque enim in epistolis ad Iustinianum Imperatorem, quæ sunt apud Cassiodorum 1. lib. 8. & 25. libr. 10. obedientiam Imperatori debere se ingenuè confitentur. Quod idem satis indicant epistolæ cæteræ, tum ipsius Theodahati; & prædecessoris eius Athalarici, tum etiam Amalasuenthæ & Godulinæ Reginarum ad eundem Iustinianum, & coniugem eius Theodoram.

Sed videamus quibus testibus Illyricus probet, Theodoricum Imperatorem fuisse Romanorum. Primo loco Sigebertum profert. At Sigebertus in Chronico anni 487. (quem locum Illyricus norat,) Imperij ne meminit quidem Hæc enim sunt verba Sigeberti: Zeno Imperator Theodorico Ostrogothorū Regi regnum Italiæ donat.

Secundo Abbatem Vrspergensem producit. At Vrspergensis in eo ipso loco quem citat Illyricus, contra Illyricum testimonium dicit. sic enim loquitur: *Eo tempore regnum Orientale Zeno Imperator habebat, qui audiens Theodericum gentis suæ Regem esse, gratè suscepit, eumque ad se Constantinopolim venire præcepit, digneque susceptum inter proceres Palatij collocauit, & post aliquod tempus in filium sibi adoptans Consularibus fascibus, quæ dignitas post Imperiale fastigium prima est, eum sublimauit.* Et infrà nulla Imperij facta mentione, subiungit, Italiam recuperandam & gubernandam eidem Theodorico à Zenone esse comissam. Vbi vides summum honorem, quem Theodoricus Zenonis beneficio est consequutus, non Imperium, sed Consulatum fuisse. quod etiam apertè fatetur Athalaricus Theodorici nepos in epistola ad Iustinianum, quę est prima libri octaui apud Cassiodorum: vbi enumerans beneficia quæ ab Imperatorē Gothi Reges acceperant; sellas curules, & vestes palmatas, quæ insignia Consulatus erant, in primis beneficijs numerat; Imperij ne meminit quidem. Vos (inquit) auum nostrum in vestra ciuitate celsis curulibus extulistis. vos genitorem meū in Italia palmatæ claritate decorastis.

At (inquit Illyricus) idem Abbas Vrspergnsis in alio loco Theodoricum Rumano Imperio præsedisse scribit. Verum est id quidem, sed eum præsedisse vt Imperatorem, non scribit, nec scribere potuit, nisi secum ipse pugnare vellet; quippe qui in Augustulo perijsse, nec ante Caroli tempora reuixisse Imperialem dignitatem, non semel in illo suo Chronico tradidit. Itaque præsedit Theodoricus Romano Occidentis Imperio, non tamen vt Augustus & Imperator, sed vt Rex Italiæ, ipsique Romano Imperatori subiectus.

Tertiò profert Illyricus Nauclerum, qui cùm scribit Theodoricum à Zenone sacro velamine insignitum; nihil aliud significasse videtur, quàm purpura Imperatoria circundatum, & verè ac propriè Imperatorem factum. Sed fallitur, aut fallit Illyricus.

Sacrum enim illud velamen non purpura erat Imperatoria, sed publicum concessæ prouinciæ stabilimentum (vt Paulus Diaconus lib. 16. & Blondus Flauius lib. 3. scriptum reliquerunt:) nec aliter Naucletus interpretari potuit illam velaminis cæremoniam, cùm in eodem Chronico generat. 16. paulo antè scripsisset in Augustulo Occidentale Imperium perijsse.

Profert quarto loco Illyricus Olai Magni Gothi Scriptoris testimonium, nec tamen vlla eius verba in medium adducit. sed parum certè consideratè ad Olaum Illyricus prouocauit. is enim cùm multa alia scribit quæ Illyrici causam lædant; tum illud in primis, Italiam à Theodorico non tam sibi quàm Imperatori recuperatam. Sic enim Theodoricum Regem cum Zenone Imperatore loquentem facit Olaus lib. 9. Hist. Gothorum cap. 17. *Illud commemorare officij nostri est, & cogitare sapientiæ tuæ: quia si res voto respondet, sanè Italia non tam mihi recepta fuerit quàm Imperio, poteris tu quidem, quidquid erit terrarum, mariumque, quicquid præterea copiarum & exercituũ, ad gloriam Imperij referre, cuius beneficio restituta sit. Neque tua minus erit Roma* (Nota) re ipsa, quàm titulo. Et infrà cap. 18. Deinde Zeno Theodoricum sacro velamine (quod erat tunc maximum à Principe factæ concessionis stabilimentum) insigniuit.

Quintò Platinæ testimonium Illyricus adducit. Hæc autem sunt verba Platinæ: Nemine aduersante, Theodoricus totius Italiæ Imperio potitus est. En audis (inquit Illyricus) Theodoricum esse factum Romanum Imperatorem. Audio, sed Illyrici, non Platinæ testimonio. nec enim est idem, Imperio Italiæ potiri, & Romanum Imperatorem fieri; nisi fortè ius Imperij Romani Italiæ finibus concludi velis. alioqui multis iam seculis Germania Imperatorem Romanum minimè habuisset.

Postremò nec illud Illyricus omittendum putauit, quòd Theodoricus, vt se verum Imperatorem Romanorum probaret, ipsi etiam summo Pontifici Symmacho imperauit, cumque coram se accusatum iudicauit. mirum cur non etiam addiderit, Ioannem Pontificem ab eodem Rege diro carceri mancipatum, inedia, & squalore enectum. & tamen licet id quod nos de Ioanne diximus, verum sit, non tamen est verum, quod de Symmacho Illyricus dicit. Theodoricus enim toto ferè Principatus sui tempore, tametsi barbarus natione, & Arianus religione esset, moribus tñ perturbatus, clementia, iustitia, alisq; regijs virtutibus insignis fuit. quamobrem in causa summi Pontificis Symmachi non aliter se gessit, quàm se Constantinus, aut Theodosius gessisset, id est, vt Christianum & modestum Principem decebat. siquidem vt ex 4. Synodo Romana sub Symmacho cognosci potest, cum querelæ de Pontifice delatæ ad se fuissent, rem totam ad Synodum Episcoporum retulit; cumque episcopi libertate sacerdotali Regi suggerere non dubitassent, Synodorum conuocationem ad ipsum, qui accusabatur, id est, ad Romanum Pontificẽ, pertinere, cui B. Petri meritum, Domini iussio, & Conciliorum auctoritas, singularem tradidissent in Ecclesijs potestatem, nec vnquam tantæ sedis Antistitem minorum subiacuisse iudicio: tum verò Rex ipsum quoque Papam in congreganda Synodo voluntatem suam literis demonstrasse significauit, quas etiam literas, Episcopis postulantibus, continuò exhi-

A beri præcepit; ac deinum legatis concilij ad se venientibus ait, in Synodali esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiam, de Ecclesiasticis negocijs pertinere. Hęc ille tum, cùm, Historicorum omnium consensu, regijs virtutibus mirificè floruit. Sed cum postea sub extremum vitæ suæ tempus, moderatum regimen in apertam tyrannidem commutasset, (quod ne ipse quidem Olaus Gothus libro suprà citato negat) id fecit in Ioannem Pontificem, quod tyranni atque hæretici solent; quodque ante illum Nero, Domitianus, Decius, Maxentius, Constantius in sanctos sui temporis Pontifices, & martyres fecerant.

B Iam verò quòd Illyricus nugatur de nominibus Imperatoris, & Regis, ea solere confundi; proinde in idem recidere, siue quis Rex Italiæ, siue Romanus Imperator dicatur: leuis est, quàm vt longa refutatione indigeat. Etsi enim ante Iulij & Augusti tempora Regium nomen Imperatorio maius ac venerabilius erat: tamen post constitutam Cæsarum Monarchiã, nihil in terris augustius esse cœpit nomine Imperatoris. Itaque cùm aliquando Caius Imperator de nomine ac diedamate regio assumendo cogitaret, admonitus est, inquit Tranquillus, se, quòd Imperator Romanorum esset, Principum ac Regum excessisse fastigia. ac licet posterioribus temporibus Imperatores Græci & Germani Regio nomine interdum vsi

C fuerint, nunquam tamen qui solum essent Reges, Imperatorium nomen vsurparunt. id quod in Epistolis Theodorici, Athalarici, & Theodahati Italiæ Regum, ad Imperatores Anastasium & Iustinianum, apud Cassiodorum perspicuè cernitur. nunquam enim in tot epistolis nomina (quæ promiscua esse Illyricus contendit) ita communicantur, vt Iustinianus vel Anastasius Rex Teodoricus vel Theodahatus Imperator appelletur. Ipse etiam Carolus Magnus Imperator, filium suum Pipinum, deinde eo mortuo, Bernardum nepotem, Italiæ Regem fecit, atque ad eundem modum longo tempore Rex Italiæ non Imperator, sed Princeps Imperio subiectus fuit. ex quo

D manifestè colligitur, non esse eadem, Regem Italiæ, & Imperatorem Romanorum. Deinde Lupoldus, quem imprudenter Illyricus pro se citat, cùm contra ipsum maximè faciat, in libro de Iuribus Imperij cap. 5. testatur, Henricum 2. non se Imperatorem, sed Regem duntaxat appellasse ante coronationem. quod idem de alijs etiam Imperatoribus, ex antiquis Historicis nullo negocio demonstrare possemus.

Venit postremò Illyricus ad Clodoueum; atque eius hæreditate Imperium ad Carolum peruenisse his verbis docet pag. trigesima quinta & sequentibus: *Tertia communicatio Imperij Germanis facta est paulo pòst præcedentem ab Anastasio Imperatore Constan-*

E *tinopolitano, qui de vnanimi consensu totius Senatus aut Principum, largitus est Augustale nomen ac dignitatem Clodoueo Regi Francorum, qui primus ex illis Regibus baptizatus est. quare dignitas Imperialis semel Regibus Francorum donata, necessariò etiam ad posteros per ordinem successionis permanauit, atque ita etiam ad Carolum Magnum idem ius peruenit. quod autem Anastasius Imperator Augusti nomen ac dignitatem communicauerit Clodoueo, & Francorum Regibus, ex hisce sequentibus prorsus authenticis testimonijs li-*

quidò patet, vbi clarè tum Augusti, tum & Imperatoris nomen legis illis à Constantinopolitano Cæsare communicatum esse. Et infrà post recitata ad id probandum testimonia Gregorij Turonici, Adonis, Hannonis, Iuonis, Sigeberti, Sabellici, & Bergomensis, ita subiungit: *Quare id decus eodem iure etiam ad Carolum Magnum vna cum reliquis Franciæ Monarchiæ insignibus peruenit, non ex donatione Papæ.* Hæc ille.

Ego verò in hac breui narratione quatuor mendacia inesse video. Primum enim, quod Illyricus dicit à septem illis suprà nominatis scriptoribus memoriæ proditum, id esse falsum ipsi ijdem auctores docent. Siquidem Consulatus, vel Patriciatus insignia Clodoueo donata ab Anastasio, omnes illi auctores testantur: Augustalem dignitatem, vel appellationem soli posteriores. Addunt quidem Turonicus, Ado, & quidam alij, post accepta Consulatus insignia appellatũ Clodoueum etiam Augustum; sed à Francis, non à Romanis additam fuisse eam appellationem testatur Blondus lib. 3. Decad. 1. & Albertus Krantzius lib. 3. Suetiæ cap. 17. nec à vero aberrant. Hæc enim sunt Gregorij verba lib. 2. Hist. Francorum cap. 38. *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de cõsulatu accepit.* Et infrà: *Ab ea die tanquam Consul & Augustus est vocitatus.*

Ado verò sic loquitur in Chronico ætate 6. Hic Anastasius codicillos Clodoueo Regi pro Consulatu misit. ab eo die & Consul & Augustus est appellatus. Hanno lib. 1. Chronicorum: Legationem (inquit) suscepit Anastasij Constantinopolitani Principis, munera epistolasq; ei mittentis; in quibus literis hoc cõtinebatur, quòd complacuerit sibi & Senatoribus, eũ esse amicum Imperatorum, Patriciumq; Romanum. His ille perlectis Consulari trabea insignitus, ascenso equo, in atrio quod inter basilicam sancti Martini & Ciuitatem situm erat, largissima populo contulit munera: ab illa die Consul & Augustus meruit nuncupari. Sigebertus in Chronico: Clodoueus Rex ab Anastasio Imperatore codicillos de Consulatu, & coronam auream cum gemmis, & tunicam blatteam accepit. & ex ea die Consul, & Augustus est appellatus. Ipse verò Rex coronam auream cum gemmis Romam sancto Petro misit.

Itaque vides quàm apertè auctores isti antiquiores distinguant Consulatus insignia, quæ Clodoueus ab Imperatore accepit, à nomine Augusti, quo illum postea appellatum in Francia scribunt. Porrò Historici ceteri, etiam ij qui Francis maximè fauent, Consulatum duntaxat & patriciatum Clodoueo donatũ scribunt, nulla Imperialis nominis facta mentione. Vide Rheginonem lib. 1. Chronici, Othonem Frisingensem lib. 5. c. 2. Abbatem Vrspergensem in Chronico, Robertum Gaguinum, & Paulum Aemilium in vita Clodouei, ac demum Albertum Krantzium lib. 3. Suetiæ cap. 17.

Deinde mentitur rursus Illyricus, cùm ait, ipsum Imperium Romanum communicatum fuisse cum Clodoueo ab Anastasio Imperatore, nihil enim ille Clodoueo dedit, præter titulos & insignia: nam nec Consulatum ipsum, cuius ferè omnes meminerunt, re ipsa Clodoueus gessit, sed solo nomine Consulis donatus, solo nomine fuit contentus. Id testantur quotquot Fastos Consulares literis mandauerunt, Cassiodorus, Marianus Scotus, Gregorius Haloander, Onuphrius, Mercator, & cæteri. nullus enim Clodoueum Regem inter Consules numerauit. Anno verò Domini 510. quo iuxta Chronicum Francicum Ioan. Tilij, Clodoueus Consulis nomine & insignibus donatus est, Consules veri fuerunt Anastasius & Venantius, si Haloandrum sequimur; vel Eutharicus & Boëtius, si Onuphrium. Quamobrem nisi tres eo anno Cõsules fuerint, quod est planè inauditum, Clodoueus Cõsul non fuit. Quod etiam de Imperio dici posset. quod n. nullus Historicus aut Chronologus Clodoueum inter Imperatores Romanos vnquam retulerit, argumento est, eum Imperatorem Romanum re ipsa non fuisse, quidquid de nomine & insignibus fuerit.

Tertium Illyrici mendacium in ea sententia est, cũ nomina & insignia Clodoueo ab Imperatore collata, ad posteros eius pertinere contendit, atque inde iure hereditario ad Carolum peruenisse. Nã cùm post obitum Clodouei nullus omnino ex Francorum Regibus Consul aut Patricius, nedum Imperator & Augustus ante Carolum Magnum aut seipse appellanerit, aut ab alijs fuerit appellatus, mirum est, vnde Illyricus colligere potuerit, munus illud Anastasij, non proprium Clodouei, sed cum omnibus Regibus Frãcorum fuisse commune. Deinde cũ inter Clodoueũ, & Carolum trecenti anni circiter intercesserint; qua ratione, quæso, id potuit Carolus à Clodoueo hereditaria successione accipere, quod intermedij Reges nũquam habuerunt?

Postremum idq; certissimum crassissimumq; mẽdacium est, Clodouei Monarchiam ad Carolum Magnum sine Romani Pontificis auctoritate, successione hereditaria peruenisse. Quis n. Historicorũ tacuit, Carolum Magnum Pipino patri successisse; Pipinum autem non iure hereditario, sed Pontificis Maximi sanctione, Regnum Francorum adeptum, cùm anteà in Hilderici Regno, Præfecti aulæ munere fungeretur? testimonia suprà citata sunt cap. secundo mendacio 19. ac ne vnum quidem scriptorem contrà Illyricus proferre potuit, aut vnquam potuisset. siquidem id Historici omnes summa consensione, & quasi vna voce testantur. Cùm igitur Pipinus, non iure hereditario, sed Papæ beneficio (vt loquitur Ioan Tillius in Chronico Francico) regnum Galliæ obtinuerit; certè eidem Pontifici Carolus Magnus Pipini filius idem regnum acceptum referre debet. adde quòd etsi solum Pipinum sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus iniunxit postea tamen Stephanus Papa in Gallias veniens, Pipinum simul, & filios eius, Carolum Magnum, & Carolomanum, Reges Francorum inunxit, eisq; regnum Francorum perpetuò possidendum confirmauit, vt ijdem Historici testantur. Mentitur igitur Illyricus cùm ait, Carolo Magno sine Pontificis auctoritate Monarchiam Clodouei esse delatam.

CAPVT X.

Non accepisse Carolum Magnum Imperij dignitatem auctore Senatu, populoue Romano.

QVARTVS erat titulus, Beneficium S.P.Q.R. Illyricus enim, vt nihil intactum relinqueret, tametsi aliquoties in suo libro significauerit, nihil à Senatu, populoue Romano Carolum accepisse; tamen obiecit, etiam aliquot auctores, qui populo ac Senatui potiùs quàm Pontifici Imperium à Germanis acceptum referri debere scripserint. hi sunt Sigebertus, Blondus, Leopoldus, Aeneas, Vincentius, & Onuphrius, quorum sentētias sic refert Illyricus pag. 7. 55. & 56. vt licet non omnino eas recipiat, tamen probabiliores existimet ijs, quæ translationem Imperij Romano Pontifici tribuunt. At nos inprimis ijs auctoribus, quos testes producit Illyricus, opponere possumus illos omnes quos suprà citauimus, hoc est, plures paucioribus, & antiquiores recentioribus. illi enim supra triginta erant; isti sex: illorum nonnulli scripserant ipso Carolo viuente; multi nō diu postea; ex istis autem vnus Sigebertus trecentis annis Carolo posterior fuit; reliqui quingentis, aut sexcentis, aut ét septingentis & eo amplius annis posteriores fuerunt. quis igitur non videat veri maiorem fidem mereantur, quos nos citauimus, an quos Illyricus citat?

Neque tamen concedimus sex istos scriptores omnino esse à nostra sentētia alienos. nā Sigebertus, qui eorum est vetustissimus, & qui Sigebertum sequutus est Vicentius Beluacensis, nihil tribuit Romano populo in Imperij translatione præter assensum & acclamationem. Hæc enim sunt verba Sigeberti & Vincentij: Romani, qui ab Imperatore Constantinopolitano iamdiu animo desciuerant, nunc accepta occasionis oportunitate, quia mulier, excæcato Imperatore Constantino filio suo, eis imperabat, vno omnium consensu Carolo Regi Imperatorias laudes acclamant, eumque per manus Leonis papæ coronant, Cæsarem & Augustum appellant: Pipinum verò filium eius Regem Italiæ ordinatum collaudāt. Hic nullam Plebiscit, nullam Senatusconsulti mentionem fieri audio, sed solius laudis & acclamationis. & quāquā non apertè Sigebertus explicet, verum populi acclamatio coronationem, an coronatio acclamationem præcesserit; tamen dubium esse nemini debet, quin coronationem Pontificiam præcessisse Sigebertus intellexerit. alioqui enim pugnaret cū omnibus historicis, qui ante ipsum de eadem coronatione & acclamatione scripserant.

Quod verò Sigebertus ait, à populo Carolum per manus Leonis coronatum, non rectè interpretatur Illyricus, Leonem vt ministrum, ac delegatum populi, coronam imperialem Carolo imposuisse: cùm potiùs ea verba significent, sic placuisse populo id quod Princeps eorum & Pastor summus fecit, ac si ipsi per manus eius id fecissent. quod quidem ex sequentibus verbis illustrari potest. Nam de Pipino, quem ex consensu omnium Historicorum Leo Papa tum Regem Italiæ declarauit, cùm ipsum Carolum Imperatorem fecit, sic loquitur Sigebertus: Pipinum verò filiū eius,

A Regem Italiæ ordinatum collaudant. Vbi vides ordinationem Regis, Pōtifici; laudationem quæ sequuta est, populo tribui.

Iam verò Blondus nihil omnino sententiæ nostræ officit. nam (vt notauimus cap. 3.) etsi scitum populi Romani in coronatione Caroli non defuisse scribat, tamen id contra fidem antiquorum tradit. ac præterea non significat eiusmodi plebiscito Imperatorem Carolum appellatum, sed eum ad Imperium à Pontifice Maximo postulatum. nam, vt ibidem Blondus ait, precibus populi Romani Leo Pontifex Carolum Imperatorem dixit.

Porrò Lupoldus non meminit plebisciti, aut senatusconsulti, sed solùm recitat cap. 3. extrema verba

B Vincentij quæ sunt illa quæ habet Sigebertus, de quibus iam diximus. ex propria autem sententia passim Lupoldus repetit translationem factam esse per Pontificem, ac præter alia sic ait cap. 4. de Iuribus Imperij: *Leo Papa, consideratis omnibus quæ dignè ac bene sufficiebant pro translatione Imperij de Imperatoribus Constantinopolitanis ad Reges Francorum facienda, ipsum Carolum Romæ in Ecclesia sancti Petri in die Natalis Domini, sub anno eiusdem Domini 801. acclamante ac petente populo Romano vnxit & coronauit Imperatorem & Augustum, per quas vnctionem & coronationem dicta translatio peracta fuit: vt etiam dixi suprà capitulo primo, & capitulo præcedenti in fine.* Et infrà

C cap. 12. proponit opinionem quorundam, qui dicebant, populum Romanum posse leges cōdere, & Imperium transferre. deinde subiungit: *Sed hæc responsio, saluo meliori iudicio, mihi non placet. ex quo enim Imperium Romanorum tempore dictæ translationis, & etiam longo tempore ante ipsam, non fuit apud Romanos, sed potiùs apud Græcos; nec etiam hodie apud Romanos; sed apud Germanos existit: non occurrit ratio, quare populus Romanus tempore translationis prædictæ habuerit, vel etiam hodie habeat maiorem potestatem*

D *circa translationem Imperij, quàm quicunque alius populus Imperio Romano subiectus.* Hæc ille.

Viderit igitur Illyricus qua fide auctores citet. certè Lupoldus non poterat clariùs negare id quod ab eo affirmari Illyricus scripsit. De Aenea Syluio, facilis responsio est. nam & in ijs verbis quæ Illyricus citat (quæ tamen, vt verum fatear, adhuc in operibus Aeneæ inuenire non potui) non excluditur consensus Romani Pontificis; & in abbreuiatione Blondi lib. 1. decadis 2. precibus Romanorum scribit idem Aeneas à Leone Pontifice Carolum coronatum; & denique in epistola ad Regem Turcarum, quā supra citauimus, disertis verbis idem auctor affirmat à Pontificibus,

E prædecessoribus suis (fuit enim & ipse summus Pontifex) in Reges Francorum Imperium esse translatum.

Solus igitur Onuphrius est, quem pro se Illyricus allegare potest. cuius testimonium tribus rationibus non modò infirmari, sed omnino refelli ac profligari potest. Primum, constat aliquando Imperatores inuito, ac repugnante populo Romano, creatos fuisse, quos tamen veros ac legitimos Imperatores cùm ipse Illyricus, tum etiam Historici omnes agnoscunt. Exemplo esse potest Fridericus primus, quem, repugnante populo Romano, coronauit Romæ in templo sancti Petri Adrianus Papa Quartus. quam Historiam vide apud Othonem Frisingensem lib. 2.

da

de rebus geſtis Friderici, cap. 22. Deinde cùm Hiſtorici vetuſtiſſimi, tum Latini, vt Eginarthus, Paulus Diaconus, Aimoinus, Ado, Rhegino, & ceteri; tum Græci, vt Cedrenus & Zonaras, in deſcribenda trāſlatione Imperij, aut nullum populi atque Senatus mentionem fecerint; aut eì ſolam acclamationem, Carolo iam coronato, tribuerint: vnde, quæſo, poſt octingétos ferme annos Onuphrius didicit S. P. Q. R. ſuffragijs Carolum Magnum Imperatorem & Auguſtum appellatum?

At credibile eſt ita rem accidiſſe: ita enim fieri debuit. Reſpondebo quod Onuphrius ipſe rectè monuit in lib. de Comitijs Imperatorijs, non eſſe fidelis Hiſtorici rem deſcribere vt fieri debuiſſet, ſed vt facta eſt. alioqui enim non res geſtæ ſcribuntur, ſed mendacia obtruduntur. Quid autem factum ſit, non ex Philoſophiæ promptuarijs hauriendum eſt, ſed ex eorum narratione, ac fide, qui interfuerunt; vel qui ab ijs qui interfuerunt, acceperunt; aut certè qui aliorum teſtimonio ſibi commendata, literis ac memoriæ tradiderunt. Deinde Romani Principes poſt conſtitutam à Iulio & Auguſto Monarchiam, aut ab alio Principe nominabantur, aut ab exercitu creabantur. quos Senatus aut populus creauit, ij & paucisſimi fuere, & non diu tolerati. Certè in tanto numero Principum Romanorum, tres tantùm Onuphrius in lib. de Comitijs Imperatorijs nominat à Senatu electos, Neruam, Maximum cum Balbino, & Tacitum. Neruam à Senatu creatum, Dion Caſſius, quem ſolum Onuphrius citat, non dicit; Aurelius Victor arbitrio legionum (quamquam id non in omnibus codicibus haberi animaduerti) Neruam Imperatorem factum ſcripſit. Eutropius lib. 8. fauore Præfecti prætorio Neruę delatum Imperium teſtatur. ipſe quoque Onuphrius ſic à Senatu Neruam creatum Imperatorem ſcripſit, vt non negauerit accepiſſe etiam ſuffragium militum prætorianorum, ſine quo videlicet irrita fuiſſet electio. Maximus & Balbinus inuito exercitu lecti, prima data occaſione à militibus interfecti. ſiquidem (vt ſcribit Herodianus lib. 8.) indignabantur milites ſibi à Senatu Principes datos, quos & Senatorios Imperatores per ludibrium appellabant. Tacitus à Senatu quidem dictus eſt, ſed militibus iubentibus, vt Flauius Vopiſcus ſcribit in eius vita: ſenatus enim ad milites Imperatoris electionem reijciebat, probè intelligens non placiturum militibus Principem, quem ipſi non elegiſſent. Itaque rectè S. Hieronymus in epiſt. 85. ad Euagrium, Imperatorem ab exercitu creari dicit.

Cùm igitur hæc fuerit apud Romanos legendi Principis ratio, multorum ſeculorum conſuetudine roborata; quis credat poſt annos 800. Romanũ Senatum, aut populum, quando nullius ferme auctoritatis erat, id fuiſſe vſurum in electione Principis, quod ante, cùm floreret, minimè audebat? Quare conſultiùs fecit Ioannes Auentinus, quem Illyricus & Onuphrius præter ceteros laudāt. is n. cū Senatuſconſultum, & Plebiſcitum in Imperij tranſlatione omnino habere vellet; & tamen non auderet contra fidem omnium veterum id aſſerere, tacitus Senatuſconſultum, & Plebiſcitum factum fuiſſe ſcribit; & primas partes eius actioni Pontifici Romano attribuit. Sic enim loquitur lib. 4. Annalium Boiorum: *Pontifex, Senatus, populuſque Romanus Imperium transferre iure ſuo in Germanos, Carolumque tacito Senatuſconſulto, Plebiſcitoque decernunt.* Nimirum ſic interpretari voluit hic auctor acclamationem populi Romani, Carolo à Pontifice coronato. de qua veteres loquuntur, vt videlicet illa acclamatio quoddam veluti Plebiſcitum fuiſſe videretur. Sed de his ſatis. nam neque aduerſarius (vt ſuprà diximus) hunc Imperij titulum agnoſcit.

CAPVT XI.

Non deueniſſe ad Germanos Imperium donatione Græcorum.

RESTAT poſtremus titulus, Principis Orientalis donatio, ſiue communicatio. quem titulum Illyricus non ſolùm agnoſcit, ſed etiam pro viribus defendere nititur. tot verò fraudibus & mendacijs in hac vna re explicanda vtitur, vt mirum ſit, ſi non ipſe ſibi apud ſanos lectores exiſtimationem fidemque detraxerit.

Nobis autem ad hunc titulum explodendum duplex via, eaque expeditiſſima, ſeſe offert. Primùm enim Hiſtorici tum veteres, tum recẽtiores ſcribunt, Græcos Imperatores, cùm primùm ad eos fama perlata eſt coronationis Caroli, vehementer commotos atque indignatos fuiſſe. quod ſanè argumentum eſt euidens, Imperium Carolo non eſſe Græcorum donatione tributum. Sed verba Hiſtoricorum audiamus. Eginarthus, Caroli Magni (vt ſuprà diximus) Cancellarius, in vita eiuſdem Caroli, poſteà quàm expoſuit coronationem, ita ſubiecit: Inuidiam ſuſcepti nominis, Cõſtantinopolitanis Imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate; qua eis procul dubio longè præſtantior erat, mittendo ad eos crebas legationes, & in epiſtolis fratres eos appellando. Sigebertus in Chronico anni 805. & Conradus Abbas Vrſpergenſis in Chronico, vbi refert compendio res geſtas Caroli, iiſdem ferè verbis indignationem Imperatorum Græcorum deſcribunt: quos ſequutus Albertus Krantzius lib. 2. Saxoniæ cap. 8. ita ſcripſit: Inuidiam ſuſcepti nominis, Conſtantinopolitanis Imperatoribus non diſſimulantibus magna ſuperauit pecunia: vicitque eorum contumaciam magnanimitate, qua Græculis multum præſtabat.

Deinde ex hiſtorijs conſtat Græcos Imperatores agnouiſſe tandem vel inuitos Imperium Caroli, ſed non antequam is à Pontifice Imperator appellatus & Auguſtali diademate inſignitus eſt: vt non niſi impudentiſſimo mendacio Illyricus ſcribere potuerit pag. 48. & 52. multis annis ante Caroli coronationem conceſſum eidem Carolo fuiſſe Imperium Occidentis ab Imperatore Græco.

Exſtant Annales Francorum accuratiſſimi, ipſo:

Caroli tempore conscripti. In his anno Domini A 798. ponitur prima legatio Irenes Imperatricis ad Carolum nondum Imperatorem, qua legatione nó Imperij communicatio tractata est, sed restitutio captiuorum. Deinde anno 801. adscibitur Caroli coronatio Romæ facta à Pontifice Leone. Tum anno 802. qui fuit vltimus Irenes, narratur alia legatio eiusdem Irenes ad Carolum Imperatorem, pro pace inter Græcos & Francos impetranda. Sed neque in ea legatione vlla mentio communicationis Imperij facta est. Anno 803. describitur legatio Nicephori Imperatoris, qui Irenæ successerat, ad eundem Carolum pro impetranda pace; de Imperij communicatione nulla mentio. pacem enim optabant Græci à Rege Francorum potentissimo, sed nondum (quod B ex veteribus colligatur.) Carolum salutare Imperatorem & Augustum dignabantur. Anno 812. qui fuit vltimus Nicephori, commemoratur legatio Michaëlis, qui successerat Nicephoro, ad eundem Carolum, & tum demum scribit auctor Annalium, à Legatis Græci Imperatoris Carolum magnum, cùm iam annos 12. imperaret, Imperatorem & Augustum salutatum. Denique anno 814. scribit auctor obitum Caroli, quem annis 14 in Imperio fuisse testatur, ac proinde non numerat annos Imperij à consensu Græcorum, sed à coronatione, quam à Leone Pontifice Romæ susceperat consentiunt his Annalibus omnes Historici grauiores; Aimoinus lib. 4. c. C 90. & 91. Paulus Diaconus lib. 23. rerum Rom. Ado Viennensis in Chronico 6. ætate, Rhegino Prumiensis libr. 2. Chronic. Otho Frisingensis lib. 5. c. 31. & sequentibus, Cedrenus in Compendio historiarum, Zonaras in annalibus, Abbas Vrspergensis, Hermannus Contractus, & Sigebertus in Chronico, Blondus libro primo Decadis II. Platina in vita Leonis tertij, & (quod magis est admirandum) Illyricus Cent. 9. cap. 16. col. 621.

Videamus nunc quid Illyricus in libro de translatione Imperij aduersus hanc notissimam certissimamque historiam, aduersus scripta sua priora, & (ni fallor) etiam aduersus propriam mentem & conscien- D tiam adferat. *Habuit* (inquit pag. 47.) *Carolus Magnus Imperialem dignitatem concessione, ac consensu Constantinopolitanorum Imperatorum, quod aliquanto clariùs ordineque deinceps exponam.* Nec nos diffitemur, consensisse tandem Græcos in Imperium Caroli; sed inuitos, &, vt tu ipse loco notato in Centurijs dicis, quòd mutare non possent, quod à Leone Pontifice iam factum erat. sed perge, & expone quod proposuisti. *Platina vt homo Italus, & Papis suis addictissimus, studio rem totam obscurat: ac cùm narrasset, Romæ Carolum, acclamante ei populo (vt Imperatori) à Leone coronatum esse, mox addit hæc verba: Interea verò Constantinopolitana Imperatrix missis E in Italiam Legatis, cum Carolo fœdus & pacem init, Imperiumque hisce terminis diuisit, &c. quibus verbis ostendit quidem Imperatricem procul dubio de consensu Imperialis Senatus Carolo Magno concessisse Occidentale Imperium, & haud dubiè etiam nomen ipsum cum re, sicut omnes alij Historici scribunt: sed tamen non vult clarè dicere; an antea Papa populusque eum coronauerint, aut verò Imperatrix illi eam dignitatem, & potentiam concesserit.*

At certè Platina satis clarè expressit, post peractam Caroli coronationem, Legatos de pace ab Irene ad Carolum venisse. Sed fac Platinam vt Italicum, & Papis addictum, rem obscurasse: quid respondebis ad Annales Francorum, ad tot Historicos suprà citatos, Græcos, Germanos, Gallos, ad teipsum denique? certè illi nec Italici erant, nec Papis addictissimi; & tamen coronationem Caroli antea factam quàm Legati de pace ab Irene mitterentur, clarissimè docuerunt.

Quod autem addis, omnes historicos testari, nomen Imperatorium cum ipsa re quæ tanto nomini respondet, Carolo ab Irene concessum; mendacium est apertissimum: nullum enim Historicorum reperire potui (euolui autem plurimos) qui id vllo verbo significaret quod tu dicis, quin potiùs annales Francorum, Ado Viennensis, & Rhegino Prumiensis in Chronicis anno 812. tanquam rem nouam & insolitam referunt, quòd legati Michaëlis, qui tertius fuit ab Irene, laudes Imperatorias Carolo dixerint, eumque Imperatorem & Basileum appellauerint. Perge. *Verùm quod antea Imperatrix id fecerit quàm Papa, vel populus, inde liquidissimè apparet, quia, teste Matthæo Palmerio Florentino, & Martino Polono, antea est Irene Imperatoria dignitate spoliata per Nicephorum, quàm Papa Leo, populusque eam actionem cum Carolo Romæ habuit. Sunt verò isti duo vel diligentissimi supputatores temporum.* Et hic, ni fallor, contra conscientiam loqueris.

Nam in primis, qua fronte audes Martinum Polonum diligentissimum temporum supputatorem appellare, quem constat omnium ferè Historicorú fuisse negligentissimum? ac ne longiùs abeamus, in descriptione annorum Irenes, Nicephori, Michaelis & Caroli Imperatorum, quæ omnia vix duas paginas explent, sex committit errores. Primum Irenem solam tribus annis imperasse dicit. at Paulus Diaconus, qui Irenes tempore vixit, lib. 23. rerum Romanarum, quinque annos, & aliquot menses illi tribuit, & singulorum annorum acta describit. Idem facit auctor Annalium Francorum, qui Pauli Diacono æqualis fuit. Idem Cedrenus, Græcus auctor, in compendio Historiarum. Idem alij veteres. & ex recentioribus Onuphrius lib. 2. de Principibus Romanis Irenæ soli tribuit annos quinque, menses duos, dies 16. Deinde Nicephorum, qui Irenæ successit, Martinus Polonus solùm mensibus nouem imperasse scribit. at Paulus Diaconus, Cedrenus, Annales Francorum, & omnes alij veteres, octo annos, & eo amplius Nicephoro tribuunt: Onuphrius lib. 2. de Principibus Romanis annos octo, menses octo, dies 26. & ne putetur esse librariorum error in numero, quid singulis annis Nicephorus egerit, Paulus Diaconus & Cedrenus diligenter perscripserunt. Tertiò Michaelis Imperium constituit Martinus Polonus anno 800. contra omnium aliorum Historicorum tum veterum, tum recentiorum fidem. Quartò Caroli Magni initium ponit anno 802. neque errore librariorum id factum existimari debet. siquidem eodem in loco Carolum imperasse dicit annis 14. mense vno, & diebus quatuor, ac deinde consequenter initium Ludouici, qui Carolo successit, ponit anno 816. At Carolum imperare cœpisse

pisse

pisse primo die anni 801. si à Natali Domini initiũ anni sumatur; vel octo diebus ante exitum anni 800. si exordium anni ducatur à Kalendis Ianuarij; tot, & tam graues auctores scribunt, vt mirum sit Martinum Polonum vigilasse, ista cùm scriberet. Vide testimonia quæ suprà citauimus capit. 4. Quin etiam idem Martinus ibidem Leonem tertium, qui Carolum coronauit, quartum appellat, contra ceteros omnes Historicos, eique tribuit ædificationem vrbis Leoninæ; quam tamen constabat ab alio Leone esse factam, quem alij omnes quartum, ipse verò quintum vocat. Sextò in eadem pagina idem Martinus scribit anno 814. Stephanum Papam quartum venisse in Gallias, & honorificè susceptum à Ludouico Imperatore. At si Ludouicus imperare cœpit anno 816. vt paulò pòst idem Martinus docet: quomodo potuit anno 814. Imperator Ludouicus Stephanum Pontificem ad se venientem suscipere? Itaque Martinus Polonus, diligentissimus scilicet supputator annorum, tam Pontificum quàm Cæsarum annos vt plurimum perperam disponit.

Quod verò idem Illyricus ait, ex Matthæo Palmerio liquidissimè apparere, Irenem antè Imperio spoliatam fuisse, quàm Pontifex Leo Carolum coronauerit, liquidissimum quoque mendacium est. Palmerius enim in additione ad Chronicum Eusebij, tametsi in eo labitur, quòd Irene post filij excæcationem solùm quatuor annos tribuit, cùm Paulus Diaconus, Annales Francorum, & Cedrenus quinque annos, & aliquot menses illi tribuant, tamen ipse idem coronationem Caroli ponit anno 801. & initium Imperij Nicephori anno 802. constat autem ex Cedreno, & Paulo Diacono, eadem die Nicephorum imperare cœpisse, qua Irene se abdicare Imperio coacta est. ex quo intelligimus Palmerium non solùm quatuor annos integros, sed etiam aliquot menses Irenæ tribuendos existimasse, licet solum perfectum numerum expresserit. proinde ex Palmerij sententia posterius Irenem Imperio spoliatam quàm Carolus fuerit coronatus.

Sed audiamus iam cetera. *Testatur quoque Platina, Nicephorum Imperatorem, oppreßorem, aut successorem Irenes, mox initio fœdus Irenes de Imperij diuisione cum Carolo renouasse: vt hæc quoque fuerit confirmatio Imperij Occidentalis à Constantinopolitanis Carolo facta. porrò Nicephorum hunc Imperatorem collocat Martinus Polonus Pœnitentiarius Papæ, & Archiepiscopus Consentinus, in annum Domini 799. omnino cum clarissimè præponit illi Romanæ coronationi Caroli, sicut & Sebastianus Francus, quin & Iacobus Philippus Bergomensis.* De Martino Polono iam antè respondimus, cum in manifesto errore versari, cum Imperium Nicephori refert ad annum Domini 799. quod ad annum 802. referre debuisset. Sebastianum Francum non vidi, nec multum laboro quid ille dixerit, cùm auctor fuerit admodum recens, & à Catholica Religione alienus.

Iacobum Philippum Bergomensem more tuo fraudulenter citas. ille enim etsi libro 11. supplementi commemoret diuisionem Imperij inter Carolum & Irenem, antequam narret eiusdem Ca-

A roli coronationem Romæ factam, tamen id facit per anticipationem, vt expediat ea quæ ad Græcorum Imperium pertinent. nam postea loco suo ad ordinem temporum rediens, disertis verbis docet Imperium à Græcis ad Francos translatum fuisse Pontificis auctoritate anno Domini 800. exeunte, vt etiam suprà citauimus in 4. capite.

Præponit quoque (addit Illyricus) *Martinus Michaelem Imperatorem eidem coronationi, qui ibidem illud fœdus renouauit cum Carolo. Denique & Chronicon D. D. Achillis Gassari initium principatus Nicephori ponit in annum 798. facta verò est illa renouatio concessi Imperij à Nicephoro mox initio sui Imperij: quare ex hisce licet colligere vt minimum tres donationes aut concessiones Imperij per Constantinopolitanos Imperatores factas ante illam Romanam actionem nempe Irenes, Nicephori, & Michaelis, vel certè illas duas priores.*

Colligebat olim Virgilius aurum ex Ennij stercore: at noster Illyricus (vt video) ex Historicorum auro stercus colligit. nam cùm veteres ac probati Historici, & illi ipsi, qui tempore Caroli Magni vixerunt, tam perspicuè tradant, anno quinto Irenes Carolum Magnum à Pontifice Maximo coronatum, ac deinde post illam coronationem, Irenæ successisse Nicephorum, & Nicephoro Michaelem; quis non intelligit errasse Martinum Polonum, &, qui eum secuti sunt, recentiores Historicos, qui sine vlla ratione ex sola imperitia veteribus contradicunt? quanta autem impudentia est, eiusmodi errores tam diligenter consectari, & demum in obscuris auctoribus vix repertos ita proponere, ac si nihil verius literis mandari potuisset? & tamen pergit Illyricus, atque ait: *Ex hisce etiam licet colligere, temerè, vel potiùs fraudulenter à Sabellico concessionem Imperij ab Irene post factam coronationem Leonis Papæ poni. redarguitur enim manifestè ratione temporum. plerique sanè omnes Irenem aiunt postremò ab Imperio depositam esse ante illam actionem Romanam. aliqui autem eodem anno. Igitur oportet translationem Imperij antea in Carolum factam esse à Constantinopolitanis quàm à Romanis.*

At si temerè vel fraudulenter Sabellicus anteposuit Caroli coronationem Irenes abdicationi; num etiam Paulus Diaconus, Annales Francorum, Cedrenus, Zonaras, Ado, Rhegino, Otho, Conradus, Sigebertus, & alij veteres, temerè vel fraudulenter id egerunt? Certè Sabellicus veteres Historicos secutus est. Et qui nam sunt, Illyrice, illi plerique omnes, qui Irenem aiunt postremò ab Imperio depositam esse ante illam actionem Romanam? nimirum Martinus Polonus, qui vnus est instar omnium. an non te pudet tam apertè mentiri? sed perge.

Porrò illam translationem de pace Imperioque inter Irenem & Carolum factam, collocant Ado Viennensis, & Annales Caroli in annum Domini 798. præponunt igitur eam vt minimum integro quadriennio coronationi Leoninæ. Paulus quoque Aemilius in sua Francorum Historia affirmat seriam sollicitamque actionem & legationem Irenes ad Carolum longè præcessisse illam Romanam Coronationem. Id verò, Illyrice, non est solùm audacter mentiri, sed etiam con-

figere

figere oculos hominibus, vt non videant ea quæ clarissimè patent. siquidem Ado Viennensis, & Annales Francorum duas ponunt legationes Irenes ad Carolum, vnam pro pace, & restitutione captiuorum, ante Caroli coronationem, anno 978. alteram pro pace iterum renouanda, post Caroli coronationem, anno 803. & quamuis Platina dicat hac legatione posteriore procuratam esse Imperij diuisionem; tamen Ado Viennensis, & Annales Francorum nullam Imperij mentionem faciunt, nisi multo inferiùs, vbi describũt legationem Michaelis anno 812. Hæc enim sunt verba Adonis: Anno 798. Irene ad excellentissimum Regem Carolum legationem pro pace seruanda misit. Et infrà, postquam narrauerat coronationem Caroli factam anno 801. ita subiungit: Anno 802. Irene Imperatrix ad Imperatorem Carolum misit pro pace inter Francos & Græcos firmanda. Et infrà, Anno 803. Irene ab Imperio deposita est: & Nicephorus Imperator Constantinopoli creatus, qui Legatos suos, vnà cum Legatis Imperatoris Caroli remisit. nam Imperator Carolus Iesse Episcopum Ambianensem, & Elinigandum Comitem, Constantinopolim direxerat. Susceperunt autem legati Nicephori Imperatoris epistolam inscriptam de fœdere pacis, sicque tali pacto Constantinopolim reuersi sunt. Deniq; infrà Anno 812. In eius locum Michael gener eius Imperator creatus, cuius legati Aquisgrani ad Imperatorem Carolum missi laudes more suo dixerunt, Imperatorem & Basileum illum appellantes. His consentiunt tum Annales Francorum (nam inde hæc omnia Ado Viennensis accepit) tum etiam Paulus Aemilius in lib. 3. de rebus Francorum, vt quiuis per se cognoscere potest.

Nouum enim mendacium est, quod paulo pòst Illyricus addit, cùm ait: *Mihi verò verisimile est, mox initio illius instaurati Regni Irenes esse factam talem transactionem de Imperio inter eam & Carolum, quo constabiliret adhuc principiò dubium, & inuidiosum regnum, quod & Aemilius affirmant.* Hoc (inquam) apertum mendacium est cùm Paulus Aemilius non solùm non dicat vllam factam esse transactionem de Imperio inter Irenem & Carolum, sed contrà potius asserat inuita Irene & Nicephoro Augustis, Carolum à Pontifice magno procerum Romanorum assensu, Imperatorem factum. id illa verba indicant de legatis quos Irene misit ad Carolum iam à Pontifice coronatum. Augostæ legati fœdus petebát, ægritudine animi interim dissimulata. & illa de Nicephoro: Hactenus Carolum Augustum, magno patientissimoque animo Nicephori simultatem inuidiamque tulisse.

Sed pergamus ad reliquas nugas Illyrici, vt hunc locum aliquando claudamus. *Credibile* (inquit Illyricus) *tamen profectò valde est, Irenem cum filio Constantino multo antea illam dignitatem, & possessionem Imperij cum Carolo communicasse.* Vnde autem id credibile sit, multis verbis conatur ostẽdere. sed summa est, quia Carolus deuictis Longobardis, iam magna Italiæ parte, & ipsa Vrbe potiebatur; & Constantinus Imperator Constantinopolitanus filiam Caroli in matrimonium sibi dari petierat. *Expendat* (inA quit) *quæso totum hoc negocium quiuis intelligens: quomodo potuit Constantinus Imperator ambire aut impetrare filiam Caroli non facta pace? quomodo autem potuit inter eos fieri pax: non concesso Carolo Occidentali Imperio, quod iam fortiter occupauerat, & firmiter retinebat? necessariò igitur in tali nuptiarum filiæ Caroli pactione diuisio Imperij facta est.* Egregia sanè demonstratio, quasi non possit Imperator cum Rege potentissimo pacem facere, & affinitatem contrahere, nisi Imperialem dignitatem cum eo communicare voluerit. qua igitur ratione Carolus Quintus Imperator cum Francisco Rege Francorum pacem fecit, & Leonoram sororem eius in matrimonium collocauit, nec tamen eum in Imperio collegam accepit? At Ca-B rolus Magnus Occidentale Imperium armis acquisitum possidebat: nec pacem cum Imperatore Constantinopolitano fecisset, nisi ei Imperium iam occupatum retinere permissum esset. Verùm, non est, vt suprà diximus, de possessione prouinciarum Imperialium quæstio; sed de titulo, de iure, de nomine, de dignitate, ac Maiestate Augustali tota controuersia est. neque enim inficiamur, Carolum bellica virtute Longobardos ex Italia exegisse, eamq; prouinciam suam fecisse, quæ aliquando Romani Imperij prouincia fuerat. sed quemadmodum hoc tempore Reges Francorum, & Hispanorum, Romani Imperij prouincias tenent, nec tamen sunt Romani Imperatores, & Imperator cum eis pacem & affinitatem ha-C bet, ita quoque fieri potuit, vt Carolus *Magnus* aliquot romani Imperij prouincias sine nomine, & *Iu*re Imperatorio teneret, & tamen cum eo Imperator Constantinopolitanus pacem, atque affinitatem habere cuperet.

CAPVT XII.

Romanum Pontificem iure suo Imperium à Græcis in Germanos transtulisse.

D DEMONSTRAVIMVS hactenus, Carolum Magnum, quem Imperatorem Romanorum fuisse nemo negat, eiusmodi Imperium nullo alio titulo adeptum, nisi Pontificis Maximi auctoritate. Nunc quoniam Illyricus inter alia argumenta, quibus efficere nititur, Imperium non peruenisse ad Carolum Magnum Pontificia auctoritate; etiam illud affert, quod Romanus Pontifex non habeat ius Imperia transferendi: nos contrà Deo iuuante, ad demõstrandum aggrediemur, posse Romanum Pontificem, si caussa postulet, id facere, non quidem Regia, E aut Imperatoria, sed Apostolica, id est, summa atque eminentissima Ecclesiastica potestate.

Pendet autem tota hæc res ex duabus sententijs: altera, Romanum Pontificem totius Ecclesiæ, id est, omnium Christianorum Patrem & Pastorem esse; altera, summum Ecclesiæ totius Pastorem ita non modò priuatis hominibus, sed etiam Regibus, & Imperatoribus

persecutoribus Christianis præesse, vt, si caussa Christi & Ecclesiæ id exigat, possit eos Regnis, atque Imperijs exuere, atque regna, & Imperia ab alijs ad alios transferre. nemo est enim qui non intelligat, si hæ duæ sententiæ veræ sint, consequi illud etiam effici, vt Romanus Pontifex certis de caussis Imperia transferre possit.

Priorem sententiam multi ex nostris accuratissimè ac fusissimè demonstrarunt. quod etiam nos præstitimus in libris quoque, quos de summi Pontificis institutione & potestate scripsimus, quare hoc loco satis erit, si eam sententiam confirmemus testimonijs Imperatorum, atque eorum potissimùm qui Romanæ sedi infesti fuerunt. si enim ipsos Imperatores, vbi de iure ipsorum agitur, testes habemus, frustra aliorum testimonia desideramus.

Carolus Magnus Imperator primus ex gête Francorum non semel primatum Rom. Pontificis agnoscere se ac venerari professus est. Extat priuilegium eiusdem Caroli, quod Bremensi Ecclesiæ dedit, apud Albertum Krantzium libro 1. Metropolis cap. 7. in hæc verba: *Summi Pontificis, & vniuersalis Papæ Hadriani præcepto, necnon & Moguntinensis Episcopi Lullonis, omniumque qui affuere Pontificum consilio, eandem Bremensem Ecclesiam cum omnibus suis appendicijs, Villehado, probabilis vitæ, coram Deo & Sanctis eius commisimus.* Exstant item libri nomine Caroli Magni aduersus Synodum Græcorum de cultu imaginum: quos libros etsi ego non esse Caroli Magni arbitror, tamen quia ab aduersarijs Carolo tribui constanter video, sumam etiam inde testimonium. Sic igitur habet liber primus cap. 6. *Sicut ceteris discipulis Apostoli, & Apostolis omnibus Petrus eminet: ita nimirum ceteris sedibus Apostolica, & Apostolicis Romana eminere dignoscitur. Hæc enim nullis Synodicis constitutis ceteris Ecclesijs prælata est, sed ipsius Domini auctoritate primatum habet.* Denique, vt ex Platina in vita Leonis Tertij, & Paolo Aemilio lib. 3. de rebus gestis Francorũ, ac Iacobo VVimpelingio in epitome rerum Germanicarum capite 9. cognosci potest, cùm aliquando idem Carolus Romæ sententias Episcoporum qui ex tota Italia & Francia conuenerant, rogasset de vita & moribus Papæ Leonis, atque ab ijs vna voce responsum esset, Sedem Apostolicam, omnium Ecclesiarum caput, à nemine iudicari debere; continuò acquieuit, ac permisit, vt summus Pontifex Leo solo iureiurando crimen, quod ei falsò obijciebatur, dilueret.

Otho Magnus, qui primus ex gente Saxonica Romani Imperij gubernacula rexit, eundem primatum Romanæ Ecclesiæ disertis verbis confessus est in epistola quam scripsit ad Ioannem 12. Roman. Pontificem, quæ exstat apud Luithprandum Ticinensem lib. 6. capite 9. Hæc enim est inscriptio literarum. *Summo Pontifici, & vniuersali Papæ Domino Ioanni, Otho diuina respectu clementia Imperator Augustus.* Fuit quoque hic Otho Magnus Romanæ Ecclesiæ & acerrimus defensor, vt Iacobus VVimphelingius testatur in Epitome rerum Germanicarum cap. 18. Vt autem omnes intelligant non solùm Imperatores amicos, sed etiam hostes Romanæ Ecclesiæ, Pontificis primatum agnouisse, subijciam testimonia

A omnium ferè Imperatorum, qui Romanam Ecclesiam hostiliter persecuti sunt.

Henricus quartus, qui primus ex Germanicis Imperatoribus cum Romano Pontifice graues inimicitias gessit; etsi certis de caussis Gregorium Septimum Pontificem oderat, auctoritatem tamen Romanæ sedis super omnes homines, atque adeo super ipsos Reges & Imperatores, nunquam negauit. Exstat Epistola eius ad Principes Imperij, quam totam refert Conradus Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1106. In epistola hæc habentur: *Præterea (inquit) Domino Papæ in præsentia Legati sui & vestra obedire parati sumus: & nunc parati sumus ei omnem debitam reuerentiam & obedientiam sincero corde, &*

B *deuotione præsentialiter exhibere.* Et infrà: *Rogamus vos per auctoritatem Romanæ Ecclesiæ, cui vos committimus, & honorem Regni, vt super nos, & fideles nostros veniatis.* Et infrà: *Si interpellatio vestra, nullaque alia interuentio ad præsens prodesse poterit; appellamus Romanum Pontificem, & sanctam vniuersalem Romanam sedem, & Ecclesiam.* Hæc ibi. Rursus autem idem Henricus Quartus in postrema epistola ad Principes: *Appellabimus (inquit) & tertio appellamus Dominum Romanum Pontificem Paschalem, & sanctam, & vniuersalem Sedem, & Romanam Ecclesiam.*

Henricus Quintus tametsi nõ paruo tempore propter Episcoporum inuestituras Romanam Ecclesiam vexauit & afflixit, eius tamen primatum semper agnouit. Sic enim de eo scribit Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1110.

In Epiphania Domini Ratispona Henricus colloquium cum Principibus faciens, animi sui propositum eis aperuit, scilicet, quòd Transalpinis partibus se exhibere vellet, quatenus & benedictionem Imperialem à Summo Pontifice, Romana quæ caput mundi est, in Vrbe perciperet, & latas Italiæ prouincias in societatem regni Germanici fraterna pace, & iustitijs ac legibus antiquis componeret; insuper ad omnia quæ de sensu posceret Ecclesiastica, ad nutum Patris Apostolici se promptum demonstraret. Et infrà in Chronico an-

D ni 1117. vbi exposuisset Abbas terrifica signa, quæ de cœlo ostendebantur aduersus impietatem eiusdem Henrici, qui summum Pontificem captiuum facere, atque ab eo per vim extorquere inuestituras Episcoporũ ausus esset; ita subiungit: *His, & eiusmodi cladibus Rex Henricus corde tenus sanciatus, non cessat legationes satisfactorias ad Apostolicam sedem destinare.* Et infrà in Chronico anni 1122. pacem inter Calixtũ Pontificẽ & eundem Henricum Imperatorem his verbis Abbas describit: *Factus (inquit) vniuersali conuentu apud vrbem Vangionum quæ nunc VVormacia dicitur, sicut longum, ita & incredibile memoratu est, quàm prudenti, quàm instanti, quamque per om-*

E *nia solicito cunctorum procerum consilio, pro pace & concordia per vnam, vel amplius, hebdomadam certatum sit; donec ipse in cuius manu cor Regis est, omnem animositatem Augusti sub Apostolicæ reuerentiæ obedientiam, causa matris Ecclesiæ, etiam vltra spem plurimorum, inflexit.*

Fridericus Primus Imperator, & Romani Pontificis Alexandri Tertij hostis acerrimus, Romanæ Ec-

clesiæ

clesiæ primatum & rebus & verbis confessus est. Nam cùm in Italiam venisset, Hadrianum Quartũ Pontificem ita veneratus est, vt ad eius pedes primùm venerabundus accideret; deinde descendenti ex equo stapedem teneret; vt refert Albertus Krantius lib. 6. Saxoniæ cap. 16. Quod idem postea fecit etiam Victori, quem verum Pontificem, cùm Scismaticus esset, existimabat. Sic enim scribit Radeuicus lib. 2. de rebus gestis Friderici primi cap. 70. *Ibi (inquit) religiosissimus Imperator ante ianuas Ecclesiæ eum suscepit, & descendenti de equo strepam humiliter tenuit, & apprehensum per manum vsque ad altare perduxit, & pedes eius est osculatus.* Itaque Fridericus imperator re ipsa, & factis satis declarauit quo loco Romanus Pontifex haberi deberet. Nec tamen solis factis, sed etiam verbis sententiam suam aperuit. nam in epistola ad omnes Imperio Romanos subiectos, quæ exstat apud Radeuicum lib. 1. capit. 10. Romanum Pontificem caput Sanctæ Ecclesiæ nominat; & rursus in epistola ad Hadrianum Quartum Pontificem, apud Radeuicum lib. 2. cap. 16. Romanam Ecclesiam matrem omnium Ecclesiarum & ipsius Imperij vocat. denique in epistola ad Hermannum Episcopum Brixinensem, apud eundem Radeuicum lib. 2. capitul. 56. vbi deplorat Schisma quod in Romana Ecclesia fuerat exortum, ita loquitur: *Cùm (inquit) vnus Deus vnus Papa vnus Imperator sufficiat & vna Ecclesia Dei esse debeant; quod sine dolore dicere non possumus; duos Apostolicos in Romana Ecclesia habere videmur.* Et infrà: *Pro tanta namque, & tam perniciosa Ecclesiæ iactura, tota nimirum Italica Ecclesia conturbatur; & dissensiones, Schismate orto in capite; iam in inferiora membra defluxissent, & totum Ecclesiæ corpus defœdassent, nisi nos consilio, & auxilio religiosorum virorum, qui spiritu Dei aguntur, tam impudicæ iniquitati iustitiæ rigorem opposuissemus.* Et infrà: *Vt iusto declaretur examine, quis illorum regimen vniuersalis Ecclesiæ de iure debeat obtinere.* Vides certè, Lector, ex sententia Imperatoris Friderici, vnum esse debere Papam, qui vt caput toti corpori Ecclesiæ præsit, & cui Ecclesiæ vniuersalis regimen debeatur.

Philippus Imperator creatus in schismate contra Othonem IV. licet à Pontifice Innocentio Tertio ab Imperio repulsus esset; is tamen (vt scribit Abbas Vrspergensis in Chronico) cùm audisset se in excommunicationem Pontificiam incidisse, humiliter à Legato Põtificis absolutionẽ petijt. quod certè nunquam fecisset, nisi summum Pontificem, pastorem suum, ac proinde aliorum etiam Principum & Regum fuisse credidisset. si enim sola Romana ciuitas, & non Ecclesia vniuersa, ad curam Romani Pontificis pertineret: quamobrem Princeps Germanus Romani Põtificis censurã tantopere timuisset?

Fridericus II. Ecclesiæ Romanæ longo tempore hostis, & persequutor, timoit tamen Romani Pontificis, vt veri Christi Vicarij, latam in se Ecclesiasticã censuram. sic enim scribit de hoc Friderico Abbas Vrspergensis in extremo Chronico; *Nihilominus quoque omni tempore, quamdiu, denunciabat eum Papa excommunicatum, beneficium absolutionis humiliter cum omni obedientia, & deuotione, & iustitiæ exhi* A *bitione postulauit:* & Iacobus VVympheling in Epitome rerum Germanicarum capite 35. *Fridericus (inquit) secundus in Cyprum vsque nauigans; Acconem tandem peruenit, nuncijs rogans Pontificem, vt se absolueret anathemate: quoniam in eius potestate deinceps semper sit mansurus.*

Ludouicus Quartus Imperator, & armis & scriptis Ioannem XXII. Pontificem oppugnauit: tantum tamen abest, vt existimauerit summi Pontificis auctoritatem de Ecclesia esse tollendam (vt eam Illyricus sublatam cupit) vt cùm verum Pontificem sibi fauentem habere non posset, falsum Pontificem creandum curauerit; nec interim tamen vnquam destiterit varias rationes quærere, quibus vero legitimo- B que Pontifici reconciliari posset. nam per Ioannem Regem Boëmiæ, & literis & nuncijs tentauit, si posset in gratiam Ioannis Pontificis redire, paratus Antipapam suum deponere, seque reum grauissimi criminis agnoscere, ac misericordiæ Pontificiæ totum permittere. De qua re vide literas Ioannis Pontificis ad Ioannem Regem, apud Robertum Arboricẽsem tomo 2. de vtroque gladio, theoremate 7. Deinde mortuo Ioanne Pontifice, cùm audiuisset idem Ludouicus Imperator, Benedictum Papam ad amicitiam suam esse propensum, continuò ad eum legatos misit, qui demississimis precibus absolutionem ab excommunicatione, & restitutionem ad Impe- C rium peterent: cuius rei testis est Albertus Argentinensis in Chronico, qui illo ipso Benedicti & Ludouici tempore floruit.

Neque solùm post tempora Caroli Magni, sed etiam antea, Romani Imperatores Pontificem Romanum Ecclesiæ Catholicæ caput esse professi sunt. Atque vt omittamus omnium aliorum duo testimonia, vnum Latini Imperatoris, & Græci alterum proferamus; exstat epistola Valentiniani Tertij ad Theodosium iuniorem inter epistolas præambulatores ad Concilium Chalcedonense. in ea epistola sic loquitur Imperator; *Debemus dignitatem propriæ venerationis B. Apostolo Petro in nostris temporibus* D *conseruare; quatenus Beatissimus Romanæ ciuitatis Episcopus, cui principatum sacerdotij super omnes antiquitas contulit, locum habeat & facultatem de fide sacerdotibus iudicandi.* Exstat quoque epistola Iustiniani Græci Imperatoris ad Ioannem II. Romanum Pontificem in ipso primo titulo Codicis. in qua epistola hæc habentur verba: *Nec enim patimur quidquam quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quod non etiam vestræ innotescat Sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum Ecclesiarum.*

Habemus igitur Imperatorum testimonia, veterum, recentiorum; Latinorum, Græcorum; amicorum, & inimicorum. quibus testimonijs prior illa sententia, quam cõfirmandam suscepimus, sa- E tis munita, quod ad præsentem controuersiam de translatione Imperij facit, & constituta esse videtur.

Iam verò summũ ecclesiasticæ Hierarchiæ Principem (quæ erat altera sententia) Regna atq; Imperia Christianorũ, si necessitas ecclesiæ id postulet, posse transferre, demonstratũ est à nobis in lib. 5. de Pontifice, ex quo libro huc vnam vel alteram rationem transferremus.

Primum

Primùm igitur, licet potestas Ecclesiastica, quæ in summo Pontifice potissimùm residet, & potestas politica, quam præter ceteros Principes Imperator Romanus habet, non modò duæ sint, ac distinctæ finibus & officijs, sed etiam separatæ interdum inueniantur (nam aliquando Ecclesia nullos habuit politicos Principes, & nunc etiam multi sunt Principes ac Reges extra Ecclesiam) tamen quando Principes sunt Christiani, & in Ecclesiæ Catholicæ membris ac filijs numerantur, duæ illæ potestates ita coniunguntur ac conueniunt inter se, vt vnam Rempublicam, vnum regnum, vnam familiam, imò & vnum corpus efficiant. Vnum enim, vt Apostolus ait Rom. 12. sumus corpus in Christo; singuli autem alter alterius membra. In hoc autem corpore mystico Ecclesiæ, potestas Ecclesiastica velut animus quidam est; politica autem velut corpus, vt Sanctus Gregorius Nazianzenus docet in Oratione ad populum timore perculsum, & Imperatorem irascentem. Neque in controuersiam id reuocari potest; cùm constet Ecclesiasticam potestatem spiritalem ac cœlestem esse; politicam verò, humanam ac terrenam: & rursus illius finis æterna beatitudo sit: huius autem, pax & tranquillitas temporalis; illa animos & corda potissimùm regat; ista in corporibus vim suam habeat: illa legibus diuinis, & cœlestibus oraculis; ista iure ciuili ac gentium nitatur: illa denique auctorem immediatum Deum habeat; ista per ius gentium, & consensum populorum ad Principes deriuetur. Igitur quemadmodum distincta sunt animi & carnis munera, & separata etiam inueniuntur in Angelis, qui corpore vacant; & belluis, quæ rationis sunt expertes; & tamen in homine quia vnam hypostasim efficiunt, ita conueniunt, & coniunguntur: vt animus præsit, caro subijciatur; & possit animus iure suo carnē ieiunijs, vigilijs alijsq; laboribus coërcere, ne impediat munera spiritus, vel etiam, si opus sit ad finem ipsius spiritus consequendum, possit spiritus carni imperare, vt se, ad sua exponat omnia, etiam cum detrimento vitæ, vt sanctos Martyres fecisse videmus: pari ratione in Ecclesia Christi, si verè vnum corpus sit, tantam esse oportet coniunctionem Ecclesiasticę ac politicę potestatis, tantumque inter eas ordinem, & vnius ad alterā subiectionem, vt in his quæ ad æternam salutem adipiscendam pertinent, Ecclesiastica potestas politicam dirigat, eique imperet; &, si opus sit, cohibeat, & coërceat, ne adeptionem proprij finis impediat etiam cum detrimento propriæ potestatis; vt eo modo, iuxta B. Gregorij sententiam lib. 2. epist. 61. terrestre regnum cęlesti regno famuletur.

Huc accedit, quòd cùm Principes politici ad Ecclesiam veniunt vt Christiani fiant, recipiuntur illi quidem, sed cum pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua Christo subijciant, & Ecclesiam Catholicam non euertant, sed tueantur pro viribus ac defendant; & nisi id fecerint, puniri possint etiam Regni amissione. non enim est aptus regno Dei, nec tutò ad sacramentum baptismi admitti potest, qui non est paratus Christo seruire; & propter ipsum amittere quidquid habet; cùm Dominus dicat in Euangelio Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit

A patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, adhuc autem & animam suam, nō potest meus esse discipulus & rursus in eodem loco. Sic ergo omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quæ loca (vt sanctus Augustinus rectè exponit in epist. 5. ad Marcellinum) sic intelligenda sunt, vt is non possit Christi esse discipulus, qui non est paratus carere potius vxore, liberis, parentibus, opibus, honoribus, atque ipsa etiam vita, quàm vt Christum offendat. Quæ cùm ita sint, nullam profectò iniuriam facit summo Principi politico Princeps summus Ecclesiasticus, si eum admoneat, illique imperet, vt politica sua potestate rectè vtatur, legibus & pœnis impios ac blasphemos coërceat, fidem Catholicam protegat, B aduersus infideles Ecclesiam oppugnantes arma suscipiat. Quòd si is aut ex oue lupus euadat, & hæreticos ac sectarios sequēs, fidem Catholicam destruat, aut velut aries furiosus contempto pastore in oues sibi subiectas grassetur, aut certè instar languidi ac timidi canis, propter ignauiam ac segnitiem, gregem Domini à luporum morsibus defendere non audeat: cur quæso non poterit summus Pastor, & qui Christi ipsius vices in terris gerit, lupum illum ab ouili arcere, atque ouibus imperare ne illum vlterà sequantur; & arietem furiosum recludere, ac prohibere ne gregem deinceps ducat; ac denique imbecillo cani C valentiorem alium substituere, qui gregem, vt oportet, custodiat ac defendat?

Ergo hac potestate Ioiada Pontifex Athaliam Reginam, tyrannidem in populo exercentem, à regno amouit, & Ioas Regem constituit; vt legimus lib. 4. Reg. cap. 11. & lib. 2. Paralipomenon, cap. 23.

Hac potestate Gregorius Papa II. Leonem Imperatorem Iconoclastarum hæresi studentem, atque eam in Italiam inducere molientem non solum excommunicauit, sed etiam vectigalibus Italię prohibuit, vt Cedrenus & Zonaras in eiusdem Leonis vita scriptum reliquerunt. Hac potestate Pontifex Zacharias Hilderici regnum, quod eius socordia Catholica religio in Gallijs non modicum detrimen- D tum pateretur, in Pipinum & filios eius transtulit, vt suprà multis testimonijs demonstrauimus.

Hac potestate Leo Tertius Pontifex, Regem Nordanhumbrorum Regno suo iniquè pulsum, atque ad se tanquam omnium Christianorum caput & Principem fugientem, per Legatos suos in regnum restituit, vt Aimonius scribit lib. 4. de reb. gestis Francorum c. 96. & Rhegino lib. 2. Chronici anno 808.

Hac denique idem Leo Romanum Imperium à Gręcis ad Francos transtulit; quòd iam longo vsu didicisset, Græcos aut non posse, aut nolle laboranti Ecclesiæ opem ferre: ac tum maximè id metuendum videretur, cum, Imperatore Constantino fraude suo- E rum excęcato, fęmina, quod antea nunquam acciderat, Romano imperio præsideret.

Porrò diuino consilio eam translationem factam, testantur in primis victoriæ, ac triūphi, quos de omnib. suis hostibus Carolus reportauit. Vt.n. Deus ostenderet suum esse illud opus, ita Carolum Magnum pietate, fortitudine, iustitia, clementia, omnibusque regijs virtutibus ornauit, eiusque. Im-

perium tantis opibus, tanta beneuolentia populorum, tot clarissimis victorijs, tot sacratum ædium magnificentissimis ædificijs nobilitauit, vt post Magnum Constantinum nullus Imperator felicior, nullus Ecclesiæ vtilior fuisse videatur, testatur deinde consensus & approbatio Orbis terræ. siquidem Carolo Magno à Leone Pontifice Imperatore appellato, non modò Romanus populus lætissimis vocibus acclamauit; nec solùm vniuersa Italia, Gallia, Germania, Pannonia, totus denique Occidens, nouum Imperatorem gratissimè excepit: sed etiam ab Asia & Africa maximorum Regum legationes gratulatoriæ cum magnis muneribus ad Carolum aduenerunt. ipsi etiam Græci Imperatores, tametsi alioquin æmuli & hostes Latinorum (vt suprà demonstrauimus) per Legatos Imperium Caroli agnouerunt, eumque Imperatorem & Augustum salutarunt. De quibus legationibus vide, si placet, Annales Francorum, Adonem, Rheginonem, Abbatem Vrspergensem in Chronico anni 801. 802. 803. 807. & 812. necnon Othonem Frisingensem libro quinto Historiæ capite 31. & 32. Testantur denique omnes consequentes ætates, siquidem ab anno Domini 801. quo anno in Germanos Imperium translatum esse constat, omnes omnino Christiani Romanum Imperium apud Germanos esse crediderunt; neque vllus fuit Princeps aut Rex Christianus, qui Caroli Magni successores vt veros legitimosque Imperatores non agnouerit; aut qui se eis posthabitum ægrè tulerit. Soli sunt Lutherani, qui dum Germanicum Imperium Antichristi miraculũ esse contendunt, Germaniam suam legitimo Imperio sine dubitatione spoliare nituntur.

Sed occurrit Illyricus, & aduersus ea quæ hactenus diximus, obijcit Ius Canonicum & diuinum, quo politica potestas omnino Pontificibus interdicitur. Sic enim probat in lib. suo de translatione Imperij, pag. 6. non esse translatum Imperium à Græcis ad Francos Pontificis Maximi auctoritate: *Quia Papæ*: inquit, *testantibus id ipsorum proprijs Iuribus, non sunt à Deo constituti domini aut gubernatores temporalium dominiorum; sicut ipsemet Christus negat suum regnum esse de hoc mundo, negat se esse constitutum iudicem rerum ac litium terrenarum: prohibet quoque Apostolis ne dominentur politicè, inquiens, Reges gentium dominantur, vos autem non sic. iubet eos esse seruos, & omnium minimos, quin D. Petrus, quo se isti fundatore iactant, iubet presbyteros politicis gubernatoribus obtemperare. quod igitur ius Christus hic in terris non habuit, & nõ tantùm non tradidit suis Apostolis, sed etiam seuerissimè prohibuit; id profectò nec Petrus, nec Papæ, etiamsi centies vicarij Christi essent, habere poterunt.*

Verùm tota hæc Illyrici argumentatio vno verbo destrui potest. nam tametsi fateremur, Romanum Pontificem neque re ipsa habere, neque etiam habere posse vllam politicam potestatem; non tamen inde rectè colligeretur, Imperium à Græcis ad Germanos ab eodem Romano Pontifice non potuisse transferri. non enim politica, sed Ecclesiastica potestate, quæ politica lõgè maior & sublimior est, quæque politicæ præest, eamque regit ac dirigit, vt suprà A diximus, ea translatio facta est. siquidem Papa, non quòd esset Rex Regum, aut summus temporalis Monarcha, qualis Augustus & Constantinus fuere, Occidentale Imperium à Græcis ad Francos transtulit; sed quòd Pastor Ecclesiæ vniuersæ à Christo ipso cum summa potestate constitutus, inter oues suas etiam Reges & Imperatores numeraret, possetque ac deberet operam dare, ne Reges, & Regna Christianorum, Christi regnum impedirent, néve Ecclesiæ obsint, sed eius potiùs honori, atque vtilitati deseruiant.

Sed ne fortè queratur Illyricus suã argumentationem nimis breuiter refutatam, excutiamus paulo B diligentiùs. Ait primò summos Pontifices (testantibus id proprijs ipsorum Iuribus) non esse constitutos à Deo dominos aut gubernatores temporalium dominiorum. At ijsdem Iuribus testantibus, constituti Pontifices sunt pastores ac præsules animarum, quarum æternæ saluti omnia temporalia bona deseruire debent: proinde licet, dum Reges Christiani regna sua (vt Christianos decet) administrant, non debeat summus Pontifex eorum regnorum curis ac negocijs se implicare, vbi tamen ij cœperint à via deflectere, & in detrimentum animarum regnis suis abuti, potest ac debet remedia congruentia (vt sæpe diximus) adhibere. quare translationem Imperij à Græcis ad Germanos, Apostolicæ Sedis auctoritate C factam esse, omnia Iura clamant. vide quæ suprà citauimus cap. 6.

Ait 2. Illyricus Christum ipsum non fuisse Regem de hoc mundo, nec iudicem litium terrenarum. at non negabit (opinor) Illyricus, potuisse Christum nihilominus, si ita expedire iudicasset, regna mutare, atque transferre. neque idcirco non fuit Christus Rex temporalis, nec lites terrenas iudicauit, quia non potuit, sed quia noluit.

Addit 3. interdictum seuerè Apostolis, ne dominarentur sicut gentes faciunt, & contrà eis imperatum, vt essent minimi, atque omnium serui. sed facilis responsio est. siquidem hæc omnia ad commen- D dationem humilitatis faciunt, quæ virtus cum superbia pugnat, non cum potestate. nam vbi Christus Apostolis imperauit, vt non dominarentur more Gentilium, sed minimi essent, ac serui; ibidem de se ait: Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. & rursus: Ego autem in medio vestrùm sum sicut qui ministrat. & tamen idem ipse dixerat se habere potestatem omnis carnis, & sibi omnia tradita esse in manus, & se esse Dominum & magistrum.

Addit Illyricus postremò, Apostolum Petrum presbyteris mandasse, vt politicis gubernatoribus obtemperarent. qui locus in neutra B. Petri epistola inuenitur. hæc enim sola de presbyteris verba le- E guntur apud Apostolum Petrum: Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior, & testis Christi passionum, qui & eius, quæ in futuro reuelanda est, gloriæ communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neq; turpis lucri gratia, sed voluntariè, neq; vt dominantes in cleris: sed forma facti gregis ex animo, & cùm apparuerit Princeps Pastorũ,

percipietis

percipietis immarcescibilem gloriæ coronam 1. Petri 5. quæ verba non presbyteros magistratibus politicis, sed magistratus potius, vt ceteros laicos, presbyteris subijciunt.

CAPVT XIII.

Soluuntur, aut soluta demonstrantur argumenta Illyrici.

ETSI ex ijs quæ hactenus dicta sunt, profligata videtur omnis controuersia, & argumenta omnia quæ ab aduersario adferebantur, dissoluta; quia tamen Illyricus in ipso primo capite sedecim obiectiones quasi totidem cohortes aut legiones produxit in aciem, quas non eodem ordine, sed prout se obtulit occasio, varijs in locis confecimus; operæ pretium visum est, hoc loco singulas iterum inspicere, & vel locum annotare vbi solutæ sunt, vel breuiter refellere, si qua fortè adhuc restat, quæ caput attollere videatur. Its igitur ille præfatur: Quòd non sit facta per Papas Imperij translatio à Græcis ad Germanos, probatur sequentibus argumentis.

Primò, quia id asserunt probantque duo summi viri, idque non temerè, suòue arbitrio, sed ex vetustis historijs, nempe Nicolaus Cusanus Cardinalis, & Henricus Kaltheisen, Archiepiscopus Nidrosiensis, & Papæ domesticus, qui ante centum annos mortui sunt, quorum testimonia in fine adyciam. Non opinior duos istos tuos milites tam esse temerarios, vt audacter stare velint in acie aduersus nostros circiter quinquaginta, partim historicos, partim etiam summos Principes & Pontifices. Sed quid si demonstrare potuero, ne istos quidem, Illyrice, tibi fauere?

Nicolaus Cusanus, vir alioqui doctus & pius, iniuria temporum, tanta librorum veterum penuria laborauit, vt apertè dicat lib. 3. Concordantiæ Catholicæ cap. 3. quem solum locum Illyricus citauit, in nullis historijs se reperisse Carolum Magnum verum Imperatorem fuisse: proinde contendit Germanorum Imperium in Othone primo ita cœpisse, vt nullus prædecessorum eius inde vsque ad Carolum Magnum Imperator fuerit. placet ne tibi Illyrice, vt auctore Cusano, negemus etiam nos, Carolum, Ludouicum, Lotharium, & ceteros tam multos Imperatores fuisse? Deinde nullum omnino Historicum, neque priscum neque recentem Cusanus nominatim citat, excepto Luithprando Ticinési. quid igitur tibi volebas cùm diceres, Cusanum nō temerè, suòue arbitrio, sed ex vetustis historijs sententiam suam munire? Ad hæc tuus ille Cusanus tota illa disputatione sua nihil molitur aliud, nisi Imperium non esse translatum à Græcis ad Francos Hadriani vel Stephani Rom. Pontificum auctoritate: nam de Leone tertio, cui omnes Historici veteres translationem hanc Imperij tribuunt, nihil omnino Cusanus dixit, ac Leonem tertium nec nominauit quidem. quæ igitur est hęc noua Dialectica? Hadrianus & Stephanus Carolum Magnum, Patricium Romanorum, non Imperatorem & Augustum appellarunt: nemo igitur postea Rom. Pontifex eundem Carolum Imperatorem fecit?

Sed annotabo alium etiam insigné lapsum Cusani vt Illyricus discat in alij rebus magis, quàm in historijs, fidem habendam esse Cusano. Scribit igitur Cusanus loco notato, in generali Concilio Basileensi primo, anno 1061. Cadolum Parmensem à Legatis Romanis, communi omnium consilio electum Papam; Anselmum verò Lucensem à certis Romanis & Normānis item electum cathedram occupasse. At vnde ista Cusanus hauserit, ipse viderit: constat enim ex Lamberto Schaphnaburgensi, qui tum viuebat, Cadolum Parmensem non in Concilio generali, neque anno 1061. neque à Legatis Romanis, sed ab Imperatore Henrico puero, & aliquot Principibus intrusum in Sedem Apostolicam anno 1063: contra verò Anselmum, qui in Pontificatu Alexander secundus appellatus est, Romæ communi consensu Romanorum electum, ac deinceps ab omni Ecclesia, & ab ipso etiam Imperatore Henrico, qui Cadolum elegerat, verum Christi Vicarium habitum: nec dissentiunt ab historia Germanica Lamberti, Chronica Mariani Scoti (qui etiam tunc viuebat) Othonis Frisingensis, Sigeberti, Martini Poloni, & aliorum. Atque hactenus de Cusano. De Henrico Kaltheisen nihil est quod dicam. nam ipse etiam Illyricus cùm aduertisset nihil in eo esse præsidij, nullum eius testimonium protulit. Pergamus ad cetera.

Secunda, inquit, ratio sit, quia Papæ, testantibus id ipsorum proprijs Iuribus, non sunt à Deo constituti domini, &c. Vide solutionem capite præcedente, vbi totam hanc Illyrici argumentationem excussimus.

Tertiò, quia ipsemet Carolus iure, ac vi belli occupauit Occidentale Imperium. Vide solutionem capite 7.

Quartò quia alij historici id factum Senatui populoque Romano tribuunt, non Papæ. Vide solutionem cap. 10.

Quintò: quia eam dignitatem habuit Carolus multiplici iure à suis maioribus, iure gladij, & insuper ex concessione Constantinopolitanorum Imperatorum. Vide solutionem capite 7. & 10.

Sextò, quia incertissimæ narrationes illius translationis eam vanitatis redarguunt. Respondeo omnes probatos Historicos summa consensione translationem factam literis mandasse à Leone 3. anno 801. inchoante, ipso die Natalis Domini in Basilica sancti Petri. testimonia suprà scripta sunt in capite 3. nam Ioannem Andream, Vincentium Gallum, Antonium Rosellum, & Glossam Decretalium, quos auctores inter se dissidentes Illyricus citat, nihil moramur, quòd illi & posteriores sint, & in historijs parum omnino versati.

Septimò, quia euidens indicium falsitatis istius translationis illud quoque est, quòd Gratianus, qui diligentissimè talia congessit, nullam istius translationis Imperij mentionem facit, cùm alioqui ambitiosè omnia Pontificum decora ostentet, imò amplificet,

& si quid in Imperatores beneficij contulerint, prædicet. Respondeo, Gratianum decreta & canones tum ex Pontificum epistolis & Conciliorum definitionibus, tum ex libris sanctorum Patrum satis diligenter collegisse; de rebus gestis Pontificum & Imperatorum non laborasse. Quare nemini mirum videri debere, cùm de translatione Imperij nullum sit factum decretum, sed res tantum publicè gesta, si de ea re Gratianus mentionem non fecerit. Porrò Gratianum ambitiosè ostentare atque amplificare omnia Pontificum decora, tam est à veritate alienum; quàm quod maximè. Sed non miror Illyricum tā liberè mentiri de Gratiano. quoniam enim iamdudum apud Lutheranos Gratianus publico igni exustus fuit, existimauit Illyricus, saltem apud suos mendacia esse in tuto: quippe quæ codicibus iam sublatis detegi non possent.

Octauò, cognatum huic est, quòd Leo Octauus in restitutione aut recognitione priuilegiorum Othoni Primo facta, cum confessionis, aut potiùs concessionis Adriani secundi, qua se cum populo Romano Carolo subiecerat mentionem honorificam faciat, nihil prorsus, ne verbulo quidem unico, de translatione Imperij dicit, cùm multo profectò iustiùs huius tantæ rei meminisse debuisset, quærit enim in veteribus actis fundamentum huius suæ nouæ concessionis, aut largitionis, quod centuplo iustiùs potuisset in illa tam gloriosa Imperij translatione si qua à Leone facta fuisset, vt isti fingunt, quàm in Adriani sola patriciatus confessione. quare cum in illa tam seria solennique actione inter Leonem Octauum, aut potiùs totam eius Synodum, & Othonem primum nulla prorsus mentio fiat istius translationis, merum profectò figmentum esse liquidò patet. Hæc profectò euidentissima demonstratio est.

Multa sunt hoc loco Illyrici ornámenta numeranda, atque admiranda: primùm insignis memoria aut historiarum peritia, cùm Adriano secundo tribuat, quod annis plus octoginta ante Adriani secundi Pontificatum gestum esse constat. deinde non vulgare studium veritatis, cùm scribat Adriani confessionem exstare, qua se cum populo Romano Carolo Magno subiecerit; & ea confessio tamé nusquam extet, nam apud Gratianum can. Adrianus, & can. In Synodo. dist. 63. ad quæ loca Illyricus respexit, legimus quidem concessum ab Adriano Carolo Regi ius eligendi Romanum Pontificem; at ius imperandi Pontifici, eùmue iudicandi, quod verè ac propriè ad subiectionem Pontificis pertinuisset, concessum non legimus. non est autem idem, ius eligendi Pontificem. & ius Pontifici imperandi; alioqui etiam Cardinales Pōtifici imperarent, & Canonici Episcopo, & populus Regi, & Principes Imperatori; quòd Pōtifices à Cardinalibus, Episcopi à Canonicis, Reges à populis, & Imperatores à Principibus eligantur. E Tertiò cernimus in Illyrico egregiam Iuris cognitionem, qui id in Iure perspicere potuit, quod ibi nunquam fuit. nam Leo Octauus (vt ex can. in Synodo, iam citato, intelligi potest) renouare voluit maiorum suorum decretum de electione Pontificum, atque id Othoni primo concedere, quod illi Carolo Magno concesserant, videlicet, vt ius esset Imperatori nominandi tum ipsum Romanum Pontificem, tum etiam Episcopos ceteros. quoniam autem Carolo Magno Leo Tertius nihil eiusmodi dederat, sed Adrianus primus cum Episcopis sui temporis id fecerat: propterea Leo Octauus exemplum sequi se dixit Adriani, in ea concessione; Leonis autem Tertij non meminit, quòd eius mentio ad rem non pertineret. quod si in eo decreto Leo Octauus mentionem fecit patriciatus, quem Adrianus Carolo eodem tempore tribuit, id ea de causa fecit, quia simul, & iure electionum, & patricij dignitate Adrianus Carolú ornauerat. noluit enim ea separare quę coniuncta erāt, tametsi ad rem suam, aut solùm, aut certè potissimùm pertineret concessio iuris Pontificis eligendi. Agnoscimus postremò nouam in Illyrico formam demonstrationum, cùm hæc sit (illo auctore) euidentissima demonstratio: Leo Octauus in suo quodam decreto non dicit: Imperium translatum ad Francos, siue Germános Romani Pontificis auctoritate: igitur merum figmentum esse liquet quidquid Historici tradunt de illa translatione. Egregiè omnino, quasi continuò debeat esse falsum quidquid Leo Octauus non dixit.

Nonò, quia multi id factum adscribunt Senatui, populoque Romano; alij ipsi Carolo, qui sibi id vltro sumpserit suo arbitrio, ac iure, &c. Sed hæc est mera repetitio tertij & quarti argumenti.

C *Decimò, quid impudentius, aut vanius fingi potest, quàm Papam, aut plebem Romanam, potuisse, vel etiam ausos esse transferre, aut donare cuiquam supra se Imperium, qui iamdudum amissa libertate, verata mancipia Imperatorum erant; ipsimet Carolo iam amplius viginti annis antea sub Adriano omnem potestatem Imperatorum Cōstantinopolitanorum in Romam, Italiam, & Papas ipsos (quam ipse alioqui armis acquisierat) Pontifex, ac Romani, integraque Synodus, adhibitis etiam iuramentis, & Anathematibus consenserant, eique sese subditos, & veluti mancipia recognouerant, aut confessi fuerant, vt id ipsum proprium eorum ius, dist. 63. & omnes historia testantur.* Diximus de hac re satis multa in secundo capite; veruntamen nihil oberit hic adscribere quidquid habetur apud Gratianum dist. 63. vt Illyrici mendacia eo teste detegantur, quem ipse pro se protulit. Sic igitur loquitur Gratianus. Hadrianus Papa Romam venire Carolum Regem ad defendendas res Ecclesiæ postulauit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obsedit; ibique relicto exercitu, in sancta Resurrectione ab Hadriano Papa honorificè susceptus est. post sanctam Resurrectionem reuersus Papiam, cepit Desiderium Regem. deinde Romam reuersus, constituit ibi Synodum cum Hadriano Papa in Patriarchatu Lateranensi, in Ecclesia S. Saluatoris: quę Synodus celebrata est à 153. Episcopis, Religiosis, & Abbatibus. Hadrianus autem Papa cum vniuersa Synodo tradiderunt Carolo ius & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam Sedem; dignitatem quoq; patriciatus ei concesserunt, insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas prouincias ab eo inuestituram accipere definiuit, vt, nisi à Rege laudetur, & inuestiatur Episcopus, à nemine consecretur, & quicunque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodauit: & nisi resipisceret, bona eius publicari præcepit. Hæc Gratianus; quæ ad verbum reperiuntur etiam apud

Sigeber-

Sigebertum in Chronico ann. 773. ceteri autem Historici veteres Rhegino, Ado, Otho Frisingensis, Lambertus Schaphnaburgensis, Marianus Scotus, & Abbas Vrspergensis in Chronicis eiusdem anni; & sequentium, nihil omnino hac de re scripserunt.

Dicat igitur nobis Illyricus, vbi sit in verbis Gratiani & Historicorum, datam esse Carolo ab Hadriano omnem potestatem Imperatoris Constantinopolitani; item datum esse Carolo Imperium in Romanos Pontifices; item adhibitum iusiurandum quo Papa subijceretur Regi; item agnouisse & confessos esse Pontifices se Caroli esse mancipia. nihil certè horum legitur nec in Gratiano, nec in vllo scriptore. proinde necesse est Illyrici esse mendacia.

Deinde quo pacto non secum ipse pugnasset Hadrianus, si se Regis mancipium agnouisset, & tamen eidem dignitatẽ patritiatus, & ius eligendi Pontifices concessisset? nisi fortè illius temporis mancipia ea prædita auctoritate erant, vt etiam patricios facere, & Reges ipsos nouis dignitatibus augere possent: quid quòd Rhegino in Chronico anni 787. scribit, Carolum Regem & patritium subditum se Hadriani Pontificis agnouisse? Rex autem (inquit Rhegino) ad postulata respondit, se per multa tempora quæsiuisse, sed minimè obtinere potuisse: ne tamen inobediens videretur esse monitis Apostolicis; asseruit se in eiusdem Papæ præsentia, cum eiusdem missis pacem velle firmare.

Vndecimò: Testantur quoque omnes Historici, etiam ij qui Papis sunt addictissimi, Leonem Papam, mox vt electus fuit in Papam, misiße ad Carolum Magnum legationem vnà cum clauibus sancti Petri, quod est Papale insigne, & vexillis Vrbis Romæ cum aquilis: petijsseque iuxta Synodum Hadriani confirmationem sui, & vt aliquis mitteretur, qui Romanos Carolo denuò, iuramento adstringeret quod fuit extremæ subiectionis indicium, quare etiam paulo pòst orto dissidio inter Papam & Romanos, tum ipse Papa ad Cæsarem vt suum superiorem confugit, tum & Romani eodem suos accusatores miserunt, vt sic vtrique sint testati eum esse suum legitimum iudicem ac dominum. quàm fœda ergo tandem est ista vanitas, quòd Papistæ fingunt illos seruos, aut mancipia Caroli Imperium Romanum in Carolum transtulisse, eumque sibi vt vasallum quendam dato feudo obligasse; vt nunc arctissimis iuramentis Cæsares sibi obstringunt, & et ad turpissima pedum oscula adigunt. Non satis scio quid in hac obiectione magis admirer, imperitiam, an impudentiam: Claues S. Petri à Leone ad Carolum missas, doctus Illyricus Papale insigne interpretatur, quasi Pontifex Leó Pontificatum suum Carolo Magno, vel dono dederit, vel certè subiecerit. At claues illæ nihil erant aliud, nisi thecæ quædam preciosæ, quibus reliquiarum fragmenta seruabantur. Solebant enim Pontifices, cùm summo aliquem munere afficere voluissent, rasuram cathenarum sancti Petri, aut aliquid aliud generis eiusdem, clauicula aurea vel argentea inclusum mittere. Audi sanctum Gregorium in epistola 23. libri 6. ad Theotistum & Andream: Præterea (inquit) benedictionem S. Petri Apostoli, clauem à sacratissimo eius corpore transmisi. Et in epistola 126. libri 7. ad Recharedum Regem Visigothorum; Clauem (inquit) paruulam à sacratissimo B. Petri Apostoli corpore pro eius benedi-

A ctione transmisimus, in qua inest ferrum de catenis eius inclusum; vt quod collum illius ad martyrium ligauerat, vestrum ab omnib. peccatis soluat. Crucem quoque dedi latori præsentium vobis offerendam, in qua lignum Dominicæ crucis inest, & capilli B. Ioannis Baptistæ; ex qua semper solatium nostri Saluatoris, per intercessionem præcursoris eius, habeatis. Talem igitur clauem non insigne Papale, sed religiosum munus Christianissimo Principi summus Pontifex misit: nam idcirco Rhegino in Chronico anni 796. Ado Viennensis in Chronico sextæ ætatis, & Abbas Vrspergensis, item in Chronico eiusdem anni, has ipsas claues, confessionis S. Petri, id est, sepulchri, claues appellant, & pro munere missas à Leone ad Ca-
B rolum scribunt. qui etiam auctores in Chronico anni 800. simile quoddam donum ab Episcopo Hierosolymæ ad eundem Carolum transmissum, his verbis tradunt: *Eadem die Zacharias pater cum duobus monachis, vno de monte Oliueti, altero de Bethlehem, Romam venit, quos Episcopus Hierosolymorum ad Regem direxit, qui benedictionis causa claues sepulchri Domini, ac loci Caluariæ, claues etiam ciuitatis cum vexillo detulerunt.* hæc illi. Nec sanè dubitari vlla ratione potest, quin fuerint omnia illa religiosa munuscula, non insignia dignitatum: quare Paulus Æmilius in vita Caroli, pia magis quàm magnifica munera esse dixit.

C Quod secundo loco addit Illyricus, postulasse Leonem, vt à Carolo mitterentur, qui Romanos eidem Carolo iuramento adstringerent, iam suprà discussum est in primo capite, vbi ex ipso Illyrico demonstrauimus, Leonem à Carolo postulasse, qui Romanos iureiurando adstringeret, non Carolo sed Leoni. & sanè ratio erat magna, cur nouo Pontifici Leoni nouum sacramentum populus præstaret; cur autem Carolo præstaret, nulla erat. Quę cùm ita sint, euanuit (credo, illud iam extremæ subiectionis inditium, quod ex missis clauibus, & Legatis postulatis, qui ad iurandum Romanos adigerẽt, Illyricus fabricauerat.

At, inquit, dissidio inter Papam & Romanos exorto, vtrique Carolum dominum ac iudicem appellarũt. Nus-
D quam ista nomina legi, iudicis, & domini, res autem gesta narratur ab Othone Frisingensi lib. 5. ca. 30. his verbis.

*Anno ab Incarnatione Domini 799. Leo Papa qui Adriano successerat, in Litania maiore à Romanis flagitiosissimè, ita vt oculi eius eruti viderentur, tractatur: qui ad Regem Carolum veniens, euentum rerum deplorat. Igitur Carolus victoriosissimus, qui iam subiugatis sibi Baioarijs, Aquitanis, Saxonibus, Danis, Nortmannis Brittannis, Pannonijs, multisq; alijs prouincijs, regnũ Francorũ plurimũ dilatauerat, dignus qui altiùs promoueretur, Papã vlturus ad vrbẽ tẽdebat, cui pridie quàm Vrbẽ intraret, Leo ad duodecimũ lapidẽ occurrit, eumque honorificè suscepit. manè facto, Vrbẽ ingressus, à Pontifi-
E ce ac cuncto populo susceptus, in Ecclesiam B. Petri inducitur. pòst, septem diebus transactis, Rex concione facta, causam aduentus sui exponit. Leo quoque, cui æmuli sui magnum crimen imposuerant, nemine cogente, ex bona conscientia de obiecto crimine coram omnibus supra sacrosancta Euangelia se purgauit.* hæc ille. ex qua narratione discimus, Carolum Romam venisse, non vt Pontificem iudicaret, sed vt iniuriam illi factam

vlcisceretur; & Leonem Pontificem non ab aliquo iudicatum, sed à seipso, nemine cogente, iureiurando purgatum. nec dissentiunt Historici ceteri; sed Rhegino, atque Abbas illud etiam addunt, Pontificem ad Carolum venientem summo cum honore ab eodem Carolo susceptum; quod verum, verisimile mancipijs satis conueniat (quales fuisse eo tempore summos Pontifices meminit Illyricus) Illyricum ipse iudex esto.

Item verò quod in postremis verbis Illyricus habet, adigi nunc à Pontificibus Imperatores ad iusiurandum, & oscula pedum, Otho Magnus, & Fridericus primus (ceteros prætermittam) nobis etiam tacentibus satis refellunt; siquidem ille Ioanni 12. Pontifici iusiurandi sacramentum, antequam Vrbem ingrederetur, à nemine coactus, nisi ab ipso iure & æquitate, præstitit; quod extat adhuc apud Gratianum can. Tibi Domino Ioanni, dist. 63. iste autem (vt capite superiore ex Krantzio & Radeuico demonstrauimus) Hadrianum Quartum humi prostratus sponte sua veneratus est, & Victori Quarto, quem ipse Pontificem in Schismate quodammodo fecerat, nemine cogente pedes osculari coram vniuersa Ecclesia non erubuit. Sed de hac obiectione satis multa dicta sunt: pergamus ad cetera.

Duodecimò, ipsa vox Translatio eos euidentissimè mendacij redarguit, nam si transtulerunt Imperium à Græcis ad Francos, sequitur Græcos esse planè priuatos Imperiali dignitate. Et infra: Decretalis, Solita, clarè Constantinopolitanum Regem vocat Imperatorem Romanorum. At hæc obiectio nulla est, non enim Imperium vniuersum, sed Occidentale solum translatum esse dicimus à Græcis ad Francos. Græci siquidem cum Gothos, Belisario & Narsete ducibus, Italia exegissent, Occidentale Imperium Orientali iterum adiunxerunt: postea verò quàm à Leone Pontifice Carolus Magnus Occidentalis Imperij iure donatus est, Græcus Imperator Occidentali Imperio caruit, Orientale retinuit. itaque ex eo tempore Augusti duo pari potestate Romanum Imperium tenuerunt.

Decimotertiò, quacunque omnino parte, aut quasi lacinia quis istam narrationem translationis Imperij apprehendit, mox liquidò animaduertit esse vanissimum mendacium. fingunt enim illi Carolum ignorasse Papæ consilium, &c.

Ista verò est noua forma Syllogismi. constat enim tota argumentatio ex tribus manifestissimis crassissimisque mendacijs, quæ sunt à nobis suprà cap. 2. notata & refutata, vide igitur capite 2. Mendacia 15. & 16.

Decimoquintò (nam decimum quartum præ festinatione Illyrico excidisse videtur, nisi forte sit error in numeris) Quis (inquit) dubitat, si Papa, ac Romani sponte, suoque arbitrio Imperium à Græcis in Francos transferre tunc potuissent, voluissentque, eos certis firmisque pactionibus ac conditionibus cum Carolo acturos fuisse, quibus tum sibi, tum etiam alijs regionibus, & hominibus cauissent de certa quadam libertate, &c. An tu ridiculus non es, Illyrice, cum pactum de libertate retinenda commemoras, vbi de Imperatore ac domino constituendo agitur? quibus enim, quæso, iste Cæsar imperabit, si omnes homines, ac regiones quæ ad illius Imperium pertinent, sibi diligenter de libertate

A conseruanda caueant? Sed nimirum magistrum tuum sequutus es Lutherum, qui in lib. de votis monasticis iubet monachos futuros hac forma verborum vti, cùm Deo sua vota nuncupant: Voueo paupertatem, castitatem, & obedientiam vsque ad mortem liberè, id est mutare possim quando volo, nec vnquam ea vota teneat obseruare. Audi igitur Illyrice: si pacta nulla inter Leonem & Carolum intercessissent, mirum videri certè non deberet: dabatur enim Imperium virtutibus Caroli; dabatur meritis eius, necnon patris & aui, quæ multa & magna in Ecclesiam Romanam exstabant. verum tamen accesserunt etiam pacta, non quidem, vt tu dicis, de libertate gentium &
B populorum conseruanda, sed de Ecclesia vniuersa, ac potissimum de Apostolica Sede perpetuò defendenda. est enim Imperator Romanus (vt iura passim loquuntur) proprius Ecclesiæ Catholicæ, atque præcipuus aduocatus. Porro continetur hoc pactum tum in eo sacramento quod Reges Romanorum Pontifici Romano præstare solent, cùm ad coronam accipiendam veniunt: tum etiam in ipsa voce translationis Imperij: ideircò enim non nouum Imperium erectum, sed antiquum translatum ad Germanos dicitur, vt meminerint Germani Imperatores, non modò, ius & potestatem imperandi, sed etiam curam & solicitudinem Ecclesiæ tuendæ, Constantini, Theodosij, Martiani, Iustini, Tiberij, aliorumque veterum
C ac piorum Cæsarum ad se translatam, quæ etiam causa est, vt aliquando Romani Pontifices certos Imperatores & Ecclesiæ communione, & Imperij dignitate priuarint; quòd videlicet aduersus initæ pacta, non se illi aduocatos, sed hostes Ecclesiæ præstitissent. Sed de his satis.

*Decimosextò, Verùm, inquit, vt hisce quoque argumentationibus, sententiaque finem imponamus, hoc vnum quæro à Pontificijs seductoribus: cum constet Carolum amplius viginti annis ante illam Leoninam (penè dixissem vulpinam) Papæ coronationem totum Occidentale Imperium occupasse & tenuisse, hoc (inquam) quæro, num iure occupauit, &
D tenuit, fuitque legitimus eius Monarchiæ possessor? Iniustè eum occupasse, ac tenuisse, non audebunt (credo) dicere: Si verò iustè occupauit, ac tenuit totum Occidentale Imperium tot annis ante Papatum Leonis; quomodo potuit Leo Imperium Romanum in eum transtulisse, aut quid tandem ei adiecit?* Sed hæc obiectio soluta est in sexto capite, vbi ostendimus, Carolum Magnum ante Leonis III. Pontificatum, iusto bello occupasse, ac tenuisse non quidem vniuersum (vt Illyricus dicit) Occidentis Imperium (nec enim Hispaniam, Africam, Illyricum, Britanniam, Apuliam, Calabriam, Siciliam; aliasque nonnullas Occidentalis Imperij prouincias eo tempore Carolus occupauerat) sed magnam tamen eius partem, id est,
E Galliam, Germaniam, Pannoniam, atque Italiæ partem quandam. ceterum ea ipsa loca non iure Cæsaris, sed partim iure regio, partim iure patricio Carolum possedisse. Id igitur Imperij translatio efficit, vt Carolus Magnus illa ipsa quæ iam habebat, non tantum vt Rex, aut Patricius, sed vt verus Imperator & Augustus retineret: vtque ius haberet ad alias item prouincias, quas Occidentalis Imperij fuisse, atque iniurià ab alijs occupatas esse constaret: vt denique nomi-

nibus

nibus, titulis, honoribus omnibus veterum Cæsarum A vteretur, atque eo nomine omnes alios Reges, ac Principes, tum ipse, tum eius successores, ac posteri antecirent, etiamsi aliquando contingeret, vt essent alij Christiani Reges, ipso Cæsare longè potentiores. Ac ne id parum fortasse Illyrico videatur, reuocet ad memoriam quæ de Zenone & Theodorico ipse scripsit, non modo enim affirmauit, sed etiam multis testibus asserere conatus est, Theodoricum Gothum, Zenonis Imperatoris beneficio, Occidentale Imperium accepisse, cui si nunc obijciamus, Theodoricum ne vno quidem milite aut obolo à Zenone adiutum, sua tantùm, ac suorum virtute, multis exantlatis laboribus, multoque sanguine effuso Italiæ possessionem adeptum, nihil aliud inueniet quod respondeat, nisi ideo verè Theodoricum à Zenone Imperium (vel Regnum potius Italiæ) accepisse, quòd ab eo, ius, titulum, dignitatem ac potestatem regiam accepisset.

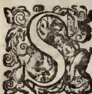
LIBER

LIBER SECVNDVS
SVMMA.

IMPERIVM ROMANVM DE GENTE FRANCORVM ad gentem Saxonum Summi Pontificis auctoritate transiisse.

CAPVT PRIMVM.

Successionem explicat Caroli Magni.

SEQVITVR altera cõtrouersia apud Illyricum de translatione Imperij à Francis ad Saxones; quã translationẽ Illyricus non modò non auctore Romano Pontifice, sed etiam eo inuito factam esse contendit. Sed vt res tota facilius perficiatur, historia successionis Imperatorum à Carolo vsq; ad Othonem paulo altiùs repetenda erit. Igitur Carolus Magnus à Leone III. Pontifice Romæ anno 800. coronatus, successorem habuit Ludouicum filium, quem Stephanus IV, aliàs V. Papa Remis in Gallia coronauit anno 815 teste Othone Frisingensi lib. 5. cap. 33. Ludouico Lotharius filius successit, quem Paschalis Papa Romæ coronauit anno 822. eodem teste Othone lib. 5. cap. 34. Lothario successit filius Ludouicus, quẽ Sergius Papa II. Romæ coronauit anno 844. teste Adone Viennensi in Chronico 6. ætate. Ludouico Carolus Caluus successit, qui huius Ludouici patruus erat, Lotharij videlicet frater ex patre Ludouico seniore: coronauit autem Carolum Caluum Romæ Ioãnes VIII. anno 874. teste Rheginone lib. 2. Chronici. Carolo Caluo Ludouicus Balbus filius successit anno 877. teste Rheginone ibidem. coronauit autem eum idem Ioannes Papa VIII. teste Onuphrio in additione ad Platinam in vita eiusdem Pontificis Ioannis. Ludouico Balbo successit Carolus Crassus Ludouici Regis Germaniæ filius, qui Ludouicus Caroli Magni ex Ludouico filio nepos erat. Coronauit eum idem Ioannes VIII. Romæ anno 878. teste Othone Frisingensi lib. 6. cap. 8. Carolo Crasso Arnulphus successit, quem Papa Formosus coronauit Romæ anno 896. teste Rheginone in Chronico. Fuit autẽ Arnulphus Carolomanni filius, Ludouici Regis Germaniæ nepos. Arnulpho successit filius Ludouicus, Ludouico Chunradus, Arnulphi ex alio Chunrado nepos. atque hic series desijt Caroli Magni, & gentis Francorum, vt ex Abbate Vrspergensi in Chronico anni 914. cognosci potest. Chunrado successit Henricus I. ex gente Saxonum cognomento Auceps. nam etsi is Henricus nepos erat Arnulphi Imperatoris ex filia, vt Albertus Krantzius demonstrat lib. 2. Saxoniæ cap. 33. tamen ex patre non Francus erat, sed Saxo. porrò nullus horum trium coronam Imperialem habuit, vt Historici omnes testantur. Henrico autem filius Otho successit, quem Ioannes Papa XII. Romæ, vt infrà demonstrabimus, coronauit.

A Quæstio igitur est, cœperit ne Saxonum Imperiũ in Henrico, an in Othone. & quidem in Henrico cœpisse, Illyricus totis viribus contendit: siquidem inde rectissimè deduci putat, inuito Romano Pontifice Saxonicum Imperium constitutum: quoniam is Henricus nec Romam ad Pontificem venit, nec ab eo vnctionem, vel coronationem vllam postulauit. Ego verò Imperatorem primum ex gente Saxonum Othonem Magnum fuisse, eumque à Romano Pontifice Imperium accepisse, nullo negocio demonstrari posse censeo.

CAPVT II.

B *Othonem I. non autem Henricum aut Chunradum Imperatorem primum ex gente Saxonum fuisse demonstrat.*

PRIMVM igitur, Henricum patrem Othonis, Regem tantùm, non Imperatorem fuisse, testis est ipse idem Henricus, qui Regio nomine contentus, insignia, appellationesque cæteras, necnon vnctionem & coronationem sponte recusauit, vt custos Imperij potiùs, quàm Imperator dici possit. Vitichindus, qui huius Henrici tempore vixit, lib. 1. gestorũ Saxonicorum, de hoc ipso Henrico ita loquitur: *Cũ*
C *ei offerretur vnctio cum diademate à Summo Pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non spreuit, nec tamen suscepit, satis, inquiens, mihi est, vt præ meis maioribus Rex dicar & designer, diuina annuente gratia, ac vestra pietate: penes meliores verò nobis vnctio et diadema sit: tanto honore nos indignos arbitramur.* Hæc Vitichindus, quem sequutus Abbas Vrspergensis in Chronico anni 920. Henricus, inquit, renuit diadema & vnctionem, solo nomine Regis contentus. Albertus Krantzius libro 3. Saxoniæ cap. 2. Henricus, inquit, Dux Saxoniæ, primus ex ea familia ad Romani regni culmen ascendit, quod ea domus per aliquot continuata secula perseueranter seruauit, vt in contextu do-
D cebimus, cui, si in Italiam prædecessorũ more venire dignaretur, diadema cum consecratione ad Imperatoriam dignitatem Ioannes eius nominis X. Summus Pontifex repromisit. Henricus autem satis sibi viderĩ respondit, quòd primus ad regni culmen immeritus peruenisset; diadema Imperij maioribus debitum: se nihil ambire supra id quod accepisset, etiam sic maiora, quam obire posset, sustollentem onera. Habemus igitur in primis Henrici ipsius ingenuũ plaueq; Germanicum testimonium.

Sed accedant secundo loco sequentium Principũ, eiusdem nominis testimonia. nam (vt Onuphrius Panuinus testatur in lib. de Comitijs Imperatoris, S. Henricus

ricus Chunradus, & tres alij Henrici, qui post Othonem III. imperarunt, in diplomatibus suis ita nomina sua inscribunt, vt nullo loco Chunradum & Henricum, qui ante Othones regnarunt, inter Imperatores habuisse videantur, non enim se scribunt Chunradum II. & Henricos II. III. IV. V. sed Chunradum I. & Henricos I. II. III. & IV. quibus & numerorum notis distingui sepulchra Chunradi, & posteriorum trium Heinricorum, quæ adhuc Spiræ exstant, idem Onuphrius testis est: vt iam non leuis temeritas eorum esse videatur, qui contra ipsa Imperatorum diplomata, & literas in monumentis ante tot annorum centurias incisas Chunradum I. & Heinricum I. Secundos; nec non Henricum II. III. & III. IV. & IV. V. appellandos esse contendunt. De Ludouicis autem res adeo manifesta est, vt non possit Illyricus Ludouicum, Arnulphi Imperatoris filium, qui corona Imperij caruit, inter Imperatores numerare, quin sibi ipse repugnet. nam si is Ludouicus Imperator fuit, necesse est quartus fuerit. tres enim ante ipsum Ludouici præcesserant, senior, iunior, & Balbus? at si quartus est Arnulphi filius, qua ratione Lodouicus Bauarus & seipse quartum, non quintum, in omnib. suis diplomatibus vocat; & quartus, non quintus, ab omnibus auctoribus, & ab ipso Illyrico in hoc lib. de translatione Imperij, aliquoties appellatur? Quod si Ludouicus ille è numero Imperatorum eximitur, quia corona, & vnctione Apostolica caruit, licet alioqui de stirpe Caroli, & filius Imperatoris fuerit: quanto magis Henricus Saxo ex Imperatorum numero eximendus erit, qui nihil horum habuit, & coronam ac dignitatem Imperatoriam recusauit?

Accedant postremò testimonia etiam veterum grauissimorumque Historicorum Lambertus Schafnaburgensis in historia Germanica, Anno, inquit, 1024. Henricus primus Rex, II. Rex Imperator obijt. Vbi vides, Lector, Lamberti Historici grauissimi, & Germani, & qui illo ipso seculo floruit, Iudicio, Henricū I. Regem tantùm; secundum autem, Regem Imperatorem fuisse. Rhegino & Sigebertus non dissentiunt à Lamberto: siquidem tres illos Reges, Ludouicum Arnulphi Imperatoris filium, Chunradum & Henricum, qui coronam Imperij à Romano Pontifice non habuerunt, nunquam Imperatores, sed perpetuò Reges vocant, cùm tamen præcedentes, & sequentes Reges, qui à Romano Pontifice coronati fuere, Imperatores semper appellent. Otho Frisingensis pluribus in locis sententiam nostram apertè confirmat. Sed antequam verba illius ponam, operæpretium esse duxi, Lectorem præmouere quod Otho Frisingensis scribit, & sæpe repetit, virtute Othonis I. Imperium transisse ad Francos Orientales, non sic esse accipiendum, quasi Otho I. sine Pont. Max. auctoritate Imperium obtinuerit. id enim paulo pòst apertissimis argumentis refutabitur. Id igitur solum Otho Frisingensis significare voluit, in Othone I. translationē factam esse Romani Imperij ab Occidentalib. Francis ad Orientales, eius aūt translationis causam fuisse virtutē eiusdem Othonis, qui & à Pontifice Summo promotionem ad eam dignitatem facilè promeruit, & armis hostes Imperij fortissimè domuit. Ille igitur sic loquitur lib. 6. hist. cap. 17. Ex hic, inquit, quidam post Frācorū regnū supputant Teutonicorū. vnde filiū Othonē in decretis Pontificum, Leonē Papā, primum Regem Teutonicorum vocasse dicunt. nā iste, de quo agimus, Henricus, oblatam sibi à summo Pōtifice dignitatē renuisse perhibetur. Et infrà, Otho, inquit, qui Imperium à Longobardis vsurpatum deduxit ad Teutonicos Orientales Francos: forsan dictus est primus Rex Teutonicorum, non quòd primus apud Teutonicos regnauerit, sed quòd primus post eos qui à Carolo Carolingi, sicut à Merouco Merouingi, dicti sunt, ex alio, id est, Saxonum sanguine natus, Imperium ad Teutonicos Francos reuocauerit. Et cap. 22. vbi narrauit coronationem Othonis Romæ celebratam, ita subiungit: Ex hinc Regnum Romanorum post Francos & Longobardos ad Teutonicos, vel, vt alijs videtur, iterum ad Frācos, vnde quodammodo elapsum fuerat, translatum est. Et cap. 24. Hic, inquit, est Otho, qui post multas victorias Græcos quoque in Apulia & Calabria superauit, ac Imperium Romanorum virtute sua ad Francos Orientales reduxit. Et paulo antè: Vide, inquit, regnū Teutonicum cum regno Francorum affine & quodammodo cognatum principium habere. ibi primùm Carolus (Martellus) sine Regis nomine honorem Regis gerebat: hic Magnus Otho Saxonum Dux (Othonis Imperatoris auus) Regibus adhuc ex stirpe Caroli manentibus, regni summam administrabat. illius filius Pipinus non solùm re, sed etiam nomine Rex cœpit esse, & dici, huius simili modo filius Henricus Regis nomine meruit honorari. illius filius Carolus Magnus non solùm regnum, sed etiam Imperium capto Desiderio primus obtinuit ex Francis. istius filius Otho Magnus post multos triumphos, primus ex Teutonicis post Carolos capto Berengario Romanis imperauit. Hæc ille.

Neq; ab hoc numero veterum Historicorum separandus est Luithprandus Diaconus his omnibus antiquior. siquidem ipse lib. 6. c. 6. cùm Othonem I. ante coronationem Imperialem pijssimum Regem tantùm, deinde autem etiam Imperatorem Augustū fuisse dicat; manifestè significat, Henricum Othonis patrem, qui coronatus nunquam fuit, Imperatorem nunquam fuisse. Philippus Bergomensis lib. 11. supplemēti Chronicorum, apertè docet à Ludouico Arnulphi filio vsq; ad Othonem I. non fuisse in Germania Imperatores, sed Reges duntaxat. deinde lib. 12. addit in Othone I. Imperium Germanis iterum restitutum. Lupoldus quoque in lib. de Iuribus Imperij cap. 2. & 5. vt ipse Illyricus citat pag. 105. Othonem Imperatorem primum ex gente Saxonum facit.

Addamus si placet & testimoniū Cuspiniani, quoniam eo auctore Illyricus mirificè delectari videtur. Othonem (inquit Ioannes Cuspinianus in vita eiusdem Othonis) pleriq; scriptores primum Germanorum Imperatorem numerant, quod Imperium à iusta sobole agnationeq; Caroli Magni ablatum, primus hic Otho iustus princeps, vir belli pacisq; insignis, recuperauit Pontificis Maximi auctoritate. Habemus igitur testimonijs Historicorum, Principū, & ipsius Hērici patris Othonis, non Henricum patrem, sed Othonem filium Imperatorem primum ex gente Saxonū fuisse. quod etiam cognomē Magni satis apertè significare videtur. nam propterea inter omnes Imperatores Occidentis, soli Carolus & Otho Magni cognomen inuenerunt, quòd ille ad Francos, iste ad Saxones, Imperij Romani decus attulerit.

CAP.

CAPVT III.

Eundem Othonem à Summo Pontifice Ioanne XII. ad Imperium prouectum ostendit.

IAM verò demonstrandum superest, hunc ipsum Othonem à Pontifice Romano ad Imperium vocatum prouectumque fuisse. Id verò Historici omnes vna voce tradunt. atq; vt à posterioribus sursum versus ascendamus; Cuspinianum modò dicentem audiuimus, ab Othone quidem recuperatum Imperium, sed Pōtificis Maximi auctoritate. B Albertus Krātzius lib. 4. Saxoniæ cap. 9. Cùm appropinquaret, inquit, Vrbi, insigni pompa à Romanis est introductus, & Imperij coronam cum consecratione, & Imperatorio honore suscepit.

Ioānes Nauclerus in Chronographia sua, generat. 33. Otho, inquit, à Ioanne Papa Augustus vocatur & ordinatur, vnctione Imperiali, ac benedictione sublimatus. Idem quoque docent Blondus lib. 3. decad. 2. Platina in vita Ioannis XII. quem ipse tamen 13. vocat. Philippus Bergomensis lib. 12. Supplementi, & Iacobus VVymphelingius in Epitome rerum Germanicarum, cap. 18. Sigebertus in Chronico: Anno, inquit, 963. Otho I. à Ioanne Papa coronatur. C Lambertus Schafnaburgēsis in historia Germanica: Otho Rex, inquit, perrexit Romam; eumque Ioannes Papa gratanter suscipiens, honorificè super Cathedram Augustalem posuit, & benedictione atque consecratione sua Imperatorem fecit. Otho Frisingensis lib. 6. cap. 22. Otho, inquit, gloriosus Rex à Papia vsq; ad Vrbem progrediens, honorificè à summo Pontifice Ioanne, ac toto populo susceptus, applaudentibus cunctis, Imperatoris & Augusti nomen sortitur.

D Abbas Vrspergensis in Chronico: Ipse, inquit, Romam veniens mirifico apparatu susceptus, & ab eodem Apostolico Ioanne Imperiali vnctione & benedictione sublimatus, Imperator & Augustus est appellatus.

Marianus Scotus in Chronico: Otho Rex, inquit, Romam veniens, Imperator efficitur à Ioanne Papa.

Rhegino Abbas li. 2. Chronici, Rex, inquit, Otho Romæ fauorabiliter susceptus, acclamatione totius Rom. populi & Cleri, ab Apostolico Ioanne Imperator & Augustus vocatur & ordinatur.

E Luithprandus Diaconus Ticinensis, qui tempore ipsius Othonis floruit, lib. 6. de rebus per Europam gestis cap. 6. Romam, inquit, veniens (Otho I.) miro ornatu, miroque apparatu susceptus, ab eodem summo Pontifice, & vniuersali Papa Ioanne vnctionem suscepit Imperij.

CAPVT IV.

Obiectiones Illyrici diluit.

VIDEAMVS nunc quid pro sententia sua Illyricus adferat, quanquam valde suspicor fore vt mendacia potius, quàm argumenta nobis refellenda sint.

A Sic igitur incipit pag. 64. *Indicatum est, quomodo Imperij possessio, & dignitas peruenerit à Græcis ad Carolum Francum, aut Germanum.* Et infrà: *Porrò quomodo à Francis, ad reliquos Germanos peruenerit, nunc indicandū est. nā hic quoq; Papæ adulatores, vt vbiq; mēdacijs oīa conspurcant, ac corrumpunt.* Videlicet Illyrico magna religio est mentiri, idcirco confidēter alios mēdacij reprehendit. sed quā verè id faciat, testātur quæ suprà diximus, & quæ continuò Illyricus ipse subiūgit. sic enim pergit: *Dicunt enim illi, quòd deficiente virtute stirpis Carolinæ, Cardinales scripserint ad Othonem I. eumque creauerint Imperatorem. quod tamen nullis certis documentis probare possunt.* At non hoc dicunt B scriptores, qui sunt alicuius nominis apud Catholicos, quos tu falsò Papæ adulatores vocas. plerique n. Othonem I. à Romano Pontifice Ioanne XII. Imperatorem creatum esse tradunt, non à Cardinalibus, testimonia paulo antè citata sunt. atque vt verum fatear, nullum omnino auctorem me legisse memini, qui à Cardinalibus Imperium Othoni delatum scripserit. Scripserunt quidem Cardinales duo ad Othonem Imperatorem quædam aduersus Ioannem Pontificem; sed posteaquam idem Otho ab eodem Ioanne Imperator fuerat appellatus & coronatus, vt Illyricus ipse testatur in historia Magdeburgensi Cent. 10. cap. 10. col. 335. Itaque literæ illæ Cardinalium nihil omnino ad rem præsentem faciunt. Pergit Illyri-C cus: *Vera autem historia illius translationis exstat prolixè apud Nauclerum & Cuspinianum. ex qua narratione liquidò patet, non potestate aut voluntate Papæ factam esse.* Id verò iam impudens est mendacium. Cuspinianus enim (vt paulo ante citauimus) in vita Othonis ita loquitur: *Imperium à iusta sobole generationeq; Caroli Magni ablatum, primus hic Otho iustus princeps, vir belli pacisque insignis recuperauit, PONTIFICIS MAXIMI AVCTORITATE.*

Quid hic dicis Illyrice? liquidone patet ex his ver-D bis Imperium translatum ad Germanos sine Pontificis voluntate & potestate, an te potiùs egregiè esse mētitum? Porrò Nauclerus etsi zelo patriæ (vt ipse fatetur) conatur asserere Henricum patrem Othonis Imperatorem, vel certè Regem Romanorum fuisse; non tamen sine voluntate Romani Pontificis fuisse, docet (vt Illyricus noster mentitur) quin potiùs sententiam suam Nauclerus ex decretis Pontificum adstruere conatur. nimirum profert cap. Venerabilem, de electione. & Clementinam, Romani Principes, de iureiurādo; vbi legimus Imperium Romanum auctoritate Sedis Apostolicæ translatum à Græcis ad Germanos in persona Caroli Magni. ex quibus decretis Nauclerus E colligit, Henricum, & eius prædecessores Conradum & Ludouicum, Imperatores fuisse, quia Romani Pōtifices, qui Imperium transtulerunt, apud Germanos, non apud Gallos, aut Italos illud esse voluerunt.

Sed hæc eius argumentatio, nec apud Illyricum, nec apud nos vllius momenti est. neque n. Illyricus admittit, Pontificis auctoritate ad Germanos Imperium esse translatum; licet pro sua constantia Nauclerum, qui illud docet, passim pro se testem adducat. nos autē fatemur quidem, vel potiùs asserimus & defendimus, translationem Imperij auctore Pontifice factam esse: non tamen inde rectè posse colligi arbitramur, Ludouicum, Conradum & Henricum, qui corona Imperij caruere, Imperatores Romanorū fuisse, nisi fortè dei-

designatas; quemadmodum olim Cæsares dicebantur qui Augusti futuri erãt, licet nondum essent re ipsa. siquidem illi ipsi textus quos Naucletus citat, apertè docẽt, Germaniæ Principes potestatem habere eligendi Regem, in Imperatorem postmodum à Pontifice promouendum. quare tres illi, qui à Principibus electi ad Regnum, non autem à Pontifice ad Imperium promoti fuere; Reges duntaxat, non Imperatores, secundum ea capitula dici possunt.

2 Addit postea Naucletus, Henricum patrem Othonis ideo verum Imperatorem habendum, quòd à summo Pontifice Imperator habitus videatur, cùm exstet apud Gratianum dist. 63. constitutio primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Sed hoc totum vt aduersus Illyricum mirificè pugnat, ita nobis parum omnino nocet. nam etiamsi in ea constitutione nominetur primo locò Henricus. non tamẽ necesse est eum Henricum illum esse, qui Othonem præcessit: imò verò probabilissimum est, illum esse, qui Othonem III. sequutus est. is enim verè primus Henricus Imperator fuit, & magnam cum Romanis Pontificibus amicitiam habuit. cur autem ante Othonem nominetur, causa esse videtur, quòd eius constitutio, notior & recentior esset. Adde quòd in ea cõstitutione nulla Imperij mentio fit, nec Henricus ille primus Imperator nominatur: quare ad causam nostram non facit, quis ille Henricus fuerit.

3 Pergit Illyricus: *Nam quod attinet ad illam scriptionem Cardinalium ad Othonem, ea fuit nihil aliud quàm accusatio Ioannis XII. hominis impurissimi, ac petitio, vt deposito eo, alium meliorem Episcopum, aut Papam, in eius locum sufficeret; quod etiam Otho I. strenuè effectum dedit. nam tunc, & olim per omnem vetustatem erat iuris & auctoritatis Cæsareæ, impuros Papas castigare. historia habetur prolixè apud Luithprandum Ticinensem, Historicum fide dignissimum. Veritas huius sententiæ, & falsitas Papisticæ, et ex eo elucescit, quia si verè de creatione noui Imperatoris actum fuisset, eaque (vt isti volunt) iuris ac potestatis Pontificiæ fuisset, non Cardinales aliquot, sed ipsemet Papa de ea scripsisset, eã que peregisset.* An igitur si ex ipso Luithprando demõstrauero, non Cardinales, sed Papam ad Othonem scripsisse, & eundem Othonem Imperatorem creasse; non continuò fabula illa de Cardinalium literis, & querimonia euanescet; & luce clariùs apparebit, veram esse sententiam nostram, Illyrico teste, & ipsum eundem Illyricum, qui nos ad Luithprandum remisit, suo se gladio iugulasse? Hæc igitur sunt verba Luithprandi libro 6. de rebus per Europam gestis cap. 6. *Ioannes summus Pontifex, & vniuersalis Papa, Legatos S. R. E. Ioannem videlicet Cardinalem Diaconum, et Aronem Scriniarium serenissimo atq; pijssimo tunc Regi, nunc Augusto Cæsari Othoni destinauit, suppliciter literis, & Regũ signis orans, quatenus pro Dei amore, sanctorumq; Apostolorum Petri & Pauli, quos delictorum suorum cuperet esse remissores, se sibiq; commissam sanctam Romanam Ecclesiam, ex illorum (Berengarij & Alberti) faucibus liberaret, ac saluti & libertati pristinæ restitueret.* Hæc ille, qui etiam paulo pòst subiungit, quod suprà citauimus, Othonem literis Papæ acceptis, mox in Italiam venisse, atque ab eodem Papa Imperialem coronam, & Augusti nomen & dignitatem accepisse. Neque verò Luithprandus solus (quãquam is etiam solus sufficeret, cùm & res gestas sui

A temporis scripserit, & Illyrico teste Historicus fide dignissimus fuerit) sed etiam alij grauissimi scriptores, non Cardinaliũ, sed Pontificis Maximi literis Othonem Regem ad Vrbem vocatum, & ab eodem Pontifice Imperatorem creatum scribunt. Abbas Vrspergensis in Chronico anni 962. Otho, inquit, rogatu Ioannis Papæ, & querimonia multorum de Berengario & filio proclamantium, Romam tendit; ibiq; Imperator ab eodem Papa factus. Berengarium capit. Otho Frisingensis lib. 6. hist. cap. 21. Ioannes, inquit, Diaconus, & Azo Scriniarius ab Apostolica Sede missi ad Regem (Othonem) veniunt, tam de tyrãnide Berengarij querimoniã facientes, quàm ipsum

B ad defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac totius Italiæ inuitantes. Capite verò sequenti describit idem auctor Othonis coronationem à Romano Pontifice factam.

Sed vt videas, Lector, non solùm impudentiam, sed etiam inconstantiam & leuitatem Illyrici, legito historiam eius Ecclesiasticam, Cent. 10. cap. 10. col. 535. ibi siquidem omnia reperies, quæ nos accersitis hinc inde testimonijs confirmare nitimur. *Ipse Ioannes*, inquit Illyricus, *Othonem Imperatorem tum suo, tum Romanorum nomine, missis ad eum Legatis, ad Berengarij tyrannidem auertendam, in Italiam denuò accersiuit*. Et infrà: *Imperator externo rerum statu aliquo modo in Italia pacato, Romam adijt; ac præstito priùs*

C *Romanis iuramento, de suo erga Vrbem et Ecclesiam indefesso studio, intra mœnia receptus est: à Pontifice autẽ totoq; populo honorificè excipitur, ac paulo pòst Imperij diademate vnà cum filio, septem vix annorum, accepto; insuper Germaniæ Pannoniæq; titulo, publico & solenni ritu, in B. Petri Basilica ante altare à Ioanne ornatur.* Hæc ille. Ex his igitur testimonijs, & ijs quæ paulo antè citauimus de coronatione Othonis; manifestissimè colligitur, ipso etiam teste Illyrico, inde elucere veritatem sententiæ nostræ, vnde ipse falsitatem eiusdem nostræ sententiæ elucere arbitrabatur.

Sed enim aliud quoque mendacium in verbis Illyrici suprà citatis inest, quod non est vlla ratione prætereũdum. quod enim Illyricus ait, ab Othone

D Ioannem Pontificem se abdicare coactum; & olim, ac per omnem vetustatem iuris, & potestatis Imperatoriæ fuisse, Pontifices castigare, mendacium est impudentissimum. Siquidem omissis primis illis Pontificibus, sanctissimisque martyribus. Petro, Lino, Cleto, Clemente, & ceteris ferme ad Siluestrum vsque, quos ab Ethnicis iniquissimè cæsos Illyricus etiam confitetur; necnon paucis quibusdam, quos ab hæreticis Principib. fidei causa iniustè vexatos constat, quales fuere Liberius, Felix II. Ioannes, Syluerius & Martinus; ceteri omnes vsque ad Ioannem XII. ab Imperatoribus Christianis religiosè (vt par erat) obseruati, summisq; honoribus semper affecti sunt. nec poterit Illyricus vl-

E lum scriptorem testem producere, quemadmodum nec produxit, aut in lib. de translatione Imperij, aut in historia Magdeburgensi, qui contrarium scripserit. Quanta igitur impudentia est, affirmare, per omnem vetustatem iuris Cæsarei fuisse, castigare Pontifices; cùm totius vetustatis exempla contrarium clament? Sed nec Ioannem XII. Otho deposuit, vt Illyricus iactat: neque enim id sibi arrogare ausus est pius Princeps, quod ei vel inuito Illyricus obtrudit. nam vt scribit Luithprandus lib. 6. cap. 6. & 7. & ex Luithprãdo

Illyricus ipse Cent. 10. cap. 9. col. 434. & seq. Otho Imperator cùm Ioannem Pontificem multorum criminum reum fieri videret, non ausus ipse iudicem iudicii sui se facere, Synodum Episcoporum Romę coëgit, atq; eidem Synodo causæ cognitionem permisit. Hęc enim sunt verba Othonis in Synodo apud Luithprandum. Quid super hoc sancta Synodus decernat, edicat. Quin etiam in eodem lib. duas epistolas Othonis ad Ioãnem Luithprandus refert, quibus Otho Imperator Ioannem Pontificem honorificè admodum appellat, neque illi imperat, sed eum rogat, vt ad Synodum veniat hoc autem est initium epistolæ prioris.

Summo Pontifici, & vniuersali Papæ Domino Ioanni; Otho diuinę respectu clemẽtiæ Imperator Augustus, B *cum Archiepiscopis Liguriæ, Tusciæ, Saxoniæ, Franciæ, in Domino salutem. Romam ob seruitiam Dei venientes, dum filios vestros, Romanos scilicet Episcopos, Cardinales, Presbyteros, Diaconos, & vniuersam plebem de vestra absceatia percũctaremur, & quid causæ esset, q̃ nos Ecclesiæ vestræ, vestri que defensores videre noluissetis: talia de vobis, tamque obscœna protulerunt, vt si de histrionibus dicerẽtur, vobis verecundiam ingererent. quæ ne magnitudinem vestram omnia lateãt, quędam vobis sub breuitate describimus.* Et infrà: *Oramus itaque Paternitatem vestram obnixè, venire, atq; ex his omnibus vos purgare non dissimuletis.*

Nec illud hoc loco prætermittendum est, ne ipsi quidem Concilio licuisse in summum Pontificem sen- C tentiam dicere. semper enim hæc vox omnium veterũ Synodorum fuit, primam sedem (extra causam hæresis) à nemine iudicari posse. ac licet mirandum non sit, Othonem Imperatorẽ, qui Synodo intererat, minùs peritum fuisse rerum Ecclesiasticarũ: ipsi tamen Synodo nullo modo ignosci potest. siquidem ea Synodus (vt est apud Luithphrandum loco notato) non solùm sine vllo exemplo antiquitatis Episcopum primæ sedis iudicare ausa est, sed etiam illius excommunicationem contempsit, eo prętextu quòd malus Episcopus nec ligare possit, nec soluere quem esse manifestum errorem, ne Illyricus quidem negaret. quare non immeritò Otho Frisingensis lib. 6. cap. 23. mo- D destè Othonem Imperatorem, atque eius Synodum reprehendit. sed de his satis.

Pergit hinc Illyricus, & fusè admodum, sed præter rem, ac solùm vt librum suum paulo grandiorem faceret, historiam recitat electionis Conradi & Henrici, qui Othonem Magnum proximè præcesserunt, ex Nauclero, Cuspiniano, Vitichindo, Luitphrando, Othone Frisingensi, Abbate Vrspergensi, & Reginone. ac demum non sine insigni mendacio ita concludit: *En audis plurimos fideq; dignissimos Historicos vno ore testari, Imperium à Francorum Regibus ad reliquos Germanos non per Papas, aut etiam de consilio aut consensu Paparum, quin potiùs contra eorum voluntatem, qui id suis Italis asserere conabantur, quos Italicos pseu-* E *doimperatorculos octo Onuphrius nominat; sed voluntaria electione, ac cessione Gallicorum Regum, & libera electione Principum translatum esse.* Sed non rectè dixi, insigni mendacio hanc Illyrici vel narrationem vel disputationem esse conclusam: non enim vnum tantũ, sed quatuor insignia mendacia hac breui sententia continentur.

Primum enim ex tot historicis nullus affirmat (Cuspiniano & Nauclero omnium recẽtissimis exceptis) A Imperium translatum à Francis ad Germanos in electione Conradi aut Henrici, de quibus Illyricus loquitur. solum enim scribunt illi, à Francis atque Saxonibus electos Reges Conradum atque Henricum; de Imperij translatione nihil dicunt. nos autem contrà demõstrauimus, neutrum illorum Imperatorem Romanorum fuisse, nisi fortè designatum tantùm, vt Cuspinianus & Nauclerus dicere videntur. cuius rei Lectoris cuiuslibet, modò sani, appello iudicium.

Deinde nullus eorum scriptorum quos Illyricus testes producit, contra voluntatem Summi Pontificis Imperium ad Saxones translatum scribit. nam cum de Conrado & Henrico (Regibus) scriptores notari narrant, nullam Summi Pontificis mentionem faciunt, vno excepto Nauclero: cùm autem ad Othonẽ Imperatorẽ veniunt, oẽs vno ore testantur, eũ à Sũmo Pontifice Ioan. XII. Imp. creatum & coronatum.

Quod autem Nauclerus dicit, Romanos Pontifices temporibus Conradi & Henrici, Longobardos siue Italicos Principes quosdã ad Imperiũ admisisse nõ significat inuito Pontifice Conradum & Henricũ Reges electos, & Cæsares designatos, sed id tãtũ significat, cum Reges Germaniæ ad coronam Imperij, & Italię possessionem capiendam venire aut non possent aut non vellent, Duces Longobardorum sibi regnum Italiæ vindicasse, & coronam Imperij à Summis Põtificibus extorsisse. veruntamen promptum etiam tũ fuisse Pontificem ad Germanos Pricipes coronãdos, si ij ad Vrbem accedere voluissent, dubium esse non potest; cùm ex Reginone constet, à Papa Formoso, anno 894. Lambertum Longobardum Italiæ Regẽ, & Imperatorem dictum: & deinde tamen anno 896. Arnulphum Germaniæ Regem Romam venientem, summo fauore exceptum, atque ab eodem Pontifice Imperij corona donatum.

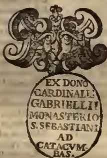
Iam verò quod addit Illyricus Imperatores Italicos, qui, regnantibus in Germania Ludouico, Conrado & Henrico, in Italia imperatũr, ab Onuphrio pseudoimperatorculos nominari; ipsi Onuphrio manifestè repugnat. siquidem Onuphrius in libris de principibus Romanis honorificè admodum loquitur de Imperijs Vidonis, Lamberti, Ludouici & Berengarij, quos & Imperatores atque Augustos passim vocat, & à Romanis Pontificibus coronatos fuisse demonstrat. In lib. verò de Fastis, & Triumphis Romanis, Berengarij & Alberti Regum Italiæ meminit: Vidonis, Lamberti, & Ludouici non meminit, neque vsquam in eo lib. vllos pseudoimperatorculos vocat. In libro autem de Comitijs Imperatorijs grauiter inuehitur in eos, qui (vt Illyricus facit) omnes Germaniæ Reges, Imperatores Romanorum appellandos censent, etiamsi Imperij coronam à Romano Pontifice non acceperint.

Non possum, inquit, *non vehementer mirari, & reprehendere aliquot recentiorum Germanicarum rerum scriptorum audaciam (ne dicam temeritatem) qui vndique clamant, Italos omnes, & præsertim Romanos malè agere; rem indignam facere, quòd non omnes Germaniæ Reges, Imperatores appellant, neque omnium ipsorum ratio habeatur in eis numerorum notis, quibus distinguuntur inter se ij Principes qui idem nomen habent: nam volunt omnes Germaniæ Reges, quamuis à Romanis Pontificibus inaugurati non fuerint, Imperatores & Augustos appellari.*

Hæc

Hęc ille. qui eodem in loco ex ipsorum Imperatorum diplomatibus ostendit, Conradum & Henricum, qui Othonem Magnum præcesserunt, inter Imperatores habitos non fuisse. quid, quòd Illyricus si sibi constare velit, Longobardos illos Imperatores nulla ratione contemnere, aut pseudoimperatores appellare potest? eo siquidem belli iure illi Imperium Italiæ sibi vindicarunt, ac Germanię Regibus eripuerunt, quo ipse docet, à Carolo Magno Longobardis & Gręcis quondam ereptum, atque ad Francorum regnum adiunctum fuisse. Huc accedit quòd Otho Magnus iam Imperator factus, in priuilegio quod Episcopo Patauij Gostino dedit, quodque exstat apud Carolum Sigonium lib. 7. de regno Italię, Berengarium Imperatorem, ac prædecessorem suum appellat: cuius Othonis iudicium meritò apud omnes, maximè apud Illyricum, magnum momentum habere debet.

Postremum, idque clarissimum in Illyrici narratione mendacium est, Imperium Romanum translatum esse à Francis ad Saxones voluntaria electione, ac cessione Gallicorum Regum. Id enim in primis nullus omnino auctor ex ijs quos citauit Illyricus, prodidit: deinde contrarium ex Historicis omnibus manifestè colligitur, cùm satis constet inter eos qui Italiæ regnum occuparunt, ac de Imperio toto eo tempore cum Berengarijs, Vidone, & Lamberto contenderunt, fuisse Rodulphum Burgundionem Galliæ Regem post Carolum Simplicem; nec non Ludouicum Regem Prouinciæ, item Gallum, atque Hugonem Regem Arelatésium, & Lotharium eius filium. quocirca, vt mentitur apertissimè Illyricus; ita verum est quod scribit Nauclerus gener. 31. post Arnulphum Imperatorem magnam fuisse inter Italos, Longobardos, Germanos, seu Francos Orientales, & Francos Occidentales, seu Gallos, de possessione Imperij concertationem.

LIBER TERTIVS.

SVMMA.

SEPTEM ELECTORES IMPERII A ROMANO Pontifice constitutos.

CAPVT I.

Electores ante Gregorii X. Pontificis & Friderici II. Imperatoris tempora designatos.

OSTREMA restat quæstio de septem Electoribus, quam Illyricus fusissimè persequitur à pag. 89. vsque ad 138. & quoniam tres auctorum sententias de hac ipsa quæstione fuisse video; quarum vna Gregorio V. Romano Pontifici; altera Gregorio X. item Romano Pontifici; postrema Othoni III. Imperatori institutionem hanc Septemuirorum Principum adscribit: vt primam sententiam, quæ verissima est, corroboremus, duas posteriores confutare pro viribus aggrediemur.

Principiò igitur Ioannes Auentinus primus est (quod sciam) qui communi, & multorum auctorum sententijs trito itinere prætermisso, nouam quandam semitam aperuit. is enim lib. 5. Annalium Boiorum pag. 510. de septem Electoribus loquens, Ego, inquit, illos demum post fata Friderici II. institutos, & à Gregorio X. confirmatos esse compertum habeo.

Auentinum sequutus est Onuphrius Panuinus in libro de Comitijs Imperatorijs. tametsi enim ignorare se dicit, quando, & à quo septem Electorum institutio manauit: affirmat tamen, se certò comperisse, incidisse eam in illud tempus, quod inter mortem Friderici II. & creationem Rodulphi Imperatoris intercessit. Illud etiam addit probabile videri, illam institutionem Gregorij X. auctoritate in Oecumenico Concilio Lugdunensi factam esse. quæ sententia præsenti causæ nostræ nihil officit (quid enim nostra interest V. ne, an X. Gregorius is Pontifex fuerit, qui Electores instituit, modò Pontifex aliquis instituerit?) verùm tamen falsa est, atque adeo perspicuè falsa, vt Auentini & Onuphrij temeritas nulla ratione

A excusari queat. siquidem Auentinus (vt paulo antè audiuimus) compertum sibi esse dicit, post fata Friderici II. Septemuiros institutos; Onuphrius autem in libro de Comitijs Imperatorijs, hæc verba scribere ausus est. Itaque cùm nullus nec Germanus, nec Italius, nec cuiusuis gentis auctor, qui tamen ante Friderici obitũ vixerit, vel verbum quidē de hac re faciat; profectò necesse est, vt longo tempore post Othonis tempus hoc institutum fuerit.

Videamus igitur, an reperire possimus auctorem, qui ante obitum Friderici II. vixerit, & Electorum Imperij meminerit. Martinus Polonus Pęnitentiarius
B fuit Innocentij Papæ IV. vt Onuphrius testatur in additione ad Platinam, vbi fabulam Ioannis Octaui feminæ refellit. vixit igitur idem Martinus, Onuphrio teste, ante obitum Friderici Secundi. nam cùm Innocentius Papa ante Fridericum obierit, vt idem Martinus scribit in vita eiusdem Innocentij; non potuit certè Martinus Innocentij Pœnitentiarius esse, nisi ante obitum Friderici vixerit. neque multum refert quòd Onuphrius Fridericum annis quatuor ante Innocentium obijsse scripsit. nam ne sic quidem potuit Martinus Pœnitentiarium apud Innocentium agere nisi
C multos annos ętatis exegerit ante obitum Friderici, nisi Pœnitentiarius, infantulus, atque adeo quadriennis fuerit. Hic igitur Martinus in vita Othonis III. ita scribit: Et licet isti tres Othones per successionem generis regnauerint: tamen postea fuit institutum, vt per Officiales Imperij, Imperator eligeretur. qui sunt septem: videlicet primò tres Cancellarij isti, Maguntinensis Germanię, Treuirensis Galliæ, Coloniensis Italiæ: Marchio Brandeburgensis Camerarius est; Palatinus Dapifer; Dux Saxoniæ ensem portat; Rex Bohemus pincernam agit. vnde versus:

Maguntinensis, Treuirensis, Coloniensis,
D *Quilibet Imperij fit Cancellarius horum:*
Et Palatinus Dapifer; Dux portitor ensis:
Marchio præpositus Cameræ; pincerna Bohemus.
Hi statuunt Dominum cunctis per secula summum.

Habemus igitur auctorem vnum, qui disertis verbis Electorum meminit, cùm tamen ante obitum Friderici vixerit. Sed accedat etiã secundus testis. S. Thom. Aquinas non modò ante obitum Friderici II. vixit, sed etiam obijt ante Lugdunense Concilium, in quo vult Onuphrius septem Electores Imperij à Grego-

rio

rio X. institutos. nam Fridericus II. obijt (Onuphrio teste) anno Domini 1250. sanctus autem Thomas in cęlū ex hac vita migrauit anno Domini 1274. cū ad Concilium Lugdunense proficisceretur, & annū vitæ ageret quinquagesimum, vt S. Antoninus scribit, 3. parte Summæ historialis tit. 23. cap. 7. §. 11. ex quo sequitur, vt S. Thomas annum egerit sextum & vigesimum, quo tempore Fridericus II. moriebatur. Hæc autem sunt verba S. Thomæ, lib. 3. de regimine Principum cap. 19. Otho, inquit, Imperium tenuit vsque ad tertiam generationem, quorum quilibet vocatus est Otho. & ex tunc (vt historiæ tradunt) per Gregorium V. genere similiter Teutonicum prouisa est electio, vt videlicet per septem Principes Alemaniæ fiat, quæ vsque ad ista tempora perseuerat, quod est spacium ducentorum septuaginta annorum, vel circa, & tantum durabit, quantum Romana Ecclesia, quæ supremum gradum in principatu tenet, Christi fidelibus expediens iudicauerit. Hæc S. Thomas. Quod si quis obijciat, hunc librū non videri S. Thomæ, cum in eodem libro tertio, capite vicesimo mentioné faciat Adolphi, & Alberti Imperatorum, qui post eius obitum imperare cœperunt: respondebimus, aut ab aliquo alio insertam fuisse in opere S. Thomæ illam narrationem de imperio Adolphi, & Alberti: vel certe si liber S. Thomæ non sit, auctorem tamen libri tam esse antiquum, vt ante obitum Friderici II. viuere potuerit, vt ex annorum supputatione colligitur.

Prodeat verò & tertius testis, B. Augustinus Triumphus (vt ex Epitaphio constat, quod extat incisum in sepulchro eius Neapoli, in Ecclesia Eremitarum Augustinianorum) obijt anno Domini 1328. cùm vixisset anno octoginta quinque, quocirca necesse est eum anno Domini 1250. quo Fridericus II. obijt, fuisse annorum septem; & anno 1274. quo Lugdunense Concilium à Gregorio X. coactum est, annorum fuisse vnius & triginta; proinde vixisse non modò ante Concilium Lugdunense, & Gregorij X. Pontificatum, sed etiam antequam Fridericus II. moreretur. Hic igitur auctor in Summa de potestate Ecclesiæ q. 35. art. 1. ita loquitur: Gregorius V. tempore Othonis Imperatoris, conuocatis & requisitis Principibus Alemaniæ, septem Electores instituit, officiales ipsius curiæ Imperialis: quatuor laicos, vt Regem Bohemiæ, Ducem Saxoniæ, Comitem Palatinum, & Marchionem Brandeburgensem: & tres clericos, Archiepiscopum Maguntinensem, Treuirensem & Coloniensem. Iam verò si tres isti testes Onuphrio atque Auentino minimè satisfaciūt, accedat etiam quartus Henricus Cardinalis Hostiensis, qui, teste Trithemio in lib. de scriptoribus, anno 1240. florebat, nimirum anno decimo ante obitum Friderici, & trigesimo quarto ante Concilium Lugdunēse à Gregorio X. celebratum. is enim explicās Decretalem Innocentij, quæ incipit; Venerabilem, septem numerat ac nominat Principes, ad quos Electio Imperatoris antiquo iure pertineat. Accedat etiam quintus testis, quem Illyricus antagonista noster producit, extat enim (vt ipse ait) Chronicum manu scriptum, ex quo plurima Albertus Krantius ad verbū descripsit. Est autem Chronici illius auctor Friderici II. æqualis, & ante obitum eius sine dubitatione vixit; cum ipse testetur cœptum à se scribi Chronicum illud anno Domini 1240. id est, decennio ante mortem Friderici. in eo igitur Chronico sic auctor loquitur, Papa Gregorius (IX.) insolentias Imperatoris contra Ecclesiam metuens, Principes super electione alterius solicitauit, sed nihil profecit. quia quidam Principum ei rescripserunt, non esse sui iuris Imperatorem substituere, sed tantùm electum à Principibus coronare. electio enim ad illos dignoscitur pertinere. Ex prætaxatione Principum, & consensu, eligunt Imperatorem, Treuirensis, Moguntinus & Coloniensis. Palatinus eligit, quia Dapifer est; Dux Saxoniæ, quia Marscalcus, & Margrauius de Brandeburga, quia Camerarius. Rex Bohemiæ, quia pincerna est, non eligit, quia Teutonicus non est. Hæc ille.

Neque mirari debet quisquam, quòd hic auctor Regem Bohemię à numero Electorum excluserit, cùm is tamen septimus Elector numerari soleat. nam reuera Bohemiæ Rex non eligit cum cæteris; sed solum quando sex Electores inter se ita diuiduntur, vt tres vni, & tres alteri suffragentur, tum ille ius habet ex duobus electis alterutrum nominandi. Sic enim loquitur Hostiensis in ca. Venerabilem, de elect. Septimus est dux Bohemiæ, qui modò est Rex; sed iste secundùm quosdam non est necessarius, nisi quando alij discordarent. Idem cum Hostiense docent glossa in cap. Ad Apostolicæ, de sent. & re iudic. lib. 6. Albaricus in l. Bene à Zenone. C. de quadrien. præscript. Baldus in Margarita; verbo Annus. Card. Florentinus in cap. Venerabilem, de elect. §. 1. num. 6. & alij.

Cùm igitur tempore Gregorij IX. electio Imperatoris ad Septemuiros pertineret, vt is auctor disertis verbis testatur, qui tum viuebat; quis Auentini atque Onuphrij temeritatem excusare poterit, qui tam confidenter scribunt, sibi compertum esse, Electores Imperij non ante Gregorij X. tempora, & Friderici obitum institutos?

His addo tres alios testes, quos etsi non constat vixisse ante obitum Friderici, constat tamen aut tum vixisse, aut certè non diu postea; vt nullo modo ignorare potuerint quid egerit Gregorius X. cuius temporibus ipsi vixerunt. Hi sunt. Lupoldus Bambergensis, Aluarus Pelagius, & Ioannes Villanus, qui omnes florebant sedente in Apostolica sede Ioanne XXII. id est, anno secūdo & quadragesimo post Lugdunēse Concilium à Gregorio X. celebratum. ac Lupoldus quidem in libro de Iuribus Imperij c. 2. sic ait: Tempore Othonis III. qui filijs caruit, fuit institutum, vt per certos Principes Germaniæ, scilicet per Officiatos Imperij, seu Curiæ Imperialis, eligeretur Imperator. Hæc ille, qui etiam paulo pòst septem illos Principes enumerat, atque eosdem versiculos adscribit, quos suprà ex Martino Polono retulimus. Aluarus Pelagius libro 1. de planctu Ecclesiæ, art. 41. de ijsdem septem Electoribus loquens, Ista, inquit, electio incepit anno Domini 1003. & perseuerabit, quantum Ecclesia Romana permiserit, cuius est regna transferre. Ioannes Villanus lib. 4. historiæ Florentinæ cap. 2. Italicis verbis tradit post obitum Othonis III. constitutum fuisse, idque summi Pontificis auctoritate, vt deinceps à septem Imperij Principibus Imperator diceretur, quos etiam ibidem enumerat, eorumque officia circa obsequium Imperatoris describit. Accedat postremò testimonium ipsorum Electorum, quorum publicæ literæ scriptæ anno 1279. Romæ extant authenticæ. (Hoc testimonium habes inferiùs cap. 3.

cap.3. integrè adscriptum.) in ijs enim literis fatentur ipsi, iam olim à Sede Apostolica Electores Imperij in Germania constitutos. non est autem credibile, per eam vocem (olim) eos intelligere voluisse tempora Gregorij X. aut Concilij Lugdunensis, cùm epist. scripta sit tantùm quatuor annis post obitum Gregorij quinque verò post Concilium Lugdunense. neque illud hoc loco prætereundum videtur, eos Principes qui epistolam iam dictam scripserunt, aut omnes, aut certè eorum aliquos vixisse ante obitum Friderici II. cùm inter Friderici obitum, & tempus epistolæ anni tantùm 29. intercesserint. Itaque vndique Onuphrij atque Auentini iudicium non modò falsitatis manifestæ, verùm etiam intolerandæ temeritatis arguitur.

CAPVT II.

Obiectiones Onuphrij refellit.

SED occurrit Onuphrius, ac duobus grauissimis argumentis cùm sententiam nostram refellit, tùm suam corroborat. In primis illud adducit; quod si verum esset, quod nos defendimus, Gregorij V. atque Othonis III. tempore, Electores Imperij constitutos; incredibilis negligentiæ accusandi essent plurimi scriptores, q rē tātā silentio inuoluerunt. nihil .n. de hāc re Vitichindus, nihil Luithprādus, nihil Lābertus, nihil Rhegino, nihil Marianus, nihil Otho Frisingensis, nihil Abbas Vrspergensis, nihil Sigebertus, nihil alij veteres scripserunt. Deinde percurrit electiones Imperatorum ab Othone III. vsque ad Fridericum II. ac demonstrat eos electos fuisse non à septem duntaxat Principibus, sed ab omnibus quotquot ex Germania & Italia interesse voluissent. cuius demonstrationis hic breuem subijciam summam. Henricum II. Regem, sed Imperatorem primum, qui Othoni III. proximè successit; electum ab omnibus totius regni primoribus scribit Otho Frisingensis lib.6.c.27. Chunradum item Regem secundum, & primum Imperatorem, communi omnium procerum consensu electū scribit idem Otho Frisingensis lib.6.cap.28. necnon Abbas Vrspergensis in Chronico anni 125. vbi inter alios Electores numerat Episcopum Bambergensem. Henricum IV. Regem, tertium Imperatorem electū ab Episcopis, ac Principibus Germaniæ, scribit Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1053. Henricum V. Regem Imperatorem quartum electum ab vniuersis totius Imperij Romani Principibus, tum Ecclesiasticis, tum Laicis, qui duo & quinquaginta numerabantur, scribit Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1106. vbi etiam addit, solum abfuisse Saxoniæ Ducem, nec tamen vllam rationem eius absentiæ habitam esse dicit. Lotharium II. electum ab Archiepiscopis duobus, Episcopis octo, Abbatibus permultis, & eminentioribus aulæ regalis Primatibus, scribit continuator Sigeberti in Chronico anni 1126. quo tempore auctor ille florebat. Chunradum III. Regem, secundum Imperatorem, electum à multis Principibus, non vocato Duce Saxoniæ, & Duce Noricorum, vacante etiam sede Moguntina, scribit Otho Frisingensis lib.7.cap.22. Fridericum I. ab omnibus totius Germaniæ Principibus electum, scribit Otho Frisingensis libro 2. de rebus gestis Friderici cap.1. Philip-

A pum à Sueuis, & Saxonibus, & Bauaris, & Bohemis, & Principibus Vrspergensis in Chronico. Othonem IV. à Coloniensibus & Argentinensibus, alijsque nōnullis electum, scribit idem Abbas in eodem loco: Fridericum II. adhuc puerulum ab Alemaniæ Principibus penè omnibus viuente patre electum; ac deinde rursus in Schismate aduersus Othonem IV. à Rege Bohemiæ, Duce Austriæ, Duce Bauariæ, Lantgrauio Thuringiæ, alijsque plurimis Principibus electum, scribit idem auctor ibidem.

Hęc sanè argumenta, negare non possum quin grauia sint, & nullo modo à viris prudentibus contemnenda: quanquam ad eam controuersiam, quam nos præcipuè explicandam suscepimus, nihil ferè perti-

B neant. nos enim (vt suprà diximus) non multum laboramus, vtrū Gregorius V. an X. an aliquis alius ius eligēdi Principē certis Electorib. dederit, modò q id fecit, Romanus Pōtifex fuerit: qđ quidē paulò post aduersus Illyricum clarissimè demonstrabimus. tametsi autem ad caussam nostram parum faciat definire, vtra verior sit opinio, ea ne, quæ Gregorium V. auctorem facit eius decreti; an illa, quæ alteri cuidam Pontifici rem totam tribuit: quia tamen prior opinio verior est, nitemur eam paucis explicare.

Igitur ex ijs quæ dicta sunt, vnum exploratum &

C certum haberi debet; alterum in quæstionem vocari potest. Exploratum ac certum haberi debet, sanctionem illam de Electoribus non tempore *Friderici II.* sed annis plus ducentis ante Imperium Friderici, factam esse. Nam cùm soli Auētinus atq; Onuphrius, qui hoc nostro seculo scripserunt, eam sanctionem editam esse dicant post obitum Friderici II. contrà verò sanctus Thomas, B. Augustinus Triumphus, Martinus Polonus, Henricus Hostiensis, auctor innominatus Henrici æqualis, Lupoldus Bambergensis, Albarus Pelagius, Ioannes Villanus, ipsi denique Electores Principes, qui vel Friderico II. viuente, vel paulo post eius obitum scripserunt, constanter affirmant, eandem illam sanctionem non esse editam suo tempo-

D re, sed ante annos plus ducentos; nec vllus omnino inueniatur auctor antiquus, qui eam sanctionem post obitum Friderici II. editam significauerit: quis non videt Onuphrium & Auentinum maluisse temerè diuinare, quàm rem certam, & exploratam ab idoneis testibus accipere?

Quod in quæstionem vocari potest, illud est, vnde factum sit, vt tot Imperatores post Othonem III. ab Electoribus multo pluribus quàm septem electi fuisse inueniantur. Ad quam sanè quæstionem duplex responsio adhiberi potest. Prima responsio est, plures omnino quàm septem ad electionem conuenire solito; sed qui non tam eligerent, quàm à septem viris ele-

E ctum agnoscerent, eique præsentia sua fauerent. nam hoc etiam tempore multo plures conueniunt ad electionem, quàm septem, & omnium habetur ratio, licet soli Septemuiri propriè ius habeant eligendi.

Quod autem in argumento Onuphrij dicitur in Henrici V. & Chunradi III. electione Ducem Saxoniæ non adfuisse, verum est quidem, sed non potest inde colligi, non fuisse Ducem Saxoniæ vnum ex numero Septemuirum Electorum. Abbas enim Vrspergensis disertis verbis scribit, in electione Henrici V. Ducē Saxoniæ nō adfuisse, q senectute impediretur: ex quo intelligimus, eū adesse debuisse, & vel p Legatos

aut

aut epistolam ad fuisse; vel certè iuri suo cessisse. In electione autem Chunradi III. scribit Otho Frisingensis loco notato, Ducem Saxoniæ, qui exspectatus non fuerat, eam electionem pro illegitima atque irrita habuisse: quamuis postea pro bono pacis assensum præbuerit, & electionem factam suo etiam calculo confirmauerit.

Altera responsio esse posset, sanctionem illam à Gregorio V. Pontifice, Othone III. Imperatore consentiente factam esse; sed non continuò omnes partes eius decreti in mores induci potuisse. quatuor enim eius decreti videatur esse partes: Vna, vt non hæreditate, sed electione ad Imperium veniatur. Altera, vt soli Principes, non etiam populus eligat. Tertia, vt ij Principes Germani sint, ad quos nimirum initio translatum Imperium fuerat. Postrema, vt non omnes Principes Germani, sed sex duntaxat aut septem Imperatorem eligant. Et quidem pars prima iam antea in vsu esse cœperat, sed tunc primùm sanctione stabilita esse videtur. nam in familia Caroli Magni Imperium hæreditarium fuerat vsque ad Ludouicum Arnulphi Imperatoris filium: deinceps electio locum habuit. Veruntamen certum decretum, vt electione duntaxat, non propagatione naturali ad Imperium veniatur, nullum legitur exstitisse ante Othonis III. tempora. meminit huius rei Otho Frisingensis lib. 2. de rebus gestis Friderici I. cap. 2. Id iuris, inquit, Romani Imperij apex, videlicet non per sanguinis propaginem, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicat prærogatiua. meminit eiusdem Innocentius III. Pontifex in epist. suprà citata ad Ducem Thuringiæ, vbi monet Principes, vt caueant, ne ius suum eligendi Regem Romanorum amittant; si sæpius filios parentibus in Imperio succedere patiantur.

Altera item decreti illius pars continuò à morte Othonis III. vsu recepta est. nam vsque ad illud tempus, non soli Principes, sed vniuersus populus ad electionem conuenire solitus erat. Chunradum enim, qui Ludouico Arnulphi Imperatoris filio successit, omnis populus Francorum & Saxonum elegit, teste Vitichindo lib. 1. rerum Saxonicarum, & Luithprando lib. 2. cap. 7. rerum in Europa gestarum. Henricum successorem Chunradi ab omni populo Francorum & Saxonum Regem creatum, scribit idem Vitichindus in eodem lib. Othonem Magnum, Henrici Regis filium, ab vniuerso populo electum, Vitichindus lib. 2. eiusdem operis testatur. Othonem II. Regem appellatum ab omni populo, omnibusque procerib. scribit Continuator Rheginonis in Chronico anni 961. Othoné III. Regé creari à Germanis, qui tú frequentes Romę aderant vbi paulo antè Otho II. obierat, testatur Platina in vita Benedicti VII. Deinceps autem (quod sciam) electioni populus nunquam interfuit, sed valuit decretum, vt soli Principes Regem eligerent.

Tertia porrò pars, vt soli Germani, non etiam Itali interessent, diu postea vim suam obtinuit. & quoniam hoc loco Illyricus more suo mendacia admiscet, paucis ea refutanda sunt. sic igitur ille pag. 130. *Illud, inquit, non possum bona cõscientia reticere, nequaquam probandum esse, quòd Onuphrius iste indicans, quinam ab initio, ante constitutos septem Electores, Imperatores elegerint, primo loco inter illos vetustiores Electores nominat Pontificem, seu eius Legatos: secundo Comitem Taurinensem, & Marchionem Montisferrati; quibus in genere addit, Et alij quidam Itali: postea demum illis adiungit omnes Principes Germaniæ. Hanc suam enumerationem cùm profiteatur se veterum Historicorum testimonijs probare velle, proferatque multorũ dicta; nec vnus quidem ex illis, vel Pontificem, aut Pontificis Legatos, vel aliquem Italicum Principem Imperatorum electioni interfuisse testatur: sed tantùm Germanicos Principes, omnes vno ore testantur elegisse Imperatorem.* Ego verò nunquam credidissem, Illyricum tam fuisse mendaciorum amicum, vt etiam diceret, se non potuisse bona conscientia ea reticere, quæ sunt mendacia manifesta. quid enim hoc aliud significat, nisi non potuisse eum bona conscientia non mentiri? Audi enim veteres Historicos inter Electores Imperatoris modò Romanum Pontificem, modò eius Legatos, modò Italicos Principes numerantes. Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1053. Filium, inquit, suum Henricũ, Romani Pontificis, cunctorumque Pontificum, & Principum regni ELECTIONE Regem constituit. Continuat Sigeberti in Chronico anni 1126. Mense Augusto, inquit, Legati Apostolicę Sedis, & Archiepiscopi cum Episcopis & Optimatibus Imperij ex condicto conuenientes Moguntiæ, consultant sibi & toti Romano Imperio de substituendo Rege. Lotharius Dux Saxonum, vir sapiens, & industrius, & Ecclesiastico iuri deuotus, prępotens diuitijs & victorijs, omnium consensu ELIGITVR. Otho Frisingensis lib. 2 de rebus gestis Friderici I. cap. 1. Anno, inquit, ab Vrbe condita 1800. ab Incarnatione verò Domini 1152. decedente ab hac luce, vernali tempore, id est, sexta feria proxima, vt dictum est, post caput Ieiunij, in ciuitate Bambergensi pijssimo Rege Chunrado, 3. Nonas Martij, id est, tertia feria post Oculi mei, in oppido Franconefurt, de tam immensa Transalpini regni latitudine vniuersum (mirum dictu) Principum robur, non sine quibusdam ex Italia Baronibus, tanquam in vnum corpus coadunari potuit, vbi cùm de eligendo Principe Primates consultarent (nam id iuris Romani Imperij apex, videlicet non per sanguinis propaginem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicat prærogatiua) tandem ab omnibus Fridericus Sueuorum Dux Friderici Ducis filius, petitur, cunctorumque fauore in Regẽ sublimatur. Hęc ille. Idem Otho Frisingensis lib. 7. hist. cap. 22. Chunradum, inquit, Imperatoris Heinrici sororium præsente Theoduino Episcopo Cardinali, ac S. R. E. Legato, Summi Pontificis, ac totius Romani populi, vrbiumque Italiæ assensum promittente, nonagesimum tertium ab Augusto Regem creant. Hæc ille.

Habemus igitur Romanum Pontificem per se, vel per Legatos, necnon Italicos Principes cum Germanis aliquando electioni interfuisse. Postea tamen, vt diximus, paulatim solis Germanis Principibus id iuris relictum est, vt Regem Romanorum eligerent; Romanus autem Pontifex, electione confirmata, eundem ad Imperium promoueret; vt Innocentius III. apertissimè confitetur in epistola ad Ducem Thuringię, unde exstat cap. Venerabilem, de electione.

Postremam decreti illius partem, quę numerum Electorum ad septenarium redigit, post electionem Friderici II. vsu recipi cœptam esse constat ex omnibus historicis qui post illa tempora scripserunt. Credibile verò est, constitutionem istam, quatenus excludebat omnes Principes ab electione, septem duntaxat exceptis, ideo non fuisse initio admissam, quia odiosa erat, & nec Principes facilè se patiebantur excludi, nec Imperator audebat tot Principes sibi infestos reddere: sed tamen occasione schismatum, quæ temporibus Friderici II. in Imperio quotidie exoriebantur, tandem aliquando omnium consensu esse receptam.

CAP. III.

Electores Imperij, non ab Othone III. Imperatore, sed à Gregorio V. Pontifice Maximo institutos ostendit.

SED iam Auentino, atque Onuphrio dimissis, ad Illyricum veniamus. Institutos igitur septem Electores antiquis temporibus non negat Illyricus, id vnum negat, eam constitutionem Summi Pontificis auctoritate factam esse, eamque totam Imperatori adscribit. Nos contrà summam rei Pontifici Maximo tribuimus, etsi consensum quoque Imperatoris adhibitum non negamus. Quia verò quæstio historica est, atque à testium idoneorum fide & multitudine pendet, proferamus nos primùm testes nostros, deinde quid Illyricus adferat videamus.

Primus igitur testis sit Innocentius III. quem Illyricus pagina centesima vigesima, testem esse dicit omni exceptione maiorem. is enim disertis verbis testatur, à Sede Apostolica ad certos Germaniæ Principes potestatem eligendi Regis Romanorum peruenisse: *Verùm* (inquit in epist. ad Ducem Thuringiæ, vnde extat cap. Venerabilem, de electione) *illis Principibus ius & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promouendum recognoscimus vt debemus, ad quos de iure, & antiqua consuetudine noscitur pertinere: præsertim cùm ad eos ius & potestas huiusmodi ab Apostolica Sede peruenerit, quæ Romanum imperium in persona magnifici Caroli à Græcis transtulit in Germanos.* Hæc ille. qui etsi non meminit Gregorij V. tamen id affirmat quod potissimum hoc loco probare contendimus. Innocentium sequuntur ex Italicis & Gallicis scriptoribus Henricus Hostiensis, Sanctus Thomas Aquinas, B. Augustinus Triumphus, Aluarus Pelagius, & Ioannes Villanus, suprà citati; nec non Philippus Bergomensis lib. 12. supplementi Chronicorum: Blondus Flauius lib. 3. Decadis 3. Baptista Platina in vita Gregorij V. Raphael Volaterranus lib. 22. Anthropologiæ: Pholydorus Virgilius lib. 4. de Inuentoribus rerum, cap. 7. aliàs 10. Item Ioannes Andreas in c. Ad Apostolicæ, de sent. & re iudic. lib. 6. & in cap. Venerabilem, de elect. Card. Florent. in idem cap. Venerabilem, §. 1. col. 3. in 6. q. num. 7. Albericus in l. Bene à Zenone, num. 5. de quadrien. præscript. Baldus in sua Margarita, verbo Annus. S. Antoninus part. 3. tit. 22. c. 5. §. 13. Andreas Alciatus (quem virum doctissimum, atque historiarum peritissimum vocat Illyricus pag. 57.) in Commentario legis, Bona ciuitatis; ff. de verborum significatione, & in libro de singulari certamine cap. 32. Multi præterea cùm Iureconsulti, tum Historici, quos longum esset recensere.

Ex Germanis habemus inprimis Iordanum quendam, quem ipse Illyricus citat pag. 90. cuius hæc sunt verba in lib. de Trãslatione imperij: *Factum est, quòd S. Carolus Magnus Imperator de consensu & mandato Romani Pontificis ordinationem sibi diuinitus inspiratam instituit, & præcepit vt Imperium Romanorũ apud electionem Canonicam Principum Germanorum in perpetuum remaneret.* Hæc ille. Certè autem si Carolus Imperator iussu Romani Pontificis Electores Imperatoris instituit; eius Institutionis auctor primus ac pręcipuus Summus Pontifex fuit. Siquidem in re qua uis, maior est auctoritas eius qui iubet, quàm eius qui alterius iussum exequitur.

Neque hoc Iordani testimonium pugnat cum eo quod alij ferè omnes scribunt, tempore Othonis III. qui ducentis annis Carolo Magno posterior fuit, eam sanctionem editam. nam Carolus Magnus instituit quidem, vt electio penes Principes esset; sed neque dignitatem Electorum ad certos Principes restrinxit, neque voluit vt electio locum haberet, nisi deficiente successione legitima filiorum. constat enim, vt suprà diximus, Imperium hæreditarium fuisse Caroli Magni filijs & nepotibus; temporibus autem tertij Othonis, Gregorius V. Pontifex, hæreditaria successione exclusa, solam electionem certorum Principum in Imperio locum habere voluit.

Iacobus VVymphelingius, auctor item Germanus, in Epitome rerum Germanicarum cap. 20. sic ait: Gregorius cognita Imperij imbecillitate, varietateque fortunæ, vt quis qui cæteris virtute præstaret, præesset etiam dignitate; sanctionem tulit, haud abnuente Othone, de Imperatore deligendo, anno Christi 1002. quam vsque ad nostra tempora seruatam videmus, videlicet solis Germanis licere Principem eligere, qui Cæsar, & Romanorum Rex appellatus, tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Romanus Pontifex inunxisset.

Albertus Krantzius & ipse Germanus lib. 4. Saxoniæ capite 25. Gregorius (inquit) ad vndecimum, quo abfuerat, mensem restitutus, acerrimam de accepta à Romanis iniuria vltionem sumpsit. paulo enim post ea quàm sit reuersus, eam fecit de Imperatoris electione sanctionem, quam hucusque per annos iam quingentos seruatam videmus, solis licere Germanis, qui inde Electores sunt dicti, Principem deligere, qui Cæsar tunc, & Romanorum Rex dictus, si à Romano Pontifice coronabitur, Imperator Augustus appelletur.

Ioannes Nauclerus natione Germanus in 2. volumine Chronographiæ, generatione 34. ita scribit: Saluari potest, quod ex monumentis Aquileiensis Ecclesiæ traditum inuenitur, sanctionem de Imperatore à Germanis deligendo, Siluestri temporibus factã esse: nam etsi Gregorius sanctionem instituerit, ille tamen Siluester electionem primam iuxta sanctionem factam approbauit. Et infrà: Anno salutis secundo supra millesimũ, Othone III. mortuo, Germani Ele-

ctores

ctores concesso iuri per sanctionem Gregorij V. & Othonis III. primùm innitentes, Henricum Ducem Bauariæ, Comitem Bambergensem, Claudium postea dictum, Cæsarem declarant. Hæc ille.

His adde Ioannem Carionem lib. 3. Chronici, & Ioannem Cuspinianum in vita Othonis III. & ipsum Illyricum cum collegis suis Magdeburgensibus Centuriatoribus. omnes enim isti disertis verbis docent, aut Gregorium Pontificem, aut certè Othonem, ope & auctoritate Gregorij sanctionem illam de Electoribus edidisse. Ac vt Illyricus intelligat quanti faciamus grauissimam eius, collegarumque ipsius auctoritatem, testimonium iam antea in primo capite adscriptum, hoc etiam loco in eius gratiam iterum adscribemus. Sic igitur habet Cent. 10. cap. 10. col. 546. *Gregorius suam patriam insigni aliqua dignitate ornaturus, sanxit, vt penes solos Germanos ius esset eligendi Regem, qui post diadema à Romano Pontifice acceptum, Imperator & Augustus appellaretur.* Hæc ille.

Accedant postremò duo grauissima testimonia, vnum Concilij Generalis, alterum ipsorum Imperij Electorum. Exstat enim in Clementina, Romani Principes, De iureiurando, decretum Concilij Viennensis generalis, in quo hæc habentur verba: *Ecclesia Romana à Græcis Imperium transtulit in Germanos, & ab eadem ad certos eorum Principes ius & potestas eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promouendum, peruenit.* Exstat item Electorum Imperij publicum instrumentum ad Nicolaum III. Pontificem missum, quod, ad maiorem rei fidem, totum hoc loco subijciemus, descriptum ex autographo, quod Romæ in arce sancti Angeli conseruatur.

Instrumentum publicum Germanorum Principum.

NOs Principes Imperij vniuersis præsentem paginam inspecturis. Complectitur ab olim sibi Romana Mater Ecclesia quadam quasi germanæ charitate Germaniam, illam eo terreno dignitatis nomine decorauit, quod est super omne nomen, temporaliter tantùm præsidentium super terram. plantans in ea Principes tanquam arbores præelectas, & rigans illas gratia singulari, illud eis dedit incrementum mirandæ potentiæ, vt ipsius Ecclesiæ auctoritate suffulti, velut Germen electum per ipsorum electionem, illum, qui fræna Romani teneret Imperij, germinarent. Hic est illud luminare minus in firmamento militantis Ecclesiæ: per luminare maius, Christi Vicarium, illustratum. Hic est qui materialem gladium ad ipsius nutum excutit & conuertit, vt eius præsidio pastorum Pastor adiutus, oues sibi creditas spirituali gladio protegendo communiat, temporali refrænet, & corrigat, ad vindictam malefactorum, laudem verò credentium & bonorum. Vt igitur omnis materia dissensionis & scandali, seu etiam rancoris occasio inter ipsam Ecclesiam & Imperium auferantur, & ij duo gladij in domo Domini constituti, debito fœdere copulati, se ipsos exerceant, in vtilem reformationem regiminis vniuersi, & nos in actu voluntatis & operis inueniamur filij deuotionis & pacis; qui tam Ecclesiam, quàm Imperium confouere tenemur: quicquid per Dominum nostrum R. Dei gratia Romanorum Regem semper Augustum sanctissimo Patri & Domino nostro D. Nicolao papæ III. eiusque successoribus, & ipsi Romanæ Ecclesiæ recognitum, confirmatum, ratificatum, innouatum, de nouo donatum, declaratum, siue concessum, iuratum & actum, seu factum est per priuilegia, vel quæcunque alia scripta quorumcunque tenorum super recognitionibus, ratificationibus, approbationibus, innouationibus, confirmationibus, donationibus, concessionibus, & factis, seu gestis tam aliorum Imperatorum, & Regum Romanorum prædecessorum Regis eiusdem, quàm ipsius Regis, & specialiter super fidelitate obedientia, honorificentia, & reuerentia per Romanos Imperatores & Reges Romanis Pontificibus, & ipsi Ecclesiæ impendendis, ac possessionibus, honoribus, & iuribus eiusdem Ecclesiæ: Et nominatim super tota terra quæ est à Radicofano, vsque Ceperanum, Marchia Anconitana, Ducatu Spoletano, Terra Comitissæ Matildis, Ciuitate Rauennæ & Emilia, Bobio, Cesena, Foropopuli, Forliuio, Fauentia, Imola, Bononia, Ferraria, Comaclo, Adrianis, atque Gabello, Arimino, Vrbino, Monteferetri, Territorio Balaen. Comitata Brettenorij, Exarchata Rauennæ, Pentapoli, Massatrabaria cum adiacentibus terris, & omnibus alijs ad prædictam Ecclesiam pertinentibus, cum omnibus finibus, Territorijs, atque Insulis in terra marique ad Prouincias, Ciuitates, Territoria, & loca prædicta quoquomodo spectantibus; necnon super ciuitate Romana, & Regno Siciliæ cum omnibus ad ipsum spectantibus tam citra Farum, quàm vltra, Corsica quoque, atque Sardinia, & cæteris terris, ac iuribus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus: Nos nostri nomine Principatus in omnibus & per omnia approbamus, & ratificamus, ac ijsdem omnibus, & singulis, & quibuscunque alijs super eisdem per eundem Regem quoquomodo factis, & in posterum faciendis, voluntatem nostram, assensum, atque consensum vnanimiter & concorditer exhibemus. Et promittimus, quòd contra præmissa, vel aliquod præmissorum, nullo vnquam tempore veniemus; sed ea omnia & singula pro posse nostro procurabimus inuiolabiliter obseruari. Et vt hæc nostra voluntas, approbatio, ratificatio, assensus, consensus, atque promissio à nobis eisdem Romanis Pontificibus, & Ecclesiæ in perpetuum obseruentur, hoc præsens scriptum inde fieri fecimus, nostrorumque sigillorum munimine roboratum. Actum & Datum anno Domini M. CC. LXXIX. Indictione VII. regnante Domino nostro prædicto D. R. Romanorum Rege glorioso Regni eius anno sexto.

Hos igitur nos testes habemus, Pontifices, Concilia, Principes, Theologos, Iureconsultos, Historicos, eosque veteres, & recentiores, Germanicos & Italicos.

C A P. IIII.

Obiectiones Illyrici dissoluit, ac mendacia plurima auctoris eiusdem detegit & redarguit.

NVNC verò quid pro se adferat Illyricus videamus sic igitur præfatur pag. 89. *Restat vt dicatur de Electoribus, & iure electionis noui Imperatoris, decedente priore. nam hic quoque, vt vbique alibi, Pontificiorum parasitorum mendacia grassantur. dicunt enim, quòd imperante Othone III. Gregorius V. Germanus malè à Romanis tractatus, suaque sede pulsus decretum tulerit, quod septem Germani Principes, loco Romani populi Senatusque Imperatorem in perpetuam posteritatem eligere deberent. quod eorum figmentum mox euidenter Deo dante redarguemus.* Hæc est Illyrici præfatio: quæ si vera sit, necesse iam erit, vt idem Illyricus fateatur, non modò paucos quosdam Scriptores Italicos, sed etiam multos Germanos, & ipsos Electores, atque adeo Illyricum, & collegas eius fingere ac mentiri, vt Romani Pontificis gratiam aucupentur. Sed videamus quàm euidenter Pontificiorum parasitarum (vt ipse vocat) figmentum redarguat.

Primo de loco testem producit Iordanum, qui in lib. de Translatione Imperij scribit à Carolo Magno Electores institutos. At idem Iordanus addit, id fecisse Carolum de consensu & mandato Romani Pontificis, vt suprà ex verbis eius ostendimus. neque nos terret Illyrici annotatio illa, *Suppositium planè videtur esse illud verbum, de mandato Papæ; nam tunc Papæ fuerunt subditi iurati Principum Romanorum, atque adeò Caroli ipsius; non autem eorum domini, qui aliud eis mandare possent, aut auderent.* Hæc, inquam, annotatio nos neque terret, neque mouet. siquidem Pontifices Romanos Imperatorum subditos iuratos aliquando fuisse dixit aliquoties iam Illyricus, sed nunquam probauit. nos verò contrà demonstrauimus ex Chronico Mariani Scoti, Ludouicum Imperatorem Caroli Magni filium, iubente Papa Gregorio (sic enim loquitur Marianus) coniugem recepisse: & ex Aimoino lib. 5. de rebus Gallorum cap. 24. mandato Adriani Papæ necessitisse Carolum Caluum ab infestatione Ludouici iunioris, Imperatoris Romanorum: denique (vt omittam alia innumerabilia exempla suprà citata) ex Radeuico canonico Frisingensi lib. 2. de rebus gestis Friderici I. cap. 70. Fridericum Imperatorem Pontificis pedes osculatum, eique ex equo descendenti strepam tenuisse.

Secundo loco producit testem Naucierum: *Porrò Nauclerus*, inquit, *generatione 34. ordinationem Electorum tribuit Othoni III. hisce verbis, Hoc in tempore Electores Imperij instituti leguntur: de quo aliqui scribunt, quòd Otho III. cùm hæredes ex se descendentes non haberet, constituit ex consilio Principum Germaniæ, vt Imperatore mortuo, in oppido Francofurt perpetuo fieret electio, Electoresque constituit tres Archiepiscopos, &c.* At Illyricus non satis germana fi-
A de sequentia verba prætermisit, quæ ita habent: Itaque aiunt Gregorium V. cognita Imperij imbecillitate, varietateque fortunæ; vtque is, qui cæteris virtute præstaret, præesset etiam dignitate; sanctionem tulisse de Imperatore deligendo, &c. Vide etiam quæ suprà citauimus ex Nauclero, & planè perspicies quâ bona fide auctores citet Illyricus.

Tertium testem esse vult, nescio quam additionē ad epistolas Decretales. *Quin*, inquit, *& Decretalium exemplaria quædam recens Lugduni impressa, habēt additionē super cap. Venerabilem, quæ constitutionem septem Electorum Othoni III. tribuit, cui sanè aliqua fides à Papistis tribuenda est.* Ista verò additio nihil
B omnino nos mouet, tum quòd sit Caroli Molinæi, hominis hæretici, & qui Romanum Pontificem non minus quàm Illyricus oderat; tum quòd sit glossa destruens textum, cum in ipso cap. Venerabilem, apertissimis verbis legatur, potestatem eligendi Regē Romanorum, ad Principes Germaniæ ab Apostolica Sede peruenisse.

Quartum testem producit Theodoricum à Niem: *Eodem modo*, inquit, *& Theodoricus Niemus, qui primùm fuit multorum Paparum secretarius, postea Episcopus Verdensis, eidem Othoni Cæsari, & Principibus Imperij constitutionem septem Electorum adscribit.* Hic verò non solùm fidem, sed etiam prudentiam in Illyrico desiderare cogor. siquidem Theodoricus à
C Niem in suo Nemore, vt ipse etiam Illyricus post quatuor pagellas prolixè citat, nihil eiusmodi scribit; quin etiam (quod attinet ad Othonem III.) clarissimis verbis Illyrici mēdacium coarguit. ait enim Electores primum institutos post obitum Henrici sancti, qui Othoni III. successerat in Imperio. quo pacto autem Othoni III tribuere potuit Niemus id quod ipse scribit factum post obitum successoris eius?

Quinto loco Albertum Krantzium testem profert: Quod, inquit, & Albertus Krantzius in sua Metropoli facit disertis verbis, sicut & in alijs suis historijs.
D Nunc planè Illyrice sapere cœpisti, qui diserta illa verba Krantzij non adscripsisti. sed adscribemus nos, vt candorem pectoris tui omnes agnoscant. Sic igitur Krantzius lib. 3. Metropolis, cap. 40. *Ita periit sine prole (Otho III.) præualuitque electio, quam idem Imperator cum Gregorio V. propinquo suo fecisset, quæque durat in hodiernum, vt non legitima successione quæratur Imperator (quomodo à memoria Magni Caroli videbatur inolitum) sed electione septem primitiuorum Principum assumatur:* Hæc sunt illa diserta verba Kranzij; vbi vides Gregorium Pontificem nominari, cùm de constitutione Electorum agitur. Sed magis adhuc diserta sunt verba eiusdem Krantzij in libro 4. Saxoniæ, capite 25. à nobis supra cita-
E ta. in ijs enim verbis illud ipsum legitur, quod Illyricus in præfatione huius disputationis parasitarum Pontificiorum mendacium, & figmentum appellauit.

Sexto loco Nicolaum Cusanum testem producit; cuius integrum caput 4. libri 3. de Concordantia Catholica suo libello inseruit. Sed is auctor ab Illyrico multum dissentit. etsi enim docet non à solo Pontifice Electores Imperij institutos, sed à commu-

ni.

ni consensu Imperij vniuersi; docet tamen Summi Pontificis consensum, ad eam institutionem legitimè faciendam primo loco necessariò requisitum: non secus atque in concilio vniuersali auctoritas, & consensus Præsidis requiritur. *Concurrebat*, inquit, *ad hoc consensus ipsius Gregorij V. tanquam vnius Pontificis Romani, qui iuxta gradum suum in consentiendo in cõmunem Imperatorem interesse habet, rectè, sicut in Concilijs vniuersalibus concurrit in primo gradu auctoritas ipsius per consensum cum alijs omnibus ipsum concilium celebrantibus: vigor nihilominus definitionis non ab ipso primo omnium Pontifice, sed ex communi omnium, & ipsius, & aliorum consensu dependet.* Et infrà: *ita quòd puto in veritate consensum Romani Pontificis à principio interuenisse, dum isti Electores* B *constituerentur. vnde ipsi communi fungentes legatione omnium qui Imperio subsunt, etiam totius sacerdotij, & Romani Pontificis, eligunt.* Hęc ille. Nihil igitur aliud Cusanus docet, nisi Summum Pontificem non per se solum, sed adhibito etiam aliorum consilio, & consensu, eam sanctionem edidisse.

Veruntamen in eo ab isto auctore dissentire cogimur, quòd ipse auctoritatem præcipuam eius institutionis ad consensum omnium eorum referat, qui ad Imperium pertinent. quod quidem nullo teste probat, nec probare potest. nullus enim Historicus refert talem aliquem popularem conuentum, qualem Cusanus fingit, ad instituendos Imperij Electores C celebratum esse, neque mirum videri debet, si Cusanus, vir alioqui doctissimus & diligentissimus, in eiusmodi rebus, quæ ab historiarum cognitione pendẽt, hallucinatus sit, siquidem ipsius ætate adeò magna erat vbique penuria veterum historicorum, vt ipse capite superiore eiusdem libri aliquoties referat, se apud nullum veterem auctorem legisse; Imperium Romanum translatum fuisse à Græcis à Carolum Magnum; & inde etiam colligat, neque Carolum Magnum, neque cæteros Principes successores eius, vsque ad Magnum Othonem, verè ac propriè fuisse Imperatores Romanorum. At hos manifestos esse errores, atque ex librorum inopia natos, ne Illyricus D quidem negabit.

Accedit postremò, libros illos de Concordantia Catholica scriptos esse à Nicolao Cusano adhuc iuuene, & in gratiam Concilij Basileensis; atque eorum qui tum nihil aliud magis optabant, quàm aliquid dici, vel scribi, quo Romani Pontificis auctoritas minueretur, ex quo etiam fonte manauerunt illa verba: Vigor nihilominus definitionis, non ab ipso primo omnium Pontifice, &c.

Itaque idem ipse postea maturior, multis de rebus aliter sensit & scripsit. nam cùm in secundo lib. de Concordantia Catholica passim eueheret in sublime Concilij Basileensis auctoritatem; postea tamen in epistola prima quæ est ad Rudericum, eiusdem Concilij E acta his verbis reprehendit: *Visi sunt*, inquit, *illi obcæcatissimi viri in spiritu furoris fuisse, quando supra sacrum Principem Ecclesiæ nescio qualem iudiciariam sibi vendicabant potestatem, & horridum nefas attentarunt, in sacrum Principem suum sæuientes, seipsos ab eodem, & vniuersa per orbem Catholica Ecclesia perniciosissimè secantes.* Hæc ille, qui sine vlla dubitatione (si occasio se obtulisset) de A hac etiam quæstione nostra longè aliter postea scripsisset. Atque hæc paulo fusius de Cusano disserere placuit, ob eius viri eruditionem. nam alioqui facilè potuissem vnum auctorem, eumque recentissimum, contemnere; cùm tot haberem veteres Theologos, Iureconsultos, Historicos, ipsum denique Summum Pontificem, ac Principes Electores, quos vni illi obijcerem.

Pergit deinde Illyricus, atque ait: *Martinus Polonus Paparum familiaris, differens de constitutione Electorum, non tribuit eum Papæ, facturus procul dubio si verè potuisset. sic & Antoninus, Episcopus Florentinus. Sic & Leopoldus de Bamberga, sæpe dicens de constitutione septem Electorum, nusquam tamen id Pa*B*pis, aut Romanæ Ecclesiæ adscribit, cuius alioqui studiosissimus fuit.* Rectè facit Illyricus vt ad testes mutos prouocet. nam, vt est solertis ingenij, facilè præuidebat fore, vt loquentes testes ex ipsis ipsorum testimonijs nullo negocio refellerentur. At quid quæso valent tres muti testes, aduersus tam multos loquentes, fideque dignissimos, quos nos protulimus? sanè in quouis tribunali multo plus ponderis habent duo tresue homines qui affirment, quàm viginti qui neque asserant, neque negent. quanto igitur magis pluris faciendi sunt viginti, & eo amplius, qui disertis verbis testantur, Electores à Pontifice constitutos, quàm tres, qui id neque negant, neque affirmant, sed C vt rem notam & peruulgatam prætereunt?

Pergit igitur Illyricus, his omissis, ad argumenta quędam longiùs petita, atque ex eo probare conatur, à Gregorio V. nullam editam sanctionem de Electoribus Imperij, quòd eius antecessor Benedictus Othone II. Romæ vita functo Germanos orauerit, vt bonum Principem eligerent. *Scribit*, inquit, *etiam Platina, Benedictum Pontificem ibi tunc apud omnes institisse, & orasse, vt in tanta rerum difficultate totque periculis, maximè idoneum deligerent: quo ille disertè confessus est, ipsorum esse, non suum, eligere Imperatorem. si verum esset quod Paparum adulatores contendunt, Papas Carolo dedisse Imperiũ, Papas Othoni Imperium tradidisse, Papas denique post Othonem* D *III. ius eligendi Cæsaris Germanis tradidisse: an non ibi mortuo secundo Othone suum illud tam plenarium ius eligendi, & creandi Imperatores, vel maximè Papa demonstrasset, cùm tanta esset de ea re controuersia, cũque Romæ in sede Papali negocium ageretur?*

At quid est hoc aliud Illyrice, nisi aërem verberare: Quis enim Catholicorum scriptorum dicit, ad Pontificem pertinere, Imperatores eligere? elegit ille quondam Carolum Magnum; sed cùm in eius persona (vt Innocentius loquitur) ad Germanos Imperium transtulisset, ius etiam electionis illis concessit; sibi verò id retinuit, vt electum, si is idoneus videretur, confirmaret, inungeret, coronaret. quod E ius Pontificium confirmandæ electionis, Principes Electores agnoscere debere, & in sua præsentia agnouisse, testatur Innocentius Pontifex in cap. Venerabilem, aliquoties iam citato. Itaque idem Platina, qui scribit à Benedicto Pontifice exoratos Electores, vt idoneum Principem designarent, scribit etiam (quod Illyricus non satis germana fide reticuit) ab eodem Pontifice Othonis III. electionem confirmatam, & eo modo schisma sublatum, quod in

Imperio

Imperio oriri iam cœperat, cùm alij Othonem, alij Henricum, alij Crescentium Imperatorem delegissent. quo sanè facto summa apparuit in Summo Pontifice potestas; quemadmodum etiam ante illa tempora, cum Carolus Caluus, & Ludouicus Rex Germaniæ de Imperio disceptarent, ille obtinuit causam, quem Summus Pontifex coronauit, vt nos suprà cap. 5. ex probatis historijs demonstrauimus, & post tempora Benedicti cùm Lotharius & Conradus (vt verbis vtar Innocentij in cap. Venerabilem) in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotharium coronauit, & Imperium obtinuit coronatus, eodem Conrando tunc demum ad eius gratiam redeunte.

Sed veniamus ad aliud Illyrici argumentum. *At*, inquit, *quod Pontificij adulatores clamant, Gregorium V. eam potestatem Germanis tradidisse, & ista ratione (vt nunc sunt) constituisse; nullo certo testimonio probari potest, & insuper rationi repugnat.* Et infrà: *Denique proferant, si possunt, exemplar istius decreti; quod à Papa Gregorio V. factum esse aiunt.*

Non laborabimus (credo) in hac diluenda obiectione, si Illyricus sibi constare velit. nam (vt omittam testes illos tam multos, & tam probatos, quos antea in medium adduxi) in eadem pagina vbi obijcit nobis testium idoneorum penuriam, pronunciat ipse sine vllis testibus, sanctionem illam de septem Electoribus ab Othone III. esse factam, cùm is in Germaniam ex vrbe redijsset. quæro igitur ab Illyrico: qui sunt historici, qui scripserunt, Othonem III. in Germania sanctionem illam edidisse? ego sanè nullum omnino legi, qui aliquid eiusmodi scripserit: quos autem Illyricus suprà citauit, nihil iuuare causam eius, suprà demonstraui. Deinde proferat si potest Illyricus exemplar istius decreti, quod ab Othone III. factum esse dicit; qui in historia illa centuriata ita omnia collegit, vt nihil planè prætermisisse videatur: cur non etiam decretum illud Othonis III. de septem Electoribus in eam retulit? cur igitur nobis obijcere non veretur, quod æquè sibi ac suis obijci posse videt? vt igitur vno verbo respondeam; vbi decretum illud Gregorianum lateat, si tamen vsquam hoc tempore exstat, nescio; quod tamen aliquando factum esse, facilè mihi persuadent insignes illi viri, qui in libris suis narrationem huius facti inserendam censuerunt. nam etiamsi exstaret, non aliunde certiùs cognosceretur esse Gregorij, quam ex traditione, & fide Historicorum.

Postremum, idque grauissimum Illyrici argumentum sumitur ab ipsa naturali ratione. *Sed pugnat*, inquit, *cum omni ratione hoc figmentum. nam primum electionis ius veteri more statim in ipsa Imperatoria dignitate continebatur, cùm Imperium fuit adhuc hæreditarium, vt Carolus, aliusue aliquis cùm semel fuit factus Imperator, non tantùm ipse pro arbitrio imperauit; sed potuit etiam eam dignitatem communicare alteri, cui voluit, vt Carolus communicauit Ludouico filio, is porrò Lothario. potuit igitur idem Imperator ex plenitudine suæ potestatis etiam alijs illud ius eligendi tradere; aut constitutionem aliquam decretumque de ea facere, non expectato Papæ mandato, qui tunc eius iuratus subditus fuit cum omnibus Romanistis; sicut Sergius iurauit Lothario fidelitatem cum suis*

A *Romanis, et plurimi alij Papæ. Deinde creato semel Imperatore, & translato Imperio in aliquam gentem, vt isti gloriantur se transtulisse in Francos & Germanos; non tantum ipse vnus homo habuit illam plenitudinem Imperatoriæ potestatis, sed etiam principes potestatis illius participes fuerunt. Imperium enim non in vno solo homine, sed in toto eorum corpore, & præsertim in eius principibus consistit.*

Sed hæc omnia, aliaque permulta, quæ Illyricus repetit, & inculcat vsque ad nauseam, nihil aliud efficiunt, nisi ius eligendi Imperatorem penes Germanos fuisse ab ipsa translatione Imperij: quod nos certè minimè negamus. quin potiùs Innocentius Pon-
B tifex, loco suprà citato, ex eo probat, potestatem eligendi Imperatorem ad Germanos ab Apostolica sede peruenisse, quòd eadem Apostolica sedes in persona magnifici Caroli Imperium à Græcis transtulerit in Germanos. At non rectè colliges ex eo quòd Apostolica Sedes ius eligendi Germanis in Carolo Magno tribuit illo ipso tempore quo in eos imperium trastulit; non potuisse Gregorium Quintum posteà sanctionem aliquam circa electionem Imperatoris, ipso præsertim Imperatore, Germanisque Principibus consentientibus, edere.

Nam etsi Pontifex Imperium transtulit, & ius eligendi Principem dedit; non transtulit tamen neque dedit illam suam, quam in omnem Ecclesiam ab ip-
C so Christo habet, summam atque plenissimam potestatem. Quare sicut potuit Ecclesiæ causa id exigente, Imperium à Græcis ad Germanos transferre; ita quoque transferre posset, si eadem causa nunc occurreret à Germanis ad aliam nationem: pari ratione, sicut ius eligendi Principem potuit Summus Pontifex Leo eius nominis III. Germanis tribuere, itemque potuit Gregorius V. ad impedienda schismata, bella & seditiones, quæ ex multitudine Electorum nascebantur, ad certum numerum Principum Electores eiusmodi reuocare; præsertim (vt suprà dixi) ipso quoque Imperatore assentiente, vel etiam petente ac rogante. omnino enim verisimile est, Imperato-
D rem, quod ipse facere non audebat, vt tot Principes ab electionis iure excluderet, à Summo Pontifice id postulasse.

Iam verò quòd Sergium Papam Lothario fidelitatem iurasse, Illyricus scribit, non aliò pertinet, quàm ad cumulum augendum eius mendaciorum; nam neque Ado, neque Rhegino, neque Otho Frisingensis, neque Abbas Vrspergensis, neque Marianus Scotus, neque Sigebertus, neque Martinus Polonus, neque Platina, neque Nauclerus, neq; aliud vllus (quod sciam) hoc dicit. ac ne ipse quidem Illyricus in vita Sergij, quam scribit Cent. 9. cap. 10. col. 497. & 498. Sed video vnde occasionem mentiendi arripuerit Illyricus. Liber Pontificialis in vita Sergij
E II. & Ioánes Nauclerus in Chronico generatione 39. tradunt rogatum fuisse Sergium Pontificem, vt permitteret Romanam nobilitatem iurare fidelitatẽ Ludouico Lotharij filio, quem idem Sergius Regem ita hæ declarauerat. Pontificem autem nullo pacto concedere voluisse, vt Romani Ludouico iurarent, idque tantum permisisse, vt Lothario Imperatori iusiurandum quod petebatur præstarent. quoniam igitur Sergius Papa Romanos proceres Imperatori Lotha-

rio

rio iurare permisit, id Illyricus pro sua mentiendi au-ctoritate ita interpretatus est, ac si Pontifex ipse Imperatori iusiurandum præstitisset.

Ac vt videas, Lector, quam sibi ipse constet Illyricus, adscribam hic pauca de isto ipso Sergio ex loco citato historiæ centuriatę eiusdem Illyrici; ibi enim Sergium Papam, vt Monarcham Orbis terræ, & Dominum Regum, atque Imperatorum describit, quem hoc loco subditum iuratum Imperatoris facit. Sic igitur ille Cent. 9. cap. 10. col. 498. *Maiestatem spreuit, nam sese passus est ordinari in Pontificem, non expectato Imperatoris assensu: quod erat contra priuilegia eius. deinde noluit committere, vt populus Romanus Ludouico Filio Lotharij sacramentum præstaret: licet Drogo Metensis, & alij Archiepiscopi, qui ex Gallijs cum Ludouico aduenerant, acriter ea de re cum ipso contenderent. inquit enim ad Episcopos & legatos: si vultis Domino Lothario Imperatori magno hoc sacramentum vt faciant, solummodo consentio & permitto. nam Ludouico eius filio vt hoc peragatur, nec ego, nec omnis nobilitas consentit. Regna huius mundi, & gloriam eius affectauit. penes se enim voluit esse potestatem, Reges & Imperatores, quos vellet, inaugurandi. nam Lotharium coronauit, & Ludouicum eius filium Regem Longobardorum designauit: Ludouici filios, de regno digladiantes, ad pacem per legatos cohortatus est, & regni partitionem approbauit. & Siconulpho Beneuentano in terram prostrato pedes suos osculandos præbuit.* Hæc ille. qui si verba sua inspicere non grauetur; per se ipse facilè iudicabit, verum ille iuratus subditus, atque, vt suprà vidimus, iuratum mancipium Regum iure appellatur, qui Imperatores, quos vult, coronat; qui filios Imperatoris Reges designat, cui duces humi prostrati pedes osculantur, ad cuius nutum populi sacramentum fidelitatis Imperatori præstant, quo demum repugnante, ijdem populi in verba Ludouici Regis præsentis, atque armatam, iurare non audent. Sed iam libri totius Illyriciani conclusionem audiamus.

Hactenus, inquit, *Spiritu Domini nos in omnem veritatem manuducente, & dolos fraudesque Antichristi, eiusque Symmystarum patefaciente, ostendimus veram translationem aut etiam communicationem Romani Imperij in Germanos factam, qua etiam nunc Dei beneficio fruuntur. & simul contra recepta historicorum clericorumque frigmenta probaui, nec translationem Imperij, nec ius Electorum, eis Papæ beneficio contigisse, &c.*

Non possum equidem non vehementer mirari, cur summum Pontificem Antichristum tam confidenter Illyricus nominet. nouimus enim ex Daniele cap. 11. & Paulo 2. Thessal. 2. Antichristum nullum Deum curaturum, seque ipsum supra omne quod dicitur Deus, exaltaturum. & rursus ex Illyrico in hoc ipso libro sæpius audiuimus, Romanos Pontifices seruos & mancipia Imperatorum fuisse, ex Centuria verò 8. & 9. cap. 4. iam antè didicimus eosdem Pontifices tot Dijs sese subijcere solitos, quot sunt in cœlo sancti, quot in terris imagines, quot sub terram reliquiæ: quis igitur capiat, eum extollere se super omne quod dicitur Deus, & nullum Deum curare, qui non modò Deos innumerabiles publicè colat, sed etiam adeo sit humilis atque abiectus, vt se mancipiũ iuratum Principum terrenorum esse fateatur? Sed quid opus est in hoc mendacio refellendo diutius laborare, cùm totus liber ex mendacijs constet? sic nimirum loqui, sic disputare oportuit discipulum eius, qui in veritate non stetit.

Sed quid ego de illa incredibili impudentia, vel sacrilega potiùs impietate dicam, qua tot mendaciorũ auctorem Spiritum sanctum facit? *Hactenus*, inquit, *Spiritu Domini nos in omnem veritatem manuducente, dolos & fraudes Antichristi ostendimus.* Hoc sanè deerat ad cumulum mendaciorum, vt dispositionem mendacijs vndiq. scatentem, vel potiùs totam ex mendacijs fraudibusq. contextam, Spiritui sancto tribueret, omnemque veritatem appellaret. est ne aliquid vltrà, quò progredi audacia atque impietas possint? si mentiri scelus est apud Christianos; quid erit, religioni sibi ducere non mentiri? quid ipsa mendacia in Spiritum sanctum auctorem conferre?

Sed ego non iam Illyricum miror confidentissimè mentientem, ac religioni sibi ducentem non mentiri, & demum ipsa sua mendacia Spiritui veritatis adscribentem; nam impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Illos miror, qui cum viri prudentes & graues vidêri velint, sibi tamen ab eiusmodi portentis imponi atque illudi tam facile patiũtur. quæ enim maior cogitari aut fingi potest vel negligentia, vel cæcitas, vel etiam stupiditas, quàm ijs hominibus fidem habere, quorum tanta est leuitas & inconstantia, vt perpetuò secum ipsi pugnẽt; tanta mentiendi libido, vt in exiguis libellis tantos aceruos mendaciorum inserant, vt plura mendacia sint quàm verba?

Sed si eorum desidia non immeritò reprehenditur, qui mendacissimos libros facilè sibi obtrudi sinunt; intoleranda deinceps non iam desidia, sed improbitas erit, si detecta & confutata mendacia ab oculis suis atque auribus non repellant. quanquam ego meliora de Germanis, vt corpore candidis, sic etiam animo sinceris, & ueritatis amantibus sperare debeo. injuriam enim facerem nobilissimæ nationi, si eos crederem mendacijs potiùs quàm explorata veritate delectati.

Vnum illud oro, atq; obsecro Germanos omnes, vt secum ipsi cogitent, qui sint, vnde genus duxerint, quos maiores habuerint; quantum denique intersit inter pręclarissimos illos heroes, Carolum Magnum, Ludouicum Pium, S. Heinricũ, Lotharios, Othones Chunrados, qui nihil antiquius habebãt, quã vt Apostolicam B. Petri sedem certatim honorarent; atq; ornarẽt; & nescio quos Illyricos homines obscuros, seditiosos, ac turbulẽtos, qui totis vitib. laborant, vt eandem illam Sedem imposturis ac fraudibus euertant. neque enim dubito, quin, si ista paulo attentiùs cogitauerint, illorum potiùs, quàm istorum similes videri volent: multoq; magis eorum pietatem, grauitatem, constantiam sectandam sibi esse statuent, qui Germanicum nomen toto orbe terrarum celeberrimum sua virtute fecerunt; quàm impios istorum furores, temeritatem, & inconstantiam, qui Germaniam vniuersã sectis, seditionibus, ac tumultibus repleuerunt. Illud certè historicorum omnium literis ac vocibus testatum extra controuersiam est, nunquam magis potentia atque opibus floruisse Germaniam, quàm cùm illi imperarent, qui Sedem Apostolicam in primis venerabantur.

Ad-

Ad finem libri sui de translatione Imperij adiecit Illyricus longissimam Appendicem; in quam primo loco retulit integrum cap. 3. lib. 3. de Concordantia Catholica Nicolai Cusani. Secũdo integrã epistolam Innocentij III. quæ incipit, Venerabilem, & habetur inter epistolas decretales tit. de Electione. Tertio epistolam Friderici I. Imperatoris ex Radeuico lib. 3. cap. 10. quam etiam suprà posuerat in prolegomenis. Quarto historiam quandam de rebus gestis Paschalis Papæ, & Henrici Imperatoris, ex Dodechini Abbatis appendice ad Marianum Scotum. Quinto Ludouici IV. Imperatoris Apologiam. Ex quibus omnibus nihil est quod responsionem desideret, præter Apologiam Ludouici IV. nam de testimonio Cusani diximus suprà cap. 13. & 15. Epistola Innocentij causæ nostræ maximè fauet. De epistola Friderici
A disseruimus cap. 3. Historia Paschalis & Henrici ad rem præsentem nihil facit. non enim inter eos quæstio erat de Imperij translatione, sed de inuestituris Episcoporum, & præterea imperfecta historia est, quàm ex Dodechino refert Illyricus; perfecta ex Abbate Vrspergensi petenda est. ex qua quisque perspicere poterit. contentionem illam longè alium exitum habuisse, quàm optasset Illyricus. coactus enim fuit Imperator, terroribus plagisque immissis diui-
B nitus, Ecclesiæ collum subijcere, atque inuestituras Episcoporum, pro quibus retinendis tamdiu laborauerat, vel inuitus dimittere. Sola igitur restat Ludouici IV. Apologia; quæ quoniam ab Alberto Pighio egregiè refutata est, ne actum agere videar; ad ipsius Alberti responsionem Lectorem censui remittendum.

APPENDIX

APPENDIX AD TRACTATVM DE CVLTV IMAGINVM.

IN QVA CONTINETVR REFVTATIO LIBELLI, qui falsò Synodus Parisiensis inscribitur.

NNO 1596. *prodijt Francofurti nouus libellus cum hoc titulo*, Synodus Parisiensis de imaginibus anno Christi DCCCXXIV. ex vetustissimo codice descripta, & nunc primum in lucem edita. *Hoc autem præsenti anno cum mihi is libellus ab amico ostensus esset, animaduerti continuo, nec verè Synodum esse, nec scriptum luce dignum. Quare ne forte inscriptio fallat incautos, operæpretium me facturum existimaui, si libellum breuissimè confutarem.*

CAP. I.

RINCIPIO igitur non esse Synodum vllam Parisiensem, quæ hoc libello contineatur, argumento esse potest, quod nulla in eo conspiciantur Decreta, nulli Canones, nulla extet Episcoporum subscriptio, nulla Synodi mentio. sed & ipse libellus apertè redarguit sui tituli vanitatem. sic enim legimus pag. 126. Nos non Synodum congregando, sed quemadmodum à vobis postulauimus, licentiamque agendi percepimus, vna cum familiaribus nostris, filijs vestris, quantum pro multiplicibus Regni diuersis occupationib. impediti, per interualla potuimus, considerare studuimus, quid Almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus.

Ac ve verborum istorum sententia intelligatur, totius libelli argumentum exponemus. Scripsit Michael Balbus Imperator Græcus ad Ludouicum Piũ Imperatorem Latinum epistolam bene longam, in qua, post alia multa, significauit, Ecclesiam propter imagines Christi & sanctorum in duas partes esse diuisam, cũ alij adorandas, alij nõ adorandas esse contenderent. & simul petijt, vt Ludouicus in Occidente operam daret, vt sublato superstitioso cultu imaginum Ecclesia pacem & vnionem recuperaret.

Ludouicus his literis acceptis à Summo Pontifice facultatem obtinuit conuocãdi viros aliquot doctos, qui veterum Patrum testimonia de cultu imaginum diligenter colligerent. Quo facto scribi iussit epistolam, quam nomine Summi Pontificis, ipso consen-

A tiente Pontifice, cui primum ostendenda erat, ad Michaelem Imperatorem dirigere cogitabat. Denique cum epistolam prædictam, simul aliam à se ad ipsum Pontificem, qui Eugenius dicebatur, proprio scriptam per duos Episcopos misit.

Hæc igitur quinque in libello nuper edito continentur, primum, Epistola Michaelis Balbi ad Ludouicum Pium Caroli Magni filium: secundo, collecta testimonia ex veteribus Patribus, quibus probatur, imagines, neque frangendas esse, vt volebant Iconomachi, neque colendas, vt Synodus Nicena secunda statuerat: Tertio, Epistola summi Pontificis nomine scripta à Francis Doctoribus ad Michaelem Imperatorem, qua docetur, imagines neque iniuria afficiendas esse, neque etiam adorandas. Quarto Epi- B
stola Ludouici Imperatoris ad Eugenium Pontificem eius nominis secundum, qua eum hortatur ad legationem in Græciam mittendam, & Ecclesiam pacificandam. Quinto, Epistola eiusdem Ludouici ad Hieremiam, & Ionam Episcopos, quos Romam ad Summum Pontificem mittit, eosque instruit, quemadmodum prudenter cum Pontifice se gerere debeãt, vt eum ad suam sententiam pertrahant.

Ex his promptum erit intelligere, fucum facere voluisse eos, qui hunc libellum specioso nomine Synodi Parisiensis ornare voluerunt; qui quidem causam Iconomachorum iuuare, & Catholicę fidei detrimentum aliquod adferre conati sunt; sed Deo iuuante, mox efficiemus, vt oleum & operam se perdidisse, doleant. C

CAPVT II.

NAM vt ad epistolam Michaelis, quæ primam partem libelli occupat, veniamus: ea quidem

plena videtur religiosi studij, vt si quis aliunde quis iste Michael fuerit, ignoret, arbitretur eum vnum ex optimis, & Christianissimis Principibus fuisse.

Sed extant annales publici Ioannis Zonaræ, Georgij Cedreni, & aliorum, qui res gestas Græcorum Principum literis mandauerunt. Ex his cognoscere licet, Michaelem non solum cognomine, sed etiam re ipsa Balbum, virum fuisse impium & scelestissimum, quippe, qui magis Hebraicę superstitioni, quam Christianę Religioni addictus esset: qui Resurrectionem carnis pernegaret, & ob id Prophetas, & Apostolos, qui eam prædicauerant, irrideret: qui fornicationem licitam esse diceret, & sacrum cœlibatum adeo contemneret, ut è monasterio sanctimonialem iam Deo sacram sibi coniugem deligeret: qui septimam Synodum Oecumenicam, atque ab Adriano Pontifice maximo approbatam respueret: qui sacras imagines nullo honore dignas arbitraretur: qui Iconomachis impensè faueret, & Constantinum Copronymum Iconomachorum Principem sibi prę ceteros imitandum proponeret: qui Sanctum Euthimium, Sanctumque Methodium, aliosquè pios veritatis defensores vel exilio, vel carcere, vel morte mulctaret.

Hic igitur est ille Michael, qui ouinam pellem induens, cũ esset re vera Lupus rapax, quasi fidei zelo accensus nihil aliud optare se fingit, nisi Ecclesiæ reformationẽ & pacẽ. sed quemadmodũ in illa ipsa epistola deplorat necẽ Leonis Imperatoris, cui proxime ipse successit, quem dicit ab improbis quibusdam coniuratione facta miserè necatum; cum satis apertè constet ex auctoribus supra citatis, ipsum eundem Michaelem conspirationis Principem fuisse: sic etiam piè queri videtur, Ecclesiam ob dissensiones de cultu imaginum esse diuisam, cum ipse potissimum dissensionis, & diuisionis auctor esset, qui synodum Generalem, quæ dissensiones sustulerat, reiecisset, & Iconomachiam propagare studeret: & non contentus dissensionibus Orientalibus, in Occidente quoque dissensiones serere, ac propagare satageret.

Quod verò in extrema epistola Catholicos reprehendit, quod viuificam crucem despiciant, quod imagines vt Deos quosdam adorent, quod eis sacrificia offerant, quod ab eis nescio quo artificio de sacro fonte suscipi, & sacram communionem percipere velint, denique quod alias id genus superstitiones vel ineptias in cultu sacratum imaginum ostendant, meræ calumniæ, atque imposturæ sunt. neque mirabitur eiusmodi mendacia Græcum Imperatorem in sua epistola ad Latinos longe positos scribere potuisse, qui cogitare voluerit, quam crassa, & quam incredibilia mendacia nostri temporis Hæretici de Catholicis in vicinis locis degentibus fingant.

Sed ex Concilio Nicęno secundo verè legitimo, & Oecumenico, velit nolit Michael Balbus, illis ipsis tẽporibus celebrato, luce solis clarius effici potest, illa esse commenta fraudesque Hæreticorum. Docuit enim Concilium illud, cui Catholici omnes assentiebantur, imaginibus sacris deberi quidem suam venerationem, sed non maiorem quã viuificæ Cruci, neque illis vllo modo sacrificandum esse, neque eos cultu latriæ, qui Deo est proprius, adorandas. Legatur synodus, & imposturæ subito euanescent.

Quæ cũ ita sint, vel Franci, qui Ludouico Imperatori à consilijs erant, fidem habuerunt literis Michaelis, vel non habuerunt. Si fidem habuerunt, circumuenti sunt, atque decepti: si fidem non habuerunt, abusi sunt literis illis ad permouendum summum Pontificem, vt maiorum suorum acta rescinderet, & synodum Nicęnam ab Hadriano approbatam improbaret ipse atque damnaret.

Sed siue decepti fuerint, siue decipere voluerint, nihil attinebat istũ vel errorem vel istud scelus ipsorum orbi terrarum prodere, præsertim, cum non sine causa maiores nostri libellos eiusmodi, qui nihil vtilitatis, detrimenti autem plurimum adferre poterant, libenter delitescere passi sint.

CAPVT III.

VENIO nunc ad ea testimonia, quæ pauci illi viri à Ludouico Imperatore uocati, ex veterum monumentis collegisse se dicũt. multis enim nominibus viri illi peccasse videntur. ac primum quidem ante collectionem satis audacter iudicium sibi de scriptis Apostolicis desumpserunt. nec solum de Summo Pontifice, sed etiam de Generali synodo à Pontifice approbata temerè iudicarunt. In qua re longe superarunt peccatum auctoris illius, qui nomine Caroli Magni librum edidit aduersus cultum sacrarum Imaginum. Ille enim (quod etiam Patres Concilij Francofordiensis fecerunt) Nicęnam Synodum secundam improbauit, quoniam celebratam fuisse existimauit sine consensu Apostolicę Sedis. At consiliarij isti Ludouici Imperatoris, quorum scripta discutimus, facentur Synodum pro cultu imaginum, id est, Nicęnam secundam ab Hadriano summo Pontifice coactam, & probatam, & tamen tum ipsam synodum, tum epistolam eiusdem Hadriani ad Constantinum Imperatorem pro cultu imaginum, & rursum defensionem eiusdem Synodi ab Hadriano ad Carolum missam examinare, dijudicare, reprehendere non verentur.

Hæc enim sunt ipsorum verba pag. 19. *Primum epistolam Domini Hadriani Papæ, quam pridem pro imaginibus erigendis Constantino Imperatori, & Hirenæ matri eius ad eorum deprecationem in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, & quantum nostra paruitati res patuit; sicut iuste reprehendit illos, qui imagines sanctorum temerario ausu in illis partibus confringere & penitus abolere præsumpserunt; sic indiscretè noscitur fecisse, in eo quod superstitiosè eas adorari iussit, pro qua etiam causa Synodum congregari præcepit.* Et infra pag. 21. de defensione Nicęnę Synodi ab Hadriano edita sic loquuntur. *Per singula capita in illorum excusationem respondere quę voluit, non tamen quę decuit, conatus est, &c.*

Ita nimirum Iudicem suum, & totius Mundi iudicare, pastorem omnium Christi onium pascere, & Doctorem vniuersorum docere non erubuerunt: qua temeritate nulla maior cogitari potest.

CAPVT

CAPVT IV.

SED fortassè noua aliqua, atque recondita testimonia repererunt, quibus freti resistere in faciem Apostolico Præsuli non reformidarunt. Imo vero nouissima & vulgaria, & quæ nihil ad rem faciant sine vlla ratione, vel ordine collegerunt.

Ac, vt exempli gratia pauca discutiamus, primum testimonium sumunt ex libro Sancti Augustini de hæresibus, vbi legimus Simonem Magum iussisse imaginem suam, & Helenæ meretriculæ suæ à discipulis adorari: atque hanc esse dicunt primam originem adorandarum imaginum. Quasi vero, si de falso cultu agatur, non ante Simonis tempora, vituli aurei ab Hebræis, & simulachra hominum mortuorum à Gentilibus adorata fuerint. Sed Ecclesia Catholica non discit cultum rerum sacrarum ab hostibus suis. & si ex eo testimonio liceret colligere non esse Christi, & Sanctorum imagines venerandas, licebit eadem ratione colligere, ne ipsum quidem Christū vllo honore dignum esse. propterea siquidem impiū erat, Simonis, & Helenæ imagines colere, quod Simon, & Helena indignissimi essent qui colerentur.

Sed ridicula plane sunt, quæ ex epistola 56. eiusdem Augustini ad Dioscorum testimonia desumpserunt. ridicula inquam si ad id, de quo agimus referantur. Quæ namque Sanctus Augustinus disputat de imaginibus, quæ à corporibus defluentes in animum penetrant, vt per eas aliquid cernamus, vel cogitemus, ea proferunt isti ad probandum non esse Christi & sanctorum imagines depictas vel sculptas vllo modo colendas. Quæ quam bene cohæreant cum præsenti disputatione, lectoris esto iudicium.

Quid? quod plurima testimonia, quæ Summus Pontifex Hadrianus in epistola illa sua doctissima pro imaginibus posuit, isti rursum allegant, qui contra imagines pugnant.

Quod vero dicunt, & nonnullis etiam testimonijs probare nituntur, non esse consuetudinem, vel annorum numerum, aut quamlibet vetustatis auctoritatem præferendam veritati: tunc recte diceretur, si probari posset, cultum, quem Ecclesia Catholica imaginibus exhibet, ex manifesto errore, non ex certa veritate descendere. Sed cum istæ aliqua litigatur, multum valere consuetudinem, & venerandam esse antiquitatem, ne ipsi quidem negare possunt. quorsum enim tantopere laborarunt in euoluendis antiquitatis monumentis, si nullum probabile argumentum ex antiquitate peti potest? non ne vident, se hoc suo facto contra sua verba pugnare? & reipsa destruere, quod verbis astruere nituntur? Certè si liberet testimonia Sancti Augustini, Sancti Basilij, aliorumque veterum Patrum in medium adferre, quibus ipsi ex antiquitate, vel Ecclesiæ consuetudine probant Ecclesiastica dogmata, nullus finis esset.

Sed quod superat omnem admirationem, illud est, quod multa testimonia proferunt pro adoratione Crucis: & cum rationem reddere volunt, cur signum, vel lignum Crucis adorandum sit, & imagines Christi non sint adorandæ, dicunt eam esse causam, quia Christus in Cruce suspensus fuit, non in imagine: & quia per Crucem nos redemit, non per imaginem. Quod si refellere voluero, timeo ne

A nimiæ tarditatis lectores existimare videar. Certe enim Christus non in signo Crucis, quod in pariete, vel in tabella, vel in fronte, vel in aere pingimus, suspensus fuit, neque etiam in ligneis illis crucibus, quæ passim cernuntur, & adorantur in Ecclesijs; sed in illa vna Cruce, cuius ista nostra signa, quæ pingimus, vel erigimus, imagines sunt. Cum ergo liceat per aduersarios Crucis imaginem colere, cur imaginem Crucifixi colere non licebit? & si iure Crucis adoramus imaginem, quia per Crucem redempti summus à Christo, qua causa fingi potest, cur non iure coli possit imago Christi, qui proprie nos redemit?

B At, inquiunt, nihil manu factum colere fas est. quid igitur? Lignum vel signum Crucis non est manufactum? Codex Euangeliorum, & sacra vasa, quæ horum opinione veneranda sunt, quid sunt aliud, nisi opera manuum humanarum? Et tamen verum est, nihil manu factum esse colendum eo genere cultus, quo Deus ipse qui omnino non est factus, sed omnium rerum factor colendus est.

Quare poterant Collectores isti maximam partem testimoniorum quæ attulerunt, omittere. quoniam ijs nihil probatur aliud, nisi solum Deum esse colendum cultu Latriæ sibi vni proprio, & non esse imagines ita adorandas, vt etiam sacrificia illis offerantur, quæ neque nos negamus, neque Sancta Nicæna

C Synodus negauit.

Ac, vt videas, Lector, quantas vires veritas habeat, ipsi quoque qui eam oppugnant, non raro, vel inuiti vel imprudentes eam tuentur. Id accidit Collectoribus nostris. Nam inter alia testimonia colligunt etiam nonnulla, vt probent imagines non esse frangendas, vel iniuria afficiendas. Sed in ijsdem testimonijs non habetur solum quod ipsi volunt, imagines videlicet non esse afficiendas iniuria, sed habetur etiam quod nolunt afficiendas honore. quod quidem isti Collectores aliquando viderunt, & textum audacter corruperunt; aliquando non viderunt, & testimonium contra se in ipso suo libello imprudentes

D reliquerunt.

Prioris rei exemplum habes pag. 87. vbi allegatur Sanctus Gregorius, qui in epist. 5. libri septimi ad Ianuarium reprehendit acriter nonnullos, qui Beatæ Virginis Imaginem, & Crucem dominicam contumeliæ causa ad Iudæorum Synagogam detulerunt, & mandat Ianuario Episcopo, vt sublatam ex eo loco cum ea, qua dignum est veneratione, imaginem, atque Crucem, in Ecclesiam referat. Hic boni Collectores nomen Imaginis simpliciter deleuerunt, vel omiserunt, ne videretur contra eorum dogma non solum Crux, sed etiam imago Beata Virginis veneranda, nisi forte librariorum errore nomen imaginis sit omissum.

E Iam vero pag. 91. adscribunt hæc verba ex epistola Synodica Gregorij Papæ, *Nos non ob aliud nomen imagines facimus, & adoramus, sed pro nobis incarnato Verbo Dei, &c.* Audis ne Collector, vocabulum, (adoramus?) & tamen à se hoc testimonium prolatum est. Sed habemus clariora.

Paolo infra ponuntur hæc verba ex libro sancti Basilij ad Amphilochium de Spiritu sancto cap. 17. *Imaginis honor ad primam formam transit, &c.* Ecce

tibi rursus honorem imaginis. Sed ad clarissima veniamus.

Paulo post adferuntur hæc alia verba ex epistola eiusdem Magni Basilij ad Imperatorem Iulianum. *Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum Filiū, Deum Spiritum sanctum vnū Deum, hæc tria adoro & glorifico. Confiteor autem & filij Incarnati dispensationem, & Dei genitricem, quæ secundum carnem eum genuit, Sanctam Mariam. Suscipio vero & Sanctos Apostolos, Prophetas, & Martyres, & ad Deum deprecationem, quę per eos propitium mihi efficit misericordissimum Deum. pro quo & figuras imaginū eorum honoro & adoro. specialiter hoc traditum est à Sanctis Apostolis, & non prohibitum, sed in omnibus Ecclesijs nostris eorum designari vel historias, &c.* Quid audiuimus? Sanctus Basilius Magnus ab aduersario aduocatur testis, & vere testis est omni exceptione maior. Is vero palam affirmat, se honorare, & adorare Apostolorum, Prophetarum, & Martyrum imagines, Idque affirmat, dum fidei suæ confessionem edit, ac de rebus non dubijs aut verisimilibus, sed certissimis, & exploratis loquitur. addit vero id ab Apostolis traditum, & ab omni Ecclesia susceptum, & obseruatum. Quid quæso respondeti potest? Auctor grauissimus, apertè loquitur, & eius testimonium ab aduersarijs profertur. Neque desunt alia testimonia similia in eodem libello, Athanasij, Germani, Leontij, & aliorum, quæ imprudenter ab aduersarijs contra se, & pro nobis, hoc est, pro cultu sacrarum imaginum proferuntur. Sed ego breuitati studeo, neque libenter in his refellendis ineptijs tempus tero.

CAPVT V.

SEQVITVR pars tertia, id est, Epistola Eugenij Papę ad Michaelem, et Theophilum eius filium Imperatores, quam epistolam ijdem Collectores scripsisse videntur. neque enim Eugenius vllam talem epistolam scripsit, sed (vt supra diximus) scripta fuit, vt nomine Pontificis mitteretur, si ipse probaret. In qua re cogimur desiderare prudentiam Collectorum. qua enim fronte Romano Pontifici præscribere ausi sunt, quod ipsum scribere oporteret? qua vero fiducia sperare potuerunt, Romanum Pontificem scripturum ad Græcum Imperatorem contraria ijs, quæ prædecessores eius non semel scripserant?

Sed videamus, si placet, paulo diligentius, an epistola illa Summum Pontificem deceat. Omitto autem, quod in hoc libello epistola illa caret principio, quod peccatum non primū auctori, sed ei qui nunc demum post tot secula libellum hunc in lucem edidit, tribuendum videtur. Nihil etiam dico quod epistola verbosa est admodum, obscura, barbara, imperita, detur enim hoc tempori. taceo denique, quod dum conatur tollere repugnantiam, quæ in verbis Sancti Gregorij esse videbatur, tanto se magis inuoluit, quanto magis conatur euoluere. Sed tria quædam tacitus præterire non possum. Primum enim facit hæc epistola Pontificem summum, adulatorem Imperatoris imprudentissimum, dum ita loquitur, *O venerandi Mun-*

A *di Principes, cum vniuersa Sancta Dei, quam Domino disponēte, & committente gubernatis Ecclesia.* Et infra, *propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis Ecclesiam.* quæ fœdior adulatio? Michael Balbus interfecto legitimo Imperatore, cum esset ipse pro scelcribus suis iam morti adiudicatus, tyrannicè inuasit Imperium, & Pontifex Maximus affirmabit, Deo disponente, committente, & ordinante hunc ipsum Balbum gubernacula suscepisse non solum Imperij, sed etiam Ecclesiæ, & si Ecclesia Dei ab ipso Deo gubernanda Imperatori tradita est, quid faciunt in Ecclesia Episcopi? quid ipse summus Pontifex? *Imperator* (inquit Sanctus Ambrosius) *in Ecclesia est, non supra Ecclesiam, filius Ecclesiæ, non Rector, ouis, non pa-*
B *stor.* Et Sanctus Io. Chrysostomus Diacono suo dixit: *Si is qui diademate coronatur indignè adeat ad sacra mysteria percipienda, cohibe & coerce, maiorem tu illo habes potestatem.*

Deinde, in eadem epistola non semel repetitur hoc argumentū, *Si nulla vnquam picta, vel ficta fuisset imago, nihil periret de fide, spe, & charitate, quibus ad regnum peruenitur æternum:* & tamen propter imagines orta est dissensio, & diuisio in Ecclesia, turbata pax, charitas violata. Et non animaduertunt, qui eam epistolam nomine Summi Pontificis scribunt, eo argumento non solum effici quod ipsi volunt, imagines non esse adorandas; sed etiam effici (si quid tamen ef-
C ficitur, quod mox videbimus) imagines omnino de medio esse tollendas, quod ipsi nolunt. Nec tamen argumentum illud aliquid valet.

Quamuis enim nihil periret de fide, spe, & charitate, si nulla picta, vel ficta esset imago) tamen quando picta, vel ficta est, peccat in fidem, qui eam negat esse venerandam, quoniam honor imaginis ad prototypum refertur, quod venerandū esse fides docet, & aduersarius non negat. Et potest hoc ipsum similitudine illustrari, si libellus aliquis diuinæ scripturæ, vt epistola ad Philemonem, non extaret, nihil deperiret de fide, spe & charitate: & tamen quia nunc extat, qui eam negaret esse cum veneratione suscipiendam, pec-
D caret in fidem. & si propterea dissensiones orirentur, non esset epistola abijcienda, sed imperitia dissidentium coarguenda, & instruenda.

Postremo in eadem illa epistola reprehenditur Constantinus & mater eius Hirene, quod edicto suo iusserit sacras imagines iuxta Concilij generalis decretū, cum veneratione esse habendas. Quæ sanè reprehensio à Summo Pontifice, nisi planè amente, fieri non potuit. quid enim? Hadrianus Papa Constantinum, & Hirenam summis laudibus effert, quod sacratum imaginum religioso cultui faueant: & Hadriani successor Eugenius eosdem Imperatores ob causam eandem reprehendet? & quæ maior stultitia fingi potest, quam vt Summus Pontifex molestè ferat
E re se dicat, quod ab Imperatore decreta Conciliorum generalium à sede Apostolica approbata seruentur, ac defendantur?

Sed si parum prudentes Collectores fuerunt, non fuit inconstans Apostolicæ sedis Antistes, permansit enim in ijs, quæ prædecessores non sine magna deliberationis maturitate statuerant. Nam neque Eugenius eam epistolam misit: & paulo post Hadrianus II. Synodum Oecumenicam octauam Constantinopoli

celebrandam curauit, in qua Synodus septima de A cultu imaginum iterum approbata est. Deniq; Anastasius Bibliotecarius Romanus in præfatione septimæ Synodi ad Ioannem VIII. Pontificem, qui Hadriano II proximè successerat, scribit, in eadem sententia fuisse omnes Romanos Pontifices. *Quæ*, inquit, *super venerabilium imaginum adoratione præsens Synodus docet, hæc & Apostolica vestra Sedes, sicut nonnulla scripta innuunt, antiquitus tenuit, & vniuersalis Ecclesia semper venerata est, & hactenus* B *veneratur, quibusdam duntaxat Gallorum exceptis, quibus vtique nondum est horum veritas reuelata.*

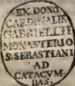
CAP. VI.

RESTAT pars vltima, hoc est, epistola Ludouici Imperatoris ad Eugenium Pontificem, & altera eiusdem Ludouici ad Hieremiam, & Ionam Episcopos. In quibus nihil obseruandum occurit, nisi quod in eis quædam dicuntur, quæ redolere videntur fraudes recentium hæreticorum. Vnde venit in mentem suspicari, ne forte vel totus hic libellus sit confictus, vel, quod est credibilius, deprauatus, & auctus ad inuidiam Romanæ Ecclesiæ conciliandam.

Sed siue sit verus liber siue confictus, siue partim sincerus, partim adulteritus: illud vnum constat, non esse librum dignum, in quo legendo tempus conteratur. Titulus falsus, dictio barbara, sententiæ insulsę, ordo peruersus, eorundem testimoniorum crebra repetitio, facilè potuissent persuadere Typographo, si is commune commodum, & non proprium lucrum spectasset, vt sibi ab edendo eiusmodi operę temperaret.

FINIS.

DE INDVLGENTIIS LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

VAE prima controuersiarum hoc nostro seculo fuit, ea non electione, sed casu postremo loco à nobis tractanda suscipitur. Nam cum locum huic controuersiæ post libros de pænitentia designauissem; & casu factum esset, vt libri illi prope ferias autumnales absoluerentur, & Typographus illo ipso tempore extremam manum secundo tomo imponere vellet, implere non potui quod maximè cupiebam. Deinde superuenerunt aliæ atque aliæ occupationes, tum publicæ, tum priuatæ, quibus impeditus, vix ocium paucorum mensium pro tertio tomo (quod opus maioris momenti esse videbatur) perficiendo inuenire potui. Sed cum præter spem hoc anno aliquid vacui temporis nactus fuissem, & simul anni sexcentesimi supra millesimum iam imminentis expectatio nos admoneret celeberrimi Iubilæi, solemniumque Indulgentiarum quibus is annus vetere instituto consecratus est; non potui diutius huius debiti solutionem differre, quam multi à me iure, ac merito expetebant. Quamuis autem eas potissimum controuersias explicandas susceperim, quæ de Indulgentijs inter Catholicos, Hæreticosque versantur: tamen attingam etiam illas, quæ inter Catholicos salua fide, veritatis indagandæ, vel illustrandæ gratia disputantur. Igitur vniuersæ disputationis hic erit ordo. Primum de nomine Indulgentiæ, & Iubilæi breuiter disseremus, & simul qui pro defensione Indulgentiarum, qui contra easdem scripserint, indicabimus. Deinde an Indulgentiæ sint, prosequemur, vbi duo tractanda erunt, alterum de thesauro quodam spirituali Ecclesiæ, alterum de potestate eum thesaurum distribuendi. Tertio quid propriè sit Indulgentia, id est, in quo præcipuè natura eius posita sit, inuestigabimus, vbi alia duo explicanda erunt, vnum, sit ne Indulgentia solutio, vel absolutio; alterum, à quo vinculo soluat, vel absoluat. Quarto, qualis Indulgentia sit, id est, de multiplici forma, & varietate eius disseremus. Quinto, propter quid, siue cuius rei gratia sit, hoc est, de fructu, & vtilitate Indulgentiæ disputabimus. Sexto, quis possit Indulgentias concedere, & quam ob causam, inquiremus. Septimo, quis eas suscipere possit, & quæ dispositio ad eas suscipendas requiratur, videbimus: Octauo, an, & quomodo defunctis Indulgentiæ prosint, aperiemus. Atque hæc omnia in priore libro breuiter, & perspicuè explicare conabor. In posteriore vero libro mendacia, fraudes, & imposturas, argumenta quoque siue à testimonijs scripturæ, & Patrum, siue ab ipsa ratione petita, Lutheri, Caluini, Hesbusij & Kemnicij, qui præter cæteros in hoc argumento laborasse videntur, aperiam, discutiam, & refellam.

CAPVT I.

De nomine Indulgentiæ & Iubilæi.

AC vt à nomine exordiamur, Indulgentia remissionem, & facilitatem, siue (vt sic loquamur) condescensionem in scripturis Sanctis, alijsque auctoribus, præsertim Ecclesiasticis, significare solet. Et quidem priore notione vsurpatur hoc nomē apud Isaiam cap. 61. Sancto Luca interprete cap. 4. Euangelij. Nam quod legimus in Isaia, *Prædicare captiuis Indulgentiam*: in Euangelio Lucæ redditum videmus, *Prædicare captiuis remissionē*. Eadem notione passim veteres Patres vsi sunt, Cyprianus in serm. de lapsis, & in epist. ad Iubaianū, Hieronymus in commentario ad cap. 4. Danielis, & Augustinus in Psalmum 101. explicans illa verba, cinerem tanquam panem manducabam, posteriore significatione, qua nomen Indulgentiæ pro lenitate, & vt diximus, condescensione accipitur, vsus est Apostolus in priore ad Corinth. cap. 7. in illis verbis, *Hoc autem dico secundū Indulgentiam; non secundum imperium*. Eadem significatio apud alios scriptores tum sacros, tum profanos frequentissima est.

Ecclesia igitur, & Scholæ Theologorum vtramque significationem coniungentes, Indulgentias vocant remissiones pœnarum quæ sæpe remanent luendæ post remissionem culparum, & reconciliationem in Sacramento pœnitentiæ adeptam: quas remissiones Summi Pontifices ex paterna lenitate, & condescensione in filios suos, compatientes eorum infirmitati, certis temporibus, & non sine iusta aliqua, & rationabili causa cōcedere solent. Videtur autem Ecclesia ad hanc rem significandam nomen hoc deriuasse ab vsu veterum Imperatorum, & Iureconsultorum, siquidem illi Indulgentiam solenni, proprioque vocabulo appellant remissionem generalem criminum, quā aliquando Principes seculi publicæ lætitiæ causa faciebant. vide Codicem Theodosianum libro 9. tit. 38. qui est de Indulgentijs criminum, & nominatim inuenies lege 3. Indulgentiam fuisse remissionem criminum, quo ad solam pœnam legibus debitam. & lege 4. inuenies Indulgentiam nunc remissionem, nunc absolutionem appellari. Vide etiam l. Lucius, ff. ad Senatusconsultum Turpill. & l. Indulgentia, C. de generali abolitione. & Ammianum Marcellinum lib. 16. vbi etiam indicat, nomen Indulgentiæ esse antiquum, & solenne cum ait, *ne per Indulgentias, quos appellant*, &c. Atque hæc de nomine Indulgentiæ hic sufficiant, nam definitionem accuratam Indulgentiæ postea suo loco trademus.

Porrò Iubilęus dicitur à voce Hebræa יובל Iobel, & quamuis aliqui malint Iobelęum, vel Iobilęum, quam Iubilęum dicere; nos tamen S. Hieronymum sequimur, qui vocem Iobel, perpetuo Iubilęum reddidit. non enim in conuertēdis vocibus tā superstitiosi esse debemus, vt propterea S. Hieronymum, virum

A doctissimum, & prudentissimum & ab ipsa Ecclesia approbatum deserere debeamus. Significat autem Iubilęus annum remissionis, qui apud Hebræos erat quinquagesimus, vt perspicuum est ex cap. 25. & 27. Leuitici, & capite postremo Numerorum, siquidem eo anno remittebantur labores omnes agriculturæ, non enim arabatur, nec serebatur, nec metebatur, sed ex frugibus anni superioris, quas Dominus triplo plures suppeditabat, omnes cōmodè sustentari poterant, restituebātur etiam agri, ac domus venditę prioribus dominis, & qui seruituti addicti fuerant, libertati pristinæ reddebantur. De ethimologia vero Iubilęi, Grāmatici certant, & adhuc sub Iudice lis est. Ego tamen non assentior Rabbinis, qui docent Iubilęum à sonitu

B cornu arietini sic nominari, quod eiusmodi sonitu indiceretur annus remissionis. Nam tametsi vno in loco, videlicet Exo. 19. videatur Iobel sonum buccinę vel ipsam buccinam significare: tamen vbi agitur propriè de Iubilęo, nimirū Leu. 25. sonitus buccinę, quo indicebatur Iubilęus non vocatur Iobel, sed תרועה theruha, qua etiam voce vtitur Dauid in Psalmis vbicūque Iubilum vel Iubilationem nominat. Et certè si Iubileus Hebraicè diceretur à sonitu buccinæ, debuisset omnino Moses Leuit. 25. vbi ait, *Et clanges* " *buccina mense septimo, decima Die mensis, propitiatio-* " *nis tempore in vniuersa terra vestra, sanctificabisque an-* " *num quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis* "

C *habitatorib. terræ tuæ. Ipse est n. Iubilęus.* Debuisse, inquā, vti voce Iobel in designādo sonitū buccinę. Qd tn̄ nō facit, sed vsus est uoce theruha, vt diximus. Itaq; nō dicitur Hebraice Iubilęus à Iubilatione, cū ille Iobel, ista theruha dicatur: sed dicitur, ut existimo, à יבל Iabal, quod significat germinare, & producere, vnde est nomen יבול Iebul, quo fruges & fructus omnes significari solent. Dicitur igitur Iubilęus, quasi annus germinans, vtilis, & fructuosus, quia sine labore adducit fructus terræ, & sine sumptibus restituit agros & domos antiquis dominis, & sine vlla ui reddit seruis pristinam libertatem. fuit autem sine vllo dubio Iubileus

D Hebræorum typus & figura Euangelij, per quod homines remissionem peccatorum, liberationem à seruitute Diaboli, possessionem paradisi, & domum cœlestem, ac denique fructus bonorum operum, & alia innumerabilia beneficia per Christum acquirunt. Ad quod alludens Isaias c. 61. in persona Christi, sic ait. *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit, me ad an-* " *nunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis* " *corde, & prædicarem captiuis Indulgentiam, & clausis* " *apertionem, vt prædicarem annum placabilem Do-* " *mino*.

Hinc Pontifex Maximus, Clemens eius nominis

E sextus, annū illū celebrem, in quo Indulgentiæ maximæ adeuntibus Apostolorum basilicas more veteri conceduntur, Iubilęi nomine appellandum censuit, præsertim cum ad similitudinem veteris Iubilei annum quinquagesimum pro centesimo, qui antea fuerat in vsu, ipse designasset. Denique idem Iubilęi nomen deriuatum est ad omnes Indulgentias, quæ in amplissima forma subinde concedi solent, etiam extra annum illum, qui propriè Iubilęi nomen inuenit. Quamuis autem Indulgentia Pontificia, vt postea suo loco probabimus, solam pœnam temporalē peccatis debitam remittat, atque ob id solum ex parte nonnullam habeat cum veteri Iubilęo similitudinem

dinem, tanti tamen fructus pœnitentiæ, tot conuersiones hominum sceleratorum, tam multa, & tam præclara pietatis opera Indulgentiam illam vel præcedunt, vel comitantur, vt merito annus ille, sanctus, placabilis Domino, germinans & fructuosus, quod nomine Iubilei significari diximus, appellari possit. Extat libellus, in quo recensentur ordine opera pietatis egregia, ac penè innumerabilia, quæ in proximo Iubilæo sub Gregorio XIII. Pontifice Maximo edita sunt: nec minora speramus visuros nos esse in eo, qui nunc imminet anno millesimo sexcentesimo sub Clemente VIII. Pontifice Optimo, atque sanctissimo.

Ac vt possint qui volunt auctores consulere, qui de Indulgentijs præclarè scripserunt, adscribam eorum nomina, quorum libri ad manus meas venerũt; Primi igitur sunt Gulielmus Altisiodorensis in Summa Theologica lib. 4. tract. 6. ca. 9. & Alexander Alensis in Summa itẽ Theologica parte quarta, quæst. 23. Hos sequuti sunt Albertus Magnus, Sanctus Thomas, Sanctus Bonauentura, & ceteri Scholastici Theologi in Commentarijs ad quartũ lib. Sententiarum dist. 19. aut 20. aut 45. quibus addi possunt Interpretes Iuris Canonici, Panormitanus, & alij, in varia capita tituli de pœnitentijs, & remissionibus: tum in epistolis Decretalibus, tum in Sexto, & Extrauagantibus. necnon Ioannes de Turrecremata, in commentario ad Gratiani Decretum, de pœnitentia dist. 1. can. Quis vidit aliquando, §. Item in Leuitico, Felinus in sermone, siue Tractatu de Indulgentijs, & sanctus Antoninus in Summa, par. 1. tit. 10. cap. 3. His postremo adiungendi sunt, qui post natam Lutheranam hæresim scripserunt, Siluester Prieras, tum in libello aduersus Lutherum, tum in Summa, Verbo, Indulgentia. Ioannes Eckius in Enchiridio cap. 24. Adrianus Papa VI. in commentarium ad quartũ librum Sententiarum, in Tractatu de Indulgentijs. Thomas Caietanus Cardinalis in primo tomo opusculorum, Tract. 8. 9. 10. 15. & 16. Ioãnes Episcopus Roffensis in refutatione assertionis articulorum Lutheri, art. 17. 18. 19. 20. 21. & 22. Dominicus à Soto in quartũ Sentent. dist. 21. Petrus Soto in Institutione Sacerdotum lect. 1. 2. & 3. de Indulgentijs. Iacobus Latomus in defensione septimi articuli Louaniensiũ. Martinus Ledesmius in secunda parte 4. sent. q. 27. 28. & 29. Michael Medina in disput. de Indulgentijs. Antoninus Cordubensis in quæstionibus de Indulgentijs. Ioannes Baptista Paulianus in libris de Iobileo, & Indulgentijs. Martinus Nauarrus in Commentario de Iubileo & Indulgentijs, Franciscus Turrianus lib. 4. de dogmaticis characteribus verbi Dei. Gregorius de Valentia in libro de Indulgentijs, Iacobus Nachantus tract. 10.

Porrò ex Ecclesiæ hostibus primi qui Indulgentias contempserunt, & oppugnarunt, fuerunt Valdenses, qui Pauperes de Lugduno appellati sunt. Horum errores referuntur à Sancto Antonino in 4. par. Summæ, tit. 11. ca. 7. §. 2. & à Ioanne de Turrecremata lib. quarto Summæ, parte secunda, cap. 35. Octauus eorum error fuit, Indulgentias, quæ à Summo Pontifice conceduntur, nihil prorsus valere.

Secutus est Valdéses Io. V Vicleffus, cuius errores recensentur, & damnantur in Synodo Constantiensi sess. 8. eorum errorum quadragesimus secundus est, fatuum esse credere Indulgentijs Papæ, & Episcoporum.

V Vicleffum secuti sunt, Hussitæ, vt intelligi potest ex primo libro Ioannis Cochlęi de Historia Hussitarum. Hos maiores & parentes habuit Martinus Lutherus, qui nostro seculo ab Indulgentiarum reprehensione principium fecit sectæ suæ propagandæ, vt perspicuum est ex Resolutionibus de Indulgentijs, ex Assertionibus articulorum à Leone X. damnatorum, ex initio libri de captiuitate Babylonica, & ex alijs eius libellis.

Lutherum sequutus est ipsius Achates Philippus Melanchton, in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 12. Mathias Illyricus in Centurijs, cent. 4. cap. 15. col. 1529. Tilmannus Heshusius in lib. de erroribus Pontificiorum, tit. 32. Sed copiosius Indulgẽtias oppugnauit Ioan. Caluinus in Institutione Christiana lib. 3. cap 5. & in alia editione, libro unico, cap. 9. num. 38. & sequentibus: copiosissimè vero Martinus Kemnitius in quarta parte examinis Tridentini Cõcilij.

CAP. II.

Extare thesaurum aliquem in Ecclesia, qui sit Indulgentiarum fundamentum.

VT inuestigemus an Indulgẽtię sint, quod erat secundo loco propositum, duo quærenda sunt. Vnum, an extet in Ecclesia thesaurus aliquis satisfactionum Christi & Sanctorum, qui applicari possit ijs, qui rei sunt pœnæ luendæ post culpam in Sacramento pœnitentiæ remissam. Alterum, an sit in Pontifice Maximo, alijsque Episcopis potestas applicandi hunc thesaurum, & eo modo absoluendi homines à reatu pœnæ temporalis. Nam hæc duo necessaria esse ad Indulgentias constituendas, quales à Catholicis, auctoribus defenduntur, nemo negare potest.

Quod igitur ad primũ attinet, non defuerunt ex antiquis Theologis Scholasticis, qui tametsi Indulgẽtias admitterent, tñ de thesauro dubitarent. Nam Franciscus Maironis, in 4. sent. dist. 19. quæst. 2. thesaurũ satisfactionum Christi supereffluentium, & apud Ecclesiam reconditarum, in dubium reuocauit. Durandus vero in 4. dist. 20. q. 3. in quæstionem vertit, an ad hunc thesaurum pertinerent satisfactiones sanctorum. Vterque autem paratus erat Iudicio Ecclesiæ acquiescere, si forte aliter saperet. Hæc enim sunt verba Durandi in præfatione Commentariorum suorum in Magistrum. *Et quoniam interpratatio dubiorum sacræ scripturæ ad Sanctam Ecclesiam Romanam, & Catholicam pertinet, omnia opera eius correctioni totaliter suppono.* Ceterum communis aliorum Theologorum, tum antiquiorũ, vt Sancti Thomæ, & Sancti Bonauenturæ, tum recentiorum omnium sententia, thesaurum satisfactionum tum Christi tum sanctorum semper agnouit, & secundum eam sententiam Clemens VI. Pontifex Maximus paulo post obitum Maironis, & Durandi, de ea re decretum edidit, in Cõstitutione, quæ incipit, Vnigenitus.

Ceterum Martinus Lutherus, Ioannes Caluinus, & alij supra citati huius temporis sectarij, vt in alijs

rebus

rebus multis, sic etiam in articulo de thesauro satisfactionum ab Ecclesiæ Catholicæ sententia, vt Pontificis Maximi iudicio recesserunt. Nos igitur vt rem totam facilius explicemus & probemus, aliquot propositiones in medium adferemus.

Prima Propositio. *In bonis actionibus hominum iustorum duplex valor, siue precium assignari potest, meriti videlicet, & satisfactionis.* Hanc distinctionem Lutherus in assertione art. 17. figmentum esse dixit, sed nullo argumento eam refutare tentauit. Non esse autem figmentum, sed rem verissimam, paruo negocio demonstrari potest. Dicimus igitur, in vno, atque eodem opere bono, vt eleemosyna, vel ieiunio, & meritum, & satisfactionem reperiri, & vnum horum ab altero seiungi posse, neque vnum ab altero impediri. Probatur primum ex Scripturis. Eleemosyna delet peccatum, quod est satisfactorium esse. Tob. 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Ecclesiastici 3. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 25. in Acta Apostolorum; *Nō est*, inquit, *peccatum, quod non possit purgare eleemosyna.* Sanctus Cyprianus in serm. de eleemosyna; *Eleemosynis*, inquit, *atq; operibus iustis, delictorum flamma sopitur.* Et tamen eadem eleemosyna, quia est opus bonum, & Deo gratum meritoria est vitæ æternæ, vt perspicuum est ex cap. 25. Matth. *Percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Neque responderi potest, non conuenire eidem eleemosynæ, vt sit satisfactoria, & meritoria, sed aliam esse satisfactoriam, & aliam meritoriam. Nam esse satisfactoriam conuenit eleemosynæ, quia est opus laboriosum, & pœnale; esse meritorium conuenit eidem, quia est opus bonum ex charitate factum; non est autem eleemosyna minus bona & ex charitate facta, quia laboriosa & pœnalis, neque contra. Igitur vna & eadem vtrumque fructum parit. Idem dici potest de ieiunio, est enim verè satisfactorium, quia pœnale, vt perspicuum est ex facto Niniuitarum Ionæ vltimo, & tamen est meritorium si fiat ex charitate, cum Dominus dicat Matth. 6. *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Quid autem reddet, nisi mercedem? Sic enim paulo ante de Hypocritis dicitur, *qui cupiunt videri ab hominibus ieiunantes, Amen dico vobis receperunt mercedem suam.* Idem de oratione dici potest. Nam in oratione Dominica petimus vt dimittantur nobis debita nostra, atque hac petitione satisfacimus pro peccatis venialibus, vt Sanctus Augustinus affirmat in Enchiridio cap. 71. *De quotidianis*, inquit, *breuibus, leuibusquè peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit.* Et tamen de eadem oratione Dominus dicit in Euangelio c. 6. *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Denique de operibus pœnitentiæ generatim quod simul satisfactoria & meritoria esse possint, extat memorabilis sententia Sancti Cypriani in serm. de Lapsis extremo. *Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus & virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore cōceperit exauditus, & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesiam, nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.* Addamus his testimonijs rationes ex Theologia petitas. Principio, Opus bonum ex charitate factum meritorium est vitæ æternæ, vt copiosè demonstrauimus lib. 5. de iustificatione. At nihil detrahitur de bonitate, & dignitate eius operis, si acceptetur à Deo ad satisfactionem pro pœna: igitur idem opus meritorium & satisfactorium erit. Ad hæc, qui orat pro alijs, eisquè impetrat remissionem peccati, vel quoduis aliud beneficium Dei, certè non minus bene operatur, & Deo placet ita orando, quam si pro se tantum oraret, immo melius facit, ac magis Deo placet, quia simul exercet charitatem in Deum & in proximum, igitur non perdit mercedem suam apud Deum, quamuis etiam proximo beneficium aliquod illo ipso opere impetrauerit. Quare poterit eadem oratio simul esse impetratoria, & meritoria. Quod si ita est, quid impedit quo minus possit esse simul satisfactoria & meritoria? Quemadmodum enim ille meretur apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando impetrat aliquid proximo: sic etiam merebitur apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando, vel ieiunando, vel eleemosynas tribuendo, pro aliorum peccatis nititur satisfacere. Præterea, si duo pij uiri cum æquali charitate & pietate erga Deum orent, aut eleemosynas tribuant, & vni remittatur pœna aliqua temporalis, cui erat obnoxius, alter non egeat vlla remissione, quæro, an par præmium in vita æterna sibi acquirant, an diuersum? si par, igitur opus bonum meritorium, & satisfactorium simul esse potest, neque aliquid amittit de ratione meriti, propterea quod ratio satisfactionis accedat. si diuersum; igitur opus bonum, aut meritorium non integram à Deo mercedem accipit. nam nō potest tam parum detrahi de præmio vitæ æternæ, & augmenti gratiæ, quin sit illud multo preciosius, & maius quam remissio cuiuscunque pœnæ temporalis. Est autem absurdum, opus bonum; & meritorium, non accipere à Deo integram mercedem; Igitur par præmium duo illi viri obtinebunt, etiamsi alteri tantum pœna temporalis remittatur, nam alteri non remittitur, non quia non possit, sed quia non est necesse.

Postremo, potest vni atque eidem operi duplex merces deberi, altera ex iustitia commutatiua, altera ex distributiua: atqui operi satisfactorio debetur remissio pœnæ ex iustitia commutatiua, operi meritorio debetur præmium ex iustitia distributiua secundum substantiam, vt sanctus Thomas docet in 1. p. quæst. 21. art. 1. & lib. 1. contra Gentes cap. 93. quamuis secundum modum debeatur, & reddatur secundum commutatiuam, ex eodem sancto Thoma, in 2. 2. q. 61. art. 4 ad primum. Igitur potest vnum atque idem opus bonum simul satisfactorium esse, & meritoriū. Propositio huius argumenti certissima est, nam Euangelizanti debetur ex iustitia commutatiua victus & vestitus. *Dignus est enim operarius mercede sua*, Luc. 10. & Apostolus affirmat 1. Corinth. 9. Dominum ordinasse, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant, ac vt ostendat, id exigi secundum iustitiam commutatiuam, mercedem illam stipendium appellat: *Quis*, inquit, *militat suis stipendijs vnquam?*

Eidem

Eidem verò Euangelizanti debetur præmium in æterna vita secundum iustitiam distributiuam. id enim est quod promittit scriptura 1. Petri secundo, cum ait: *Pascite, qui in vobis est gregem Dei, et cũ apparuerit Princeps Pastorum, accipietis immarcescibilem gloriæ coronam.* De quo præmio loquens B. Paulus 1. Cor. 3. *Vnusquisque*, inquit, *mercedem accipiet secundum suum laborem.* Idem etiam quotidie videmus in rebus humanis. Miles enim, qui fideliter, fortiterque se gerit in bello, meretur ex iustitia commutatiua stipendium ordinarium, & rursus ex distributiua meretur gratiam Ducis, ac vt in distributione graduum, atque honorum militarium alijs præferatur, qui minus fideliter, aut minus fortiter se gesserunt. Porrò assumptio eiusdem argumenti non minus est certa. Quod enim compensatio pœnæ pertineat ad iustitiam commutatiuam, perspicuum est ex sacris literis. Deuteronomij 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Neque de hac re vlla dubitatio esse potest. quod autem meritis operum bonorum respondeat præmium secundum iustitiã distributiuam saltem secundum substantiam, docent Theologi ex eo quod in scripturis Deus, vt Iudex distribuit vnicuique secundum opera sua, vt patet Matth. 25. in parabola de talentis, & ex illo Apostoli 2. Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* & passim in sacris literis, vt Act. 10. Rom. 2. & alibi dicitur Deus non esse acceptor personarum. quod vitium contrarium est iustitiæ distributiuæ, vt S. Thomas docet in 2. 2. quæst. 63. artic. 1. Igitur satis constat, idem opus bonum posse meritorium esse vitæ æternæ, & simul satisfactoriũ pro temporali pœna: nec minus meritorium, quia satisfactorium.

Secunda Propositio. *Opus bonum, qua parte meritorium est, non potest alij applicari. potest tamen, qua satisfactoriũ est.* Prior huius sententiæ pars extra controuersiam est; nam is dicitur mereri qui bene operatur, & ex bono opere dignus est præmio: non potest autem fieri, vt ex eo quod vnus bene operatur, alter censeatur bene operari, vel dignus præmio habeatur. Deinde nemo potest proprio merito spoliari, quantumuis pro alijs oret, vel ieiunet, vel eleemosynas faciat, non igitur meritum suum cum alijs communicare potest, & hoc est quod scripturæ passim docent, cum dicunt, vnusquisque propriam mercedem accipiet 1. Corinth. 3. & reddet vnicuique secundum opera sua, Psalm. 61. potest quidem vnusquisque per opera sua bona impetrare alijs diuina aliqua beneficia; potest etiam communicare opera sua bona, quod attinet ad satisfactionem pro reatu pœnæ, vel ad gaudium, quod inde percipitur. sic enim Dauid affirmat, se participem fuisse omnium timentium Deum, Psal. 118. Sed vt alius ex merito alterius sit dignus præmio, vel vt qui bene operatus est, merito suo priuetur, fieri non potest. Posterior pars eiusdem sententiæ non difficulter probari potest. nam satisfactio est compensatio pœnæ, vel solutio debiti: potest autem vnus ita pro alio pœnam compensare, vel debitum soluere, vt ille satisfecisse merito dici possit. Præterea, qui pro alio satisfacit, non potest eodem opere pro se satisfacere, igitur verè satisfactionem suam cum altero communicauit. Et possunt hæc omnia familiaribus exemplis illustrari.

A Nam potest ciuis propria pecunia debitum alterius ciuis ita dissoluere, vt non possit eadem pecunia debitum aliquod suum simul dissoluere: & rursus non potest vnus ciuis bonis operibus suis efficere vt alius ciuis dignus sit Magistratu, quod ad iustitiã distributiuam pertinet, cum tamen possit debito pecuniario eum liberare, vt satisfecisse dici possit, si pro eo debitum soluat, quod pertinet ad commutatiuam. sic igitur nemo potest meritum proprium, cui debetur præmium ex iustitia distributiua, alteri applicare, potest tamen applicare satisfactionem, quæ ex iustitia commutatiua exigitur pro pœna.

Tertia Propositio, *Extat in Ecclesia thesaurus satisfactionum ex Christi passionibus infinitus, qui nunquam exhauriri poterit.* B Hæc propositio in dubium reuocari non potest: Nam Christi passio precij fuit infiniti, cum esset passio personæ infinitæ, Verbi videlicet incarnati. Sic enim loquitur Apostolus Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Itaque Deus est, qui sanguinem fudit pro Ecclesia, sed in carne humana hypostaticè assũpta illũ fudit, vt ait B. Petrus in priori epist. cap. 4. *Christo*, inquit, *in carne passo.* Dignitas autem satisfactionis mensuram accipit à dignitate personæ satisfacientis, quemadmodum grauitas offensionis à dignitate personæ læsæ. Deinde Christus C pro hominibus omnibus mortuus est, vt Apostolus scribit 2. Cor. 5. *Pro omnibus*, inquit, *mortuus est Christus.* & vt sanctus ait Ioannes in priori epist. cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Certum est autem non omnibus hominibus qui hactenus vixerunt, precium mortis Christi re ipsa applicatum fuisse ad eorum expianda peccata, immo maiorem partẽ hominum morti æternæ addictam esse, *multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Matth. 20. *Et lata est porta, & spaciosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam.* Matth. 7. Superest igitur multum illius precij, quod semper applicari D possit, etiam si infinitum non esset, sicut reuera est, & semper redundabit. præsertim cum tota Christi satisfactio nobis applicari possit, cum ipse per se nulla satisfactione indiguerit, qui peccatum non fecit, nec facere potuit. Nam vt dicit Apostolus ad Hebr. 7. non habuit Christus necesse prius pro suis delictis sacrificium offerre, deinde pro populi. cum fuerit semper sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus: & vt idem ait 2. Cor. 5. *factus est peccatum, id est, hostia pro peccatis is qui peccatum non nouerit. Ipse enim peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius* 1. Petri 2.

Quarta Propositio, *Ad hunc thesaurũ superfluentiũ satisfactionem, pertinent etiam passiones B. Mariæ Vir-* E *ginis, & omnium aliorum sanctorum, qui plus passi sunt quam eorum peccata requirerent.* Hanc propositionem nullo modo audire possunt Hæretici nostri temporis, ac potissimum Ioannes Caluinus, & Martinus Kemnitius, quorum argumenta suo loco soluemus. Asserimus igitur non paucos sanctos homines multo plura propter Deum, & iustitiam esse perpessos, quam exigeret reatus pœnæ temporalis cui fuerunt obnoxij propter culpas ab ipsis commissas. Nam culpam ipsam, & reatum pœnæ sempiternæ nõ ipsorum satisfactionibus,

ctionibus, sed Christi sanguine expiari Ecclesia Ca-
tholica docet. Probatur hęc veritas, primum ex paſ-
ſionibus B. Virginis. Conſtat enim Virginem Mariā
nullo actuali peccato maculatam fuiſſe, pium quo-
que eſt exiſtimare, ab originali quoque peccato im-
munem illam fuiſſe, vt alibi docuimus, ſed hoc in pręſ
ſenti ad rem noſtram nō pertinet. Actuali autem pec-
cato caruiſſe Virginem ſanctiſſimam, communis eſt
totius Eccleſiæ ſenſus, vt Concilium Tridentinum
affirmat ſeſſ. 6. Can. 23. Sanctus quoque Ambroſius
ſerm. vltimo in Pſalm. 118. ſcribit B. Virginem fuiſ-
ſe ab omni integram labe peccati. Et Sanctus Augu-
ſtinus lib. de natura & gratia cap. 36. dicit ei tantum
gratiæ collatam, vt peccatum omni ex parte vinceret.
Quod idem docet Sanctus Bernardus in epiſt. 174.
Liturgiæ Græcorum Baſilij & Chryſoſtomi prædi-
cant Virginem Mariam prorſus irreprehenſam, &
incontaminatam, imo puriorem & ſanctiorem ip-
ſis Cherubim, & Seraphim. Denique verba illa
Canticorum 4. *Tota pulchra es amica mea, & ma-
cula non eſt in te.* Nulli particulari perſonæ aptius
quam B. Virgini conueniunt. Non igitur eguit Virgo
Maria vlla ſatisfactione pro ſe, & tamen plurima paſ-
ſa eſt propter Deum, ac præſertim cum animam eius
gladius doloris pertranſijt, iuxta Simeonis vaticiniū
Luc. 2. Secundo, idem probari poteſt ex paſſionibus
Sancti Ioannis Baptiſtæ, quem conſtat in vtero ſan-
ctificatum vitam innocentiſſimam duxiſſe, vt vix le-
uiſſimis culpis, & pauciſſimis obnoxius fuerit, vt non
immerito de ipſo canatur.

Antra deſerti teneris ſub annis
Ciuium turmas fugiens, petiſti,
Ne leui ſaltem maculare vitam
Famine poſſes.

Et tamen ex Euangelio diſcimus, totam eius vitam
adeo ſeuere & duriter actam, vt exemplar pœniten-
tiæ omnibus eſſe potuerit, & tandem pro veritate vin
cula, carcerem, & ipſam capitis obtruncationem paſ-
ſum eſſe. Quare in dubium reuocari non poteſt, quin
ingens omnino cumulus paſſionum ei ſuperfuerit,
quo ipſe ad expianda propria peccata non eguit. Ter
tio idem oſtendi poteſt ex paſſionibus Sanctorum
Prophetarum. Fuerunt enim omnes viri ſanctiſſimi,
ita vt modica omnino pro ſuis culpis ſatisfactione
opus habuerint; & tamen tot anguſtijs, & afflictioni-
bus oppreſſi fuerunt, vt plurima & maxima peccata
expiare potuerint. De ſe B. Iob, vnus ex vetuſtiſſimis
Prophetis ſic ait cap. 6. *Vtinam appenderentur peccata
mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in
ſtatera, quaſi arena maris hęc grauior appareret.* Simi-
lia dicere potuiſſent Helias, Heliſęus, Iſaias, Hiere-
mias, Ezechiel, & alij Sanctiſſimi Prophetæ qui gra-
uiſſimas perſecutiones ab impijs, vel etiam ipſam
mortem pertulerunt. De his enim ſcribit Apoſtolus
ad Hebr. 11. *Alij vero ludibria & verbera experti, in-
ſuper & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt,
tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, circuierunt
in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, af-
flicti, quibus dignus non erat Mundus, in ſolitudinibus
errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.*
Quarto idem clariſſime demonſtrari poteſt ex paſſio-
nibus Apoſtolorum. Nam de ſe B. Paulus in epiſt.
poſteriore ad Corinth. cap. 11. *Miniſtri, inquit, Chri-
ſti ſunt, & ego, vt minus ſapiens dico, plus ego, in labori-*

A *bus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra
modum, in mortibus frequenter, &c.* & tamen quam pa
rum deberet pro ſuis ipſe culpis ſatisfacere, indicat in
priore ad Corinth. cap. 4. cum ait: *Nihil mihi conſcius
ſum.* & 2. Corinth. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium
conſcientiæ noſtræ, quod in ſimplicitate cordis, & ſince-
ritate Dei conuerſati ſumus in hoc mundo.* Porrò de om
nibus Apoſtolis idem B. Paulus 1. Cor. 4. *Puto*, in-
quit, *quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit tan-
quam morti deſtinatos?* & infra; *Vſque in hanc horam,
& eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cæ-
dimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes ma-
nibus noſtris, maledicimur, & benedicimus, blaſphema*
B *mur, & obſecramus tāquā purgamēta huius mundi facti
ſumus omniū peripſema vſq; adhuc.* Sexto idē probatur
ex paſſionib. Martyrum, qui plane innumerabiles fue
runt: conſtat enim Martyrium tam plenam ſatisfa-
ctionem eſſe, vt expiare poſſit reatum contractum ex
quantouis ingenti numero, & magnitudine pecca-
torum. Nam dummodo conſtet aliquem eſſe vere
Martyrem, Eccleſia nō dubitat, eum inter ſanctos, &
Beatos numerare, etiamſi ante martyrium multis fla-
gitijs fuerit coopertus. Promiſſio enim Domini gene-
ralis eſt, Mat. 10. *Omnis, qui confitebitur me coram ho-
minibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et;
Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.
Quare B. Cyprianus lib. 4. epiſt. 2. affirmat, Martyres
C omnes ſtatim a morte cœlum aſcendere ad coronam
percipiendam. Sanctus quoque Auguſtinus tract. 84.
in Ioannem dicit pro Martyribus in Eccleſia non ora
ri, cum nos potius debeamus eorum orationibus com
mendari. & ſerm. 17. de verbis Apoſtoli; *Iniuriam*, in-
quit, *facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod idem
ſcribit Innocentius c. Cum Marthæ, de celebr. miſſ.
nec vllus Catholicorum contradicit. Cum igitur Mar
tyrium, omnem reatum, quamuis grauiſſimum expia
re poſſit: & multi Martyres reatus leuiſſimos, aut etiā
nullos habuerint ipſo tempore martyrij, certè ſequi-
tur, vt ingens cumulus ſatisfactionum Martyribus
D ſuperfuerit. Sexto denique idem probatur ex fructi-
bus pęnitentiæ plurimis, & maximis quos pertule-
runt tam multi Sancti Confeſſores, ac præſertim
Eremitæ, qui longiſſimo tempore vitam Sanctiſſi-
mam, & laborioſiſſimam id eſt, aſperrimam & duriſ-
ſimam peregerunt, quos non eſt dubium in hoc ſpi-
ritale ærarium multum omnino ſatisfactionum con-
tuliſſe.

Quare recte Clemens VI. Pontifex in Conſtitutio
ne Extrauagantis, quæ incipit, Vnigenitus, titulo de
pœnitentijs, & remiſſionibus, declarauit, extare in Ec
cleſia theſaurum ſpiritalem ex paſſionibus Chriſti &
E Sanctorum omnium conflatum. Quo theſauri nomi-
ne nihil aliud intelligimus niſi paſſiones plurimas,
quibus non eguerunt ad propria delicta expian-
da qui eas perpeſſi ſunt, & tamen non pe-
rierunt, nec obliuioni traditæ ſunt,
ſed viuunt, ac perma-
nent ante oculos
Dei.

CAPVT

CAPVT III.

Esse in Ecclesia potestatem applicandi thesaurum satisfactionum, ac per hoc Indulgentias concedendi.

DEMONSTRAVIMVS hactenus extare in Ecclesia thesaurum satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, quæ ipsis ad expiandum reatum proprium necessariæ non fuerunt. Sequitur nunc, vt ostendamus, esse potestatem in Ecclesia thesaurum eiusmodi applicandi alijs, qui indigent: quod vt planius fiat, propositiones aliquot in medium adferemus.

Prima Propositio, *Satisfactiones Christi & Sanctis supervacaneæ, applicari possunt alijs, qui rei sunt luendæ pœnæ temporalis.* Probatur Primo ex articulo Symboli Apostolici, Communionem sanctorum. Docemur enim in hoc articulo, fideles omnes esse inuicem membra, & quasi vnum quoddam corpus, vt etiam B. Paulus affirmat Rom. 12. & 1. Cor. 12. & sicut membra viua se inuicem iuuant, ita fideles inter se bona sua communicare, præsertim cum ea, quæ vni superflua sunt, alteri necessaria vel valde vtilia esse possunt. Secundo probari potest ex verbis Apostoli Pauli 2. Cor. 12. *Ego libentissime impendam, & superimpendar ipse pro vobis.* Et 2. Timoth. 2. *Omnia sustineo propter electos.* & Coloss. primo. *Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Quamuis enim possint hæc verba ita exponi, vt significent, Apostolum, passum esse multa propter electos, & propter Ecclesiam, quia non potuit Euangelium prædicare, nisi se multis periculis exponeret, & multos labores subiret, & rursum passum esse pp electos, pp Ecclesiã, vt exẽplo suo infirmos confirmaret, & ad brauiũ supernæ vocationis accenderet: tamen negari non potest, quin possint etiã recte exponi de communicatione satisfactionum: nã isti sensus inter se non pugnant, & possunt omnes simul admitti. Optauit enim Apostolus fidelibus prodesse omnibus modis, quibus id fieri poterat: nihil enim excipit, qui dicit, *libentissime impendar ipse pro vobis.* Potuit autem prodesse communicando passiones suas ad expiandum reatum temporalem, cum sibi eiusmodi satisfactiones abundarent, vt iam ostendimus; igitur optauit & voluit etiam hac ratione fidelibus prodesse, quare patiendo adimplebat ea, quæ deerant passionum Christi, id est, quæ Christus in sanctis suis adhuc passurus erat, pro corpore ipso Ecclesiæ siue instruendo prædicationibus, siue confirmando exemplis, siue expiando satisfactionibus. Quod autem Apostolus Paulus optauit, optarunt sine dubio cæteri Sancti Apostoli, alijque pij viri, qui Dei & proximi charitate flagrabant. Certe sanctus Augustinus tractatu in Psal. 61. satis aperte colligit ex hoc loco Apostoli, conferri in commune bonum Reipublicæ Christianæ passiones Sanctorum, quæ adiunctæ passionibus Christi hactenus sunt, & vsque ad mundi finem adiungentur.

Secunda Propositio, *Ecclesiæ Pastoribus auctoritas diuinitus concessa est, thesaurum satisfactionum dispensandi, ac per hoc Indulgentias concedendi.* Probatur primo ex verbis illis Domini Matth. 16. *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* est enim hæc promissio amplissima ac generalis, nec restringitur ad peccata, qualis est illa Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* Sed complectitur omnia vincula, quæ impedire possunt homines à consecutione salutis æternæ; Itaque in hoc verbo fundatur potestas non solum absoluendi à peccatis in Sacramento pœnitentiæ, sed etiam absoluendi à censuris quibuscunque, necnon dispensandi in legibus, in votis, in iuramentis, dum causa rationabilis adest. Promittitur enim his verbis Apostolo Petro supremum tribunal Ecclesiasticæ potestatis, vt loco Christi Ecclesiam omnem regere, & iudicare summa cũ potestate possit, quod ei tunc demum exhibitum est, cum à Christo audiuit Ioan. 21. *Pasce oues meas.* De qua re multa scripsimus in libro primo de Summo Pontifice, vbi etiam obiectiones Hæreticorum refutauimus. Quare quemadmodum Petrus vt supremus Iudex loco Christi absoluere potest homines peccatores ritè dispositos à culpis quibuscunque, applicando illis per Sacramentum Baptismi vel pœnitentiæ Christi merita, ita etiam potest absoluere eosdem extra Sacramentum à pœnis temporalibus, applicando eisdem Christi, & Sanctorum passiones. Ratio autem cur reatus culpæ soluatur in Sacramento, reatus autem pœnæ extra Sacramentum, est in promptu, quia enim potestas soluendi sit generalis, tamen debent omnia solui prout exigit eorum natura. culpæ lethales non soluuntur sine infusione gratiæ: infusio autem gratiæ non datur ministerio humano, nisi per Sacramenta: reatus autem pœnæ remanentis post dimissam culpam, soluuntur extra Sacramentum, quia non requirit infusionem nouæ gratiæ: sed eam iam adeptam præsupponit. Porrò superesse sæpenumero pœnam temporariam luendã post dimissam culpam, probatũ est à nobis fusissimè in lib. 4. de pœnitentia, quæ non sunt hoc loco repetenda. Posse autem reatum earum pœnarum expurgari Christi, & sanctorum passionibus, quæ in thesauro Ecclesiæ reconditæ asseruantur, paulo ante demonstratum est. Eodem pertinent illa verba, Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.* Ne quis enim Ecclesiam contemneret, de qua dictum erat paulo ante in eodem loco, *Si te non audierit dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus:* addit Christus tantam fore potestatem Præsulum Ecclesiæ, vt quæcunque ipsi ligauerint, vel soluerint, sint etiã apud Deum ligata, vel soluta, cum ipsos loco suo Iudices & Principes Ecclesiæ esse voluerit. & cum hæc etiam promissio generalis sit, nulla est ratio, cur non possit extendi ad solutionem reatus pœnæ temporalis, præsertim cum diuinæ iustitiæ satisfiat ex redundantibus satisfactionibus Christi, & Sanctorum, cur enim potius colligatur ex his verbis potestas absoluendi à reatu culpæ etiã lethalis per applicationem meritorũ Christi: quam absolutio à reatu pœnæ per applicationem eorundẽ meritorum, cum constet vtrumque reatum solubilem esse, & verba Domini generalia sint? Secundo probatur hæc eadem potestas ex praxi, & vsu ppetuo Ecclesiæ Catholicæ. qđ enim

Ecclesia semper in vsu habuit, dubitari non potest, quin sit à Deo, etiamsi forte fundamentum eius consuetudinis nos lateret: Ipso Apostolorum tempore concessam fuisse Indulgentiam, perspicuum est ex verbis illis B. Pauli 2. Corinth. 2. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à Satana.* Rogauerant Corinthij B. Paulum, vt Theodoretus, & S. Thomas hoc loco docent, vt incestuoso excommunicato & seriam pœnitentiã agenti ignosceret, & condonaret quod supererat pœnitentiæ, annuit B. Paulus, & iussit, vt ipsi nomine suo indulgerẽt. ac vt videamus nihil defuisse eorum quæ ad iustam Indulgentiam pertinent, quę tria numerãtur à Theologis, & à nobis suo loco fusius tractabuntur, nimirũ auctoritas in concedente, pietas in causa, & status gratię in suscipiẽte: Apostolus in persona Christi, id est, auctoritate à Christo accepta indulgere se dicit; idq; propter ipsos, id est, propter communem ipsorum vtilitatem; vt non detur locus insidijs Diaboli ob nimiam Prælati seueritatem. Deniq; constat ex eadem epistola Corinthium incestuosum tantum de suo peccato dolorem concepisse, vt periculum esset ne nimia tristitia absorberetur; ex quo intelligimus, cum per veram pœnitentiam ad statum gratiæ peruenisse.

Post Apostolica tempora extant testimonia Tertulliani & Cypriani de remissione pœnæ, quam Pontifices faciebant, vel ad Martyrum intercessionem; vel alijs de causis, neque multum refert quod Pontifices illi non dicerent se ex thesauro satisfactionum Indulgentiam dare. nam neque dicebant cum per Baptismi, vel Pœnitentiæ sacramentum peccata remittebant, se id facere applicando merita Christi: & tamen sine dubio Christi merita applicabant, vt etiã Aduersarij cõcedunt. debet. n. diuinæ iustitię satisfieri, siue in sacramento, siue extra sacramentum peccatorum debita remittantur. quanquam nec omnino de thesauro siluerunt, vt statim dicemus. Sed testimonia ipsa videamus Tertullianus in libro ad Martyres c. 1. *Quam pacem, inquit, quidam in Ecclesia non habentes, à Martyribus in carcere exorare consueuerunt. & ideo eã etiã propterea in vobis habere, & fouere, & custodire debetis, vt si forte & alijs prȩstare possitis.*

S. Cyprianus lib. 3 epist. 15. quæ in editione Pameliana est epistola 11. scribit S. Martyribus, qui pacem dari lapsis petierant, eosquè monet, vt cautè, & cum delectu lapsos commendent Episcopis. *Petitiones,* inquit, *& desideria vestra Episcopo seruent, & ad pacem vobis petẽtibus dandam maturum, & pacatum tempus expectent.* Et infrà: *Oro vos quibus possum precibus, vt Euangelij memores, & considerantes quæ & qualia in præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam solliciti in omnibus fuerint, vos quoque sollicite et cautè petentium desideria ponderetis, vtpotè amici Domini, & cum illo postmodum iudicaturi inspiciatis, & actum, & opera, & merita singulorum, ipsorum quoque delictorum genera, & qualitates cogitetis, ne si quid abrupte & indigne vel à vobis promissum, vel à nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat.* Idẽ in sermone de lapsis extremo: *Pœnitenti, inquit, operanti, roganti põt clementer ignoscere, potest in acceptum referre quicquid pro talibus et petierint Martyres, & fecerint sacerdotes.* Hȩc ille. Nõ est aũt credibile pœnitentes ambiuisse patrocinia Martyrum in carceribus constitutorum, quando integrã

A pœnitentiam peragere volebant: sed quando pacem, id est, absolutionem, & communicationem sibi dari cupiebant, non peracta integra pœnitentia proinde à Martyrib. petebãt, vt sibi ab Episcopis parte pœnitẽtię condonari, hoc est, Indulgentiam dari precarentur.

Illud quoq; obseruandum est, Episcopos dare solitos Indulgẽtiam ad preces Martyrũ, non solũ vt Martyres honorarent, & ad consumandũ martyriũ accẽderent; sed ẽt quià videbant, merita Martyrum posse cõicari pœnitentib. & acceptari passiones eorũ pro satisfactione, quæ lapsis pœnitentib. deerat. atq; ita vetus ẽt Ecclesia ad thesaurũ respiciebat cum Indulgentias daret. Id quod ex Tertulliano colligi põt; qui posteaquã Hæreticus esse cœpit, in libro de pudicitia ca. 22.

B negauit quod antea in lib. ad Martyres cõcesserat, posse videlicet ad preces Martyrũ indulgeri lapsis recõciliationẽ. & rationẽ adfert, quia nõ supersunt Martyribus satisfactiones, quas cũ lapsis cõicare possint: *Sufficiat,* inquit, *Martyri propria delicta purgasse. Ingrati vel superbi est in alios quoq; spargere, quod pro magno fuerit consecutus.* & infra sic Martyrem alloquitur: *Si peccator es, quõ oleũ faculæ tuæ sufficere & tibi & mihi poterit.* Ex cuius verbis manifestè colligit, Martyrũ passiones applicari solitas illis, qui ad petitionẽ ipsorũ Martyrũ indulgentiã consequebantur. Nec ratio

C Tertulliani solida est, cũ iã ostenderimus plurimorũ Martyrum passiones verè potuisse non solum ipsorũ Martyrum, sed etiam aliorum hominum debita expiare, quod attinet ad reatum pœnæ temporalis.

Post illa tempora extant Cõcilia Ecclesiæ antiquissima, partim generalia, partim ẽt diuersarũ Prouinciarũ, in quib. per Episcopos Indulgentiæ pœnitentib. conceduntur. Conciliũ Nicęnum primũ Canone 11. vel in alia editione 12. statuit, vt qui serio pœnitentiã agunt, possint Indulgentiã aliquam ab Episcopo obtinere. *Licebit,* inquit, *Episcopo de his aliquid humanius cogitare:* negligentiores autem iubet idem Conciliũ, vt definitũ tẽpus pœnitentiæ omninò explere debeãt. Quid aũt hoc est, nisi priorib. aliquid, posteriorib. ni-

D hil indulgere? Similia habentur in Concilio Ancyrano can. 5. in Concilio Laodiceno can. 2 quorum alterũ non diu ante Nicænum, alterũ non diu post Nicænũ celebratũ fuit. Idem ẽt docet S. Basilius in epistolis suis Canonicis quę habentur in Nomocanone Photij Can. 73. A tempore aũt S. Gregorij vsus Indulgẽtiarũ vsq; adeo notus & perspicuus fuit, vt ne Aduersarij quidẽ id negare, nisi omnino impudenter valeãt. Nam S. Gregorium Indulgentias in dieb. stationum populo concessisse testantur grauissimi auctores. S. Thomas in 4. sent. d. 20. q. 1. ar. 3. quæstiunc. 2. & qui eũ præcessit Gulielmus Altisiodorensis lib. 4. Summæ Theologicę tract. 6 c 9. Leonẽ III. Pontificẽ ante an-

E nos 800. Indulgẽtias cõcessisse, testis est S. Ludgerus in epistola de S. Suuiberto, quę extat apud Suriũ tom. 2. post vitã S. Suuiberti à S. Marcellino descripta. Sic .n. loquitur in ea epistola S. Ludgerus c. 9. *Idem S. Leo Papa anno Dominicæ Incarnationis 803. cum magna solemnitate suorũ Cardinaliũ, Archiepiscoporũ, Episcoporum, & Prælatorũ ad Imperatorem Carolũ in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore imperialiter cũ suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantia eiusdẽ Serenissimi Imperatoris & Regis, Aquisgrani in palatio dedicauit Ecclesiam perpetuæ Virginis Mariæ, donans eandem Ecclesiam multis Indulgentijs.* & infra: *Et Coloniæ Agrippinæ tam ad Sanctũ Martinum, quàm*

in Capitolio altaria consecrauit. & multa alia Monasteria & altaria, ac cappellas per Alemaniam, & Galliam consecrauit; vbique multas Indulgentias conferendo. & infrà: *Obtulit idem S. Papa eidem Ecclesiæ speciales Indulgentias cunctis fidelibus celebrantibus festum S. Swiberti Episcopi, & ad diuina confluentibus.* Hæc ille; Sergium iuniorem Pontificem, qui sedit circa annum 844. concessisse Indulgentiam trium annorum, & trium quadragenarum, visitantibus Ecclesiam S. Martini in montibus in die festo eiusdem Ecclesiæ cōstat ex memoria huius rei, quæ extat in marmore inciso literis antiquissimis in eadem Ecclesia, vt nulla fingi possit suspicio fraudis. Neque vllo modo credibile est, Leonem III. aut Sergium II. aut Gregorium Primum, cum viri Sanctissimi essent, ausos fuisse rem nouam instituere, quam à prædecessoribus non accepissent. & modus ipse loquendi S. Ludgeri, & verba in marmore incisa iussu Sergij, apertè indicabit, tem solitam fuisse Indulgentiarum concessionem. Multa his similia de posterioribus Pontificibus, vt Gregorio VII. Alexandro III. & alijs referre possemus. sed Aduersarij nō negāt, quin à posteriorib. Pōtificib. Indulgētiæ cōcessę fuerint. Tertio probatur eadē hæc potestas ex Cōcilijs Generalib. Ecclesię Catholicę, in quibus Indulgentiæ conceduntur, vel probātur. quod .n. Cōcilia Generalia docent, id vniuersa Ecclesia docet. Habemus anno 1096. Concilium Clara montanum Generale teste S. Antonino 2. p. hist. tit. 16. cap. 1. §. 23. in quo Vrbanus II. Papa Indulgentiam plenariā tribuit ijs, qui ad sacrum bellum proficiscebantur. Paulo post, anno videlicet 1116. in Concilio Lateranensi Generali, & numerosissimo Paschalis II. Papa concessit Indulgentiam 40. dierum ijs, qui ad Concilium prædictum venerant, teste Abbate Vrspergensi, qui tunc viuebat, in chronico anni 1116. Rursus anno 1213. teste Abbate Vrspergensi Innocentius III. concessit Indulgentiam plenariam pro auxilio terræ Sanctæ, & simul indixit Concilium Generale Lateranense frequentissimum, quod celebratum est anno Domini 1215. atq; in eo de Indulgentijs quoq; actū est, & emendati abusus, qui circa Indulgentias paulatim irrepserant, vt patet ex cap. Cum ex eo, de pœniten. & remiss. emendatio verò abusuum testatur rem esse antiquissimam, non enim irrepunt abusus, nisi in ijs rebus, quæ diu fuerunt in vsu. Similis emendatio legitur in Cōcilio Generali Lugdunensi vt habemus in Sexto, de pœnit. & remiss. cap. 1. & in Concilio Generali Viennensi, vt habemus in 2. Clementina, eodē titulo. In Concilio vero Constantiensi item Generali, non solum damnantur errores de Indulgentijs Ioannis VViclefi, sess. 8. sed etiam in vltima sessione concedit Martinus V. Indulgentiam plenariam. Deniq; Tridētinum Concilium sess. 25. iterum probat vsum Indulgentiarum, & emendat abusus. Quamuis autē hoc argumentum ab auctoritate tot Generalium Conciliorum ab Hæreticis nostri temporis contemnatur: tñ re uera grauissimū est argumētū Nā Ariani quoq; nihili faciebāt Cōcilium Nicænū, Nestoriani Ephesinū primū, Euthychiani Chalcedonēse, & ceteri variorū tēporū Cōcilia eorum Episcoporū, à quibus damnabātur, & tñ sp Ecclesia Catholica hūc morē seruauit, vt in Cōcilijs Hæreses dānarētur, & vt S. Augustinus ad Ianuariū scribit in epist. 118. semper fuit in Ecclesia plenariorū Cōciliorū saluberrima auctoritas.

Quarto probatur rōne petita ab ijs signis ex quib. internoscuntur Catholica dogmata ab Hæresib. nam Catholicorū dogmatū hoc est propriū, vt non inueniatur eorum origo, nisi ad Euangeliū, vel Apostolos ascendamus. Hæresum aūt semper designari pōt certus auctor, & locus, & tēpus, in quo exoriri cœperūt: Iam verò nullus hactenus indicare potuit auctorem Indulgentiarū, neq; locū, vel tēpus, quo prædicari cœperit. Omnes enim, qui de Indulgentijs mētionem faciunt, siue Doctores sint, siue Pontifices, siue ēt Concilia, ita de ijs loquūtur, vt de re vsitata, & recepta. Quare Martinus Kēnicius in quarta parte examinis pag. 329. fatetur originē Indulgentiarū non satis in antecessum in historijs notatā fuisse, & quod paulo post pag. 334. affirmat, Indulgētias cępisse circa annū Domini 1200. manifestè falsū esse cōuincitur ex ijs, q̄ citauimus de Indulgentijs cōcessis à Paschali II. Vrbano II. Sergio III. & postremum à Leone III. qui sedit anno Dñi 800. id est, quadringētis annis ante millesimū ducētesimū, à Kemnicio notatū. Initiū autē Hæresis contra Indulgentias notissimū est. Constat .n. non solū ex Catholicis, sed ēt ex ipso Kemnicio pag. 575. primos fuisse Valdenses, qui doctrinam Ecclesię de Indulgentijs oppugnare cœperunt. Valdenses aūt quorum auctor Valdesius ciuis Lugdunensis fuit, à qua ciuitate Pauperes de Lugduno appellati sunt, constat mundo apparuisse circa annū Domini 1170. ex Claudio Cussordio in libro contra Valdenses extremo. Ex quo etiam confutatur error Kemnicij de origine Indulgentiarum. Nam si Valdenses, qui Indulgentias oppugnabāt exorti sunt circa annum Domini 1170. quomodo fieri potest, vt Indulgentiæ ipsæ cœperint circa annum Domini 1200.

Quinto probatur ex diuinis testimonijs reuelationum & miraculorum. Nam S. Bernardus prædicauit multis in locis Indulgētias, quas Eugenius III. Papa concessit ijs, qui accepta Cruce ad bellum sacrū Hierosolymitanum proficiscerentur, & prædicationē suam miraculis plurimis & maximis cōfirmauit, vt cognosci potest ex vita eius fideliter scripta lib. 3. ca. 4. & ex initio libri Secūdi de Cōsideratione eiusdē Bernardi. Sanctus quoq; Frāciscus diuina reuelatione Indulgētiam à Domino, & ab eius Vicario Romano Pontifice obtinuit pro Ecclesia sanctæ Mariæ de Angelis. de qua Indulgentia plura dicemus in 2. lib. c. vlt. ad quē locum Lectorem remittimus. S. Brigitta Vidua sanctissima, cuius reuelationes diligenter examinatæ, & approbatæ per viros doctissimos fuerūt, ab ipso Christo non semel admonita est de Indulgentijs maximis q̄ sunt Romæ. Vide li. 6. Reuelationū c. 102. & 105.

Sexto & vltimo probatur ratione ducta à simili. Nam in omni bene instituta Republica pertinet ad Principem, vel Magistratum dispensatio communiū bonorum, & rursus ad eosdem pertinet admittere satisfactionem vnius pro altero, si ita iudicent expedire vtilitati eiusdem Reipublicæ. Vt exempli gratia si Princeps aliquis debeat stipendia multa militibus, & rursum habeat in carceribus multos, qui ob fraudes fisci rationibus illatas, debeant pœnam luere vel in pecunia, vel in corpore, si forte milites illi ex direptis ciuitatibus locupletati, stipendijs non egeāt, eaque Reipublicę condonent pro arbitrio Principis eroganda, certe poterit Princeps ob vtilitatem aliquam Reipublicæ ex militaribus illis stipendijs fisco suo pro debitis miserorum, qui carceribus detinentur, satisfacere, & miseros illos absoluere,

uere. At certum est, Episcopos, Principes esse populi Christiani, & Romanum Pontificem in vniuersa Ecclesia loco Christi Summum Magistratum gerere: nec minus est certum, extare in Ecclesia thesaurũ satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, quo ipsi non egent, & in communem fidelium vtilitatem erogari desiderant: denique certum est, multos esse fideles homines, & Dei filios, & amicos, qui tamen reatu pœnæ temporali adhuc teneantur obstricti: cur igitur non poterunt Episcopi, ac potissimum Pontifex Maximus si rationabilis causa subsit, ex thesauro illo pro debitoribus satisfacere Deo, & nomine ipsius Dei, eandem satisfactionem pro debitoribus illis acceptare, atque ea ratione Indulgentiam illis dare, eosq; [B] à reatu pœnæ temporalis absoluere?

Tertia Propositio, *Prælati Ecclesię dispensare possũt Christi passionem, tum per sacramenta, tum per Indulgentias, passiones vero sanctorum non nisi per Indulgentias.* Ratio est in promptu. Nam Christi passio, qua parte dispensatur pro iustificatione & reconciliatione peccatorum, non potest ab Ecclesiæ Prælatis dispẽsari nisi per Sacramenta. gratiam enim & gloriam (vt omnes Theologi fatentur) non potest donare extra sacramenta, nisi Deus potestate propria, & Christus per potestatem sibi communicatam à Deo, quam vocant excellentiæ. Qua parte autem eadem Christi passio dispensatur pro remissione pęnæ temporalis, potest & per sacramenta & extra sa- [C] cramenta dispensari. Nam in sacramento Baptismi virtute passionis Christi remittitur omnis pœna siue temporalis, siue æterna: in sacramento verò pœnitentiæ remittitur semper pœna sempiterna, & pars aliqua pęnæ temporalis. Passiones verò Sanctorum per sacramenta dispensari non queunt. nunquam enim in sacramentis remittitur sine remissione culpę: culpę autem passionibus Sanctorum expiari non possunt, vt illud omittam, quod Sacramenta instrumẽta sunt passionis solius Christi, nec vllam vim habent à passionibus sanctorum, cum ipsi etiam Sancti per Christi Sacramenta sanctificari fuerint. Restat igitur, vt passiones Sanctorum, si vllo modo dispensari debeãt [D] extra sacramenta solum, idque pro solutione solius reatus pœnæ temporalis dispensari debeant. Quod si passiones Sanctorum extra Sacramenta dispensentur, dubium esse non debet, quin etiam Christi passio pro solutione reatus pœnę temporalis extra sacramẽta dispensari possit. Atque hæc ad explicandam, & confirmandam veritatem in præsenti sufficiant. nam in sequenti capite ex obiectionum solutione veritas ipsa magis elucescet.

CAPVT IV.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam duorum capitum superiorum.

ADVERSVS ea quæ dicta sunt capite secundo [E] & tertio multa obijciũtur ab Aduersarijs, quæ sunt breuiter diluenda. Omittam autem in præsentia Lutheri, & cæterorum Hęreticorum argumenta, tum quoniam ea simul omnia in secundo libro refellam: tum quia tam malè inter se cohærent, vt vix præ se ferant speciem vel vmbram argumenti. quo magis mirum est propter tam debiles & ineptas rationes potuisse tot populos ab antiqua fide deficere. Adferam igitur solum Durandi & Maironis obiectiones.

Prima Obiectio, Deus Pater Christi meritis, atque [A] in primis acerbissimæ passioni eius & morti cumulatissimum præmium reddidit, vt Apostolus docet in epist. ad Philippenses cap. 2. cum ait, *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis; propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen.* Non igitur supersunt passiones aliquæ non remuneratæ, quæ in thesauro recondantur. Responsio. Christi passiones qua parte merita dici poterant actiones videlicet virtutum obedientiæ, patientiæ, humilitatis, ac potissimum charitatis, præmium aliquod habuerunt, gloriã corporis, vt nominis exaltationem, vt Apostolus scribit: sed qua parte satisfactiones erant, vt opera bona, & pœnalia, nullum omnino præmium in ipsa Chri- [B] sti persona sortitæ sunt, cum ipse nulla peccata propria haberet, pro quibus satisfacere teneretur. Itaque vniuersæ Christi afflictiones, vt rationem satisfactionis habent, superuacaneę ipsi fuerunt, & in thesauro iure continẽtur. quanquam neque integrum præmiũ Christus habuit laborum suorum, qua parte meritorij erant. Nam gloriam animæ essentialẽ sine meritis habuit in primo instanti conceptionis suæ, vt Theologi docent: & cũ ea merita infiniti precij essent, certe non fuit integrum eorum præmium sola corporis gloria, & nominis exaltatio. Quare Theologi rectè statuunt Christum meruisse de rigore iustitiæ gratiam, & gloriam omnibus hominibus, etiamsi illi infiniti [C] futuri fuissent.

Secunda Obiectio, Culpa lethalis est infiniti damni causa, quod ad se attinet, cum sit offensa Dei, qui est summum & infinitum bonum: igitur ad culpam lethalem tollendam, necessaria fuit infiniti precij satisfactio. Tota igitur Christi passio, quamuis infiniti meriti fuerit, in redemptione & expiatione culpę lethalis consumitur, ac per hoc nihil superest, quod pro expiãdis pęnis in thesauro reponatur. Respõsio. Si argumẽtum propositum aliquid efficeret, probaret vnicam solum culpam lethalẽ Christi passione deleri potuisse: & iam non solum pro tollendis pęnis, sed etiam pro tollendis plurimis culpis nihil in thesauro reman- [D] sisse. sed non ita est: nam multæ culpæ, quarum vnaquæque sit offensio infinita, non requirunt ad sui expiationem multas infinitas satisfactiones: sed vna satisfactio vere infinita, qualis fuit quælibet Christi afflictio, sufficit ad expiandas omnes illas culpas, & pęnas pro eis debitas, nihil enim maius infinito dari potest. Quare verissime scripsit Innocentius VI in Constitutione, quæ incipit Vnigenitus; vnam sanguinis guttam Christi, propter vnionem ad Verbum, toti mundo reconciliando satis esse potuisse. Et cum Dominus Christus non vnam sanguinis guttam, sed totum sanguinem pro nobis fuderit, & ab ipsa conceptione vsque ad mortem ardentissima charitate grauissimos labores pertulerit, vt Deo Patri nos reconci- [E] liaret, proque culpis nostris diuinę iustitię satisfaceret, dubium esse non potest, quin semper supersit preciũ, idq; iustissimũ, quo debita nostra solui possint.

Tertia obiectio. Satisfactio Christi est infinita, vt iam dictum est: non igitur opus est, vt ad satisfactionẽ Christi adiungantur satisfactiones ex passionib. sanctorũ. Responsio. Non est quidẽ opus, vt adiungãtur passiones Sanctorũ passionib. Christi, quasi hæ per se non sufficiãt: Sed adiunguntur tñ, quia æquum est, vt passiones illæ coram Deo nõ sint inanes, præsertim cũ id sit tñ gloriosum Christo, à quo manat omne bo-

nũ Sanctorũ, cũ ipsis & sanctis perhonorificũ. Quin autem concurrant in hac applicatione satisfactiones Christi cũ passionib. Sanctorum, id est, an applicetur pars vna satisfactionis ex passionib. Chri, pars alia ex passionib. Sãctorũ: an vero integra satisfactio accipiatur semp ex passionib. Christi, & superaddantur ad cumulũ satisfactionis passiones Sãctorũ, nõ videt nimis curiose inuestigandum. Illud videtur certum, passiones Christi, & quæ sunt infiniti precij applicari per Indulgentias finito modo, & ideo aliquid re vera superaddi, cum passiones Sanctorum illis adiunguntur, quod rectè annotauit Dominicus à Soto in 4. senten. dist. 21. q. 1. ar. 2.

Quarta Obiectio, Sancti omnes plenam mercedẽ laborum suorum acceperunt, immo supra condignũ Sanctos oẽs à Deo remuneratos rectè colligunt Theologi ex diuinis litteris, cum Dominus dicat Luc. 6. *Mensuram bonam, & confertã, & coagitatã, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* & Apostolus ad Rom. 8. *Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriã q̃ reuelabitur in nobis.* Nihil igitur superest ex laboribus Sanctorum, quod ad expiationem alienorum peccatorum insumi possit, & ad hunc finẽ in thesauro Ecclesiæ conseruetur. Responsio. Iam supra docuimus in bonis operibus Sanctorum, quæ laboriosa & pęnalia fuerunt, duplicem esse rationem, alteram meriti, alteram satisfactionis. Quod igitur attinet ad rationem meriti, plenam mercedem, immo etiam confertam, & coagitatam, & supereffluentem mensuram præmij sancti omnes pro suis laboribus acceperunt. Quod autem pertinet ad rationem satisfactionis, multi labores Sanctorum inanes, & sine fructu essent, nisi pro reatibus aliorum consumerentur, cum ipsi sancti aut nullis, aut certe minoribus laboribus pro suis expiandis reatibus indigerent.

Quinta Obiectio, Nihil omnino sancti fecerunt vel pertulerunt propter Deum, quod facere, vel perferre non tenerentur: nihil igitur illis superest, quod cum alijs communicare possint. Antecedens colligitur ex multis testimonijs Sacræ scripturæ, sed ex eo potissimum, quod habetur Luc. 17. *Cum feceritis hæc omnia, dicite, serui inutiles sumus, q̃d debuimus facere, fecimus.* Quare prudentes virgines Matth. 25. non sine causa fatuis dicentib. *date nobis de oleo vestro,* responderũt, *ne forte non sufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis,* Responsio. Non est necesse hoc loco de operibus supererogationis disputare, & de quibus in libro de Monachis disseruimus. Nam etiamsi admitteremus, quod tamen falsum esse loco notato demonstrauimus, nihil omnino sanctos viros fecisse, vel pertulisse propter Deum, quod facere vel tolerare non tenerentur; nihil tamen argumentum concluderet. nam ipsa obedientia legis, ad quam implendam sine dubitatione tenemur, meritoria, & satisfactoria est, & põt fieri, vt ea satisfactione ꝑ suis delictis non egeat, q legis obedientiã præstat, ac propterea cũ alijs eã cõmunicare possit. Neq; virgines prudentes de satisfactione loquuntur, sed de oleo gratię, & charitatis, sine quo salui esse non possumus. quod quidem oleum vnusquisque retinet sibi, neque in alios effundere potest, cum sit opus solius Dei, effusio tam preciosi olei. *Charitas Dei*, inquit Apostolus ad Rom. 5. *diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctũ qui datus est nobis.*

Sexta obiectio, Si Sanctorum passionibus expiari possent nostra delicta; non esset absurdum eos appel-

A lare nostros Redemptores, saltem ex parte. At solus Christus est Redemptor generis humani, de quo dicit Apostolus 1. Cor. 1. *Qui factus est nobis iustitia, & redemptio;* & 1. Cor. 5. *Empti estis precio magno.* Responsio. Propter hoc argumentum non defuerunt aliqui ex recentioribus, qui dicerent, passiones Sanctorum non ita nobis applicari per Indulgentias, vt sint instar compensationes pro pœnis, quas nos debemus Deo, hoc est, veræ satisfactiones: sed esse aliquid, quod moueat Deum, vt nobis Christi satisfactionem applicet. Sed hæc opinio reprobata est à Pio V. Pontifice & à Gregorio XIII. qui sententiam Pij confirmauit. Damnauit .n. Pius V. multos articulos quorundam Louaniensium, quorum vnus erat, *Solius Christi satis-*

B *factionibus remitti pœnam temporalem, Sanctorum autem passionibus offerri Deo, vt Deus illarum intuitu applicet nobis merita Christi.* Præterea repugnat eadem illa opinio Constitutioni Clementis VI. quæ incipit Vnigenitus, & Bullæ Leonis X. in qua damnãtur errores Lutheri, & communi consensui Theologorum. Ad hæc, si nõ possẽt nobis applicari Sanctorum passiones ad redimendas pœnas, quas pro peccatis Deo debemus, ne sancti Redemptores nostri esse uideãtur, certe, neq; nos ipsi proprijs laboribus, pęnas easdem redimere possemus, ne nos ipsi Redẽptores nostri esse videamur. Atqui Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. & can. 13. & 14. apertissimè docet contrarium.

C Ad argumentum igitur respondemus, si propriè, & absolute nomẽ Redemptoris accipiatur: solum Christum esse Redemptorem, is enim dicitur propriè & absolutè Redemptor, qui redimit à captiuitate, non qui soluit pro alio debitum aliquod parui momenti. Nos autem tunc solum captiui dicimur, cum venundati sub peccato, vt scripturæ loquuntur, & cum laqueis Diaboli vincti tenemur ad ipsius voluntatẽ id quod tunc solum fit, cum per lethale peccatum à gratia Dei excidimus. ab hac autem seruitute & captiuitate solo Christi sanguine redimi possumus, proinde ipse solus verè propriéque Redemptor dici debet. At si largo modo Redemptor appelletur quicunque libe-

D rat alium ab aliquo debito, non erit absurdum, si Sancti viri Redemptores nostri aliquo modo, id est, secundum aliquid, non simpliciter, & largo modo, non in rigore verborum esse dicãtur. Nam si Propheta Daniel Regi Nabuchodonosor non ineptè dixit, *Peccata tua eleemosynis redime* Daniel. 4. cur ineptè dicantur Sancti viri aliquo modo passionibus suis delicta nostra posse redimere? & si B. Paulus de se scripsit 1. Cor. 9. *Omnib. omnia factus sum, vt omnes facerem salvos:* cur non etiam scribere potuit, vt omnes redimerem? non enim minus est proprium Christo nomen Saluatoris, quam Redemptoris.

E

CAPVT V.

Quid propriè sit Indulgentia, solutione an absolutio.

DEMONSTRATVM est hactenus, Indulgentias esse; nunc quid sint, id est, in qua re potissimum Indulgentiæ ratio, & natura posita sit explicandum erit disputatio bipartita erit primum enim quæremus, an Indulgẽtia ꝓpriè si absolutio, vel solutio: deinde cui' debiti sit solutio, vel à quo debito absolutio.

A His enim duobus explicatis, in promptu erit vera ac propria Indulgentiæ definitio. Quod ad primum attinet, non defuere, qui Indulgentias nihil esse aliud voluerũt, nisi solutionem id est compensationem pœnarum ex thesauro meritorum Christi, ac Sanctorum deprompt am & applicatam auctoritate Pontificis. Ita sensisse videntur Durandus in 4. dist. 20. q. 3. Paludanus ibidem q. 4. Sãctus Antoninus in p. parte Summæ Theologicæ, tit. 10. c. 3. Hadrianus VI. Pontifex in 4. sent. 9. de Indulgentijs. Siluester in Summa, Verbo, Indulgentia, num. 3. & videtur in eadem fuisse sententia Sanctus Thomas in 4. dist. 20. q. 1. ar. 3. ad 2. & 3. Cõtra verò Franciscus Maytones loco supra citato, contendit Indulgentias nihil esse, nisi iudiciariam B absolutionem. cui prima fronte fauere videntur exempla vetustissimorũ Conciliorum, in quib. videmus ab Episcopis absolui pœnitentes ab aliqua parte mulctæ impositæ, nulla facta mentione thesauri spiritualis, vnde compensentur debita illa pœnarum.

Ceterum re tota diligentius considerata, posteriores Theologi definierunt vtrumque simul in Indulgentijs reperiri, absolutionem, & solutionem; neque veteres Theologos scholasticos negasse iudiciariam absolutionem, quamuis solutionis tantum fere meminerint, neque vetustissimos Patres negasse solutionem ex thesauro, licet solius absolutionis meminisse videantur. Ita docet Card. Caietanus, tract. 15. ad Iulium Medicem, cap. 6. Dominicus à Soto in 4. dist. 21. C q. 1. art. 2. Petrus à Soto lect. 2. de Indulgentijs, in institutione sacerdotum. Martinus Ledesmius in 2. partem 4. sententiarum, q. 38. ar. 1. & alij passim. & expresse idem docuerunt ex antiquis S. Bonauentura in 4. d. 20. p. 2. q. 5. sit igitur

Prima Propositio. *Indulgentia propriè est absolutio iudiciaria, annexam habens solutionem ex thesauro.* Probatur pars prior propositionis primo ex testimonijs scripturæ, in quibus fundari diximus Indulgentias, Nam illud Mat. 16. *Tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* & illud Matth. 18. *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo,* intelliguntur sine dubio de D potestate iudiciaria absoluendi. Secundo probatur ex testimonijs sacrorum Canonum. Siquidem Alexander III. Pontifex in epistola ad Episcopũ Cantuariẽsem, vt habemus cap. Quod autem consuluisti, de pœnit. & remiss. docet, neminem posse concedere Indulgentias nisi proprijs subditis, & rationem reddit quia non potest nisi proprius Iudex absoluere, vel ligare. quibus verbis Alexander satis aperte Indulgentiam absolutionem iudiciariam esse docuit. Sic etiam Martinus V. Pontifex in fine Concilij Constantiensis concedens Indulgentiam plenariam, dicit se absolutionem plenariam concedere. Gregorius VII. in multis epistolis Indulgentiã tribuẽs, vt plurimũ vtitur verbo absolutionis. Tertio probatur ratione. nam cur quæso E pro defunctis nõ conceduntur Indulgentiæ nisi per modum suffragij; certè nulla est ratio, vt suo loco demonstrabimus, nisi quia defuncti non possunt propriè iudicialiter absolui. ergo Indulgentia, quæ viuentibus simpliciter datur, absolutio iudiciaria est. Denique si non esset necessaria Iurisdictio ad Indulgentias concedendas, quicunque applicare vellet alteri satisfactionem suam, is dici posset Indulgentiam dare, quod tamen est omnino inauditum.

A Iam vero posterior propositionis nostræ pars, quod videlicet Indulgentiæ præter absolutionem contineãt applicationem thesauri, probari potest primum auctoritate Innocentij Sexti, qui in Extrauaganti, Vnigenitus, manifestè hoc docet. Deinde ratione, quoniam Prælati Ecclesiæ, & ipsi etiam Summi Pontifices non sunt absoluti Domini vt possint pro arbitrio, sine vlla compensatione condonare hominibus culpas, vel pœnas, quarum rei sunt in foro Dei. Sed sunt Iudices à Deo constituti, qui possunt quidem ꝑ potestate sibi à Deo cõcessa remittere culpas & pœnas nomine Dei, sic tamen, vt iustitiæ satisfiat. & confirmatur à simili. nam cum sacerdotes in sacramento pœnitentiæ absoluunt B reos pœnitentes à culpa & ab aliqua parte pœnæ temporalis, non id faciunt sine compensatione, sed applicant precium sanguinis Domini vt diuinæ iustitiæ satisfiat: Igitur eodem modo cum per Indulgẽtias, Prælati Ecclesiæ subditos suos absoluunt à pœnæ temporalis reatu, id faciunt applicando satisfactiones Christi, & Sanctorum. Generalis .n. est Apostoli sententia ad Heb. 9. *Sine sanguinis effusione non fit remissio.* Quare minus consideratè loquutus est Petrus Paludanus in 4. dist. 20. q. 4. cum ait, hoc interesse inter remissionem, quæ datur per sacramenta, & eam quæ datur per Indulgentias, quod prior sit omnino liberalis, posterior vrò compensationem aliquam requirat.

Secunda Propositio, *Quãuis in Indulgentijs absolutio* C *cum solutione ordinariè coniungatur: posset tamen Summus Pontifex Indulgentiam concedere per solam solutionem, non tamen per solam absolutionem.* Quod per solam solutionem, certum est ex Indulgentijs quæ dantur pro defunctis. nam quemadmodum defunctis Indulgentiæ conceduntur per hoc solum. quod Summus Pontifex applicat ex thesauro quantum satis est, ad compensandam pœnam, quã illi in Purgatorio luituri erant: sic etiam posset viuenti alicui applicare satisfactionem ex thesauro Ecclesiæ, & eo modo eum liberare à debito pœnæ, etiãsi non propriè illum absolueret. Ceterum ista non esset Indulgentia eiusdem rationis cũ ea, q̃ ordinariè viuentib. tribuit. Qđ autem D non possit concedi Indulgentia per solam absolutionem sine applicatione thesauri, perspicuum est ex ijs quæ supra diximus.

CAPVT VI.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam capitis superioris.

SED aduersus ea, quæ in his propositionibus continentur, pauca quædam obijci possunt, quæ breuiter dissoluenda sunt.

Prima Obiectio, Si posset Pontifex absoluere iudicialiter per Indulgentias à pœna temporali, posset consequenter absoluere à pœna, quam aliquis in Purgatorio daturus esset; si cum reatu illius pœnæ moreretur: at in pœnas Purgatorij non habet Pontifex aucto- E ritatem, igitur nõ potest eam tollere per suam absolutionem, sed solũ per applicationẽ thesauri, vt facit cũ Indulgentias pro defunctis concedit. Responsio. An summus Pontifex potestatem habeat in animas, quæ in Purgatorio degunt, postea videbimus. Sed in pœnã Purgatorij, immo ẽt in pœnã æternã Gehennæ sine dubio potestatem habet, saltẽ consequẽter & indirectè, quia dum absoluit ꝑ sacramentum pœnitentiæ à culpa lethali, liberat consequenter hominẽ à debito pœnæ

tibi rursus honorem imaginis. Sed ad clarissima veniamus.

Paulo post adferuntur hæc alia verba ex epistola eiusdem Magni Basilij ad Imperatorem Iulianum. *Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum Filiũ, Deum Spiritum sanctum vnũ Deum, hæc tria adoro & glorifico. Confiteor autem & filij Incarnati dispensationem, & Dei genitricem, quæ secundum carnem eum genuit, Sanctam Mariam. Suscipio vero & Sanctos Apostolos, Prophetas, & Martyres, & ad Deum deprecationem, quę per eos propitium mihi efficit misericordissimum Deum. pro quo & figuras imaginũ eorum honoro & adoro. specialiter hoc traditum est à Sanctis Apostolis, & non prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum designari vel historias, &c.* Quid audiuimus? Sanctus Basilius Magnus ab aduersario aduocatur testis, & vere testis est omni exceptione maior. Is vero palam affirmat, se honorare, & adorare Apostolorum, Prophetarum, & Martyrum imagines. Idque affirmat, dum fidei suæ confessionem edit, ac de rebus non dubijs aut verisimilibus, sed certissimis, & exploratis loquitur. addit vero id ab Apostolis traditum, & ab omni Ecclesia susceptum, & obseruatum. Quid quæso responderi potest? Author grauissimus, apertè loquitur, & eius testimonium ab aduersarijs profertur. Neque desunt alia testimonia similia in eodem libello, Athanasij, Germani, Leontij, & aliorum, quæ imprudenter ab aduersarijs contra se, & pro nobis, hoc est, pro cultu sacrarum imaginum proferuntur. Sed ego breuitati studeo, neque libenter in his refellendis ineptijs tempus tero.

CAPVT V.

SEQVITVR pars tertia, id est, Epistola Eugenij Papę ad Michaelem, et Theophilum eius filium Imperatores, quam epistolam ijdem Collectores scripsisse videntur. neque enim Eugenius vllam talem epistolam scripsit; sed (vt supra diximus) scripta fuit, vt nomine Pontificis mitteretur, si ipse probaret. In qua re cogimur desiderare prudentiam Collectorum. qua enim fronte Romano Pontifici præscribere ausi sunt, quod ipsum scribere oporteret? qua vero fiducia sperare potuerunt, Romanum Pontificem scripturum ad Græcum Imperatorem contraria ijs, quæ prædecessores eius non semel scripserant?

Sed videamus, si placet, paulo diligentius, an epistola illa Summum Pontificem deceat. Omitto autem, quod in hoc libello epistola illa caret principio, quod peccatum non primo auctori, sed ei qui nunc demum post tot secula libellum hunc in lucem edidit, tribuendum videtur. Nihil etiam dico quod epistola verbosa est admodum, obscura, barbara, imperita, detur enim hoc tempori. taceo denique, quod dum conatur tollere repugnantiam, quæ in verbis Sancti Gregorij esse videbatur, tanto se magis inuoluit, quanto magis conatur euoluere. Sed tria quædam tacitus præterire non possum. Primum enim facit hæc epistola Pontificem summum, adolatorem Imperatoris Impudentissimum, dum ita loquitur, *O venerandi Mundi Principes, cum vniuersa Sancta Dei, quam Domino disponẽte, & committente gubernatis Ecclesia.* Et infra, *propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis Ecclesiam.* quæ fœdior adulatio? Michael Balbus interfecto legitimo Imperatore, cum esset ipse pro sceleribus suis iam morti adiudicatus, tyrannicè inuasit Imperium, & Pontifex Maximus affirmabit, Deo disponente, committente, & ordinante hunc ipsum Balbum gubernacula suscepisse non solum Imperij, sed etiam Ecclesiæ, & si Ecclesia Dei ab ipso Deo gubernanda Imperatori tradita est, quid faciunt in Ecclesia Episcopi? quid ipse summus Pontifex? *Imperator* (inquit Sanctus Ambrosius) *in Ecclesia est, non supra Ecclesiam, filius Ecclesiæ, non Rector; ouis, non pastor.* Et Sanctus Io. Chrysostomus Diacono suo dixit: *Si is qui diademate coronatur indignè adeat ad sacra mysteria percipienda, cohibe & coerce, maiorem tu illo habes potestatem.*

Deinde, in eadem epistola non semel repetitur hoc argumentũ, *Si nulla vnquam picta, vel ficta fuisset imago, nihil periret de fide, spe, & charitate, quibus ad regnum peruenitur æternum:* & tamen propter imagines orta est dissensio, & diuisio in Ecclesia, turbata pax, charitas violata. Et non animaduertunt, qui eam epistolam nomine Summi Pontificis scribunt, eo argumento non solum effici quod ipsi volunt, imagines non esse adorandas; sed etiam effici (si quid tamen efficitur, quod mox videbimus) imagines omnino de medio esse tollendas, quod ipsi nolunt. Nec tamen argumentum illud aliquid valet.

Quamuis enim nihil periret de fide, spe, & charitate, si nulla picta, vel ficta esset imago, tamen quando picta, vel ficta est, peccat in fidem, qui eam negat esse venerandam, quoniam honor imaginis ad prototypum refertur, quod venerandũ esse fides docet, & aduersarius non negat. Et potest hoc ipsum similitudine illustrari, si libellus aliquis diuinæ scripturæ, vt epistola ad Philemonem, non extaret, nihil deperiret de fide, spe & charitate: & tamen quia nunc extat, qui eam negaret esse cum veneratione suscipiendam, peccaret in fidem: & si propterea dissensiones orirentur, non esset epistola abijcienda, sed imperitia dissidentium coarguenda, & instruenda.

Postremo in eadem illa epistola reprehenditur Constantinus & mater eius Hirene, quod edicto suo iusserit sacras imagines iuxta Concilij generalis decretũ, cum veneratione esse habendas. Quæ sanè reprehensio à Summo Pontifice, nisi planè amente, scribi non potuit. quid enim? Hadrianus Papa Constantinum, & Hirenam summis laudibus effert, quod sacrarum imaginum religioso cultui faueant: & Hadriani successor Eugenius eosdem Imperatores ob causam eandem reprehendet? & quæ maior stultitia fingi potest, quam vt Summus Pontifex molestè ferre se dicat, quod ab Imperatore decreta Conciliorum generalium à sede Apostolica approbata seruentur, ac defendantur?

Sed si parum prudentes Collectores fuerunt, non fuit inconstans Apostolicæ sedis Antistes, permansit enim in ijs, quæ prædecessores non sine magna deliberationis maturitate statuerant. Nam neque Eugenius eam epistolam misit: & paulo post Hadrianus II. Synodum Oecumenicam octauam Constantinopoli

celebran-

celebrandam curauit, in qua Synodus septima de cultu imaginum iterum approbata est. Deniq; Anastasius Bibliotecarius Romanus in præfatione septimæ Synodi ad Ioannem VIII. Pontificem, qui Hadriano II proximè successerat, scribit, in eadem sententia fuisse omnes Romanos Pontifices. *Quæ*, inquit, *super venerabilium imaginum adoratione præsens Synodus docet, hæc & Apostolica vestra Sedes, sicut nonnulla scripta innuunt, antiquitus tenuit, & vniuersalis Ecclesia semper venerata est, & hactenus veneratur, quibusdam duntaxat Gallorum exceptis, quibus vtique nondum est horum veritas reuelata.*

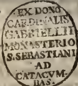
CAP. VI.

RESTAT pars vltima, hoc est, epistola Ludouici Imperatoris ad Eugenium Pontificem, & A altera eiusdem Ludouici ad Hieremiam, & Ionam Episcopos. In quibus nihil obseruandum occurrit, nisi quod in eis quædam dicuntur, quæ redolere videntur fraudes recentium hæreticorum. Vnde venit in mentem suspicari, ne forte vel totus hic libellus sit confictus, vel, quod est credibilius, deprauatus, & auctus ad inuidiam Romanæ Ecclesiæ conciliandam.

B Sed siue sit verus liber siue confictus, siue partim sincerus, partim adulterinus: illud vnum constat, non esse librum dignum, in quo legendo tempus conteratur. Titulus falsus, dictio barbara, sententiæ insulsę, ordo peruersus, eorundem testimoniorum crebra repetitio, facilè potuissent persuadere Typographo, si is commune commodum, & non propriũ lucrum spectasset, vt sibi ab edendo eiusmodi operis temperaret.

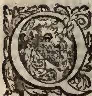
FINIS.

DE INDVLGENTIIS LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

VAE prima controuersiarum hoc nostro seculo fuit, ea non electione, sed casu postremo loco à nobis tractanda suscipitur. Nam cum locum huic controuersiæ post libros de pœnitentia designauissem, & casu factum esset, vt libri illi prope ferias autumnales absoluerentur, & Typographus illo ipso tempore extremam manum secundo tomo imponere vellet, implere non potui quod maximè cupiebam. Deinde superuenerunt aliæ atque aliæ occupationes, tum publicæ, tum priuatæ, quibus impeditus, vix ocium paucorum mensium pro tertio tomo (quod opus maioris momenti esse videbatur) perficiendo inuenire potui. Sed cum præter spem hoc anno aliquid vacui temporis nactus fuissem, & simul anni sexcentesimi supra millesimum iam imminentis expectatio nos admoneret celeberrimi Iubilæi, solemniumque Indulgentiarum quibus is annus vetere instituto consecratus est; non potui diutius huius debiti solutionem differre, quam multi à me iure, ac merito expetebant. Quamuis autem eas potissimum controuersias explicandas susceperim, quæ de Indulgentijs inter Catholicos, Hæreticosque versantur: tamen attingam etiam illas, quæ inter Catholicos salua fide, veritatis indagandæ, vel illustrandæ gratia disputantur. Igitur vniuersæ disputationis hic erit ordo. Primum de nomine Indulgentiæ, & Iubilæi breuiter disseremus, & simul qui pro defensione Indulgentiarum, qui contra easdem scripserint, indicabimus. Deinde an Indulgentiæ sint, prosequemur, vbi duo tractanda erunt, alterum de thesauro quodam spirituali Ecclesiæ, alterum de potestate eum thesaurum distribuendi. Tertio quid propriè sit Indulgentia, id est, in quo præcipuè natura eius posita sit, inuestigabimus, vbi alia duo explicanda erunt, vnum, sit ne Indulgentia solutio, vel absolutio; alterum, à quo vinculo soluat, vel absoluat. Quarto, qualis Indulgentia sit, id est, de multiplici forma, & varietate eius disseremus. Quinto, propter quid, siue cuius rei gratia sit, hoc est, de fructu, & vtilitate Indulgentiæ disputabimus. Sexto, quis possit Indulgentias concedere, & quam ob causam, inquiremus. Septimo, quis eas suscipere possit, & quæ dispositio ad eas suscipiendas requiratur, videbimus: Octauo, an, & quomodo defunctis Indulgentiæ prosint, aperiemus. Atque hæc omnia in priore libro breuiter, & perspicuè explicare conabor. In posteriore vero libro mendacia, fraudes, & imposturas, argumenta quoque siue à testimonijs scripturæ, & Patrum, siue ab ipsa ratione petita, Lutheri, Caluini, Hesbusij & Kemnicij, qui præter cæteros in hoc argumento laborasse videntur, aperiam, discutiam, & refellam.

CAPVT I.

De nomine Indulgentiæ & Iubilæi.

C vt à nomine exordiamur, Indulgentia remissionem, & facilitatem, siue (vt sic loquamur) condescensionem in scripturis Sanctis, alijsque auctoribus, præsertim Ecclesiasticis, significare solet. Et quidem priore notione vsurpatur hoc nomē apud Isaiam cap. 61. Sancto Luca interprete cap. 4. Euangelij. Nam quod legimus in Isaia, *Prædicare captiuis Indulgentiam:* in Euangelio Lucæ redditum videmus, *Prædicare captiuis remissionē.* Eadem notione passim veteres Patres vsi sunt, Cyprianus in serm. de lapsis, & in epist. ad Iubaianū, Hieronymus in commentario ad cap. 4. Danielis, & Augustinus in Psalmum 101. explicans illa verba, cinerem tanquam panem manducabam. posteriore significatione, qua nomen Indulgentiæ pro lenitate, & vt diximus, condescensione accipitur, vsus est Apostolus in priore ad Corinth. cap. 7. in illis verbis, *Hoc autem dico secundū Indulgentiam; non secundum imperium.* Eadem significatio apud alios scriptores tum sacros, tum profanos frequentissima est.

Ecclesia igitur, & Scholæ Theologorum vtramque significationem coniungentes, Indulgentias vocant remissiones pœnarum quæ sæpe remanent luendæ post remissionem culparum, & reconciliationem in Sacramento pœnitentiæ acceptam: quas remissiones Summi Pontifices ex paterna lenitate, & condescensione in filios suos, compatientes eorum infirmitati, certis temporibus, & non sine iusta aliqua, & rationabili causa cōcedere solent. Videtur autem Ecclesia ad hanc rem significandam nomen hoc deriuasse ab vsu veterum Imperatorum, & Iureconsultorum. siquidem illi Indulgentiam solenni, proprioque vocabulo appellant remissionem generalem criminum, quā aliquando Principes seculi publicæ lætitiæ causa faciebant. vide Codicem Theodosianum libro 9. tit. 38. qui est de Indulgentijs criminum, & nominatim inuenies lege 3. Indulgentiam fuisse remissionem criminum, quo ad solam pœnam legibus debitam. & lege 4. inuenies Indulgentiam nunc remissionem, nunc absolutionem appellari. Vide etiam l. Lucius, ff. ad Senatusconsultum Turpill. & l. Indulgentia, C. de generali abolitione. & Ammianum Marcellinum lib. 16. vbi etiam indicat, nomen Indulgentia esse antiquum, & solenne cum ait, *ut per Indulgentias, quos appellant,* &c. Atque hæc de nomine Indulgentiæ hic sufficiant, nam definitionem accuratam Indulgentiæ postea suo loco trademus.

Porrò Iubilæus dicitur à voce Hebræa יוֹבֵל Iobel, & quamuis aliqui malint Iobeleum, vel Iobileum, quam Iubilæum dicere; nos tamen S. Hieronymum sequimur, qui vocem Iobel, perpetuo Iubilæum reddidit. non enim in conuertēdis vocibus tā superstitiosi esse debemus, vt propterea S. Hieronymum, virum

A doctissimum, & prudentissimum & ab Ipsa Ecclesia approbatum deserere debeamus. Significat autem Iubilæus annum remissionis, qui apud Hebræos erat quinquagesimus, vt perspicuum est ex cap. 25. & 27. Leuitici, & capite postremo Numerorum, siquidem eo anno remittebantur labores omnes agriculturæ, non enim arabatur, nec serebatur, nec metebatur, sed ex frugibus anni superioris, quas Dominus triplo pluris suppeditabat, omnes cōmodè sustentari poterant, restituebantur etiam agri, ac domus venditæ prioribus dominis, & qui seruituti addicti fuerant, libertati pristinæ reddebantur. De ethimologia vero Iubilæi, Grāmatici certant, & adhuc sub Iudice lis est. Ego tamen non assentior Rabbinis, qui docent Iubilæum à soni-
B tu cornu arietini sic nominari, quod eiusmodi sonitu indiceretur annus remissionis. Nam tametsi vno in loco, videlicet Exo. 19. videatur Iobel sonum buccinæ vel ipsam buccinam significare: tamen vbi agitur propriè de Iubilæo, nimirū Leu. 25. sonitus buccinæ, quo indicebatur Iubilæus non vocatur Iobel, sed תְּרוּעָה theruha, qua etiam voce vtitur Dauid in Psalmis vbicūque Iubilum vel Iubilationem nominat. Et certè si Iubilæus Hebraicè diceretur à sonitu buccinæ, debuisset omnino Moses Leuit. 25. vbi ait, *Et clanges buccina mense septimo, decima Die mensis, propitiationis tempore in vniuersa terra vestra, sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis*
C *habitatorib. terræ tuæ. Ipse est n. Iubilæus.* Debuisse, inquā, vti voce Iobelin designādo sonitū buccinæ Qd̄ tn̄ nō fecit, sed vsus est voce theruha, vt diximus. Itaq; nō dicitur Hebraice Iubilæus à Iubilatione, cū ille Iobel, ista theruha dicatur: sed dicitur, vt existimo, à יָבַל Iabal, quod significat germinare, & producere: vnde est nomen יְבוּל Iebul, quo fuges & fructus omnes significari solent. Dicitur igitur Iubilæus, quasi annus germinans, vtilis, & fructuosus, quia sine labore adducit fructus terræ, & sine sumptibus restituit agros & domos antiquis dominis, & sine vlla ui reddit seruis pristinam libertatem. fuit autem sine vllo dubio Iubilæus
D Hebræorum typus & figura Euangelij, per quod homines remissionem peccatorum, liberationem à seruitute Diaboli, possessionem paradisi, & domum cœlestem, ac denique fructus bonorum operum, & alia innumerabilia beneficia per Christum acquirunt. Ad quod alludens Isaias c. 61. in persona Christi, sic ait: *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit, me ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis Indulgentiam, & clausis apertionem; vt prædicarem annum placabilem Domino.*

Hinc Pontifex Maximus, Clemens eius nominis
E sextus, annū illū celebrem, in quo Indulgentiæ maximæ adeuntibus Apostolorum basilicas more veteri conceduntur, Iubilæi nomine appellandum censuit, præsertim cum ad similitudinem veteris Iubilæi annum quinquagesimum pro centesimo, qui antea fuerat in vsu, ipse designasset. Denique idem Iubilæi nomen deriuatum est ad omnes Indulgentias, quæ in amplissima forma subinde concedi solent, etiam extra annum illum, qui propriè Iubilæi nomen tenuenit. Quamuis autem Indulgentia Pontificia, vt postea suo loco probabimus, solam pœnam temporalē peccatis debitam remittat, atque ob id solum ex parte nonnullam habeat cum veteri Iubilæo similitudinem

dinem, tanti tamen fructus pœnitentiæ, tot conuersiones hominum sceleratorum, tam multa, & tam præclara pietatis opera Indulgentiam illam vel præcedunt, vel comitantur, vt merito annus ille, sanctus, placabilis Domino, germinans & fructuosus, quod nomine Iubilęi significari diximus, appellari possit. Extat libellus, in quo recensentur ordine opera pietatis egregia, ac penè innumerabilia, quæ in proximo Iubilæo sub Gregorio XIII. Pontifice Maximo edita sunt: nec minora speramus visuros nos esse in eo, qui nunc imminet anno millesimo sexcentesimo sub Clemente VIII. Pontifice Optimo, atque sanctissimo.

Ac vt possint qui volunt auctores consulere, qui de Indulgentijs præclarè scripserunt, adscribam eorum nomina, quorum libri ad manus meas venerũt; Primi igitur sunt Gulielmus Altisiodorensis in Summa Theologica lib. 4. tract. 6. ca. 9. & Alexander Alensis in Summa itẽ Theologica parte quarta, quæst. 23. Hos sequuti sont Albertus Magnus, Sanctus Thomas, Sanctus Bonauentura, & ceteri Scholastici Theologi in Commentarijs ad quartũ lib. Sententiarum dist. 19. aut 20. aut 45. quibus addi possunt Interpretes Iuris Canonici, Panormitanus, & alij, in varia capita tituli de pœnitentijs, & remissionibus: tum in epistolis Decretalibus, tum in Sexto, & Extrauagantibus, necnon Ioannes de Torrecremata, in commentario ad Gratiani Decretum, de pœnitentia dist. 1. can. Quis vidit aliquando, §. Item in Leuitico, Felinus in sermone, siue Tractatu de Indulgentijs, & sanctus Antoninus in Summa, par. 1. tit. 10. cap. 3. His postremo adiungendi sunt, qui post natam Lutheranam hæresim scripserunt, Siluester Prierias, tum in libello aduersus Lutherum, tum in Summa, Verbo, Indulgentia. Ioannes Eckius in Enchiridio cap. 24. Adrianus Papa VI. in commentarium ad quartũ librum Sententiarum, in Tractatu de Indulgentijs. Thomas Caietanus Cardinalis in primo tomo opusculorum, Tract. 8. 9. 10. 15. & 16. Ioãnes Episcopus Roffensis in refutatione assertionis articulorum Lutheri, art. 17. 18. 19. 20. 21. & 22. Dominicus à Soto in quartũ Sentent. dist. 21. Petrus Soto in Institutione Sacerdotum lect. 1. 2. & 3. de Indulgentijs. Iacobus Latomus in defensione septimi articuli Louaniensiũ. Martinus Ledesmius in secunda parte 4. sent. q. 27. 28. & 29. Michael Medina in disput. de Indulgentijs. Antoninus Cordubensis in quæstionibus de Indulgentijs. Ioannes Baptista Paulianus in libris de Iubilęo, & Indulgentijs. Martinus Nauarrus in Commentario de Iubilęo & Indulgentijs, Franciscus Turrianus lib. 4. de dogmaticis characteribus verbi Dei. Gregorius de Valentia in libro de Indulgentijs, Iacobus Nachantus tract. 10.

Porrò ex Ecclesiæ hostibus primi qui Indulgentias contempserunt, & oppugnarunt, fuerunt Valdenses, qui Pauperes de Lugduno appellati sunt. Horum errores referuntur à Sancto Antonino in 4. par. Summæ, tit. 11. ca. 7. §. 2. & à Ioanne de Turrecremata lib. quarto Summæ, parte secunda, cap. 35. Octauus eorum error fuit, Indulgentias, quæ à Summo Pontifice conceduntur, nihil prorsus valere.

Secutus est Valdẽses Io. VViclefus, cuius errores recensentur, & damnantur in Synodo Constantiensi sess. 8. eorum errorum quadragesimus secundus est, fatuum esse credere Indulgentijs Papæ, & Episcoporum.

VViclefum secuti sunt, Hussitæ, vt intelligi potest ex primo libro Ioannis Cochlęi de Historia Hussitarum. Hos maiores & parentes habuit Martinus Lutherus, qui nostro seculo ab Indulgentiarum reprehensione principium fecit sectæ suæ propagandæ, vt perspicuum est ex Resolutionibus de Indulgentijs, ex Assertionibus articulorum à Leone X. damnatorum, ex initio libri de captiuitate Babylonica, & ex alijs eius libellis.

Lutherum sequutus est ipsius Achates Philippus Melanchton, in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 12. Matthias Illyricus in Centurijs, cent. 4. cap. 15. col. 1529. Tilmannus Heshusius in lib. de erroribus Pontificiorum, tit. 32. Sed copiosius Indulgẽtias oppugnauit Ioan. Caluinus in Institutione Christiana lib. 3. cap 5. & in alia editione, libro unico, cap. 9. num. 38. & sequentibus: copiosissimè vero Martinus Kemnitius in quarta parte examinis Tridentini Cõcilij.

CAP. II.

Extare thesaurum aliquem in Ecclesia, qui sit Indulgentiarum fundamentum.

VT inuestigemus an Indulgẽtię sint, quod erat secundo loco propositum, duo quærenda sunt. Vnum, an extet in Ecclesia thesaurus aliquis satisfactionum Christi & Sanctorum, qui applicari possit ijs, qui rei sunt pœnæ luendæ post culpam in Sacramento pœnitentiæ remissam. Alterum, an sit in Pontifice Maximo, alijsque Episcopis potestas applicandi hunc thesaurum, & eo modo absoluendi homines à reatu pœnæ temporalis. Nam hæc duo necessaria esse ad Indulgentias constituendas, quales à Catholicis, auctoribus defenduntur, nemo negare potest.

Quod igitur ad primũ attinet, non defuerunt ex antiquis Theologis Scholasticis, qui tametsi Indulgẽtias admitterent, tñ de thesauro dubitarent. Nam Franciscus Maironis, in 4. sent. dist. 19. quæst. 2. thesaurũ satisfactionum Christi superefflluentium, & apud Ecclesiam reconditarum, in dubium reuocauit. Durandus vero in 4. dist. 20. q. 3. in quæstionem vertit, an ad hunc thesaurum pertinerent satisfactiones sanctorum. Vterque autem paratus erat Iudicio Ecclesiæ acquiescere, si forte aliter saperet. Hæc enim sunt verba Durandi in præfatione Commentariorum suo rum in Magistrum. *Et quoniam interpretatio dubiorum sacræ scripturæ ad Sanctam Ecclesiam Romanam, & Catholicam pertinet, omnia opera eius correctioni totaliter suppono.* Ceterum communis aliorum Theologorum, tum antiquiorũ, vt Sancti Thomæ, & Sancti Bonauenturæ, tum recentiorum omnium sententia, thesaurum satisfactionum tum Christi tum sanctorum semper agnouit, & secundum eam sententiam Clemens VI. Pontifex Maximus paulo post obitum Maironis, & Durandi, de ea re decretum edidit, in Cõstitutione, quæ incipit, Vnigenitus.

Ceterum Martinus Lutherus, Ioannes Caluinus, & alij supra citati huius temporis sectarij, vt in alijs

rebus

rebus multis, sic etiam in articulo de thesauro satisfactionum ab Ecclesiæ Catholicæ sententia, vt Pontificis Maximi iudicio recesserunt. Nos igitur vt rem totam facilius explicemus & probemus, aliquot propositiones in medium adferemus.

Prima Propositio. *In bonis actionibus hominum iustorum duplex valor, siue precium assignari potest, meriti videlicet, & satisfactionis.* Hanc distinctionem Lutherus in assertione art. 17. figmētum esse dixit, sed nullo argumento eam refutare tentauit. Non esse autem figmentum, sed rem verissimam, paruo negocio demonstrari potest. Dicimus igitur, in vno, atque eodem opere bono, vt eleemosyna, vel ieiunio, & meritum, & satisfactionem reperiri, & vnum horum ab altero seiungi posse, neque vnum ab altero impediri. Probatur primum ex Scripturis. Eleemosyna delet peccatum, quod est satisfactorium esse. Tob. 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Ecclesiastici 3. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 25. in Acta Apostolorum; *Nō est*, inquit, *peccatum, quod non possit purgare eleemosyna.* Sanctus Cyprianus in serm. de eleemosyna: *Eleemosynis*, inquit, *atq; operibus iustis, delictorum flamma sopitur.* Et tamen eadem eleemosyna, quia est opus bonum, & Deo gratum meritoria est vitæ æternæ, vt perspicuum est ex cap. 25. Matth. *Percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Neque respondeti potest, non conuenire eidem eleemosynæ, vt sit satisfactoria, & meritoria, sed aliam esse satisfactoriam, & aliam meritoriam. Nam esse satisfactoriam conuenit eleemosynæ, quia est opus laboriosum, & pœnale; esse meritorium conuenit eidem, quia est opus bonum ex charitate factum; non est autem eleemosyna minus bona & ex charitate facta, quia laboriosa & pœnalis, neque contra. Igitur vna & eadem vtrumque fructum parit. Idem dici potest de Ieiunio, est enim verè satisfactorium, quia pœnale, vt perspicuum est ex facto Niniuitarum Ionæ vltimo, & tamen est meritorium si fiat ex charitate, cum Dominus dicat Matth. 6. *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Quid autem reddet, nisi mercedem? Sic enim paulo ante de Hypocritis dicitur, *qui cupiunt videri ab hominibus ieiunantes, Amen dico vobis receperunt mercedem suam.* Idem de oratione dici potest. Nam in oratione Dominica petimus vt dimittantur nobis debita nostra, atque hac petitione satisfacimus pro peccatis venialibus, vt Sanctus Augustinus affirmat in Enchiridio cap. 71. *De quotidianis*, inquit, *breuibus, leuibusquè peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit.* Et tamen de eadem oratione Dominus dicit in Euangelio c. 6. *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus; qui videt in abscondito, reddet tibi.* Denique de operibus pœnitentiæ generatim quod simul satisfactoria & meritoria esse possint, extat memorabilis sententia Sancti Cypriani in serm. de Lapsis extremo. *Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus & virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore cōceperit exauditus, & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesiam, nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.* Addamus his testimonijs rationes ex Theologia petitas. Principio, Opus bonum ex charitate factum meritorium est vitæ æternæ, vt copiosè demonstrauimus lib. 5. de iustificatione. At nihil detrahitur de bonitate, & dignitate eius operis, si acceptetur à Deo ad satisfactionem pro pęna: igitur idem opus meritorium & satisfactorium erit. Ad hæc, qui orat pro alijs, eisquè impetrat remissionem peccati, vel quoduis aliud beneficium Dei, certè non minus bene operatur, & Deo placet ita orando, quam si pro se tantum oraret, immo melius facit, ac magis Deo placet, quia simul exercet charitatem in Deum & in proximum, igitur non perdit mercedem suam apud Deum, quamuis etiam proximo beneficium aliquod illo ipso opere impetrauerit. Quare poterit eadem oratio simul esse impetratoria, & meritoria. Quod si ita est, quid impedit quo minus possit esse simul satisfactoria & meritoria? Quemadmodum enim ille meretur apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando impetrat aliquid proximo: sic etiam merebitur apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando, vel ieiunando, vel eleemosynas tribuendo, pro aliorum peccatis conatur satisfacere. Præterea, si duo pij uiri cum æquali charitate & pietate erga Deum orent, aut eleemosynas tribuant, & vni remittatur pęna aliqua temporalis, cui erat obnoxius, alter non egeat vlla remissione, quæro; an par præmium in vita æterna sibi acquirunt, an diuersum? si par, igitur opus bonum meritorium, & satisfactorium simul esse potest, neque aliquid amittit de ratione meriti, propterea quod ratio satisfactionis accedat. si diuersum; igitur opus bonum, aut meritorium non integram à Deo mercedem accipit. nam nō potest tam parum detrahi de pręmio vitæ æternæ, & augmenti gratiæ, quin sit illud multo preciosius, & maius quam remissio cuiuscunque pęnę temporalis. Est autem absurdum, opus bonum, & meritorium, non accipere à Deo integram mercedem; Igitur par præmium duo illi viri obtinebunt; etiamsi alteri tantum pœna temporalis remittatur; nam alteri non remittitur, non quia non possit, sed quia non est necesse.

Postremo, potest vni atque eidem operi duplex merces deberi, altera ex iustitia commutatiua, altera ex distributiua: atqui operi satisfactorio debetur remissio pęnæ ex iustitia commutatiua, operi meritorio debetur pręmium ex iustitia distributiua secundum substantiam, vt sanctus Thomas docet in 1. p. quæst. 21. art. 1. & lib. 1. contra Gentes cap. 93. quamuis secundum modum debeatur, & reddatur secundum commutatiuam, ex eodem sancto Thoma, in 2. 2. q. 61. art. 4 ad primum. Igitur potest vnum atque idem opus bonum simul satisfactorium esse, & meritoriū. Propositio huius argumenti certissima est, nam Euangelizanti debetur ex iustitia commutatiua victus & vestitus. *Dignus est enim operarius mercede sua*, Luc. 10. & Apostolus affirmat 1. Corinth. 9. Dominum ordinasse, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant, ac vt ostendat, id exigi secundum iustitiam commutatiuam, mercedem illam stipendium appellat: *Quis*, inquit, *militat suis stipendijs vnquam?*

Eidem

Eidem verò Euangelizanti debetur præmium in æterna vita secundum iustitiam distributiuam. id enim est quod promittit scriptura 1. Petri secundo, cum ait: *Pascite, qui in vobis est gregem Dei, et cū apparuerit Princeps Pastorum, accipietis immarcescibilem gloriæ coronam*. De quo præmio loquens B. Paulus 1. Cor. 3. *Vnusquisque*, inquit, *mercedem accipiet secundum suum laborem*. Idem etiam quotidie videmus in rebus humanis. Miles enim, qui fideliter, fortiterquè se gerit in bello, meretur ex iustitia commutatiua stipendium ordinarium, & rursus ex distributiua meretur gratiam Ducis, ac vt in distributione graduum; atque honorum militarium alijs præferatur, qui minus fideliter, aut minus fortiter se gesserunt. Porrò assumptio eiusdem argumenti non minus est certa. Quod enim compensatio pęnæ pertineat ad iustitiam commutatiuam, perspicuum est ex sacris literis. Deuteronomij 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Neque de hac re vlla dubitatio esse potest. quod autem meritis operum bonorum respondeat præmium secundum iustitiā distributiuam saltem secundum substantiam, docent Theologi ex eo quod in scripturis Deus, vt Iudex distribuit vnicuique secundum opera sua, vt patet Matth 25. in parabola de talentis, & ex illo Apostoli 2. Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus index*. & passim in sacris literis, vt Act. 10. Rom. 2. & alibi dicitur Deus non esse acceptor personarum. quod vitium contrarium est iustitię distributiuæ, vt S. Thomas docet in 2. 2. quęst. 63. artic. 1. Igitur satis constat, idem opus bonum posse meritorium esse vitæ æternæ, & simul satisfactoriū pro temporali pœna: nec minus meritorium, quia satisfactorium.

Secunda Propositio. *Opus bonum, qua parte meritorium est, non potest alij applicari. potest tamen, qua satisfactoriū est*. Prior huius sententiæ pars extra controuersiam est; nam is dicitur mereri qui bene operatur, & ex bono opere dignus est præmio: non potest autem fieri, vt ex eo quod vnus bene operatur, alter censeatur bene operari, vel dignus præmio habeatur. Deinde nemo potest proprio merito spoliari, quantumuis pro alijs oret, vel ieiunet, vel eleemosynas faciat, non igitur meritum suum cùm alijs communicare potest, & hoc est quod scripturæ passim docent, cum dicunt, vnusquisque propriam mercedem accipiet 1. Corinth. 3. & reddes vnicuique secundum opera sua, Psalm. 61. potest quidem vnusquisque per opera sua bona impetrare alijs diuina aliqua beneficia; potest etiam communicare opera sua bona, quod attinet ad satisfactionem pro reatu pœnæ, vel ad gaudium, quod inde percipitur. sic enim Dauid affirmat, se participem fuisse omnium timentium Deum, Psal. 118. Sed vt alius ex merito alterius sit dignus præmio, vel vt qui bene operatus est, merito suo priuetur, fieri non potest. Posterior pars eiusdem sententiæ non difficulter probari potest. nam satisfactio est compensatio pœnæ, vel solutio debiti: potest autem vnus ita pro alio pœnam compensare, vel debitum soluere, vt ille satisfecisse merito dici possit. Præterea, qui pro alio satisfacit, non potest eodem opere pro se satisfacere, igitur verè satisfactionem suam cum altero communicauit. Et possunt hæc omnia familiaribus exemplis illustrari.

A Nam potest ciuis propria pecunia debitum alterius ciuis ita dissoluere, vt non possit eadem pecunia debitum aliquod suum simul dissoluere: & rursus non potest vnus ciuis bonis operibus suis efficere vt alius ciuis dignus sit Magistratu, quod ad iustitiā distributiuam pertinet, cum tamen possit debito pecuniario eum liberare, vt satisfecisse dici possit, si pro eo debitum soluat, quod pertinet ad commutatiuam. sic igitur nemo potest meritum proprium, cui debetur præmium ex iustitia distributiua, alteri applicare, potest tamen applicare satisfactionem, quæ ex iustitia commutatiua exigitur pro pœna.

Tertia Propositio. *Extat in Ecclesia thesaurus sa*B *tisfactionum ex Christi passionibus infinitus, qui nunquam exhauriri poterit*. Hæc propositio in dubium reuocari non potest: Nam Christi passio precij fuit infiniti, cum esset passio personæ infinitæ, Verbi videlicet incarnati. Sic enim loquitur Apostolus Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*. Itaque Deus est, qui sanguinem fudit pro Ecclesia, sed in carne humana hypostaticè assūpta illū fudit, vt ait B. Petrus in priori epist. cap. 4. *Christo*, inquit, *in carne passo*. Dignitas autem satisfactionis mensuram accipit à dignitate personæ satisfacientis, quemadmodum grauitas offensionis à dignitate personæ læsæ. Deinde Christus C pro hominibus omnibus mortuus est, vt Apostolus scribit 2. Cor. 5. *Pro omnibus*, inquit, *mortuus est Christus*. & vt sanctus ait Ioannes in priori epist. cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*. Certum est autem non omnibus hominibus qui hactenus vixerunt, precium mortis Christi reipsa applicatum fuisse ad eorum expianda peccata, immo maiorem partē hominum morti æternæ addictam esse, *multi enim sunt vocati, pauci verò electi*. Matth. 20. *Et lata est porta, & spaciosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam*. Matth. 7. Superest igitur multum illius precij, quod semper applicari D possit, etiam si infinitum non esset, sicut reuera est, & semper redundabit. præsertim cum tota Christi satisfactio nobis applicari possit, cum ipse per se nulla satisfactione indiguerit, qui peccatum non fecit, nec facere potuit. Nam vt dicit Apostolus ad Hebr. 7. non habuit Christus necesse prius pro suis delictis sacrificium offerre, deinde pro populi. cum fuerit semper sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus. & vt idem ait 2. Cor. 5. *factus est peccatum, id est, hostia pro peccatis is qui peccatum non nouerit. Ipse enim peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius* 1. Petri 2.

Quarta Propositio. *Ad hunc thesaurū superfluentiū satisfactionem, pertinent etiam passiones B. Mariæ Vir*E*ginis, & omnium aliorum sanctorum, qui plus passi sunt quam eorum peccata requirerent*. Hanc propositionem nullo modo audire possunt Hæretici nostri temporis, ac potissimum Ioannes Caluinus, & Martinus Kemnitius, quorum argumenta suo loco soluemus. Asserimus igitur non paucos sanctos homines multo plura propter Deum, & iustitiam esse perpessos, quam exigeret reatus pœnæ temporalis cui fuerunt obnoxij propter culpas ab ipsis commissas. Nam culpam ipsam, & reatum pœnæ sempiternę nō ipsorum satisfactionibus,

ctionibus, sed Christi sanguine expiari Ecclesia Catholica docet. Probatur hęc veritas, primum ex passionibus B. Virginis. Constat enim Virginem Mariã nullo actuali peccato maculatam fuisse, pium quoque est existimare, ab originali quoque peccato immunem illam fuisse, vt alibi docuimus, sed hoc in pręsenti ad rem nostram nõ pertinet. Actuali autem peccato caruisse Virginem sanctissimam, communis est totius Ecclesiæ sensus, vt Concilium Tridentinum affirmat sess. 6. Can. 23. Sanctus quoque Ambrosius serm. vltimo in Psalm. 118. scribit B. Virginem fuisse ab omni integram labe peccati. Et Sanctus Augustinus lib. de natura & gratia cap. 36. dicit ei tantum gratiæ collatam, vt peccatum omni ex parte vinceret. Quod idem docet Sanctus Bernardus in epist. 174. Liturgiæ Græcorum Basilij & Chrysostomi prædicant Virginem Mariam prorsus irreprehensam, & incontaminatam, immo puriorem & sanctiorem ipsis Cherubim, & Seraphim. Denique verba illa Canticorum 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Nulli particulari personæ aptius quam B. Virgini conueniunt. Non igitur eguit Virgo Maria vlla satisfactione pro se, & tamen plurima passa est propter Deum, ac præsertim cum animam eius gladius doloris pertransijt, iuxta Simeonis vaticiniũ Luc. 2. Secundo, idem probari potest ex passionibus Sancti Ioannis Baptistæ, quem constat in vtero sanctificatum vitam innocentissimam duxisse, vt vix leuissimis culpis, & paucissimis obnoxius fuerit, vt non immerito de ipso canatur.

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens, petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

Et tamen ex Euangelio discimus, totam eius vitam adeo seuere & duriter actam, vt exemplar pœnitentiæ omnibus esse potuerit, & tandem pro veritate vincula, carcerem, & ipsam capitis obtruncationem passum esse. Quare in dubium reuocari non potest, quin ingens omnino cumulus passionum ei superfuerit, quò ipse ad expianda propria peccata non eguit. Tertio idem ostendi potest ex passionibus Sanctorum Prophetarum. Fuerunt enim omnes viri sanctissimi, ita vt modica omnino pro suis culpis satisfactione opus habuerint, & tamen tot angustijs, & afflictionibus oppressi fuerunt, vt plurima & maxima peccata expiare potuerint. De se B. Iob, vnus ex vetustissimis Prophetis sic ait cap. 6. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hęc grauior appareret.* Similia dicere potuissent Helias, Heliseus, Isaias, Hieremias, Ezechiel, & alij Sanctissimi Prophetæ qui grauissimas persecutiones ab impijs, vel etiam ipsam mortem pertulerunt. De his enim scribit Apostolus ad Hebr. 11. *Alij vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat Mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ.* Quarto idem clarissime demonstrari potest ex passionibus Apostolorum. Nam de se B. Paulus in epist. posteriore ad Corinth. cap. 11. *Ministri,* inquit, *Christi sunt, & ego, vt minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, &c.* & tamen quam parum deberet pro suis ipse culpis satisfacere, indicat in priore ad Corinth. cap. 4. cum ait: *Nihil mihi conscius sum.* & 2. Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei conuersati sumus in hoc mundo.* Porrò de omnibus Apostolis idem B. Paulus 1. Cor. 4. *Puto,* inquit, *quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit tanquam morti destinatos:* & infra; *Vsque in hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris, maledicimur, & benedicimus, blasphemamur, & obsecramus tãquã purgamẽta huius mundi facti sumus omniũ peripsema vsq; adhuc.* Sexto idẽ probatur ex passionib. Martyrum, qui plane innumerabiles fuerunt: constat enim Martyrium tam plenam satisfactionem esse, vt expiare possit reatum contractum ex quantouis ingenti numero, & magnitudine peccatorum. Nam dummodo constet aliquem esse vere Martyrem, Ecclesia nõ dubitat, eum inter sanctos, & Beatos numerare, etiamsi ante martyrium multis flagitijs fuerit coopertus. Promissio enim Domini generalis est, Mat. 10. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et; *Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Quare B. Cyprianus lib. 4. epist. 2. affirmat, Martyres omnes statim a morte cœlum ascendere ad coronam percipiendam. Sanctus quoque Augustinus tract. 84. in Ioannem dicit pro Martyribus in Ecclesia non orari, cum nos potius debeamus eorum orationibus commendari. & serm. 17. de verbis Apostoli; *Iniuriam,* inquit, *facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod idem scribit Innocentius c. Cum Marthæ, de celebr. miss. nec vllus Catholicorum contradicit. Cum igitur Martyrium, omnem reatum, quamuis grauissimum expiare possit: & multi Martyres reatus leuissimos, aut etiã nullos habuerint ipso tempore martyrij, certè sequitur, vt ingens cumulus satisfactionum Martyribus superfuerit. Sexto denique idem probatur ex fructibus pęnitentiæ plurimis, & maximis quos pertulerunt tam multis Sancti Confessores, ac præsertim Eremitæ, qui longissimo tempore vitam Sanctissimam, & laboriosissimam id est, asperrimam & durissimam peregerunt, quos non est dubium in hoc spiritale ęrarium multum omnino satisfactionum contulisse.

Quare rectè Clemens VI. Pontifex in Constitutione Extrauagantis, quæ incipit, Vnigenitus, titulo de pœnitentijs, & remissionibus, declarauit, extare in Ecclesia thesaurum spiritalem ex passionibus Christi & Sanctorum omnium conflatum. Quo thesauri nomine nihil aliud intelligimus nisi passiones plurimas, quibus non eguerunt ad propria delicta expianda qui eas perpessi sunt, & tamen non perierunt, nec obliuioni traditæ sunt, sed viuunt, ac permanent ante oculos Dei.

CAPVT

CAPUT III.

Esse in Ecclesia potestatem applicandi thesaurum satisfactionum, ac per hoc Indulgentias concedendi.

DEMONSTRAVIMUS hactenus extare in Ecclesia thesaurum satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, quæ ipsis ad expiandum reatum proprium necessariæ non fuerunt. Sequitur nunc, vt ostendamus, esse potestatem in Ecclesia thesaurum eiusmodi applicandi alijs, qui indigent. quod vt planius fiat, propositiones aliquot in medium adferemus.

B Prima Propositio, *Satisfactiones Christi & Sanctis superuacaneæ, applicari possunt alijs, qui rei sunt luenda pœnæ temporalis.* Probatur Primo ex articulo Symboli Apostolici, Communionem sanctorum. Docemur enim in hoc articulo, fideles omnes esse inuicem membra, & quasi viuum quoddam corpus, vt etiam B. Paulus asserit Rom. 12. & 1. Cor. 12. & sicut membra vnita se inuicem iuuant, ita fideles inter se bona sua communicare, præsertim cum ea, quæ vni superflua sunt, alteri necessaria vel valde vtilia esse possunt. Secundo probari potest ex verbis Apostoli Pauli 2. Cor. 12. *Ego libentissime impendam, & superimpendar ipse pro vobis.* Et 2. Timoth. 2. *Omnia sustineo propter electos.* & Coloss. primo. *Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* C Quamuis enim possint hæc verba ita exponi, vt significent, Apostolum, passum esse multa propter electos, & propter Ecclesiam, quia non potuit Euangelium prædicare, nisi se multis periculis exponeret, & multos labores subiret, & rursum passum esse pp electos, pp Ecclesiã, vt exẽplo suo infirmos confirmaret, & ad brauiũ supernæ vocationis accenderet: tamen negari non potest, quin possint etiã recte exponi de communicatione satisfactionum: nã isti sensus inter se non pugnant, & possunt omnes simul admitti. D Optauit enim Apostolus fidelibus prodesse omnibus modis, quibus id fieri poterat; nihil enim excepit, qui dicit, *libentissime impendar ipse pro vobis.* Potuit autem prodesse communicando passiones suas ad expiandum reatum temporalem, cum sibi eiusmodi satisfactiones abundarent, vt iam ostẽdimus, igitur optauit & voluit etiam hac ratione fidelibus prodesse, quare patiendo adimplebat ea, quæ deerant passionum Christi, id est, quæ Christus in sanctis suis adhuc passurus erat, pro corpore ipso Ecclesiæ siue instruendo prædicationibus, siue confirmando exemplis, siue expiando satisfactionibus. E Quod autem Apostolus Paulus optauit, optarunt sine dubio cæteri Sancti Apostoli, alijque pij viri, qui Dei & proximi charitate flagrabant. Certe sanctus Augustinus tractatu in Psal. 61. satis aperte colligit ex hoc loco Apostoli, conferri in commune bonum Reipublicæ Christianæ passiones Sanctorum, quæ adiunctæ passionibus Christi hactenus sunt, & vsque ad mundi finem adiungentur.

Secunda Propositio, *Ecclesiæ Pastoribus auctoritas diuinitus concessa est, thesaurum satisfactionum dispensandi, ac per hoc Indulgentias concedendi.* A Probatur primo ex verbis illis Domini Matth. 16. *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* est enim hæc promissio amplissima ac generalis, nec restringitur ad peccata, qualis est illa Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* Sed complectitur omnia vincula, quæ impedire possunt homines à consecutione salutis æternæ. Itaque in hoc verbo fundatur potestas non solum absoluendi à peccatis in Sacramento pœnitentiæ, sed etiam absoluendi à censuris quibuscunque, necnon dispensandi in legibus, in votis, in iuramentis, dum causa rationabilis adest. Promittitur enim his verbis Apostolo Petro supremum tribunal Ecclesiasticæ potestatis, vt loco Christi Ecclesiam omnem regere, & iudicare summa cũ potestate possit, quod ei tunc demum exhibitum est, cum à Christo audiuit Ioan. 21. *Pasce oues meas.* De qua re multa scripsimus in libro primo de Summo Pontifice, vbi etiam obiectiones Hæreticorum refutauimus. Quare quemadmodum Petrus vt supremus Iudex loco Christi absoluere potest homines peccatores rite dispositos à culpis quibuscunque, applicando illis per Sacramentum Baptismi vel pœnitentiæ Christi merita, ita etiam potest absoluere eosdem extra Sacramentum à pœnis temporalibus, applicando eisdem Christi, & Sanctorum passiones. Ratio autem cur reatus culpæ soluatur in Sacramento, reatus autem pœnæ extra Sacramentum, est in promptu, quamuis enim potestas soluendi sit generalis, tamen debent omnia solui prout exigit eorum natura. culpæ lethales non soluuntur sine infusione gratiæ: infusio autem gratiæ non datur ministerio humano, nisi per Sacramenta, reatus autem pœnæ remanentis post dimissam culpam, soluuntur extra Sacramentum, quia non requirit infusionem nouæ gratiæ: sed eam iam adeptam præsupponit. Porro superesse sæpenumero pœnam temporariam luendã post dimissam culpam, probatũ est à nobis fusissime in lib. 4. de pœnitentia, quæ non sunt hoc loco repetenda. Posse autem reatum earum pœnarum expiari Christi, & sanctorum passionibus, quæ in thesauro Ecclesiæ reconditæ asseruantur, paulo ante demonstratum est. Eodem pertinent illa verba, Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.* Ne quis enim Ecclesiam contemneret, de qua dictum erat paulo ante in eodem loco, *Si te non audierit dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus:* addit Christus tantam fore potestatem Præsulum Ecclesiæ, vt quæcunque ipsi ligauerint, vel soluerint, sint etiã apud Deum ligata, vel soluta, cum ipsos loco suo Iudices & Principes Ecclesiæ esse voluerit. & cum hæc etiam promissio generalis sit, nulla est ratio, cur non possit extendi ad solutionem reatus pœnæ temporalis, præsertim cum diuinæ iustitiæ satisfiat ex redundantibus satisfactionibus Christi, & Sanctorum, cur enim potius colligatur ex his verbis potestas absoluendi à reatu culpæ etiã lethalis per applicationem meritorũ Christi: quam absolutio à reatu pœnæ per applicationem eorundẽ meritorum, cum constet vtrumque reatum solubilem esse, & verba Domini generalia sint? Secundo probatur hæc eadem potestas ex praxi, & vsu pperuo Ecclesiæ Catholicæ. qđ enim

Ecclesia semper in vsu habuit, dubitari non potest, quin sit à Deo, etiamsi forte fundamentum eius consuetudinis nos lateret. Ipso Apostolorum tempore concessam fuisse Indulgentiam, perspicuum est ex verbis illis B. Pauli 2. Corinth. 2. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à Satana.* Rogauerant Corinthij B. Paulum, vt Theodoretus, & S. Thomas hoc loco docent, vt incestuoso excommunicato & serio pœnitentiā agenti ignosceret, & condonaret quod supererat pęnitentiæ, annuit B. Paulus, & iussit, vt ipsi nomine suo indulgerēt. ac vt videamus nihil defuisse eorum quæ ad iustam Indulgentiam pertinent, quę tria numerātur à Theologis, & à nobis suo loco fusius tractabuntur, nimirū auctoritas in concedente, pietas in causa, & status gratię in suscipiēte: Apostolus in persona Christi, id est, auctoritate à Christo accepta indulgere se dicit, idq; propter ipsos, id est, propter communem ipsorum vtilitatem; vt non detur locus insidijs Diaboli ob nimiam Prælati seueritatem. Deniq; constat ex eadem epistola Corinthium incestuosum tantum de suo peccato dolorem concepisse, vt periculum esset ne nimia tristitia absorberetur; ex quo intelligimus, eum per veram pęnitentiam ad statum gratiæ peruenisse.

Post Apostolica tempora extant testimonia Tertulliani & Cypriani de remissione pęnæ, quam Pontifices faciebant, vel ad Martyrum intercessionem, vel alijs de causis, neque multum refert quod Pontifices illi non dicerent se ex thesauro satisfactionum Indulgentiam dare. nam neque dicebant cum per Baptismi, vel Pęnitentiæ sacramentum peccata remittebant, se id facere applicando merita Christi: & tamen sine dubio Christi merita applicabant, vt etiā Aduersarij cōcedunt. debet. n. diuinæ iustitię satisfieri, siue in sacramento, siue extra sacramentum peccatorum debita remittantur. quanquam nec omnino de thesauro siluerunt, vt statim dicemus. Sed testimonia ipsa videamus Tertullianus in libro ad Martyres c. 1. *Quam pacem,* inquit, *quidam in Ecclesia non habentes, à Martyribus in carcere exorare consueuerunt. & ideo eā etiā propterea in vobis habere, & fouere, & custodire debetis, vt si forte & alijs prestare possitis.*

S. Cyprianus lib. 3 epist. 15. quæ in editione Pameliana est epistola 11. scribit S. Martyribus, qui pacem dari lapsis petierant, eosque monet, vt cautè, & cum delectu lapsos commendent Episcopis. *Petitiones,* inquit, *& desideria vestra Episcopo seruent, & ad pacem vobis petētibus dandam maturum, & pacatum tempus expectent.* Et infrà: *Oro vos quibus possum precibus, vt Euangelij memores, & considerantes quæ & qualia in præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam solliciti in omnibus fuerint, vos quoque sollicite et cautè petentium desideria ponderetis, vtpotè amici Domini, & cum illo postmodum iudicaturi inspiciatis, & actum, & opera, & merita singulorum, ipsorum quoque delictorum genera, & qualitates cogitetis, ne si quid abrupte & indigne vel à vobis promissum, vel à nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat.* Idē in sermone de lapsis extremo: *Pænitenti,* inquit, *operanti, roganti pōt clementer ignoscere, potest in acceptum referre quicquid pro talibus et petierint Martyres, & fecerint sacerdotes.* Hęc ille. Nō est aūt credibile pęnitentes ambiuisse patrocinia Martyrum in carceribus constitutorum, quando integrā

A pęnitentiam peragere volebant: sed quando pacem, id est, absolutionem, & communicationem sibi dari cupiebant, non peracta integra pœnitentia proinde à Martyrib. petebāt, vt sibi ab Episcopis partē penitētię condonari, hoc est, Indulgentiam dari precarentur. Illud quoq; obseruandum est, Episcopos dare solitos Indulgētiam ad preces Martyrū, non solū vt Martyres honorarent, & ad consumandū martyriū accēderent; sed ēt quià videbant, merita Martyrum posse cōicari pęnitentib. & acceptari passiones eorū pro satisfactione, quæ lapsis pęnitentib. deerat. atq; ita vetus ēt Ecclesia ad thesaurū respiciebat cum Indulgentias daret. Id quod ex Tertulliano colligi pōt; qui posteaquā Hæreticus esse cœpit, in libro de pudicitia ca. 22. B negauit quod antea in lib. ad Martyres cōcesserat, posse videlicet ad preces Martyrū indulgeri lapsis recōciliationē. & rationē adfert, quia nō supersunt Martyribus satisfactiones, quas cū lapsis cōicare possint: *Sufficiat,* inquit, *Martyri propria delicta purgasse. Ingrati vel superbi est in alios quoq; spargere, quod pro magno fuerit consecutus.* & infra sic Martyrem alloquitur: *Si peccator es, quō oleū faculæ tuæ sufficere & tibi & mihi poterit.* Ex cuius verbis manifestè colligit᷑, Martyrū passiones applicari solitas illis, qui ad petitionē ipsorū Martyrū indulgentiā consequebantur. Nec ratio C Tertulliani solida est, cū iā ostenderimus plurimorū Martyrum passiones verè potuisse non solum ipsorū Martyrum, sed etiam aliorum hominum debita expiare, quod attinet ad reatum pœnæ temporalis.

Post illa tempora extant Cōcilia Ecclesiæ antiquissima, partim generalia, partim ēt diuersarū Prouinciarū, in quib. per Episcopos Indulgentiæ pęnitentib. conceduntur. Conciliū Nicęnum primū Canone 11. vel in alia editione 12. statuit, vt qui serio pęnitentiā agunt, possint Indulgentiā aliquam ab Episcopo obtinere. *Licebit,* inquit, *Episcopo de his aliquid humanius cogitare:* negligentiores autem iubet idem Conciliū, vt definitū tēpus pęnitentiæ omninò explere debeāt. Quid aūt hoc est, nisi priorib. aliquid, posterioribus nihil D indulgere? Similia habentur in Concilio Ancyrano can. 5. in Concilio Laodiceno can. 2 quorum alterū non diu ante Nicænum, alterū non diu post Nicænū celebratū fuit. Idem ēt docet S. Basilius in epistolis suis Canonicis quę habentur in Nomocanone Photij Can. 73. A tempore aūt S. Gregorij vsus Indulgētiarū vsq; adeo notus & perspicuus fuit, vt ne Aduersarij quidē id negare, nisi omnino impudenter valeāt. Nam S. Gregorium Indulgentias in dieb. stationum populo concessisse testantur grauissimi auctores. S. Thomas in 4. sent. d. 20. q. 1. ar. 3. quæstiun. 2. & qui eū præcessit Gulielmus Altisiodorensis lib. 4. Summæ Theologicę tract. 6 c 9. Leonē III. Pontificē ante an- E nos 800. Indulgētias cōcessisse, testis est S. Ludgerus in epistola de S. Suuiberto, quę extat apud Suriū tom. 2. post vitā S. Suuiberti à S. Marcellino descripta. Sic .n. loquitur in ea epistola S. Ludgerus c. 9. *Idem S. Leo Papa anno Dominicæ Incarnationis 803. cum magna solemnitate suorū Cardinaliū, Archiepiscoporū, Episcoporum, & Prælatorū ad Imperatorem Carolū in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore imperialiter cū suis susceptus, inter multa pietatis sua opera, instantia eiusdē Serenissimi Imperatoris & Regis, Aquisgrani in palatio dedicauit Ecclesiam perpetuæ Virginis Mariæ, donans eandem Ecclesiam multis Indulgentijs.* & infra: *Et Coloniæ Agrippinæ tam ad Sanctū Martinum, quàm*

in Capitolio altaria consecrauit. & multa alia Monasteria & altaria, ac cappellas per Alemaniam, & Galliam consecrauit; vbique multas Indulgentias conferendo, & infrà: *Obtulit idem S. Papa eidem Ecclesiæ speciales Indulgentias cunctis fidelibus celebrantibus festum S. Suniberti Episcopi, & ad diuina confluentibus*. Hæc ille. Sergium iuniorem Pontificem, qui sedit circa annum 844. concessisse Indulgentiam trium annorum, & trium quadragenarum, visitantibus Ecclesiam S. Martini in montibus in die festo eiusdem Ecclesiæ, cõstat ex memoria huius rei, quæ extat in marmore incisa literis antiquissimis in eadem Ecclesia, vt nulla fingi possit suspicio fraudis. Neque vllo modo credibile est, Leonem III. aut Sergium II. aut Gregorium Primum, cum viri Sanctissimi essent, ausos fuisse rem nouam instituere, quam à prædecessoribus non accepissent. & modus ipse loquendi, S. Ludgeri, & verba in marmore incisa iussu Sergij, apertè indicabit, rem solitam fuisse Indulgentiarum concessionem. Multa his similia de posterioribus Pontificibus, vt Gregorio VII. Alexandro III. & alijs referre possemus. sed Aduersarij nõ negãt, quin à posteriorib. Põtificib. Indulgẽtiæ cõcessæ fuerint. Tertio probatur eadẽ hæc potestas ex Cõcilijs Generalib. Ecclesiæ Catholicæ, in quibus Indulgentiæ conceduntur, vel probãtur, quod n. Cõcilia Generalia docent, id vniuersa Ecclesia docet. Habemus anno 1096. Concilium Claramontanum Generale teste S. Antonino 2. p. hist. tit. 16. cap. 1. §. 23. in quo Vrbanus II. Papa Indulgentiam plenariã tribuit ijs, qui ad sacrum bellum proficiscebantur. Paulo post, anno videlicet 1116. in Concilio Lateranensi Generali, & numerosissimo Paschalis II. Papa concessit Indulgentiam 40. dierum ijs, qui ad Concilium prædictum venerant, teste Abbate Vrspergensi, qui tunc viuebat, in chronico anni 1116. Rursus anno 1213. teste Abbate Vrspergensi Innocentius III. concessit Indulgentiam plenariam pro auxilio terræ Sanctæ, & simul indixit Concilium Generale Lateranense frequentissimum, quod celebratum est anno Domini 1215. atq; in eo de Indulgentijs quoq; actũ est, & emendati abusus, qui circa Indulgentias paulatim irrepserant, vt patet ex cap. Cum ex eo, de pœniten. & remiss. emendatio verò abusuum testatur rem esse antiquissimam, non enim irrepunt abusus, nisi in ijs rebus, quæ diu fuerunt in vsu. Similis emendatio legitur in Cõcilio Generali Lugdunensi vt habemus in Sexto, de pœnit. & remiss. cap. 1. & in Concilio Generali Viennensi, vt habemus in 2. Clementina, eodẽ titulo. In Concilio vero Constantiensi item Generali, non solum damnantur errores de Indulgentijs Ioannis VVicleffi, sess. 8. sed etiam in vltima sessione concedit Martinus V. Indulgentiam plenariam. Deniq; Tridẽtinum Concilium sess. 25. iterum probat vsum Indulgentiarum, & emendat abusus. Quamuis autẽ hoc argumentum ab auctoritate tot Generalium Conciliorum ab Hæreticis nostri temporis contemnatur: tñ re uera grauissimũ est argumẽtũ Nã Ariani quoq; nihili faciebãt Cõcilium Nicænũ, Nestoriani Ephesinũ primũ, Euthychiani Chalcedonẽse, & cæteri variorũ tẽporũ Cõcilia eorum Episcoporũ, à quibus damnabãtur, & tñ sp Ecclesia Catholica hũc morẽ seruauit, vt in Cõcilijs Hæreses dãnarẽtur, & vt S. Augustinus ad Ianuariũ scribit in epist. 118. semper fuit in Ecclesia plenariorũ Cõciliorũ saluberrima auctoritas.

Quarto probatur rõne petita ab ijs signis ex quib. internoscuntur Catholica dogmata ab Hæreticis. nam Catholicorũ dogmatũ hoc est propriũ, vt non inueniatur eorum origo, nisi ad Euangeliũ, vel Apostolos ascendamus. Hæresum aũt semper designari põt certus auctor, & locus, & tẽpus, in quo exoriri cœperũt. Iam verò nullus hactenus indicare potuit auctorem Indulgentiarũ, neq; locũ, vel tẽpus, quo prædicari cœperit. Omnes enim, qui de Indulgentijs mẽtionem faciunt, siue Doctores sint, siue Pontifices, siue etiã Concilia, ita de ijs loquũtur, vt de re vsitata, & recepta. Quare Martinus Kemnicius in quarta parte examinis pag. 329. fatetur originẽ Indulgentiarũ non satis fideliter in historijs notatã fuisse, & quod paulo post pag. 331. affirmat, Indulgẽtias cœpisse circa annũ Domini 1200. manifestè falsũ esse cõuincitur ex ijs, q̃ citauimus de Indulgentijs cõcessis à Paschali II. Vrbano II. Sergio II. & potissimum à Leone III. qui sedit anno Dñi 800. id est, quadringẽtis annis ante millesimũ ducẽtesimũ à Kemnicio notatũ. Initiũ autẽ Hæresis contra Indulgentias notissimũ est. Constat .n. non solũ ex Catholicis, sed etiã ex ipso Kemnicio pag. 379. primos fuisse Valdenses, qui doctrinam Ecclesiæ de Indulgentijs oppugnare cœperunt. Valdenses aũt quorum auctor Valdesius ciuis Lugdunensis fuit, à qua ciuitate Pauperes de Lugduno appellati sunt, constat mundo apparuisse circa annũ Domini 1170. ex Claudio Cussordio in libro contra Valdenses extremo. Ex quo etiam confutatur error Kemnicij de origine Indulgentiarum. Nam si Valdenses, qui Indulgentias oppugnabãt exorti sunt circa annum Domini 1170. quomodo fieri potest, vt Indulgentiæ ipsæ cœperint circa annum Domini 1200.

Quinto probatur ex diuinis testimonijs reuelationum & miraculorum. Nam S. Bernardus prædicauit multis in locis Indulgẽtias, quas Eugenius III. Papa concessit ijs, qui accepta Cruce ad bellum sacrũ Hierosolymitanum proficiscerentur, & prædicationẽ suam miraculis plurimis & maximis cõfirmauit, vt cognosci potest ex vita eius fideliter scripta lib. 3. ca. 4. & ex initio libri Secũdi de Cõsideratione eiusdẽ Bernardi. Sanctus quoq; Frãciscus diuina reuelatione Indulgẽtiam à Domino, & ab eius Vicario Romano Pontifice obtinuit pro Ecclesia sanctæ Mariæ de Angelis. de qua Indulgentia plura dicemus in 2. lib. c. vlt. ad quẽ locum Lectorem remittimus. S. Brigitta Vidua sanctissima, cuius reuelationes diligenter examinatæ, & approbatæ per viros doctissimos fuerũt, ab ipso Christo non semel admonita est de Indulgentijs maximis q̃ sunt Romæ. Vide li. 6. Reuelationũ c. 102. & 105.

Sexto & vltimo probatur ratione ducta à simili. Nam in omni bene instituta Republica pertinet ad Principem, vel Magistratum dispensatio communiũ bonorum, & rursus ad eosdem pertinet admittere satisfactionem vnius pro altero, si ita iudicent expedire vtilitati eiusdem Reipublicæ. Vt exempli gratia si Princeps aliquis debeat stipendia multa militibus, & rursum habeat in carceribus multos, qui ob fraudes fisci rationibus illatas, debeant pœnam luere vel in pecunia, vel in corpore, si forte milites illi ex direptis ciuitatibus locupletati, stipendijs non egeãt, eaque Reipublicæ condonent pro arbitrio Principis eroganda, certe poterit Princeps ob vtilitatem aliquam Reipublicæ ex militaribus illis stipendijs fisco suo pro debitis miserorum, qui carceribus detinentur, satisfacere, & miseros illos absoluere.

cere. At certum est, Episcopos, Principes esse populi Christiani, & Romanum Pontificem in vniuersa Ecclesia loco Christi Summum Magistratum gerere: nec minus est certum, extare in Ecclesia thesaurũ satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, quo ipsi non egent, & in communem fidelium vtilitatem erogari desiderant: denique certum est, multos esse fideles homines, & Dei filios, & amicos, qui tamen rea tu pœnæ temporali adhuc teneantur obstricti: cur igitur non poterunt Episcopi, ac potissimum Pontifex Maximus si rationabilis causa subsit, ex thesauro illo pro debitoribus satisfacere Deo, & nomine ipsius Dei, eandem satisfactionem pro debitoribus illis acce ptare, atque ea ratione Indulgentiam illis dare, eosq; à reatu pœnæ temporalis absoluere?

B Tertia Propositio, *Prælati Ecclesię dispensare possũt Christi passionem, tum per sacramenta, tum per Indulgentias, passiones vero sanctorum non nisi per Indulgentias.* Ratio est in promptu. Nam Christi passio, qua parte dispensatur pro iustificatione & reconciliatione peccatorum, non potest ab Ecclesiæ Prælatis dispẽsari nisi per Sacramenta. gratiam enim & gloriam (vt omnes Theologi fatentur) non potest donare extra sacramenta, nisi Deus potestate propria, & Christus per potestatem sibi communicatam à Deo, quam vocant excellentiæ. Qua parte autem eadem Christi passio dispensatur pro remissione pœnæ temporalis, potest & per sacramenta & extra sacramenta dispensari. Nam in sacramento Baptismi virtute passionis Christi remittitur omnis pœna siue temporalis, siue æterna: in sacramento verò pœnitentiæ remittitur semper pœna sempiterna, & pars aliqua pęnæ temporalis. Passiones verò Sanctorum per sacramenta dispensari non queunt. nunquam enim in sacramentis remittitur sine remissione culpę: culpę autem passionibus Sanctorum expiari non possunt. vt illud omittam, quod Sacramenta instrumẽta sunt passionis solius Christi, nec vllam vim habent à passionibus sanctorum, cum ipsi etiam Sancti per Christi Sacramenta sanctificati fuerint. Restat igitur, vt passiones Sanctorum, si vllo modo dispensari debeat extra sacramenta solum, idquè pro solutione solius reatus pœnæ temporalis dispensari debeant. Quod si passiones Sanctorum extra Sacramenta dispensentur, dubium esse non debet, quin etiam Christi passio pro solutione reatus pœnę temporalis extra sacramẽta dispensari possit. Atque hæc ad explicandam, & confirmandam veritatem in præsenti sufficiant. nam in sequenti capite ex obiectionum solutione veritas ipsa magis elucescet.

C

CAPVT IV.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam duorum capitum superiorum.

ADVERSVS ea quæ dicta sunt capite secundo & tertio multa obijciũtur ab Aduersarijs, quæ sunt breuiter diluenda. Omittam autem in præsentia Lutheri, & cæterorum Hæreticorum argumenta, tum quoniam ea simul omnia in secundo libro refellam; tum quia tam malè inter se cohærent, vt vix præ se ferant speciem vel vmbram argumenti. quo magis mirum est propter tam debiles & ineptas rationes potuisse tot populos ab antiqua fide deficere. Adferam igitur solum Durandi & Maironis obiectiones.

Prima Obiectio, Deus Pater Christi meritis, atque

A in primis acerbissimæ passioni eius & morti cumulatissimum præmium reddidit, vt Apostolus docet in epist. ad Philippenses cap. 2. cum ait, *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis; propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen.* Non igitur supersunt passiones aliquæ non remuneratæ, quæ in thesauro recondantur. Responsio. Christi passiones qua parte merita dici poterant actiones videlicet virtutum obedientiæ, patientiæ, humilitatis, ac potissimum charitatis, præmium aliquod habuerunt, gloriã corporis, vt nominis exaltationem, vt Apostolus scribit: sed qua parte satisfactiones erant, vt opera bona, & pœnalia, nullum omnino præmium in ipsa Christi persona sortitæ sunt, cum ipse nulla peccata propria haberet, pro quibus satisfacere teneretur. Itaque vniuersæ Christi afflictiones, vt rationem satisfactionis habent, superuacaneę ipsi fuerunt, & in thesauro iure continẽtur. quanquam neque integrum præmiũ Christus habuit laborum suorum, qua parte meritorij erant. Nam gloriam animæ essentialẽ sine meritis habuit in primo instanti conceptionis suæ, vt Theologi docent: & cũ ea merita infiniti precij essent, certe non fuit integrum eorum præmium sola corporis gloria, & nominis exaltatio. Quare Theologi rectè statuunt Christum meruisse de rigore iustitiæ gratiam & gloriam omnibus hominibus, etiamsi illi infiniti futuri fuissent.

Secunda Obiectio, Culpa lethalis est infiniti damni causa, quod ad se attinet, cum sit offensa Dei, qui est summum & infinitum bonum. igitur ad culpam lethalem tollendam, necessaria fuit infiniti precij satisfactio. Tota igitur Christi passio, quamuis infiniti meriti fuerit, in redemptione & expiatione culpę lethalis consumitur; ac per hoc nihil superest, quod pro expiãdis pęnis in thesauro reponatur. Respõsio. Si argumẽtum propositum aliquid efficeret, probaret vnicam solum culpam lethalẽ Christi passione deleri potuisse: & iam non solum pro tollendis pęnis, sed etiam pro tollendis plurimis culpis nihil in thesauro remansisse. sed non ita est: nam multæ culpæ, quarum vnaquæque sit offensio infinita, non requirunt ad sui expiationem multas infinitas satisfactiones: sed vna satisfactio vere infinita, qualis fuit quælibet Christi afflictio, sufficit ad expiandas omnes illas culpas, & pęnas pro eis debitas, nihil enim maius infinito dari potest. Quare verissime scripsit Innocentius VI in Constitutione, quæ incipit Vnigenitus; vnam sanguinis guttam Christi, propter vnionem ad Verbum, toti mundo reconciliando satis esse potuisse. Et cum Dominus Christus non vnam sanguinis guttam, sed totum sanguinem pro nobis fuderit, & ab ipsa conceptione vsque ad mortem ardentissima charitate grauissimos labores pertulerit, vt Deo Patri nos reconciliaret, proque culpis nostris diuinę iustitię satisfaceret, dubium esse non potest, quin semper supersit preciũ, idq; iustissimũ, quo debita nostra solui possint.

D

E

Tertia obiectio. Satisfactio Christi est infinita, vt iam dictum est: non igitur opus est, vt ad satisfactionẽ Christi adiungantur satisfactiones ex passionib. sanctorũ. Responsio. Non est quidẽ opus, vt adiungãtur passiones Sanctorũ passionib. Christi, quasi hæ per se non sufficiãt: Sed adiunguntur tñ, quia æquum est, vt passiones illæ coram Deo nõ sint inanes, præsertim cũ id sit tã gloriosum Christo, à quo manat omne bo-

A His enim duobus explicatis, in promptu erit vera ac propria Indulgentiæ definitio. Quod ad primum attinet, non defuere, qui Indulgentias nihil esse aliud voluerũt, nisi solutionem id est compensationem pœnarum ex thesauro meritorum Christi, ac Sanctorum depromptam & applicatam auctoritate Pontificis. Ita sensisse videntur Durandus in 4. dist. 20. q. 3. Paludanus ibidem q. 4. Sãctus Antoninus in p. parte Summæ Theologicæ, tit. 10. c. 3. Hadrianus VI. Pontifex in 4. sent. 9. de Indulgentijs. Siluester in Summa, Verbo, Indulgentia, num. 3. & videtur in eadem fuisse sententia Sanctus Thomas in 4. dist. 20. q. 1. ar. 3. ad 2. & 3. Cõtra verò Franciscus Maytones loco supra citato, contendit Indulgentias nihil esse, nisi iudiciariam B absolutionem. cui prima fronte fauere videntur exempla vetustissimorũ Conciliorum, in quib. videmus ab Episcopis absolui pœnitentes ab aliqua parte mulctę impositæ, nulla facta mentione thesauri spiritualis, vnde compensentur debita illa pœnarum.

Ceterum re tota diligentius considerata, posteriores Theologi definierunt vtrumque simul in Indulgentijs reperiri, absolutionem, & solutionem; neque veteres Theologos scholasticos negasse iudiciariam absolutionem, quamuis solutionis tantum fere meminerint, neque vetustissimos Patres negasse solutionem ex thesauro, licet solius absolutionis meminisse videantur. Ita docet Card. Caietanus, tract. 15. ad Iulium Medicem, cap. 6. Dominicus à Soto in 4. dist. 21. C q. 1. art. 2. Petrus à Soto lect. 2. de Indulgentijs, in institutione sacerdotum. Martinus Ledesmius in 2. partem 4. sententiarum, q. 38. ar. 1. & alij passim. & expresse idem docuerunt ex antiquis S. Bonauentura in 4. d. 20. p. 2. q. 5. sit igitur

Prima Propositio. *Indulgentia propriè est absolutio iudiciaria, annexam habens solutionem ex thesauro.* Probatur pars prior propositionis primo ex testimonijs scripturæ, in quibus fundari diximus Indulgentias, Nam illud Mat. 16. *Tibi dabo claues regni cęlorũ, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* & illud Matth. 18. *Quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo,* intelliguntur sine dubio de D potestate iudiciaria absoluendi. Secundo probatur ex testimonijs sacrorum Canonum. Siquidem Alexander III. Pontifex in epistola ad Episcopũ Cantuariẽsem, vt habemus cap. Quod autem consuluisti, de pœnit. & remiss. docet, neminem posse concedere Indulgentias nisi proprijs subditis; & rationem reddit quia non potest nisi proprius Iudex absoluere, vel ligare. quibus verbis Alexander satis aperte Indulgentiam absolutionem iudiciariam esse docuit. Sic etiam Martinus V. Pontifex in fine Concilij Constantiensis concedens Indulgentiam plenariam, dicit se absolutionem plenariam concedere. Gregorius VII. in multis epistolis Indulgentiã tribuẽs, vt plurimũ vtitur verbo absolutionis. Tertio probatur ratione. nam cur quæso pro defunctis nõ conceduntur Indulgentiæ nisi per E modum suffragij; certè nulla est ratio, vt suo loco demonstrabimus, nisi quia defuncti non possunt propriè iudicialiter absolui. ergo Indulgentia, quæ viuentibus simpliciter datur, absolutio iudiciaria est. Denique si non esset necessaria Iurisdictio ad Indulgentias concedendas, quicunque applicare vellet alteri satisfactionem suam, is dici posset Indulgentiam dare, quod tamen est omnino inauditum.

A Iam vero posterior propositionis nostrę pars, quod videlicet Indulgentiæ præter absolutionem contineãt applicationem thesauri, probari potest primum auctoritate Innocentij Sexti, qui in Extrauaganti, Vnigenitus, manifestè hoc docet. Deinde ratione, quoniam Prælati Ecclesiæ, & ipsi etiam Summi Pontifices non sunt absoluti Domini vt possint pro arbitrio, sine vlla compensatione condonare hominibus culpas, vel pœnas, quarum rei sunt in foro Dei. Sed sunt Iudices à Deo constituti, qui possunt quidem pro potestate sibi à Deo cõcessa remittere culpas & pœnas nomine Dei, sic tamen, vt iustitiæ satisfiat. & confirmatur à simili. nam cum sacerdotes in sacramento pœnitentiæ absoB luunt reos pęnitentes à culpis & ab aliqua parte pęnę temporalis, non id faciunt sine compensatione, sed applicant precium sanguinis Domini vt diuinæ iustitiæ satisfiat: Igitur eodem modo cum per Indulgẽtias, Prælati Ecclesiæ subditos suos absoluunt à pęnæ temporalis reatu, id faciunt applicando satisfactiones Christi, & Sanctorum. Generalis .n. est Apostoli sententia ad Heb. 9. *Sine sanguinis effusione non fit remissio.* Quare minus consideratè loquutus est Petrus Paludanus in 4. dist. 20. q. 4. cum ait, hoc interesse inter remissionem, quæ datur per sacramenta, & eam quæ datur per Indulgentias, quod prior sit omnino liberalis, posterior verò compensationem aliquam requirat.

Secunda Propositio, *Quãuis in Indulgentijs absolutio* C *cum solutione ordinariè coniungatur: posset tamen Summus Pontifex Indulgentiam concedere per solam solutionem, non tamen per solam absolutionem.* Quod per solam solutionem, certum est ex Indulgentijs quæ dantur pro defunctis. nam quemadmodum defunctis Indulgentiæ conceduntur per hoc solum, quod Summus Pontifex applicat ex thesauro quantum satis est ad compensandam pęnam, quã illi in Purgatorio luituri erant: sic etiam posset viuenti alicui applicare satisfactionem ex thesauro Ecclesiæ, & eo modo eum liberare à debito pœnæ, etiã si non propriè illum absolueret. Ceterum ista non esset Indulgentia eiusdem rationis cũ ea, quã ordinariè viuentib. tribuit. Quod autem non posit concedi Indulgentia per solam absoD lutionem sine applicatione thesauri, perspicuum est ex ijs quæ supra diximus.

CAPVT VI.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam capitis superioris.

SED aduersus ea, quę in his propositionibus continentur, pauca quædam obijci possunt, quæ breuiter dissoluenda sunt.

Prima Obiectio, Si posset Pontifex absoluere iudicialiter per Indulgentias à pœna temporali, posset, consequenter absoluere à pęna, quam aliquis in Purgatorio daturus esset; si cum reatu illius pœnę moreretur: at in pęnas Purgatorij non habet Pontifex aucto- E ritatem, igitur nõ potest eam tollere per suam absolutionem, sed solũ per applicationẽ thesauri, vt facit cũ Indulgentias pro defunctis concedit. Responsio. An summus Pontifex potestatem habeat in animas, quæ in Purgatorio degunt, postea videbimus. Sed in pęnã Purgatorij, immo ẽt in pęnã æternã Gehennę sine dubio potestatem habet, saltẽ consequẽter & indirectè, quia dum absoluit per sacramentum pęnitentiæ à culpa lethali, liberat consequenter hominẽ à debito pęnę

sempiternæ, & eodem modo dum per Indulgentias absoluit hominem à pœnitentia iniuncta, vel iniungenda, absoluit eundem consequenter à pœna Purgatorij quam is luiturus esset, si eam pœnitentiam non explevisset, vel ab ea absolutus nō fuisset. Sed hoc nō est habere potestatem in Purgatorium, vel in Gehennam, sed in homines fideles, qui rei sunt culpæ, vel pœnæ, Quare merito damnata fuit sententia Petri Oxomensis à Sixto IV. Pontifice, & Concilio Complutensi, qui docebat, non posse Summum Pontificem indulgere alicui vt viuenti in carne pœnam Purgatorij, & sola contritione deleri peccata quoad culpam & pœnam alterius vitæ, sine ordine ad claues. Vide si libet, condemnationem huius erroris apud Alphonsum de Castro in lib. aduersus hæreses, verbo, Cōfessio, vel in Summa Conciliorum in decretis Sixti IV. Pontificis.

Secunda obiectio, Per applicationem thesauri fit integra compensatio pro debito pœnæ temporalis, igitur supervacanea est absolutio iudicialis. Responsio. Argumentum non rectè concludit, quoniam Iudex nō tenetur dimittere reū alicuius pœnæ, et si iusta compensatio offeratur ab alio, præsertim si compensatio non sit eiusdem rationis: & ideo si Iudex admittat compensationē, & absoluat reum, verè dicitur gratiam illi præstare, vt exempli causa, si quis damnatus sit ad triremes, vel vt publicè virgis cædatur, & aliquis offerat pro illius rei liberatione magnam pecuniæ summā, certe non tenebitur Iudex acceptare pecunias, & reum liberare: sed si voluerit id facere, gratiam illi præstabit, atque eum absoluet. Itaque si propriè loqui velimus, non dicetur tollere obligationem ad pœnam is, qui compēsationem offert, sed is, qui admissa compensatione reum ab illa obligatione absoluit. Dat igitur verè Indulgentiam subditis suis Pontifex, quia nomine Dei, cuius vices in terris gerit, admittit compensationem ex thesauro depromptam, & ea admissa pœnitentes à reatu pœnæ tēporalis absoluit. Contra autem, defunctis non dicitur dare simpliciter Indulgentiam, sed per modum suffragij, quia non ipse, sed Deus accepiat compensationem pro defunctis, & eosdem defunctos absoluit: Pontifex autem solum offert ex thesauro iustam compensationem.

Tertia Obiectio. Absolutio iudicialis dari potest etiam inuito, vt patet de absolutione ab excommunicatione: sed Indulgentia inuito dari potest: igitur Indulgentia non est absolutio, sed mera solutio. Responsio. Non omnis absolutio dari potest inuito, sed ea sola, quæ non requirit necessario aliquā actionem, vel dispositionē in eo, cui dat. Itaq; absolutio sacramētalis, quia requirit contritionē, cōfessionē, & satisfactionē, non potest in inuitum conferri absolutio ab excommunicatione, alijsque censuris, quia non pendet necessario nisi à voluntate Prælati, potest in inuitum conferri. Porrò Indulgentia exigit in suscipiēte primum, vt sit in statu gratiæ, deinde vt faciat quæ præscribuntur in literis Indulgētiæ, visitet Basilicas, oret, ieiunet, eleemosinas faciat, quæ omnia sic à libero arbitrio pendent, vt ab inuito extorqueri nō possint. Quare Indulgentia, quamuis sit absolutio, non est mirum si in inuitum conferri nequeat.

Quarta obiectio. Absolutio requirit cognitionem causæ; sed Indulgentiæ sæpe dantur in communi omnibus, qui hoc aut illud egerint, non cognitis causis eorum, quibus indulgentiæ tribuuntur: non igitur Indulgentia iudicialis absolutio dicenda est. Responsio. Absolutio particularis, & absoluta, vt etiam condemnatio, quia feruntur secundum allegata & probata, sine dubio requirunt particularem & accuratam cognitionem causæ. At absolutio quædam generalis, & conditionata, non requirit cognitionem causæ, nisi generatim. prior absolutio dicitur sententia ab homine, posterior à iure. atque Indulgentiæ quidem, quæ dantur singulis pœnitentibus, quæ apud veteres vsitatissimæ erant, similes sunt priori absolutioni, & ideo tunc exigitur cognitio causæ in particulari: at verò quæ dantur omnibus generatim, & cum conditione certi operis faciendi, vt militandi aduersus Mahumethanos pro recuperanda Hierosolyma, similes sunt posteriori absolutioni, & propterea satis est generatim cognoscere iustam causam adesse talis Indulgentiæ concedendæ.

Quinta obiectio, Archiepiscopus ad totam Prouinciam Indulgentiam suam extendere potest, vt habetur cap. Nostro, de pœnit. & remiss. At non sunt propriè subditi Archiepiscopo omnes prouinciales, sed ij soli, qui ad eius diœcesim pertinēt: igitur Indulgētia non est absolutio propriè dicta, quæ iurisdictionem exigit. Respondeo. Non sunt quidem omnes prouinciales absolutè subditi Archiepiscopo, sed sunt tamen omnes subditi in certis casibus, quorum vnus est Indulgentiæ condonatio.

Postrema obiectio. Si Indulgentia esset iudicialis absolutio, non posset Summus Pontifex vllius Indulgentiæ particeps esse, cum se ipse iudicialiter absoluere nequeat, nec se, vel aliū superiorē habeat. At quis id videt absurdum, vt Summus Pontifex illis Indulgentijs frui nō possit, quæ sunt communes omnibus fidelibus. Quod idem argumentum fieri potest de Episcopis, quod attinet ad Indulgentias, quæ ab illis toti populo concedūtur. Responsio. Non defuerunt qui negauerint, summum Pontificem, aut Episcopos participes esse posse Indulgentiarum, quas ipsi cæteris in commune largiuntur. Certe Archidiaconus in cap. Indulgentiæ, de pœnit. & remiss. in Sexto, ita docet: atque in eandem sententiam paucos alios citat Siluester in Summa, Verbo, Indulgentia, nu. 5 1. Contra tamē sentiunt omnes alij, tum Theologi, vt Sanctus Thomas, Durandus, Richardus, & alij, in 4. dist. 20. & Sanctus dist. 3 1. tum Iuris Canonici interpretes, in ca. Nostro, de pœnit. & remiss. & in ca. Indulgentiæ, eodem in Sexto. Quibus accedit Nauarrus, in tractatu de Iubileo, notab 20. nu. 9 1. Quamuis autem hæc sententia communis verissima sit, & omnino consentanea rationi, tamen argumentum contrarium non facilè soluitur. Illa enim principia certissima sunt, neminem posse ligari, vel solui, nisi à superiore; & neminem sui ipsius superiorē esse: unde etiam fit, vt nemo se in sacramento pœnitentiæ absoluere vnquam sit ausus. Posset igitur fortasse dici summum Pōtificem & Episcopos erga alios vti absolutione, erga se vero solutione duntaxat. Posset item dici, non posse quidem Pontificem immediatè seipsum absoluere per Indulgentiam, sed posse per alium id facere, cui ipse potestatem tribuat. cur enim possit Confessario suo facultatem dare, vt se à peccatis absoluat, quod omnes admittunt, & non possit eidem potestatem facere, vt sibi Indulgentiam conferat? Certe hæc responsio probabilis visa est Cardinali

dinali Caietano tract. 15. cap. 5. & ante eum Richardo in 4. dist. 20. ar. 4. q. 3. in solutione argumenti. Quãuis enim Indulgentia non pertineat ad sacramentum pœnitẽtiæ, pertinet tñ ad forũ interius, & pœnitẽtiale, in quo summus Pontifex põt se alteri subijcere, q̃ in se ministerio clauiũ vtatur. Põt et postremo & optime dici, posse Pontificem indirectè participem fieri Indulgentię à se vel à Prædecessore generatim propositæ, etiamsi nolit vti opere Confessarij; sed solum ea præstare, quæ ab alijs exiguntur ad Indulgentiam consequendam, quoniam vt rectè ait S. Thomas in 4. d. 20. q. 1. ar. 5. q. 4. ad vlt. non potest quidem Pontifex se ipse directè absoluere, sed potest vti ijs rebus quas ipse alijs ex iurisdictione cõcessit. Tales autem sunt Indulgentiæ, ad quas ipse percipiendas accedit, non vt Pastor, sed vt vnus de grege, subiectus clauibus Ecclesiæ, ac per hoc indirectè, & per accidens subiectus sibi. Addit Dominicus à Soto loco citato, hanc ipsam subiectionem indirectam non esse etiam coactiuam, quoniã absolutio quæ datur in indulgentia, non est quasi sententia personalis ab homine lata neq; etiam quasi lata à iure, & coactiua: sed quasi lata à iure cõmuni, & non continens coactionem, sed remissionem cum conditione talis operis faciendi.

CAP. VII.

A quo vinculo per Indulgentias soluamur, vel absoluamur.

CVM demonstratũ sit Indulgentiã esse absolutionẽ cũ annexa solutione: sequitur, vt explicemus, à quo vinculo nos Indulgentia soluat, vel absoluat. sic n. constabit, quæ sit propria ratio, definitio ac natura Indulgentię. Sciendũ igitur est; duplex esse vinculum, siue debitum, siue reatum peccati, alterum culpę, alterum pœnæ. Rursus autem reatum pœnæ iterum esse duplicem, alterum pœnæ naturalis, quæ consequitur originale peccatum, qualis est morbus, mors, ignorantia, concupiscentia, & similes. alterum pœnæ personalis, quæ consequitur peccatum actuale, qualis fuit pestis immissa in populum ob peccatũ Dauidis. Rursus, reatum pœnæ personalis, alterum pertinere ad forum externum, alterum ad internum. Rursum reatum pœnæ debitæ in foro interno, siue pœnitentiali, alterum esse pœnæ iniunctæ, alterum iniungendæ. Deniq; reatũ eiusdem pœnæ siue iniunctæ, siue iniungendæ, vel esse debitum, vt satisfiat soli Ecclesiæ, vel vt satisfiat etiam Deo. His diuisionibus expositis, propositiones more solito adijciendæ sunt.

Prima propositio, *Per Indulgentias non absoluimur nec soluimur à reatu culpæ vllius, id est, nec lethalis, nec venialis.* Et quidem de culpa lethali nulla dubitatio esse potest, nam cum ea tolli non possit sine infusione gratiæ, & gratia non infundatur ministerio humano nisi per Sacramenta, pro comperto habendũ est, eam per Indulgentias non posse tolli. De veniali autẽ videtur quidem Petrus Paludanus in 4. dist. 20. q. 4. existimare, tolli eam per Indulgentiam: sed longe probabilior est aliorum communis sententia, per Indulgentias non tolli nisi reatum pęnæ temporalis, qui remanet culpa dimissa. Siquidem Indulgẽtia supplet locum satisfactionis pœnitentialis, & ideo dicitur ab

A Innocentio, c. Cum ex eo, de pœnit. & remiss. eneruare pœnitentialem satisfactionem, cum est Indulgentia indiscreta. Præterea, cum Pontifices Indulgentias cõcedunt, sæpè declarant se condonare pœnitentiam iniunctam, sæpè etiam dicunt, se largiri certum numerum annorum, vel dierum Indulgentiæ, quæ nullo modo ad peccata venialia, sed ad solas pœnas accõmodari possunt. Itaque si quando in literis Indulgentiarum legatur concedi absolutionem à culpa, & pœna: intelligendum est id propterea dici, quod Indulgentia coniungitur ordinariè cum confessione sacramentali, & facit, vt qui per Sacramentum pœnitentiæ fuit absolutus à culpa, per Indulgentiam absoluatur à pœna. Pari ratione, cum dicunt Pontifices, se per

B Indulgentias absoluere pœnitentes à peccatis, vel cõdonare omnia peccata, vel dimidiam, aut tertiã partem peccatorum, semper loquuntur de peccatis quoad pœnam, non quoad culpam, quæ ante Indulgentiam remissa esse creditur.

Secunda propositio, *Per Indulgentias non liberamur à pœnis naturalibus*; In hac omnes auctores conueniunt. constat enim definitum esse à Deo, vt pęnæ illæ naturales non tollantur, nisi cum natura ipsa mutabitur, id est, cum per resurrectionem mortale hoc induet immortalitatem, 1. Cor. 15. & cum adoptionẽ filiorum Dei perfectam consequemur, redemptionẽ videlicet corporis nostri Rom. 8.

C Tertia propositio, *Nec pœnas, quæ in foro externo, & contentioso, siue Ecclesiastico siue seculari infliguntur, Indulgentię tollere possunt.*

Docet hoc Sanctus Thomas in 4. d. 20. q. 1. art. 5. quæstiuncula 2. nec dissentiunt alij scriptores: siquidem pœnæ fori externi propter bonum Reipublicæ infliguntur, vt facinorosi deterreantur à peccatis, & probi homines securitate fruantur. Pręterea, Indulgentiæ non conceduntur, nisi pœnitentibus, & Deo reconciliatis: pœnæ autem illæ fori externi infliguntur maxime pertinacibus & rebellibus. Denique Indulgentiæ, vt dictum est locum obtinent satisfactionis pœnitentialis: quare non aliam pœnam tollunt, nisi quam debemus in foro secreto, & pœnitentiali.

D Quarta propositio, *Indulgentiæ liberant homines à reatu pœnæ non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo.* Hæc propositio negabatur olim à nonnullis, quorum sententiam referunt, & refellunt Theologi veteres, Sanctus Thomas in 4 d. 20. q. 1. art. 3. & alij. Eadem hoc tempore negatur à Luthero, Caluino, cęterisquè sectarijs, qui docent Indulgẽtiam apud veteres non fuisse aliud, nisi relaxationem mulctæ, quam Ecclesia ipsa imperauerat, non vt per eam satisfieret Deo, sed exempli & disciplinę causa, vt omnes intelligerent, illum, qui eiusmodi pœnam luebat, verè resipuisse. Et quidem aduersus Catholicos in hac re minus rectè sentientes, probatur nostra propo-

E sitio his argumentis, Primo quoniam si solum deberet Ecclesiæ satisfieri, siue tolli præceptũ agendæ pœnitentiæ ab Ecclesia positum, non esset opus thesauro meritorum Christi, & sanctorum. Secundo non esset vtilis, sed noxia Indulgentia, & Ecclesia filios suos in re maxime graui decipere videretur, liberaret enim eos à pœnã huius vitæ mitissima; & remitteret ad pœnam atrocissimam Purgatorij. Tertio non possent concedi Indulgentiæ pro defunctis; quippe, qui non ligantur iam Ecclesię præceptis, neque aut ipsi

disciplinæ.

disciplina Indigent, aut alijs exemplo esse possunt.

Quarto multi fideles Indulgentias percepturi, confitentur sacerdotibus peccata, & satisfactionem iniunctam explent: interdum etiam Pontifices in literis Indulgentiarum præscribunt, vt sacerdotes iniungant pęnitentias salutares ijs, qui Indulgentiam consequi desiderant, igitur & populi, qui suscipiunt Indulgentias, & Pontifices, qui eas tribuunt, eius sententię se esse testantur, vt Indulgentię potissimum prosint ad pęnam Purgatorij expiandam. Denique hoc significare videntur verba illa, de vera indulgentia, quæ addi solent cum Indulgentię in sacello Pontificio promulgantur. vera enim Indulgentia dicitur, quæ reatum pęnę non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo verè tollit.

Iam verò aduersus Hęreticos non est cur multum laboremus in hac re comprobanda. Ipsi enim propterea negant Indulgentijs tolli reatum pœnę coram Deo, quoniam existimant, post remissionem culpæ nullum superesse reatū pęnę coram Deo, nullaq; opus esse vera satisfactione. & quia negare nō possunt, apud veteres extare plurima testimonia pęnarū, quę pęnitentibus iniungebantur, vel relaxabantur, ideo docent, eas pęnas infligi solitas exempli, & disciplinę causa. Ceterum hęc omnia satis copiose tractauimus in quarto libro de pœnitentia, vbi etiam omnia argumenta diluimus, quæ à Luthero, Philippo, & Caluino in medium allata fuerunt. Ne tamen hoc loco nihil omnino dixisse videamur, probare possumus Indulgentias valere ad relaxandam pęnam etiam coram Deo, primo ex verbis Christi sæpe citatis Matth. 16. *Quodcunque solueris super terram erit solutum & in cælo.* & Matth. 18. *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo:* quorsum enim additur, & in cœlo, si non soluitur vinculum nisi humanum? Secundo ex Patribus, qui passim affirmāt, per iniunctas vel sponte assumptas pœnas, satisfieri Deo. Tertullianus in libo de pœnitentia loquens de ijs, qui dum agunt pœnitentiam redeunt ad peccata, ita inquit, *Qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, Diabolo per aliam pœnitentiæ pęnitentiam satisfaciet.* Sanctus Cyprianus in serm. 5. de lapsis, *Dominus,* inquit, *orandus est, Dominus nostra satisfactione placandus.* Sanctus Pacianus in Parænesi ad pœnitentiam: *In quantum,* inquit, *pœnę vestrę non peperceritis, in tantum vobis Deus parcet:* Sanctus Augustinus homil. 50. ex libro quinquaginta homiliarum cap. 11. *Veniat,* inquit, *ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claues ministrantur, accipiat satisfactionis suæ modum, & id agat, quod non solum illi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum.* & cap. 15. *Non sufficit,* inquit, *mores in melius mutare, nisi etiam de ijs, quæ facta sunt satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.* Petrus Damiani in serm. 2. de Sancto Andrea: *Ne tibi,* inquit, *blandiaris, si grauiter peccanti leuior pœnitentia à mansueto, vel dissimulante dictatur, cū in purgatorijs ignibus perficiendum sit, quicquid hic minus feceris.*

Ex his testimonijs manifestè colligimus, per iniunctas pœnitentias satisfieri Deo, ac per hoc Indulgentias quæ ab eiusmodi pœnitentijs absoluunt, expiare pœnæ temporalis reatum etiam coram Deo. Multa possent alia testimonia veterum adduci, sed non sunt omnia vbique repetenda. Tertio Probatur ratione ducta à simili. pœnitentiæ siquidem à Sacerdotibus impositæ, & ea quę sponte assumuntur, sunt omnino similes, constant enim ex ijsdem rebus, oratione videlicet, ieiunijs, & eleemosynis, & ad eundem finem tendunt, & aliæ alias iuuant, immo Sacerdotes cum pœnitentias imponunt, hortantur pœnitentes, vt ipsi etiam sponte assumant alias, cum credibile sit, impositas non esse æquales criminibus. Et Cyprianus dicat in serm. de lapsis, *pœnitentia crimine minor non sit.* quod idem alij Patres docent. Certum autem est, per pœnitentias sponte assumptas satisfieri Deo, vt perspicuum est ex eo quod occultæ esse solent, iuxta illud Ps. 6. *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Igitur & pœnitētię à Sacerdotibus non solum exempli, vel disciplinę causa, sed etiam ad satisfacendum Deo imponi solebant. Pręterea, pœnitentię pro occultis criminibus occultè iniungebantur, sicut & ipsa confessio secreta esse debebat, vt patet ex epistola sancti Leonis I. ad Episcopos Campaniæ: non igitur semper iniungebantur exempli, vel disciplinę causa. Denique omnia argumenta, quibus in primo libro de Purgatorio demonstrauimus post hanc vitam extare loca pœnalia, in quibus exerceantur animę illorum, qui dùm viuerent, pro suis peccatis non integre satisfecerunt Deo: probant etiam Indulgentias liberare homines à reatu pęnę non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo. Nam nec ipsi Lutherani Indulgentias negarent, si Purgatoriū crederent. Est tn̄ hoc loco animaduertendum, Indulgentias quę conceduntur in hac vita immediatè, & principaliter liberare à debito pęnę subeundę in hac vita, mediatè verò, & quasi secundariò à debito pœnę subeundę in Purgatorio. quemadmodum enim pœna Purgatorij succedit pęnæ, quæ non est in hac vita integrè expiata: sic etiam Indulgētia liberans à debito totius pœnæ temporalis, quę in hac vita persoluenda fuisset: consequenter liberat à pęna Purgatorij, quę illi fortè successisset.

Quinta propositio, *Cum in forma Indulgentiæ palam exprimitur concedi remissionem pœnitentiæ iniunctæ: non intelligitur concedi remissio nisi eius pęnitentię quam sacerdos in sacramento confessionis iniunxit.* Est hæc propositio aduersus nonnullos, qui per iniunctā pœnitentiam intelligi volunt omnem omnino pœnitentiam, quoniam, vt ipsi existimant, omnis pęnitentia peccatis debita, iniuncta dici potest, vel à sacerdote, vel à canone pœnitentiali, vel certe à Deo. Ita docuit quidam Thomas Elysius in Clypeo piorum Catholicorum q. 44. art. 7. sed contra sentiunt plerique omnes viri docti, vt Thomas Caietanus tract. 15. c. 7. Dominicus à Soto in 4. d. 21. q. 2. art. 2. concl. 3. Martinus Ledesmius in 3. sentent. parte 2. q. 27. art. 2. Nauarrus in tract. de Iubileo, & Indulgentijs, notab. 11. num. 12. Antonius Cordubensis de Indulg. quæst. 9. propos. 3. Siluester verbo, Indulgentia, quæst. 8. nu. 12. & quæst. 10. num. 11. Gabriel in Supplemento, libro 4. sentent. distinct. 41. quæstione 3. articulo 2. propos. 10. ac prætereа Petrus Paludanus, Hadrianus, Petrus à Soto, & alij nominandi in sequenti propositione. Et certe res non videtur esse dubia. Nam pœnitentia non dicitur propriè iniungi nisi à sacerdote, qui in particulari obligat præcepto suo pœnitentem

tem ad certa opera pœnalia peragenda. Canones enim pœnitentiales exprimunt quidem generatim, quę pœnitentia quibus peccatis conueniat, sed quoniam non satis est ad iustam pœnitentiam imponendam scire quid congruat peccato secundum se, nisi simul attendantur variæ circunstantiæ, maximè circa personam pœnitentis, ideo non potest à Canone pœnitentiali pœnitentia absolute iniungi; neque vllus tenetur ad eam pœnitentiam subeundam, quæ notatur in Canone pœnitentiali, nisi ab aliquo Iudice iniungatur. Pari ratione Deus non dicitur propriè iniungere pœnitentiam, sed exigere eam, quę sequitur ex natura rei, ad peccati grauitatem. Accedit præterea, quod cum Indulgentię concessio secūdum iura sit res odiosa, quippe quæ relaxat pœnitentiæ rigorem, vt rectè docet & probat Nauarrus in tractatu de iubileo notab. 9. num. 9. non debent extendi verba literarum Pontificiarum ad pœnitentias iniunctas largo modo, & impropriè, sed restringi ad iniunctas propriè, quales non sunt nisi eæ, quæ à sacerdotibus in sacramento pœnitentiæ iniunguntur. Quę enim definiuntur in cannonibus, vel exiguntur, non possunt dici iniuncta, nisi largo modo, & impropriè.

Sexta conclusio, *Cum non sit mentio iniunctarum penitentiarum, sed absolutè conceduntur Indulgentiæ: intelligendum est, condonari omnes pęnitentias, siue in iunctæ sint, siue iniungi potuerint.* Hæc propositio est aduersus graues auctores, Alexandrum Alensem in Summa Theologica parte quarta. q. 23, memb. 2. Durandum, & Paludanum in quartum senten. dist. 20. q. 4. Hadrianum VI. in quartum sentent. quęst. de Indulgentijs. §. Sed ex hoc petes vlterius. Petrum à Soto. lect. 2. de Indulgentijs prope finem. & Card. Caietanum tract. 15. cap. 7. qui docent, Indulgentias nunquam dari, nisi de iniunctis. Sed tamen habemus nostræ sententiæ patronos alios auctores nec pauciores, nec minus graues, Sanctum Thomam in 4. distinct. 20. quæst. 1. art. 3. Ioannem Maiorem in quartum distinct. 20. quæst. 2. §. dubitatur, Siluestrum verbo Indulgentia quæst. 2. num. 1. Dominicum à Soto in quartum distinct. 21. quæst. 1. artic. 1. Michaelem Medinam disput. 4. de Indulgen. Ledesmium in 2. p. 4. quæst. 27. art. 3. Antonium Corduben. quęst. 9. de Indulg. Nauarrum tract. de Iubileo notab. 11. num. 18. & ex veteribus Canonistis Panormitanum, & Ioan. Andream in cap. Quod autem, de pœnit. & rem. Denique fatetur Caietanus hanc esse cummunē sententiam, nec immeritò. nam illi quoque, quos pro ipso citauimus, excepto Petro à Soto, non tam apertè loquuntur, vt certum sit eos eiusdem esse sententiæ, quamuis in eam propendere videantur. Probatur igitur nostra propositio, primo ex constitutione in Extrauagante Bonifacij VIII. quæ incipit, Antiquorum in qua legimus, Indulgentiam datam esse plenam, largiorem, & plenissimam. At certe si non concederetur Indulgentia, nisi de iniunctis pęnitentijs, satis fuisset dicere concedi plenam, siue plenariam. Quid igitur sibi vult plenior & plenissima? Adde quod auctor Glossæ in hanc Extrauagantem scribit, Bonifacium de hac re interrogatum respondisse, per plenissimam Indulgentiam se intellexisse illam omnem Indulgentiam, ad quam se claues Ecclesiæ possunt extendere, non potest autem dubitari, vt etiam Caietanus, & Petrus à Soto fatentur, quin claues Ecclesiæ ad indul-

A gendas pœnitentias non iniunctas, sed tamen debitas in iudicio Dei possint extendi. Adde præterea, quod Paludanus loco notato testatur, ab eodem Bonifacio fuisse prohibitum Pœnitentiarium, ne confitentibus peccata anno illo Iubilęi satisfactiones iniungeret. Non igitur dubitari potest, quin Pontifex Bonifacius Indulgentias de non iniunctis dare voluerit. Simile est, quod de Pio V. Pontifice Maximo & optimo testatur Bartholomeus ab Angelo, in libro Italico, qui inscribitur *Consolatione de pœnitenti*, libro 1. cap. 4. pag. 13. scribit enim hic auctor, Pium V. priuatim interrogatum, affirmasse, indulgentias absolutè pronunciatas, non restringi ad pœnitentias iniunctas, sed extendi etiam ad non iniunctas. Et quamuis duo isti B Pontifices non ediderint publicam huius quæstionis explicationem per rescriptum aliquod Pontificium: tamen non est leuis momenti tantorum virorum etiā priuata sententia. Secundo probatur ex consuetudine nostrorum temporum. nunc enim vix vnquam iniunguntur pœnitentiæ multorum annorum, & tamē Pontifices, qui hoc non ignorāt, adhuc promulgant Indulgentias septem, vel decem annorum, atque alias similes, igitur non volunt Pontifices, hoc saltem tempore, Indulgentias restringere ad pœnitentias iniunctas, sed extendunt etiam ad eas, quæ merito iniungi possent si pœnitentiæ crimininibus ęquales iniungerentur: Præterea, vt supra diximus, hoc tempore qui C se parant ad Indulgentias consequendas, confiteri solent peccata sacerdoti, & iniunctam satisfactionem implere: non igitur existimant, sibi tantum iniunctas pœnitentias condonari, sed alias longe maiores: quod si hæc populorum existimatio non esset vera, manifeste falleretur populus, & huius deceptionis causa in Prælatos Ecclesię referri posset. Denique in literis Indulgentiarum aliquando ponitur, vt sacerdotes imponant salutares pœnitentias ijs qui Indulgentias cōsequuturi sunt; non igitur Indulgentia earum literarum ad iniunctas pœnitentias, sed ad non iniunctas pertinet. neque enim Pontifices relaxare intendunt pœnitentias illas salutares, quas iubent imponi.

D

CAP. VIII.

Soluuntur argumenta contraria.

ADVERSVS doctrinam capitis superioris non desunt obiectiones vel calumniæ Lutheranorum: sed eas in librum sequentem differre maluimus. Hoc autem loco solum diluemus argumenta, quæ fieri solent aduersus postremam propositionem capitis superioris.

Prima obiectio. In iure Canonico additur particula de iniunctis, cum de Indulgentiis concedendis E agitur: igitur ea particula subintelligi debet, etiam cū non exprimitur. debet enim Indulgentiarum concessio semper explicari ad formam iuris. Id quod expresse testatur forma Indulgentiarum, quæ in sacello Pontificio promulgantur. dicuntur enim dari Indulgentiæ secundum formam Ecclesiæ consuetam. Responsio. Additur quidem nonnunquam ea particula, de iniunctis, in iure Canonico: sed sæpe etiam nō additur. proinde nihil efficit hoc argumentum. porrò sæpe non addi eam particulam facile demonstrari potest.

potest. nam in Extrauaganti Antiquorum; In extrauaganti, Voigenitus, in Extrauagāti, Quemadmodū; de pęnit. & remiss. nunquā illius particulę fit mentio, Innocentius III. in Bulla expeditionis pro terra sancta recuperanda, quæ habetur in tomis Conciliorū post Concilium Lateranense, concedit plenariam Indulgentiam sine vlla mentione pœnitentiæ iniunctę. Gregorius VII. Pontifex in epistola ad Monachos Massilienses, & in alijs passim Indulgentias absolutè concedit. Denique Sergius iunior ante annos ferme 800. vt supra notauimus, Indulgentiam dedit trium annorum, & trium quadragenarum, sine vlla adiunctione de iniunctis, vel non iniunctis pœnitentijs. Ex quo intelligimus per formam Ecclesiæ consuetam non significari Indulgentiam de iniunctis, sed alia, quę in suscipiendis Indulgentijs semper obseruantur, vt videlicet qui eas suscipit, si peccatorum lethalium conscientiam habeat, cor contritum gerat, cum proposito confitendi suo tempore eadem peccata sacerdoti; prætcrea preces fundat pro Ecclesia, pro summo Pontifice, pro alijs rebus in formâ Indulgentiarum expressis; denique illa omnia perficiat, quæ pro assequenda Indulgentia præscribuntur.

Secunda obiectio. Non dicuntur propriè remitti, nisi debita: nemo aūt debitor est pœnitentiæ agendæ trib. vel septem, vel plurib. certi numeri annis, nisi ea pęnitentia à sacerdote sibi fuerit iniuncta: igitur cū Indulgentiæ remittunt tres, vel septem, vel plures annos pœnitentiæ, de iniunctis intelligendæ sunt, etiam si forte nomen, iniunctæ, tacitum fuerit. Responsio, fateor equidem, formam condonandi certum numerum annorum, vel dierum, vel quadragenarum pœnitentiæ ex antiquo vsu relictam esse. nam ideo certus numerus annorum, vel dierum in Indulgentijs exprimebatur, quia certus etiam numerus annorum, vel dierum pœnitentibus iniungebatur, vt eo tempore se in bonis operibus laboriosis, & pœnalibus exercerent. Ceterum hoc tempore non iniungitur quidem pœnitentia tam seuera, tamen vere debitores sunt qui peccata grauia commiserunt, pęnitentię agendę multis vel annis, vel diebus, & ideo per Indulgentias remittuntur hoc tempore pœnitentiæ certorum annorum, vel dierum, id est, remittitur debitum pœnę cui, satisfecissent, si tot annis, vel diebus pœnitentiam egissent.

Tertia obiectio, Innocentius III. in Concilio Lateranensi, vt habemus cap. Cum ex eo, de pœnit. & remiss. restringit Episcoporum potestatē in Indulgentijs conferendis ad condonationē vnius anni de iniūctis pęnitentijs. At si Indulgentiæ secundum iura dari possent tam de iniunctis, quàm de nō iniunctis; Pontifex restringens solum Indulgentias de iniunctis, inane decretum fecisset, voluit enim resecare Indulgentias superfluas, & indiscretas, per quas satisfactio pęnitentialis vt ipse loquitur, eneruatur. non autem recenset, si possent Indulgentię dari de non iniunctis, de quibus ipse nihil decreuit. Quod si respondeas, Pontificem dum resecauit superfluas Indulgētias de iniunctis pœnitentijs, censeri maiore ratione resecasse Indulgentias de non iniunctis: contra obijcietur, quod grauiores sint pœnitentiæ iniunctæ, quā non iniunctæ, quia illæ obstringunt coram Deo & Ecclesia, istæ autem coram Deo tantum: & cum tollantur grauiora, non censentur sublata etiam leuiora.

A ra. Responsio. Primum dici posset, iniunctas pœnitentias esse grauiores aliquando & secūdum quid; non iniunctas autem vt plurimum, & simpliciter, potest enim accidere, vt alicui pœnitentia iniungatur nō quidem integra & æqualis, sed tñ eiusmodi, vt plus pęnæ per eam expietur, quā expiandum relinquatur: tñ vt plurimum longe plus est, quod expiandum restat per non iniunctas pœnitentias, quam quod expiatur per iniunctas. pari ratione tanto minus est obstringi corā Deo, & coram Ecclesia ad agendam pęnitentiā iniunctam leuissimam, & forte vnius horæ, quam obstringi coram solo Deo ad perferendum cruciatum acerrimum multorum annorum: vt illud dici possit grauius secundum quid, hoc autem grauius simpliciter. B Quare qui restringit Indulgentias de pœnitentijs iniunctis, iure censetur restringere etiam Indulgentias de non iniunctis, si reuera modum ponere voluit Indulgentijs. Deinde responderi potest breuius & facilius: in decreto Innocentij duas restrictiones contineri, vnam quo ad tempus, vt non liceat Episcopis excedere vnum annum in Indulgentijs condonandis: alteram, quoad genus, siue qualitatem, vt nō liceat eisdem Indulgentias concedere absolute, sed solum de iniunctis pœnitentijs, per hoc enim omnia quæ possunt fieri, argumenta cessant. Est autē in hoc loco obseruandum, quod quamuis non teneat ut qui Indulgentias percipit, iniunctam pęnitentiam explere, C nisi forte Indulgentia minor sit quam debitum ipsius, aut impletio pęnitentiæ iniunctæ sit vna ex cōditionibus expressis in literis Pontificijs pro Indulgentia obtinenda: tamen hortandi, ac monendi sunt pęnitentes, vt iniunctam pęnitentiam diligenter deuoteque perficiant; tum quia pęnitentia illa medicinalis, tum quia meritoria erit, tum quia fieri potest, vt Indulgentia, quam se percepturum sperat, ob aliquod impedimentum non vere percipiat. de qua re vide Sanctum Thomam in 4. dist. 20. q. 1. art. 3. q. 2. ad 4. Panormitanum in cap. Quod autem, de pęnitent. & remiss. Gabrielem in supplemento 4. d. 45 quæst. 3. art. 2. propositione 11. Angelum in Summa, verbo, Indulgentia, num. 1. Siluestrum, verbo eo- D dem, q. 9. num. 23. & Anton. Cordub. q. 10. de Indulgen. coroll. 4.

Ex his quæ hactenus dicta sunt colligi potest integra Indulgentiæ definitio, quæ talis erit; Indulgentia est absolutio iudicialis a reatu pęnæ Deo debitæ in foro pęnitentiario, extra Sacramentum data per applicationem satisfactionum, quæ thesauro Ecclesiæ continentur. Quod si quis definitionem extendere velit ad Indulgentias, quæ pro defunctis accipiūtur, quæ sunt Indulgentiæ per modum suffragij, non simpliciter, & absolutè; mutare poterit illud initium, est absolutio iudicialis à reatu, &c. & dicere, Est remissio pęnę, &c. Porro Caietani definitio, In- E dulgentia est absolutio à pęna iniuncta in foro pęnitentiæ, quæ habetur tract. 15. cap. 2. partim videtur redundās, propter verbum iniuncta, partim deficiens, propter omissam mentionem thesauri. Definitio Dominici à Soto in 4. dist. 21. q. 1. art. 1. Indulgentia est relaxatio pœnę peccato debitæ, quæ extra Sacramentum fit; nimium est diminuta, cum neque explicet, an Indulgentia sit propriè absolutio, neque doceat à qua pœna hominem liberet, neque thesauri mentionem faciat.

CAPVT

CAP. IX.

De varietate Indulgentiarum.

EXPLICVIMVS hactenus de Indulgentijs, an sint, & quid sint: nunc quales sint paucis expediemus. Nihil enim aliud circa Indulgentiarum qualitatem quæri posse video, nisi quæ sit Indulgentiarum varietas. Inuenio autem Indulgentias quinq; modis consueuisse concedi. Interdum enim conceditur aliquot dies, vel anni Indulgentiarum. Interdum quadragenę dierum; Interdū tertia vel quarta, vel alia peccatorum pars. Interdum Indulgentia plenaria. Interdū Indulgentia plena, plenior, & plenissima in forma Iubilæi. & rursus hæc omnia vel conceduntur in vita, vel in articulo mortis; & deniq; vel sūt Indulgentiæ temporariæ, vel perpetuę. Et quidem Indulgentia tot dierum, vel annorum, secundum veriorē sententiam, significat remissionem pœnitentiæ, quæ peragenda fuisset tot diebus, vel annis, secundum Ecclesiæ ritum. Constat enim ex Tertulliano in libro de pœnitentia, & apertius ex Concilio Triburiensi can. 54. & ex lib. 19. Burchardi, pœnitentibus multa fuisse imperata, multa etiam interdicta, vt exempli gratia imperabatur ieiunium feria 2. 4. & 6. interdicebatur vsus balnei, equitationis, vxoris etiam interdum, potissimum sacræ communionis.

Indulgentia quadragenæ significat remissionem pœnitentiæ, quæ quadraginta continuatis diebus in ieiunijs, alijsque laboriosis operibus agenda fuisset. Quæ quadragena, quando imperabatur acrior, ita vt solo pane & aqua contenti esse deberent, qui eam peragebant, carena dici solebat, quod videlicet carentiam omnium fere ciborum contineret. eiusmodi carenam præmitti solitam ante septennem pœnitentiam, testantur Concilium Triburiense, & Burchardus locis notatis. Porrò cum Indulgentia condonat aliquam partem, vt tertiam vel quartam peccatorum, nihil significatur aliud, nisi remitti pœnitentiam, quæ pro tanta parte pœnæ peccatis debitæ expianda necessaria fuisset. Indulgentia vero plenaria totum pœnæ reatum tollit, qui post culpam remissam forte remansit. Denique Indulgentia plenior vel plenissima etiam in Iubilæo, re vera non differt à plenaria simpliciter & absolute concessa. neque solida est illa quorundam distinctio, quod plena referatur ad solam pœnam peccatis mortalibus debitam; plenior addat remissionem pœnæ debitam peccatis venialibus, plenissima adiungat absolutionem non solum à pœna, sed etiam à culpa, saltem veniali. Posset tamen fieri vt Bonifacius VIII. qui in Extrauaganti Antiquorum, primus vsus est illis vocibus, Indulgentiam plenam, largiorem, & plenissimam; retulerit plenam ad remissionem totius pœnitentiæ iniunctæ, pleniorem, siue largiorem ad remissionem totius pœnitentiæ, quæ secundum Canones iniungi debuisset; plenissimam, ad remissionem totius pœnitentiæ, quæ à diuino iudicio posset exigi. Vide de hac tota re Ioannem de Turrecremata in commentario distinctionis primæ de pœnitentia, super illud, Item in Leuitico, quæst. 4. Nauarrum in tract. de Iubilæo notab. 9. & 31. & Antonium Cordubensem quæst. 32. de Indulgentijs.

A. Existit autem hoc loco dubitatio, cum Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum huius vitæ respondeat in Purgatorio relaxatio pœnæ totidem dierum vel annorum. Et quidem omnes conueniunt, cum per Indulgentias condonantur pœnitentiæ aliquot dierum, vel annorum, consequenter etiam remitti pęnam Purgatorij, quæ pœnitentiæ condonatæ respondet: sed vtrum pœnitentia vnius diei, vel vnius anni in hac vita tantum reatus pœnæ coram Deo expiare valeat quantum expiaret vnus dies, vel annus in Purgatorio exactus, quæstio est. Nam Dominicus à Soto in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 1. contendit pœnā Purgatorij tanto esse acriorem pœnis huius vitæ, vt B vnus dies in Purgatorio exactus multo amplius de reatu pœnæ peccatis debitæ detrahat, quam multi anni vitæ præsentis in pœnitentia seuerissime agenda consumpti. ex quo ipse colligit, neminem quantumuis insignem peccatorem in Purgatorio pęnā daturū ad viginti annos, & fortasse ad decem vel pauciores. Sed communis sententia contrarium docet, vt videre est apud Paludanum in 4. dist. 20. q. 4. Hadrianum in tract. de Indulg. §. Petet fortasse. Nauarrum de Iubilæo notab. 11. num. 22. Cordubensem quęst. 32. de Indulg. proposit. 3. & alios quos citat Siluester in Summa, verbo Indulg. num. 8. Quamuis enim pœna Purgatorij sit acrior omnibus pœnis, quas in hac vita experti summus, vt docent Sancti Patres, Augu- C stinus in Psal. 37. Gregorius in Psalmum tertium pęnitentialem, Beda in eundem Psalmum, Anselmus in commētario capitis tertij prioris Epistolæ ad Corinth. & Bernardus in serm. de obitu Humberti Monachi; tamen ad expiandum reatum pœnæ efficacior est pœna voluntaria huius vitæ, quam pœna acrior Purgatorij, quoniam hoc est tempus misericordiæ, illud iustitiæ. Itaque in hac vita non est debitum vllum pœnæ tam grande, quod non possit vno die, vel etiam vna hora per martyrium omnino dissolui; pro quo tamen soluendo in Purgatorio vix multi anni sufficerent. sic enim loquitur sanctus Cyprianus lib. 4. epist. 2. *Aliud est longo tempore pro* D *peccatis cruciatum emendari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse.* Quod idem vehementissima contritione dici potest, de qua re multa extant exempla in historijs. sed illud vnum hoc loco sufficiet, quod se præsente contigisse narrat Io. Climacus in libro suo de scala Paradisi, gra. 4 scribit enim, latronem quendam omni genere scelerum coopertum tanto ardore animi peccata sua publice patefecisse, vt reuelatum sit sanctis aliquibus viris ea omnia continuo illa satisfactione purgata fuisse atque deleta. Constat præterea ex venerabili Beda lib. 5. historiæ Anglicanæ cap. 13. alijsquè probatis auctoribus, plurimas animas in purgatorio vsque ad diem Iudicij, id est, per multas annorum centurias cru- E ciandas: cum tamen nulla sit multitudo, vel grauitas peccatorum, quæ non possit in hac vita per pœnitentiam deleri non solum quo ad culpam, sed etiam quo ad pęnam. Denique legimus in auctoribus grauissimis viros aliquos sanctos ob vnum solum peccatum non paruo tempore in Purgatorio cruciatos, vt patet de Paschasio Card. Romano apud Sanctum Gregorium lib. 4. Dialogorum cap. 40. & de Seuerino Coloniensi Episcopo apud Sanctum Petrum Damiani in epist. de miraculis sui temporis ad Desiderium

rium

rium, & de sancta quadam Virgine apud Grego- A rium Turonicum lib. de gloria Confessorum cap. 5. In præsenti autem vita eiusmodi peccata leui ac breui pœnitentia dilui potuissent. Sed contra obijci potest, quod aliqui homines rei sunt pœnę luendæ multis annorum millibus; quod probatur ex Indulgentijs, quæ interdum continent condonationem pœnitentiæ quindecim, vel viginti millium annorum: at si longiori tempore reatus pœnæ expiatur in Purgatorio, & non potius tempore longe, ac longe breuiore, quam in hac vita, sequitur omnino multa peccata post diem Iudicij inexpiata mansura. Responsio. Non desunt, qui negent Indulgentias illas, quę continent condonationem pœnitentiæ multorum B millium annorum esse à Pontificib. datas, & à Quæstuarijs confictas dicant. Ita sentiunt Io. Gerson in tract. de absolutione Sacramentali, & Dominicus à Soto in 4. d. 21 q. 2. ar. 1. Pontifices. n. nō solebant Indulgentias concedere nisi tot annorum, quot annorum pœnitentiæ iniungebantur: pœnitentiæ verò non solebant iniungi nisi vnius, duorum, trium, quinque, septem, decem, viginti annorum, aut ad summum per totam vitam, quæ vltra centum annos porrigi nō solet. Sed quicquid de hoc sit, non videtur negandū, posse aliquos reos fieri pœnitentiæ agendæ secundum Canones per spacium aliquot millium annorum; Nam si peccatis lethalibus singulis debetur secundū Canones pęnitentia trium vel septem annorum; quis C enumeret annos pœnitentiæ, qui secundum canones præscribi deberent ijs, qui consuetudinem habent peierandi, vel blasphemandi ad singula prope momenta, & frequentissime homicidia, furta, sacrilegia, adulteria perpetrāt, ac deniq; vt legimus in libro Iob. cap. 15. *Bibunt quasi aquam iniquitatem?* atque huc sine dubio respexerunt summi Pontifices, si qui sunt, qui reuera Indulgentias dederint decem, vel viginti millium annorum. Sed quemadmodum in hac vita pœnitentia multorum annorum potest vna hora persolui, si pœnitentes temporis diuturnitatem vehemētia charitatis, & extensionem pœnitentiæ intensione compensent: sic etiam fieri potest, vt in Purgatorio D diutius quidem crucientur quam in hac vita, qui cum tam ingenti debito decesserint: tamen ibi quoq; acerbitatis vehementia, faciat, vt debitum viginti milliū annorum, annis trecentis, vel quadringentis expiari queat.

Iam vero de alia varietate, qua dicebamus, Indulgentias concedi in vita, vel in mortis articulo: nonnulla quæstio esse potest, quid intelligendum sit per mortis articulum. Sed responsio facilis est; nam si in literis Pontificijs exprimatur mortis articulus verus, tunc sine dubio non assequitur Indulgentiam illam, nisi qui re uera paulo post acceptā absolutionē moritur. Si vero non exprimatur, sed generatim dicatur, In mortis articulo, tum sententia communior E est Indulgentiam obtineri etiam in mortis articulo præsumpto, quamuis reuera mors non sequatur. An autem qui Indulgentiam consequutus est in mortis articulo præsumpto, possit rursus eandem assequi cum iterum veniet ad mortis articulum, Doctores dissentiunt, sed istæ quæstiones vt plurimum ex inspectione literarum dissolui possunt. Vide Nauarrum de Iubilæo notab. 30. num. 3. 4. & 5. & Cordubensem. q. 39. de Indulg.

A Restat vltima varietas de Indulgentijs tēporarijs, vel perpetuis. Dicuntur enim temporariæ, quæ conceduntur definito spacio temporum, quo Indulgentia percipi potest, vt cum definiuntur vigintiquatuor horæ, vel vna, aut altera hebdomada, vel integer annus, vt in Iubilæis. Perpetuæ vero dicuntur, quæ sunt alligatæ certis locis, vt Ecclesijs, vel altaribus, vel etiam rebus mobilibus, vt Rosarijs, vel Granis benedictis, sine vlla temporis determinatione, quales fuerunt, quas concesserunt Leo III. & Sergius II. vt annotauimus supra cap. 3.

CAPVT X.

B

Vtilem esse Indulgentiam omni hominum generi.

IAM verò de vtilitate Indulgentiæ breuiter disserendum est, vt ad illam etiam quæstionem respondeamus, Propter quid; siue cuius rei gratia Indulgentia detur vel accipiatur. Sed de causa, cur Indulgentia detur, disputandum erit paulo post, cum explicabimus quid requiratur in eo, qui Indulgentiam concedit. ostendimus enim requiri duo; auctoritatem legitimam, & causam piam. Nunc solum de causa, cur Indulgentiæ quærantur, & accipiuntur; dicen- C dum est. Et quidem, dubitari non potest, quin potissima causa sit remissio pœnæ temporalis. hic enim est fructus, hæc præcipua vtilitas Indulgentiæ. de qua re id solum quæri potest, an sit vtilis omnium hominum generi remissio pœnę temporalis. Lutherus enim præter alios errores suos, id etiam docuit, Indulgentias non esse vtiles nisi publicis & scelestissimis peccatoribus, vt perspicuum est ex assert. art. 58. Sed apud Catholicos res certissima est, Indulgentias omnibus esse vtiles, & ab ijs etiam, qui perfectioni dant operam, recte quæri, & suscipi posse. Nam omnibus vtile est liberari ab ijs rebus, quæ retardare possunt adeptionem summi boni, talis autem est rea- D tus pœnæ temporalis, cum quo si quis ex hac vita migrauerit, non poterit continuo pertingere ad vitam æternam, sed expiare debebit eum reatum in *locis purgatorij*. Præterea, Indulgentiæ non solum expediūt ab impedimento iam dicto, sed ēt contra nō impediūt ullum bonum meritum, aut vllum maius bonum; neq; enim prohibentur, qui suscipiunt Indulgentias, operam dare ieiunijs, eleemosynis, precibus, alijsque operibus bonis. Quare nulla ratio est, cur non sint dicendę vtiles, & salutares omni hominum generi. Sed obijciunt aliqui, Perfectorum hominum non est fugere pœnas, sed eas potius quęrere, tum ob exercitium patientię, tum ob imitationem Christi patientis. *Christus enim passus est pro nobis, relinquens* E *nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.* 1. Petri 2. Responsio. Perfectorum est non fugere pœnas, quę iuuant ad promerendum Deum, & promouent ad salutem citius acquirendam, quale est Martyrium, & alię pœnę sponte susceptę, atque ad eiusmodi pœnas libenter perferendas Sanctus Petrus adhortatur. Est tñ perfectorum fugere debitum pœnæ, cum per illud impediantur & retardentur, vt diximus, ab ingressu patrię cœlestis. Immo propterea quęrunt pœnas huius uitę, & seueram pœnitentiam agunt,

agunt ; vt liberentur a reatu illo ; & non cogantur A post mortem diutius in Purgatorio pœnas dare. Quare libentissimè propter eandem causã suscipiunt Indulgentias , vt tanto facilius à reatu illo expediantur.

Objiciunt rursus, Indulgentia non est opus meritorium , sed solum satisfactorium , non igitur vtilis est Perfectis , qui modica , vel nulla satisfactione indigent. Responsio, Indulgentia per se non est meritoria , sed satisfactoria : tamen meritoria etiam esse potest ratione operis iniuncti. si quis enim ex charitate Dei Iniuncta opera exequatur, ieiunia, eleemosynas , preces , & similia , sine dubio per hęc opera ex charitate facta meritum non exiguum sibi parabit. B ipsa quoque susceptio Indulgentiæ meritoria erit , si quis eam ex amore Dei suscipiat , ut expeditus reatu illo pœnę liberius ad ipsum Deum videndum, & perpetuo laudandum euolare possit. Et quamuis viri perfecti modica satisfactione egeant, tamen rari sunt, qui non aliqua egeant, ac per hoc non sint illis etiam vtiles Indulgentiæ.

Denique objiciunt ex communi sententia vtilius esse pro se proprijs operibus satisfacere , quam alienã satisfactionem quærere ; Responsio, Vtilius quidem est, & tutius pro se satisfacere ; quam Indulgentias quærere , sed vtroque vtilius est illud facere , & istud non omittere : & hoc est, quod boni auctores consulunt , vt qui suscipiunt Indulgentiam , non cessent à C pœnitentiæ fructibus producendis , qui meritorij , & medicinales plerumque esse solent, & vtilius est, duobus pedibus iter facere, quam vno tantum.

Præter hanc vtilitatem sunt etiam alię adiunctæ, quando in forma Iubilæi Indulgentiæ publicantur. nam & datur facultas eligendi Confessarium , ex approbatis tamen, iuxta decretum Concilij Tridentini sess. 23. cap. 15. nam alioqui non iudicantur idonei confessarij, & Summus Pontifex in Iubilæis non permittit facultatem non idoneos eligendi. Item datur auctoritas confessarijs absoluendi à multis casib. reseruatis , multisq; censuris Ecclesiasticis , necnon vota nonnulla in alia pia opera commutandi , atque alia D id genus , quæ notissima sunt , Sed existunt hoc loco dubitationes duæ.

Prima , Si quis tempore Iubilæi absolutionem à reseruatis accipiat , & postea tamen negligat ea perficere , quæ ad Indulgentiam consequendam necessaria sunt , an absolutio illa rata sit. Responsio communis est , ratam esse , quoniam absolutio non pendet à futura conditione , neque pendere potest.

Altera dubitatio . Si quis spe futuri Iubilæi in peccatum reseruatum sponte incidat , an ab eo peccato possit absolui? Respondent aliqui, non posse, in quibus est Sanctus Antoninus 1. par. tit. decimo capite tertio §. ... Sed alij contra sentiunt, vt Nauarrus in tract. de Iubilæo, Notab. 34. nu. 4 & 6. Cordubensis quęst. 37. de Indulg. propositione tertia, & alij.

CAPVT XI.

Quis possit Indulgentias concedere.

SEQVITVR nunc, vt explicemus, quid requiratur ad hoc vt Indulgentia rata sit, tum ex parte cōcedẽtis, tum ex parte suscipientis. Et quidem ex parte concedentis duo requiri videntur, auctoritas legitima, & causa iusta : ex parte suscipientis alia duo , status gratiæ , & exequutio operis iniuncti. De quibus ordine dicendum erit. Principio igitur auctoritatem requiri extra controuersiam est, nam absoluere, vel ligare non potest, nisi is , qui iurisdictionem habet; Indulgentias autem dare , absoluere est , vt supra demōstrauimus ex cap. Quod autem, de pœnit. & remiss. Præterea, distribuere bona communia non potest nisi Magistratus , vel Princeps , cui bonorum communiũ administratio , & dispensatio credita est : Indulgentiæ verò præter absolutionem, continent etiam applicationem thesauri spiritualis vt ostendimus loco notato. Porrò hæc auctoritas potissimum residet in Summo Pontifice , ac propterea potest ipse Indulgentias etiam plenarias omnibus fidelibus elargiri . De qua re nulla dissentio est. Nam constat Apostolo Petro, cui Summus Pontifex succedit , propriè dictum esse à Domino Matth. 16. *Quodcunque solueris, &c.* Deinde constat ex Iure Canonico , cap. Cum ex eo , de pœnit. & remiss. in Summo Pontifice ad Indulgentias concedendas esse plenitudinem potestatis. Deniq; constat, re ipsa frequentissimè summos Pōtifices Indulgentias plenarias concessisse.

De Episcopis , ac Metropolitanis res est etiam extra controuersiam , posse illos in sua diœcesi , istos in sua Prouincia Indulgentias tribuere : sic tamen , vt Indulgentiam vnius anni In die Dedicationis Ecclesiæ vel quadraginta dierum alijs temporibus, de iniũctis pœnitentijs non excedant. Ita enim habemus cap. Cum ex eo , & cap. Nostro , de pœnit. & remiss. & cap. Indulgentiæ , eodem in 6. Nec minus certum est , non requiri potestatem ordinis , sed solam potestatem Iurisdictionis ad Indulgentias concedendas. Proinde poterit Pontifex Maximus , vel Episcopus Indulgentias concedere , etiam si nondum sit sacris Ordinibus insignitus , vt docet Sanctus Thomas in 4. dist. 20. q. 1. art. 4. quæstiuncula 2. Neque amittitur hæc potestas per peccatum lethale , vt idem Sanctus Thomas docet in eodem art. 4. quæstiuncula 4.

De legatis Apostolicis , posse eos concedere ex commissione speciali , vel generali summi Pontificis Indulgentias in oĩ loco, ad quem suę legationes se extendũt, nemo dubitat. Summum Pœnitentiarium, posse concedere centum dies Indulgentiæ testatur Petrus Paludanus in quarto, dist. 20. quæst. 4. artic. 2. quod E idem de alijs Cardinalib. testatur Nauarrus in tract. de Iubilęo, Notab. 31. nu. 17. quãuis id magis consuetudine, quã lege nitatur. Atque hæc quidem videntur esse certa, & rata. Nunc de ijs, quę dubia sunt breuiter disseremus. Primum igitur De Concilio Generali quęri potest, an possit plenarias Indulgentias dare. id enim affirmant Felinus , in serm. de Indulgent. num. 28. Dominicus à Soto in 4. dist. 21. q. 1. art. 4. Nauarrus de Iubilæo , Notab. 31. num. 2. & Cordubensis quæst. 12. de Indulgent. proposit. 8. Quamuis autem

neminem legerim, qui expresse doceat Concilium Generale non posse id facere: tamen videntur hoc sentire omnes alij auctores, qui scribunt ad solum Pontificem summum spectare potestatem concedendi plenarias Indulgentias, & de Concilio Generali nihil dicunt. Et sane verissima mihi esse videtur posterior hæc sententia. Nam nullum huius rei exemplum habemus, nisi Concilij Basileensis sess. 24: quod Concilium eo tempore Schismaticum erat, neque eius decreta, & multo minus exempla certam fidem faciunt. Concilium autem Constantiense sess. 17. prope finem, Indulgentias concedit non plenarias, sed solum centum, vel quadraginta dierum; quod rectè poterat facere, cum in eo Concilio essent multi non solum Episcopi, & Archiepiscopi, sed et Cardinales. Præterea primus qui docuit à Concilio Generali cōcedi posse plenarias Indulgentias, & quem Felinus alijquè sequuti sunt, Panormitanus fuit in serm. habito in Synodo Basileensi, vt Felinus refert. Quid autem mirum si Panormitanus hoc docuit in eo loco, vbi Concilium supra Papam esse clamabant omnes? Postremo Concilium Generale, secluso Papa, non habet Papalem auctoritatem, nec formaliter, nec eminenter, nec vllo alio modo, vt rectissimè Caietanus docet, & probat tract. 1. de auctoritate Papæ, & Concilij cap. 11, & 12. & tract. 2. cap. 6. & nos etiam docuimus, & probauimus in lib. 2. de Concilijs cap. 16. Non igitur potest Concilium secluso Papa, ea facere, quæ propriè ad Summum Pontificem pertinēt, sed ea solum, ad quæ se extendit Episcopalis auctoritas. Constat autem non posse Episcopos, etiam multos simul coniunctos Indulgentiam dare, nisi vnius anni, vel quadraginta dierum, vt expressè habetur cap. Cum ex eo, de pœnit. & remiss. & Cap. Indulgētiæ, eodem in 6.

Altera dubitatio est de iure, quo Episcopi possunt Indulgentias elargiri. Aliqui enim existimant, Episcopos iure diuino id posse, alij negant. Sed hæc quæstio ex alia pendet, verùm Iurisdictionem Episcopi accipiant à Deo immediatè; an verò per summum Pontificem. Quam quæstionem nos explicuimus in lib. 4. de summo Pontifice cap. 23. & duobus sequentibus, neque est cur hoc loco eadem repetamus. Igitur iuxta ea, quæ loco notato diximus existimamus Episcopos à Summo Pontifice iurisdictionem omnē, ac per hoc potestatem Indulgentias cōferēdi accipere. cuius rei argumentum est etiam, quod videamus à summo Pōtifice restrictam & limitatam Episcopis hanc potestatem fuisse; neque dubium est, quin ab eodem penitus tolli, vel etiam augeri & extēdi possit. Quod si adeo immediatè illam haberēt, posset quidem Summus Pontifex interdicere illis vsum eius potestatis, tamen si obstinate ea vti vellent, non posset Summus Pontifex impedire, quominus ratum esset, quod illi fecissent. quemadmodum cum Pōtifex alicui Episcopo interdicit, ne vtatur facultate, quā habet à Deo, conferendi Sacramentum Confirmationis vel Ordinis; peccat quidem Episcopus non obtēperans Pontifici Maximo, tamen collatio illa Sacramēti Confirmationis, vel Ordinis rata est: neq; videtur posse reddi vlla ratio, cur possit Summus Pontifex efficere, vt Indulgentia ab Episcopo concessa nō sit rata, & non possit idem efficere de collatione Sacramēti Confirmationis, vel Ordinis, nisi quia priorem pote-

A statem habent Episcopi à Pontifice posteriorē à Deo.

Tertia Quæstio est de Abbatibus, Parochis, alijsq; Sacerdotibus, an possint Indulgentias tribuere. Nam Abbates iurisdictionem habent in suos Monachos non secus ac Episcopi in populum. Solent etiam tum Abbates, tum alij ordinum Religiosorum Præpositi communicare cum alijs merita, & satisfactiones suorum ordinum: quod nihil esse videtur aliud, nisi Indulgentias quasdam tribuere. Denique Angelus in Summa, verbo, Indulgētia, num. 5. & Bartholomeus Fumus in Summa, Verbo, Indulg. num. 2. docent omnes Parochos, aliosquè Sacerdotes, qui ius habent cōfessiones audiendi, posse in ipso Sacramento confes-B sionis Indulgentias concedere, remittendo id quod superest expiandum, quando minor pœnitentia iniūgitur, quam vt sufficiat ad totam pœnam peccatis debitam exhauriendam. & adducunt pro hac sententia Innocentium in commen. cap. Cum ex eo, de pœnit. & remiss. Panormitanum in cap. Sicut dignū, de homic. volunt. & alios Iuris Canonici Interpretes. At sententia communis contrarium docet, nullos omnino Sacerdotes Episcopis inferiores posse iure communi tribuere Indulgentias, sed solum ex commissione Pontificis Maximi, vel Episcoporum. Nam extat expressus textus iuris cap. Accedentibus, de excess. Prælatorum, vbi habetur, non licere Abbatibus, neque alijs quibuscunque inferioris ordinis, quā C Episcopalis Indulgentias concedere.

Præterea Sanctus Thomas in 4. d. 20. q. 1. art. 4. quæstiuncula 1. pulchrè docet, nullos esse absolutè Prælatos, nisi Episcopos, ipsi enim sunt Rectores integri populi, & quasi Reges in paruo Regno, atque ita præsunt hominibus omnium ordinum, ætatum, sexuum, conditionum; Abbates autem sunt quasi Patres vnius familiæ, ac domus, & præsunt solis Monachis. Parochi quoque non præsunt, nisi vni paræciæ quasi vni familiæ. potestas autem di-D spensandi thesaurum Ecclesię non conuenit nisi veris Prælatis, qui sunt Principes populi Dei. Quare tum ipsi Abbates, tum Parochi, alijque omnes siue clerici, siue laici, siue Regulares, siue seculares aliquo modo subijciuntur Episcopo, & ideo participes fieri possunt Indulgentiæ ab Episcopo in commune propositę, vt docet Paludanus in 4. dist. 20. q. 4. art. 3. concl. prima, sicut etiam tenentur, licet alias Regulares vt plurimum sint exempti, dies festos ab Episcopo toti ciuitati indictos obseruare. Verum tamen est, quod si opus iniunctum ab Episcopo pro Indulgentia consequenda, non possit impleri a Regularibus absque Præpositi facultate, tenentur eam facultatem à Præ-E posito petere, si velint Indulgentię participes fieri, non .n. debet regularis obseruantia propter assequēdas Indulgentias violari, vel relaxari, vt monet S. Thomas in 4. d. 20. q. 1. ar. 5. quęstiun. 2. Neq; his repugnat cōmunicatio illa meritorum, vel satisfactionū, quas Prępositi ordinum Religiosorum bene merentibus de ipso ordine concedere solēt. Illa .n. communicatio nō est Indulgentia, vt perspicuum est, tum quia non absoluit a pęnitentia iniūcta à Sacerdote in Sacramento pęnitentiæ, tum quia non communicat merita, vel satisfactiones iam præteritas, cum illæ si superfluæ fuerunt, in thesauro reconditæ sint; sed solum futuras post illam communicationem: tū quia ista cōmunicatio magna ex parte prodest per modum impetrationis,

trationis, quod nō conuenit Indulgentijs. orant enim religiosi assidue pro sua Congregatione, pro amicis & benefactoribus, & pro alijs, vel personis, vel necessitatibus ad intentionem Præpositorum. Neque Innocentius, aut Panormitanus ab Angelo, & Bartholomeo allegati loquuntur de Indulgentijs, sed solùm dicunt, posse Parochum, & alios Confessarios iniungere pęnitentiam minorem, quam Canones pręscribant, si eis videatur ita esse faciēdum iustis de causis. Sed hoc non est dare Indulgentiam, quia quod minus illi iniungunt, expiandum erit, vel in hac vita per opera pœnalia sponte assumpta, vel in Purgatorio. Vide Siluestrum verbo Indulgētia num. 12. Cordubensem de Indulgent. q. 13. & Nauarrum de Iubilæo Notab. 31. num. 9.

CAP. XII.

An requiratur causa iusta, vt Indulgentia sit rata.

DISSERVIMVS de auctoritate, nunc de causa disserendū est. Nam hæc duo requiri diximus, vt Indulgentia rite concedatur. Ac vt seiungamus certa ab incertis. Conuenit primo inter omnes scriptores, sine iusta causa ratam esse Indulgentiæ concessionem, quo ad ea, quæ pendent ex solo iure Ecclesiastico, qualia sunt priuilegia eligendi confessarium, qui possit etiam à reseruatis peccatis absoluere, & alia id genus. docet Nauarrus de Iubilæo, Notab. 15. num. 12. & Dominicus à Soto in 4. d. 21. q. 2. art. 2. concl. 2. & ratio est, quoniam cum Summus Pontifex dispensat in iure Ecclesiastico, dispensatio est rata, etiamsi non adsit causa iusta. Satis enim est, si constet, eum voluisse dispensare, cum id totum ab eius arbitrio & voluntate dependeat.

Secundo conuenit inter omnes, sine iusta causa, Indulgentiam non esse ratam, quod attinet ad expiandum reatum pœnæ coram Deo, vel in hac vita, vel in alia. Docent Sanctus Thomas, S. Bonauentura, Durandus, Gabriel, & alij, in 4. d. 20. & recentiores omnes. Ratio vero est, quoniam hæc pœna expianda est iure diuino, non potest autem summus Pontifex sine iusta causa dispensare in ijs, quæ aliquo modo pertinent ad ius diuinum, quoniam minister Dei est, non dominus. Id quod etiam videmus accidere in dispensatione iuramenti, & voti: relaxat enim obligationem nomine Dei, quando causam habet eiusmodi, vt credibile sit id placiturum Domino. Quod si pro arbitrio, sine vlla iusta causa dispenset, Deus non habet ratam dispensationem. Præterea summus Pontifex non solum non est supra ius diuinum, vt possit illud pro arbitrio tollere, sed neque est dominus, sed dispensator thesauri spiritualis. dispensator autem fidelis, & prudens esse debet, alioqui non dispensator, sed dissipator dicendus erit. Quare Clemens VI. in Extrauaganti, Vnigenitus, cum scribit, summum Pontificem posse thesaurum spiritualem dispensare, addit, iustis ex causis. & post finem Concilij Constantiensis in Constitutione Martini V. interrogari iubentur suspecti de fide, an credant, Summum Pontificem Indulgentiam iustis de causis posse concedere. & semper in literis Indulgentiarum exprimitur causa, cur Indulgentię concedantur. Deniq; cur dicuntur in Concilio Lateranensi Generali sub Innocētio III. Indulgentiæ quædam non solum indiscretæ, sed ēt superfluæ, nisi quia otiosæ, inanes, & irritæ sunt? de quibus recte dici potest illud Sancti Cypriani serm. de lapsis, Irrita pax, perniciosa dantibus, & nihil accipientibus profutura.

Tertio conuenit inter omnes, ad iustam causam non requiri, vt opus iniunctum sit in se ita satisfactorium, vt plane compenset debitum pœnę, quod remittitur per Indulgentiam: tunc enim Indulgentia non esset remissio, sed commutatio, vel redemptio. Quæstio igitur in eo solum versatur, an ad iustam causam requiratur proportio aliqua operis iniuncti cum Indulgentia, ita vt pro maiori Indulgentia maior causa requiratur, an vero possit pro opere minimo dari Indulgentia maxima. De qua re duæ sunt opiniones: prior est eorum qui docent, non requiri proportionē vllam, sed satis esse, si causa sit pia; id est modo non concedatur Indulgentia pro opere malo, vel pro opere merè temporali, aut pro opere vano, & nihil ad diuinam gloriam pertinente, sed pro quocunque opere, quod ad honorem Dei, vel Ecclesiæ vtilitatem cedat, Indulgentia rata erit. Ita docuit S. Thomas in 4. d. 20. q. 1. art. 3. quæstiuncula 2. Durādus, & Paludanus in eadem dist. 20. q. 4. S. Antoninus 1. par. tit. 10. c. 3. §. 1. Ioannes de Turrecremata in comment. dist. 1. de pœnit. can. Quis aliquando, §. Item in Leuitico, q. 4. Glossa in Extrauagantem Bonifacij VIII. Antiquorum, de pœnit. & remiss. Siluester in Summa, verbo, Indulgentia, num. 19. Ioan. Tabiensis, verbo, Indulg. num. 10. & noster Gregorius de Valentia in tract. de Indulg. cap. 7. Rationes huius sententiæ ducuntur ferè omnes ab vsu Ecclesiæ. nam videmus pro eadem causa dari Indulgentias aliquando maiores, aliquando minores. Item videmus interdum pro causa leuissimam dari Indulgentias maximas, vt cum datur Indulgentia plenaria omnibus, qui ante fores Basilicæ Sancti Petri astant, dum summus Pontifex in die Paschæ populo solenniter benedicit. Ad hæc si Indulgentiæ sine causa satis magna concessæ non essent ratæ, Christianus populus à Pastoribus suis grauiter deciperetur, quod non videtur vllo modo asserendum. Præterea commune pronunciatum Theologorum est, Indulgentias valere, quātum sonant: igitur si pro leuissima causa indulgentia maximè in literis Pontificijs dari significetur, indulgentia illa rata esse debebit. Denique Indulgentiæ non nituntur ista causa operis iniuncti, quamuis hęc etiam adesse debeat, sed thesauro infinito meritorum Christi, & Sanctorum, quę est causa sufficiens, immo superans, & transcendens omnem Indulgentię condonationem.

Posterior sententia est aliorum, qui contendunt ad iustam causam requiri aliquid non solum pium & vtile, sed etiam quod proportionem habeat cum Indulgentia; ita vt non sit rata, si detur pro causa leuissima Indulgentia maxima. Ita docent ex veteribus Scholasticis Sactus Bonauentura in 4. dist. 20. parte secunda, quęst. vltima. Richardus in eadem distinctione vigesima quęst. vltima. Augustinus de

Ancona in Summa de potestate Ecclesiæ q. 30. artic. 4. & 5. Ioan. Gerson in tract. de Absolutione sacramentali. Gabriel in supplemento 4. dist. 45. q. 3. art. 3. & in Canonem Missæ lect. 57. Ex auctoribus nostri sæculi idé docuit Hadrianus Papa in 4. in tract. de Indulg. Cardin. Caietanus in tract. de causa Indulgentiæ. & in alio tractatu ad Iulium Medicem capite 8. Ioan. Maior in quarta dist. 20. q. 2. Martinus Ledesmius par. 2. 4. sent. quæst. 37. art. 2. Dominicus à Soto in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 2. Petrus à Soto lect. 2. de Indulg. Nauarrus de Iubilæo Notab. 5. num. 3. & 4. Cordubensis quæst. 20. de Indulg. His addi possunt Innocentius in cap. Quod autem, de pœnit. & remiss. & Felinus in serm. de Indulgentijs. Huius posterioris sententiæ rationes hæ sunt. Prima, quoniam videntur abuti vocabulis, qui dicunt, requiri iustam causam ad concessionem Indulgentiarum, & tamen volunt pro opere quocunque etiam leuissimo concedi posse Indulgentiam maximam. Quomodo enim iusta causa dici potest, quæ nullam habet proportionem cum effectu? Secunda, quoniam non solum infidelis dispẽsator dicitur, qui nulla de causa donat bona dñi sui, sed etiam qui pro re minima profudit, ac prodegit thesauros preciosos eiusdem domini sui. Tertia, quoniam si pro quacunque pia causa concessę Indulgentiæ, ratæ essent, nullæ dici possent superfluæ, vel indiscretæ, cum semper sit in promptu aliqua pia causa, quæ allegari possit. Quarta, quoniam non est dissimilis Indulgentiæ largitio dispensationi votorum. In votis autem conueniunt omnes, non posse dispensari nisi pro maxima causa, quæ magis placeat Deo, quá ipsa impletio voti. Quinta, quoniam si esset vera ea sententia, posset summus Pontifex in momento liberare omnes animas Purgatorij: quia posset dici non deesse causam piam, cum ad gloriam Dei pertineat, vt tot animæ citissimè volent ad cœlum, vbi perpetuo Deum laudabunt. Possunt fortasse conciliari hæ sententiæ aliquo modo: sed absolute posterior vt est communior, ita etiam verior mihi esse videtur. Sed vt magis res explicetur, obseruandum est primum, ad causam iustam vt plurimum duo requiri, primo finem aliquem pium, ac Deo gratum, cuius assequutio magis placeat Deo, quam pœnitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur. is enim fidelis, & prudens est dispensator cœlestis thesauri, qui fideliter agit causam domini sui, & iuxta eius voluntatem operatur. Secundò opus aliquod, per quod re vera finis ille probabiliter obtineri possit. Nam si finis quidem valde placeat Deo, sed per opus iniunctum nullo modo valeat obtineri, non videtur iusta causa dandæ Indulgentiæ. Vt exempli gratia, si detur Indulgentia plenaria ijs, qui semel recitant orationẽ Dominicam pro conuersione Hæreticorum causa nõ videbitur iusta, quĩ tametsi conuersio Hæreticorũ res est maxima, & Deo gratior, quam pœnitentialis satisfactio multorum fidelium: tamen non est probabile conuertendos Hæreticos per eam solam, breuissimamq; orationẽ. Quĩn etiam si detur Indulgentia ijs, qui nummum vnum exponent pro recuperanda Hierosolyma, non videbitur iusta causa tantæ Indulgentiæ, quia opus illud non est eiusmodi, vt per ipsum Hierosolyma recuperari possit. Obseruandum est secundum, non requiri ad proportionem causæ cum Indulgentia, vt opus iniunctum sit in se valde meritorium, vel satisfactorium, vel difficile, & laboriosum, quamuis hæc etiam spectari debeant, sed requiri, vt sit medium aptum, atque vtile ad consequendum finem, cuius gratia conceditur Indulgentia. Itaque fieri potest, vt per opus in se satis leue & facile magna Indulgentia acquiri possit; quoniam opus illud leue, ac facile est medium ad finem Deo gratissimum assequendum. Talis est exempli gratia, assistentia illa præ foribus Basilicæ Sancti Petri Romæ, dum Summus Pontifex solemni cæremonia populo benedicit. Illam .n. assistentiã prior opinione leuissimam & causam minimam appellabat, talis enim est si per se absolute consideretur. at eandem assistentiam posterior opinio magnam causam & iustam esse diceret, quoniam frequentia illa populi eo tempore medium est aptum, & vtile ad protestationem fidei de capite Ecclesiæ, atque ad honorem sedis Apostolicæ, qui est finis illius indulgentiæ. Obseruandum est tertio, non eodem modo iudicandum esse de causa Indulgentiæ, cum datur vni alicui particulari, & cum datur in cõe multis. Nam cum datur vni particulari, oportet vt opus iniunctum illi soli, sit proportionatum fini, cuius gratia datur Indulgentia: at cum datur in commune multis, non est necesse, vt opus singulorum, sed tantum vt opus omnium simul sit proportionatum fini. atque hinc accidere potest, vt Indulgentia maxima sit iustissima, etiamsi opus iniunctum singulis videatur leue. Exempli causa, si necesse sit ædificari Basilicam, vel Xenodochium, & detur Indulgentia septem, vel decem annorum, vel etiam plenaria conferentibus certam auri summam: si respiciatur opus singulorum, videbitur causa iniusta, sed tamen si tota summa ab omnibus collata consideretur, iam erit iusta causa, quia poterit ijs sumptib. ædificari Basilica vel Xenodochium, quæ ædificatio erit gratior Deo, & vtilior Ecclesię, quam pœnitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur. Obseruandum est quarto, supra dictum esse, plerumque in causa iusta duo contineri, finem, & media ad finem: quoniam aliquando solus finis satis esse videtur, sine vllis medijs, id est, sine aliquo opere iniuncto, quando videlicet finis non pendet ab aliquo opere, & per se sufficit ad Indulgentiam iustam efficiendam. sic olim ad petitionem Martyrum (vt supra ex Tertulliano, & Cypriano probauimus) dabantur Indulgentiæ sine aliquo opere iniuncto, quia iudicabat Ecclesia satis magnam causam esse, petitionem Martyrum, vt videlicet homines ad Martyrium accenderentur, cum viderent tanti fieri Martyrum preces. Vocantur autem in his locis Martyres, qui in carceribus inclusi, & iam aliquid passi fuerant ob confessionem fidei, & consummationem Martyrij expectabant. Quomodo etiam in articulo mortis hominib. bene meritis de Ecclesia dantur aliquando Indulgentiæ, neq; opus vllum iniungitur, quia videtur causa esse satis iusta ipsa necessitas extrema coniuncta cum præcedentib. meritis. Ita legitur Gregorius VII. Indulgentias sine vllo iniũcto opere dedisse, lib. 1. epist. 34. lib. 2. epist. 61. & lib. 6. epist. 15. Itaque sine opere iniuncto concedi potest aliquando Indulgẽtia, sine causa vero, eaque iusta & rationabili nunquam potest. Obseruandum est vltimo,

mo. Iustam quidem semper causam requiri, sed non esse subditorum iudicare, verum causa sit iusta, vel iniusta. debent enim simpliciter existimare iustam esse. Nihilominus tamen sicut probandum non est, quod aliqui pro zelo, sed nimio fortasse de Indulgentijs quibusdam, levibus de causis concessis obloquuntur, quod faciunt Ioan. Gerson in tract. de Absolutione sacramentali, Dominicus à Soto in 4. dist. 21. q. 2. art. 2. conclus. 5. & Andreas Vega in Concilium Tridentinum lib. 13. cap. vltimo. Sic laudandus merito est Clemens VIII. Pontifex Maximus, qui nunc sedet, quod decretum Concilij Lateranensis sub Innocentio III. de moderandis indiscretis Indulgentijs, & decretum Concilij Tridentini sess. 25. de reuocandis Indulgentijs ad veterem, & probatam Ecclesiæ consuetudinem, executioni mandare studet. Veteres enim parcissimos fuisse in Indulgentijs conferendis notissimum est. Siquidem Sergius Secundus (vt citauimus cap. 3.) trium tantum annorum Indulgentiam dedit; & Paschalis secundus, quadraginta solum dierum. Testatur quoque Innocentius III. capite, Cum ex eo, de pœnitent. & remiss. Apostolicam Sedem solitam esse ordinatiè non extendere Indulgentias vltra condonationem pœnitentiæ vnius anni, vel quadraginta dierum. & iuxta hoc Innocentij dictum, Nicolaus V. in Indulgentijs varijs, quas concessit Ecclesiæ Sanctæ Praxedis, quæ leguntur in introitu cappellæ Sancti Zenonis, nunquam excedit annum vnum, vel dies quadraginta. Deniq; Sanctus Thomas in 4. d. 20. q. 1. art. 3. quæstiuncula 2. ad 4. scribit, venientibus ad limina Apostolorum ex regionibus vltramarinis dari Indulgentiam quinque annorum; ex regionibus vltramontanis, trium annorum, ex alijs locis vicinioribus, vnius anni duntaxat.

Ex his ad argumenta pro priore opinione facile responderi pôt. Ad illud, quod propter eandē causam dentur Indulgentiæ modo maiores, modo minores, responderi potest, id posse accidere duplici de causa. aliquando enim datur Indulgentia minor, quam pro magnitudine causæ dari posset. & hoc modo datur pro eadem causa modo maior, modo minor Indulgentia, & nunquam superat Indulgentiæ magnitudo magnitudinem causæ. Potest etiam fieri, vt idem opus bonum sit vno tempore magis proportionatum fini, cuius gratia datur Indulgentia, & magis vtile, vel necessarium quam alio tempore, vt vigente magna necessitate eadem eleemosyna plus conferet ad subsidium pauperum, quam si ea charitas annonę non vigeret: & imminēte grauissimo periculo eadem oratio cum eodem ieiunio, & eleemosyna magis necessaria erit ad placandum Deum, quam si illud periculum non immineret. Ex quo sequitur, vt idem sit opus bonum secundum se, sed ex accidente diuersum, & causa re vera non sit eadem, & ideo nō sit mirum, si dentur variæ Indulgentiæ pro illo opere quod vno temporem maiorem causam, alio tempore minorem offert.

Ad aliud, quod pro causa leuissima dentur Indulgentiæ maximæ, iam supra responsum est, id fieri, quoniam causa, quæ est in se leuissima si attendatur labor, aut sumptus, aut aliquid eiusmodi, sæpe maxima est, si consideretur proportio ad finem, ad quem obtinendum Indulgentiæ proponuntur.

Ad tertium illud de populi deceptione respondemus, vt plurimum nullum esse deceptionis periculū, quoniam non existimamus, Indulgentias à Sede Apostolica sine iusta causa dari, tamen sicut potest fieri, vt aliquando Indulgentia non sortiatur effectum ob defectum eius, qui illam suscipit, vel ob defectum auctoritatis in eo, qui illam concedit, ita non debet videri absurdum, si aliquando idem accidat ob defectum causæ, & Christianus populus non ignorat ad fidem pertinere, quod sit in Ecclesia potestas Indulgentias concedendi, non autem quod in particulari non possit fieri, vt Indulgentia vel non sit rata, vel non prosit, & ideo sic accipiunt prudentes Christiani Pontificias Indulgentias, vt simul et studeant dignos pœnitentiæ fructus ferre, ac pro suis peccatis Domino satisfacere.

Ad quartum de illo communi pronunciato, Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, respōdemus, pronunciatum illud verissimum esse, sed intelligi de Indulgentia, cui nō desunt necessariæ conditiones, auctoritas in concedente, charitas in suscipiente, & iustitia, ac pietas in causa. Fuit autem celebris apud veteres Scholasticos quæstio illa, an Indulgentiæ tantum valeant, quantum sonant, vel quantum ab Ecclesia prædicantur, propter nonnullos errores qui tunc vigebant, cum alij dicerent, Indulgentias non valere nisi pro mensura deuotionis, alij tantum valere quantum opus iniunctum ex se ad satisfaciendum prodest; alij tantum valere coram Ecclesia, non coram Deo. Qui errores à Sancto Thoma alijsque veteribus confutati, extincti iam sunt.

Ad postremum de thesauro meritorum Christi, & Sanctorum, qui dicitur esse vera causa Indulgentiarum, respondemus: thesaurum meritorum Christi, & sanctorum esse veram causam, cur Indulgentiæ concedi possint: sed præter istam causam requiri aliam, quæ moueat ad dispensandum thesaurum hoc tempore potius quam alio, & nunc magis nunc minus liberaliter, non enim debent Pontifices relaxare pœnitentialem satisfactionem, neque recurrere ad thesaurum, nisi quando iudicant id esse necessarium, vel vtile ad gloriam Dei, & animarum salutem.

CAPVT XIII.

De dispositione suscipientis Indulgentias.

IN eo qui cupit re vera fructum ex Indulgentijs capere, duo requiri diximus, vt sit in statu gratiæ, & vt perficiat quod pro Indulgentia fuerit iniunctū. Et quidem exigi statum gratiæ docent communiter Theologi in 4. dist. 20. & ratio est apertissima, quoniam Indulgentia cum remittat reatum pœnæ temporalis relictum post remissionem culpæ, sine dubio requirit, vt culpa sit iam remissa, ac per hoc translatus sit homo per infusionem gratiæ, & charitatis de statu peccati in statum filiorum Dei. Præterea nulla ratio patitur, vt pęna remittatur ei, qui adhuc hæret in culpa; vel debitum illi cōdonetur nomine Dei, qui adhuc est auersus à Deo, & hostis, ac inimicus. Denique nomē ipsum Indulgentiæ, vt initio diximus, sonat paternam facilitatē in filios, quæ non debet esse communia cum seruis, maximè fugitiuis, quales sunt omnes,

omnes, qui Deo deserto Diabolum sequuntur. Pari ratione exigi, vt opus iniunctum perficiatur, conuenit inter omnes vt patet ex S. Thoma in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 5. questiuncula 3. & ex alijs. Sed his positis tanquam certis & exploratis multę supersunt quæstiones. Prima est, an requiratur status gratię solum eo tempore quo percipitur Indulgentia; an etiã cum perficiuntur opera iniuncta, vel etiam cum primum Indulgentiæ pronunciantur, aut earum literæ recipiuntur. Nam Caietanus tract. 10. q. 2. & tract. 15. cap. 9. Petrus de Soto lect. 3. de Indulg. & alij contendunt non requiri statum gratiæ, cum Indulgentię publicantur, vel literæ Indulgentiarum recipiuntur, nisi forte idem sit tempus publicationis & perceptionis (vt cum in sacello Pontificio dantur Indulgentiæ omnibus, qui diuinis officijs in eo loco interfuerunt, tamen requiri statum gratiæ non solum, cum Indulgentia percipitur, sed etiam cum percipitur opus iniunctum. Ratio huius sententiæ est, tum quia in ipsis literis Pontificijs, vt plurimum exprimitur, Indulgentias concedi ijs qui vere pœnitentes Ecclesiam visitauerint, aut tale, vel tale opus fecerint. tum etiam quia Indulgentia non acquiritur, nisi per opera viua vere meritoria, & satisfactoria, qualia non sunt, nisi ea, quæ fiunt in statu gratiæ.

Alij tamen grauissimi auctores, vt Petrus Paludanus in 4. distinct. 20. quæst. 4. art. 3. concl. prima S. Antoninus 1. p. tit. 10. c. 3. §. 5. in fine, & Antonius Cordubensis. quæst. 24. de Indulgen. & alij contra sentiunt, Non requiri statum gratię, nisi cum ipsa Indulgentia percipienda est. Ratio posterioris huius sententię est, quia Indulgentia non nititur nostra satisfactione, sed Christi, & ideo non videtur necessarium, vt opus iniunctum sit opus viuum, & satisfactorium. Deinde quia Bonifacius VIII. in Extrauaganti, Antiquorum, dicit, se concedere Indulgentiam ijs, qui visitabunt Ecclesias pœnitentes, & confessi, vel qui pęnitebunt & confitebuntur. Et his sententijs prior sine dubio tutior est, vt Sanctus Antoninus etiam notauit. Est etiã certa, quando opus iniunctum in literis Pontificis expresse iubetur perfici in statu gratiæ, vt cum in Extrauaganti, Vnigenitus, de pęnit. & remiss. Item in Constitutionibus de indictione Iubilæi Clementis VII. Iulij III. & Gregorij XIII. expresse habetur, vt qui Indulgentiam consequi volunt, vere pœnitentes & confessi visitent Ecclesias, orent, &c. Denique verior mihi esse videtur, etiamsi in literis Pontificijs id non exprimatur, quando opus iniunctum tale est, vt non conferat ad finem, nisi fiat in statu gratiæ. vt si finis Indulgentię sit placare Deum Christiano populo, & ideo iniunguntur preces, ieiunia, eleemosynę, visitationes Ecclesiarum, & similia. cum Deus non placetur per opera mortua, necessarium esse videtur, vt opera illa fiant in statu gratię, alioqui nihil conferunt ad finem, & proinde non est intentio concedentis, vt Indulgentiam lucrentur, qui in statu peccati illa opera faciunt. At posterior opinio vera esse videtur, quando opus iniunctum vtile est ad finem, pro quo datur Indulgentia, etiamsi non fiat in statu gratiæ. Vt exempli gratia, si finis Indulgentiæ sit ædificatio Basilicæ, vel subuentio pauperum, aut recuperatio Hierosolymæ, & propter ista dentur Indulgentiæ contribuentibus pecunias, vel arma; quia non minus ad finem cõducunt pecunię illæ, vel arma, si dentur ab homine peccatore, quam à iusto; probabile est, prodesse illa opera, etiamsi facta sint in statu peccati, modo is, qui ea fecit sit in statu gratiæ, quando reipsa percipit Indulgentiam.

Altera quæstio est, vtrum non solum requiratur status gratię ad Indulgentiam obtinendam, sed etiam carentia omnis culpæ venialis. Sed facilis responsio est, si distinctione vtamur. Nam vel quæstio est de tempore, quo perficiuntur opera iniuncta, vel de tempore, quo percipitur fructus Indulgentiæ. Si de priore tempore quæstio sit, rursus alia distinctione opus est. nam vel peccatum veniale vitiat opus bonum iniunctum, vt si quis oret, vel ieiunet ex vana gloria: vel non vitiat, sed per accidens ei coniungitur, vt si quis dum eleemosynam facit, vel Ecclesiam visitat, loquatur verbum aliquod ociosum. Quod si bonum opus non vitietur, certum est non impediri fructum Indulgentiæ, si verò bonum opus vitietur, ita vt ipsum efficiatur veniale peccatum, tum sine dubio impeditur fructus Indulgentiæ, si opus illud erat faciendum ad placandum Deum, vel satisfaciendum pro peccato: non enim per peccatum veniale placatur Deus, neque satisfit Deo. Et hæc est sententia Hadriani in 4. tract. de Indulg. conclus. 4. & Petri de Soto lect. 3. de Indulg. quod si opus faciendum non erat ad placandum Deum, neque ad satisfaciendum, sed solum ad subuentionem pauperum, vel alium finem, qui potest obtineri, etiamsi opus non fiat in statu gratię, tum non impeditur fructus Indulgentię, quamuis opus peccato veniali fuerit vitiatum.

At si de posteriore tempore quæstio sit, respondendum erit, non impediri fructum Indulgentiæ, si quis eo tempore habeat, vel committat veniale peccatum, nisi quo ad remissionem pœnę debitæ propter illam culpam venialem. non enim dimittitur pœna, nisi prius dimissa fuerit culpa. nulla autem ratio est, cur non possit percipi fructus Indulgentiæ quoad remissionem pœnæ debitæ propter alias culpas siue lethales, siue veniales iam remissas, etiamsi culpa aliqua venialis adhuc hæreat in anima. Nam peccatum veniale non impedit statum gratiæ, qui requiritur ad hoc vt homo sit capax Indulgentiæ.

Tertia quæstio est de Confessione, quæ vt plurimũ requiritur, vt pars operis iniuncti, an exigatur semper in re, an vero sufficiat in proposito. Responsio facilis est. Nam quando in forma Indulgentię diserte ponitur, vt qui eam lucrari cupiunt, confiteantur peccata sua intra tot dies: tunc sine dubio exigitur confessio in re, quoniam ponitur in forma Indulgentiæ, vt conditio quædam, siue vt pars operis iniuncti; & non solum ad hoc, vt homo transferatur de statu peccati ad statum gratiæ. Quando autem in forma Indulgentiæ non iniungitur expresse opus confessionis, sed simpliciter dicitur concedi Indulgentiam vere pœnitentibus & confessis: tum non videtur requiri confessio, vt pars operis iniuncti, sed solum vt homo sit in statũ gratiæ, & ideo si quis nõ habeat peccata lethalia, non necessario confiteri tenebitur, & si habeat peccata lethalia, probabile est, sufficere illi cõtritionem cũ proposito cõfitendi: nam per hęc adipiscetur statũ gratię. Ita docent Paludanus in 4. dist. 20. q. 4. art. 2. Siluester verbo Indulgentia, nu. 20. Panormitanus in c. Omnis vtriusque, de pęnit. et remiss. Felinus in serm. de Indulgẽtijs, nu. 12. & alij. Tamen tutius & probabilius videtur

deatur requisiti confessionē ore, & non solum in voto, quotiescunque dicitur, Indulgentiam concedi pœnitentibus & confessis, vt docent Sanctus Antoninus 1. p. tit. 10. cap. 3. Hadrianus in 4. senten. tract. de Indulgent. Caietanus tract. 15. de Indulgent. capitulo 10. Nauarrus de Iubileo Notab. 18. numero 1. & Glossa in Extrauagantem, Antiquorum, de pœnit. & remiss.

Quarta quæstio est, an percipiat Indulgentiam, qui non perficit omnia opera iniuncta, sed aliqua tantum, ob inopiam, vel morbum, vel alia iusta causa impeditus. Responsio communis, est Sancti Thomæ, Durandi & aliorum in 4. dist. 20. non percipi Indulgentiam, nisi ab ijs, qui integre omnia opera iniuncta perficiunt. concessio enim conditionata non valet, nisi conditio impleatur. Atque in hanc quoque sententiam allegari solet dictum illud commune, Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant; Nam Summi Pontifices, quando volunt percipi Indulgentiam ab ijs, qui legitimè impediti non perficiunt omnia opera iniuncta, addere solent, vt confessarij commutent opera iniuncta in alia pia opera; vel disertis verbis explicant, obtineri Indulgentiam ab ijs, qui inchoarunt opera iniuncta, & perficere non potuerunt, vt habetur in Extrauagāti, Vnigenitus, & in alijs similibus, in quibus annus Iubilæi publicatur.

Quinta quæstio est, An requiratur alia dispositio in suscipiente Indulgentias, præter statum gratiæ, & adimpletionem operum iniunctorū. Nam Card. Caietanus in tract. 10. qui est de suscipientibus Indulgentias quæst. prima docet, requiri tertiam conditionem, vt videlicet qui vult consequi Indulgentias, habeat propositum satisfaciendi Deo proprijs laboribus quo ad poterit: ijs autem, qui nolunt pro se ipsi satisfacere, cum possint, negat prodesse Indulgentias. ex quo etiam colligit, paucos admodum re vera frui Pontificijs Indulgentijs ex tanto numero adeuntium Ecclesias temporibus stationum, aliarumquè similium Indulgentiarum. Quæ sententia vtilis est, & pia, sed fortasse non vera, præsertim cum sit contraria communi aliorum doctrinæ, vt ipse etiam Caietanus fatetur: nec enim legi vllum auctorem, qui Caietanum sequatur, præter Bartholomeum Fumum in Sūma, quæ Armilla dicitur; Verbo Indulg. num. 13. Nec video quemadmodum Summi Pontifices non deciperent populos, si Indulgentias cum ea conditione proponere vellent, quā nunquam explicarent. Neque argumenta Caietani talia sunt, vt solui non possint. Ille enim sic ratiocinatur, Qui non vult satisfacere Deo per se, cum possit, indignus est, cui applicetur aliena satisfactio: At non intendit Ecclesia conferre hoc beneficium Indulgentiæ in indignos, igitur non prosunt indulgentiæ ijs, qui nolunt per se satisfacere, cum possint. propositionem argumēti probat Caietanus his rationib. primo quia nō decet ab amico petere, vt pro te satisfaciat, cum ipse possis per te satisfacere. Secundo quia in Republica bene instituta nō sunt dispēsanda bona cōmunia pro liberandis illis ciuibus ære alieno, qui per se suum æs alienū dissoluere possūt. Tertia qa in forma Indulgētiæ addi solet, vere pœnitentibus Indulgentias tribui; non sunt autem verè pœnitentes, qui recusant facere fructus dignos pœnitentiæ. Quarto quia dantur Indulgentiæ de iniunctis pœnitentijs à sacerdote: vel igitur qui iniunctam pœnitentiam accepit, id fecit animo eā perficiēdi, & sic habemus quod volumus, vel aīo fallendi; & indignissimus est, qui ex fallacia sua lucrum reportet. Respondemus, eum qui non vult per se satisfacere cum possit, non esse indignū, sed tantum non dignum, cui aliena satisfactio applicetur. Ecclesia autem non intendit conferre hoc beneficium in indignos: sed bene potest velle conferre in non dignos, quoniam Indulgentia ex misericordia, & liberalitate datur, non ex iustitia & meritis. Ad primam rationem respondemus, nō fieri iniuriam amico, quia non petitur eius satisfactio ex iustitia, sed ex gratia, & petitur satisfactio, quæ non est ei necessaria, sed omnino superuacanea. Ad secūdam respondeo, dispensatorem bonorum communium in Republica instituta, non dissoluere sine causa æs alienum eorum ciuium, qui soluendo sunt per se: tamen posse dari causam, cur vtile sit Reipublicæ, ex communi ærario soluere debita eorum, qui per se illa soluere potuissent. Ad tertiam respondeo, verè pœnitentes dici eos, qui contritionem habent cum proposito satisfaciendi, nisi aliunde pro eis satisfiat. Ad quartam respondeo, plerumque Indulgentias dari de non iniunctis vt supra probauimus, & eos qui Indulgentias quærunt, velle perficere pœnitentiam iniunctam, sed nolle alium laborem sponte sumere pro reliqua pœnā expianda, si possint per Indulgentias ab ea liberari. Addo etiam, quod si Indulgentiæ non darentur nisi de iniunctis, possent homines iniunctā pœnitentiam accipere animo perficiendi, nisi possint alia ratione ab eo reatu liberari.

CAPVT XIV

De Indulgentijs quæ accipiuntur pro defunctis.

DE Indulgentijs, quibus iuuantur animæ defunctorum sex quæstiones sunt. Prima an prosint. Secunda an per modum absolutionis dari possint. Tertia quid sit dari Indulgentias defunctis per modū suffragij. Quarta an ex iustitia, an ex misericordia liberentur animæ, quibus Indulgentiæ applicantur. Quinta quid requiratur vt Indulgentiæ prosint defunctis. Sexta an Indulgentiæ prosint in particulari certis animabus, an solum omnibus in communi.

Quod ad primam quæstionem attinet, Hæretici omnes, tum recentiores, tum antiquiores, qui Purgatorium negauerunt, consequenter etiam suffragia, & Indulgentias mortuis prodesse negauerunt. Ex Catholicis; Ostiensis in Summa lib. 5. tit. de Remissionibus num. 9. & Gabr. lect. 57. in Canonem Missæ docuerunt Indulgentias defunctis nō prodesse: sed Gabriel cito correxit errorem, vt perspicuum est ex additione ad eandem lectionem. Res autem certissima est, & apud Catholicos indubitata, Indulgētijs iuuari posse animas quæ in Purgatorio pœnas luunt, Id quod primum probari potest ratione deducta ex scripturis, Concilijs, & Patribus. Constat enim, animas defunctorum posse iuuari suffragijs viuentium, id est, eleemosynis, precibus, ieiunijs, sacrificijs Missarum, alijsque pijs operibus, vt copiose ostensum est à nobis in lib. 1. de Purgatorio fere toto, & libro 2. cap. 15. quæ non sunt hoc loco repetenda. Et quamuis suffragia

defunctis per modum impetrationis prosint ac præsertim preces, & oblatio sacrificij: tamen nulla ratio reddi potest, cur non prosint etiam per modum satisfactionis, ac præcipuè ieiunia, & eleemosynæ. nã hæc opera satisfactoria esse, satis à nobis probatum est in quarto libro de pęnitentia, & in libris de operibus bonis in particulari. & defunctos, quibus hæc suffragia à viuis applicantur, satisfactione indigere non dubiũ est. Constat præterea illam esse rationem, cur suffragia viuentium prodesse possint defunctis, quia fideles defuncti ita coniuncti sunt cum fidelibus viuentibus. eiusdem fidei, & charitatis vinculo, vt vnam Ecclesiã, & vnum corpus efficiant. Neque enim (inquit S. Augustinus lib. 20. de Ciuit. Dei cap. 9.) piorum animæ defunctorum ab Ecclesia separantur, quæ est Regnũ Christi. Ex his duobus fundamentis apertè colligitur posse etiã priuatos homines offerre Deo pro defunctis, tãquam mẽbris eiusdem corporis satisfactiones suas, ieiunia, eleemosynas, peregrinationes, & similia opera laboriosa. Quod si priuati homines possunt applicare defunctis, tanquam membris eiusdem corporis, satisfactiones suas, cur non potest summus Pontifex applicare eisdem satisfactiones Christi, & Sanctorum, quę sunt in thesauro spirituali, cuius ipse dispensator est? Præterea idem probatur ex vsu Ecclesię. constat enim Paschalem Summum Pontificem ante annos 700. concessisse Indulgentiam pro defunctis, quæ habetur in Ecclesia S. Praxedis in introitu cappellæ Sancti Zenonis, cuius Indulgentiæ meminit etiam Gabriel loco notato, sed non rectè vocat Paschasium V. cum sit re vera Paschalis primus. Multi etiam Pontifices alij, vt ibidem refert Gabriel, pro defunctis Indulgentias concesserunt. Denique consentiunt Theologi, vt Sanctus Thomas in 4. dist. 45. q. 2. ar. 3. quæstiun. 2. Sanctus Bonauẽtura in 4. d. 20. p. 2. q. 5. Richardus d. 20. ar. 3. q. 3. & alij. necnon Canonistæ, vt Innocentius in cap. Quod autem, de pęnit. & remiss. Felinus in serm. de Indulg. & alij. Neque ijs repugnat, quod Io. Maior in 4. dist. 20. q. 2. dicat multos Theologos contra sentire. Nam loquitur de Indulgentia per modum absolutionis iudicialis non de Indulgentia absolutè.

Altera quæstio difficilior est, de modo quo Indulgentiæ defunctis prodesse possunt, an videlicet summus Pontifex possit animas defunctorum, quæ sunt in Purgatorio, iudicialiter absoluere, vt facit cum hominibus viuentibus, dum Indulgentias eis concedit. Nam Michael Medina disput. 7. cap. 34. & disput. 8. capit. 41. de Indulgentijs, contendit animas defunctorũ, quæ sunt in Purgatorio, pertinere ad iurisdictionẽ Summi Pontificis, & posse ab eo Indulgentias percipere per modum absolutionis. Sed contra sentiunt ferè omnes alij scriptores, vt S. Bonauentura, Richardus, Gabriel, & Io. Maior locis citatis. Qui postremus auctor testatur suo tempore à Schola Parisiensi fuisse damnatam sententiam contrariam. item Caietanus tract. 15. cap. 5. Dominicus à Soto in 4. dist. 21. q. 2. ar. 1. cõcl. 3. Petrus de Soto lect. 3. de Indulgentijs. Nauarrus de Iubilæo Notab. 22. num. 6. Antonius Cordubensis q. 15. de Indulg. & alij. & probatur hęc sententia posterior, primo, quoniam Sanctus Leo in epist. ad Rusticum Narbonensem episcopum, & habetur apud Gratianum 24. q. 2. can. 1. sic ait, De communione priuatis, & ita defunctis, eorum causa iudicio Dei reseruanda est. & Gelasius Papa in Epistolis

A ad Faustum, & in altera ad Episcopos Dardaniæ, vt est apud eundem Gratianũ 24. q. 2. can. Legatur. & Can. Nec quisquam, disertis verbis docet, homines mortuos, qui sunt in diuino iudicio cõstituti, non posse ab Ecclesia iudicari; Secũdo, quia non potest Ecclesia mortuorum animas citare, non potest earum causam cognoscere, non potest eas cogere ad obedientiam, nõ igitur potest absoluere vel ligare. Tertio, Pontifex non habet auctoritatem nisi in oues quas pascendas suscepit; iuxta illud Ioan. 21. *Pasce oues meas.* At animæ defunctorum non possunt pasci à Pontifice, cum non possint ab eo doctrinam, vel sacramenta, vel leges & iura percipere: non igitur sunt ei subiectæ, ac proinde B nõ possunt ab eo ligari vel solui; Quarto, quia Pontifices ordinariè cum extendunt Indulgentias ad mortuos, addunt particulam, per modum suffragij, vt perspicuum est ex Constitutionibus Alexandri VI. Clementis VII. Iulij III. & Gregorij XIII. de indictione Iubilęi. Refert etiam Gabriel in additione ad lectionem 57. super Canonem, se vidisse declarationem Sixti IV. quod Indulgentiæ prosint defunctis per modũ suffragij. Quod (vt mox dicemus) opponitur ei, quod est, per modum absolutionis. At obijciunt aliqui verba Domini, Matth. 16. Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, & probat, illud, super C terram, non referri ad eos quæ soluuntur, sed ad eum qui soluit, vt sensus sit; Quodcunque solueris tu super terram degens, erit solutum à me, qui sum in cęlis. Præterea dicunt, Defunctos qui sunt in Purgatorio, adhuc esse viatores, & auxilio egentes, ac proinde videri esse subiectos Pontificis iurisdictioni. Denique ostendunt ex Can. Sane, 24. q. 2. sæpe ab Ecclesia excommunicari defunctos, & rursus absolui ab excommunicatione, ex quo sequi videtur vt propriè sint Ecclesiæ iudicio subditi. Sed facilis est responsio. Nam ad primum dici posset, Gelasium, cuius magna est in Ecclesia auctoritas exposuisse illud (super terram) vt referatur ad eos qui soluuntur, non ad eum qui soluit, vt patet ex can. Legatur, iam citato. Sed esto, referri possit ad eum, qui D soluit, nihil tamen ex eo sequitur: quia debet intelligi de solutione circa eos, qui sunt ei subiecti. alioqui posset Summus Pontifex ligare & soluere eos etiam, qui sunt in cœlo vel in Gehenna, si ita vniuersaliter accipiatur ligandi, vel soluendi potestas. Ad secundum respõderi potest, nõ omnes viatores esse propriè subiectos Pontifici, sed solum eos, qui sunt oues visibiles huius ouilis, & membra huius visibilis Ecclesiæ. Quod autem defuncti, qui in Purgatorio degunt, aliquo modo sint viatores, & egentes auxilio Ecclesiæ, & cum ipsa Ecclesia visibili inuisibiliter coniuncti per fidem & charitatem, facit, vt possint ab Ecclesia nostra iuuari, & Indulgentijs frui, non vt subditi per modum ab- E solutionis, sed vt amici absentes per modum suffragij. Ad tertium respondemus, Defunctos ab Ecclesia posse excõmunicari, & ab excõmunicatione absolui, solum quo ad ea, quæ à viuentibus fieri debent: nam cũ defunctus excommunicatur, id fit, quia post mortem detegitur eius pertinacia in hæresi, aut aliquid eiusmodi, & id solum ex illa excommunicatione sequitur, vt pro ipso non fiant suffragia, non sepeliatur in loco sacro, & similia. & contra, si detegatur aliquis per errorem excommunicatus, & ideo absoluatur, effectus absolutionis erit, vt pro ipso oretur, & sacrificetur, eiusque cadauer honorificè sepeliatur. Itaque excommunica-

tio, vel

tio, vel absolutio defunctorum est potius declaratio A
sententiæ, quæ ferenda fuisset, si mentum eorum non
latuisset, quam noua aliqua pœna, quæ ad animas ip-
sas pertingat. Quod autem legitur in 2. libro Dialogo
rum S. Gregorij c. 23. de Sanctimonialib. à B. Benedi
cto excommunicatis, quæ de sepulchris exire videban
tur, & de Ecclesia recedere, quando inter Missarum
solemnia Diaconus clamabat; Qui non communicāt
recedant: inter miracula referendum videtur. Voluit
enim Deus eo signo demonstrare quāti faciendæ sunt
admonitiones Sanctorum. nam alioqui S. Benedictus
non eas excōmunicauerat, sed solū excōmunicatio-
nem minatus fuerat, vt S. Gregorius ibidem dicit.
Præterea non eas excommunicauit post mortem, sed
in vita (si tamen ea excommunicatio dicenda sit) neq; B
eas propriè per sententiam postea absoluit, sed per in
tercessionem mittendo oblationem, quæ pro eis Do-
mino offerretur. At (inquies) S. Gregorius ibidem,
vt ostendat, non esse mirum, si S. Benedictus potuit in
carne mortali degens de spiritibus defunctorum indi-
care, allegauit, illud Euangelicum, *Quodcunque solue-
ris super terram erit solutum & in cælis.* Respondeo, S.
Gregorium argumentum à simili ducere voluisse. Nā
quemadmodum diuina potestate sibi collata possunt
Prælati cum sint homines in carne mortali degentes,
iudicare de rebus spiritualibus; ita potuit S. Benedi-
ctus in carne adhuc mortali degens, extraordinario
priuilegio sibi collato à Deo, ligatas tenere, vel soluere C
animas earum, quibus dum viuerent, excommunica-
tionis sententiam fuerat comminatus. Neque credibi
le est S. Gregorium S. Leoni repugnare voluisse, qui
in epist. ad Rusticum, iam citata, disertis verbis docet,
non posse ab Ecclesia solui eos, qui communione pri-
uati de hac vita recedunt, cum iam sint in diuino iu-
dicio constituti.

Tertia quæstio est, quid significet illud (per modū
suffragij) cum Pontifices dicunt, Indulgentias valere
defunctis per modum suffragij. Non desunt, qui existi
ment, Indulgentias prodesse defunctis per modum
suffragij quia prosunt eis suffragia, id est, Missæ, pre-
ces, & alia pia opera, quæ Pontifex iniungit, cum In- D
dulgētias tribuit. Sed hoc nō est Indulgētias prodesse.
nam etsi Pōtifex ea opera non iniungeret, valerent il-
la suffragia ad refrigerium defunctorum. Itaque fru-
stra darentur Indulgentiæ defunctis, si nihil adderent
præter valorem suffragiorum, neque Pontifices dice-
rent, Indulgentias prodesse per modum suffragij, sed
dicerent cum Hostiensi, Indulgentias nō prodesse de-
functis vt indulgentiæ, sed sola vi suffragiorum adiun
ctorum. Alij existimarūt, Indulgentias defunctis pro-
desse per modum suffragij, quia tametsi ipsæ Indul-
gentiæ re uera prosint, tamen prosunt per suffragia vi-
uentibus imperata. Pontifex enim applicat satisfactio
nes Christi & sanctorum ex thesauro tam viuētibus,
quam defunctis, sed viuentibus applicat per opera ip- E
sis viuentibus iniuncta, defunctis verò per opera eis-
dem viuētibus imperata, quæ opera, cum fiant nomi-
ne defunctorum, suffragia quædam defunctorum dici
possunt. Sed neque hæc sententia rationem idoneam
reddit illorum verborum: neque enim hoc est Indul-
gentias prodesse per modum suffragij, sed est prodesse
per ipsa suffragia. Vera igitur sententia est, Indulgen-
tias prodesse per modum suffragij, quia non prosunt
per modum absolutionis iuridicæ, sed per modum so-

A lutionis, quo modo prosunt suffragia, quæ vel publi-
cè, vel priuatim pro defunctis fieri solent. Sed cum suf
fragia tribus modis defunctos iuuēt, per modum me-
riti de congruo, per modum impetrationis, & per mo
dum satisfactionis: Indulgentiæ autem non sint nisi
satisfactoriæ; intelligendum est Indulgentias dari de-
functis per modum suffragij tantum satisfactorij. Ita-
que quemadmodum cum quis dat eleemosynam; vel
ieiunat, vel peregrinatur ad loca sancta pro defun-
ctis non absoluit defunctos à reatu pœnæ, sed offert
Deo satisfactionem illam pro defunctis, vt Deus eam
acceptans liberet defunctos à debito pœnæ, quam lui-
turi erant; sic Pontifex non absoluit animas defuncto
B rum, sed offert Deo ex thesauro satisfactionum, quan
tum necesse est ad eas liberandas: & Deus acceptans
aliunam satisfactionem communicatam animabus
defunctorum, eas liberat à reatu illo pœnæ. Sed hoc in
terest inter suffragia, & Indulgentias, quod vt suffra-
gia offerantur, non requiritur aliqua iurisdictio, sed vt
Indulgētiæ dētur, requiritur iurisdictio, quia non po-
test thesaurum dispensare, nisi qui habet claues Eccle
siasticas. Præterea qui offert suffragia, nescit, an id qđ
offert sufficiat ad animā liberādam, vel solum refrige
randam: at Pontifex potest offerre ex thesauro illo in-
finito quantum requiritur ad satisfaciendum integrè
pro reatu cuiuscunque pœnæ: & ideo dicitur dare In-
dulgentiam plenariam, atq; animas liberare per mo
C dum suffragij, quia offert quantum ad plenam satis-
factionem satis est. Vide Caietanum tract. 16. de In-
dulg. quæstione 6. & Cordubensem quæstione 55. de
Indulgentijs.

Quarta quæstio, difficillima omniū, ea est, verū ex Iu
stitia, siue certa lege, & ex condigno prosint Indul-
gentiæ defunctis, an solum ex benignitate Dei, & ex
congruo. Aliqui docent, Indulgentias ex condigno, si-
ue ex iustitia defunctis prodesse. Ita enim scribit Do-
minicus à Soto in 4. d. 21. q. 2. ar. 3. quē sequitur Na-
uarrus de Iubilæo Notab. 22. num. 20. Ratio eorum
est, quoniam potest vnus viuens pro alio uiuente ex
condigno satisfacere, igitur potest etiam viuens pro
D mortuo satisfacere ex condigno. eadem enim est ra-
tio vtriusque satisfactionis, vnio videlicet, quæ est in-
ter membra eiusdem corporis Ecclesiæ. nam viuens
pro viuente satisfacit ex cōdigno, quia sunt membra
eiusdem corporis glutino fidei & charitatis vnita: at
sunt etiam mortui, qui in Purgatorio degūt, membra
eiusdem corporis glutino fidei & charitatis vnita.
Quod si priuatorum suffragia ex condigno defunctis
prosunt, quatenus satisfactiones sunt, certè multo ma
gis satisfactiones Christi & sanctorum iisdem mor-
tuis fidelibus à capite Ecclesiæ, id est, à Pontifice Ma-
ximo applicatæ proderunt ex condigno.

Alij contra sentiunt, Indulgentias, quæ defunctis
dantur, nisi misericordia, & benignitate Dei, ac per
E hoc ex congruo non ex condigno eis prodesse. Ita
docet Caietanus tract. 16. quæstion. 5. quem sequun-
tur Petrus de Soto lect. 3. de Indulgentijs, & Anto-
nius Cordubensis, quæst. 15. de Indulgentijs. Neque
significare volunt hi auctores, dubium, aut incertum
esse dogma Ecclesiasticum de Indulgentijs defuncto-
rum, imo affirmant, certum esse, & indubitatum,
quod Indulgentiæ rectè dentur, vel suscipiantur
pro defunctis, quodque illis prodesse possint, & re
ipsa prosint, vel ad refrigerium, vel ad plenam
libera-

liberationem, sed quibus, quando, & quantum diuinæ pietati placuerit. quomodo etiam pro mortuis recte fundi preces eisq; prodesse fides Catholica docet, & tamen non ex condigno, sed ex congruo, non ex iustitia, sed ex misericordia nos impetrare cōfidimus quicquid a Domino petimus, vt vel ex ipsa forma precum intelligi potest. Rationes huius sententiæ sunt hæ. Prima, quoniam non videtur certum, posse viuentes pro viuentibus satisfacere ex condigno, quod erat fundamentum prioris opinionis. Contrarium enim docent Ioan. Medina Cod. de satisfactione quæst. 5. & Cordubensis quæst. 5. de Indulgentijs. Vnio enim fidei & charitatis, quo colligantur inter se viua membra Ecclesiæ, facit quidem vt possimus inuicem adiu-
B uare, & bona nostra communicare, & vnus pro alio saltem ex congruo satisfacere, sed non videtur facere, vt teneatur Deus ex iustitia acceptare vnius satisfactionem pro altero, nisi ostendatur de hac re pactum vel promissio aliqua ipsius Dei, quamuis possit Deus, & soleat acceptare ex benignitate sua, & confirmatur à simili, nam in foro externo non tenetur Iudex acceptare, vt vnus flagelletur, vel ad triremes amandetur pro alio, etiamsi illi non solum sint coniuncti vt Christiani, sed etiam vt ciues, vel vt consanguinei. Denique videtur esse proprium solius Christi posse pro alijs ex condigno vt mereri, ita etiam satisfacere, quoniam est caput corporis Ecclesiæ, & dum
C pro nobis satisfecit, pro corpore suo satisfecit. Secunda ratio, quoniam etiamsi certum esset, posse in præsenti vita vnum pro alio ex condigno satisfacere: tamen non videtur eadem ratio de satisfactione pro defunctis, hic enim possumus soluere pœnas eiusdem generis, vt nostro ieiunio, vel eleemosyna satisfacere pro alio, qui ieiunij, vel eleemosynæ pœnam subiturus erat: at pœnæ, quibus iam addictæ sunt animæ in Purgatorio, sunt alterius generis. & ideo sicut non tenetur Iudex remittere pœnam corporalem vni alicui reo propter mulctam pecuniariam, quam alius offert: ita non videtur teneri Deum ex iustitia admittere satisfactiones huius vitæ pro remissione pœnarum Purgatorij, ad quas animæ illæ iam sūt
D addictæ. Sed si id fiat, vt certo fieri credimus, ex benignitate Dei fieri credibile est. Tertia ratio, quoniam ipsæ animæ, vt ex historijs grauium auctorum colligimus, hoc ipsum declarasse videntur. Nam Petrus Damiani in epist. 5. ad Dominicum cap. 4. scribit animam Benedicti Pontificis Romani in Purgatorio cōstitutam apparuisse, Deo permittente, cuidam, atque ab eo petijsse, vt suffragia pro ipsa fierent, & addidisse, se per ea suffragia liberandam, quando hoc miseratio diuina decreuerit. Petrus quoque Cluniacensis in primo libro de miraculis cap. 10. scribit animam defuncti apparuisse alicui, et postulatis suffragijs adiecisse, per ineffabilem misericordiam Dei se liberan-
E dam, si ei per suffragia subuentum fuisset, & cap. 27. scribit aliam animam similiter apparentem, & suffragia postulantem adiecisse, conditoris mediante clementia se per ea suffragia liberandam. Quod si suffragia nituntur pietate diuina, & Indulgentiæ defunctis non dantur, nisi per modum suffragij; certe sequi videtur, vt etiam Indulgentiæ ex diuina pietate defunctis prosint.

Ex his sententijs neutram reprobare audeo, videtur enim prior admodum pia, posterior verò valde rationabilis.

A Quinta quæstio est, quid requiratur ad hoc vt Indulgentiæ defunctis prosint. Et quidem certum est primum auctoritatem requiri, eamquè summam, id est, Apostolicæ sedis. non enim Episcopi, alijuè Prælati summo Pontifice inferiores Indulgentias defunctis concedere possunt, vt Nauarrus docet de Iubileo Notab. 22. num. 4. quoniam solus Christi Vicarius habet potestatem dispensandi thesaurum Ecclesiæ absolute. Episcopi enim solum possunt applicare subditis suis, secundum mensuram sibi ab Apostolica sede determinatam. Secūdo certum est, requiri causam iustam, vt Sanctus Thomas docet in 4. distinct. 45. q. 2. ar. 3. q. 2. Non. n. potest Summus Pontifex pro ar-
B bitrio liberare animas à pœnis Purgatorij; neque sufficit pro causa, vtilitas illarum animarum, vel gloria Dei, quæ redundaret ex animarum illarum liberatione. nam si ista sufficerent, Christus ipse iam omnes animas liberasset. Itaque requiritur causa aliqua particularis pertinens ad honorem Dei, & Ecclesiæ vtilitatem, sicut de Indulgentijs pro viuentibus diximus, ita vt Summus Pontifex arbitretur gratiorē esse Deo rem illam, cuius gratia Indulgentiæ conceduntur, quā exequutionem iustitiæ, quæ exercetur in expiandis animabus Purgatorij. Tertio requiritur, vt qui pro defunctis Indulgentias suscipit adimpleat opus iniunctum, nam vt S. Thomas loco notato, & alij Doctores scribunt, Indulgentiæ primario & directe non dantur, ni-
C si viuentib. qui possunt opera iniuncta perficere: defunctis autem dantur secundario, & indirecte, quatenus viuentes pro mortuis opera iniuncta perficiunt. Ex quo etiam requiritur, vt qui opera illa perficit, sit in statu gratiæ, si opera ipsa id requirant, vt diximus supra de opere viuentibus iniuncto. Nam si opus iniunctum id non requirat, probabiliter dici potest, prodesse defunctis Indulgentias, etiamsi is, qui pro defunctis eas suscipit non sit in statu gratiæ. Sed omnino tutius est, vt qui cupit mortuis Indulgentiam obtinere, prius det operam, vt ipse Indulgentiam à culpa per sacramentum confessionis obtineat. Quarto requiritur ex sententia Caietani tract. 16. quæst. 5. de Indulgen-
D tijs, vt defunctus non solum sit in statu gratiæ, & in purgatorij locis degat, sed etiam, vt dum viueret, fuerit deuotus clauium Ecclesiæ, mortuosque suffragijs iuuare studuerit, & pro suis peccatis satisfacere non neglexerit. Ita enim intelligit Caietanus verba illa Sancti Augustini libro de cura pro mortuis, capit. 1. & in Enchiridio cap. 109. suffragia non prodesse omnibus mortuis, sed illis tantum, qui in hac vita meruerunt, vt sibi prodesse possent. Sed hæc Caietani sententia, vt est utilis & pia, quia excitat viuentes ad opera bona, ita videtur minus vera, & ab omnibus passim refellitur. Nam Sanctus Augustinus locis notatis non excludit à suffragijs etiam particularibus vllas animas ex ijs quæ degunt in Purgato-
E rio, sed solum animas damnatas ad æternas pœnas inferorum. dicit enim eas tantum esse capaces suffragiorum, quæ dum viuerent, id meruerunt, quia videlicet in gratia Dei & charitate perseuerarūt. charitas enim est fundamentum communionis inter Ecclesiæ membra, & non aliqua peculiaris deuotio ad Ecclesiæ claues uel aliquid huiusmodi.

Postrema quæstio est, an Indulgentiæ prosint illis pro quibus in particulari suscipiūtur, an omnibus in communi. Præpositiuus quidam antiquus auctor, vt refert S. Tho. in 4. dist. 45. quæst. 2. artic. 4. docebat

bar

bat, suffragia Ecclesiæ semper prodesse defunctis fidelibus in communi, & illis magis qui liberationi propinquiores erant. atque ad hoc persuadendum adducebat similitudinem Lucernæ, quæ si accendatur in aula Regis pro ipso Rege, non tamen lucet soli Regi, sed omnibus, qui adsunt, & illis magis, qui habent oculos meliores. Adducebat quoq; similitudinem ex libro aliquo, qui forte legatur ad mensam Regis; ex quo non minorem fructum percipiunt alij qui adsunt, quam Rex ipse, & nonnulli forte longe majorem, quamuis propriè Regi liber legatus. Quod Prępositiuus de suffragijs dixit, idem sine dubio de Indulgentijs intellexit, quæ iuuant defunctos per modum suffragij. Sed responsio communis Doctorum est, tam suffragia, quam Indulgentias prodesse omnibus defunctis, quo ad gaudium quoddam accidentarium, charitas enim facit omnia communia in hoc sensu, quod omnes, qui sunt prædíti charitate, gaudent de bonis aliorum, ac si propria essent. Sed quo ad satisfactionem, & liberationem à pęnis, suffragia Ecclesiæ communia prodesse omnibus in communi, sed suffragia particularia, & Indulgentias, quæ pro certis animabus suscipiuntur, nō prodesse nisi illis, quib. ex intentione viuentiū applicantur. Atq; hoc esse verissimum, perspicuum est, primo ex ipsis Pontificijs concessionibus. Nam Paschalis Primus, Indulgentiam ita concessit, vt qui pro anima patris, vel alterius particularis personæ defunctæ tot Missas celebrauerit in cappella S. Zenonis, quæ est in Ecclesia S. Praxedis, animas illas de Purgatorij pœnis eripiat. Item Alexander VI. Clemens VII. alijque Pontifices in constitutionibus de indictione Iubilæi, disertis verbis dicunt, Indulgentias illas anni Iubilæi extendi per modum suffragij ad animas Patris, vel Matris, vel alterius personæ particularis pro quibus suscipiuntur. Secundo, quoniam hic est sensus totius Ecclesiæ, omniumq; fidelium. Tertio quoniam Sanctus Augustinus in lib. de cura pro mortuis, cap. 4. scribit, Ecclesiam suffragia quędam communia trāsmittere ad animas defunctorum, vt quib. desunt particularia à consanguineis, vel amicis, non desint aliqua à communi Matre, quę est Ecclesia. Quarto denique, quoniam nulla ratio est, cur satisfactiones vni alicui animæ per intentionem satisfacientis applicatæ, aut illi non prosint magis, quā alijs, aut alijs vllo modo prosint. Neq; similitudines illæ Prepositiui aliquid efficiunt, non enim similes sunt Indulgentię, vel suffragia particularia Lucernę, vel lectioni, sed potius summę pecuniarię, quę ita datur in liberationem alicuius debitoris ab ęre alieno, vt per eam non possint debitores alij liberari.

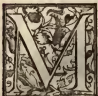
LIBER SECVNDVS DE INDVLGENTIIS.

DISSERVIMVS hactenus de Indulgentijs Scholastico more, tum vt Catholicis satisfaceremus, tum vt futuræ disputationis fundamenta iaceremus. Voluimus autem quæstiones Scholasticas à disputatione aduersus Hæreticos separare, ne cogerentur Catholici, aut Hæretici omnia legere, sed liberum esset vnicuique quod vellet eligere. Igitur respondebimus primum ijs, quæ Martinus Lutherus aduersus Indulgentias in assertione articulorum suorum scripsit in qua re breuiores erimus, quoniam sunt ea omnia à Ioanne Roffensi beatæ memoriæ viro, diligentissimè confutata. Deinde excutiemus ea, quæ Ioannes Caluinus in Institutione sua, doctrinæ Catholicæ de Indulgentijs obiecit. Tertio breuiter refutabimus nugas Tilmanni Hesbusij, ad extremum respondebimus Martino Kemnicio, qui præter cæteros copiose de Indulgentijs disputauit in examine postremæ sessionis Concilij Tridentini.

CAPVT I.

Refutantur argumenta Lutheri contra Indulgentias.

ARTINVS Lutherus Hæresiarcha nostri seculi à reprehensione Indulgentiarum sectâ suam auspicatus est. & quod mirum videri poterit, ita per quosdam gradus ad summum impietatis ascendit, vt nõ animaduerterit maiori se licentiæ aditum patefecisse, quam ea esset, ob cuius repressionem cum Catholicis Doctoribus contendere atque altercari, & libris, & sermonibus cœpit. Nam cum Albertus Card. & Archiepiscopus Moguntinus præpositus esset à Leone X. Pontifice Maximo Indulgentijs quibusdã per Germaniam prædicandis, scripsit ad eum Lutherus epistolam, in qua notabat errorem illorum, qui vsque adeo Indulgentijs confidebant, vt securos se de salute sempiterna esse arbitrarentur, si nummum argẽteum in arcam, iuxta præscriptum Indulgentiæ coniecissent. Refellit autem hanc nimiam confidentiam eo potissimum argumento, quod ne ipse quidem habitus gratiæ iustificantis à Deo cordibus nostris infusus certos nos reddere possit de salute æterna obtinẽda, cum Apostolus iubeat, vt cum timore & tremore salutem nostram operemur. Deinde paulo post longius progressus, edidit Resolutiones de Indulgentijs, & mox libellum pro ijsdem Resolutionibus, in quibus docuit, Indulgentias esse pias fraudes Matris Ecclesiæ, quæ promissione Indulgentiarum excitat filios suos ad opera bona, cum tamen Indulgentiæ non remittant pœnã debitam in iudicio Dei, sed solum in iudicio Ecclesiastico. & simul addidit thesaurum merito-

A rum Christi non esse in potestate Pontificum, neque expendendum in rem aliam, vt est expiatio à pœna tẽporaria. Ita progressus est à reprehensione abusuum ad reprehensionem Indulgentiarum. Sed neque hic substitit. Nam cum Leo X. Pontifex hanc nouam Lutheri doctrinam improbasset, scripsit ille continuò librũ de captiuitate Babylonica, in cuius libri principio docuit Indulgẽtias nõ esse pias fraudes Matris Ecclesiæ, sed meras Põtificũ imposturas. Addidit ẽt mox librũ alium, in quo asseruit, ac defendit oẽs articulos à Leone X. improbatos. atque in eo libro affirmauit, Indulgentias nihil esse, & si quid essent, non fore vi-
B les sed perniciosas cum liberẽt homines ab operibus bonis; non esse necessarias, vel expetendas, nisi publicis peccatoribus, inertibus & desidiosis, quibus publica pœnitentia esset imposita, quam peragere nollent. Denique asseruit nullum esse Purgatorium, nullam requiri satisfactionem post culpam remissam, *sola fide* homines iustificari & liberari ab omni *debito culpæ* & pœnæ. Itaque incidit in eum *abusum*, quem initio reprehendit, vel potius in alium *longe* maiorem. ægreferebat enim initio, quod homines iniecto in arcam argenteo nummo, & Indulgentia suscepta secu-
C ros se de salute æterna esse cõfiderent, Ipse autem etiã fine nummo argenteo securos omnes reddidit de iustificatione & salute: neque vllus vnquam tam amplam Indulgentiam promulgauit, quam Lutherus, qui sine vllo pœnitentiæ labore, sine vllis operibus bonis, culpas omnes, & pœnas sola fide remisit: si tamen ea Indulgentia, & non potius licentia, & vere impia fraus, & impostura dicenda est. Ea verò quæ profert ad suum dogma stabiliendum in assertione articuli 17. & sequentium, tam sunt inepta, & parum inter se connexa, vt vix ad argumenti formam reuocari possint.

Prima igitur obiectio eiusmodi est. Merita Christi sunt res sacræ, & viuæ, cum corda iustificent; Indulgentiæ autem non iustificant, sed solum remittere dicuntur debitum pœnæ temporalis: igitur Indulgentiæ non possunt fundari in thesauro meritorum Christi. Respõsio. Merita Christi sunt res viuæ, & sacræ, sed

non

non solum iustificant corda, verum etiam satisfactoria sunt pro reatu pœnę tũ sempiternæ, tũ temporariæ. Quocirca non est mirum, si in meritis Christi fundari possint non solum Sacramenta quæ iustificando abluunt maculas culpæ, sed etiam Indulgẽtiæ, quæ applicando satisfactionem Christi, expiant reatum pœnę. Porrò Christi merita, seu potius Christi passionem, non solum fuisse meritoriam, sed etiam satisfactoriam probamus ex eo quod scripsit Isaias cap. 53. (Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.) & S. Ioannes in priore epistola cap. 2. (Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.) Lutherus verò non probauit, Christi passionem non esse satisfactoriam, quod tamen probare debuit, si quid efficere voluit.

Secunda Obiectio. Blasphemia est, rem tam sacram vt sunt merita Christi in sordidum opus mortis ponere: at pœna temporalis, est sordidum opus mortis; igitur blasphemia est, Christi merita collocare in expiatione pœnæ temporalis. Responsio. Quare Lutherus vocet sordidum mortis opus temporalem pœnam, non facile diuinarem, nisi fortè, quia reatus pœnæ fructus est peccati, quod est mors animæ, ita nominare placuerit. Sed quæcunque sit causa huius appellationis, certè non est sordidum, sed gloriosum liberare hominem à sordido mortis opere. Nam quid sordidius, & deterius peccato? & tamen non est sordidum Christo, sed valde honorificũ esse Agnum Dei, qui tollit peccata mundi. multò igitur minus sordidum erit expiare reatum pœnæ, cum nõ sit sordidum expiare reatum culpæ. Quare non est blasphemia, sed gloriosa prædicatio dicere, Christi merita sacrosancta eius esse virtutis, vt omnia peccata, & peccatorum reatus omnes eluere, & expiare valeant.

Tertia obiectio, Merita Christi sunt omnibus necessaria ad salutem, & ideo tenentur omnes quærere, vt sibi ea merita applicentur: At Indulgentię non sunt necessariæ ad salutem, neque tenentur Christiani vllo præcepto ad eas suscipiendas: non igitur fundantur Indulgentiæ in meritis Christi. Responsio. Merita Christi partim sunt omnibus necessaria, partim non necessaria, sed vtilia. atque posteriore modo ad fundamentum Indulgentiarum pertinent. Nam quod attinet ad gratiam iustificationis obtinẽdam, sine qua nemo saluus esse potest, sunt Christi merita omnibus necessaria, & ideo tenentur omnes diuino præcepto curare, vt sibi ea merita per Baptismum, vel, si post Baptissimum à gratia Dei exciderint, per sacramentum pęnitentiæ applicentur, & hoc modo fatemur non pertinere ad fundamentum Indulgentię Christi merita. At si quis post gratiam reconciliationis adeptam adhuc sit reus luendæ pœnę temporalis, is non necessario eget meritis Christi, vt per ea reatus ille simpliciter condonetur, non quod sine meritis Christi possit reatus pœnæ simpliciter condonari, sed quia poterit ipse non requirere tantam liberalitatem, contentus ipse suis laboribus, & pęnis, vel in hac vita, uel in Purgatorio satisfacere Deo, cooperante semper Christi merito, & gratia, tamen vtilissimum illi erit, si Christi merita ita sibi per Indulgentias applicentur, vt sine propria satisfactione continuò reatus ille soluatur. & hoc modo negari non potest, quin merita Christi pertineant ad thesaurum, & fundamentum Indulgentiarum: quamuis vt nemo cogitur suscipere Indulgentias, ita nemo cogatur dare operam, vt debitum temporalis pœnæ, Christi passione & meritis sine labore proprio compensetur.

Quarta Obiectio. Nullis scripturæ sacræ testimonijs thesaurus Indulgẽtiarũ cõprobari potest, sed sola constitutione Innocentij VI. quæ incipit, Vnigenitus. Non igitur satis firma sunt quæ de Indulgentijs traduntur. Responsio, Iam supra ostendimus in priore libro Indulgentiarum thesaurum non carere fundamento scripturarum sanctarum. Sed quamuis nulla testimonia scripturarum haberemus, non propterea sola Innocentij constitutione niteremur. neque enim Innocentius ex proprio capite thesaurum excogitauit: sed ex antiqua traditione, ex Ecclesiæ sensu, ex Theologorum communi doctrina, & consuetudine veterum Pontificum didicit, quod de thesauro docuit, & auctoritate Apostolica confirmauit. Denique etiamsi nihil certi de thesauro Indulgentiarum (quod tamen minimè concedimus, ante Constitutionem Innocentij habuissemus, satis tamen certi redderemur de thesauri huius veritate ex Innocentij Pont. Maximi declaratione. Ipsum enim toti Ecclesię datum à Deo Magistrum & Doctorem esse scimus, cum illius sedem teneat, cui propriè dictum est: *Pasce oues meas*, Ioã. 21. Sed de hac re satis multa in alijs nostris libris, ac præsertim lib. 4. de Summo Pontifice capit. 3. scripta extant, quæ hoc loco repetenda non sunt.

Quinta Obiectio. Pęnę q̃ peccatũ sequuntur, non possunt vllo modo remitti, sed velimus, nolimus, tolerandæ sunt: igitur Indulgentiæ, quæ dicuntur esse remissiones pęnarum, nihil omnino sunt. Probat Lutherus antecedens huius argumenti ex eo, quod pęna peccati Adamo, & toti generi humano inflicta, est labor, & mors; quam pœnam certum est per Indulgentias tolli non posse. Sic etiam Deus in Psal. 88. dicit, *Si peccauerint filij tui, visitabo in virga iniquitates eorum.* At Papa hanc virgam per Indulgentias auertere non potest. Sic Apostolus ad Hebr. 12. dicit, nos à Deo disciplinam accipere. & 1. Corint. 11. dicit, nos à Deo iudicari, & corripi, vt non cum hoc mundo damnemur. istam verò disciplinam, & correptionem Indulgentię non tollunt. Responsio. In libro superiore demonstrauimus, per Indulgentias non remitti pęnas naturales, id est, quæ sequuntur originale peccatum, & toti generi humano sunt communes: sed pęnas duntaxat, quæ sequuntur peccata personalia, & eas non omnes, sed eas tantum, quarum sumus rei in foro pœnitentiario, non autem eas, quas debemus in foro externo. porrò pœnæ, quarum fit mentio in Psalmo 88. & in epistolis ad Corinthios, & ad Hebręos, ad forum externum pertinent, infliguntur enim à Deo tanquam Iudice in externo, & criminali foro. Nam si non potest Indulgentia tollere pœnam, qua Prætor aliquem mulctauit ob furtum, vel homicidium, quanto minus tollere poterit eam quã Deus ipse alicui decreuit? quam igitur, inquies, pęnam tollit Indulgentia? Illam quę in foro pęnitentiario infligitur, quæ voluntariè adimpletur, ad quam implẽdam nõ cogimur nisi timore Dei, & stimulo conscientiæ. Hæc enim est, per quam Domino satisfacimus, & cui succedit, nisi in præsenti

Domino satisfiat, Purgatorij pœna. Quamuis illud etiam negari non debeat, satisfieri quoque Deo per flagella ab ipso immissa, quando libenti animo tolerantur, sicut etiam interdum per pœnam sponte susceptam præuenimus manum Dei, & flagella eius auertimus, vt exemplum Niniuitarum docet, quod habetur apud Ionam Prophetam capite postremo.

Sexta obiectio, Indulgentiæ dicuntur remittere pœnitentias iniunctas: at illæ sunt opera bona, videlicet ieiunia, eleemosynæ preces, & similia: igitur Indulgentię noxiæ sunt, non salutares, cum à bonis operibus nos impediant. Responsio. Indulgentię remittunt pœnitentias iniunctas, non quatenus sunt opera, sed quatenus debitū eas implēdi retardaret nostrū ingressum in uitā æternam, si forte ante illorum impletionem de vita nos exire contingeret. Itaque Ecclesia dum largitur Indulgentias, non prohibet studium pœnitentiæ, imo ad illud nos hortatur & excitat, sed à reatu illo nos liberat, quo, vt diximus, impediri possemus à regno cœlorum citius obtinendo. proinde verę salutares, & nullo modo noxię dicendę sunt Indulgentię. Atque hęc est summa obiectionum Lutheri, nam ad singula eius verba satis accurate Roffensis respondit, vt non sit opus aliquid addere.

CAPVT II.

Respondetur ad ea, quæ aduersus Indulgentias Ioannes Caluinus obiecit in libro Inst. cap. 9. num. 38.

VENIO nunc ad obiectionem Ioannis Caluini. Et quoniam nemo (quod sciam) eius sententias ex proposito discutiendas suscepit: respondebo ad omnia, quæ scripsit in Institutione cap. 9. à num. 38. vsque ad 44. in quem locum congessit, quæ de Indulgentijs dicenda sibi esse iudicauit.

Initio igitur num. 38. more suo conuicijs, & mendacijs ludit. Primum enim scribit, non multum sibi laborandum esse in Indulgentijs refellendis, cum ex sponte sua atque argumentis Lutheri tanquam fortissimis arietibus concussæ, ad inclinationem spectare incipiant. Deinde addit, eas tamdiu saluas constitisse, quoniam tam alta errorum nocte immersi fuerunt aliquot seculis homines: vt cum viderent, per Indulgentias sibi emungi pecunias, quæ in scorta, & lenones absumerentur, & à quæstuarijs se palam deludi, tamen Indulgentias summa veneratione exciperent, venerarentur, adorarent. Adiungit postremo, *vbi orbis sibi sapere aliquid permisit, Indulgentias paulatim frigere: & congelascere cœpisse.* Sed primum Caluini pronunciatum adeo falsum esse constat, vt nunquam maior fuerit Indulgentiarum frequentia, nunquam maior deuotio, nunquam tam ardenter à populis Catholicis expetitæ fuerint, quam ab eo tempore, quo à Luthero exagitari cœperunt. Hinc enim Tri-

A dentinum Concilium sess. 25. de Indulgentijs moderandis decretum edidit. & Clemens VIII. Pontifex Maximus, qui nunc Ecclesiam regit, nimium desiderium Indulgentiarum, & plam potentium importunitatem reprimendam esse prudentissimè censuit. Argumēta vero Lutheri adeo leuia, insulsa, inepta sunt, vt non videatur negligentius causam istam agere potuisse, si ex animo præuaricari voluisset. Certè à doctis hominibus ita ridentur, vt per ea non euerti, sed constitui Indulgentias arbitrentur. At persuasit tamen Lutherus multis. Ita est, sed persuasit etiam alia multo absurdiora, & crassiora, quia viam latam aperuit, per quam carnales homines libenter ingrediuntur. quo

B modo etiam Mahumethes sine miraculis, sine sapientia, sine probitate vitæ, nouam suam sectam quo liceat tiam magnam carni, ac sensibus daret, innumerabilibus hominibus persuasit.

Alterum Caluini pronunciatum in duobus peccat. primum .n. tribuit errorum noctem aliquot seculis, in qb. doctrina de Indulgentijs celebrior in Ecclesia fuisse videt, videlicet ab anno millesimo ad millesimū quingentesimum. At certè secula ista vt caruerunt luce linguarum Latinæ & Græcæ, ita luce doctrinæ, & sanctitatis mirificè fulserunt, vt nullis anterioribus seculis cedere videantur. Argumento esse possunt

C Concilia celeberrima singulis his postremis seculis acta, Lateranensia, Lugdunensia, Viennensia, Constātiensia, Florentina. Itē viri sancti miraculis clarissimi, Bernardus, Dominicus, Franciscus, Antonius, Petrus Martyr, Vincentius, Bernardinus, Nicolaus Tolentinas, alijq; quam plurimi. Denique viri doctissimi, Anselmus, Hugo, & Richardus Victorini, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, Scotus, Henricus, Durandus, alijque prope innumerabiles; vt omittam Iureconsultos, Medicos, Historicos, qui scriptis suis, ista secula egregie illustrarunt. Deinde Caluinus abusus quæstuariorum in ipsos Pontifices refert, cū apertissimè constet à Pontificib. ipsos fuisse damnatos, vt perspicuum est ex decretis Innocentij III. in

D Concilio Lateranensi. Innocentij IV. In Concilio Lugdunensi, & Clementis V. in Concilio Viennensi. At vt intelligant Caluiniani, quam immerito de hac re Caluinus Pontifices reprehenderit, referam ad verbum partem decreti Clementis V. & Concilij Oecumenici Viennēsis, *Abusionibus* (ita decretum incipit) *quas nonnulli eleemosynarum Quæstores in suis proponunt prædicationibus, vt simplices decipiant, & aurum subtili, vel fallaci potius ingenio extorqueāt ab eisdem, cum in animarum cedat periculum, & scandalum plurimorum, viam, prout nobis possibile, præcludere cupientes, iuxta statuta Concilij Generalis, duximus prohibendum distinctè, &c.* & infrà. *Ad hęc cum aliqui ex huius-*

E *modi Quæstorib. sicut ad nostrā audientiā est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, Indulgentias populo, motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent; à periurijs, homicidijs, & peccatis alijs sibi confitentes absoluant; male ablata incerta data sibi aliqua pecuniæ quantitate, remittant, tertiam aut quartam partem de pęnitētijs iniunctis relaxent; animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferant, de Purgatorio (vt asserunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia paradisi perducant; benefactoribus locorum*

locorum, quorum Quæstores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant; & aliqui ex ipsis eos à pœna & culpa vt eorum verbis vtamur, absoluant: Nos abusus huiusmodi, per quos censura vilescit Ecclesiastica, & clauium Ecclesiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnimodè abolere volentes, ea per quoscunque Quæstores fieri, vel attentari de cetero districtius inhibemus. Non igitur (vt Caluinus mentitur) à Papa, & suis bulligerulis quæstuosæ nundinationes de salute animarum exercebātur; pauculis nummis salutis precium taxabatur; hac specie pecuniæ, quæ in scorta & lenones, & commessationes turpiter insumerentur, emungebantur. Sed hæc omnia tanquam manifesti abusus, à Pontificibus, & Concilijs Catholicis reprehendebantur, & prohibebantur, vt etiam hoc tempore reprehenduntur, & prohibentur.

Tertium Caluini pronunciatum causam verè aperit omnium malorum, quæ Germaniæ, & totius Septentrionis magnam partem miserè perdiderunt. Dicit enim, *cum orbis sibi sapere aliquid permisit, tunc demum cœpisse Indulgentias frigere & congelascere, donec tandem euanescant.* Quid enim est, orbis sibi sapere aliquid permisit? nisi priuati homines sapere voluerunt, contra præceptum Apostoli Rom. 12. plusquam sapere oportere. Item nullo mittente, nullo vocāte, officiū sibi docendi desumpserunt. Oues contemptis pastoribus ad noua pascua, progredi, equi sessoribus excussis per deuia currere decreuerunt. Hæc igitur noua præsumptio, qua vnusquisque, Luthero auctore, Iudicem se controuersiarum omnium fecit, ac Pastores & Rectores à Deo positos in Ecclesia, iuxta Apostolum ad Ephes. 4. audire contempsit, hæc inquam, est, quæ dissidijs, & hæresibus Septentrionem repleuit. Sed illud tamen, vt initio diximus, falsum est, *Indulgentias frigere, & cōgelascere cœpisse, cū orbis sibi aliquid sapere permisit.* quamuis enim serpente antiquo male oculos aperiente seductis ab Hæreticis, non solum Indulgentiæ, sed omnia bona opera, & ipsa fides vera & Catholica apud Lutheranos esse desierint, tamen apud Catholicos Indulgentiæ, quæ antiquis temporibus frigere videbantur, post exortam Lutheri sectam, quasi per antiperistasim recalescere, reuirescere, ac tellore cœperunt. tantumque abest ut periculum sit, ne euanescant, vt potius de moderandis, & intra certos terminos coercendis cogitandum fuerit. Sed ad iam argumenta veniamus.

CAPVT III.

Respondetur ad Obiectiones Caluini ex num. 39. cap. 9 Instit.

IN sequēti numero, siue vt ipse vocare solet, sectione, Caluinus profitetur ipsas *Indulgētias, et abstersas omni labe, id est, si nullo abusu fœdentur, nihil esse aliud nisi sanguinis Christi profanationem, satanæque ludibrium, quo Christianum populum à Dei gratia, à vita, quæ est in Christo abducant, & à vera salutis via auertant.* Grauissima hæc est Indulgentiarum accusatio,

A quam si Caluinus solidis argumentis comprobare queat, sine dubio causam obtinebit. Audiamus igitur probationem. *Quo enim (inquit) poterat fœdius profanari Christi sanguis, quam dum negatur sufficere ad peccatorum remissionem, ad reconciliationem, ad satisfactionem, nisi uelut arescentis, & exhausti defectus aliundè suppleatur, & sufficiatur?* Sed hoc non tam argumentum, quam mendacium est. Nullus enim Catholicorum scripsit, Christi sanguinem non sufficere ad peccatorum remissionem, ad reconciliationem, ad satisfactionem, nisi defectus eius aliūdè suppleatur. Debuisset sanè vel vnum aliquem allegare, qui ita sentiret. Neque solum nemo Catholicorum id scripsit, sed neque scribere potuit, cum ipse Innocentius VI.

B Pontifex in constitutione de thesauro Indulgētiarum, quē propriè Caluinus oppugnat, & omnes Theologi affirmant Christi sanguinem adeo precij esse infiniti, vt vel vna eius gutta sufficere potuerit ad omnia totius mundi crimina expianda. Quod autem Caluinū fefellit, id fuit, qđ Catholici docēt in thesauro Indulgētiarū cōtineri nō sola Chři merita, sed etiam sanctorū. Sed nō ideo adiungimus meritis Christi merita Sanctorum, quasi illa non sufficiant, sed vt merita sanctorum, quæ illis superfuerunt, non sint ociosa, vt Sancti hoc honore gaudeant, ut efficacia meritorum Christi magis eluceat, quæ non solum per se possunt expiare peccata, & reatu peccatorum, sed etiam efficere vt

C merita sanctorum vim habeant expiandi reatum pœnæ temporalis. Quæ est etiam ratio, cur Deus voluerit, vt vnusquisque nostrum proprijs meritis coronam vitæ sibi acquirat, iuxta illud Apostoli 2. Timoth. 2. *Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit:* non quod Christi merita non sufficiant, sed quia id nobis vtilius, & Christo gloriosius est. quemadmodum etiam idem Deus instituit, vt secundæ causæ non sint ociosæ, sed cum ipsa prima causa ad res producendas conueniant, quamuis prima causa sinè secundis res omnes æque facilè, ac perfectè efficere potuisset.

Pergit Caluinus, & èx varijs scripturarum testi-

D monijs probare nititur, Christi sanguinem profanari, si illi sanctorum merita adiungantur. *Christo,* inquit, *lex & Prophetæ omnes (teste Petro Act. 10.) testimonium perhibent, quod per ipsum accipienda sit remissio peccatorum. Indulgentiæ remissionem peccatorum per Petrum & Paulum, & Martyres largiuntur. Sanguis Christi emundat nos à peccato (inquit Ioannes 1. Ioan. 1.) Indulgentiæ sanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablutionem, Christus (inquit Paulus 2. Corinth. 5.) qui peccatum non nouerat, factus pro nobis est peccatum, id est, peccati satisfactio, vt iustitia Dei efficeremur in illo. Indulgentiæ peccatorum satisfactionem in sanguine Martyrum reposuēt. Clamabat Paulus, et Corinthijs testificabatur 1. Cor.*

E *1. Solum Christum pro ipsis crucifixum, & mortuū esse. Indulgentiæ pronunciant Paulum & alios pro nobis mortuos.* Alibi dicit. *Christum acquisiuisse Ecclesiā suo sanguine Act. 20. Indulgentiæ aliud preciū acquisitionis in sanguine Martyrū statuunt. Vna oblatione Christus consummauit in perpetuū sanctificatos ait Apostolus Heb. 10. Indulgentiæ reclamant, à Martyribus perfici santisficationē, quæ alioqui non sufficeret. Ioannes dicit Apoc. 7. Sanctos omnes lauisse stolas in sanguine A-*

gni. *Indulgentiæ docent lauare stolas in sanguine Sanctorum.* Hæc ille, cui respondemus, testimonia scripturarum verissima esse, sed perperam allegari; loquuntur enim de remissione culpæ, ac præsertim lethalis, id est, de iustificatione impij, & reconciliatione, per quã ex peccatoribus efficimur iusti, quam accipimus in sacramentis Baptismi, vel pœnitentiæ, vbi nullum locũ habent merita sanctorum. Porrò Indulgentiæ non remittunt culpam, neque lethalem neque venialem, sed solam pœnam, eamque temporariam, cuius reatus inueniri potest in omnibus iustificatis, sanctificatis, ablutis, sicut inueniebatur in Dauide, cui post confessionem peccati dictum est à Propheta Nathan. 2. Reg. 12. *Dominus transtulit peccatum tuum, veruntamen,* B *quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, Filius, qui natus est tibi, morte morietur.* Non igitur Indulgentiæ tribuunt sanctis id, quod scripturæ allegatæ tribuunt Christo. Ac vt id planius fiat, excutiam breuiter singula testimonia à Caluino adducta. In Actis cap. 10. loquitur Sanctus Petrus de remissione peccati, quæ habetur per fidem, & Sacramenta, sine qua nemo saluus esse potest. nã ideo dictum est Cornelio ab Angelo, *Accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba, in quibus saluus eris, tu, & vniuersa domus tua.* Neque obstat, quod Cornelius in eodem loco dicitur fuisse vir iustus & timens Deũ, etiam antequam Petrũ audiret. Nam (vt scribit S. Augustinus in lib. 1. ad Simplicianũ quæst. 2. Iustus erat C Cornelius iustitia quadam inchoata & imperfecta, sed non poterat saluus esse nisi crederet in Christum, & per baptismum remitterentur ei peccata, & ipse incorporaretur Ecclesiæ. Nam vt idem Augustinus loquitur lib. 1. de prædest. sanct. cap. 7. *Si potuisset Cornelius sine fide Christi saluus esse, non ad eum ædificandum missus fuisset architectus Petrus.* De hac igitur remissione loquitur idem Apostolus, cum ait: *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, quod per ipsum accipienda sit remissio peccatorum*, de qua remissione falso Caluinus dicit, *Indulgentiæ remissionem peccatorum per Petrum, & Paulum, & Martyres largiuntur*; cum iam sæpe sit dictum, culpas per indulgentias non remitti. D

In epistola 1. cap. 1. S. Ioannes cum dicit. *sanguis eius emundat nos à peccato,* loquitur de remissione culpæ, quæ maculam propriè gignit in anima. macula enim est, quæ ablutione tollitur, non pœnæ, quæ debitorem, non sordidum facit. Itaque falso Caluinus addit, *Indulgentiæ sanguinem Martyrum faciunt peccatorum absolutionem.* Non enim ablutionem culpæ, sed solutionem pro debito pœnæ Indulgentijs Catholici tribuunt.

In epist. 2. ad Corinth. cap. 5. Apostolus Paulus posteaquam dixit, Christum factum esse peccatum, id est, hostiam pro peccato adiunxit, vt nos efficeremur iustitia Dei in illo. Ex quo intelligimus eum loqui de E remissione peccati, per quam iustificamur & ex impijs efficimur pij, quem effectum nemo unquam Catholicorum Indulgentijs attribuit. Quare Caluinus cum scribit *Indulgentiæ peccatorum satisfactionem in sanguine Martyrum reponunt*, vel loquitur de satisfactione pro culpa & pœna sempiterna. & falso Catholicis imponit, quod ex eorum sententia Indulgentiæ satisfactionem peccatorum in sanguine

A Martyrum reponant: vel loqui de satisfactione pro pœna temporali & falso Indulgentias verbis Apostoli Pauli opponit, cum Apostolus de satisfactione pro culpa intelligendus sit.

In Epist. 1. ad Corinth. c. 1. idem Apostolus cum testificatur & clamat, solum Christum crucifixum esse pro nobis, loquitur sine vllo dubio de passione Christi, quatenus ea per baptismum applicata iustificat, & reconciliat. Ideo enim duo illa coniungit, *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis?* In quo sensu nemo Catholicorum ferret, quod Caluinus dicit, *Indulgentiæ pronunciant, Paulum & alios pro nobis mortuos.*

B In Actis c. 20. cum idem Apostolus scribit, Christum proprio sanguine Ecclesiam aquisiuisse, manifestè loquitur de precio sanguinis, quo redimimur de captiuitate Diaboli, & per fidem & Baptismum adiungimur ad Ecclesiam, tunc enim ædificatur, & acquirur Ecclesia, cum per fidem & sacramenta homines incorporantur Ecclesiæ. In quo sensu falso Caluinus, dicit, *Indulgentiæ aliud precium aquisitionis in sanguine Martyrum statuunt.*

In Epistola ad Hebr. c. 10. cũ idẽ Apostolus scribit Christum vnica oblatione consummasse in perpetuũ sanctificatos, significat, Christũ vnica oblatione corporis sui in Cruce sufficiens precium obtulisse, quo possint omnes homines redimi ab omni iniquitate, & C ita redimi, vt ipsa redemptio perpetua esse possit, cui redemptioni non repugnat, vt hoĩes sic redempti, hoc est iustificati, & reconciliati reatum aliquem pœnæ temporalis habeant, pro quo soluendo Indulgentijs opus habeant, sicut enim culpæ veniales, sine quibus hæc vita non ducitur, non impediunt redemptionem, iustificationem, & sanctificationem; ita nec reatus pœnæ temporalis eam impediunt. Proinde falso Caluinus adiungit, *Indulgentiæ reclamant, à Martyribus perfici sanctificationem quæ alioqui non sufficeret.* Nam Catholicis neque dicunt, Indulgentijs perfici sanctificationem, & multo minus affirmant, Christi sanctificationem non sufficere. Sed non est hoc primum, quod falso Catholicis Caluinus attribuit.

D In Apocalypsi cap. 7. cum Ioannes dicit, omnes sanctos lauasse stolas in sanguine Agni; nemo dubitare põt quin loquatur de iustificatione à *culpa* tũ *originali*, tũ actuali, quæ vt supra diximos, *propriè* maculã gignit. Quare falso Caluinus addit, *Indulgentiæ docent, lauare stolas in sanguine Sanctorum.* Si quidem Indulgentiæ Catholicę nihil tale docent, neque vnquam docuerunt. Videmus igitur agmen argumẽtorum Caluinianorũ tot scripturarũ telis armatũ, plus ostentationis, quam soliditatis habuisse. nam cum totum vel ex falsis vel ex veris ad rem non facientibus cõstaret, cum ad manus ventum est, & cominus signa collata, vera ad rem non facientia pugnare noluerunt, falsa verò facile hostibus terga verterunt.

CAPVT

CAPVT IV.

Respondetur ad obiectionem Caluini ex cap. 9. Instit. num. 40.

IAM verò in sectione 40. ducit Caluinus argumentum à testimonijs Sanctorum Patrum, Leonis, & Augustini, *Præclare*, inquit, *aduersus hac sacrilegia Leo Episcopus Romanus in epist. 81. ad Palestinos loquitur. Quamuis multorum Sanctorum in conspectu Domini preciosa mors fuerit: nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi. Accepere iusti, non dedere coronas, & de fortitudine fidelium nata sunt exempla patientiæ,* B *non dona iustitiæ. Singulares quippe illorum mortes fuerunt, nec alterius quispiam debitum suo fine persoluit, cum vnus extiterit Dominus Christus, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam resuscitati. Nec minus appositè sanctus Augustinus tract. 84. in Ioannem. Et si Fratres*, inquit, *pro fratribus moriamur, nullius tamen sanguis Martyris in remissionem peccatorum funditur, quod fecit Christus pro nobis, neque in hoc quid imitaremur, sed quid gratularemur, contulit nobis.* Item *lib. 4 ad Bonifacium cap. 4. Sicut solus filius Dei factus est filius hominis, vt nos secum filios Dei faceret: ita pro nobis solus suscepit sine malis meritis pœnā, vt nos per ipsū sine bonis meritis cōsequeremur gratiā.* C Hoc argumentum Caluini non minus speciosum, nec magis solidum est, quam superius. Vera sunt omnia, quæ à Sanctis Patribus, Leone, & Augustino dicuntur: sed ad rem præsentem nihil omnino faciunt. Quid enim Sanctus Leo dicit? solius Christi mortē mundi propitiationem fuisse, neque Sanctorum mortibus vllam partem eius propitiationis esse tribuendā. Verissimum est, nam ipsi etiam sancti de mundo aliquando fuerunt, & Christi morte redempti, de mundo exire cœperunt. neque nos Indulgentijs id adscribimus, vt mundum reconcilient Deo, sed vt eos, qui iam de mundo per Christum educti, & Deo Patri reconciliati sunt, iuuent, vt à reatu pœnæ temporalis, si quo fortè adhuc teneantur obstricti, facilius liberētur. Quid D præterea sanctus Leo dicit? Accepisse iustos, non dedisse coronas, & hoc nos quoque libentissimè confitemur, neque enim merita, quibus præmia, & coronæ respondent, per Indulgentias habere nos credimus. Quid postea idem Leo adiungit? ex fidelium fortitudine nata esse exempla patientiæ, non dona iustitiæ. Et hoc nihil verius, nam dona iustitiæ non potest dare, nisi qui iustificat impium. Impium verò iustificare non potest, nisi ille, *qui peccatum non fecit*, & cuius passio precij fuit infiniti, *de cuius plenitudine nos omnes accepimus*. Solus ipse caput existēs corporis Ecclesiæ, suis omnibus mēbris gratiā comparauit. Neque vllus Catholicorum docuit vnquam per Indulgentias acquiri dona iustitiæ, vel, quod est idem, quemquā ex impio E iustum fieri. Quid postremo Sanctus Leo nos monet? Singulares aliorum mortes fuisse, neque quenquam alterius debitum suo fine soluisse; vnū esse Christum, in quo omnes mortui, omnes sunt etiā suscitati. Id verò quis nostrū vnquā negauit? certe vnusquisq; dū moritur, debitum proprium soluit, quod in Adamo contraxit. *Solus Christus*, qui debitum moriendi non habuit, *pro omnibus mortuus est, vt mortem moriendo de-* A *strueret, & vitam resurgendo repararet.* Neque ista inter se pugnāt, quod per Christi mortem à debito mortis liberati sumus, & tamen vnusquisque nostrum moriendo debitum soluat; quod in Adamo contraxit. siquidem mortis debitum non erat solum vt moreremur, sed vt in morte perpetuo maneremus. Christus autem, qui vt Apostolus ait 2. ad Timoth. 1. destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam & incorruptionem, id nobis morte sua contulit, vt licet ad tēpus moriamur, tamen ad vitam reuocati perpetuò cum ipso viuamus. Neque vero aliquid horum Indulgentijs tribuimus, aut sanctorum mortibus, vt Caluinus credi voluit. Sed quemadmodum nos verissima B esse fatemur omnia, quæ Sanctus Leo in epistola allegata posuit: sic ipse vicissim non negasset, si de his rebus differendi illi se occasio obtulisset, sanctorum passiones alijs Ecclesiæ membris applicari posse ad solum reatum pœnæ temporariæ dissoluendum. propositum enim Sancto Leoni in ea epistola fuit, demōstrare necessitatem veræ carnis in Christo aduersum hæresim Eutychetis, quę paulò ante suborta fuerat. Itaque docet Sāctus Leo, veram in Christo fuisse carnem, quoniam sine vera carne, verè mori non potuisset. Quod si Christus vere mortuus non esset, nos quoque redempti, ac reconciliati Deo non essemus, cum nullius alterius hominis, quamuis innocentis, & sancti, propitiatio mundi esse potuerit. Hæc est sancti C Leonis ratiocinatio, quæ solidissima est, si agatur, vt verè agitur, de redemptione à captiuitate Diaboli, de propitiatione peccati lethalis, & de satisfactione pro reatu, ac debito mortis æternæ. At si quis contendat, eandē ratiocinationē extendere ad satisfactionē pro reatu pœnę temporariæ, nihil efficiet, & contra ipsum Leonem disputabit, qui serm. 1. de ieiunio decimi mēsis, in epist. 79. ad Nicetam, & 91. ad Theodorum, & 92. ad Rusticum sępe repetit, per opera bona satisfieri Deo, pęnas peccatorum redimi, placari Deum, &c. & quemadmodū non negat Sanctus Leo, immo verò palam affirmat, posse vnumquemque suis operibus satisfacere Deo pro reatu pœnę temporalis, quāuis solius Christi mors reconciliatio fuerit mundi: sic D etiam nō negaret propter vinculum charitatis, & Sanctorum communionem, posse vnius satisfactionem alteri applicari pro solutione reatus pęnę temporalis, atque hoc solum est, quod per Indulgentias fieri Catholici docent. Nunc ad Sancti Augustini testimonia eadem responsio dari potest. loquitur enim Sanctus Augustinus, vt verba ipsa clamant, de remissione peccatorum, quā in iustificatione accipimus, cum ad gratiam Dei sine vllis nostris bonis meritis peruenimus, quam remissionem (vt sæpè iam diximus) nemo Catholicorum ab Indulgentijs, vel à sanctis expectat, sed omnes in vnum Christum integrè referunt. Quid igitur iam habet Caluinus? optima testimo- E nia protulit, sed nihil nisi aërem verberauit.

CAPVT V.

Refelluntur ea, quæ Caluinus habet cap. 9. Instit. num. 41. & 42.

PERGIT Caluinus, & sectione 43. refellere conatur rationem Catholicorum, qua thesaurum Indulgentiarum ab illis astrui dicit. proponit autem eam rationem his verbis. *Agnoscant, an non hæc sint sua placita: Martyres plus morte sua præstitisse Deo, ac meritos esse, quam sibi opus esset: tantamquè illis meritorum largitatem superfuisse, quæ in alios redundaret. Ne igitur superuacuum sit tantum bonum, commisceri eorum sanguinem sanguini Christi, & ex vtroque thesaurum Ecclesiæ confici ad remissionem, & satisfactionem peccatorum. Atque ita accipiendum quod ait Paulus Coloss. 1. Suppleo in corpore meo ea quæ desunt passionum Christi pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Hæc ille. qui non omninò fideliter rationem Catholicorum proposuit, vt planè negare possimus illa nostra esse placita. neque enim docemus, Martyres morte sua plus Deo præstitisse, quam sibi opus esset absolutè: sed quam sibi opus esset ad satisfactionem pro reatu pœnæ temporalis. quod quidem adeo verum est, vt cæcus sit oporteat, qui id non videat. Certè Ioannes Baptista tam innocenter vitam duxerat, vt nullu modo ad expianda peccata sua passionis & mortis illius acerbitate indigeret. proinde plus Deo præstitit morte sua, quam sibi ad peccata expiãda opus esset. quod idem de Apostolis, multisquè alijs Martyribus dici potest. nam si peccatorum etiam maximorum & plurimorum reatus vnica Martyris passione purgatur, pro quibus alioqui diu in igne pœna luenda fuerat, vt sanctus Cyprianus scribit libro secundo epistola 4. ad Antonianum: profecto qui leuium, & paucorum delictorum est reus, & tamen pro Christo, post varia tormenta vitam ponit: morte sua plus Deo præstat quam sibi ad reatum pœnæ temporariæ peccatis suis debitæ dissoluendum opus esset. Præterea quod Caluinus addit, nos dicere, sanctos plus esse meritos apud Deum, quam sibi necesse esset, & meritorum largitatem ita illis superfuisse, vt in alios redundaret: non agnoscimus, vt nostra placita, sed vt ipsius commenta. Nos enim, vt concedimus, satisfactiones multis sanctorum superfuisse, quod modo satis euidenter ostendimus: ita negamus superfuisse merita; vel ipsa merita in alios redundare. de qua re in libro priore satis multa diximus. Sed facilè ignoscimus Caluino, quod vel ob imperitiam, vel ob negligentiam, vel etiam vt causam Catholicorum odiosam redderet, non fideliter nostra proposuit. Illud videamus, an qui non integrè fundamentum Indulgentiarum retulit, illud saltem solidè refutauerit. Sic igitur pergit loco notato. *Quid hoc est, nisi Christo nomen relinquere, ceterum vulgarem sanctulum facere, qui in turba vix dignoscatur? Vnum, vnum illum prædicari decebat, vnum proponi, vnum nominari, vnum respici, cum de obtinenda peccatorum remissione, expiatione, sanctificatione agitur.*

At non ita est; non vulgaris sanctulus, sed sanctus sanctorum ex thesauro Indulgentiarum Christus A agnoscitur. non enim sanctorum passiones Christi passionibus miscentur in thesauro, quod Christi passiones per se non sufficiant, sed vt ostendatur excellẽtia passionum Christi, quæ non solum expiare queũt reatus peccatorum, sed etiam alijs vim expiandi cõmunicare. Itaque, ita miscentur in thesauro passionibus Christi passiones sanctorum, vt Christi passiones omnem culpam, originalem, & actualem, lethalem, & venialem, & omnem pœnam sempiternam, & temporariam expiare valeant, idquè totum per se; etiamsi nullæ admiscerentur passiones sanctorum, quæ sanctorum passiones sine Christi passionibus nihil possunt, & cum Christi passionibus solas pœnas temporarias expiare possunt. Non igitur vnum de turB ba, sed Regem Martyrum, & sanctorum Omnium Christum facimus, illumque vnum, vt simpliciter & absolutè Redemptorem, propitiatorem, & Saluatorem prædicamus, nominamus, proponimus, atque respicimus. Quod si solum nomen Christo relinquit, qui Sanctos quoquomodo illi adiungit: quid respondebimus Apostolo, qui se Christi Adiutorem facit, 1. Cor. 3. & Saluatoris officium sibi vendicat 1. Cor. 9. & illuminatorem omnium hominum se dicit Ephes. 3. An ignorabat Apostolus, Christũ nõ egere humano adiutorio, & ipsum solum esse Saluatorem omnium hominum; & ipsum eundem, & solum esse lucem veram, *quæ illuminat omnem hominem* C *venientem in hunc mundum?* An volebat Christum, vulgarem sanctulum facere, vt in turba vix dignosceretur? Quemadmodum igitur Apostolus dum sibi officium adiuuandi Christum, saluandique, et illuminandi homines desumit, nullam Christo facit iniuriam: quia Christus ipse Paulum sibi adiutorem esse voluit, dignatione, non necessitate. & si Christus & Paulus saluant & illuminant homines; Paulus à Christo virtutem saluandi, & illuminandi accepit, non Christus à Paulo. sic etiam dum nos sanctis tribuimus officium satisfaciendi pro pœnis temporalibus aliorum, non facimus Christo iniuriam; quoniam, vt dictum est, virtutem satisfaciendi ab ipso Christo sancti accipiont, non absolutè, & simpliciter D sed pro modulo sibi communicato. Addit postremo Caluinus in eadem sectione.

Sed audiamus eorum entymemata. Ne sine fructu effusus sit sanguis Martyrum, in commune Ecclesiæ lucrum conferatur. Ita ne? an vero nullus erat fructus, glorificare Deum per mortem? veritati eius suo sanguine subscribere? testificari præsentis vitæ contemptu meliorem se vitam quærere? fidem Ecclesiæ sua constantia confirmare, hostium autem pertinaciam frangere.

At nos talia entymemata nunqua fecimus, neq; est difficile conficta à se argumenta dissoluere. Extant libri permulti Catholicorũ, vbi de Indulgentijs accuraE tè disseritur, & in nullo eorum inuenietur; passiones sanctorum sine fructu futuras, si in thesauro non reponantur. Id solum dicunt, passiones sanctorum non absolutè; sed vt satisfactorias sine fructu futuras, si neque illis ipsi egeant, neque alijs applicentur; quamuis alioqui multis alijs nominibus gloriosæ Deo; honorificas ipsis, & vtiles Ecclesiæ fuisse non dubium sit.

Porrò ad testimoniũ Apostoli ex epist. ad Colosse

cap. 1.

cap. 1. quod Caluinus à Catholicis adferri dixit, respondet in sectione sequenti, quæ est quadragesima secunda: ac multis verbis docet Apostoli verba, *Suppleo quæ desunt passionibus Christi, &c.* non significare Christi passionibus aliquid defuisse ad vim satisfaciendi pro peccatis, sed Christi membra, nempe fideles omnes exerceri oportere varijs afflictionibus, idq; pro Ecclesia, id est, pro Ecclesiæ ædificatione, & profectu. Sed quamuis hic sensus, quem Caluinus amplectitur, sit etiam à multis ex nostris obseruatus, & approbatus: tamen nos in libro superiore ostendimus, præter eum sensum, posse Apostolica illa verba commodè recipere alios sensus, atque eum præsertim, qui ad thesaurum Indulgentiarum stabiliendum confert, quem quidem sensum sibi non probari Caluinus significat, sed eum refellere solido aliquo argumento nec potuit, nec tentauit.

CAP. VI.

Respondetur ad ea, quæ Caluinus profert cap. 9. Instit. num. 43.

POSTREMAM obiectionem Caluinus in sectione, siue numero 43. petit à comparatione Indulgentiarum cum Euangelio. Sic autem loquitur. *Quis docuit Papam plumbo & membranę gratiam Iesu Christi includere, quam Dominus verbo Euangelij dispensari voluit? Sanè aut mendax Dei Euangelium esse oportet, aut mendaces Indulgentias. Nam Euangelio Christum cum omni affluentia bonorum cælestium, cum omnibus suis meritis, omni sua iustitia, sapientia, gratia, nulla exceptione nobis offerri testis est Paulus, qui 2. Corinth. 5. dicit, depositum esse apud ministros verbum reconciliationis, quo hac legationis forma fungantur seu Christo per ipsos hortante, obsecramus recõciliamini Deo. Eum qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit, vt efficeremur iustitia Dei in illo. Cõtra, Indulgentia demensum aliquod gratiæ ex armario Papæ reclusum, plumbo, membranæ, loco etiam affigũt, à verbo Dei auellunt.* Hæc omnia per partes sigillatim refellenda sunt, ne quæratur Caluinus, aliquid à nobis temerè prætermissum. Quod igitur reprehendit, gratiam Dei plumbo, & membranæ includi: respondeo, non aliter à Pontifice Maximo gratiam Dei plumbo & membranæ aliquando includi, quam Apostoli, & Prophetæ literis, & chartæ mysteria salutis incluserint. nam quemadmodum scripta Apostolorum, & Prophetarum signa quædam sunt rerum cœlestium; quæ nobis vel reuelantur, vel promittuntur, vel dantur. sic etiam literæ Pontificiæ suis legitimis sigillis munitę, signa sunt remissionis, quam Põtifex, pro potestate à Deo accepta, concedit ijs, qui ea, quæ ab ipso præcipiuntur, impleuerint. At non hoc inquies, reprehendit Caluinus, quod remissio aliquo modo plumbo & membranæ, vt instrumentis quibusdam includatur: sed quod literis ea remissio includatur, quam Dominus verbo Euangelij dispensari voluit. Quæro igitur à Caluino, an existimet verbo Euãgelij solum voce prolato, an etiam scripto gratiam illam remissionis dispensari posse? Certe si velit sibi constare, concedere debet, verbo Euãgelij non solum per sermonem, sed etiam per scriptu-

A ram dispensari. Ipse enim tum alibi sæpè, tum in hoc loco docet remissionem peccatorum per exhortationem, siue concionem fieri, ideo enim allegat verba illa: *Posuit in nobis verbum reconciliationis, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* At exhortatio, & concio non solum verbo, sed etiam scripto fieri potest. ipse enim Apostolus cum illa dicebat, quæ Caluinus citat per epistolam scriptam Corinthijs prædicabat. & ipse idem tot exhortationes, & quidem grauissimas fecit, quot Epistolas scripsit. Vnde Thessalonicensibus dicebat; *ne terreamini, nequè per sermonem, neque per Epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini, &c.* Itaque, quomodo potest remissio annunciari verbo, ita potest annunciari scripto, ac per hoc potest literis, & membranæ includi. Atque hæc dicta sunt à nobis, vt ex principijs proprijs Caluinum refelleremus. Nos enim non credimus, verbum reconciliationis nihil esse aliud, nisi concioné, neq; existimamus (vt Caluiniani somniãt) potestatem remittendi vel retinendi peccata ad concionem esse referendam. Scimus enim conciones fieri ad fideles, & infideles, iustos, & peccatores, pœnitentes, & impœnitentes; peccata autem non remitti, nisi fidelibus peccatoribus, pœnitentibus. de quare satis multa dicta sunt à nobis in libris de Pœnitentiæ. Neq; admittimus remissionem peccatorum Sacramentalem debere, aut posse plumbo, & membranæ includi, sed tantum eam remissionem, quæ fieri potest extra Sacramentum, qualis est absolutio à censuris Ecclesiasticis, & absolutio à reatu pœnæ temporalis; quæ datur per Indulgentias. neque hoc est, gratiam Dei plumbo, & membranæ propriè includi vt Caluinus dicit, sed est voluntatem eius, qui potestatem habet Indulgentias largiendi, declarari literis sigillo munitis, vt solent alia multa declarari, quæ à voluntate Principis dependent.

Iam verò quod Caluinus adiungit, aut mendax esse Dei Euangelium, aut mendaces Indulgentias: non integram partitionem continet, deest enim tertium membrum: aut Caluinus nescit quid loquatur, Euãgelium enim non dicit, vt Caluinus interpretatur, in omni recõciliatione nobis offerri Christum cũ omni affluentia cœlestium bonorum, ita vt semper remittatur omnis reatus culpæ & pœnæ tam sempiternæ quam temporariæ. Si enim Euangelium hoc doceret, pugnaret vtique cum Indulgentijs, & quia mendax Euangelium esse non potest, id planè sequeretur, vt mendaces essent Indulgentię. At Euangelium dicit quidem in prima reconciliatione, quę fit in Baptismo, hominem renouari, & renasci Ioan. 3. & Tit. 3. Christo commori, & consepeliri, & resurgere in nouam creaturam, Rom. 6. ac proinde nihil expiandũ remanere, neque egere huiusmodi homines vlla alia Indulgentia, si forte continuo post Baptismum eos de hac vita migrare contigerit. Ceterum in secunda reconciliatione, quę fit per Sacramentum Pœnitentię, Euangelium dicit, Christum offerri pœnitenti cum affluentia quidem cœlestium bonorum, sed non tanta, vt continuo remittatur omnis reatus culpæ & pœnę, sed vt post remissam omnem culpam, & pœnam sempiternam, remaneat pœnitentia, & satisfactio peragenda pro temporaria pœna expianda. non enim reconciliatio hæc secunda, est regene-

ratio, & renouatio, sed est quasi medicinalis curatio, & baptismus quidam laboriosus, & secunda tabula post naufragium, vt Sancti Patres passim docent; quos citauimus in libris de Pœnitentia. Quare cum in secunda reconciliatione secundum Euangelium relinquatur sæpenumero reatus aliquis pœnæ tēporalis expiandus, locū suū habere pnt Indulgentię, neq; cū Euāgelio vlla ratione pugnāt. Sed videamus, quo mō probauerit Caluinus, Euangelium in omni reconciliatione offerre nobis Christum cum omni affluentia cœlestium bonorum, ita vt semper tam copiose merita eius applicentur, vt nihil omnino remaneat expiandum. Certe nihil attulit, nisi testimonium Apostolicum 2. Cor. 5. *Posuit in nobis verbum reconciliationis, &c.* At in eo testimonio nulla fit mentio totius affluentiæ cœlestium bonorum, neque applicationis omnium meritorum Christi: sed solum ex eo loco habemus, eos reconciliari Deo per ministerium seruorum Dei, qui ab illo potestatem habent, quique legatione funguntur pro Christo, & per quos Deus nos exhortatur, vt reconciliemur, quandoquidem Christus, qui peccatum non fecit, factus est pro nobis peccatum, id est, victima salutaris ad expianda peccata, vt nos efficiamur iustitia Dei in illo, id est, per ipsum verè, proprieque iustificemur. sed quam late pateat ea reconciliatio & an semper relaxet omnem culpam & pœnam, an aliquando solam culpā, & pœnam æternam, Apostolus non dicit, & ex alijs locis tum scripturę, tum Patrum satis apertè colligimus, post remissam culpam, restare pœnę temporalis reatum, vel proprijs laboribus soluendum, vel per Indulgentias condonandum. Non igitur Euāgelium est mendax, neque mendaces sunt Indulgentiæ, sed Caluinus Euangelium mendaciter allegauit.

Pergit in eadem sectione Caluinus, ac docet, vnde origo Indulgentiarum fluxerit. *Siquis, inquit, originem requirat, hinc videtur hic abusus emanasse, quod cum iniungerētur olim seueriores satisfactiones pœnitentibus, quam vt ab omnibus fieri possent: qui pœnitentia sibi imposita grauari se vltra modum sentiebant, petebant ab Ecclesia relaxationem. Remissio quæ talibus fiebat, Indulgentia vocabatur: vbi autem satisfactiones ad Deum transtulerunt, ac compensationes esse dixerunt, quibus se redimant homines à iudicio Dei, simul etiam Indulgentias eò traxerunt, vt essent expiatoria remedia, quæ nos pœnis meritis liberent. Illas verò quas retulimus blasphemias, tanta impudentia confinxerunt, vt nullum prætextum habere queant.*

In his verbis tria quædam Caluinus affirmat, quæ nullo testimonio, nulla ratione probare potuit. neq; enim ex historia antiquitatis, sed ex Lutheri somnijs hausit quæcunque hoc loco effutijt. Primum igitur ait, iniungi solitas olim seueriores satisfactiones, quā vt ab omnibus fieri possent, & relaxationem eorum, qui supra modum grauati erāt Indulgentiam esse nominatam. Quæro, vbi hoc legerit, vbi didicerit, mirum silentium. Nos contra legimus in antiquis Cōcilijs, Indulgentias concedi solitas non ijs; qui se supra modum grauatos dicerent, sed qui pœnitentiam iniunctam aliquanto tempore studiose libenterque peregerant. Concilium Ancyranum can. 4. aliàs 5. *Penes Episcopum*, inquit, *erit potestas modum conuersationis eorum (pœnitentium) probantes, vel humanius erga eos agere, vel amplius tempus adijcere. ante omnia verò præcedens eorum vita, & posterior inquiratur, & ita eis impertiatur humanitas.* Et clarius cap. 2. *Modus pœnitentiæ in Episcoporum sit arbitrio, vt secundum conuersationem pœnitentium, possint & extendere tardantibus, & minuere studiosè festinantibus.* Concilium Nicænum primum can. 11. aliàs 12. cum pœnitentiam lapsis præscripsisset annorum tredecim, addit, *Ab omnibus verò illud præcipuè obseruetur, vt animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. quicunque enim cum omni timore & lachrymis perseuerantibus, & operibus bonis conuersationem suam non verbis solis, sed opere, & veritate demonstrāt, cum tempus statutum etiam ab ijs fuerit impletum, nimirum primi triennij, quo inter audientes futuri erant, & orationibus iam cœperint communicare, licebit Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare (id est, minuere aliquid de reliquis decem annis) qui verò indifferenter habuerint lapsum, & sufficere sibi quod Ecclesiam introierint arbitrantur, isti omni modo tempora statuta complebunt.* Vbi clarissimè vides Indulgentiam dari diligentibus, negari negligentibus. Neque solum non est verum, quod Caluinus dicit, sed nec est vllo modo verisimile. Nam nec sancti illi Patres satisfactiones iniunxissent seueriores, quam par esset. nec si forte aliquis supra modum grauatus fuisset; illum per Indulgentiam, sed per iustitiam ab illo onere subleuassent. Quæ enim Indulgentia est, demere onus iniustè impositum? Deinde affirmat idem Caluinus, satisfactiones illas pœnitentiarias postea ad Deum fuisse translatas, & inde factum esse, vt Indulgentiæ crederentur esse remedia expiatoria, quæ nos à pœnis meritis liberent. Hic etiam quærimus, vt ostendant Caluiniani, quando satisfactiones pœnitentiariæ nō pertinuerint ad expiandas pœnas iudicio Dei debitas. nos enim legimus in antiquissimis Patribus, per satisfactiones illas placari Deum, propitiari Deum, satisfieri Deo. Multa citauimus in libris de Pœnitentia, nonnulla etiam in libro superiore: nunc vnius Cypriani testimonio contentus ero. Is igitur in serm. de lapsis exhortans ad pœnitentiæ opera illos qui iam resipuerant, & pœnitentiam agere cœperant, sed intercessione Martyrum cupiebant sibi condonari reliquam pœnitentiam, inter alia sic loquitur, *Pœnitentia crimine minor non sit. putas ne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione maculasti?* & infra, *Pœnitenti, operanti, roganti pōt clementer ignoscere, potest in acceptum referre quicquid pro talibus & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes. vel si quis plus eum (Deum videlicet) suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignantis offensam iusta deprecatione placauerit, dat ille & arma rursum; quibus victus armetur.* & infra: *Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus & virtutis, & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus, & adiutus à Domino, quem contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesiam, nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronā.* Ex his habemus, non semel, sed bis, terue repetitum, per labores pœnitentiæ satisfieri Deo, & placari Deū. non igitur nouum est, vt Caluinus videri volebat, satisfactiones ad Deum referri. Sed quoniam radix totius Lutherani, & Caluiniani erroris in eo posita est, quod negant, post remissam culpam, remanere

pœnæ

pœnæ temporalis reatum expiandum in hac vita, vel in alia: adducam aliud Cypriani testimonium, quo manifestè docetur, etiam post hanc vitam remanere eiusmodi reatum. Sic igitur loquitur in epist. 2. lib. 4. conferens gloriam Martyrij, quo reatus omnis cõtinuo purgatur, & tollitur, cum alijs generibus mortis, quæ non habent eam vim, *Aliud*, inquit, *est ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire, aliud, missum in carcerem, non exire inde, donec reddat nouissimum quadrantem, aliud statim fidei, & virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo tempore cruciatum emendari, & purgari diu in igne, aliud peccata omnia passione purgasse.* Hæc ille. quæ si à Caluino animaduersa, & credita fuissent, nunquam negasset, post remissam culpam manere debitum luendæ pœnæ, ac per hoc satisfactionem esse necessariã, & Indulgentias, quæ satisfactionem condonant liberare à meritis pœnis.

Vltimo loco Caluinus dicit, nullo prætextu excusari posse blasphemias supra recitatas de satisfactionibus Sanctorum Martyrum, quę cum Christi satisfactionibus misceantur. Sed nos contra existimamus, nullo prætextu excusari posse Caluini temeritatem, qui propter aliqua testimonia perperam intellecta (vt supra demonstrauimus) totam Ecclesiam reprehendit, & tam peruerso iudicio de his rebus censet, vt blasphemias vocet, quæ reuera gloriam Dei continent maximam, nisi forte credendum sit, Christum eum honorem inuidere Martyribus, quem ipse illis contulit. Sed de his satis, neque enim verbis, sed rationibus dimicare proposui.

CAP. VII.

Refelluntur obiectiones Tilmanni Heshusii.

TILMANNVS Heshusius in libro, quem inscripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum, cum multo iustius inscribi possit de sexcentis mendacijs Lutheranorum, tit. 32. qui est de Indulgentijs, contẽdit, Indulgentias quadruplici nomine exterminandas esse, quod labefactent, vt ipse loquitur, quatuor precipua capita doctrinæ cœlestis, videlicet de officio & merito Iesu Christi, de vera pœnitentia, de sola fide iustificante, & de potestate clauium. Tam autem frigidè, & insulsè probat, quæ dicit, vt nullo negocio refelli possit.

Quod enim ad primum caput attinet, ponit hoc principium, *Christus sanguine suo expiauit peccata mundi.* Idque probat ex illis verbis, *Hic est sanguis noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, Matth. 26. Item ex illis, *Filius hominis venit in hunc mundum non ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem*, Græcæ λύτρον *pro multis*, Matth. 20. Item ex illis; *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, &c.* 1. Ioan. 2. Item ex illis; *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius*, Ephes. 1. Item ex illis, *Deus posuit in eo iniquitates omnium nostrum*, Isai. 53. Denique ex illis: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, Ioan. 1. Ex his testimonijs nudè recitatis, concludit his verbis; *Cum ergo tam caro precio redempti, & Patri reconciliati simus, quæ est illa impudentia, & contumelia in filium Dei, quod impostor ille promittit pro numerata pecunia remissionem, & meritarum pœnarum Indulgentiam, & cum Christus satisfecerit Patri pro totius mundi peccatis, blasphemum est mendacium, quod fingunt Pontifices, oportere fideles pro suis peccatis satisfacere. Sublato errore de satisfactione, sponte euanescit figmentum de Indulgentijs.* Hæc est prima Heshusij demonstratio, id est, antiqua Lutheranorum cantilena, millies à Catholicis refutata. fatemur enim Christum pro nobis, & pro toto mundo integrè, immo plenissimè Deo Patri satisfecisse, vt scripturæ allegatæ, aliæque permultæ nos docent. Sed negamus, inde sequi, non debere fideles pro suis peccatis, id est, pro reatu pœnę temporalis expiando Domino satisfacere. sicut etiam fatemur, Christum nobis gratiam, & gloriam sanguine suo acquisiuisse, ac promeruisse: & tamen debemus gratiam per fidem, & Sacramenta quærere, & gloriam quasi palmam & brauium certando, & currendo promereri. Apostolus enim omnibus dicit, *sic currite, vt comprehendatis* 1. Cor. 9. & de se; *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, ideoque reposita est mihi corona iustitiæ.* 2. Timoth. 4. Ratio autem horum omnium est, quoniam precium redemptionis, & satisfactionis à Christo persolutum, non prodest nisi ijs, quibus per certa media, siue instrumenta applicatur, quod etiam aduersarij confitentur, & si negarent, nullam causam reddere possent, cur Pagani, Mahumethani, Iudæi, ceterique Infideles pereant, cum Christus pro toto mundo satisfecerit, & omnibus hominibus gratiam, & gloriam promeruerit. Itaque præter illud principium, quod Heshusius ponit, Christum satisfecisse pro peccatis nostris, ponendum est hoc aliud, eam satisfactionem nemini prodesse, nisi per certa media, & instrumenta applicetur. & tum remanet controuersia, quæ sint illa media, quam controuersiam Heshusius hoc loco non attigit, & ideo nihil omnino suis clamoribus efficit. Nos enim existimamus precium sanguinis Christi ijs, qui ab infidelitate primum conuertuntur, applicari per fidem, & baptismum. ijs autem, qui post baptismum ad peccata redeunt, & rursum à peccatis conuertuntur ad Deũ, applicari per Sacramentum pœnitentiæ, cuius partes sunt contritio, confessio, satisfactio Heshusius contra, existimat, sola fide applicari, vel certe per fidem, & baptismum. Sed nihil horum probat, nec probare potest. pleni sunt enim libri tum Prophetarum, & Apostolorum, tum etiam Sanctorum Patrum testimonijs pro satisfactione, quam Deus post remissam culpam à nobis requirit. Et quemadmodum non est contumelia vel blasphemia in Christum, dicere, precium sanguinis eius non prodesse infidelibus, nisi per fidem, & baptismum illis applicetur: ita non est cõtumelia, vel blasphemia, dicere fidelibus, pœnitentibus non prodesse, nisi per Sacramentum pœnitentię ac per hoc per contritionem, confessionem, & satisfactionem applicetur. Admissa autem necessitate satisfactionis, dogma de Indulgentijs facillimè constituitur. Nam sicut precium sanguinis Christi non prodest ad remissionem culpæ, & pœnæ sempiternæ, nisi per fidem, & Sacramenta applicetur: ita sine vlla Christi contumelia dici potest, idem precium non semper prodesse ad remissionem totius pœnæ

næ temporalis, nisi per opera pœnitentiæ, vel per Indulgentias applicetur. Quod autem diximus, per opera pœnitentiæ, id est, per nostram satisfactionem, precium sanguinis Domini, id est, eius satisfactionem nobis applicari, non sic intelligimus, quasi nostra satisfactio non sit veri nominis satisfactio. nam & vera satisfactio est. vt in libro quarto de Pœnitentia demonstrauimus, & simul tamen cum ea, & per eam Christi satisfactio nobis applicatur. Neque nostra satisfactio Christi satisfactioni adiungitur, quod illa per se non sufficeret: sed quia voluit ipse nobis etiam gratiam satisfaciendi tribuere, vt efficacia sanguinis ipsius magis splendesceret, dum non solum ipse satisfaceret, sed etiam membris suis virtutem satisfaciendi communicaret.

Porrò quod addit Heshusius, Pontificem pro numerata pecunia peccata remittere, atque Indulgentiam dare, mera calumnia est. Neque enim Pontifices pecunias vllas pro Indulgentijs exigunt, sed iubēt eos, qui Indulgentias consequi cupiunt, orare, ieiunare, eleemosynas facere, vel in commune pauperibus, vel in certum aliquod pium opus, vt in Basilicæ ædificationem, sed illud est frequentius, & hoc tempore solum in vsu, vt eleemosynæ pauperibus in communi erogari iubeantur.

CAPVT VIII.

Refelluntur aliæ obiectiones eiusdem Tilmanni Heshusii.

VENIO ad secundum caput argumenti Heshusiani. Sic igitur ille pergit, *Obscurant*, inquit, *Pontificij necessariam doctrinam de pœnitentia commēto Indulgentiarum. cum enim docent homines pro suis peccatis vel in hac, vel in futura vita satisfacere, aut etiā impositas satisfactiones pecunia redimere posse, extenuant peccati magnitudinem, parui faciunt iudicium Dei aduersus peccatum, instillant animis hominum securitatem, atq; ita veræ contritionis fundamenta euertunt.* Hæc ille, qui sine dubio aliquid diceret, si nos diceremus, pro culpa, & pœna sempiterna, posse à nobis Domino satisfieri. id verò non dicimus, atque ea de causa Theologi nostri disputant, necessariam fuisse incarnationem Filij Dei quoniam tanta est magnitudo peccati, vt non potuerit vlla pura creatura ex rigore iustitiæ pro peccatis hominum satisfacere Deo. Id igitur solum docemus, post culpam remissam posse hominem iustificatum per gratiam Dei, satisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis tantum. quod non solum non extenuat, sed etiam amplificat mirum in modum tum peccati magnitudinem, tum iudicium Dei aduersus peccatum. Quis enim non miretur diuini iudicij seueritatem, & ipsius peccati molem, si cogitet Deum ab ipsis etia filijs suis, & amicis Christi sanguine iustificatis, & reconciliatis adhuc repetere pœnas pro delictis, vel in hac vita, vel in futura? Sed qui sunt, qui nobis obijciunt, quod peccati grauitatem extenuemus, & iudicium Dei parui faciamus? nempe Lutherani, qui vsque adeo peccatum extenuant, iudiciaquè Dei contemnunt, vt nihil ad expianda peccata exigi arbitrentur, nisi vt credant ea sibi à Deo non imputari. Vtri igitur magis

A peccatum extenuant, & Dei iudicia paruipendunt? Catholici, qui præter fidem, contritionem, confessionem, & satisfactionem necessariam esse docent ad peccata purganda; an Lutherani, qui sola fide, sine vllo pœnitentiæ labore purgari peccata contendunt? Simile est, quod de securitate addit Heshusius: nam si Catholici dicerent, per satisfactionem, vel Indulgentias homines reddi securos de salute æterna, etiāsi contritionem de peccatis nullam habeant, neque à peccatis ad Deum conuerti velint: rectissime diceret Heshusius, per inanem istam securitatem euerti fundamenta contritionis, & pœnitentiæ. At non hoc dicimus, sed cū B. Augustino in lib. 21. de Ciuitate Dei cap. 27. inter errores perniciosissimos numeramus sententiam illorum, qui dicebant, eleemosynas, B & similia bona opera sine vera conuersione, & pœnitentia sufficere ad salutem. & verbis disertis omnes Theologi nostri tradunt, satisfactionem, & Indulgentias non prodesse nisi ijs, qui per veram contritionem, & reconciliationem iustificati in gratiam à Deo recepti sunt. Neque etiam tunc securitatem salutis pollicemur per Indulgentiā, nisi sub conditione, si videlicet adsit auctoritas in concedente, gratiæ status in suscipiēte, & pietas, atque rationabilitas, vt sic loquamur, in causa. Absolutè autem spem bonam, & fiduciam pollicemur, iuxta illud Apostoli 1. Tim. 3. *Qui bene ministrauerint, gradum bonum sibi acqui-* C *rent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu.* Est autem valde mirum, quod Heshusius securitatē nobis obijciat, cum alioqui nos vt plurimum reprehendant Lutherani, quod dubitationem, & metum persuadeamus nostris, cum ipsi contra doceant suos vt certissimè credant, se iustos esse, & saluos fore, atque hanc ipsam fidem de propria iustitia, fidem iustificantem & Catholicam esse velint.

Superest tertium caput argumenti Heshusij, quod his verbis ipse persequitur, *Sepeliunt quoque doctrinā*, inquit, *de fide, seu fiducia in Mediatorem Iesum Christum, si enim remissio pœnarum pecunia emi potest, non est necesse credere in filium Dei Iesum Christum. At* D *tota scriptura clamat, qui non credit in filium, vitam non videbit, sed ira Dei manet super eum, Ioan. 3.*

Hæc videlicet est illa insolubilis demonstratio, ob quam ita se iactat, & triumphat Heshusius. *Et quidē* doctrinam de vera fide & fiducia in Christum non solum non sepeliunt, sed etiam enitescere, atque eminēre faciunt Indulgentiæ. Siquidem fundamentum habent in thesauro meritorum Christi, & non prosunt nisi veris fidelibus, & per fidem veram ac viuam iustificatis. Quare absurda, & inepta est illa consequentia, per Indulgentias, vel per opera satisfactoria, quales sunt eleemosynę pecuniariæ, redimuntur peccata ab ijs, qui credunt in Christum, & meritis ipsius, ac satisfactione nituntur, igitur non est necesse credere E in Christum Filium Dei, Fateor tamen per satisfactiones, & Indulgentias verè sepeliri doctrinam de sola fide, seu fiducia iustificante. quam fidem, seu fiduciam inanem, & falsam, & non tam iustificantem, quam sub spe iustificationis animas deludentem, ac seducentem esse, alibi demonstrauimus. Quod autem Heshusius dicit, pecunia redimi pœnarum remissionem ex Catholicorum sententia, verum est in eo sensu, quo Daniel Regem quendam admonuit, *peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericor-*

dijs

dijs pauperum, Dan. 4. Nimirum existimamus, per eleemosynas, vt etiam per ieiunia, aliaque pia opera, præsertim laboriosa, & penalia, remitti pœnas temporales, quæ remanent post culpam remissam, vt iam sæpè dictum est.

Quartum caput argumenti, quo probandum erat per satisfactiones, & Indulgentias labefactari doctrinam de potestate clauium, Heshusius non adscripsit. an obliuione, an alia de causa, incertum est. sed hanc iacturam meliori compensatione resarciuit. adiunxit enim aliquid aduersus Indulgentias pro defunctis. *Quod fingunt*, inquit, *Indulgentias per modum suffragij valere pro mortuis, pugnat cum dicto Christi, qui non credit in filium, iam iudicatus est*, Ioan. 3. Item: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque ea, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum* 2. Cor. 5. Item: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*. Apoc. 14. *Infelices ergo, & quibus nullæ Indulgentiæ prosunt, qui in Domino non moriuntur: Sanctorum meritis confidere, blasphemum; & contumeliosum est in filium Dei.*

Mirabilis sane Dialectica Heshusij, per quā sine medio termino quidlibet ex quolibet licet colligere. Qui nō credit in Filiū Dei, iā iudicatus est: Igitur Indulgētiæ per modum suffragij defunctis valere non possunt. sanus ne est, an delirat, qui ita colligit? fatemur Indulgentias nullo modo prodesse ijs, qui sine fidem Christum decesserunt, qui iuxta verbum Domini iudicari, id est, condemnati sunt. At non inde sequitur, non prodesse ijs, qui cum fide, spe, & charitate migrarunt, & adhuc tamen in locis purgatorijs degunt, de quibus sic loquitur Sanctus Augustinus hom. 16. ex libro 50. Homiliarum. *Qui temporalibus pœnis digna gesserunt per ignem quendam purgatorium transibunt, de quo Apostolus inquit, saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* At inquit Heshusius, omnes stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque ea, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum: non igitur mortuis aliquid prosunt Indulgentiæ, aliaue suffragia. Respondeo, mortuos quidem ea tantum recipere, quæ gesserunt in corpore, sed eos, qui in fide, spe, et charitate vsque ad finem perseuerarunt, id egisse in corpore, vt post mortem suffragijs, atque Indulgentijs iuuari possent: contra autem eos, qui in peccatis lethalibus vsque ad mortem permanserunt, id egisse in corpore, vt eis post mortem, neque Indulgentiæ, neque suffragia vlla prodessent. Sic enim loquitur sanctus Augustinus in Enchiridio capite 109. *Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt: Sed eis hæc prosunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista, nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem.* & infra: *Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua dictum est, omnes astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit, siue bonum, siue malum, quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viuerent comparauit, vt ei possent ista prodesse, non enim omnibus prosunt: & quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore?* Hæc ille. Ad locum autem Apocalipsis respondemus, eos, qui in Domino omni ex parte moriuntur, quales sunt Martyres, quos eo loco præcipuè Ioannes Apostolus consolatur, planè beatos esse, neque Indulgentijs, alijsue suffragijs indigere, ac de his hunc locum exponunt Sanctus Ambrosius, Haymo, Hansbertus, & Richardus de Sancto Victore, eos autem qui nulla ex parte in Domino moriuntur, quales sunt homines perditi, qui sine gratia Dei, & iustificatione decedunt, infelices omnino, ac miseros esse, neque Indulgentias aliaue vlla suffragia eis prodesse. Sed inter hos quidam sunt medij, vt paulo ante ex Augustino didicimus, qui partim in Dño, partim non in Domino moriuntur, in Domino quidem, quia cum fide, spe, & charitate de hac vita discedunt, non in Domino, quia maculæ veniales, vel reatus pœnæ temporalis illis adherent, ob quæ purgatione, atque expiatione indigeant. Isti igitur nec tam perfecti sunt, vt continuo requiescant à laboribus suis, neque suffragijs Ecclesiæ, vel indulgentijs opus habeant: nec tam sunt imperfecti, vt requiem à pœnis, & laboribus non expectent, vel vt Indulgentijs, & eleemosynis, alijsquè suffragijs releuari non possint. Neque mirabitur, nos dicere aliquos mori partim in Domino, partim non in Domino, qui apud Sanctum Augustinum lib. 3. ad Bonifacium capite 3. legerit, homines eosdem propter gratiam Dei, quam habent, esse filios Dei propter, peccata venialia, quibus non carent, esse filios huius seculi. Illa denique Heshusij postrema conclusio, blasphemum, & contumeliosum esse [illegible] Filium Dei, sanctorum meritis fidere: vnde colligatur, omnino non video. Nam neque ex proximis superioribus uerbis nascitur, neque ad rem propositam vllo modo facit. Sed iam dictum est, secūdum nouam Heshusij Logicam, quidlibet ex quolibet colligi posse. tantum autem abest, vt fidere sanctorum meritis, sit vel blasphemum, vel contumeliosum in Filium Dei, vt sit Filio Dei perhonorificum, & gloriosum: quid enim sunt sancti, nisi palmites fructuosi, eius nobilissimæ vitis, quę dicit in Euangelio, *Ego sum vitis, & vos palmites?* & quoniam palmites omnem virtutem suam ex vite trahunt, certe omnis palmitum gloria in vitem redūdat. Itaque cum sanctorum meritis confidimus, Christo confidimus, sine quo illi nihil facere possunt. neque ita confidimus sanctorum meritis, vt ab illis gratiam, vel gloriam expectemus, sed solum, vt sæpe diximus, vt per eorum satisfactiones nobis communicatas à reatu pœnæ temporalis liberemur, vel eorum intercessione à Deo per Christum varia beneficia consequamur.

CAPVT IX.

Respondetur ad primum caput disputationis Martini Kemnicij de Indulgentijs.

MARTINVS Kemnicius in quarta parte examinis Concilij Tridentini, discutiens decretū Concilij de Indulgentijs, quod habetur in vltima sessione, longissimam, id est, verbosissimam more solito de Indulgentijs disputationem instituit. Eam nos hoc loco refutare aggredimur, ac Deo bene iuuante non

magno

magno negocio fraudes eius & mendacia detegemus, & argumenta, si quæ erunt alicuius momenti, breuiter & dilucide refellemus. Sed illud initio lectorem admonitum volo, nolle me tempus terere in recitandis ijs, quæ Kemnicius vt librum suum pleniorem faceret, ex libris Catholicorum descripsit, quæ plurima sunt, vt Canones omnes pœnitentiales, quos ex Côcilijs, ex Burchardo, & ex Gratiano in medium attulit, & alia id genus. Item nolle me repetere refutationem aliorum errorum Lutheranorum, qui passim à Kemnicio inculcantur, quamuis ad rem præsentem non faciant. Satis enim multa tum in libris aliorum Catholicorum, tum etiam in nostris extant, vnde errores illi plenissimè confutentur. Denique nolle me verbis sine necessitate contendere, neque côuicia, & contumelias, quibus Catholicos passim aspergit, referre, & retorquere (quod longissimum esset) nisi aliquando nimia eius impudentia nos cogat aliquid dicere. Igitur duo tantum in hac discussione Kemnitianæ disputationis præstare mihi propositû est, vt notem quæ falso Kemnicius nobis imponit, & argumentis eius aduersus Indulgentias perspicuè, soli deque respondeam.

In primo capite disputationis suæ Kemnicius, id est, pag. 215. in editione Francofordiensi in octauo, statum quæstionis exponit, quid videlicet illud sit, quod nomine Indulgentiæ in hac disputatione accipiatur. Vbi multa sunt, quę perperam ab illo dicûtur, vt causam Catholicorû odiosam reddat. *Primum miratur cur Tridentinum Concilium, si Pontificias Indulgentias non prorsus damnare & abijcere volebat, non saltem earum mentionem sepelierit, vel approbationẽ suspenderit; cum toti orbi, atque adeo ipsis Pontificijs notum sit vt ipse loquitur, impudentem & impiam Indulgentiarum nundinationem à multis doctis, & pijs viris deploratam, & reprehensam fuisse.* Sed non est cur miretur. Nam Concilia Ecclesiæ Catholicæ, quale Tridentinum fuit, non solent dogmata quotannis mutare, vt Lutherani faciunt, neque circumferri omni vento doctrinæ. Concilia vetera, Lateranensia, Lugdunensia, Viennensia (vt supra ostendimus) Indulgentias approbarunt, abusus, qui forte irrepserant, condemnarunt. Idem omnino Tridentinum Concilium fecit. neque tribuendæ sunt Ecclesiæ Catholicæ, si quæ irrepunt ex cupiditate prauorum hominum corruptelæ in cultu religioso, præsertim cum non solum pij, & docti viri, sed ipsa etiam Concilia vigilent aduersus eiusmodi corruptelas. neque id Kemnicius ignorare potest, cum in hac ipsa disputatione pag. 332. refert decretum Concilij Lateranensis & pag. 345. decretum Concilij Viennensis aduersus abusus, qui in Indulgentiarum prædicatione admisceri cœperant. & ipse idem pag. 213. integrè recitet decretum Concilij Tridentini, quo damnantur, & prohibentur superstitiones, & abusus omnes, & nominatim praui quæstus, vnde plurimum in Christiano populo abusuum causa fluxit. At non sunt tollendi boni vsus, vt destruantur abusus, neque specie reformationis Ecclesia funditus euertenda est, vt Lutherani & Caluiniani facere moliuntur. sed nô mentitur, qui ait, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non præualebunt aduersus eam*, Matth. 16.

Secundo idem Kemnicius pag. 218. dicit ex sententia Catholicorum temporalem pœnam, quæ remanet luenda post remissam culpam in Sacramento Pœnitentiæ, maiorem esse, quam vt à quoquam hominum in hac vita exolui possit. Sed hoc falso nobis imponit, neque vllum scriptorem Catholicum inueniet, qui hoc dicat. Immo vero Catholici Theologi docent, non solum posse hominem iustificatum satisfacere Deo pro debito pœnæ temporalis, sed etiã id posse ex condigno. Vide præter cæteros, Dominicum à Soto in 4. sentent. dist. 19. q. 1. art. 4. Porrò falsa ista dogmata nobis Kemnicius adscribit, vt videamur super falsis fundamentis inniti, cum docemus in Purgatorio pœnas dari à spiritibus defunctorum, & tum in hac vita, tum in alia Indulgentias locum habere.

Tertio ibidem Kemnicius dicit, Catholicos docere, diuinam iustitiam maiores adhuc pœnas exigere, quæ in Purgatorio luendæ sint, etiamsi canonica pœnitentia in hac vita plenè exoluatur. Sed hoc etiã falso Catholicis imponi certissimum est. tunc enim solum maiores pœnas Deus exiget, quando pœnitentia canonica iniuncta est minor, quam par esset. Sed si iniungatur æqualis, vt planè iniungi potest, & ea plenè exoluatur, nihil in Purgatorio soluendum superesse omnes Catholici docent, vt videre est apud Sanctum Thomam, aliosq; Theologos in quarto distinct. 20.

Quarto Kemnicius pag. 219. dicit, satisfactiones ex thesauro Ecclesiæ per Indulgentias applicari illis, qui eas vel pecunia, vel alijs operibus redimunt, atq; hanc esse Catholicorum doctrinam. & paulo infra, dicit, ex sententia Catholicorum, Indulgentias licitantibus & redimentibus dispensari. Sed hæ meræ sunt calumniæ, & imposturæ, eleemosynas quidem, aliaque pia opera Pontifex Maximus solet iniungere cum Indulgentias tribuit, non tamen vt emantur Indulgentiæ (neque enim ea pecunia ad Pontificem, *sed* ad pauperes peruenit) sed vt exerceantur in operibus bonis Christi fideles, & vt aliorum liberalitate miserorum inopiæ succurratur.

Quinto, in eadem pagina Kemnicius dicit, ex sententia Catholicorum, thesaurum Ecclesiæ *constare* ex operibus bonis sanctorum, quę ipsis ad promerêdam, & consequendam salutem necessaria non erãt, quæ vocantur opera supererogationis: item ex passionibus eorundem, quæ ipsis ad propria delicta purgãda opus non fuerunt. Sed vt hoc postremum de passionibus est verum, ita illud de operibus supererogationis est falsum. neque enim vllus Theologorum est, qui scripserit thesauro Ecclesiæ contineri opera meritoria supererogationis. Illa enim opera, quamuis supererogationis fuerint, tamen suo pręmio non caruerunt, atque ideo nulla ratio sinit, vt alijs applicari possint. Vocant quidem aliqui opera supererogationis passiones sanctorum, vt satisfactorias ipsis minime necessarias. sed nos de re ipsa, non de nomine litigamus. Sed hæc non sine causa finguntur à Kemnicio. Scit enim Lutheranos valde odisse opera supererogationis, vt ipsum etiam vocabulum ferre non possint. Inde igitur existimauit, vel hoc ipso Indulgentias fore inuisas, & execrandas, si ex operibus supererogationis sanctorum fluxisse dicerentur.

CAPVT

CAPUT X.

Respondetur ad secundum caput disputationis Kemnicii.

IN secundo capite disputationis suæ Kemnicius demonstrare conatur, Indulgentias, vt à Catholicis accipiuntur, non habere fundamentum in scripturis, immo pugnare cum præcipuis capitibus doctrinæ Christianæ. Primum igitur profert multa scripturæ testimonia, quibus probat, per Christum nobis peccata remitti. Sed hæc non egent vlla solutione, cũ non pugnent aduersus Indulgentias, neque à nobis negétur, & solum ad implendas paginas adferantur.

Secundo profert argumenta negantia, quod videlicet, scripturæ non dicant, quod nostris operib. possimus Deo satisfacere, quod sint aliquæ pœnæ Purgatorij, quod sit thesaurus aliquis operum supererogationis, quod soli Petro sint traditæ claues Regni cælorum, quod sacerdos absoluens debeat imponere pœnitentias: & quod Bullæ Indulgẽtiarum fieri debeãt, &c. Et addit, adeo hæc esse vera, vt Durandus, Antoninus, Roffensis, & Siluester fateantur, Indulgentias non posse probari ex scripturis, sed ex sola Ecclesiæ Romanæ auctoritate. Sed huius argumenti magna ex parte falsum est antecedens, & omnino mala consequentia. Falsum est, in scripturis non haberi, quod operib. nostris possimus satisfacere Deo, cũ scriptum sit Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Luc. 11. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Prouerb. 16. *Misericordia & ueritate redimitur iniquitas.* Falsum est, scripturas nihil habere de pœnis Purgatorij, cum scriptum sit 1. Cor. 3. *Ipse autem saluus erit, sic tamen, quasi per ignem.* & Luc. 12. *Non exies inde, donec reddas nouissimũ quadrantem.* & Matth. 12. *Qui dixerit verbum in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.* Falsum est, nihil in scripturis tradi de operibus supererogationis, quamuis, vt supra diximus, nõ pertineant hæc opera ad Indulgentias, quid enim est, quod ait Dominus Luc. 10: *Si quid supererogaueris, ego cum rediero reddam tibi?* & nonne B. Paulus 1. Cor. 9. testatur se potuisse victũ quærere ab his, quib. euangelizabat, vt Apostoli cęteri quærebant, & tamen maluisse proprijs manibus laborare, quod fuit opus supererogationis interpretũ omnium testimonio? falsum est, in scripturis nihil dici de clauib. soli Petro traditis cum disertis verbis Dñus dicat Matth. 16: *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues Regni cælorum, & quodcunque solueris super terram erit solutũ et in cælis: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis.* Falsum est in scripturis nõ haberi Sacerdotem absoluentem debere imponere pœnitentiam. nam cum in scripturis sacerdos fiat Iudex, qui debeat soluere vel ligare, remittere vel retinere peccata; certe etiam debet ita reos absoluere vt Iustitię satisfiat, ac proinde soluere à culpa, & ligare ad pœnam pro modo culpę subeundam. Sed de his omnibus suis locis disseruimus. Quid vltimo dicebatur de Bullis Indulgentiarum, non habetur quidem in scripturis in particulari, sed habetur in communi. dum enim tribuitur Pontifici Maximo potestas ligandi, & soluendi quicquid ligandum, soluendumuè iudicauerit, non dubium est, quin sit etiam eidem attributa potestas soluendi reatum pœnę remanentis post culpam remissam, & ea de re scribendi literas, quæ Bullę vocantur, quibus ea concessio contineatur. Sed etiam si nihil horum scriptum esset, non tamen sequeretur, Indulgentias non niti nisi auctoritate Ecclesię Romanę, possent enim niti auctoritate Diuina cognita per traditionem Apostolorum, quo modo alia non pauca, & præter cætera numerum librorum sacrorum, ac præsertim Euangeliorum, non ex aliqua scriptura, sed ex traditione Apostolica, & Ecclesiæ auctoritate habemus. Neque enim Ecclesia usum Indulgentiarum concedendarum per se excogitauit, sed à maioribus accepit, cuius rei signum est, quod non possunt aduersarij huius cõsuetudinis vllum assignare principium. Atq; hoc sibi volunt Durandus, Antoninus, Roffensis, & Siluester, quos Kemnicius allegat: nimirum affirmant, non haberi in scripturis expressam mentionem Indulgentiarum, quamuis fundamẽta non desint, vnde perspicuè colligantur: Sed sufficere ad eas etiam sub hoc nomine defendendas Ecclesiæ auctoritatem, quæ non tam constanter Indulgẽtias prædicaret, & in Concilijs Oecumenicis approbaret, nisi diuinitus traditam sibi potestatem huiusmodi non ignoraret.

Sed obijcit Kemnicius Sanctum Augustinum, qui lib. 3. contra literas Petiliani cap. 6. ita scribit: *Si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem, vitamque nostram, si vel Angelus è cælo vobis annunciauerit præter quam quod in scripturis legalibus, & Euangelicis accepistis, anathema sit.* Nos autem ipsum eundem S. Augustinum respondentem adducemus. ipse enim tract. 98. in Ioannem scribit, illud, præter quam, nõ significare, plus quam, sed contra quam. *Non ait Apostolus* (inquit Augustinus) *plus quam accepistis, sed præter quam quod accepistis. nam si illud diceret, sibi ipsi præiudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, vt suppleret quæ illorum fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat addit, non quod inerat tollit qui autem prætergreditur regulam fidei, non accedit in via, sed recedit de via, &c.* Non igitur anathema dicitur ijs, qui credũt aliquid, quod non inuenitur expressè scriptum in sacris literis, sed ijs, qui credũt aliquid, quod repugnat sacris literis. Nam idem Augustinus, lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 7. *Multa*, inquit, *non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in Concilijs posteriorum, & tamen quia custodiuntur per vniuersam Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commẽdata creduntur.* & lib. 4. c. 24. *Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Cõcilijs institutũ, sed semper retentũ est, nõ nisi auctoritate Apostolica traditũ rectissimè creditur.* Deniq; lib. 1. cõtra Cresconiũ c. 33. *Quãuis*, inquit, *huius rei de scripturis Canonicis nõ proferatur exẽplũ: earũ de tamẽ scripturarũ à nobis ẽt in hac re tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat auctoritas.* Ab hoc igitur loco depulsus Kemnicius, aggreditur demõstrare Indulgentias repugnare scripturis: *Non rhetoricis*, inquit, *declamationibus, sed nuda tantũ indicatio-*

ne simpliciter per capita spectandum, & considerandum proponam, quemadmodum Indulgentiæ pugnent. I. contra meritum & satisfactionem Christi. II. contra gratuitã & plenariam remissionem Dei. III. contra claues Regni Cælorum IIII. contra fidem. V. contra doctrinam, de bonis operibus, VI. quod talis nundinatio in scriptura iamdudum damnata sit.

Ac primum quidem caput solo mendacio probat, dicit enim nos docere, Christum culpam quidem nostram, omnem, sed non totam pœnam peccatorum nostrorum in se suscepisse. ac deinde probat id esse falsum ex scripturis Isai. 53. Gal. 3. Deuter. 28. At mendacium esse manifestum, à Catholicis doceri, Christũ suscepisse purgandam omnem culpam, sed non omnem pœnam, vel ex eo potest intelligi, quod Indulgentiæ ex nostra sententia nituntur thesauro passionis Christi, qui satisfecit Deo Patri plenissimè pro reatu culpæ, & pœnæ temporalis, & æternæ omnium peccatorum. Si per Indulgentias dicimus applicari nobis satisfactionem Christi pro reatu pœnæ, quo modo potuit in mentem Kemnitij cadere nos dicere Christum non satisfecisse pro pœna?

B Secundum caput, id est, pugnare Indulgentias cũ gratuita & plenaria remissione Dei, probat ex scripturis nihil ad rem nostram facientibus. adducit enim illa testimonia, *Qui credit in Filium Dei non iudicatur.* Ioan. 3. & *in iudicium non venit.* Ioan. 5. *peccatorum eius nõ recordabor*, Ezechielis 18. *Omnia peccata nostra proiecit in profundum maris.* Micheæ 7. & similia. Nã hæc testimonia probant quidem reconciliari peccatorem Deo, sed an tota pœna peccatis debita semper remittatur, non docent: iam enim supra demonstrauimus ex libro 2. Regum cap. 12. dictum esse Dauidi pœnitenti, *Dominus transtulit peccatum tuum.* & tamẽ expetitam ab eo pœnam, mortem filij, quam vt auerteret Dauid, ieiunauit, orauit, fleuit, &c. Sed Kemnicius adducit similitudinem ab humana consuetudine, *Certum*, inquit, *& manifestum est, si quis priuatus ita dimitteret offensam proximo, vt nihilominus vindictam aliquam expetere et supplicium aliquod de ipso sumere vellet, talem vt non ex corde remittentem peccata grauiter à Christo reprehendi, qua fide igitur talem remissionem ipsi Deo tribueremus? certe si culpã, hoc est, debitum omne dimisit, non habet causam exquirendi pœnas.* At similitudo in ipsum retorqueri potest, nã qui iniuriam accepit, & vel in facultate, vel in fama, vel in ipsa persona læsus est, sic potest, ac solet ordinariè offensam dimittere, & in gratiã recipere eum, qui læsit, vt tamen detrimentum cõpensari, & resarciri sibi velit. Et quamuis priuati homines nullam interdum cõpensationem iniuriæ quærant, Iudex tamen pœnam ab eo, qui iniuriam fecit repetere, & vindictam sumere solet. Sic igitur Deus, qui non solum pars offensa, sed etiam Iudex est, remittit quidem culpam, cum pœnitentes in gratiam recipit, sed pœnam totam nõ semper remittit, vt exemplo Dauidis ostendimus. Neq; hoc repugnat illis verbis Domini Matth. 18. *Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me, &c.* nam per *omne debitum*, intelligitur omnis culpa, non omnis pœna. comparat enim Dominus eo loco peccata cum debito pecuniario, & loquitur de remissione offensarũ, quatenus ea gignũt inimicitias. Itaq; exemplo suo Dñus, qui pœnitentib. ita peccata remittit, vt eos vere in grãm & amicitiã suã admittat, admonet hoĩes, vt

A ex corde remittant iniurias proximis, eosq; verè diligãt id. n. significat illa sententia, *sic & Pater meus faciet vobis si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris.* Quibus verbis vt S. Hieronymus in commentario docet, omnis simulatio fictæ pacis euertitur. Sed nihil impedit, vt diximus, quo minus satisfactionem iustam exigere possit, qui læsus est, etiamsi eum qui læsit, ex corde diligere, nec solum non lædere, sed etiam protegere deinceps velit.

Tertium caput, quod videlicet Indulgentiæ pugnẽt cum doctrina de clauibus Regni cœlorum, non probat Kemnicius, nisi verbis ludendo. *Christus*, inquit, *dicit. Quicquid solueritis, erit solutum, & quorum remi-*
B *seritis peccata erunt remissa; Romanenses Indulgentiæ contradicunt, quicquid Christi claues soluunt, hoc Pontifex Romanus suis pœnis retinet, & ligatum mittit ad pœnas vel in hac vita, vel in Purgatorio exoluendas.* Hæc non sunt argumenta, sed nugæ. nobis autem non libet in re seria ludere. Porro Christus non solum dixit, *quodcunque solueris, erit solutum*; sed etiam, *quicquid ligaueris, erit ligatum.* Itaque Pontifex non ligat, quod Christus soluit, sed sicut potest soluere, ita põt ligare. & hac potestate ligat ad pœnam subeundam, quos à culpa absoluit. neq; contrarium potuit Kemnicius probare, nec poterit.

Quartum caput, quod Indulgentiæ pugnent contra fidem iustificantem, non probat Kemnicius, nisi
C hoc argumento, quod scriptura Rom. 3. & 4. & 11. & Ephes. 2. ita solam fidẽ in iustificationis negocio requirat, vt excludat etiam opera legis, quæ Deus ipse mãdauit: Indulgentiæ verò iustificationem tribuant cõmentitijs operibus, vt peregrinationibus ad hanc vel illam Ecclesiam visitandam. Sed hoc argumentum totũ ex imperitia, & mendacijs constat. Nam vt omittam, quod non excluduntur à iustificatione opera bona, quæ nascuntur ex fide, & gratia Dei, sed illa tantum, quæ fiunt solis viribus naturæ, vt in libris de iu-
D stificatione docuimus. Nõ dicimus per Indulgentias, homines iustificari, immo docemus, non dari Indulgentias, nisi iustificatis. Id quod vel à suo Patriarcha Luthero Kemnicius discere potuisset. Lutherus enim hoc assumpsit, Indulgentias non iustificare, & nos admisimus esse verum. Præterea cum Indulgentiæ ex Catholicorum sentẽtia non iustificent, multo minus tribuere possunt iustificationem operibus commentitijs. Ad hæc opera illa, quæ accepturis Indulgentias iniunguntur, valde temere commentitia à Kemnicio nominantur, peregrinationes enim ad loca sacra orationis causa præcipi solent, quibus ordinariè ieiunia, & eleemosynæ adiunguntur. Ista autem omnia mul-
E tis scripturarum testimonijs commendantur, vt præsertim Tob. 12. Matth. 5. & 6. & alibi passim. Denique istis ipsis operibus non tribuimus effectum Indulgẽtiarum, quem falso iustificationem appellat Kemnicius, effectus enim proprius Indulgentiarum est relaxatio pœnæ temporalis, qui effectus potissimum tribuitur meritis Christi, vt in libro superiore docuimus. Quare cum omnia penè verba Kemniciani argumenti falsa sint, certe non potest vllo modo esse vera conclusio.

Quintum caput, quod Indulgentiæ pugnent cum operib. bonis, probat Kemnicius ex ijs locis scripturæ, quib. ipse censet refelli opinionẽ de operib. supererogationis, in qua opinione fundari existimat Indulgentias.

gẽtias. Loci sunt hi Luc. 17. *Cũ oĩa feceritis dicite, serui inutiles summus, quia quod debuimus, fecimus.* Matth. 25. dicentibus fatuis virginibus, *date nobis de oleo vestro.* responderunt prudentes, *ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Sed hoc argumentum nititur falsis principijs, non minus, quam præcedens. Neque enim fundamentum Indulgentiarum ponitur à Catholicis in operibus supererogationis Sanctorum, sed in satisfactionibus, quæ ipsis necessariæ non sunt. nam etiam opera debita & imperata à Deo satisfactoria esse possunt, & non necessaria ijs, à quibus fiunt, in ratione satisfactionis. Si Tyrannus instet, ac supplicia, & mortem comminetur, nisi fidem abneges; non est opus supererogationis, sed plane debitum & necessarium, fidem non negare, sed confiteri, & perferre supplicium. & tamen opus illud non solum est meritorium gloriæ, sed etiam satisfactorium pro reatu pœnæ, quem reatũ fieri potest, vt non haberet, qui supplicia illa perferebat. Nec tamen Kemnicius refellere potuit opera supererogationis, nisi deprauãdo scripturas. non enim Dominus ait Luc. 17. *Cum feceritis omnia, dicite serui inutiles sumus.* Sed ait, *Cum feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Itaq; illi dicuntur inutiles, qui nihil faciunt, nisi quod eis præceptũ est, & quod facere debent. Ex quo sequitur, vt qui faciunt aliquid amplius quam teneãtur, vt qui se castrant propter Regnum cœlorum, id est, perpetuam continentiam seruant, & qui dant omnia pauperibus, vel alia id genus non imperata faciunt; serui vtiles dici debent. neq; hæc mea, sed Sancti Ambrosij explicatio est, qui in libro de Viduis tractans hunc locum sic ait, *Hoc Virgo nõ dicit (nimirum seruus inutilis sum,) hoc non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quasi reposita expectat præmia, sicut Sanctus Apostolus ait: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? non enim quasi inutilis seruus quod debuit facere fecisse se dicit, sed quasi vtilis Domino, qui commissa sibi talenta quæsitis multiplicauit vsuris, mercedem fidei atque virtutis bene sibi conscius, meritorumquè securus expectat.* Illud vero Matth. 25. *Date nobis de oleo vestro;* & *ne forte non sufficiat nobis & vobis:* non ad exclusionem operum supererogationis, neque communicationis satisfactionum pertinet, sed ad exclusionem communicationis iustitiæ & meritorum. significatur enim per eam parabolam, eos quibus in hac vita extincta fuerit lampas charitatis, & operum bonorum, & qui in eo statu de vita migrauerint, frustra imploraturos merita sanctorum. nam vt dicitur Ezech. 18. *Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.* & Gal. 6. *Vnusquisque onus suum portabit.* & Rom. 2. *Reddet Deus vnicuique secũdum opera sua.* atque ad hoc significandum in ea parabola dicentibus fatuis Virginibus, *Domine Domine aperi nobis,* respondetur à Domino, *Amen dico vobis, nescio vos.* Alia testimonia Kemnicius adducit ad probandum, opera nostra non esse sine peccato, sed ea nihil ad propositum faciunt, & sunt à nobis omnia diligenter explicata in libris de Iustificatione.

Sextum caput, quod Indulgentiæ sint expressè dãnatæ in scripturis Sanctis, probat Kemnicius ex Epistola secũda B. Petri cap. 2. *In auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur.* Item *libertatem alijs pollicentur, cum ipsi sint serui corruptionis.* & Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia parari.* Ex his duobus locis concludit suum argumentum in hæc verba Kemnicius, *Hoc est ipsissimum iudicium spiritus Sancti, de Indulgẽtijs Põtificijs.* quæ conclusio indicat, incredibilem fuisse in Kemnicio libidinem maledicendi, etiam aduersus propriam conscientiam. Nã ignorare non potest abusum Quæstuariorum, quibus vtcumque accommodari possent verba S. Petri, vt ea Caietanus accommodat. Romanis Pontificibus adeo semper displicuisse, vt eos publicis constitutionibus damnauerint, & prohibuerint. Siquidem ipse idem Kemnicius refert ad verbum decreta de hac re Innocentij III. Clementis V. & ipsius Synodi Tridentinæ. qua igitur conscientia, qua fronte non solum hoc loco, sed passim in tota disputatione Romanis Pontificibus tribuit, quæ à Romanis Pontificibus damnata, atque interdicta fuisse idem ipse testatur? Videat autem Kemnicius, ne verba Sancti Petri in secunda epistola ad se, & Lutheranos ceteros pertineant. Certè S. Augustinus in lib. de fide & operibus cap. 14. totam hanc epistolam vt etiam epistolã Iacobi, & Iudæ aduersus eos scriptas esse dicit q affirmabant sola Fide homines saluari posse, quæ est hoc tempore hæresis Lutheranorum. & in eodem libro cap. 24. illa ipsa verba, quæ Kemnicius citat, contra eos pugnare dicit, qui libertatem pollicentur, id est, securitatem salutis, modo credant in Christum, vt idem explicat cap. 26. Atque hæc fortasse est causa, cur Lutherani, & ipse Kemnicius in examine quartæ sessionis concilij Tridentini, hanc epistolam aut negẽt esse canonicam, aut eius auctoritatem in dubium reuocant, quia vident hæresim suam de sola fide iustificante huius epistolæ testimonijs apertissimè refutari. Illud verò quod Kemnicius addit ex Actis Apostolorum cap. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia parari,* si ad Indulgentias referatur mera calumnia est. Nam Catholici non existimant, Indulgentias pecunijs vendi, vel emi: sed eleemosynas imperari ad opus aliquod pium, vt Basilicæ ædificationem, pauperum subuentionem, captiuorum redemptionem, & similia, quod opus pium sit causa Indulgentiæ concedendæ, vt sæpe diximus.

C A P. XI.

Respondetur ad tertium caput disputationis Kemnicii; & defenditur primum argumentum Catholicorum.

IN tertio capite disputationis suæ Kemnicius profert in medium argumenta ex scripturis, quæ à nonnullis Catholicorum pro Indulgentijs fieri solent: atque ad ea respondere conatur, quamuis more suo multa dicendo nihil dicat. Eas responsiones ordine refutabimus.

Primum Catholicorum argumentum sumi dicit ab illis verbis Domini Matth. decimo sexto. *Tibi dabo claues Regni cælorum, & quodcunq; solueris super terrã erit solutum & in cælis, &c.* Aduersus hoc argumentũ obijcit primo Kemnicius soluere & ligare nihil est

aliud, nisi remittere, vel retinere peccata, vt habetur Ioan. 20. Illa autem remissio vel retentio exercetur in foro pœnitentiæ, & absolutionis, vt Scholastici docent: Igitur nihil hoc testimonium facit pro Indulgẽtijs, quas ijdem Scholastici à foro pœnitentiæ & absolutionis, longe, lateque disiungunt. Responsio. Soluere & ligare, quod habetur Matth. 16. multo latius patet, quam remittere, & retinere peccata, quod habetur Ioan. 20. nam in hoc posteriore loco restringuntur verba ad peccata, in priore non restringuntur, sed generatim dicitur, quodcunque solueris, vel ligaueris. & notum est, non solum solui, cui remittũtur peccata, sed etiam eum, qui liberatur à quocunque debito, vel lege, vel pacto, &c. quemadmodum etiam non solum ligatur, cui retinentur peccata, sed etiam qui præcepto, vel iuramento, vel promissione, vel alia quacunque obligatione constringitur. Itaque etiamsi probasset Kemnicius verba Domini Ioannis vigesimo, pertinere ad solum penitentię forum, non tamen probasset hoc idem de verbis Domini Matth. decimo sexto, sed tamen neque illud probauit. Nam Scholastici dicunt quidem, verba Domini Ioan. 20. pertinere ad forum pœnitentiæ, sed nõ restringunt ad illud forum, multi enim ẽt ad remissionem, quæ fit in Baptismo ea verba referunt; alij generatim ad omnem remissionem, quæ fit ministerio clauium, siue in Sacramentis, siue extra Sacramentum pertinere volunt. Mihi quidem valde probabile videtur, hunc locum pertinere solum ad potestatem ordinis, & ea de causa non eum protuli in priore libro pro Indulgentijs.

Secunda obiectio Kemnicij. *Soluere, & ligare ita opponuntur, vt quod solutum est, non sit amplius ligatum. Pontifex verò contra fingit, quod in absolutione solutum est super terram, illud in foro Pontificio manere ex parte ligatum, & soluendum esse non claue ministerij, sed Pontificijs Indulgentiarum nundinationibus.*

Responsio. Ingens profecto patientia necessaria est ei qui Kemnicio respondere velit. Quis enim ferat impudentiam hominis, qui tertio quoque verbo nũdinationes ijs obijcit, à quibus seuerissimè prohibitas non ignorat? Deinde quem non pigeat in eiusmodi nugis tempus terere? quis enim vnquam dixit, in foro Pontificio ligatum manere quod in absolutione solutum est super terram? sed cum in foro pœnitentiæ solutio fiat à culpa & à reatu pœnæ sempiternę, non autem a reatu totius pœnæ temporalis, quod in eo foro ligatũ mansit, id non nundinatione, sed claue ministerij Põtificij p Indulgẽtias relaxari dicimus. Hoc refellat, si potest, & non sibi fingat argumenta quæ soluat.

Tertia obiectio. *Ministeriũ reconciliationis ita soluit peccata, vt pœnitentib. & credẽtib. annunciet condonata oĩa delicta.* Coloss. 2. *peccata nõ imputari.* Rom. 4. & 5. *& per Christum redemptos esse à maledicto legis.* Gal. 3. *quod maledictum æternum & temporale est.* Deuter. 28. *Pontificia verò Indulgentiæ fingunt peccata etiam post remissionem imputari, & Christum credentes non à tota maledictione legis redemisse, sed partem eius ex Pontificio thesauro redimendam esse.* Responsio. Vetus cantilena hęc est, millies refutata. Omitto errorem illũ Kemnicij, & aliorum Lutheranorum, quod remittere peccata, sit annũciare remissa, quia ad hũc locum nõ pertinet. condonata nobis omnia delicta per Christum, Apostolus dicit, neq; indulgentiæ contradicunt, nam

A condonata omnia intelligi debẽt quoad sufficientiam precij à Christo persoluti, sed precium illud applicari postea necesse est, vt etiam Lutherani fatentur, si efficaciter huic aut illi delicta condonanda sint. Nos autẽ existimamus non sola fide applicari, sed etiam alijs instrumentis, quorum vnum Indulgentiæ sunt. Pari ratione peccata nõ imputari iustificatis, idẽ Apostolus dicit, & Indulgentiæ non contradicunt, neq; enim fingimus peccata imputari post remissionem, si quo ad culpam, & penam remissa sint, vt fit in Baptismo, sed si remissa sint quoad culpam, & pœnam æternam, & adhuc maneat reatus aliquis pœnæ temporalis, vt ordinariè fit in secunda reconciliatione, quid mirum si

B adhuc imputentur ex parte? Quod addunt de maledicto legis ad rem non pertinet, non enim liberatio illa a maledicto legis est liberatio à culpa, vel pœna peccati, sed est liberatio ab obligatione legis ceremonialis Hebræorum, de qua potissimum disputatur in eo loco, est etiam liberatio à terrore legis cuiuscunq; quæ Iudæos, vt seruos premebat. Filios enim testamenti noui lex diuina, moralis, & Euangelica obligat quidem ad obseruantiam, sed non terret, quia charitas diffusa in cordibus non timore pœnæ, sed amore iustitiæ implet legem.

Quarta obiectio. *Quod Christus promisit Petro Matth. 16. cum ait, Tibi dabo claues &c. exhibuit, ac præbuit Ioan. 20. cum ait, Quorum remiseritis peccata, &c.*

C *At ista dicuntur omnibus Apostolis, & omnibus Ministris, quibus datur potestas absoluendi: non igitur ex loco Matth. 16. colligitur auctoritas Pontificia Indulgentias conferendi.* Responsio, falsum est id totum fuisse exhibitum Ioan. 20. quod fuerat promissum Matth. 16. Nam, vt supra diximus multo latius patet, quodcũque solueris, quam, quorum remiseritis peccata. Itaque sicut soli Petro dictum fuerat Matth. 16. *Tibi dabo claues, &c.* ita soli Petro dicitur Ioã. 21. *Pasce oues meas.* atq; in hoc loco datur, quod in alio fuerat promissũ. Quam rẽ nos copiosè exposuimus in primo libro de Summo Pontifice cap. 12.

Quinta obiectio, *Christus ait Apostolis Ioan. 20.*

D *Sicut misit me pater, & ego mitto vos: ipse autem quando tempore ministerij sui peccata remittebat, simul debitum condonabat, & debitorem liberabat, hæc enim est forma absolutionis eius, Confide, remittuntur tibi peccata tua, vade in pace, & noli amplius peccare.* Matth. 9. *Luc. 7. Ioan. 5. & in parabola Matth. 18. seruum sibi debentem decem millia talenta, liberum dimisit, & debitũ remisit ei, & Adulteræ Ioan. 8. nullam pœnam imposuit. Quod autem Christus tales vnquã vel docuerit, vel dederit Indulgentias, quales ex Pontificiorum placitis supra descriptæ sunt, nulla oratione, nulla dictione, nulla syllaba, nulla litera, ex scriptura probari potest.* Respõsio. Imo testimonia omnia allegata clamant Christum dedisse Indulgẽtias, quales ipsum, qui Princeps

E absolutus erat, dare decebat. Christus enim illis omnibus remisit culpam, & pœnam, extra Sacramentum applicans merita sua. Pontifex autem qui Vicarius est, remittit etiam culpam & pœnam, applicans merita Christi, sed culpam & pœnam æternam per Sacramenta, quia ita Christus instituit, pœnam temporariam extra Sacramenta, quia ita Christus fecit, & ex natura sua remissio solius pœnæ Sacramento non eget. Quod autem Christus non iniunxerit ieiunia, vel eleemosynas, aut aliud pium opus

ijs,

ijs, quibus Indulgentiam largitus est, quod tamen A Pontifex facere solet: eadem est ratio, quia videlicet Christus, vt Princeps absolutus, potuit pro arbitrio Indulgentias dare, Pontifex, vt Vicarius, non pôt pro arbitrio, sed pro causa iusta, & rationabili, idē facere.

Sexta obiectio. *Petrus, cui data sunt claues Regni cœlorum, els sine dubio vsus est, & tamen Indulgentias Pontificias non dedit; immo Simoni Mago dixit Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunijs comparari.* Responsio. Quod Apostolus Petrus Indulgentias Pontificias dederit, vel non dederit, ex scriptura probari non potest, quoniam acta eius, exceptis paucissimis, in sacris literis non extant. Simon vero Magus non Indulgentias petebat cum pecunias offerret, sed potestatem dandi Spiritum sanctum per manus impositionem. Sed Kemnicio perinde est, ad rem, vel extra rem verba profundere, modo calumniari possit.

Septima obiectio. *Sicut Christus dixit Petro Matth. 16. quodcunque solueris, ita dixit toti Ecclesiæ Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. & tamen Ecclesia per annos mille & amplius istas Indulgentias ignorauit.* Responsio. Ex ignorantia antiquitatis vel peruersa intelligentia veteris historiæ procedit obiectio. ostendimus enim in libro superiore, ex Tertulliano, & Cypriano vetustissimis Patribus, necnon ex Concilijs antiquissimis, Ancyrano, & Nycæno, vsum Indulgentiarum, & propriè sub nomine Indulgentiæ idem C ostendimus ex Gregorio I. Leone III. & Sergio II. qui omnes ante annum millesimum Ecclesię præfuerunt. Nec desunt, qui idem probari existimant ex Siluestro primo, qui sedit post annum Domini trecentesimum, quorum argumenta ex tabulis Ecclesiarum petita contemnenda non sunt.

Octaua obiectio, *Ligare seu retinere peccata non est pœnitentiam agentibus, & credentibus post absolutionem, seu remissionem peccatorum, partem aliquam ligatam reseruare, vel ad proprias satisfactiones, aut redemptiones per Indulgentias obligare: sed impœnitentibus, & incredulis peccata sunt liganda, denunciata illis hac Dei sententia, quod peccata ipsorum maneant.* D *Ioan. 9. & ira Dei maneat super ipsis Ioan. 3. quodque perituri sunt, nisi pœnitentiam egerint. Luc. 13.* Responsio. Multa Kemnicius dicit, sed nihil probat, & tamen probandi officium sibi desumpsit. Imperitè autem, nisi forte malitiosè, & fraudulenter confundit ligare, & retinere: neque enim ista sunt idem, nam retinere est non remittere, sed relinquere in suo statu. & hoc modo sacerdotes nostri retinent peccata impœnitentibus, non solum denunciando illis Dei sententias, sed etiam negando absolutionis beneficium. At ligare non est non soluere, sed nouum vinculum addere, nisi vocabulis abuti velimus, & hoc modo sacerdotes audita confessione pœnitentis, ligant eum ad opera satisfactionis, quæ ab antiquis dicebatur actio E pœnitentiæ, vt apud sanctum Augustinum in epist. 180. ad Honoratum, *Alijs*, inquit, *Baptismum flagitantibus, alijs reconciliationem, alijs pœnitentiæ ipsius actionem.* Atque hæc est pœnitentia, quam Pontifices per Indulgentias, vel totam, vel ex parte condonant. Habemus igitur primum & pręcipuum testimonium pro Indulgentijs ex cap. 16. Matthæi, non potuisse à Kemnitio labefactari, quamuis octo arietibus illud impetere conatus sit.

CAPVT XII.

Defensio secundi argumenti Catholicorum pro Indulgentiis.

SECVNDVM argumentum Catholicorum petit dicit Kemnicius à verbis illis Apostolicis 2. Cor. 2. *Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.* Ex quo loco demonstratur vsus Indulgentiarum antiquissimus, cum Apostolus condonauerit pœnitenti Corinthio partem pœnitentiæ, quæ illi supererat peragenda. Refellere conatur Kemnicius hoc argumentum, & quia deerant solidę rationes, digreditur ad explicationem historiæ, & Græcarum dictionum, vt multa hinc inde infarciendo sex tandem paginas impleuerit. Percurramus eius obiectiones.

Prima obiectio, *Pontificij dicunt, pœnitentibus culpam remitti in absolutione: post eius verò remissionem imponendas pœnas satisfactorias, quas per Indulgentias redimi, & relaxari fingunt, sed Corinthius ille nequaquam antea fuerat à peccatis absolutus: sed fuerat securus, & impœnitens, atque ideo traditus Satanæ vt afflictione carnis, publica correptione, & contristatione ad pœnitentiam adduceretur. neque enim ipsum Paulus satanæ tradidisset, si pœnitens & credens à peccatis absolutus fuisset.* Responsio. Non dicunt Pontificij post remissionem culpæ, id est, post absolutionem sacerdotalem, imponendas pœnas satisfactorias; sed dicunt imponendas ante absolutionem, quamuis post absolutionem adimplendæ sint, nisi fuerint antea adimpletæ. Non enim multum refert, vtrum impleantur ante absolutionē sacerdotis vel postea, modo impleātur in statu gratiæ, qui status gratię obtineri potest per veram contritionem, & propositum confessionis suo tempore faciendæ. Imo in pęnitentia publica ordinariè implenda erat satisfactio ante absolutionem, vt notum est ex Concilijs supra citatis. Porrò Corinthius ille, quamuis initio impęnitens videretur, tamen post increpationem publicam, & excommunicationem resipuit, & grauissimam pęnitentiam agere cœpit. atque eo tempore sine dubio per veram contritionem gratiā Dei recepit, & per actionem pœnitentiæ Deo satisfaciebat. huius autem satisfactionis, quæ adhuc longius tempus requirebat, partem reliquam Paulus condonauit, ac publicè absolui, & reconciliari iussit. quia enim peccatum publicum fuerat, & pœnitentia publica, ita etiam publica debuit esse reconciliatio, & absolutio à peccatis, & ab excommunicatione.

Secunda obiectio. *Paulus non imposuit Corinthio mulctam publicam, vt suis illis pœnis, & afflictionibus Deo pro peccato incestus satisfaceret, nulla syllaba hoc ex Paulo probari pōt. imo tota Pauli doctrina clamitat, Christum sua passione, obedientia, & morte pro peccatis nostris satisfecisse, & factū esse nostrā redemptionē. Causam verò, et finem illius contristationis Corinthij Paulus ipse scribit hanc fuisse, vt ea operaretur pęnitentiā, & esset άσφαλής an seria, & vera esset pęnitentia.* Responsio. Quāuis fortasse B. Paulus nō indixerit Corinthio certū tēpus, vel speciē pęnitentię, tñ hoc ipso imposuit illi mulctā publicā, quod iussit eum separari à cętu fideliū, & admoneri, vt pęnitentiam ageret. notum n. erat Ecclesiæ, quomodo gerere se deberent, qui pęnitentiā ago-

agebant. Nam in antiquis Conciliis solum dicitur tot annis pœnitentiam agant qui hoc aut illud peccatũ commiserint, & relinquitur vt notum à quib. rebus se abstinere debeant pœnitentes. Quod autem illa actione pœnitentiæ Corinthius Deo satisfacere debuerit, & non solum ostẽdere Ecclesiæ serio se resipuisse, perspicuum est ex illo verbo, in persona Christi. Idem enim Apostolus dicit, se donare in persona Christi, qua Christo satisfaciendum erat; & Apostolus, vt Christi Vicarius, interpretatur Christi voluntatem; & eius auctoritate condonat reliquam satisfactionẽ. Præterea idem colligitur ex verbo, donaui; nam si actio pœnitentiæ non alium finem habebat, quam ostendere veram resipiscentiam; iam finita erat illa pœnitentiæ actio, quuniam satis superquè constabat omnibus, illum vere resipuisse: quid igitur donauit Apostulus, cũ ait, & ego quod donaui, in persona Christi propter vos donaui. certe hęc verba manifeste docẽt aliquid ei donatum, & remissum, cuius debitor erat, & quod ab eo iuste exigi potuisset. Quemadmodum autem non pugnet propria satisfactio cum satisfactione Christi, supra non semel explicatum est. Fatemur enim Christum nostram esse redemptionem, & satisfecisse pro culpis & pœnis oĩum hominum, sed eius satisfactionem applicari per varia instrumenta, vt per fidem, per baptismum, per absolutionem, per opera bona, per Indulgentias.

Tertia obiectio, *Condonatio, de qua Paulus loquitur fuit ipsa absolutio, seu remissio peccatorum à culpa & pœnæ. dicit enim se loqui de tali condonatione, quæ cõscientijs adfert firmam consolationem, vt non absorbeãtur tristitia, sed pacem habeãt erga Deum, quod fit quando fide iustificamur accepta remissione peccatorum. Rom. 4. & 5. Non ergo loquitur de Pontificijs Indulgentijs, quæ dantur post absolutionem a culpa.* Responsio. Fateor Corinthium iussu Pauli simul accepisse reconciliationem, & absolutionem à culpa, & pœna, & à vinculo etiam excommunicationis, sed affirmo, in ea reconciliatione admixtam fuisse Indulgentiam, id est, condonationem reliquæ satisfactionis. Nam vt supra dixi, non est necesse, vt Indulgentia detur alio tẽpore, quã reconciliatio. Illud tñ falsũ est qđ Kemnicius dicit, apostolũ loqui de illa iustificatione qua hõ per fidem ex impio fit iustus, & pacem ad Deum habere incipit, de qua agitur ad Rom. 4. & 5. Nam Corinthius ille iam resipuerat, & dolorem maximum de peccato suo conceperat, & pœnitentiã ex amore Dei, & odio peccati agebat, quæ sine fide, spe, & charitate fieri non possunt. Itaq; iam coram Deo iustificatus erat per veram penitentiam, & desiderium absolutionis suo tempore recipiendæ, & solum restabat reconciliatio per ministerium Sacerdotum, quam Paulus dari iussit. Illud autem, ne abundatiori tristitia absorberetur; non significat illum non fuisse coram Deo iustificatum per veram contritionem: sed significat periculum fuisse, ne nimia tristitia conficeretur, si nimis diu reconciliatio differetur. Itaque iussit, vt eum consolarentur, & recrearent, relaxata omnino reliqua pœnitentia, vt bono animo esset, & maiori alacritate deinceps curreret viam mandatorum Dei.

Quarta obiectio. *Falsum est quod dicunt quidam, Paulum pro soluẽdo debito Corinthij incestuosi accepisse ex operibus supererogationis Ecclesiæ Corinthiacæ. Clamitat enim Paulus sanctam Christi passionem esse*

A *ἀντίλυτρον pro peccatis nostris, & magna vehementia inquit, nunquid Paulus pro vobis passus & crucifixus est?* Responsio. Nulli sunt ex Catholicis, qui dicant Paulum accepisse preciũ pro debito incestuosi ex operib. supererogationis Ecclesię Corinthiacæ. Sed cũ Catholici dicant, Paulum ad intercessionẽ, id est, ad preces Ecclesiæ Corinthiacæ, condonasse aliquam pœnitentiæ partem Corinthio pœnitenti, Kemnicius ita interpretatur, vt dicere voluerint, oblatum fuisse precium operum supererogationis. Sed hæc imposturæ, & figmenta ipsius sunt, qui facilius sibi esse ducit, argumenta à se conficta, quam vera refellere.

Quinta obiectio. *Non est verum, certum numerum, vel dierum, vel annorum publicæ pœnitentiæ fuisse à Paulo præscriptum, &c.* Responsio. Neque nos

B hoc dicimus, neque de hac re contendimus. Satis nobis est, quod ex epistola Pauli perspicue colligitur, adactum Corinthium ad agendam acerrimam pœnitentiam, ac deinde parte aliqua adimpleta, reliquam auctoritate Apostoli condonatam.

Sexta obiectio. *Postremo non nisi impudentissime fingi potest, Corinthium illum dedisse pecunias ad redimendas Indulgentias: manifestissimum igitur est, locũ illum Pauli 2. Cor. 2. nullo modo confirmare Pontificias indulgentias.* Responsio. Si diceremus necessarium esse, pecunia redimere Indulgentias, & non possemus ostendere id à Corinthio factum, tunc sane aliquid

C efficeret argumentum Kemnicij. sed cum doceamus, non solum non esse necessarium, sed neque licitum pecunia redimere Indulgentias, cum decretis Conciliorum, & Pontificum nundinationes Indulgentiarum prohibitę sint: qua impudentia Kemnicius colligit, locum illum Pauli non confirmare Põtificias Indulgentias, quia non fingimus à Corinthio pecunias numeratas pro Indulgentia redimenda?

Vltima obiectio. *Si huic loco Paulino innitererur Indulgentiæ, sequeretur in concessione Indulgentia-*

D *rum non plus posse Paulum, vel Papam, quam reliqua membra Ecclesiæ. Paulus enim dicit, cui condonatis aliquid, & ego condono.* Responsio. Non sequitur, non plus posse Paulum, vel Papam, quam reliqua membra Ecclesiæ in concessione Indulgentiarum. nã Ecclesia Corinthiaca id quod fecit, ex auctoritate Pauli fecit; sicut etiam hoc tempore non solum Pontifex Indulgentias concedit, sed etiam alij qui ab ipso auctoritatem habent. Neque obstant illa verba à Kemnicio citata, cui condonatis aliquid & ego condono: sequitur enim, Nam ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. ex quo apparet, primum fuisse Paulum, qui donauit, deinde Corinthios donasse iussu Pauli, postremo Paulum

E confirmasse donationem suo iussu factam. Neque hoc negare potest Kemnicius, licet nunc abutatur illis verbis ad suum propositum. nam pag. 243. aperte scribit, Corinthios non fuisse ausos reconciliare incestuosum pœnitentem, sed causam ad Apostolum retulisse.

Atque hæc de secundo loco.

(*)

CAP.

CAPVT XIII.

Defenditur tertium argumentum Catholicorum.

TERTIVM argumentum Catholicorum pro Indulgentijs colligi dicit Kemnicius ex duplici ordine testimoniorum scripturæ diuinæ. Primum enim adferri ait illa testimonia, quibus probatur, post remissam culpam remanere pœnam temporalē adhuc luēdā, 2. Reg. 12. 2. Reg. 24. Exod. 32. Nu. 14. & alia. Deinde illa, quibus probatur, posse redimi eiusmodi pęnas ieiunijs, eleemosynis, alijsque operibus bonis, Dan. 4. Ionæ 3. Numero 16. 2. Reg. 12. & 24. & alia. Ex his deniq; concludi, posse etiam tolli harum pœnarum reatum per satisfactiones indebitas sanctorum, hoc est per thesaurum Indulgentiæ. Hoc verò argumentum ego quidem non attuli in libro superiore, neque ab alijs Catholicis, nisi admodum paucis adferri vidi. quoniam ista pertinent propriè ad disputationes de satisfactione, & hoc loco prærequiruntur potius quam disputentur. Quia tamen Kemnicius argumenti huius mentionem facere voluit, non grauabor & quid ipse contra obijciat exponere, & ipsa eius obiecta refellere.

Ad testimonia prioris ordinis obijcit, si quis ex illis colligere velit post remissionē culpę remanere pęnā luendā, sequi vnū ex sequentib. incōmodis, vel satisfactionē Chri ꝓ peccatis nostris fuisse dimidiatā, & imperfectā: vel Deū credentib. non oĩa peccata remittere, & fallere homines, quibus promisit, se iniquitatum eorum non amplius recordaturum: vel falsum esse, quod Christus sub iuramento affirmauit, quæcunq; solueritis in terra; erunt soluta & in cœlo, si partem vindictæ Deus ligatam retineret, vel Ministros Ecclesiæ fraudolenter, & non ex voluntate Domini claues Regni cęlorum administrare, si dum soluunt à peccatis, partem aliquam retinent. Ad hanc obiectionem respondeo nihil eorum sequi. Nam non sequitur primum incommodum, quoniam Christus quidem integrum precium pro culpis & pœnis omnium hominum obedientia sua & passione persoluit: sed placuit sapientiæ eius; precium illud in baptismo applicare pro culpis, & pœnis omnibus expiandis: in reconciliatione autem, quæ fit in sacramento pęnitentię placuit eidē diuinæ sapientiæ idē preciū applicare pro culpa & pęna sempiterna, nō aũt pro reatu totius pęnæ temporalis, vt supra non semel explicatum est. Non sequitur etiam alterum incommodum. nam Deus præstat semper quod promisit; & omnia peccata ita in reconciliatione condonat, vt iniquitatum commissarum non recordetur amplius. Sed quemadmodum, cum iustus peccat dicitur Deus iustitiarum eius non recordari amplius, quia non cōseruat illi gratiam suā etiamsi temporali aliquo præmio eas iustitias forte remuneret: Sic etiam cum impius resipiscit, dicitur Deus non recordari amplius peccatorum eius, quoniam in gratiam suam, atque amicitiam eum recipit, ac si nunquam peccasset, quamuis temporalem pęnam ab illo exigat. Nec sequitur tertium, vel quartum incommodum, Christus enim verissime affirmauit, *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis; & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in* A *cælis*. Nam sicut ipse retinet reatum aliquem pœnæ temporalis in reconciliatione post Baptismum; ita & Ministri eius faciunt, cum eius funguntur munere suo. ea enim de causa in Sacramento pœnitentiæ imponunt mulctam pro satisfactione, quam nō imponunt in Sacramento Baptismi quoniam sciunt eam esse Dei voluntatem, vt qui ab ignorantiæ tenebris conuertuntur primum ad Lumen fidei, & Baptismum recipiunt, non ligentur ad illam pœnam: qui verò post tantum lumen adeptum, & iustificationem, ac renouationem Baptismi, lapsi sunt, cum ad pœnitentiam venerint, ligentur omnino ad pœnam pro peccati magnitudine, & qualitate soluendam:

Adhibet deinde Kemnicius ad illa eadem testimonia, quæ à Catholicis allegantur pro reatu pœnæ remanente post culpam remissam, suam explicationem ac dicit, infligi quidem à Deo varias castigationes, & pœnas hominibus reconciliatis vt scripturę illę testantur, sed infligi, vt sint mortificationes carnis, vel admonitiones ad cauenda peccata, vel ad insinuandam peccati magnitudinem, vel ad exercitium patientiæ, aliarumque virtutum, denique ad alios salutares fines, nō autem vt sint vltiones peccati præteriti, quasi Deus punire velit peccatum iam condonatum. Sed profecto admiranda est Hæreticorum audacia; qui omnes alios fines flagellorum diuinorum admittunt, præter eum, qui ab ipso Deo in scripturis disertis verbis exprimitur. Nam 2. Reg. 12. cum Deus per Prophetā Dauid dixisset peccatum ipsius ob seriam pœnitentiam esse dimissum, & tamen flagello mortis filij, eū castigare vellet, non ait, ad mortificandam carnem, vel admonitionem ad cauenda peccata, vel ad exercitium patientiæ, vel alios fines eiusmodi, sed ait, Veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius qui natus est tibi morte morietur. Quid clarius ad significandam vindictam diuinam pro peccato commisso? inde Dauid (vt habetur in eodem capite) ieiunauit & fleuit, & orauit, vt auerteret flagellum illud Dei, qui tamen nō hoc faceret, vt impediret bonos illos fines, id est, mortificationem carnis, exercitia patientię, & similia; sed fecit, vt satisfaceret Deo per aliam viam, quam per mortem filij. Prꝛterea non raro flagellum Dei pro peccato commisso est mors corporalis eius, qui flagellatur, vt perspicuum est ex lib. 3. Reg. cap. 8. vbi Propheta Domini ob inobedientiā traditur à Deo Leoni interimendus; & tamen ante mortem sine dubio remissum fuit ei peccatū, quo ad culpam (si forte lethalis fuit) constat enim eum vt virum sanctum, & iustum fuisse post mortem à Leone custoditum, non læsum, vt honorificè sepeliri posset. mors autem corporalis eiusmodi flagellum est, vt non possit infligi ad mortificationem carnis, admonitionē ad cauenda peccata, exercitia patientiæ, & similia, quę post mortem cessant; sed solum ad vltionem peccati commissi. Denique, (vt alia multa prætercam) in Psalmo 98. apertissime legimus de Mose, & Aarone *Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos, in colūna nubis loquebatur ad eos; Domine Deus noster tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum*. Vbi loquens Dauid de peccato eorum ad petram, pro quo puniti sunt (vt habetur Num. 20. & 27) vt mererentur ante ingressum in terram promissionis; aperte testatur, Deum fuisse illis propitium, quia remisit peccatum quo ad culpam, & tamen vltū

fuisse

fuiſſe omnem adiouentionem eorum, quia pęnam ab [A] eis, & quidem grauiſſimam in uindictam, & ſatisfactionem reperijt. Atque hæc de primo ordine teſtimoniorum, de quibus fruſtra Kemnicius gloriatur ita à ſe explicata, vt ſucciſus ſit gladio ſpiritus vnus neruus Indulgentiarum Pontificiatum, manet enim neruus ille integer, & ſanus, non minus quam ſi gladio fæneo, vel papiraceo tentatus fuiſſet.

Iam verò in ſuccidendo altero neruo, id eſt, in tractando ſecundo ordine teſtimoniorum magis cautè ſe geſſit, cum enim animaduertiſſet, non poſſe vllo modo negari, quod ex illis teſtimonijs Catholici colligunt, videlicet, poſſe flagella Dei aliquando per voluntarias afflictiones auerti, Deumque placari fructib. pœ[B]nitentiæ: nihil contra hoc dogma Catholicorum obiecit, ſed ſolum probare conatus eſt, non poſſe per Indulgentias condonari pœnas peccatis debitas. Id autem facit adducendo in medium quandam Lutheri partitionem. ſcripſit enim Lutherus, quinque eſſe genera pęnarum ſecundum ſcripturam, & veteris Eccleſiæ traditionem. Primum eſſe pœnam gehennæ. Secundo afflictiones quæ ſponte ſuſcipi debent ad fructus pœnitentiæ faciendos, qui ſint argumenta nouæ vitæ. Tertio afflictiones prioribus non diſſimiles ad carnis mortificationem, quæ neceſſaria eſt ad cauenda peccata. Quarto flagella diuinitus immiſſa, vt po[C]nuriam, morbos, orbitatem, & ſimilia; Quinto deniq; eſſe pœnam canonicam, quæ diſciplinę cauſa à veteribus imponi ſolebat. Certum eſt autem pęnam Gehennæ non eſſe ſubiectam clauibus Eccleſiæ. neç minus certum eſt, non debere relaxari per Indulgentias exercitia virtutum, fructus pœnitentiæ, & nouæ vitæ, & carnis mortificationem, alioqui noxiæ, ac pernicioſæ eſſent Indulgentiæ. Neque illud eſt dubium, flagella à Deo immiſſa non poſſe per Indulgētias repelli, vt vel ipſa experientia docet. Reſtant ſolæ pœnæ canonicæ, quæ relaxari poſſunt, ſi eſſent in vſu, ſed iam à longo ſempore deſierunt imponi. Nulla igitur reſtat pęna, quę per Indulgentias remitti poſſit, niſi commentitius quidā reatus pęnæ, qui fingitur in hac vita, vel in [D] alia expiandus, ſine vllo ſcripturæ, vel antiquæ Eccleſiæ teſtimonio. Nos verò libenter agnoſcimus pęnam Gehennæ, & flagella à Deo immiſſa non ſubeſſe clauibus Eccleſiæ, quamuis ea flagella non raro per voluntarias afflictiones auertantur, vt perſpicuum eſt ex cap. 3. Ionæ. De pęnis autem ſponte ſuſceptis reſpondemus, non debere eas relaxari, quatenus vtiles ſunt ad nouitatem vitæ, & carnis mortificationē, ſed poſſe vtiliter relaxari, quatenus ſunt pęnę debitæ peccatis. vtile .o. eſt carere illo debito, ſiue reatu. eſſe aūt eas pęnas debitas peccatis nō eſt cōmentū, nec figmētū Catholicorū (vt Lutherus & Kemnicius dicūt) ſed eſt ſententia ſcripturæ, & totius antiquitatis, ideo enim dicū[E]tur afflictiones illæ fructus digni pęnitentiæ Luc. 3. quoniam tales eſſe debent, quales requiruntur ab illis, qui dignæ pęnitentiam agunt. dignè autem pęnitētiam agere, non eſt ſolum nouæ vitæ fructus oſtendere vel carnis concupiſcentias mortificare (iſta enim ab ijs etiam fieri debent qui non peccauerunt) ſed eſt punire peccata pręterita, & Domino, quem ſuperbia, & cupiditate, atque illicita delectatione offendimus, humilitate, largitione, compunctione, & afflictione voluntaria ſatisfacere. Et in hanc ſententiam exponont illa verba Dominica omnes veteres Patres. Sanctus Ioannes Chryſoſtomum hom. 10. in Matthæum explicans quid ſit facere fructus dignos pęnitentiæ, *Delicijs* (inquit) *antea & temulentia diffluebas? ieiunio, & aquæ potu vtrumque compenſa.* Sanctus Auguſtinus in Enchirido cap. 70. *In melius*, inquit, *eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis propitiandus eſt Deus, non ad hoc emendas, vt ea ſemper liceat impune committere. nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miſerando deleat iam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur.* & in Pſal. 50. ſic inducit loquentem pœnitentem cum Deo: *Domine non erit impunitum peccatum meum, ſed ideo nolo vt tu punias, quia ego peccatum meum punio.* S. Gregorius lib. 6. ca. 2. in primum Regum, cum docuiſſet tria requiri ad pęnitentiā, mentis conuerſionem, oris confeſſionem, & pęcati vindictā, hoc tertium probat ex verbis Euāgelicis iam allegatis: *Tunc*, inquit, *bene conuerſum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur.* Vnde Ioannes Baptiſta ait: *Facite fructus dignos pęnitētię.* Beda in Pſ. 4. *Facite*, inqt, *dignos fructus pęnitentię, tantū pro ſingulis peccatis vos affligentes, quantum digna expetit pœnitentia, quod erit ſacrificium iuſtitiæ.* Chriſtianus Druthmarus in c. 3. Matthæi: *Fructum*, inquit, *dignum pœnitentiæ facere, eſt pręterita mala fletibus punire, & bona è contrario agere, & male commiſſa eleemoſynis redimere.* Petrus Damiani ſerm. 2. de S. Andrea, *Ne tibi blandiaris ſi grauiter peccāti leuior pęnitentia à manſueto, vel à diſſimulante dictatur, cum in purgatorijs ignibus perficiendum ſit quicquid hic minus feceris, quia dignos pęnitentię fructus quærit altiſſimus.*

Hinc etiam B. Paulus, in epiſtola poſteriore ad Corinthios c. 7. deſcribens effectus pęnitentiæ, inter alios ponit vindictam. *Ecce*, inquit, *hoc ipſum contriſtari nos ſecundum Deum, quantam in vobis operatur ſollicitudinem, ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam* ſiue autem hæc vindicta ſignificet afflictionem, quam pęnitens ad ſua pęccata punienda ſponte ſuſcipit, ſiue ea, quam pęnitenti Prælatus imponit, illud eſt certum, pœnitentiæ actionem ad peccata punienda referri. Proinde non eſt figmentum, vel commentum, ſed Spiritus Sancti oraculū, quod Catholici de pęnitentia docent. Vide multo plura in lib. quarto de pęnitētia, vbi de ſatisfactione diſſerimus. Quod verò attinet ad pœnam canonicam, quod erat vltimum membrum partitionis Kemnicij verum eſt quidem minori ſeueritate hoc tempore pœnitentias iniungi, quam Canones præſcribant, tamen iniunguntur pœnitentiæ maiores vel minores pro crimiou̅m varietate, nec imponuntur cauſā diſciplinæ ſolius, ſed etiam vt ſupra demonſtratum eſt, in ſatisfactionem, vel ſatisfactionis partē, ac proinde relaxatio pęnæ iniunctæ per Indulgentias, in his etiam locum ſuum habet. Sed pręter has omnes pœnas, eſt pęna Purgatorij, quam nemo negare poteſt, non ſpectare ad fructus nouæ vitæ, nec ad carnis mortificationem, neque ad flagella Dei particularia, neque ad Eccleſiaſticam diſciplinam, ſed ſolum ad caſtigationem peccatorum pręteritorum, & ad reatū pœnæ remanentis poſt culpæ remiſſionem omnino expiandum. non eſſe autem hanc pęnam Purgatorij commentum, vel figmentum Catholicorum, ſed dogma ſcripturarum ſanctarum, & confeſſionem totius Eccleſiæ etiam antiquiſſimę, probatum eſt à nobis in

priore libro de Purgatorio. Quare non deest pœna quæ per Indulgentias utiliter relaxetur, & argumentum Catholicorum, etiam vt à Kemnicio proponitur, vim suam habet, neque potuit ipse gladio spiritus (vt frustra gloriabatur) neruos eius incidere.

CAPVT XIV.

Defenditur quartum argumentum Catholicorum.

QVARTVM Catholicorum argumentum desumi dicit Kemnicius ex c. 1. ad Coloss. vbi leguntur illa verba; *Adimpleo quæ desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Vt autem hoc argumentum commodè refellat Kemnicius duo mendacia admiscet. Scribit enim hoc modo, *Hanc Pauli sententiam ita & intelligunt, & intelligi volunt, quod passionibus Christi, quibus peccata nostra expiauit, & stipendium peccati sustulit, redimens nos à maledicto legis, aliquid defuerit, quo minus plena, perfecta, consummata, & sufficiens satisfactio esse possit pro peccatis nostris.* Hoc est primum mendacium, tam impudens & crassum, vt nihil impudentius, vel crassius fingi queat. neque ex tanto numero scriptorum veterum, & recentiorum, qui de Indulgentijs scripserunt, vnum allegare poterit, qui dicat, quod ipse fingit nos dicere. Imo summa consensione scriptores Catholici cum Innocentio VI. Pontifice in Constitutione quæ incipit, Vnigenitus, docẽt, satisfactionem Christi fuisse infiniti precij, & non solum plenè, & perfectè pro peccatis nostris Deum placasse, sed etiam placare potuisse pro peccatis infinitæ multitudinis hominum, si tot futuri fuissent. Adducit quidem Kemnicius Bonauenturam, quasi is dicat, *satisfactiones sanctorum applicari ad precium aliquod solutionis pro peccatis, ideo quia precio Christi aliquid defuerit.* Sed illa verba postrema, *(ideo quia precio Christi aliquid defuerit)* non habentur apud Bonauenturam; consulat lector locũ ipsum, qui est in 4. sent. dist. 20. parte 2. art. 1. q. 2. ad 3. Alterum mendacium addit ibidem Kemnicius his verbis. *Illum verò defectum passionis Christi, supplendum esse dicunt passionibus Sanctorum.*

Quære quis hoc dicat ex Catholicis, & nullum inuenies. Dicunt quidem Catholici cum Innocentio Pontifice, ad cumulum thesauri accedere passiones Sãctorũ, sed ad supplẽdum defectum passionis Christi, quam infiniti precij esse fatentur, nemo dicit. His mendacijs suis, quasi nostra essent dogmata, refellendis deinceps occupatur, & probat, quod nemo negat, ideo Mediatorem debuisse esse Deum, & hominem, &c. Accedit postea ad locum ipsum B. Pauli explicandum, & repetit quæ Caluinus attulit, & ad quæ nos supra respondimus; quæ hoc loco repetenda non duximus. Vnus tantum est locus in tota hac disputatione à Kemnicio adductus, quem hactenus explicatum non memini: is est in Psal. 48. vbi negat Dauid, posse fratrem à fratre redimi, aut precium redemptionis ei⁹ Deo ꝑ soluere, ex quo probari existimat, nõ posse satisfactiones Sanctorum applicari ad reatum pœnæ pro alijs expiandum. Sed facilis est respõsio. Nam tribus modis explicari potest, & solet ea sententia. Pri-

A ma explicatio, eaque conformis Rabbinis Iudæorum est, quod affirmet Dauid, neminem posse liberari à morte corporis propria virtute, vel potentia amicorũ, aut consanguineorum. reprehẽdit enim illos, qui confidunt (vt habetur in versu superiore) in virtute sua, aut in multitudine diuitiarum suarum. & ait, *Frater non redimit: redimet homo?* id est, Frater, qui cõiunctissimus, & amicissimus est, non potest fratrem redimere à morte, quia mortẽ nemo potest effugere, quis igitur alius homo est, qui eum redimere possit? & in eundem sensum additur, neminem posse muneribus Deũ placare, nec vitam vllo precio redimere. Atq; hic quidem sensus, nihil Kemnicium iuuat, quia non facit ad

B rem, de qua agimus. Altera expositio est S. Basilij in commentario huius loci, qui exponit has sententias de redemptione à morte animæ, id est, à peccato, & Gehenna. vt hic sit sensus, Frater non redimit, ac multo minus quiuis alius homo, quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, omnes sunt captiui, omnes redimendi: ideo misit Deum redemptorem Christum, qui non est frater, nec homo sicut cæteri, sed est Deus homo iustus, & liber, qui neque redemptione indiget, & liberare omnes potest. Hæc explicatio nihil etiam iuuat Kemnicium, quoniam non negamus immo asserimus omnes Catholici, non potuisse nos redimi à morte animæ & Gehenna per satisfactiones Sanctorum, sed Christi solius, *qui factus est nobis à*

C *Deo iustitia, & redemptio*, vt Apostolus loquitur in priore Epistola ad Corinthios. cap. 1. Tertia explicatio est S. Augustini in prima concione in Psalmum prædictum, qui ita interpretatur, *Frater non redimit: redimet homo?* id est, Si Christus, qui frater noster fieri dignatus est, non te redimit, expectas vt te redimat alius homo? nõ dabit Deo placationem suam, nec precium redẽptionis animæ suæ, ille qui confidit in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum. Atque hucusque expositio S. Augustini neque causam Kemnicij, neque nostram iuuat. Loquitur enim de liberatione impij à captiuitate peccati, & dicit, non posse impium, qui in sua virtute confidit liberari nec à se,

D ne ab alio, cum à Christo liberatus non fuerit, non defectu Christi, qui pro omnib. mortuus est, sed defectu impij, q redẽptionẽ sibi applicari noluit. Nos aũt in disputatione de Indulgẽtijs nõ loquimur de liberatione impij, sed de liberatione hoĩs iustificati à reatu pœnæ temporalis, de qua liberatione loquitur in sequentib. verbis S. Augustinus, quæ verba hæresim Kemnicij manifeste refellunt. Addit enim Augustinus; *Qui sunt qui dant precium redemptionis animæ suæ? quibus ait Dominus, facite vobis amicos de mammona iniquitatis vt & ipsi recipiant vos in æterna tabernacula. Illi dant precium animæ suæ, qui non cessant eleemosynas facere, Ideo illos, quos monet per Timotheum Apostolus noluit esse superbos, ne in abundẽtia diuitiarum glorientur. de-*

E *nique quod possidebant noluit apud illos veterascere, sed aliquid ex eo fieri, vt esset precium redemptionis animæ illorum. Thesaurizent, inquit, sibi fundamentum bonum in futurũ, vt apprehendant verã vitã, sic dabunt preciũ redemptionis animæ suæ:* Hæc ille. Itaque Sanctus Augustinus non timet dicere, & ter repetere, homines iustos à Christo redẽptos à morte animæ, dare per eleemosynas precium redemptionis animæ suæ, iuxta illud, *Peccata tua eleemosynis redime*, quæ redemptio non potest alia intelligi nisi à reatu pœnæ remanen-

remanente post redemptionem peccati, quoad culpam. Et si Augustino teste, potest quisque dare precium redemptionis animæ suæ sine vlla iniuria Christi Redemptoris omnium, non debet videri mirum, si nos dicamus, posse sanctos Martyres dare precium aliquod redemptionis pro solo pœnæ reatu aliorum fidelium: non quod Christi precium non sufficiat, sed vt hac etiam ratione Martyrum passiones & merita honorentur.

CAPVT XV.

Defenditur quintum argumentum Catholicorum.

QVINTVM argumentum pro thesauro Indulgentiarum sumi dicit Kemnicius ab illis Apostoli verbis 2. Corinth. 8. *In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorũ abundantia vestræ inopiæ sit supplementum.* Ex hoc loco ita formari argumentum à Catholicis, affirmat idẽ Kemnicius, *Corinthij abundabant pecunia, sed inopes erant meritorum: contra verò sancti Hierosolymitani abundabant meritis spiritualibus, à pecunia verò male parati erant. Paulus igitur talem permutationem inter eos instituit, vt Corinthij præberent manus adiutrices conferendo largè pecuniam: & pro illa pecunia sancti Hierosolymitani ex operibus suis supererogationis supplementum inopiæ Corinthiorum venderent, quod ad satisfactionem pro peccatis attinet.* Sed in duobus peccat Kemnicius, nam nec fideliter refert argumentum Catholicorum, nec solide illud refellit. Catholici enim non dicunt Apostolum instituisse illam commutationem, vt Hierosolymitani venderent merita supererogationis Corinthijs: sed tantum ex eo loco colligunt, eam esse in Ecclesia communicationem, vt alij alijs bona sua communicare soleant: nec solum bona corporalia, sed etiam spiritualia inuicem præbere possint. Ex quo sequitur, vt etiam vnus pro alio satisfacere, & aliorum passiones alijs applicari valeant. Nec tamen solidè argumentum Catholicorum, etiam vt ab ipso propositum est, Kemnicius refutauit, dicit enim in sequentibus per inopiam Corinthiorum non intelligi inopiam meritorum, sed inopiam prædicationis Verbi Dei. & probat ex duobus locis eiusdem Apostoli. nam Roman. decimoquinto, Apostolus scribens de eadem contributione eleemosinarum, ait, si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles, debent & ipsi in carnalibus ministrare illis. Quid vero per spiritualia intellexit applicari, dicit 1. Cor. 9. in illis verbis, *Si spiritualia vobis seminauimus, quid magni est, si carnalia vestra metamus?* Hæc ille. Sed in priore loco Apostolus de spiritualibus donis generatim loquitur, nec restringit sermonem ad prædicationem. Verè enim Gentiles facti sunt participes donorum spiritualium, quæ in Hierusalem primum effusa sunt à Deo, videlicet fidei, spei, charitatis, sacramentorũ, miraculorum, &c. In posteriore autem loco non est sermo de ista communicatione bonorum, de qua nos agimus, sed de stipendio debito ex iustitia ijs, qui euangelizant. Hoc aũt loco, videlicet 2. Cor. 8. Apostolus loquit generatim de bonis spiritualib. & tpalib. nec debent eius verba restringi ad prædicationẽ. qđ patet, Primo, quia verba sunt generalia, *illorum*
A *abundantia vestra inopiam suppleat*. Secundo, quia non egebant Corinthij, vt mitterentur eis Prędicatores ex Hierusalem, iam enim plenè instituti erant. nã 1. Cor. 1. legimus de Corinthijs, *Iam diuites facti estis in Christo, in omni verbo, & in omni scientia.* & in hoc ipso capite 8. Epistolæ secundæ, *sicut*, inquit Paulus, *in omnibus abundatis, fide, & sermone, & scientia, &c.* Tertio, quia veteres Patres non exponunt hanc abundantiam spiritualem Hierosolymitanorum, de prædicatione verbi, vt vellet Kemnicius, sed de meritis, & precibus. Chrysostomus in hunc locum, dicit Hierosolymitanos abundasse integritate vitæ, libertate, & fiducia ad Deum, & horum bonorum futuros participes Corinthios, si eleemosynam pecuniariam, qua
B ipsi tunc abundabant, Hierosolymam misissent. nec multo aliter exponunt Theodoretus, & Theophylactus, & alij veteres Græci, sanctus Thomas exponit de precibus, vt sit sensus, Corinthios fore participes orationum, quas Hierosolymitani fundũt ad Deum, si eos bonorum suorum temporalium participes fecerint. Haymo in hunc locum addit etiam ieiunium inter opera spiritualia Hierosolymitanorum; quorũ participes erant futuri Corinthij, si eleemosynis illis adiuuissent: quam explicationem insinuare videtur Apostolus in eodem capite octauo extremo, cum ait: *Ministerium huius officij, non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum*
C *actiones in Domino, per probationem ministerij huius glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in euangelio Christi, & simplicitate communicationis vestræ in illos, & in omnes, & in ipsorum obsecratione pro vobis.* Sed de his satis, non enim in hoc testimonio fundamentum Indulgentiarum præcipuè consistit.

CAPVT XVI.

Defenditur argumentum sextum Catholicorum.

D ARGVMENTVM sextum, quod est postremũ apud Kemnicium, sumitur ab articulo symboli de communione sanctorum. Catholici enim ex hac communione colligunt, posse satisfactiones, quę sanctis superfuerunt, id est, quibus ipsi, ad sua peccata purganda non eguerunt, applicari alijs fidelibus, quibus propriæ non sufficiunt. Aduersus hoc argumentum Kemnicius nihil solidi adfert. Primum enim explicationem odiosissimã eius articuli nobis affingit: *Communionem*, inquit, *sanctorum largius & latissimè interpretantur de meritis operum supererogationis, quæ non solis factoribus propria, sed communia sint omnibus fidelibus collata in commune quasi Ecclesiæ ærarium, ad quod solus Papa claues habeat, & pro data pecunia inde*
E *cuilibet vendat quantum visum fuerit.* Hæc ille. Vbi pro suo more calumniatur nos loqui de meritis supererogationis simpliciter, cum non loquamur nisi de satisfactionibus, siue de meritis vt accipiuntur pro satisfactionibus ad reatum pœnæ expiandum, non vt accipiantur propriè pro meritis gratiæ vel gloriæ. Deinde iam sæpè diximus, non solum non vendi à Pontificibus satisfactiones sanctorum, sed etiam seuerissimè prohiberi, & puniri omnem speciem similium venditionum, quod nẽ ipse

quidem

quidem Kemnicius ignorat, q decreta Pontificũ & Cõcilìorum de his reb. vidit, & legit, & in suum librum vt eum pleniorem faceret, transtulit. Deinde addit Kemnicius communionem sanctorũ, de qua in Symbolo fit mentio, tria significare. Primo quod Ecclesia sit societas quædam eorum, qui spiritu Christi Sãctificantur, & membra vnius corporis mistici. Secundo quod in Ecclesia sint omnibus fidelibus communia bona quædam diuinitus collata, vt fides, Baptismus, remissio peccatorum, & vita æterna. Tertio, quod inter fideles, debeant esse communia officia charitatis, sicut exemplo membrorum corporis humani Paulus ostendit Rom. 12. & 1. Cor. 12. His expositis concludit, articulum illum fidei, non loqui de Indulgentijs Pontificijs, nec de meritis supererogationis, & ideo insigni deprauatione Pontificias Indulgentias in illum articulum intrudi. At neque nos dicimus, articulum illum fidei, loqui in specie de operibus supererogationis, vel de Indulgentijs, sed colligimus ex generali proprietate Ecclesię posse vnum mẽbrum ab alio iuuari, quod ipse etiam Kemnicius agnoscit in tertia significatione communionis sanctorum. Nam si debent officia charitatis inter fideles esse communia vt sunt inter membra eiusdem corporis, quid quæso prohibet, cur non possit vnus alteri satisfactionem suam communicare? Potest ex Apostoli sententia ad Gala. 6. propter communionem membrorum Ecclesiæ, alter alterius onus portare: cur non poterit alter pro pœna alteri debita satisfacere? Potest ex sententia S. Augustini Epist. 23. & lib. 3. de Baptismo contra Donatistas cap. 18. vnus pro alio credere vt fit in Baptismo paruulorum, cur nõ poterit vnus pro alio pati? sed audi eundẽ Augustinũ tract. 33. in Ioannem de communione Sãctorũ disserentem, *Oculus, inqt, solus videt in corpore, sed nunqd soli sibi oculus videt? & manui videt, et pedi uidet, & cæteris membris videt. non enim si aliquis ictus in pedem veniat, auertit se oculus inde vt non præcaueat: Rursus sola manus operatur in corpore, sed nunquid sibi soli operatur? & oculo operatur. nam si ictus aliquis veniens non eat in manum, sed tantum in faciem, nunquid dicis manus, nõ me moueo, qa nõ tendit ad me? sic pes ambulando omnibus membris militat. membra cætera tacẽt, & lingua omnibus loquitur.* Hæc ille. Quæ si applicentur ad fideles, qui membris illis corporis significãtur, licebit sine dubio dicere, eum qui ieiunat, qui facit eleemosynam, qui orat, qui persecutionem iniuriĉtam patientes tolerat, qui vincula, qui verbera, qui mortẽ pro Christi fide patitur, non sibi soli hæc agere vel pati, sed etiam alijs, præsertim si ipse non habeat peccata, quæ istis passionibus purget.

Adiungit obiter Kemnicius tria alia scripturæ testimonia, quæ perperam à Catholicis adduci affirmat. Vnum est Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* & dicit illud, *particeps*, significare voce Hebraica, & Græca (*Socium*) & sensum eorum verborũ esse, Dauidem publica confessione ostendisse se socium & amicũ aliorum piorum timẽtium Deũ: sed indoctos nescio quos inde fecisse põtificale participiũ, ad probandum per Indulgentiarum nundinationem partem pecuniarum accipere à clero, partem à populo, partem ab vtroque. Sed nullus Catholicus est, qui ita exposuerit, vt illud *particeps ego sum* retulerit ad Pontificem, qui tribuit Indulgentias: omnes enim referunt ad ipsos fideles, qui cum socij, & amici sint aliorum fidelium piorum, participant etiam ipsorum bona, quoniã sociorũ & amicorum omnia sunt communia, vt pulchre Sanctus Augustinus ostendit tract. 33. in Ioannem, vbi adeo dicit omnia esse communia pijs fidelibus, vt omnes dicere possint se loqui omnib. linguis sicut loquebantur olim, qui visibiliter accipiebant Spiritum Sanctum, quoniam linguæ omnium fidelium toto terrarum orbe dispersorum singulis sunt communes per charitatem, qua sumus omnes vnum in Christo. Itaque qui dixit; *Socius & amicus sum omnium timẽtium te,* consequenter etiam dixit, *particeps sum omnium bonorum, quibus præditi sunt omnes, qui timent te.* Alterum testimonium est in Psal. 121. *Hierusalẽ, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in id ipsum.* Hoc testimonium perperam allegari dicit à Lindano pro communione Sanctorum, & thesauro Indulgentiarum; cum tamen constet ex verbis sequentibus, sensum illorum verborum esse, Hierusalem ita ędificari vt sit ciuitas, in qua sit coniunctio, seu consociatio talis, vt *illuc ascendant tribus Domini ad testimonium Domini, & ad iudicia.* Sed hæc est nimia contra dicendi libido. non enim Psalmus dicit esse in Hierusalem participationem, siue consociationem solum ad ascẽdendum ad testimonia Domini, & ad Iudicia: sed dicit, Hierusalem, id est, Ecclesiam ædificari instar ciuitatis pacatissimę, & cõcordissimæ, in qua sit participatio in idipsum, id est, participatio simul omnium in vnum, vt sint omnia omnium. id vero probat Psalmus, quia illuc ascendunt tribus Domini, id est, variæ tribus, variæ gentes, & nationes conuersæ ad Dominum, & licet sint tam multæ & tam varię, tamen conueniant in eadem confessione fidei, & in ijsdem legibus, & iudicijs &c. Tertium testimonium dicit esse illud Ps. 149. *Ad faciendam vindictam in nationibus, ad alligandos reges eorum in compedibus &c.* Sed adscribere debuisset, vbi legerit hoc testimonium pro Indulgentijs citatum. ego enim legi fere omnes, qui inter Catholicos de Indulgentijs scripserunt, nec apud vllum inueni hunc locum inter alios adductum; nihil autem facilius est, quam argumenta à se conficta refutare.

CAPVT XVII.

Respondetur ad caput quartum disputationis Kemnicii.

IN quarto capite disputationis suæ Kẽnicius probare aggreditur Indulgẽtias Pontificias veteri Ecclesiæ per annos mille & ducentos fuisse incognitas. Id verò probat primo testimonio Durandi, S. Antonini, & Roffensis, qui id fatentur. Deinde quia nulla inuenitur mentio Indulgentiarum apud Anselmum, Rupertum, Bernardum, Petrum Lombardũ, & Gratianũ, qui proximè præcesserunt annum millesimum ducentesimum. Postremo, quia veteres Patres, Chrysostomus, Nyssenus, Augustinus, Bernardus, & Petrus Lombardus, Indulgentias nondum natas scriptis suis confutarunt. Sed vt à primo incipiamus, non ideo Indulgentiæ non sunt antiquæ, quia duo, vel tres ex Catholicis id non legerunt in veterum libris. Neque tres isti auctores negant Indulgentias fuisse cognitas

tempore

tempore Anselmi, Bernardi, Ruperti, Petri Lombardi, & Gratiani, vt Kemnicius dicit, sed tempore Hieronymi, & Augustini, & aliorum veterum, qui primis quingentis annis floruerunt. Ac vt omnes intelligant Kemnicium apertè mentiri: Alexander eius nominis tertius Pontifex Maximum sedere cœpit anno Domini 1159. Is vero Pontifex in Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem scribens, respondet quæstioni sibi propositæ an Indulgentias ab aliquo Episcopo concessas, lucrari possint ij, qui non sunt eidem Episcopo subiecti: ac dicit non posse, quia nemo potest nisi à suo Iudice ligari, vel solui. & habetur hoc Rescriptum in Iure, cap. Quod autem, de pœnit. & remiss. Videmus autem hoc loco mentionem Indulgentiæ, vt rei nō tunc primum institutæ, sed vsitatę, & receptæ. Igitur mentitur Kemnicius pag 274. cum sic loquitur, *In hac de Indulgentijs disputatione non possunt vel vlla Patrum testimonia, vel vlla veteris Ecclesiæ exempla proferre, q̄d talis vel doctrina, vel vsus talium Indulgentiarum vllo vnquam tempore vsque ad annos post natum Christum mille ducentos in veteri Ecclesia fuerit*. Eugenius III. Pontifex sedere cœpit anno millesimo centesimo quadragesimo quinto Is autem per literas generales concessit Indulgentiam accipientibus Crucem, & proficiscentibus ad bellum sacrum; & S. Bernardo iniunxit, vt eas Indulgentias prædicaret populis, eosque ad bellum illud accenderet. Paruit S. Bernardus Pontifici, & prædicationem suam innumerabilibus, & maximis miraculis confirmauit, vt ipse modestè indicat initio libri 2. de Consideratione, sed copiosius rem totam narrat auctor vitæ ipsius lib. 3. cap. 4. Ergo mentitur Kemnicius tum cum ait ante annum 1200. non fuisse notas Indulgentias, tum cum apud Bernardum nullā huius rei mentionem extare confirmat; & cum Petrus Lombardus, & Gratianus eodē seculo floruerint, fieri non potest, quin ipsi quoque Indulgentias nouerint. Paschalis II. Pontifex sedere cœpit anno 1099. & in Concilio quodā Lateranensi anno 1116. celebrato, Indulgentias quadraginta dierum cōcessit ijs, qui limina Apostolorum visitauerant, vt Conradus Abbas Vrspergensis in Chronico suo testatur. & quoniam eo tempore florebat Rupertus Abbas Tuitiensis: mentitur Kemnicius, qui dicit tempore Ruperti nondum Indulgentias Pontificias orbi terrarum innotescere cœpisse, nec ante annum 1200. innotuisse. Vrbanus II. Pōtifex sedere cœpit anno 1088. & eius tempore S. Anselmus floruit. Scribit autē idem Cōradus Abbas Vrspergensis in Chronico anni 1099 prædictum Vrbanum in Concilio Claramontano Indulgentiam concessisse omnibus, qui sponte aduersus Infideles Orientales arma sumebāt, cuius rei multi alij meminerunt. Mētitur igitur Kemnicius, cū tam audacter scribit, tēpore S. Anselmi, & ante annum 1200. Indulgentias cognitas non fuisse. Quid nunc addamus Gregorium VII. qui sedere cœpit anno 1073. & in Epistolis suis frequentissimè concedit Indulgentias Sergium II qui sedere cœpit anno 844. & Indulgentiam tribuit adeuntibus Ecclesiam S. Martini in montibus, cuius memoria exstat incisa in lapide marmoreo literis vetustissimis. & Leonem III. qui sedere cœpit anno 796. & Indulgentias varias multis in locis in ipsa Germania constituit, teste S. Ludgero in vita S. Suiberti? An non euidenter mendacij Kemnicius conuincitur, qui veteres omnes Historias legisse vide-

A ri vult, & tamen affirmare non veretur ante annum 1200. ignotas fuisse orbi terrarum Indulgentias Pontificias? Neq; mirū videri debet, si auctores antiquiores non multos habemus, qui harum rerum mentionem faciant, quoniam plurima sunt in Ecclesia, quæ solo vsu, sine literis conseruantur. Extant tamen Romæ in antiquissimis Ecclesijs memoriæ Indulgentiarum à multis Pontificibus, & ab ipso etiam S. Siluestro, qui ante annos 1200. floruit, concessarū. Sed ea, quæ diximus ad mendacia Kemnici confutanda sufficere videntur.

Venio nunc ad testimonia veterum scriptorum, quæ profert Kemnicius aduersus Indulgentias nondū natas. Primo igitur adducit Petrum Lombardum,

B qui lib. 4. sent. dist. 18. dicit Deum tunc tegere pœnitētium peccata, quando ad pœnam non reseruat, sed debitum pęnæ remittit, idque probat ex Augustini sententia in explicatione Psalmi 32. sed in eodem loco solutio est huius obiectionis. Significat enim Petrus Lōbardus de pœna æterna intelligendum esse, quod dicitur, Deum tegere peccata, cum ea non reseruat ad pœnam. *Et ideo*, inquit, *sicut interius gratia sua animam illuminat, ita & simul debitum æternæ mortis relaxat. ipse enim per seipsum peccata pęnitentium tegit; & tunc tegit, quando ad pœnam non reseruat.* & paulo infrà, *Ita*

C *ergo* (inquit) *dicit à Deo tecta, vt Deus non videat, id est, æternaliter puniat.* Quod autem pœna temporalis remaneat post remissam culpam, in hac vita, vel in Purgatorio luenda, docet Petrus Lombardus dist. 20. lit. B. his verbis, *Qui*, inquit, *ante expletionem pœnitentiæ discesserint, ignem purgatorium sentient, & grauius punientur, quam si hic implessent pœnitentiam. Horrendū enim est incidere in manus Dei uiuentis. Deus enim cum sit misericors & iustus ex misericordia pęnitentis ignoscit, non reseruans peccatum ad pęnam æternam; ex iustitia vero impunitum non dimittit delictum; aut enim punit homo, aut Deus, &c.* & paulo post lit. D. docet posse pœnitentem, præsertim post mortem, iu-

D uari aliorum satisfactionibus per orationes & eleemosynas. Itaque Petrus Lombardus illa omnia disertis verbis affirmat, quæ fundamenta esse Indulgentiarum Kemnicius fatetur: videlicet Purgatorium, pœnæ reatum post culpam remissam, & communicationem satisfactionis alienæ.

Secundo loco adducit Kemnicius Chrysostomum homil. 2. in epist. ad Philemonem, vbi legimus, ad impetrandam peccatis nostris veniam, non opus esse vel pecunias impendere, vel peregrinando ad loca longinqua transire. Eandem sententiam habet Augustinus in serm. de Martyribus, *Nō dixit Deus, vade in Orientē & quære iustitiam, nauiga vsque in Occidentem, vt acci-*

E *pias Indulgentiam. dimitte inimico tuo, & dimittetur tibi, &c.* Bernardus etiam serm. 1. de Aduentu, *Non tē oportet ò homo maria transfretare, nō penetrare nubes, non transalpinare necesse est, non grandis tibi ostenditur via, vsque ad temetipsum occurre Deo tuo.* Sed hęc testimonia nihil efficiunt. primum enim loquuntur de iustificatione impij, ac remissione culpæ, non de solo reatu pœnæ de quo nos loquimur. Deinde solum probant, non esse absolutè necessariam ad remissionē peccatorum vel peregrinationem, vel eleemosynam, alioqui enim pauperes & ęgrotantes spe omni carerent. & satis nouimus, posse hominem per internam conuersionem ad Deum ita vehementer accendi in

amorem

amorem Dei, & de peccatis suis doloré, cum proposito confessionis, vt continuo recipiat remissionem omnium culparum, & pœnarum. Sed non ideo sunt inutiles peregrinationes, & eleemosynæ, & hoc solum contendimus aduersus Hæreticos; ac vt omittam de eleemosynis dicere, de quorum vtilitate ad redimenda peccata pleni sunt libri Patrum, ac præsertim Chrysostomi, & Augustini, & nos ostendimus in li. de eleemosyna, qui est postremus in Controuersijs nostris. Certe idem Chrysostomus mirificè laudat peregrinationes ad sepulchra Martyrũ in hom. 66. ad populũ Antiochenum. Sanctus etiam Augustinus in epist. 137. ad Clerum & populum Hipponensem scribit, se auctorem fuisse, vt quidam ad loca Sancta peregrinationem susciperent. Denique S. Bernardus Petrobrusianos Hæreticos confutauit, qui præter alios errores, hunc etiam habebant, vt peregrinationes fidelium ad loca sancta reprehenderent. Vide S. Bernard. li. 3. cap. 5.

Tertio Kemnicius adducit Chrysostomum homil. 38. in Matthæum, vbi dicit, eos de templo Dei speluncam latronum facere, qui lucra terrena sectantur: & Christum quotidie intrare templum Dei, & eijcere omnes vendentes gratiam Dei Sed quorsum hæc tendunt? An forte omnes, qui auaritiam in sacerdotibus reprehendunt, continuo etiam Indulgentias reprehendunt? An non sæpissimè reperiimus; non solum non probari Summis Pontificibus eos, qui quoquomodo ex Indulgentijs negociationem faciunt, sed maximè improbari, damnari, puniri.

Addit vlt. Kemnicius, se alio in loco demonstrasse, Gregorium Nyssenum integrá orationem opposuisse persuasioni de peregrinationibus ad loca Hierosolymitana. cui respondemus, nos quoque alio in loco, id est, lib. 3. de cultu Sanctorũ c. 8. demonstrasse testimonijs scripturæ, & veterum Patrum necnõ argumẽtijs alijs peregrinationes ad loca sancta pias & Deo gratas, & nobis vtilissimas esse, Gregorium vero Nyssenũ non reprehendere peregrinationes absolutè, sed docere quibusdam personis, vt Monachis, & sanctimonialibus non conuenire, cum eorum proposito magis conueniát quies & solitudo; quamuis etiam non sit omnino certum, an ea oratio Gregorij sit.

CAPVT XVIII.

Respondetur ad primam partem argumenti historici contra Indulgentias.

IN vltimo capite disputationis suæ Kemnicius historiã longissimã texit, vt originẽ Indulgentiarũ, quales à Catholicis defenduntur, nouam esse demonstret. Continet aũt ea historia tria tẽpora, vnũ ab initio Ecclesiæ vsq; ad annũ circiter nongentesimũ, alterũ ab anno nongentesimo ad millesimũ ducẽtesimũ, tertiũ ab anno millesimo ducentesimo ad annũ millesimũ, quingentesimum, septimum decimum, quo tẽpore, auctore Luthero extinctas Indulgẽtias Kemnicius gloriatur. Ac primo quidem tempore Indulgentias nihil aliud fuisse contendit, nisi relaxationes publicæ pœnitentiæ, sed eas relaxationes nihil habere commune cum Indulgentijs Pontificijs, de quibus in-

A stituta controuersia est. Sed antequam ad rem propositá veniat, longissima digressione refert multa de ritibus publicæ pœnitentiæ, de causis eiusdem, ac demum de canonibus pœnitentialibus, vbi ad verbum describit canones Conciliorũm Nyceni & Ancyrani, necnõ eos, qui habentur apud Burchardum & Gratianũ. Quoniam enim iamdudum Lutherus Ius Canonicum publicè exussit, & eiusmodi ritus, & leges non solum de moribus, sed etiam de memoria & libris Lutheranorum exciderunt, voluit Kemnicius commemoratione harum rerum doctrinam reconditam, & abstrusam venditare, vt ceteris diligentior, ac doctior haberetur. Et quamuis non desint in hac digressione multa, quæ falsitatis coargui potuissent, tamen quia
B ad rem præsentem non faciunt, non existimaui tempus esse in his commemorandis, vel refellendis conterendum. illud vnum pręterire non possum, Kemniciũ inter scripta veterum reuoluenda, non raro inuenisse quod minimè volebat. Nam cum ipse cum Lutheranis ceteris contendat, pœnitentias veterum disciplinæ causa, non autem satisfactionis coram Deo, & redemptionis, vel expiationis peccatorum institutas, tamen fatetur se hoc etiam postremum apud Patres non raro legisse, ac pro sua modestia, & aduersus antiquissimos Patres reuerentia, eos non obscurè reprehendit. sic enim loquitur pag 306. *Nec verò nescius sum, veteres aliquando nimis largiter, & verbis nimium, magnifi*
C *cis disciplinam illam canonicam commendare: vt quod Tertullianus dicit, satisfactionibus illis peccata expiari: Cyprianus illis dicit peccata redimi, ablui, sanari, & Iudicem placari. Augustinus Deum illis de peccatis præteritis propitiari. Ea talia sunt, quæ salua fide,* (Lutherana videlicet) *nec possunt, nec debent, sicut sonant, accipi, & intelligi.* Hæc ille. Sed profecto iustius erat nouos Lutheranorum errores ex doctrina veterum Patrum corrigere, quam ex nouis istis erroribus de veterum Patrum doctrina, & sententijs iudicare. Porrò digressione illa aliquãdo expedita pag. 318. aggreditur ad probandum, Indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi moderationes, relaxationes, & remissiones mul-
D ctarum canonicarum, quæ in publica pęnitentia vsitatæ tunc erant. Id verò probat ex Canonibus Conciliorum Ancyrani, Nicęni, & Agathensis, & tandẽ his verbis cõcludit, *Hæ fuerunt veteres Ecclesiæ siue relaxationes, siue Indulgentiæ, à quibus quemadmodum Pontificiæ Indulgẽtiæ per omnia genera causarum diuersæ sint, ex hac narratione, & ex descriptione Indulgentiarum in principio exposita, si fiat collatio manifestum est. atque ideo nudam tantum pono recitationem relinquens lectori collationem diuersitatis.* Respondeo, Relationes pœnitentiæ Canonicæ per omnia genera causarũ cum ijs Indulgentijs cõuenire, quas Catholici defendunt, & quas Kemnicius supra non fideliter, sed admistis mendacijs explicauit. Causa enim velu-
E ti efficiens Indulgentiarum iuxta Catholicorum omnium sententiam, Episcopi sunt, ac potissimum Romanus Episcopus, quem Episcopum Episcoporum Tertullianus in libro de Pudicitia nominauit Constat autem tum veteres relaxationes, tum recentiores Indulgentias non ab alijs, quam ab Episcopis dari solere, uel posse. Causa formalis est ipsa liberatio, siue iudicialis absolutio per ministerium clauium à pœnis in foro pœnitentiario debitis.

quod totum in utrasque remissiones tam ueteres, quã recentes conuenire non dubium est. Causa materialis, siue sint ipsi pœnitentes, qui absoluuntur, siue pœnæ circa quas uersatur absolutio, eadem omnino utrobique reperietur. nam & ueteres, & recentiores Episcopi, non alijs quam pœnitentibus Indulgentias tribuunt, nec alias pœnas, quam in foro pœnitentiario debitas relaxant. quod autem tunc relaxarentur pœnæ iniunctæ, nunc autem tum iniunctæ, tum iniungendæ, ratio est, quoniam tunc iniungebantur seueriores pœnitentiæ, quæ sæpe delictis æquales erant, nunc autem iniunguntur miniores, quæ delictis impares sunt; sed siue pares, siue impares iniungantur, omnino pœnæ in hac vita, vel in alia perferendæ sunt, nisi misericorditer relaxentur. Atque ad hoc probandum adduximus supra cap. 13. testimonium S. Cypriani qui in epist. 2. lib. 4. ad Antonianum, apertissimè scribit, eos, qui in hac vita non plenè satisfecerunt, emendãdos & cruciandos igne Purgatorij in alia vita, donec reddant nouissimum quadrantem. Ac vt non repetam tam multa, quæ alibi diximus vnius S. Augustini vno vel altero testimonio contentus ero. Hunc enim auctorem præter cæteros, etiam Hæretici nostri temporis magni faciunt. Igitur S. Augustinus in Psal. 37. in illa verba, *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*; illos dicit argui in furore, quibus dicitur, *Ite maledicti in ignem æternum*, illos autem corripi in ira, qui emendantur igne purgatorio. *Neque* (inquit) *in ira tua emendes me, vt in hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit, propter illos, qui salui erunt, sic tamen quasi per ignem.* & paulo post, *Quare petit iste, ne in indignatione arguatur, neque in ira emendetur, tanquam dicens Deo, quoniam ista quæ patior, multa sunt, magna sunt, quæso vt sufficiant, & incipit illa numerare satisfaciens Deo, offerès illa, quæ patitur, ne peiora patiatur.* Audis ne Kemnici, pœnas huius vitæ patienter toleratas satisfieri Deo? audis, eos, qui hic non plenè purgantur in alia vita igne purgatorio emendandos? & rationem horum omnium idem Augustinus reddit in Psal. 50. cum ait: *Veritatem dilexisti, quoniam impunita peccata etiam eorum, quib. ignoscis, non dimisisti, sic prorogasti misericordiam, vt seruares & veritatem. ignoscis confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti. Sic seruatur misericordia, & veritas.* Quid clarius dici potuit ab vllo Scholastico Doctore? Atque hæc est etiam causa, cur in priore libro dixerimus, tũ ad veteres relaxationes, tum ad recentiores Indulgentias thesaurum satisfactionum Christi, & Sanctorum applicandum fuisse, quoniam misericordia cum iustitia in omnium relaxatione coniungẽda est. Itaque etiam in hac re similes sunt Indulgentiæ veteres, & nouæ. Restat causa finalis, quæ saltem in genere semper eadem fuit, gloria Dei, & vtilitas Ecclesiæ. Nam antiqui pœnitentias relaxabant, vel quando necesse erat lapsos ad Martyrium per communionem & Sacramenta præparare, vel quando timebant, ne pœnitentes sub onere deficerent: vel quando negligentiores ad studium pœnitentiæ accendere cupiebant, hoc veluti præmio relaxationis, quod diligentioribus præbebatur, vel quando Martyres qui pro pœnitentibus Episcopos rogabant, honorare, & eo modo reliquos fideles ad martyrij gloriam prouocare volebant. Denique nunquam deerat rationabilis

A causa cur sancti illi Patres pœnitentias iniunctas moderandas, vel remittendas iudicarent. Posterioribus quoque temporibus semper causa Indulgentiæ, concedendæ, vel fuit recuperatio terræ sanctæ, vel subuentio pauperum, vel excitatio fidelium ad preces, & opera pœnitentiæ, vel alia similis rationabilis, & pia. neque poterit Kemnicius, quauis multas fabulas à suis confictas recitet, producere vnum aliquod Pontificiũ diploma, vbi pro pecunia ipsi Pontifici numeranda vel alia, siue turpi, siue profana, siue leui causa Indulgentiæ concedantur. Habemus igitur omnia genera causarum eadem fuisse in Indulgentijs antiquis & nouis. Vnum discrimen in medium adferri posset, quod

B veteres illi Episcopi singulis pœnitentibus pœnas relaxabant, nunc aũt plerumque in communi omnibus relaxantur, qui certa opera sibi iniũcta præstiterint. sed neque est hoc essentiale discrimen. neque eiusmodi communes Indulgentiæ antiquis temporibus defuerunt, attulimus enim supra certa testimonia de Indulgentijs communib. à Sergio II. Leone III. & Gregorio I. concessis, qui omnes ante annum millesimum sederunt. nec desunt probabiles coniecturæ de Indulgentijs à Paschali I. & Siluestro I. in commune propositis.

C

CAPVT XIX.

Respondetur ad alteram partem argumenti historici contra Indulgentias.

ALTERA pars historiæ Kẽnicij cõtinet ea tẽpora, quibus pœnitentiæ redimi cœperunt. Scribit enim Burchardus ex pœnitentiali Romano, eum qui vno die in pane & aqua ieiunaturus erat, potuisse ieiunium illud commutare seu redimere, si quinquaginta Psalmos flexis genibus recitasset, & pauperem vnum eo die pauisset, & eodem modo alias pœni-

D tẽtias alijs redimi, vel in alias commutari per ea tempora licuisse. Quando hæ redemptiones propriè cœperint, non ita certo constat, sed Burchardus, qui de illis scribit, circa annum Domini millesimum vicesimum floruit: sed extat etiam mentio harum redemptionum in Concilio Triburiensi can. 56. & 58. quod Cõcilium tempore Arnulphi Imperatoris anno 896. celebratum est. De his igitur redemptionibus nonnulla Kemnicius dicit, quæ discussione indigere videntur. Primum pag. 323. scribit circa hæc tempora, accessisse ad opera pœnitentiæ opinionem de opere operato. qđ ipsum infertus aliquoties repetit. Vocat autem opinio-

E nem de opere operato, quo credere cœperint homines, his operibus satisfieri Deo pro peccatis, & necessarias esse eiusmodi satisfactiones non solum causa disciplinæ, sed etiam ad placandum Deum. In qua re bis errat Kẽnicius, primũ in omnie, deinde in te. neq; .n. intelligit, quid Catholici Theologi p opus operatũ significare voluerint. nam si id intelligeret, certè non diceret, opera pœnitentiæ ex sententia Catholicorum vim hẽre ex opere operato. Quid igit Catholici opus operatũ vocãt? id quod nõ pẽdet à digni tate, vel sanctitate Ministri operantis, sed hoc ipso qđ fit ex diuina institutione vim habet. Talis est exempli causa, Baptismus,

ptismus, qui vim habet sanctificandi ex diuina institutione, & re vera sanctificat, etiam si ab homine improbo, & perdito conferatur. At opera pœnitentiæ ex Catholicorum doctrina nihil efficiunt, hoc est, non placant Deum, non satisfaciunt pro peccato, non expiant pœnæ reatum, nisi fiant ab homine iustificato, & reconciliato. proinde ex opere operantis, non ex opere operato vim habent quando non sunt pars Sacramenti pœnitentiæ, sed sponte assumuntur ad placandum Deum, eiq; pro reatu pœnæ satisfaciendũ: quãdo autem sunt pars sacramenti, tunc quidem vtroque modo vim habent, sed Kemnicius loquitur de his operibus priore modo, neque vult ex sententia Catholicorum eam habere ex opere operato, quia sunt pars sacramenti, sed q͂a assumuntur ad placandũ Deũ. Atq; hæc de hallucinatione Kemnicij circa nomẽ. Q͂d aũt ad rem attinet; iam ipse citauit, & reprehendis Tertullianum, Cyprianum, & Augustinum, qui scripserunt opera pœnitentię placare Deũ, & per ea redimi peccata, sanari, ablui, expiari. & nos addidimus alia testimonia Cypriani, & Augustini, quibus probatum est necessaria esse opera pœnitentiæ ad satisfaciendum Deo pro peccatis, alioqui in vita futura, eluenda esse grauissimis pœnis in igne Purgatorij. Non igitur verum est, his temporibus, id est, circa annum Domini millesimum accessisse opinionem de necessitate, & efficacia satisfactionum: cum ea opinio, vel potius certa fide in Ecclesia Catholica semper fuerit.

Secundo Kemnicius addit, ex illis redemptionibus & commutationibus pœnitentiarum, secutam esse lãguefactionem (sic enim ipse loquitur) veræ contritionis, euersionem feriæ emendationis, & persuasionem impunitatis in delictis. Sed mirum est, cur hoc dicat, cum illæ redemptiones grauissimæ pœnitẽtiæ fuerint, & non omnium pœnitentiarum, sed solum aliquarum redemptiones permitterentur. & si veteres Patres rectè interdum relaxabant, ac remittebant iniunctas pœnitentias, cur vitio verti debet posterioribus Patribus quod easdem pœnitentias alijs commodiorib. redimi, vel in alias faciliores commutari posse censuerint? Certe apud Lutheranos non opus est redimere ieiunia eleemosynis, cum nulla sint amplius apud eos indicta ieiunia; nec pœnitentibus opus est quærere quibus operibus redimant impositas pœnitentias, cum Lutherus eorum Patriarcha scripserit in lib. de captiuit. Babylonica. de Baptismo, omnia peccata in momento absorberi, si stet, vel redeat fides. Sed de his satis diximus.

At, inquit, Kemnicius, in Concilio Cabilonensi sub Carolo Magno, teste Burchardo, extat canon contra eos, qui de industria peccabant, & propter eleemosynarum largitionem impunitatem peccandi sibi promittebant. Item contra alios, qui putabant, se à peccatis omnibus posse purgari, si Romam vel Turonum, aut alia Sãcta loca sub prætextu orationis pergerent. Extant quidem isti canones, & sanctè, prudenterque statuti sunt aduersus eos, qui sine vera conuersione ad Deum, imo cum proposito perseuerandi in peccatis, satis sibi esse ducebant, si eleemosynis, vel peregrinationibus operam darent. Sed hæc vitia sunt hominum non canonum, neque enim canones qui redemptionem permittebant, volebant fieri sine vero proposito dimittendi peccata, vel sine vera contritione, & conuersione ad Deum.

Postremo adiungit Kemnicius, ex his redemptionibus pœnitentiarum paulatim ortas esse modernas Indulgentias, quibus per opera indebita Sanctorum peccata redimi posse dicuntur. Sed hoc falsum esse manifestè patet, ex eo quod Indulgentiæ, quales nunc sunt in vsu Ecclesiæ, antiquiores sunt redemptionibus illis pœnitentiarum. Nam redemptiones illæ cœperunt circa annum millesimum, vel nongentesimũ, & Indulgẽtias quales nunc sunt in vsu fuisse ostẽdimus per certissima testimonia diu ante annum nongentesimum tempore Sergij II. Leonis III. & Gregorij I. Neque Kemnicius aliud profert ad probanda quæ dicit, nisi suas, easque leuissimas coniecturas.

CAPVT XX.

Respondetur ad tertiam partem argumenti historici contra Indulgentias.

POSTREMA historiæ pars continet ea tempora quibus Kemnicius conatur ostendere originem habuisse Indulgentias, quæ nunc sunt vsu receptæ. Ac primum fatetur, q͂d est verissimum, summæ antiquitatis argumẽtum, nõ esse vsquã annotatũ, quo tempore cœperint Indulgentiæ. Deinde refellere conatur, quod Catholici dicunt, tempore S. Gregorij, id est, anno Domini sexcentesimo, iam fuisse in vsu Ecclesiæ Indulgentias, cum traditio antiqua habeat, ab ipso S. Gregorio additas fuisse stationibus Indulgentias. Refellit Kemnicius eam Catholicorum sententiam, illo solum argumento, quia nihil de hac re in scriptis S. Gregorij, vel in historijs eorum temporum inueniatur. Sed argumentum nullas habet vires, cum constet eiusmodi concessiones non libris, sed vsu & consuetudine conseruari. Nam etiam de Indulgentijs à Leone III. in tot locis Germaniæ constitutis, nihil extat in eius epistolis, quas satis multas scripsit, neque in historijs vniuersalibus eorum temporum. & nisi incidisset occasio vt S. Ludgerus vitam S. Suiberti scribendam susciperet; sciremus quidem Aquisgrani & Coloniæ Indulgentias à Leone III. concessas haberi, sed nullo certo teste id probare possemus. quo modo etiam nisi S. Innocentius primus necessitatẽ habuisset rescribẽdi Decentio Episcopo Eugubino, sic sciscitãti, an Episcopus deberet conferre Sacramentũ vnctionis extremæ, an solus presbyter, certè non haberemus testimonium vllius auctoris illius temporis pro Sacramento illo. Siquidem de ijs rebus, quæ sunt in vsu communi fidelium, non scribebant Patres, nisi coacti ab Hæreticis, aut alia simili necessitate, Itaque ad probandum à S. Gregorio Indulgentias stationibus adiunctas fuisse, multo amplius valere debet S. Thomæ, & Gulielmi Altisiodorẽsis grauissimorum virorũ affirmatio, quam silẽtium omnium aliorum. Quod .n. aliquid verum sit, etiamsi à multis scriptum non sit, facilè credi põt; at falsũ esse, q͂d à viris grauissimis, ac fide dignissimis affirmatur, non facilè credi debet. Obiter autem Kemnicius cum stationes nominasset, addere voluit, quæ sit notio eius vocis; & quia stantes, inquit, verbum audiebant, & orationes faciebant, dictæ sunt stationes. Sed longe aberrat à vero. stationes enim dictæ sunt militari uocabulo, uigiliæ quędam spirituales Ecclesiæ, quę uel ob imminentem persequutionem, uel alia de causa in ieiunijs & oratione per-

perseuerabat, vsque ad horam diei nonam, aut etiam vsque ad vesperam. simul enim ieiunium & statio soluebantur. Et quemadmodum milites in excubijs vigilantes in statione esse dicuntur, siue stent, siue sedeant, siue obambulent, sic etiam Christiani stationem celebrare dicebantur, cum in oratione, & ieiunio tota die perseuerarent, siue stando, siue prostrati ad terram, siue genibus positis, siue alio quouis modo Dominum precarentur. De qua re vide Tertullianum in lib. de fuga in persecutione, in libro de ieiunio, & in lib. de oratione, & quę nos scripsimus in li. 2. de bonis operibus in particulari cap. 22.

Deinde Kemnicius addit nihil de Indulgentijs inueniri in scripsis Burcardi, Gratiani, & Petri Lombardi, atq; inde concludit, Indulgentias ortum habuisse circa annum Domini millesimum ducētesimum, cui argumento nos supra respondimus, capite XVII. vbi ostendimus ex testibus certis, Indulgentias multo esse antiquiores, ac vt videas, Lector, quam verum sit prouerbium, mendacem memorem esse debere; scripsit Kemnicius supra pag. 274. hæc verba, *In hac de Indulgentijs disputatione nō possūt vel vlla Patrū testimonia, vel vlla veteris Ecclesię Exēpla proferre, quod talis, vel doctrina, vel vsus talium Indulgentiarum vllo vnquam tempore ad annos post natum Christum mille ducentos in veteri Ecclesia fuerit.* Et idem repetit pag. 275. affirmans nullum auctorem scripsisse de Indulgentijs ante annum Domini 1200. & tamen pag. 332. scribit Kēnicius Alexandrum III. Pontificem circa annum Domini 1170. scripsisse de Indulgentijs, quæ fiebant in dedicationibus Ecclesiarū, aut conferentibus aliquid ad ædificationem pontium. neque Alexander tunc Indulgentias instituit, sed loquitur de re nota & vsitata, & frequentissima. & infra pag. 375. numerat idem Kemnicius Valdenses inter eos, qui Indulgentias, quales nunc habet Ecclesia, reiecerunt, & oppugnarunt: cōstat autem Valdenses circa eundem annum 1170. errores suos prædicare cępisse. At quomodo ista cohęrent, vt Indulgentiarum origo referenda sit (auctore Kemnicio) ad annum 1200. & tamen eodem auctore anno 1170. Alexander III. de Indulgentijs iamdudū introductis rescripta ędat, & Valdenses Hæretici Indulgentias in Ecclesia olim receptas damnent, atque reijciant? Igitur non solum testibus à nobis productis cap. XVII. sed etiam ipso Kemnicio teste sententia eiusdem Kemnicij de Indulgentiarum nouitate apertissimè refutatur.

His tractatis, Kemnicius aggreditur longissimam narrationem de quæstionibus Scholasticorum circa Indulgentias, de Iubilæis in Ecclesia celebrari solitis, de Indulgentijs singularum Ecclesiarum Vrbis Romæ, ac demum de contentione Lutheri, & Teccelij circa Indulgentias: quæ non egent refutatione, sed sola mendaciorum, & calumniarum annotatione.

Igitur pag. 346. postea quam recitauit Kemnicius decretum Concilij Viennensis contra Quæstuariorū abusus: addidit hæc verba, *Sed Pontifices ipso facto mox addiderunt interpretationem, quod sint abusiones damnabiles, & abolendæ, si fiant à Quæstoribus Hospitalium: si vero à Romanis Pontificibus tales Indulgentiæ, & eo modo concedantur, esse opus maximè pium.* Hoc autem esse mendacium manifestum ex ipsa constitutione intelliget quicunque eam legere voluerit. cōtinet enim ea constitutio tres paragraphos, in primo cauetur, ne Quæstores admittantur, nisi Apostolicæ sedis vel Diœcesani Episcopi literas ostenderint. In secundo narrantur abusus Quæstorum, & simpliciter damnantur, & prohibentur, neque vlla additur declaratio, quod si tales Indulgentiæ, & eo modo à Pontifice cōcedantur, sit opus maximè pium. In tertio decernunt pœnæ Quæstoribus, qui superioris mandato nō paruerint; neque etiam hoc loco additur vlla talis declaratio, qualē finxit Kemnicius. Illa igitur verba Kēnicij: *Et videri sane possent abusiones illæ in Indulgentijs generaliter taxari, damnari, & aboleri per Clementinam illam. Sed Pontifices ipso facto mox addiderunt interpretationem quod sint abusiones damnabiles, & abolendæ, si fiant à Quæstoribus Hospitalium: si autem à Romanis Pontificibus tales Indulgentiæ, & eo modo concedantur, esse opus maximè pium.*

Mendacium, & imposturam apertissimam continet, nusquam enim talis interpretatio in tota illa constitutione reperitur, neque reperiri potest, quia ipsi constitutioni sine dubio repugnaret, in qua non solū abusiones illæ absolute & simpliciter abolentur, sed etiam reuocantur omnia priuilegia Quæstoribus quoquomodo cōcessa circa materiam abusionum illarū, ita vt nihil eorum, in quibus abusiones consistunt, ne prætextu quidem literarum Apostolicarum illis exercitare licuerit. Quod vero initio constitutionis dicitur, vt Quęstores non admittantur, nisi literas Apostolicę sedis vel Episcopi proprij demonstrauerint: non est id quod Kemnicius reprehendit, tum quia hoc non est additum post abusiones damnatas, sed præmissum ante damnationem: tum quia in hac parte non agitur de abusionibus, sed de simplici propositione Indulgentiarum, & charitatiui postulatione subsidij, vt ipsa constitutio loquitur.

Idem Kemnicius pag. 353. multa dicit de venditione Indulgentiarum tempore Pauli II. & Sixti IIII. & addit, ne videatur ea ex capite suo finxisse, *Extant hæc in Extrauagantibus Pauli II. & Sixti IV.* At ego iterū atque iterum legens ac relegens eas Extrauagantes, ne vestigium quidem vllum earum vēditionum reperio. Sed qui versatus est in scriptis Kemnicij, & nouit, quam is audacter, & sine vlla verecundia mentiri solitus sit, non mirabitur eum in hac materia præter omnes alias apud Lutheranos odiosa, impudentiæ mentiendi omnino fræna laxasse.

Rursus pag. 362. adscribit narrationem de Indulgentia diuinitus concessa ad preces S. Francisci adeuntibus Ecclesiam Sanctæ Mariæ de Angelis, quam ipse vocat impudentissimam fabulam, & verè ex parte fabula est, quo ad ea videlicet, q̄ ipse Kemnicius adnditscit. nam præter alia scribit, S. Franciscum Honorio Summo Pontifici dixisse, sigilla Bullę Indulgentiæ illius esse stigmata sua. At nullus auctor hoc refert, præter Kemnicium, & non solum non est verum, sed nec verisimile, tum quia nondum Sanctus Franciscus stigmata habuerat, cum illa Indulgentia concessa est, tum quia etiamsi habuisset, non ea vir summæ humilitatis vlla ratione iactasset. Porrò ad eam narrationem infirmandam nihil omnino Kemnicius adfert, nisi iudicium suum: ad confirmandam autem adsunt testes illius temporis, qui historiam conscripserunt, vt cognosci potest ex initio secundi libri Chronicorum Ordinis S. Francisci, adest præterea testimonium S. Bernardini tomo primo serm. 9. qui est in Euangelio

Domini-

Dominicæ primæ Quadragesimæ, qui vir sanctitate, doctrina, & miraculis clarissimus fuit. Adest testimonium S. Antonini 3. par. Summæ hist. tit. 24. cap. 14. §. 3. qui etiã vir doctus, & sanctissimus fuit. Adest cõcursus populorum frequentissimus ad eam Ecclesiam kalendis Augusti, quo solo die Indulgentia diuinitus concessa obtioeri potest. Adsunt denique signa & prodigia non pauca, quæ ad illius Indulgentię veritatem astruendam edita fuisse chronica iam citata testãtur. Sed non sine causa Kemnicius hanc historiam falsam, & fabulosam haberi cupit, quõ per eã historiam tria Catholica dogmata cõfirmantur, vnum de Indulgentijs, alterum de Pontifice Maximo, tertium de confessione. Siquidem ad preces S. Francisci Christus ipse plenariam Indulgentiam dedit, sed non nisi per ministerium Vicarij sui Pontificis Maximi dedit, nec nisi per contritionem & confessionem à culpa expiatis, & eam Ecclesiam visitantibus dedit.

Idem Kemnicius pag. 364. incipit narrare varias Iodulgentias. quæ habentur io Ecclesijs Vrbis Romę quas ipse ex incertis auctoribus, & obscuris libellis colligit ascendere ad multa ceutena annorum millia. & quoniam satis constat, non tam diu Purgatorium neque ipsum mundum esse duraturum, dicit se pro Germanica simplicitate assequi non posse rationem calculi Pontificij; rogatque Romanenses, vt hoc mysterium explicare noo grauentur. sed primũ admonẽdus est vt si nosse cupit veras historias de Indulgẽtijs Romaois, nõ eas petat vel ab hostib. Ecclesiæ, qualis fuit Vesellus ille, quem sæpissimè citat, neque ab obscuris quibusdam libellis, qualem voum se vidisse dicit editum Norimbergę, Germanicè scriptum amplificatum de stationum Romanarum Indulgentijs, cũ antea Latinè, & breuius editus Romæ fuisset: sed à Pontificum diplomatibus, vel ab authenticis Ecclesiarum tabulis, aut certè ab auctoribus certis, grauibus, doctis, probatis. neque enim dubitari potest, quin multa vel deprauata, vel cõficta in eiusmodi libellis incertis & anonymis legantur quale illod est, qood Gregorius Papa cum Lateraoensem Ecclesiam iterum dedicaret, tot dierum Indulgentias dederit, quot guttæ eadũt, si per tres dies & noctes contiouè pluat. Hanc enim fabulam Kemnicius sicut eam retulit pag. 367. ita per se facile potuisset dijudicare verè fabulam esse, cum neque adscribatur quis ille Gregorius fuerit, A quando Ecclesiam illam dedicauerit, quis earum rerum testis sit: neque io certis & probatis historijs vllum eius dedicationis, vel Indulgentiæ vestigium extet. Quod si forte probari possit (id enim, vt dixi, in probatis auctoribus noo legi) concessa fuisse aliquando multa millia dierum, vel annorum Indulgentiæ: legat quæ supra scripsimus libro superiore cap. 9. & intelliget mysterium calculi illius, quod sibi explicari petit.

Idem Kemnicius pag. 372. pollicetur se demonstraturum, omnibus temporibus fuisse aliquos, qui imposturis Indulgentiarum contradixerint. & primum quidem profert Concilia Generalia Lateranense, & Viennense, quibus damnãtur abusus, & fraudes Quæstuariorum. Sed quia intelligebat, io his Concilijs ita B damnari fraudes & abusus, vt verus & legitimus vsus Indulgentiarum confirmaretur, & probaretur, transit ad eos, qoi omnino Indulgentias contempserunt, vel reprehenderunt. Adducit autem Valdenses Hęreticos, Ioãnem Vicleffum Hęsiarcham, Ruthenos schismaticos, Ioannem Hus, & Hieronymum de Praga, Vicleffi discipulos. Vesellum, & Vesalium, similiter Hæreticos, atque Ecclesiæ hostes, quibus falso adiungit Hieronymum Sauonarolam, cum nihil tale de eo referant auctores historiarum istius temporis qualis imprimis est Iacobus Nardius; denique Lutherum nostri temporis Hæreticorum omnium Patrem, & principem. Quid autem mirum est, si hostes Ecclesiæ C qui tam multa alia fidei dogmata reprehẽdunt, idem, in Indulgentijs faciant? Id enim perpetuum hæreticis fuit, ab ipso initio Ecclesiæ, vt doctrinam Catholicam reprehenderent. certe si Kemnicius aliquid efficere volebat, debebat tales proferre reprehẽsores Indulgentiarum, qui ob sapientiam & probitatem, & cum Ecclesia Catholica communionem, fidem indubitatam mererentur. Sed ille id nec fecit, nec facere potuit. Nos autem contra, multos proferre possumus Indulgentiarum Pontificiarum laudatores, & prędicatores, qui & libris editis sapientiam, & miraculis maximis sanctitatem suam probauerint, quales sunt S. Bernardinus, S. Antoninus, S. Vicentius, S. Bonauentura, D S. Thomas, S. Petrus Martyr, S. Antonius Paduanus, S. Frãciscus, S. Dominicus, & ipse etiam S. Bernardus, quem etiam Lutherani admirari, & Sanctum appellare coguntur.

F I N I S.

IVDICIVM
ROBERTI BELLARMINI POLITIANI,
SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

DE LIBRO QVEM LVTERANI VOCANT CONCORDIAE,

Cum Apologia breui pro eodem Iudicio.

IVDICIVM DE LIBRO CONCORDIÆ LVTHERANORVM

LIBER CONCORDIÆ, nuper editus à Lutheranis, tria mihi continere videtur, præter communes & notos Lutheranorum errores, inſignem videlicet vanitatem, grauiſſimas hæreſes contra Symbolum Apoſtolicum, & mendacia innumerabilia, apertiſſima, atque inter ſe pugnantia. De ſingulis ordine dicemus.

De vanitate Concordiæ.

NSIGNIS igitur vanitas in ſubſcriptione perſpicitur. Quorſum enim attinebat, vt omnes miniſtri, concionatores, ludimagiſtri, hypodidaſcali, ſubſcriberent? Certè non poteſt exemplum vllum, eiuſmodi ſubſcriptionum, in negotio fidei, ab antiquitate peti. Siquidem ab Apoſtolicis temporibus per annos mille quingentos, in omnibus Concilijs, tam generalibus, quàm nationalibus, aut prouincialibus, ſoli Prælati, qui iuriſdictionem aliquam habent, ſubſcribere conſueuerunt. Sunt etiam interdum addita nomina Imperatorum, aut Regum, aut Principum aliquorum; Sed ludimagiſtrorum & hypodidaſcalorum, nulla vſquam inuenitur mentio. Deinde iſta ſubſcriptio ad librum Concordiæ, ingentis diſcordiæ ſignum eſt. Qualem enim vnionem inter Lutheranos eſſe exiſtimabimus, quando non ſolùm Principes ad Concordiam redigi, ſed etiam priuati homines, ad ſubſcribendum cogi debuerunt? Et quamuis numeroſa ſubſcriptio eſſe videatur, eſt tamen ipſa quoque argumentum paucitatis. Nam ſi Catholica Eccleſia eiuſmodi ſubſcriptionẽ requireret, in puncto temporis haberet non octo millia, ſed plus quàm octingenta millia ſubſcribentium; neque ex ſola Italia libentiſſimè ſubſcriberent innumerabiles Presbyteri & Diaconi, atque Scholarum & Gymnaſiorum Præfecti, ſed etiam ex Hiſpania, Germania, Gallia, America, Braſilia, India, Iaponia; nec deeſſent etiam ex Britannia & Palæſtina. Denique tam numeroſa ſubſcriptio, inexcuſabilia reddit tam multa, & tam craſſa mendacia, quæ nos infrà annotabimus. Si enim vnus tantùm aut alter librum iſtum, antequam ederetur, vidiſſet, ignoſci poſſet fortaſſè humanæ imbecillitati, ſi aliquid erroris obrepſiſſet: at quod ſedecim millia oculorum craſſiſſima illa mendacia, deprehendere non potuerint, quis ferat? Alterum profectò neceſſarium eſt, aut cæcos omnes fuiſſe, aut etiam cum mendacijs Concordiam facere voluiſſe.

A

De erroribus Concordiæ, diſcordantibus à Symbolis in ipſa Concordia receptis.

I. ERROR.

PRIMVS error eſt, quod Chriſtus non ſolùm vt homo, ſed etiam vt DEVS, Patri fuerit obediens. Qui error deſtruit penitùs veram diuinitatem Chriſti, quam Symbolum Nicenum contra Arianos aſſeruit. Nam ſi Chriſtus vt DEVS Patri obediuit, certè vt DEVS à Patre diſtinguitur; alius igitur DEVS

B eſt pater, alius DEVS eſt filius: ſed vnus tantum eſt verus DEVS, & conſtat Patrem eſſe verum DEVM, non igitur filius eſt verus DEVS, nec ὁμοούσιος Patri, vt in Niceno Symbolo confitemur. Rurſum qui obedit, minor eſt illo cui obedit: nam imperare ſuperioris, obedire inferioris eſt: Ergo, ſi Chriſtus vt DEVS Patri obedit, DEVS minor eſt Patre, & mentitur Symbolum Athanaſij, cum ait: Aequalis Patri ſecundum diuinitatem, minor Patre ſecundum humanitatem. Adhæc, ſecundum illam naturam Chriſtus obediuit, ſecundum quam mortuus eſt: nam ipſa mors, obedientia fuit ſumma, & abſolutiſſima: at

C non eſt mortuus Chriſtus ſecundum diuinitatem, ſed ſolum ſecundum carnem; 1. Petri 4. Chriſto igitur in carne paſſo, &c. Denique cur Apoſtolus Paulus, ad Philippenſes ſecundo dicturus, *humiliauit ſemetipſum*, factus obediens vſque ad mortem, præmiſit, exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens; niſi vt nos admoneret, non ſecundum formam DEI, qua æqualis eſt Patri, ſed ſecundum formam ſerui, qua minor eſt Patre, Chriſtum obedientiam vſque ad mortem DEO Patri præſtitiſſe?

SED fortaſſe non habet Concordia hunc errorem.

D Inſpiciamus igitur an ita ſit. In Epitome articulorum controuerſorum, art. 3. pag. 556. *Credimus*, inquiunt, *docemus, & confitemur magno conſenſu, quod Chriſtus quidem verè ſit noſtra iuſtitia; ſed tamen neque ſecundũ ſolam diuinam naturã, neq; ſecundũ ſolam humanam naturam: Credimus autem Chriſtum totum, ſecundum vtramque naturam, eſſe noſtram iuſtitiam: in ſola videlicet obedientia ſua, quam ille Patri ad mortem vſque, abſolutiſſimam præſtitit*: hæc illi. Si igitur iuſtitia noſtra, id eſt, nobis imputata, totus Chriſtus eſt, ſecundum vtramque naturam, & iuſtitia illa in obedientia conſiſtit, quam Chriſtus Patri vſque ad mortem exhibuit, certè ſequitur, Chriſtum totum

ſecundum

secundum vtramque naturam Deo Patri obedientiã præstitisse. Et infrà, pag. 664. *Assentiendum est, iustitiam nostram, neque in diuina neque in humana natura, sed in tota ipsius persona consistit: quippe, qui vt DEVS, & homo, in sola sua tota, & perfectissima obedientia, est nostra iustitia.* Quid est, qui vt DEVS & homo in sua obediẽtia est nostra iustitia, nisi Christus vt DEVS, & homo, Patri obediuit, & ea obedientia, nostra obedientia reputatur? Nec est idem, DEVS & homo Patri obediuit, &, Christus vt DEVS & homo Patri obediuit. Illud enim personæ diuinæ obedientiam tribuit, sed in natura humana, & Catholicum est: hoc verò vtrique naturæ tribuit obedientiam, & Arianum est. Et pag. 663. *Tota totius personæ Christi obedientia, quam ille patri vsque ad ignominiosam crucis mortem, nostri caussa, præstitit, nobis imputatur.* Et infrà. *Cùm autem obedientia Christi, non sit vnius duntaxat naturæ, sed totius personæ, &c.* Ex his locis, quare dicunt totius personæ obedientiam illam fuisse? Non satis erat dicere, fuisse personæ? Sed vtrique naturæ obedientiam non tribuissent, nisi totius personæ dixissent. Per totam enim personam duas naturas pag. 727. significare se dicunt. Nec mirum est, Professores Augustanæ Confessionis & Apologiæ ita sentire, quandoquidem ipse primarius, tam Confessionis quàm Apologiæ architectus Philippus Melanchthon, in Locis communibus anni 1558. loco de Filio, pag. 40. ita scripsit; *Natura diuina, non est quidem lacerata, aut mortua, sed fuit obediens Patri, quieuit, cessit iræ æterni Patris.* Et Martinus Lutherus in libro de Concilijs, & Ecclesia, non solùm obedientiam, sed etiam passionem diuinitati tribui posse contendit.

II. ERROR.

ALTER error est, quod Christus fuerit perfunctus munere mediatoris, & Pontificis, non solùm per humanam naturam, sed etiam per diuinam. Sic enim habent verba Concordiæ, pag. 736. in articulo de persona Christi. *Itaque Christus est noster mediator, redemptor, Rex, summus Pontifex, &c. Non secundum vnam tantùm naturam, siue diuinam, siue humanam, sed secundum vtramque naturam.* At quod Christus sit mediator, & Pontifex secundum vtramque naturam, & eatenus non solùm vt homo, sed etiã vt DEVS, error est, qui apertè pugnat, cum Christi vera diuinitate, & proinde cum Symbolo fidei, vbi dicitur Christus, DEVS verus, de DEO vero. Nam mediator per id quo munus mediatoris exercet, necessariò distinguitur ab eo cuius est mediator. Est autem Christus mediator DEI, & hominum. Ergo, si vt DEVS mediator est, vt DEVS à DEO distinguitur; erũt igitur duo dij; vnus maior, alius minor, vt Ariani volebant. Quocirca B. Paulus, 1. Timoth. 2. cùm dixisset, Vnus est mediator DEI & hominum, mox adiunxit, homo Christus IESVS. Et B. August. lib. 2. de peccato Originali, cap. 28. Non per hoc, inquit, mediator est, quod æqualis patri, per hoc enim quantum pater, tantum & ipse à nobis distat: & quomodo erit medietas, vbi eadem distantia est? Ideo Apostolus non ait, Christus IESVS, sed homo Christus IESVS, per hoc ergo mediator, per quod homo: inferior patre, per quod nobis propinquior: superior nobis, per quod patri propinquior. Quod apertiùs ita dicitur, inferior Patre quia in forma serui: superior nobis, quia sine labe peccati. Et tract. 82. in Ioan. Mediator DEI & hominum, non in quantum DEVS, sed in quantum homo est, Christus IESVS. Deinde si Christus, vt DEVS, mediator est, sequitur vnum è duobus, aut totam Trinitatem esse mediatricem, aut Christum non esse vnum DEVM cum patre & Spiritu sancto, sed alium quendam DEVM. Nam quod vni personæ conuenit ratione Deitatis, id etiam alijs omnibus personis conuenit quæ habent candẽ Deitatem. Igitur esse mediatorem, quod filio conuenit ratione Deitatis, quandoquidem vt DEVS mediator est, conuenit etiam Patri & Spiritui sancto, si vnam & eandem cum filio Deitatem habent; vel si non conuenit, certè non habent. Denique esse Pontificem & Sacerdotem, intrinsecè, & essentialiter includit esse creaturam, & longè minorem eo, cui sacrificium offerri debet. Omnis enim Pontifex & Sacerdos minister DEI est, & cultu latriæ DEVM summũ colit, dum ei sacrificium offert. Ergo si Christus, vt DEVS est, Pontifex etiam est, & Patri suo sacrificium defert, profectò vt Deus, patre suo longè minor, atque adeò verè & propriè creatura est. Hinc videlicet Ariani inter propositiones suas, quæ leguntur apud Augustinum tomo 6. in sermone Arianorũ, etiam istam numerabant, quod filius DEI minister & Sacerdos sit Patris sui. Ipse verò B. August. lib. 1. de consensu Euangelistarum cap. 3. Secundum hominem, inquit, Christus & Rex, & Sacerdos effectus est, vt esset ad interpellandum pro nobis mediator DEI & hominum, homo Christus IESVS. Et lib. 10. de Ciuit. DEI, cap. 20. Vnde, inquit, verus ille mediator, in quantum formam serui accipiens, mediator effectus est DEI & hominum, cùm in forma DEI sacrificium cum Patre sumat, cũ quo est vnus DEVS. Et S. Cyrillus in Apologia pro capitulis suis aduersus Orientales, in defensione decimi capituli; Quando, inquit, factus est homo vocatus est & Pontifex; non quod maior DEO offeret sacrificium, sed sibi ipsi & Patri. Et infrà, Dictus est, inquit, Sacerdos propter humanitatem. Et lib. 11. in Ioan. cap. 7. In quantum, inquit, filius & DEVS est, vna cum Patre bona nobis largitur, in quantum verò mediator est, & Pontifex, nostras preces ad DEVM adducit.

III. ERROR.

TERTIVS error est, quod natura humana Christi sit vbique verè, & realiter. Sic enim loquitur liber Concordiæ, in articulo de Cœna Domini, pag. 572. *Dextera DEI vbique est; ad eam autẽ Christus, ratione humanitatis suæ, verè & re ipsa collocatus est: ideoque præsens gubernat, in manu sua, & sub pedibus suis, vt Scriptura loquitur, habet omnia quæ in cœlo sunt & in terra.* Et infrà pag. 731. *Reuera omnia implet, & vbique non tantũ vt DEVS, verùm etiam vt homo, præsens dominatur à mari ad mare.* Et similia leguntur, pag. 745.

PORRO hic error repugnat primò Scripturis, quæ passim asserunt, Christum ratione humanitatis, alicubi non fuisse. Ioan. 6. Cùm vidisset turba, quia IESVS non esset ibi. Ioan. 11. Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non

non eram ibi. Matth. vltimo. Non est hic, surrexit.

Secundò, repugnat articulis Symboli, de Christi conceptione, natiuitate, passione, morte, descensu ad inferos, resurrectione à mortuis, ascensione ad cœlos, & descensu ad iudicandum. Nam articulus de Conceptione, docet in solius MARIAE vtero corpus Christi fuisse; At si vbique fuit statim ab incarnatione, vt aduersarij docent, fuit in vteris omnium fœminarum, imo etiam omnium virorum. Articulus de Natiuitate, docet, Christi corpus post nonum mẽsem ex vtero prodijsse, & sic verè esse natum. At secundum Vbiquistas, ante nonum mensem, imò primo die conceptionis fuit extra vterum, & post nonũ mensem adhuc erat in vtero, nec inde vnquam exijt. Nec valet responsio quam adferunt, cum dicũt, Christum verè esse natum, quia cum fuisset in vtero localiter spatio nouem mensium, & non alibi, postea esse cœpit localiter extra vterum, & non in vtero. Hæc inquam solutio nihil valet, nam quod verè est vbique, siue localiter, siue alio modo sit, non potest verè & propriè moueri de loco ad locum, sed solùm potest metaphoricè moueri, id est, apparere, vbi non apparebat, licet ibi esset. Quemadmodum DEVS, qui vbique verè est, tametsi non localiter, moueri non potest, sed solum apparere, & ostendere se, vbi antea non videbatur esse, quamuis ibi esset. Eodem igitur modo, si corpus Christi ab ipsa conceptione vbiq; fuit, licet non localiter fuerit vbique, tamen nunquam verè moueri potuit de loco ad locum; & proinde Natiuitas ex vtero, non verus ex vtero egressus, nec vera natiuitas, sed tantùm apparens, & metaphorica fuit. Pari ratione destruuntur ceteri articuli. Qui enim semper vbique fuit, non verè potuit in passione transire de loco cœnæ ad hortum, nec de horto ad domum Caiphæ, nec inde ad prætorium Pilati, nec inde ad montem Caluariæ: nec potuit in morte separari anima à corpore, ita vt corpus sine anima in sepulchro iaceret, & anima sine corpore ad inferos descenderet: nec potuit verè anima in resurrectione ad corpus redire; nec corpus illud rediuiuum de clauso sepulchro egredi; nec intrare ad discipulos ianuis clausis; ne denique verè potuit in cœlum conscendere; nec poterit verè in nouissimo die de cœlo descendere; Sed hæc omnia metaphoricè exponi debent, quemadmodum cum De DEO legimus eiusmodi mutationes.

TERTIO, repugnat hic error veritati corporis Domini in Cœna, & quod admirabile est, confirmat Zuinglij sententiam, ad quam destruendam excogitatus est. Nam si corpus Christi, ab ipsa conceptione est vbique, non egemus Sacramento Cœnæ, vt præsentiam habeamus corporis Dominici. Quid igitur Sacramentum Cœnæ facit? non exhibet certè præsentiam corporis Domini: nam hæc antea quoque aderat, quid igitur facit? nisi hoc quod significat Christi corpus adesse? At hoc volunt Zuingliani, ex vi Sacramenti Cœnæ nihil nos habere, nisi signum. Et hoc idem videtur liber Concordiæ agnoscere, pag. 745. cùm ait: *Quare eum præsentem habemus, non tantùm secundum diuinam, verùm etiam secundum humanam naturam: iuxta quam ipse frater noster est, & nos caro sumus de carne eius, & os de ossibus eius. Et sanè in huius etiam rei confirmationem, futuram suam Cœnam instituit vt testaretur, se etiam secundum eam naturam, qua*

non

A *carnem & sanguinem habet, nobiscum esse, in nobis habitare, & efficaciter operari velle.* Præterea, si Christi corpus vbique est, non potest verè cum pane, quantumlibet consecrato, sumi, nec sanguis eius cum vino, quamtumlibet etiam consecrato, bibi. Nam panis & vinum ideò sumi verè possunt, quia non sunt vbique, & proinde verè transeunt de mensa ad manum, de manu ad os, de ore ad stomachum: quæ de Christi corpore & sanguine dici non possunt, si vbiq; sunt: quemadmodum, licet DEVS vbique sit, nemo tamen cum pane DEVM comedit, nec cum vino DEVM bibit. Quorsum igitur Eucharistia? vt habeatur Christi corpus fructuosè, dicet aliquis Brentianus; Ergo
B solus fructus, sola efficacia, sola virtus corporis Domini sumitur in Cœna; at hoc ipsum docent Caluinistæ.

QVARTO, repugnat hæc vbiquitas decreto Dresdensi, quod in eadem Saxonia, ab ijsdem Confessionis Augustanæ Theologis, ante annos circiter decem promulgatum est, id est, anno 1571. vbi præterea hæc verba leguntur; *Commentitia ista communicatio physica, quæ nostro primum tempore cum vbiquitate corporis Christi introduci cœpta est, vniuersæ Orthodoxæ Ecclesiæ, & toto orbi Christiano, inde vsque ab initio incognita fuit, atque etiamnum à Põtificijs ipsis reijcitur, & taxatur acerrimè.* Et infrà, *Commentitia illa vbiquitas, horrendum in modum corrupit omnes penè articulos*
C *fidei de Christo, ac discrimen diuinæ & humanæ naturæ in Christo in primis delet atque euertit.* Hæc ibi tunc. Nunc autem Sacrosanctæ fidei dogmata esse debent, quæ ante annos decem pestilentissimæ hæreses erant; ista videlicet est constantia Theologorum Saxonicorum.

QVINTÒ, repugnat sententiæ primarij auctoris Confessionis, & Apologiæ, qui duo libri primum locum in Concordia obtinent. Philippus siquidem Melanchthon in Epist. ad Fridericum Comitem Palati-
D num, quam scripsit anno 1551. ita loquitur; *Alij vbiquitatem excogitarunt.* Et addit; *Hæc sunt portentosa omnia, ignota erudita vetustati.* Denique repugnat S. Augustino, & omnibus Patribus. Ac, vt cetera omittamus, Aug. in Epist. 57. ad Dardanum, non solùm docet, Christi humanitatem non esse vbique, *sed etiã* soluit primarium argumentum aduersariorum. *Illi* enim existimant, necessariò sequi, vt Christi humanitas sit vbique, si coniuncta est personaliter Verbo, quod sine dubio est vbique. At S. Augustinus; Homo, inquit, Christus, illo die secundum carnem in sepulcro, secundum animam in inferno futurus, DEVS verò idem ipse Christus, vbique semper est. Et infrà;
E Non est autem consequens, vt quod in DEO est, ita sit vbique vt DEVS. Nam & de nobis verissima Scriptura dicit, quòd in illo viuimus, mouemur, et sumus, nec tamen sicut ille, vbique sumus; Sed aliter homo ille in DEO, quoniam aliter & DEVS ille in homine, proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona DEVS & homo est, & vtrumque est vnus Christus IESVS, vbique per id quod DEVS est, in cœlo autem per id quod homo. hæc ille. Neque hic locum habent distinctiones de varijs modis essendi in loco. Nam sanctus Augustinus negat in forma idipsum, quod aduersarij docẽt. Ibi .n. volunt, propter vnionẽ hypostaticam, Christi humanitatem necessariò esse debere, vbicunque est Verbum, modo quodam super

naturali,

naturali, & diuino: at hoc idem Augustinus negat. Et præter exemplum ab eo adductum, habemus etiā insigne exemplum in anima rationali. Nam caput vnitum est animæ, & tamen non vbicunque est anima, ibi continuò est caput; cùm anima sit etiam in pedibus, vbi certè non est caput.

IV. ERROR.

QVARTVS error est, quod Christi humanitati sint collata verè & realiter, multa attributa diuina, vt omnipotentia, omniscientia, omnipræsentia, atque adeò ipsa diuina maiestas. Qui error destruit veritatem humanitatis Christi, renouat hæresim Eutychetis, & pugnat cum Symbolo fidei. Nam si Christi humanitas, verè & realiter non solùm est vbique, quia est in toto mundo, sed quia habet omnipræsentiam & immensitatem, quam habet verbum, & proinde est in infinitis spatijs imaginarijs extra mūdum, vel certè esse potest: profectò est formaliter infinita & immensa; & cùm non sit infinita magnitudine molis, vt aduersarij concedunt, nam dicunt eam non esse diffusam vbique localiter, infinita erit magnitudine virtutis. Infinita autem uirtus infinitam essentiam requirit. Est igitur Christi humanitas essentia infinita; & proinde vel est conuersa in Deitatem, vel duo sunt entia infinita. Idem argumentum de omnipotentia, & alijs DEI attributis fieri potest. Sed verba Concordiæ audiamus, pagina 731. *Adeptus autem est Christus, secundum humanam naturam, plenam possessionem, & diuinæ maiestatis vsurpationem.* hæc ibi. Iam si Christus secundum humanam naturam adeptus est diuinam maiestatem, ergo secundum humanam naturam est DEVS; Ergo secundum humanam naturam non est homo. Nec enim idem secundum idem, duo disparata esse potest. Et pag. 744. *Iam etiā secundum assumptam humanam naturam, omnia nouit, & reuera omnipotens est*: hæc ibi. Ecce quàm apertè dicunt, Christum vt hominem esse omniscientem, & omnipotentem; quod quid est aliud, quàm dicere, Christū, vt hominem, non esse hominem, sed DEVM? Et pag. 745. *Scriptura sacra hanc maiestatem omnipræsentiæ soli Christo, nulli autem alij homini tribuit.* Et paulò antè dixerant, se de Christi humanitate loqui, & non de sola diuinitate, cùm Christo tribuūt omnipræsentiam. Denique pag. 738. prolixè docere conantur, Christi humanitatem capacem esse infinitorum attributorum, verè & realiter sibi communicatorum per hypostaticam vnionem. Nec satis expediunt se, cùm dicunt, hanc esse idiomatum communicationem, quam etiam veteres Patres agnouerunt. Nam communicatio idiomatum, secundum Patrum doctrinam, non tribuit vni naturæ ea quæ sunt alterius, sed tribuit vni supposito vtriusque naturæ proprietates. Vide de communicatione idiomatum, Ambros. lib. 2. de fide, cap. 4. August. lib. 1 de Trinit. cap. 13. Cyrillum in defensione 4. Anathematismi, Et Ioan. Damascenum lib. 3. cap. 4. Et præterea communicatio idiomatum, quam Patres agnoscunt, mutua est, & non minus DEO conuenit quàm homini; At aduersarij, humanæ naturæ tribuunt realem communicationem diuinorum attributorum; Diuinæ autem non tribuunt realem communicationem humanarum proprietatum; vt in hac ipsa Concordia

A discertè docent, pag. 736. Itaque rectè Dresdense decretū, cuius suprà mētionē fecimus, ab ijdē Saxonicis ministris editū, ita alicubi habet: *Quod præcipuū fidei nostræ, & Ecclesiæ caput est, videlicet articulum de duabus naturis in Christo, id commentitia idiomatum, reali & physica, in ipsis naturis communicatione, deprauatum horribiliter; atque econtrariò, hæreses iam olim damnatas, Marcionitarum, Arianorum, Manichæorum, Samosatensium, Valentinianorum, Sabellianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, & Monothelitarum, reduci atque innouari, satis euidenter demonstratum est.* hæc ibi.

B

V. ERROR.

QVINTVS error est, quod vnio hypostatica consistat in communicatione diuinorum attributorum. Tametsi enim pag. 744. videntur dicere communicationem istam esse posteriorem vnione hypostatica; Sic enim loquuntur: *Propter vnionem autem hypostaticam, & ex ea consequentem communicationem, &c.* Tamen in pluribus locis apertè indicant, in ista communicatione consistere vnionem hypostaticam, pag. 729. *Propter hanc, inquiunt, hypostaticam vnionem, quæ sine vera illa communicatione nec cogitari, nec subsistere potest, &c.* At certè id
C non est posterius, sed est verè de essentia, sine quo alterum nec esse, nec cogitari potest. Et pag. 730. *Et sanè, inquiunt, veteres Ecclesiæ Doctores, duo hæc vocabula, κοινωνίαν καὶ ἕνωσιν, communicationem & vnionē in explicatione huius mysterij coniunxerunt, & alterū per alterum declararunt.* En quam apertè idem esse volunt vnionem hypostaticam, & suam illam communicationem proprietatum. Cùm ergo dicunt, vnū ex altero sequi, vel manifestè secum pugnant, vel intelligunt de consecutione Logica, non Physica, quo modo dicimus, ex eo quod aliquis est homo, sequi vt sit animal rationale.

D Porro hæc sententia, quòd vnio hypostatica consistat in illa communicatione diuinorum attributorum, destruit omnino mysterium incarnationis. Nā in primis, cùm diuina attributa, id est, omnipotentia, omniscientia, omnipræsentia, & similia, sint communia toti Trinitati? Si in illorum communicatione consistit vnio hypostatica, sequitur, omnes tres personas esse incarnatas. Vt enim secundum Catholicam fidem, quam exposuerunt, vetera Concilia generalia, 3. 4. 5. & 6. ideò sola persona filij incarnata est, quia vnio facta est per communicationem subsistentiæ propriæ ipsius filij: ita secundum aduersariorum sententiam totam Trinitatem incarnatam esse necesse est, cùm vnio facta sit in eo quod est commune toti Trinitati.

E Deinde si vnio hypostatica consistit in communicatione attributorum, sequitur, Patrem, & Filiū, & Spiritum sanctum, vnitos esse hypostaticè, atque vnam tantùm esse personam. Nam Pater gignendo Filium, omnia sua attributa illi communicauit, & similiter Pater & Filius producendo Spiritum sanctum, omnia sua attributa illi communicarunt. Præterea, aut volunt hypostaticam vnionem consistere in communicatione omnium attributorum, vel aliquorum tantùm; si omnium, impossibilis erit vnio

hypo-

hypostatica. Nam inter attributa DEI, numeratur vera æternitas, quæ principio & fine caret: at impossibile est rem creatam carere principio, & saltem certum est, Christi humanitatem non fuisse ab æterno. Pari ratione, DEI proprium est, carere principio effectiuo; at id nullo modo creaturæ communicari potest. Si verò aliquorum tantùm; quis dicere poterit, quæ sint illa, cùm eadem sit ratio omnium? Vt enim esse potest vnio hypostatica, sine communicatione æternitatis; cur non poterit esse sine communicatione omnipræsentiæ, vel omnipotentiæ? Denique ista attributa non possunt esse naturæ humanæ essentialia; erunt igitur accidentalia; id quod liber Concordię asserere videtur, cum pag. 745. explicat istam communicationem, per operationem diuinitatis, quam exercet per humanitatem. At hæc ipsa est Nestorij hæresis, qui Verbum cum homine per operationem coniungebat; estque hæc hæresis expressè damnata in Concilio V. generali, cap. 4. & 5.

VI. ERROR.

SEXTVS error est, quod totus Christus, DEVS & homo, ad inferos descenderit. Id quod apertè sequitur ex tertio errore, & præterea in ipsa Concordia disertè asseritur, pag. 750. *Simpliciter*, inquiunt, *credimus, quod tota persona* DEVS *& homo post sepulturam ad inferos descenderit.* Atque hic error enim C duobus, imò etiam tribus articulis Symboli pugnat: destruit enim mortem, sepulturam, & resurrectionem Christi. Nam si Christus homo descendit ad inferos, viuus non mortuus descendit; mortuus enim non est homo, cùm omnis homo per mortem desinat esse homo. At si Christus viuus, & de cruce descendit, & viuus peruenit ad inferos, non anima solùm descendit, sed etiam caro; non enim sola anima homo dici potest; quòd si anima & caro descendit, quid quæso iacuit in sepulchro? Denique si Christus semper fuit homo, nec vnquam verè mortuus aut sepultus est, certè nec verè etiam resurrexit; non enim resurgit homo, nisi quando per nouam uitam iterum D incipit esse homo, qui per mortem desierat esse homo. Atque hæc pauca de erroribus contra Symbolum sufficiant.

Mendacia Concordiæ.

I. MENDACIVM.

IN præfatione Concordiæ, atque adeo in ipso principio præfationis, habetur illustre mendacium de Confessione Aug. quòd uidelicet in totum orbem terrarū sparsa, vbique percrebuerit, & in ore & sermone omnium esse cœperit. Nam ex tribus partibus orbis terræ, duæ, Asia atque Africa, ne nomen E quidem Augus. Confessionis adhuc audierunt; in Europa, quæ tertia pars est, Græcia, Italia, Hispania, aut omnino quid sit Augustana Confessio, ignorant, aut eam vt perniciosam & hæreticam doctrinā execrantur. Gallia ac Britannia, partim à Catholicis, partim à Caluinistis habitantur, quorum illi Augus. Confessionem apertè repudiant; isti solo nomine recipiunt. Quanquam nouam hanc in Confessione Concordiam, Caluinistæ, ne quidem nomine A amplectuntur. Solus restat angulus Germaniæ, isque non totus, in quo sese fama Confessionis dilatet. Nā & in ipsa Germania Zuingliani, & Anabaptistæ inueniuntur, qui Confessionem August. nunquam receperunt. Quid? quòd initio nec in parte Germanię Confessio August. locum habere potuit. Nam eo ipso anno quo Augustæ nata est, Augustæ quoque extincta quodammodo est. Siquidem à Theologis Cathol. refutata, & ab Imperatore Carolo V. publicè damnata fuit in generali recessu; cui damnationi subscripserunt Electores v. Ecclesiastici Principes xxx. Seculares xxiii. Abbates xxii. Comites & Barones xxxii. Ciuitates liberæ & Imperiales xxxix. Cum B ipsi confessioni solum subscripserint Elector i. Principes vi. Ciuitates. ii. Quocirca meritò Philippus li. 3. Epist. in Epist. ad Ioan. Obernburgerum ita scribit: *Non delector*, inquit, *recordatione Comitiorum Augustanorum, in quibus tristi ac atroci sententia damnati sumus.* Nec solum Augustæ confessio vt dum nata, exstincta fuit, sed etiam in duobus archiuijs ita sepulta, vt per totos annos 40. lucem non uiderit. Confessio enim Germanica in Cancellaria Moguntina. Latina verò in Bruxellensi longissimo tempore delituerunt, atque interim singulis propè annis edebantur, aliæ atque aliæ; quæ cùm omnes Cōfessionis Augustanæ titulum præ se ferrent, tamen & verbis, & sententijs, cùm inter se, tum ab illa prima plurimum dissentiebant. Itaque gloriosum illud encomium Augustanæ Confessionis, quod in totum orbem terrarum sparsa, vbique percrebuerit, ita interpretandum esse videtur: Confessio Augustana, id est, Confessio, falsum nomen gerens Confessionis Aug. per totum orbem terrarum, id est, in quodam angulo Septentrionis, vbiq; sparsa percrebuit, id est, in aliquot oppidis Germaniæ audiri cœpit.

II. MENDACIVM.

IN eadem præfatione, vltra medium, protestantur aduersarij, in negocio Cœnæ ad nulla alia fundamenta pios homines deducendos esse, quàm verborum institutionis Testamenti Domini *nostri* IESV Christi; licet tam ipsi, quàm etiam Lutherus, *inuiti* pertracti sint ad disputationem de vnione *personali* duarum in Christo naturarum. At in *ipsa* Concordia, pag. 571. & iterum pag. 717. in articulo de Cœna Domini, vnà cùm Luthero, quatuor alia fundamenta iaciunt. Primum est, quòd Christus sit DEVS & homo, in una persona, indiuisus, & inseparabilis. Secundum, quòd dextera DEI est ubique. Tertium, q̄ uerbum DEI sit neq; falsū neq; fallax. Quartū, q̄ DEVS uarios modos habet, nouitque, quibus aliquo in loco esse potest. Mendax igitur est huius præfationis protestatio.

III. MENDACIVM.

PRÆFATIONE Confess. ad Carolum V. pag. 6. ita habetur. *Offerimus in hac religionis caussa, nostrorum Concionatorum, & nostram Confessionem; cuiusmodi doctrinam ex Scripturis sanctis, & puro verbo* DEI, *hactenus illi in nostris terris, Ducatibus, ditionibus, & vrbibus tradiderunt, ac in Ecclesijs tractauerunt.*

Hoc

Hoc insigne mendacium esse, vel ex eo cognosci potest, quòd Confessio Lutheri, in multis ab Augustana dissentit; cùm tamen eodem anno 1530. edita sit, neque credibile videatur, melius Lutheranos, quàm ipsum Lutherum, quæ sit Lutherana doctrina, scire potuisse. Articulus 11. Lutheranæ Confessionis habet; *Quod Confessio priuata debeat esse libera.* Confessio autem Augustana, in cap. de Confessione, dicit; *Apud suos non solere porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis & absolutis.* Et in cap. de Missa: sic ait: *Nulli admittuntur ad Sacramentum, nisi antea explorati atque auditi.* Item artic. 16. Lutheranæ Confessionis, vult *Missam præ omnibus abominationibus, esse abrogandam.* Confessio verò Augustana in cap. de Missa: *Falsò*, inquit, *accusantur Ecclesiæ nostræ, quòd Missam aboleant; retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.* Ad hæc nec Augustana Confessio à Philippo fabricata, nec Lutherana, quæ Augustanam sine dubio peperit, cum ea doctrina concordat, quam initiò Lutherus & Melanchthon tradiderunt. Audio Ioannem Cochlæum eodem anno 1530. collegisse articulos ex libris Lutheri & Philippi, contra singulos articulos Confessionis Augustanæ; sed eos nondum videre potui. Sed facilè credo illum hoc fecisse, cum ipse quoque id præstare nullo negocio possim, qui tamen multò minus versatus sum in Lutheranorum libris, quàm Cochlæus fuerit. Ac ne sim nimis prolixus, conferam solùm duos, aut tres principales Confessionis articulos, cum Lutheri & Philippi doctrina.

Articulus primus Confessionis Augustanæ sic habet: *Ecclesiæ magno consensu apud nos docent, decretum Nicenæ Synodi, de vnitate essentiæ diuinæ, & de tribus personis, verum & sine vlla dubitatione credendum esse.* Et infrà: *Et nomine personæ vtuntur ea significatione, qua vsi sunt in hac caussa scriptores Ecclesiastici, vt significet non partem aut qualitatem in alio, sed quod propriè subsistit.* Et infrà: *Damnant omnes hæreses contra hunc articulum exortas, vt Manichæos, Valentinianos, Arianos, Eunomianos, &c.* Huic articulo primo rectè annectitur tertius, qui est de incarnatione filij Dei, in quo duæ naturæ vnitæ asseruntur in vna persona. Lutherus autem quàm verum crediderit Nicænum decretum de vnitate essentiæ, satis ostendit illis verbis, quibus est vsus contra Iacobum Latomum; *Anima mea*, inquit, *odit hoc verbum ὁμοούσιον.* Quod tamen verbum ignorare non poterat in Concilio Nicæno, (vt D. Augustinus loquitur l. 3. contra Max. cap. 14.) aduersus hæreticos Arianos, veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate, firmatum esse. Neque verò id Luthero excidit per incogitantiam; Nam rursum id repetit, in libro de Concilijs; *Sanctus*, inquit, *Hieronymus vehementer perturbatus, lamentabiles literas scribebat ad Episcopum Rom. Damasum, & cupiebat expungi vocabulum ὁμοούσιον.* Vbi scilicet notanda est alia fraus Lutheri. Non enim S. Hieron. vocabulum ὁμοούσιον, sed vocabulum ὑπόστασιν, tacendum arbitrabatur, propter eius vocis ambiguitatem. Notæ sunt Epistolæ duæ S. Hieronymi de hac re ad Damasum, quarũ altera ita concluditur. „ Obtestor beatitudinem tuam „ per crucifixum, mundi salutem, per ὁμοούσιον Tri„ nitatem, vt mihi Epistolis tuis siue tacendarum, siue

A dicendarum hypostaseon detur auctoritas. „

Deinde, si Luthero probatur doctrina Catholica de vnitate essentiæ, & Trinitate personarum, cur ex precibus communibus Germanorum, illam precatiunculam sustulit, Sancta Trinitas vnus DEVS, miserere nobis? Nec nouam esse hanc formam inuocationis, sed ab antiquissimis Patribus, tam Græcis, quàm Latinis, vsurpatam, certum est ex Nazianzeno, qui oratione secunda de pace, ad finem, ait: O Trinitas sancta & longanimis, suscipe etiam istos, „ &c. Et ex Aug. lib. vlt. cap. vlt. de Trinitate: Domi„ ne DEVS, vnus, inquit, DEVS Trinitas, quæcunque „ dixi in his libris de tuo, agnoscant & tui: Si qua de „ meo, & tu ignosce, & tui, Amen. „

B Porro de incarnatione, quàm rectè Lutherus senserit, ex tribus eius operibus facilè poterit intelligi. Nam in concione de Natali Domini, qua primum caput Epistolæ ad Hebræos exponit, dum metuit cum Eutychete permiscere naturas, audacter cum Nestorio diuidit personas. Dicit enim; *Imperitos quosdam, facere Christum hominem omnipotentem.* At si ille homo Christus non est omnipotens, eadem ratione non est DEVS; Nec enim DEVS esse potest qui non sit omnipotens. Duo igitur erunt, Christus DEVS. & Christus homo, quę est apertissimè Nestoriana sententia. Contrà verò, in libro de Concilijs & Ecclesia parte, 3. dum vitare cupit Nestorium, apertè incidit in Eutychetem. Sic enim loquitur: *Mihi prolò* C *antè negocium fuit cum Nestorianis, qui pertinacissimè contra me disputabant, quod diuinitas Christi non posset pati.* Et infrà: *Oportet dici, hic homo Christus, hæc caro & sanguis condidit cælum & terram.* Certè natura diuinitatis & carnis, nomina sunt naturarum non personarum. Ergo si Luthero diuinitas patitur, si caro cœlum ac terram condit, quis non videat, à Luthero Christi naturas confundi? ac vt propensionem animi sui in Nestorium, & Eutychetẽ Lutherus ostenderet, in eodem de Concilijs libro, ita diligenter Nestorium & Eutychetem excusat, vt vtrique zelum bonum animum sincerum, & fidem rectam tribuat, & D solùm ex inscitia quadam, & in modo loquendi lapsos dicat; totam verò caussam tumultuum & perturbationis illius temporis, in Episc. Catholicos referat: Et eò vsque tandem progreditur, vt dicat; *Vereri se, ne in extremo iudicio aliqui, qui dicuntur hæretici, iudices sedeant; & Episcopi, qui illos in Concilijs damnauerunt, in æternum pereant.* Tantum non apertè affirmans, Nestorium, & Eutychetem cum Christo iudices futuros, Sanctos verò, Leonem, & Cyrillum, in æternum perituros, Porro in libro, qui inscribitur *Confessio Martini Lutheri de Cęna Domini*, non solùm reprehendit Zuinglianos, quòd passionem Christi soli tribuant humanitati, non etiam Deitati; Sed etiã econtrariò ipsam humanitatem in Deitatem euehere E videtur, cùm ait: *Necesse habes, eam Christi essentiam, quæ est cum DEO vna persona, longissimè extra creaturas collocare, ideoque tam longè quàm DEVS ipse, extra creaturas est.* Neque vult Lutherus dicere, Christi humanitatem extra creaturas esse, quantum ad locũ, siue spatium, sed quantum ad ordinem & dignitatẽ, Nam in eodem libro contendit, vbique esse Christi humanitatem. Et in Serm. de Sacramento Cœnæ Domini; *Credimus*, inquit, *quod IESVS Christus sit*

iuxta humanitatem; super omnes creaturas collocatus, & omnia impleas. Et infrà: *Et habeat omnia in sua manu, & sit vbiuis præsens.* Si igitur Christi humanitas, extrà ordinē creaturarum est, nō creata natura, sed increata essentia est, ac per hoc nō amplius humanitas, sed diuinitas dici debet. Rursum: Si Christi humanitas tā longè abest à creaturis, quantū ad excellentiam & dignitatem, quàm longè abest ipse DEVS; DEVS autem infinitio interuallo à creaturis omnibus separatur; Igitur Christi humanitas infinitę dignitatis, & excellentiæ est. Ex quo sequitur, aut duas esse infinitas naturas, aut Christi humanitatem in Deitatē esse cōuersam; quę est hæresis Eutychiana, Et fortasses non sine mysterio, nec in Confessione, nec in Apologia, vlla fit mentio Nestorij, & Eutychetis, qui tamen nominatim damnari debuissent, in articulo tertio, vt damnantur in primo, Arius, & Eunomius, Iam verò Philippus Melanchthon, in Locis anni 39. pag. 9. *Necesse est*, inquit, *in filio aliquid esse diuinæ naturæ.* Et rursum, pag 11. *Necesse est in Christo aliquam esse diuinam naturam.* Et in Locis anni 45. fol. 53. de Spiritu sancto loquens: *Testatur*, inquit, *per Joëlem DEVS, non mitti creatam agnitionem, sed aliquid essentiæ DEI.* Necesse est autem personam esse distinctam, quæ est aliquid DEI, & tamen non est Pater. Philippo igitur aut multæ sunt naturæ diuinæ, cùm necesse sit in filio aliquam esse diuinam naturam; aut certè multæ sunt partes eiusdem diuinitatis, cùm tam in Filio, quàm in Spiritu sancto aliquid sit diuinæ naturæ. Quod quàm bene cohæreat cum articulo primo Confessionis, nemo non videt. Rursum, idem Philippus in Locis anni 45. & 58. pag. 40. *Non est*, inquit, *lacerata aut mortua diuina natura, sed fuit obediens Patri, quieuit, cessit iræ æterni Patris.* Quid clarius pro Ariana hæresi dici poterat? Nam si natura diuina Filij, Patri fuit obediens, & iræ illius cessit; distinguitur diuinitas Filij à Patre, & Pater non habet diuinitatem, vel habet aliam. Vbi est igitur vnitas essentiæ diuinæ, quam prædicat Augustana Confessio? Ad hæc in ijsdem Locis pag. 42. ita exponit illud, Glorifica me Pater; *Nunc missus subiectus sum cruci, & seruio meæ vocationi. Deinde verò gloriā mihi restitue, quā ante mūdi constitutionem apud te habui, &c.* Certè non potest restitui quod non fuit amissum; Amisit igitur Christus gloriam, quam habuit ante mundi constitutionem; non autem amisit eam vt homo, cùm ante mundi constitutionem non fuerit hō, amisit igitur vt DEVS. DEVS igitur mutabilis est Christus, ac per hoc nec DEVS verus, nec DEVS vnus cum Patre, sed DEVS factus & creatus à Patre, vt Ariani docebant. Atq; huc etiam fortasse alludit in ijsdem locis, pag. 45. cum ait; *Tempore passionis non fuisse in Christo gloriam beatitudinis, vt alio tempore.* Omitto illud, quod ibid. pag. 22. tres personas diuinas, tres esse vult singulares intelligētes. Qui mod° loquēdi, non satis cōsentit cū Symbolo Athanasij, qd in hac Concordia, tanquam pium, vt verè est, recipitur. Vt enim in Symbolo dicitur; Non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens, ita sine dubio dici debet, non tres intelligentes, sed vnus intelligens.

Veniamus ad articulos de libero arbitrio, & caussa peccati, & videamus, an id semper Lutherus & Philippus docuerint, quod in Confessione nunc docent. Articulus 18. Confessionis, sic habet: *De libero arbitrio docent, quòd humana voluntas, habeat aliquam libertatem ad efficiendam ciuilem iustitiam, & deligendas res rationi subiectas, &c.* Articulo 19. de caussa peccati docet: *Quod tametsi DEVS creat & conseruat naturam, tamen caussa peccati est voluntas malorum, videlicet diaboli, & impiorum, quæ non adiuuante DEO auertit se à DEO, sicut Christus ait; Cū loquitur mendacium, ex seipso loquitur.*

Audiamus nunc verba Lutheri ex assert. artic. 36. *Liberum*, inquit, *arbitrium, est figmentum in rebus, & titulus sine re, quia nulli est in manu sua quippiam cogitare boni vel mali, sed omnia, (vt VViclephi articulus Constantiæ damnatus, rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt, quod & Poëta voluit, quando dixit; Certa stant omnia lege. Et Christus Matth. 6. Folium arboris non cadet in terram, sine patre vestro.* Et infrà: *Non est dubium Satana magistro, in Ecclesiam venisse hoc nomen, Liberum arbitrium.* Ac vt sibi & suis Lutherus præcluderet aditum ad retractationem, in eadem assertione, ita præfatus fuerat: *In cæteris articulis, de Papatu, de Concilijs, de Indulgentijs, alijsque non necessarijs nugis, ferenda est leuitas, & stultitia Papæ, & suorum: Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerum nostrarum summa est, dolendum & flendum est, miseros sic insanire.* Et in libro contra Regem Angliæ scripserat: *Adeò se certum esse de sua doctrina, vt si quis aliter doceret, aut damnaret, quæ ipse scripsit de fide, de operibus, de libero arbitrio, &c. is damnaret DEVM, & oporteret ipsum manere filium inferni.* Atque his similia Philippus docuit in Locis, anno 21. & 22. editis. Tantùm abest igitur vt verum sit, quod in præfatione Confessionis dicitur; *Hanc ipsam Confessionis doctrinam eam esse, quam hactenus Lutherani Concionatores tradiderunt*; vt potius sit verissimum, in præcipuo articulo & in summa rei defecisse Confessionis auctores à Luthero ad Papam & (si verum sit Lutheri vaticinium) oportere iam eos manere filios inferni; quippe qui DEVM in Luthero damnare ausi fuerint. Non ignoro Lutherum in Visitatione Saxonica, & Philippum in Epitome Moralis Philosophię, & in Locis editis posterioribus annis, longè aliter docuisse de libero arbitrio & caussa peccati, quàm antea docuerant, cùm haberent primitias Spiritus; tamen id neque mendacium excusat, & arguit inconstantiam. Et quia non parum conducere videtur ad commendationem architecti huius Confessionis, ad memoriam reuocare Philippi egregiam in doctrina constantiam, annotabo breuiter eius sententias de libero arbitrio, & caussa peccati.

In Locis anni 21. PRIMÒ, repudiat nomen ipsum liberi arbitrij, & rationis. *Vsurpata est vox*, inquit, *liberi arbitrij, à diuinis literis, ac sensu, & iudicio spiritus alienissima; additum est è Platonis Philosophia, vocabulum rationis æquè pernitiosum.* At in Locis posterioribus: *Monendi sunt*, inquit, *rudiores, vt a Physicis sumant distinctiones, & appellationes partium hominis. In homine est pars cognoscens, & iudicans, quę vocatur mens, vel intellectus, vel ratio; altera pars appetens, vocatur voluntas. Vocatur autem liberum arbitrium mens & voluntas coniuncta.*

SECVNDÒ, defendit Vallam, contra Ioan. Eckium: *Valla*, inquit, *ait Eckius, quod scholarum sententiam de*

libero

libero arbitrio confutauit, plura voluisse scire, quàm didicisset, scilicet egregiè festiuus nugator. At in locis posterioribus: *Valla*, inquit, *& plerique alij non rectè detrahunt voluntati hominis libertatem.* Et in Epitome moralis Philosophiæ: *Stoicas illas*, inquit, *de Fato, seu Vallæ absurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem, adimunt libertatem voluntati, fugiamus.*

TERTIO, reprehendit Philosophiam: *Hoc loco*, inquit, *prorsus Christiana doctrina à Philosophia, & humana ratione dissentit.* At in Epitome moralis Philosophiæ: *Est*, inquit, *prudentissimè ab Aristotele addita rationis descriptio.* Et in locis, cap. de viribus hominis: *Hæc est*, inquit, *libertas voluntatis, quam Philosophi rectè tribuunt homini.*

QVARTÒ, tollit omnem libertatem, & contingentiam: *Quandoquidem*, inquit, *omnia quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est arbitrij nostri libertas. Quid igitur*, inquies, *nulla ne est in rebus contingentia? nihil casus? nihil fortuna? omnia necessariò euenire, Scripturæ docent. Etsi videatur tibi in rebus humanis esse contingentiam, iudicio rationis hic imperandum est.* At in locis posterioribus: *Concedendum est*, inquit, *quod Scriptura Apostolica tribuat homini, etiam nunc post lapsum, libertatem aliquam deligendi ea, quæ sunt subiecta rationi.* Et infrà: *Hæc Manichæa imaginatio (quæ videlicet libertatem & contingentiam tollit) horibile mendacium est, & ab hoc errore mentes abducendæ sunt, & docendæ agere aliquid liberum arbitrium.*

QVINTÒ, in commentarijs ad cap. 8. Epistolæ ad Rom. docet, DEVM peccatorum caussam esse. *Sicut*, inquit, *fatemur, proprium DEI opus fuisse Pauli vocationem, ita fatemur opera DEI propria esse, siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, &c. siue quæ mala sunt, vt Danidis adulterium, Manlij feneritatem. Constat enim ex cap. 1. ad Roman. DEVM omnia facere, non permissiuè sed potenter.* Et infrà: *Ergo hoc est, cur frigidum glossema admittamus, DEVM mala permittere, non etiam facere.* At in locis de caussa peccati: *Est*, inquit, *hæc vera, & pia sententia, vtraque manu, & verius, toto pectore tenenda, DEVM non esse caussam peccati, nec velle peccatum.* Et infrà: *Nec figuræ illæ verborum in sermone Hebraico pugnant cum hac sententia; Indurabo cor Pharaonis; & similes. Certum est enim Hebraica phrasi significare permissionem, non efficacem voluntatem.*

Ex his satis constare puto, & quàm grauem & constantem auctorem habuerit illa Confessio tantoperè celebrata, & quàm verum sit, quod in eius præfatione asseritur, in hac Confessione eam doctrinam contineri, quam vsque ad illud tempus ex diuinis literis Lutherani ttadiderant.

IV. MENDACIVM.

IN Confessione Augustana, articulo 12. pag. 15. Concordiæ, sic habetur: *Reijciuntur & isti, qui non docent, remissionem peccatorum per fidem contingere: Sed docent, remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem, & opera.* Hæc verba etsi de industria obscurè proposita esse videntur, tamen sine dubio hunc faciunt sensum, vt reijciendos esse significet illos, qui docent homines iustificari à peccatis sine fide, per solam dilectionem, & opera. Nec dubitari potest, quin his verbis notentur Catholici omnes, & præsertim Theologi Scholastici; Et si quod dubium esse potuisset, iam est sublatum per Apologiam vbi vique ad nauseam repetitur, & inculcatur hoc mendacium, quòd Scholastici doceant, iustificationem non contingere ex fide, sed ex operibus, hoc est, ex operibus sine fide. Quoniam enim versantur ipsi in vno extremo, cùm docent, iustificari homines ex fide sine operibus; cupiunt nos in altero extremo collocare, quasi doceamus, iustificari homines ex operibus sine fide. At non est ista, nec vnquã fuit, doctrina Ecclesiæ Catholicæ, nec etiam Scholasticorum Theologorum. Semper enim docuimus & docemus, iustificari homines ex fide & dilectione ac operibus bonis; ita vt ad præparationem ac dispositionem ad iustificationem, requirantur actus fidei, spei, & dilectionis, quos ipsos tamen non habemus, nisi DEI gratia nos præueniente, excitante, & adiuuante: Ipsa verò formalis iustificatio consistat in remissione vera omnium peccatorum, & infusione habituum fidei, spei, & caritatis, quos propter Christi meritum, DEVS in corda nostra gratis diffundit. Denique actualis iustitia sit legis diuinæ obedientia & obseruatio, ad quam non ex nobis idonei sumus, sed ex spiritu gratiæ, id est, fidei, spei, & caritatis, nobis à Dao per Christum donato. Ita docet Concil. Trid. Sess. 6 cap 6. Disponuntur, inquit, ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in DEVM, &c. Et cap. 7. Quanquam nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri IESV Christi communicantur; id tamen in hac impij iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito, per Spiritum sanctum caritas DEI diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, per IESVM Christum, cui inseritur, fidem, spem, & caritatem. Et capite decimo Per obseruatione mandatorum DEI & Ecclesiæ in ipsa iustitia, per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt &c. Vides igitur fidem nunquam excludi, sed contrà potius semper requiri, siue de ipsa iustificatione agatur, siue de ijs, quæ illam aut præcedunt, aut etiam consequuntur. Ac ne dicant nouam hanc esse doctrinam, & nos nunc demum ab ipsis excitatos sapere cœpisse, vt aliquoties Philippus iactat in Apologia, addamus etiam testimonium principis Scholasticorum, quòd fides ad iustificationem requiratur. Sanctus Thomas 1. 2. q. 113. articulo 4. Ad iustificationem impij requiritur motus mentis, quo conuertitur in DEVM. Prima autem conuersio in DEVM, fit per fidem; iuxta illud Hebr. 11. Accedentem ad DEVM, oportet credere. Et ideò, motus fidei tequiritur ad iustificationem impij.

V. MENDACIVM.

PAG. 16. in art. 13. Confess. habentur hæc verba: *Damnant igitur illos, qui docent, quòd Sacramẽta ex opere operato iustificent, nec docent fidem requiri in vsu*

vsu Sacramentorum, quæ credat remitti peccata. Hoc etiam loco Theologi Scholastici notantur, quasi doceant, Sacramenta etiam sine fide prodesse. Sed apertum mendacium est, ad quod refellendum vnius sancti Thomæ testimonium sufficiet, qui 3. parte, q. 68. art. 8. Recta fides, inquit, ex necessitate requiritur ad Baptismum, quia sicut dicitur Rom. 3. Iustitia DEI est per fidem IESV Christi. Et infrà: Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de Baptismo, secundum quod perducit homines ad salutem, per gratiam iustificantem, quod quidem sine recta fide esse non potest, & ideò signanter dicit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

VI. MENDACIVM.

PAG. 17. in art. 16. Confess. ita habetur: *Damnant & illos, qui Euangelicam perfectionē non collocant in timore DEI, & fide: sed in deserendis ciuilibus officijs.* Mendacium est manifestum contra Cathol. professores ordinum religiosorum, quasi existiment perfectionem propriè consistere in deserendis ciuilibus officijs, coniugio, militia, magistratibus, & similibus. At neque veteres, neque recentiores Monachi, vnquam hoc docuerunt. Ioan. Cassianus Collat. 1. cap. 7. Ieiunia, vigiliæ, meditatio Scripturarum, nuditas, ac priuatio omnium facultatum, non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt. B. Thomas ex Scholasticis, 2. 2. q. 184. art. 3. Per se, inquit, & essentialiter consistit perfectio Christianæ vitæ in caritate, principaliter quidem secundum dilectionem DEI, secundariò autem secundum dilectionem proximi. Et infrà: Secundariò, & instrumentaliter consistit perfectio in consilijs, quæ ordinantur ad remouendum impedimenta actus caritatis, quæ tamen caritati non contrariantur; sicut est matrimonium, occupatio negotiorum secularium, & alia huiusmodi.

Quod autem status perfectior sit eorum, qui deserunt omnia propter Christum, nec implicantur negotijs secularibus, quàm aliorum, qui hoc non faciūt; & quod hic perfectior status, non imperetur, sed consulatur, satis apertè colligitur ex verbis Domini, Matth. 19. vbi postquam dixerat; Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, Subiunxit; Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, &c. Nec vsquam legimus; Si vis perfectus esse, vxorem ducito, capesse Rempub. &c. Hinc D. Augustinus Epist. 89. quæst. 4. Viderit inquit, ille iuuenis, quemadmodum illa legis mandata seruauerit. Veruntamen Magister bonus, mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit. Ibi enim dixit; Si vis venire ad vitam, serua mandata. Hic autem; Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c. Eusebius lib. 1. de Demonstrat. Euangel. cap. 8. declarans cōmunem doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, ex diuinis literis deriuatam; Quocirca, inquit, in Ecclesia DEI, duo modi viuendi instituti sunt. Alter quidem naturam nostram, & communem hominum vitæ rationem excedens; non nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facultatem requirens, & soli diuino cultui, ex immenso rerum cœlestium amore, addictus. Et talis quidem existit in Christianismo vitæ perfectæ modus. Alter verò remissior atque humanior; hic & modesto coniugio, & sobolis procreatione implicatur, & rei familiaris curam assumit, & iustè militantibus quæ sint agenda describit, agros quoque & mercaturam, adiuncta religione, non negligit; Et his quidem secundus pietatis attributus est gradus.

Hoc idem ex pluribus Scripturæ, & Patrum testimonijs probare possemus, si refellere errores Confessionis, & non solùm mendacia indicare, propositum nobis esset.

VII. MENDACIVM.

PAG. 18. in articulo 20. Confess. *Falsò accusantur nostri, quòd bona opera prohibeant.*

Mendacium hoc esse non dubitabit, quicunque aliquid Scriptorū Lutheri perlegerit. Certè in Serm. de piscatione Petri sic legimus: *Quantò sceleratior es, tantò citius DEVS gratiam infundit.* Ibidem; *Debemus cum solo Isaac venire, id est, cum fide; seruos & asinos, hoc est, opera, deorsum dimittere oportet.* Item in Serm. Sic DEVS dilexit mundum; *Ego dico tibi, quia angusta est via; Oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire. Ceterùm, qui operibus onerati sunt (sicut conchilibus onustos videmus Iacobi peregrinos) ij non poterunt penetrare.* Et infrà; *Si veneris cum magnis saccis operum plenis, deponere oportebit, alioqui non poteris penetrare.* Porro ex his fontibus manarunt illa præclara dogmata, quæ Lutheri discipuli in Colloquio Altenburgensi stabilire conati sunt. *Opera bona legis, & noua obedientia, non ad regnum Christi, sed ad mundum pertinent. Ad Satanam spectant Christiani cum omnibus bonis operibus. Precari vero oportet, vt in fide sine bonis operibus omnibus, ad finem vsque constantes perseueremus. Adeò necessaria illa non sunt, vt etiam ad salutem incommodent, sintque perniciosa.* Deinde Catholici non tam Lutheranos accusant, quod prohibeant opera bona, quam quod ea contemnunt, & cum Eunomio antiquo hæresiarcha, immò etiam cum Simone Mago hæreticorum omnium principe, non necessaria ad salutem esse, doceant. Ac de Eunomio quidem testis est Augustinus in libro de hæresibus, cap. 54. de Simone Irenæus, lib. 1. cap. 20. de Luthero, liber ipsius de captiuitate Babilonica, cap. de Baptismo; Liber de libertate Christiana; Sermo de Moyse; Commentarij in Epist. ad Galatas.

VIII. MENDACIVM.

PAG. 19. in articulo 20. Confess. *Iubent* (Catholici Doctores) *mereri remissionē peccatorū operib.* Si de merito operum illorum, quæ fiunt solis naturæ viribus, sermo sit: de quo merito articulum intelligendum esse, consequentia verba declarant; insigne est mendacium Philippi. Non enim id habet Catholica doctrina, vt operib. illis, quæ fiunt sine fide, & auxilio DEI gratuito mereri possint homines remissionem peccatorum; & contra hæc operum merita defendit sanctus Augustinus gratiam & iustitiam fidei; nec non etiam S. Prosper in libris de vocatione gentium, quos libros imperitè Philippus tribuit Ambrosio, cùm in ijs libris nominatim refellantur Pelagiani.

qui

qui post Ambrosii obitum orti sunt. Si verò de illis operibus agatur, quæ ex fide & gratia DEI proficiscuntur, fatemur quidem nos illis operibus aliquo modo mereri remissionem peccatorum. Sed idē fatentūr Prophetæ, Euangelistæ, Patresq; Ezech. 18. Cùm auerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam viuificabit. Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Ionæ 3. Vidit DEVS opera eorum, & misertus est eis. Lucæ 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Lucæ 7. Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Ambros. lib. 10. in Lucam. Lachrymæ veniam non postulant, sed merentur. Et infrà: Et tu si veniam vis mereri, dilue culpam tuam lachrymis, &c. Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos: Qui peccata simpliciter confitentur, meretur humilitate clementiam Saluatoris. Augustinus Epist. 105. Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei: qua fide ille dicebat, DEVS propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui se humiliat exaltabitur. Restat igitur, vt ipsam fidem, vnde omnis iustitia sumit initium, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec vllis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcunque sunt merita, sed gratuitum donum DEI esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis, cogitamus. Et Epist. 106. Si quis dixerit, quòd gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus, immò gratissimè confitemur. Gregorius in lib. 1. Reg. lib. 3. cap. 4. Dum Niniuitæ, veluti pro difficili reconciliatione, graui pœnitentia se deijciunt, omnipotentis DEI misericordiam facilè meruerunt. Sanctus etiam Thomas, ex Scholasticis, cum prædictis Patribus docet ijs operibus, quæ fiunt ex fide, & auxilio DEI, mereri nos aliquo modo iustificationem à peccatis, secunda Sentent. distin. vigesima septima, quæstion. quarta in resp. ad quartum. Quod tamen constanter negat de illis operibus, quæ fiunt solis naturæ viribus. prima secunda quæstion. centesima nona, articulo sexto & quæstione 114. articulo quinto. Huc accedit, quod illis etiam operibus, quæ fiunt ex fide, & auxilio DEI, non tale tribuimus meritum, vt ei respondeat ex iustitia merces; sed meritum solum impetrationis, vt Augustinus loquitur, quod Scholastici meritum de congruo, non de condigno nominare solent. Neque in hoc vlla est inter Catholicos dissensio. Et Concil. Tridens. sess. sexta capite octauo de hoc genere meriti apertè pronunciat, ideò gratis iustificari homines, quia nec fides, nec opera, quæ iustificationem præcedunt, ipsam merentur. Sed Paradoxum videtur aduersarijs, quod homo operetur ex fide, & nondum sit iustificatus à peccato, cùm apud ipsos ita fides sola iustificet, vt separari nequeat fides à iustificatione. At non illis paradoxum videtur, qui ex fide orantes dicunt; Dimitte nobis debita nostra, Matth. 6. Nec illi paradoxum hoc videbatur, qui ex fide orabat; Deus propitius esto mihi peccatori, Luc. 18. Nec denique Augustino paradoxum hoc erat, cum scriberet in Epist. 105. Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat.

IX. MENDACIVM.

Et quidem multiplex.

PAG. 18. & 19. in eodem articulo 20. multa simul conglomerantur mendacia, vt, *Quod nostri concionatores olim parum docebant de operibus, quæ DEO placent; quòd tantùm vrgerent puerilia, & non necessaria opera; quòd nunc à Lutheranis admoniti, hæc dediscant; quòd iam incipiant fidei mentionem facere; quòd doctrina fidei diu iacuerit ignota.* Scilicet, non legerat Philippus Sermones sancti Bernardi, Petri Damiani, Innocentij tertij, Thomæ Aquinatis, Vincentij, Bernardini, Laurentij Iustiniani, & aliorum innumerabilium, in quibus de Symbolo, de Decalogo, de oratione Dominica, de omnibus vitijs, omnibusq; virtutibus grauissimæ disputationes continentur. Sed facile est dicere, & non probare.

X. MENDACIVM.

PAG. 22. in articulo 21. Confess. *Hæc ferè summa est doctrinæ apud nos, in qua cerni potest nihil inesse, quod discrepet à Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex Scriptoribus nota est.* Ad hoc mendacium conuincendum, non erit opus vt extra articulum istum vigesimum primum egrediamur. Hic enim asserunt, non esse à Sāctis auxilium petendum, eò quòd vnus sit intercessor Christus. In quo quidem artic. manifestè dissentiunt à Scripturis, ab Ecclesia Catholica, & ab Ecclesia Roman. Nam etsi vnus est mediator DEI & hominum, homo Christus IESVS; & ideò vnus mediator, quia dedit semetipsum redemptionem pro multis, 1. Tim. 2. Nec vllus Catholicorum docuit vnquam Sāctos esse mediatores per modum redemptionis: tamen vnum esse tantùm intercessorem, vnum aduocatum, vnum qui interpellet pro nobis, immò etiam vnum tantùm mediatorem per modum supplicationis, non modò Scriptura non dicit, sed etiam ita dicentibus apertissimè contradicit, Iob. 5. Voca si quis est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere, vbi Angeli fiunt intercessores hominum, teste August. in annotationibus in Iob. non igitur solus est intercessor Christus. Deuter. 5. Ego, inquit Moyses, sequester fui, & medius inter DEVM, & vos, in illa die, 1. Reg. 7. dicunt filij Israël ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum. Iob. vltimo: Ite ad seruum meum, ille orabit pro vobis: suscipiam faciem eius. Rom. 15. obsecro vos fratres, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad DEVM. Idem repetit 2. Cor. 1. Coloss. 4. Ephes. 6. Hebr. 13. Quomodo igitur vnus est tantùm intercessor, cùm & Iob, & Moyses, & Samuel, & tot Romani, & tot Corinthij, tot Colossenses, tot Ephesij, tot Hebræi adhibeantur intercessores? At, inquiunt, de mortuis agimus, non de viuentibus. Sed si ideò mortui inuocandi non sunt, nec esse possunt intercessores, ne Christo gloria singularis intercessionis detrahatur, eadem de caussa nec viuentes inuocandi erunt, nec esse poterunt intercessores. Deinde si viuentes in terris

inuocari possunt, cur non magis viuentes in cœlis? An fortassis ideò, quia non valeant, aut non velint illi pro nobis orare, aut certè nesciat quid petamus? Sed nec eorum felicitas patitur, vt non valeant; nec caritas sinit vt non velint, nec possunt ignorare preces ad se porrectas, cùm non ignorent pœnitentiam peccatorum. Gaudium enim est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, Lucæ decimo quinto. Iam verò Concilium Calcedonense, Concilium Ecclesiæ Catholicæ fuisse, & Concilium Orthodoxum, generale, plenissimum, aduersarij non negant. Concilium autem istud Act. 11. ita clamat; Flauianus post mortem viuit, Martyr pro nobis oret. Eusebius Cæsariensis Catholicæ Ecclesiæ communem doctrinam tradens, libro 13. Præparat. Euangelicæ, capite septimo. Hæc nos, inquit, quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites, vt DEI amicos honorantes, ad monimenta quoque illorum accedimus, votaque ipsis facimus, tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad DEVM, non parum iuuari profitemur. Sanctus Basilius ad Catholicam Ecclesiam verba faciebat, cùm diceret, oratione in 40. Martyres; Qui aliqua premitur angustia, ad hos cõfugit, qui rursum lætatur, hos orat; ille, vt à malis liberetur; iste, vt duret in rebus lætis. Sanctus Ambrosius, in libro de Viduis, Catholicas viduas instituebat, cùm ita scriberet: Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt, Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare; possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si quæ habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt DEI Martyres, nostri præsules, speculatores vitæ, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, quia ipsi infirmitatem corporis, etiam cùm vincerent cognouerunt. Sanctus Augustinus, tractatu 84. in Ioannem, tribus penè verbis tria aduersariorum dogmata conuellit, de Sacrificio altaris, de Oratione pro defunctis, de inuocatione Sanctorum: Ideò quippe, inquit, ad ipsam mensam, non sic eos (Martyres) commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis, vt ipsi pro nobis orent. Denique Theodosius Imperator, Orthodoxus & pius erat, vt etiam aduersarij confitentur; & tamen de eo sic scribit Ruffinus, libro secundo Historiar. capite 33. Circumibat cum sacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat, cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat. Et de eodem Chrysostomus, Homilia 66. ad populum Antiochen. Nam & ipse, qui purpuram indutus est, accedit, illa complexurus sepulcra, & fastu deposito, stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant, & scenarum fabrum, & piscatores, vt protectores orat, qui diademate redimitus incedebat. Viderint ergo qui negant Sanctos esse orandos, an ab Ecclesia Catholica non dissentiant.

Quod autem ab Ecclesia Romana, quatenus ex antiquis Scriptoribus nota est, pariter dissentiant, ex Leone, & Prudentio, vt ceteros omittamus, notissimum est. Leo siquidem, qui Episcopus Romanæ Ecclesiæ ante mille & centum annos fuit, & propter sanctitatis, & sapientiæ, atque etiam eloquentiæ excellentiam, Magnus dici meruit, Romanam Ecclesiam ita instituebat, Sermone quinto de Epiphania: Confirmate amicitias cum sanctis Angelis, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribusque sociamini. Horum diuitias concupiscite, & per bonam æmulationem ipsorum ambite suffragia. Et Serm. 2. de natali SS. Petri & Pauli. Sicut, inquit, & nos experti sumus, & nostri probauere maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ, ad obtinendam misericordiam DEI, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos. Prudentius in hymno de S. Laurentio, de Romana Ecclesia loquens, ita cecinit;

Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè,
Et tristis haud vllus redit,
En præsto semper adsies,
Tuosque alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.

Quale igitur & quàm impudens mendacium est huius Confessionis, quæ in eo ipso articulo affirmat, in nulla parte doctrinæ dissentire se à Scripturis, vel Ecclesia Catholica, vel Ecclesia Romana, in quo articulo Sanctorum inuocationem oppugnat, quam & Scripturæ, & Ecclesia Catholica, & Ecclesia Romana apertissimè docuerunt. Neque verò hoc vnum est, in quo discrepat Confessio Augustana, à Confessione Catholicæ & Romanæ Ecclesiæ. Nam nec de ipsa Ecclesia, nec de peccato Originis, nec de Iustificatione, nec de Sacrificio, nec de Sacramento Eucharistiæ, nec de alijs Sacramentis consensio est. Sed vnum sufficiebat, ad mendacium detegendum.

XI. MENDACIVM.

PAG. 22. in articulo 21. Confess. *Apud nos, (inquiunt) magna ex parte veteres ritus diligenter obseruantur. Falsa enim calumnia est, quod omnes cærimoniæ, omnia vetera instituta, in Ecclesiis nostris aboleantur.* Quale sit hoc mendacium nullo negotio intelliget, qui conferre voluerit cum præsenti statu Ecclesiarum Protestantium, ea quæ de ritibus Ecclesiæ scripta reliquerunt Tertullianus, Basilius, Epiphanius, Augustinus, aliique veteres Scriptores. Certè Tertullianus in libro de corona militis, inter Ecclesiasticas cærimonias numerat, ante Baptismum renuntiare diabolo, & pompis eius, ter mergi in sacro fonte, oblationes annuas pro defunctis facere, ad omnem progressum frontem crucis signaculo terere. Basilius lib. de Spiritu sancto ad Amphilochium, cap. 27. inter Ecclesiæ ritus ponit, orare ad Orientem, cruce signare, inuocationis verba dum ostenditur Eucharistia, benedictionem aquæ baptismatis, benedictionem olei vnctionis, benedictionem eius qui baptizatur, trinam immersionem, &c. Epiphanius in compendiaria doctrina Ecclesiæ, primo loco ponit virginitatis professionem, deinde etiam viduitatis, tum solitudinem Anachoretarum, ieiunia quartæ & sextæ feriæ, ieiunium qua-

quadragesimæ, arctiorem abstinentiam in sacra hebdomada passionis Dominicæ, memoriam defunctorum in precibus, nocturnas & matutinas Psalmorum, & Hymnorum celebrationes, varia Monachorum instituta, quorum alij à carnibus abstineant, alij etiam ab ouis, alij etiam à piscibus, &c. Denique Aug. meminit consecrationis aquæ per signum crucis, lib. 6. contra Iulianum, cap 8. Exorcismi & exsufflationis, lib. de gratia Christi, cap. 40. Vnctionis, qua vtimur in Baptismo, lib. 2. quæst. Euang. cap. 40. Item Chrismatis, quo inungimur post Baptismum, lib. 15. de Trinit. cap. 26. Signo crucis, quo benedicitur Chrisma, & quo signamur in fronte, dum Sacramentum Confirmationis accipimus. In Psal. 141. & tract. 118. in Ioan. Aquæ miscendæ vino in sacro calice, lib. 4. doctrin. Christ. cap. 21. Ieiunij 4 & 6. feriæ, Epist. 86. ad Casulanum. Ieiunij quadragesimalis, in Psal. 110. Delectus ciborum in diebus ieiuniorum, lib. 3. contra Faustum, cap. 5. Voti continentiæ etiam post coniugium, Epist. 45. ad Armentarium. Voti virginitatis, lib. de sancta virginitate, cap. 29. Voti paupertatis, lib. 17. de Ciuit. Dei, cap. 4 Monachorum, & Anachoretarum, lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. Voti Monachorum, in Psal. 75. & 99. Peregrinationum ad loca sancta, Epist. 137. ad clerum & populum suum. Porro hæc & similia, quæ in veteri Ecclesia in vsu erant, & nunc etiam in Ecclesia Catholica locum suum retinent, à Lutheranis non modò non seruantur, sed etiam irridentur, & tamen in Confessione dicere audent, veteres ritus à se diligenter seruari, & falsam esse calumniam, quod omnium veterum instituta atque omnes fermè cærimonias aboleuerint.

XII. MENDACIVM.

PAG. 32. in præfatione de abusibus mutatis: *Cùm Ecclesiæ,* inquiunt, *apud nos de nullo articulo fidei dissentiant ab Ecclesia Catholica, tantùm paucos quosdā abusus omittant, &c.* Hæc verba mendacij arguuntur ab vltima parte huius Concordiæ, vbi ea de Christo docent, quæ cum Symbolo Apostolico, Niceno, & Athanasij, apertè pugnant, vt suprà iam ostendimus. Illud autem non est prætereundum, quod cùm dicunt, se ab Ecclesia Catholica non dissentire, nisi propter paucos eosque nouos abusus; si per Ecclesiam Catholicam intelligunt eam, quæ nunc paret Rom. Pontifici, fatentur se extra Catholicam esse. Et sanè viderint ipsi, an propter paucos abusus ab Ecclesia Catholica separari licuerit. Si verò per Catholicam intelligunt antiquam aliquam Ecclesiam, mentiuntur, cùm dicunt, hos abusus esse nouos; fuerunt enim in antiqua Ecclesia si illa est ea Catholica, à qua non dissentiunt, nisi ratione abusuum.

XIII. MENDACIVM.

PAG. 23. in articulo de coniugio sacerdotum: *In Germania,* inquiunt, *primùm ante annos 400. sacerdotes vi coacti sunt, ad cælibatum.* Quod idem repetit Philippus in Apologia. At exstat Concilium Mo-
A guntinum, celebratum in Germania tempore Arnolphi Imperatoris, ante annos 600. cuius decimus canon statuit, vt nulla penitus mulier, ne soror quidem aut mater, cū Ecclesiasticis habitare permittatur. Exstat Concilium VVormatiense, in Germania ante annos 700. celebratum, cuius nonus canon ita habet; Placuit, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abstineant se ab vxoribus, & non generent filios; quod si hoc decretum violauerint, ab honore clericatus pellantur. Exstat Concilium Aquisgranense, tempore Ludouici Pij celebratum, anno Domini 816. id est, annis 714. ante Confessionem Augustanam, in cuius Concilij Can. 6. indicitur Subdiaconis perpe-
B tua continentia; & quod de Subdiaconis dicitur, sine dubio de altioribus gradibus intelligitur. Exstat denique Epistola Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonifacium Episcopum & Apostolum Germanorum, scripta ante annos 800. vbi sic legimus: A die suscepti sacerdotij, etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi sunt. Cuius legis meminerunt etiam Magdeburgenses, Cent. 8. cap. 10. colum. 704. Mendacium igitur Confessionis tot testibus refutatur, quot Episcopi in tribus suprà citatis Concilijs consederunt, addito etiam Romani Pontificis testimonio.

XIV. MENDACIVM.

C

PAG. 34. in eodem articulo de coniugio sacerdotum; *Et res,* inquiunt, *gesta est tam inciuiliter, vt non solùm in posterum coniugia prohiberentur, sed etiam præsentia, contra omnia iura diuina & humana, contra ipsos etiam canones, factos non solùm à Pontificibus, sed à laudatissimis Synodis, distraherentur.* Et hoc numerari potest inter illustria mendacia Confessionis. Duæ sunt enim quæstiones de coniugio sacerdotum; Vna, an liceat post sacros ordines susceptos vxorem ducere; Altera, an liceat ei, qui duxit vxorem ante sacram ordinationem, simul & sacerdotio & coniugio ope-
D ram dare. Ac de prima quidem quæstione Lutherani omnes, & verbis & factis respondent, licere. Sed hoc, ex sententia veterum canonum, quos vel Concilia, vel Pontifices ediderunt, velle defendere, nimis aperta impudentia est. Nam etiam Græca Ecclesia, quæ tamen in hac parte semper liberalior fuit, & damnat, & omni tempore damnauit coniugia post ordinationem. Exstat Concilium Neocæsariense, ante annos 1200. celebratum. In cuius primo Canone sic legimus: Presbyter si vxorem duxerit, ordine suo moueatur. Et Synodus Trullana, Canone 6. prohibet, ne Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, post ordines susceptos vxorem ducere præsumant. Quam eandem prohibitionem legimus in Synodo Romana sub
E Syluestro. Can. 8. In Concilio 2. Toletano cap. 1. in Canonibus Apostolorum, Can. 27. in Decreto Calixti I. apud Gratianum dist. 27. Can. Presbyteris. In Epist. 82. Leonis primi ad Anastasium, Thessalonicæ Episcopum, cap. 4. Et in Epistolis Gregorij 1. lib. 1. Epist. 42. Nec vlla fuit vnquam de hac re in Ecclesia Catholica dissensio. Adde, quòd hoc ipsum affirmat Paphnutius & Vdalricus, quos aduersarij pro sua caussa opportunè & importunè adducere solent.

Scribunt

Scribunt enim Socrates lib. 1. cap. 8. & Sozomenus lib. 2. cap. 22. Paphnutium in Concilio Niceno, dum sententiam suam de coniugio clericorum explicaret, inter alia dixisse, oportere iuxta veteres canones, Ecclesiasticis prohibere, vt post sacram ordinationem vxores ducant. Vdalricus quoque in Epistola ad Nicolaum, quam referunt Magdeburgenses, & sæpius inculcant, Cent. 6. cap. 7. col. 388. Et cap. 10. col. 686. Et Cent. 9. cap. 10. col. 540. apertè docet, non licere Presbyteris et Monachis vxores ducere, & si duxerint, debere separari. Et quanquam nec historiam Paphnutij, nec epistolam Vdalrici omnino non probamus: tamen ostendere volui, in quæstione de nouis nuptijs sacerdotum, non solùm à nostris, sed etiam à suis patronis aduersarios refutari.

Iam verò de altera quæstione; An videlicet liceat sacerdotibus liberis operam dare; Philippus affirmat, & quidem ita, vt subtrahere sacerdotibus coniugium, esse contendat contra veteres Canones, quos tam Pontifices, quàm laudatissimæ Synodi condiderunt. Mirum autem est, cur nec in Confessione, nec in Apologia, vllum talem protulerit canonem. Nos enim è contrario, omnes Ecclesiarum, canones proferre possumus, quę omnem vsum vxorum sacratis hominibus interdicunt. Ex quibus Philippi mendacium euidentissimè confutatur.

Ac primùm ex Orientali Ecclesia, proferimus Nicęnum Concilium primum, in cuius Concilij 3. canone prohibetur Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ne vllam domi mulierem habeant, præter matrem, aut sororem, aut amitam. Vbi nulla vxoris fit mentio, quæ tamen primo loco nominari debuit, si eius cohabitatio sacerdotibus licita esset. Ac eam mentem Nicæni Concilij fuisse, tribus testibus fide dignissimis comprobabimus:

Basilius enim in Epistola ad Georgium, ex huius canonis sententia, prædictum Georgium ab vxore separari præcipit. Epiphanius in hæresi 59. quæ est Catharorum, ita scribit: Sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem, vnius vxoris virum, non suscipit; sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum, maximè vbi syncerі sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos, at hoc non est iuxta Canones; sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit. Hieronymus in lib. contra Vigilantium; Quid facient, inquit, Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?

Ex Ecclesia Africana testem habemus, Concilium II. Carthaginense, Can. 2. vbi sic legimus: Omnibus placet, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam se ab vxoribus abstineant, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus. Idem habet Concil. Carthaginense V. Can. 3. & Concil. Africanum, Canone 77. His subscribit Augustinus, qui in lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 20. Solemus, inquit, eis proponere continentiam clericorum, qui plerumque ad eam sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamque susceptam vsque ad debitum finem, Domino adiuuante, producunt.

Ex Ecclesia Hispanica testem habemus Concilium Elibertinum, antiquissimum, Can. 33. Toletan. II. Can. 1. Toletan. IV. Can. 26. Toletan. VIII. Can. 6. quę etiam Subdiaconis vsum vxorum prohibent.

Ex Ecclesia Gallicana testem habemus Concil. Arelatense II. ante annos 1200. celebratum, in cuius II. canone cauetur, Ne vllus coniugatus ad sacerdotiũ assumatur, nisi continentiã ab vxore promiserit. Item Aurelianense III. Canone 2. Vt nullus, inquit, clericorum à Subdiacono & suprà, propriæ, si forte iam habeat, misceatur vxori. Quod idem præcipiunt Agathense Concilium, Can. 92. Turonense I. Can. 1. & 2. Et Turonense II. Can. 20.

Ex Ecclesia Germanica, iam suprà citauimus tria antiqua Concilia, Aquisgranense, Wormatiense, Moguntinum.

Ex Ecclesia Anglicana testem habemus Bedam, qui lib. 3. de tabernaculo cap. 9. Nemo, inquit, potest vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium consecrari, nisi aut virgo permanserit, aut contracta cum vxore matrimonij fœdera soluerit.

Ex Ecclesia denique Italica, testem habemus D. Ambrosium, qui libro 1. de officijs, cap. vlt. Inoffensum, inquit, exhibendum, & immaculatum ministerium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoscitis. Item Siricium Papam in Epist. ad Himerium, capitulo septimo. Innocentium I. in Epist. ad Victricium, capitul. nono. & ad Exuperium, capitul. primo. Leonem I. in Epist. 90. ad Rust. cap. 3. Et Gregorium I. lib. 3. Epist. 34. Sed verba Leonis audiamus in Epistola ad Anastasium Thessalonicensem Episc. Omnium, inquit, sacerdotum tam excellens est electio, vt hæc, quæ in alijs Ecclesiæ membris vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent sint tanquam non habentes, & qui non habent permaneant singulares, & innupti.

His accedunt exempla totius antiquitatis; quotquot enim ab Apostolicis temporibus Episcopi, & Presbyteri celebres & laudati fuerunt, omnes omnino aut vxorem nunquam duxerunt, vt Athanasius, Basilius, vterque Gregorius, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Leo, & alij innumerabiles, aut vxores quidem habuerunt, sed illis post susceptum sacerdotium operam non dederunt, vt Gregorius pater Gregorij Theologi, Hilarius, Paulinus, & alij non pauci. Certè vnum aliquem laudatum Episcopum, Presbyterum, Diaconum, Subdiaconum aut Monachum, qui duxerit vxorem, aut ex vxore antea ducta, filios procreauerit, adhuc aduersarij inuenire in tota antiquitate minimè potuerunt. Videt igitur Confess. contra quos canones, Pont. agant, cum sacerdotes non patiuntur nuptijs & procreationi operam dare.

XV. MENDACIVM.

PAG. 25. in eodem articulo: *Hinc, inquiunt, capitalibus pœnis excruciantur sacerdotes, contra canonum voluntatem, nullam aliam ob causam, nisi propter coniugium.* Si hoc non est mendacium, proferant aduersarij, vel vnum canonem vbi prohibitum sit, ne sacerdotes excrucientur, si vxorem ducere tentauerint. Nos enim iam canones multos produximus, in quibus indicitur continentia sacerdotibus; & sanè contra canones esse non potest, si pœna statuatur in canonum violatores. *At*, inquit Philippus in Apologia, *Canones tantum suspendunt ab officio, vos autem suspenditis ab arboribus*. Ergo fatetur inprimis Philippus, Lutherum præceptorem suum, & omnes alios noui Euangelij ministros, qui vxoribus carere noluerunt, ex canonum sententia, suspensos ab officio fuisse, & cùm nihilominus officio fungi voluerint, contumaces, & rebelles, contra leges omnium Ecclesiarum extitisse, propter quod crimen, iure sanè ab arboribus suspendi potuissent. Deinde, neque est verum, antiquos canones solùm ab officio suspendisse, Extat enim Canon 1. II. Concilij Toletani, vbi statuitur, vt qui post sacros ordines vxorem ducunt, aut ad eam redeant, à cuius contubernio iam recesserant, aut sacrilegij rei ab Ecclesia habeantur extranei. Et in Concilio Toletano VIII. Can. 6. qui post sacros ordines vxoribus copulantur, iubentur sub pœnitentiæ oneribus vsque ad extremum vitæ ad Monasteria relegari. In Concilio verò Turonensi, II. ante 1000. annos celebrato, Can. 16. habentur hæc verba de Monachis, (qualis Lutherus, Bucerus, Martyr, Ochinus, & alij fuerunt ex Euangelicis) Si qui in monasterio conuersi sunt, nullatenus habeant licentiam euagandi, nec, quod absit, vllus eorum coniugem ducere. Nam si vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malè sociatæ consortio, etiam iudicis auxilio, separetur; qui infelix Monachus, tali coniunctione fœdatus, si per cuiuscunque patrocinium se conatus fuerit defensare, & is qui in hac pertinacitate perdurat, & illi qui eum susceperint defensandum, ab Ecclesia segregentur donec reuertatur ad septa Monasterij, & indictam ab Abbate, quamdiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, & post satisfactionem reuertatur ad gratiam. Scribit Gregorius Turonicus, lib. 4. historiæ Francorum, cap. 4. Insignem quendam Comitem, qui dimisso, ex cõsensu mutuo, vxoris thoro, sacris ordinibus initiatus fuerat; ac deinde à diabolo instigatus, ad eandem redire præsumpserat, mox fuisse vna omnium Episcoporum sententia excommunicatum. Et multa similia vel exempla, vel decreta, proferri posset, si necessitas postularet.

Accedit postremò, qđ nũquam Ecclesia sacerdotes puniuit, propter coniugia, (vt mentitur Philippus) sed propter sacrilegia. Sicut enim (vt August. dicit, in libro de bono viduitatis, capit. 9.) Non damnantur viduæ, quæ nubunt post votum, quia coniugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. Sic etiam non punit Ecclesia sacerdotes, quia coniugium inire volunt; sed quia coniugium post solemne votum contrahen-
A do, non verum coniugium contrahunt, sed sacrilegium committunt. Et si August. in eodem libro cap. 11. lapsus viduarum, quæ post simplex votum continentiæ nubunt, adulterijs peiores esse dicit; quid de lapsu sacerdotum diceret, qui post solemne votum, vxorum nomine concubinas ducendo, coniugium simul & sacerdotium violant? Quod si contendant vt faciunt, vota continentiæ non esse seruanda, iam non sacrilegi solùm, sed etiam hæretici sunt, & meritò ab arboribus suspendi possunt, cum Apostolo contra dicant, dicenti 1. Tim. 5. Adolescentiores viduas deuita, cùm enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam
B fecerunt; quem locum de voti continentiæ violatione esse intelligendum, docent duo antiqua Concilia, Carthaginense IV. Canone 104. Et Toletan. IV. Can. 55. Duo antiqui Pontifices, Innocentius I. in Epist. 2. cap. 23. Et Gelasius I. in Epist. 1. cap. 23. Omnes interpretes huius loci, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, Ambrosius, Sedulius, Primasius, Beda, Haymo, & ceteri denique Patres, Tertullianus de Monogamia, Basilius de virginitate, Epiphanius hære. 48. Hieron. lib. 1. in Iouinianum, Augustinus de bono viduitatis, capitulo 8. & 9.

C

XVI. MENDACIVM.

PAG. 25. in eodem articulo: *Cyprianus, inquiunt, suadet vt mulieres nubant, quæ non seruant promissam castitatem. Verba eius hæc sunt lib. 1. Epist. 11. Si autem perseuerare nolunt, aut non possunt, melius est vt nubant, quàm vt in ignem delitijs suis cadant.* Mendacium hoc esse, & Cyprianum non de ijs loqui, quæ continentiam vouerunt, sed de ijs, quæ adhuc deliberant, quid sint facturæ, & interim extra matrimonium impudicè viuunt, multis modis idem Cyprianus docet. Primò, quia non ait, si perseuera-
D re nolunt, aut non possunt, quæ promiserunt Christo continentiam; Sed simpliciter, si perseuerare nolunt, aut non possunt, melius est vt nubant, quàm vt in ignem delitijs suis cadant, id est, si perseuerare nolunt, melius est, vt non voueant, quàm vt voueant, & votum non impleant. II. Quia in sequentibus verbis idem Cyprianus coniugia detestatur earum, quæ se Christo dicauerant: Christus, inquit, Dominus, & iudex noster, cùm virginem suam sibi dicatam iacere cum altero cernit, quàm indignatur, & irascitur, & quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? III. Quia cùm Cyprianus sub disiunctione loquatur, & dicat, si perseuerare nolunt, aut non possunt; Si de ijs loqueretur, quę continentiam
E promiserunt, videretur velle dicere, licitum esse ijs, pro arbitrio vota violare, si tantùm nolunt perseuerare, etiãsi possint: quod certè nemo sanus admittet. Accedit, quod non est vllo modo credibile, aliud sensisse Cyprianum de isto loco Apostoli, Melius est nubere, quam vri; quam quod postea sensit Aug. qui tractans eundem locum lib. 1. de adulterinis coniugijs, cap. 15. Illis, inquit, quæ se non continent, expedit nubere, & quod licet, expedit. Multò verò minus credibile

credibile est, aliud Cyprianum Carthag. Episc. de voro continentiæ docuisse, quàm ante eum Tertull. docuerit, & post eum omnes Patres, ac præcipuè CCXIV. Episcopi Afric. qui in IV. Carthag. Concilio, conuenerunt, quorum testimonia paulò antè citauimus.

XVII. MENDACIVM.

PAG. 25. in articulo de Missa. *Falsò*, inquiunt, *accusantur Ecclesiæ nostræ, quòd Missam aboleant: retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.* Concordent, si possunt, huius Concordiæ auctores hæc sua verba, cum illis alijs verbis suis, quę habentur pag. 279. inter articulos Smalcaldicos. *Curetur, vt publicè hominibus ostendatur, Missam vt rem commentitiam, seu humanum figmentum, posse sine peccato omitti.* Et pag. 280. *abroganda meritò missa est*; Et pag. 281. *Cæterum Draconis cauda ista* (Missam intelligo) *peperit multiplices abominationes, & idololatrias.* Si igitur Missa res est vobis commentitia, & hominum figmentum, & cauda draconis, & meritò abroganda; cur eam non abrogatis? aut si eam iam dudum abrogastis, nec vllus ei apud vos locus conceditur, cur tam splendidè mentimini? Dicent fortasse, C Pontificiam Missam, id est, oblationem corporis Dominici pro viuis & mortuis, à se abrogatam, Lutheranam autem, id est, Eucharistiæ distributionem, retineri, & summa reuerentia celebrari. At non accusantur Ecclesiæ vestrę quod Eucharistiæ distributionem aboleant; sed quod sacrificium è medio tollant, quod omnibus seculis in Ecclesia fuit. Itaque si per Missam intelligitis Cœnam Dominicam, mendacium est quòd accusamini: Si verò sacrificium, mendacium est quòd accusemini.

XVIII. MENDACIVM.

PAG. 27. in eodem articulo. *Accessit*, inquiunt, *opinio, quod Christus satisfecerit sua passione pro peccato originis; & instituerit Missam, in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis mortalibus & venialibus. Hinc manauit, quod Missa sit opus tollens peccata viuorum & mortuorum ex opere operato.* Multa sunt in his paucis verbis, vel absurda, vel mendacia, vel pugnantia cum superioribus partibus huius libri. Primum enim, quis ante hoc tempus audiuit, Peccata mortalia vocari delicta quotidiana. Sanè D. Augustinus in Enchirid. cap. 71. distinguit peccata quotidiana, à sceleribus, & illa leuia, breuia, & minima vocat. Deinde E impudenti mendacio tribuitur Catholicis doctoribus illa diuisio quod Christus passione sua satisfecerit solùm pro peccato originis; Pro actualibus autem instituerit Missam. Nemo enim Catholicorum vnquam sic docuit, sed credimus, & profitemur, Christum in cruce pro omnibus omnino peccatis satisfecisse, tam originalibus, quàm actualibus; quia tamen meritum passionis eius non prodest, nisi certa aliqua ratione applicetur, (si enim nulla requiritur applicatio, A cur nō omnes homines saluantur, cùm sanguis Christi fuerit propitiatio, pro peccatis totius mundi, 1. Ioan. 2. neque verò sola fide applicari potest, alioqui mentiretur, qui dixit; Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Io. 3.) Propterea docet Ecclesia Catholica, ad peccata expianda, siue ad meritum passionis Christi hominibus applicandum, instituta esse varia Sacramenta, & ipsum etiam corporis Domini sacrificium, quæ omnia ex opere operato vtilia sint, & ad peccatorum purgationem conducant, licet non æqualiter, nec eodem modo. Quod verò hic negat Philippus Missam valere ex opere operato, & apertius Lutherus in articulis Smalcaldicis, qui huic ipsi operi inserti sunt, repugnat B articulo Confessionis 8. & hæresin Donatistarum renouat. Nam cùm in hoc artic. de Missa, Missam à se retineri, & summa reuerentia celebrari dicunt, certè Missam vtilem esse credunt. Non autem volunt vtilem esse ex opere operato; Ergo ex opere operantis vim illius pendere existimant. At hæc hæresis est Donatistarum, quam nominatim articulo 8. damnauit Aug. Confessio. Vbi etiam asseruit: *Verbum, & Sacramenta, vtilia & efficacia esse ex institutione DEI, siue per bonos, siue per malos ministros exhibeantur.* Et hoc ipsum est, quod Theologi nostri per opus operatum intelligunt, & ab opere operantis distinguunt. Sed video vnde Philippus occasionem arripuerit mentiendi, & calumniandi, quia videlicet *S. Thomas in opusculo*, de Sacramento altaris, capit. 1. docet: Corpus Domini semel oblatum in cruce pro debito originali, iugiter offerri in altari pro debitis quotidianis. At S. Thomas non dicit, in cruce pro solo debito originali oblatum Christi Corpus, immò etiam pro actualibus oblatum docet; 3. p. q. 1. art. 4. & q. 49. art. 1. ad 4. Id ergo in eo opusculo sibi voluit S. Thomas, quia peccatum originale semel dimissum nunquam repetitur; ideò ad illud expiandum non esse necessaria quotidiana sacrificia, sed sufficere sacrificium crucis semel peractum, & semel per Baptismum applicatum; At pro peccatis actualibus, quæ sæpius committuntur, instituta esse, præter Baptismum, quotidiana remedia, in D quibus sacrificium altaris meritò numeratur. *Non quòd statim peccatores iustificet, (vt aduersarij nos dicere mentiuntur;)* sed quod iuuet ad placandum DEVM; & ab eo impetrandum, vt super peccatores clementer respiciat, eisque desiderium conuersionis inspiret, atque ad iustificationem quærendam, & obtinendam, disponat.

XIX. MENDACIVM.

PAG. 28. in eodem articulo. *Veteres*, inquiunt, *ante Gregorium, non faciunt mentionem priuatę Missæ.* Quod idem repetitur in Apologia pag. 225. Si E per Missam priuatam intelligatur Missa, quæ priuato nomine fiat, siue ab vno tantum fiat, & vni soli prosit; Mendacium est, quod post Gregorium, eiusmodi Missæ in Ecclesia esse cœperint. Nulla est enim, nec vnquam fuit in Ecclesia Missa priuata; sed omnis Missa publica est, cùm omnis Missa fiat à sacerdote, vt publicus minister est, & pro communi & publica vtilitate totius Ecclesiæ. Si verò per Missam priuatam intelligant eam, quæ non fit in loco publico, vel ad quã

non

non conuenit populi multitudo, vel in qua non distribuitur populo Sacramentum; falsum est apud veteres non exstare memoriam eiusmodi Missarum, ante tempora Gregorij. Certè Augustinus Gregorium, ducentis ferè annis antecessit, & tamen lib. 22. de Ciuit. DEI, capitul. 8. scribit hæc verba; Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cupedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, Presbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante cessauit. Habes hic Missam in loco priuato, ab vno celebratam, sine distributione Eucharistiæ populo facta, & tamen vtilem, & DEO gratam, vt miraculum subsequens declarauit.

XX. MENDACIVM.

PAG. 29. in articulo de Confessione. *Antea, inquiunt, immodicè extollebantur satisfactiones, fidei verò & meriti Christi, ac iustitiæ fidei, nulla fiebat mentio.* Hoc mendacium refellunt omnes libri Catholicorum, in quibus & fides passim prædicatur, & virtus Sacramentorum, & ipsarum etiam satisfactionũ, ad meritum Christi refertur. Nunc vnus locus sancti Thomæ sufficiet; 3. p. q. 62. art. 5. Christus inquit sanctus Thomas, liberauit nos à peccatis nostris, præcipuè per suam passionem, non solùm efficienter, & meritoriè, sed etiam satisfactoriè. Similiter etiam per suã passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem, & hostiam Deo, vt dicitur ad Ephesios 5. Vnde manifestum est, quòd Sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi, &c. Et infrà: Per fidem Christus habitat in nobis, vt dicitur ad Ephes. 3. & ideò virtus Christi copulatur nobis per fidem, &c. Mentitur ergo qui dicit, ante hæc tempora nullam factam esse in Ecclesia fidei & meriti Christi mentionem.

XXI. MENDACIVM.

PAG. 34. in articulo de votis monasticis. *Augustini, inquiunt, tempore Monasteria erant libera collegia, postea corrupta disciplina, vbique addita sunt vota, vt tanquam excogitato carcere, disciplina restitueretur.*

Mendacium est hoc sanè dignissimum, cui non solùm octo millia Lutheranorum subscriberent; sed etiam tot illustres ciuitates, totque illustrissimi Principes, suffragium suum adiungerent. Quid enim? An non vixit Augustinus tempore Augustini? Is igitur scribens in Psalm. 75. ita loquutus est: Nemo positus in Monasterio frater dicat, recedo de Monasterio, neque enim soli qui sunt in Monasterio, peruenturi sunt ad regnum cœlorum; & illi qui ibi non sunt, ad DEVM nõ pertinent. Respondetur ei, sed illi non vouerunt, tu VOVISTI. Et in Psal. 99. de Monachis apostatis loquens: Dum non perseuerauerit, inquit, implere quod VOVIT, fit desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi. Sed fortè non sufficit vnus: Nam in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. S. IOAN. CHRYSOST. qui ætate Augustini ita vixit, vt etiam ante Augustinum mortuus sit, in epist. 6. quæ est ad Theodorum, qui deserto Monasterio vxorem ducere voluerat (vt hoc tempore passim faciunt, qui ab Ecclesia ad Lutheranos deficiunt) Honorabiles, inquit, nuptiæ, sed tibi iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum; quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen adulterio illud peius existimo, &c. At cur obsecro, nuptiæ Monachorum, adulterijs sunt peiores, si nullis votis tenentur? S. HIERONYMVS, & ipse Augustino senior, in epistola ad Sabinũ. Moris est, inquit, in Ægypti & Syriæ Monasterijs, vt tam virgo, quàm vidua, quæ se DEO VOVERINT, & seculo renunciãtes, oẽs delicias seculi conculcarint, crinẽ Monasteriorũ matrib. offerant desecandũ. S. EPIPHANIVS scribens contra hæresim sexagesimam primam. Tradiderunt, inquit, sancti Apostoli, peccatum esse, post decretã virginitatem, ad nuptias cõuerti. S. BASILIVS, qui nominatis aliquanto Patribus vetustior fuit, in proœmio Monasticarum constitutionum. Itaque inquit, qui à mundi vinculis liber esse cupit, nuptias veluti pedicas quasdam fugit, his autem relictis, vitam suam DEO consecrat, & castitatem profitetur, vt neque facultas ipsi sit conuersionis ad nuptias. Et infrà, cap. 22. Constitut. meminit voti Obedientiæ, & cap. vltimo, voti Paupertatis. Idem in libro de virginitate, parum à medio: Cùm, inquit, Domino uirginitatem professæ sint, casuali postmodum uoluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ, stupri scelus honesto cõiugij nomine obtegere cupiunt. Hæc dicta putentur Catharinæ coniugi Lutheri, ipsi autem Luthero conuenit, quòd paulò antè habet: Horrendo inquit Basilius, sacrilegio Christi sponsæ adulter efficitur. Denique idem Basil. in epistola ultima, quæ est ad uirginem lapsam. Et quia, inquit, impius in profundum collapsus, mala de cetero contemnit, etiam ipsa abnegas ad uerum sponsum pacta, neque esse uirgo, neque unquam promisisse clamans. Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram DEO, & Angelis, & hominibus, &c.

XXII. MENDACIVM.

IBIDEM sic aiunt. *Docebant vota paria esse baptismo; docebant se hoc vitæ genere mereri remissionem peccatorũ & iustificationẽ coram* DEO. Et infrà: *Ita persuadebant vitam monasticam esse meliorem baptismo.* Et addit Philippus in Apologia, pag. 250. *docebant, applicata alijs, alios saluare.* At quis Catholicorum vnquam ita docuit? Dicimus quidem opera religionis, id est, castè uiuere, nihil proprij possidere, obedire maioribus, opera esse bona, & meritoria uitæ æternæ, si à iustis fiant, & cõducere, ad satisfaciendũ pro peccatis, sicut cetera omnia opera bona: at mereri iustificationẽ illã, qua ex impijs efficimur iusti, nullus Catholicorum docet. Scimus enim non ex operibus iustitiæ,

quæ

Nullos patiuntur in Ecclesia idoneos doctores. Et pag. 212. *Nunc hoc expendat prudens lector, quid frontis habeant isti nihili homines.* Et infrà, de grauissimis Theologis ait: *Quasi verò Ecclesiam valdè ornet ista publica infamia flagitiosarum, ac prodigiosarum libidinum, qua flagrant apud illos sanctos Patres; qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt; ac pleraque ne verecundè quidem nominari queunt, quæ isti summa licentia faciunt.* Et pag. 220. *Illi Sardanapali consultò abutuntur prætextu religionis.* Et pag. 222. *Videtis,* inquit, *extremam impudentiam istorum nebulonum, &c.* Sanè prædicanda moderatio est, senes grauissimos, doctissimosque Theologos, nunc asinos, nunc nebulones, nunc Sardanapalos, nunc homines nihili appellari, & sic appellari ab eo, qui vix Grammaticam bene teneat.

XXVI. MENDACIVM.

PAG. 59. in Apologia articulo 2. *Ad eundem modum,* (inquit Philippus,) *loquitur & Augustinus qui ait; Peccatum in baptismo remittitur, non vt non sit, sed vt non imputetur. Hic palam fatetur esse, hoc est, manere peccatum, tametsi non imputetur. Et hæc sententia, adeò placuit posterioribus, vt recitata sit & in decretis.*

Mirum profectò est, tantoperè placere quibusdam mendacia, vt ab eis auelli nulla ratione possint. Scripserat hoc idem Lutherus in assertione articuli 2. & ostensum illi fuit ab Episcopo Roffensi, nusquàm dicere Augustinum, peccatum manere, & non imputari, sed concupiscentiam manere, & non imputari in peccatum, sicut verè non est peccatum. Hæc enim verba sunt Augustini: quæ corruptè citantur à Lutheranis, libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite 25. Si quæritur quomodo ista concupiscentia maneat in regenerato, in quo vniuersorum facta est remissio peccatorum? Respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non vt non sit, sed in peccatum non imputetur. Lib. quoque 6. in Iulianum cap. 8. non dicit Aug. peccatum actu manere, reatu transire. Nec enim tam stupidus erat Aug. vt non intelligeret, ista non cohærere, peccatum actu manere, & non manere reatu; cùm ipse idem Aug. peccatum per reatum definere soleat. Et ibid. lib. 1. de nuptijs & concup. cap. 25. Cùm dicit, hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. Qui etiam passim asserit, concupiscentiam remanentem malum quoddam, & infirmitatem esse, nō autem peccatum. Tractatu 41. in Ioannem: Nunquid inquit, quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Et lib. 6. contra Iulianum, cap. 5. Omni peccato carent iustificati, sed non omni malo. Quid quod ipse etiam Philippus in colloquio VVuormatiensi, (vt Ioan. Cochlæus testatur in discussione Confessionis Augustanæ, articulo 2.) ingenuè fassus est, malè hunc locū ex Augustino esse citatum, cùm id ei Ioan. Eckius obiecisset. Quid? quod multi nostrorum sæpius iam de hoc errore Lutheranos admonnerunt? Cùm igitur mendacium toties patefactum & refutatum, in libro Concordiæ, cui octo millia hominum subscripserunt, adhuc inueniatur; vnum è duobus necessarium est, aut hoc mendacium à sedecim millibus oculorum deprehendi non potuisse, aut voluisse aduersarios, etiam cum mendacijs Concordiam facere. Adde quod in decreto etiam Gratiani, dist. 4. de consecratione, can. Per Baptismum; non habetur peccatum manere (vt Philippus mentitur) sed concupiscentiam.

XXVII. MENDACIVM.

PAG. 63. In Apologia pro articulo 4. sic ait Philippus. *Damnant auctores confutationis Confessionis Augustanæ, quod affirmamus, homines fide consequi remissionem peccatorum, & fide in Christum iustificari.* At mendacium est. Non enim auctores Confessionis damnant, quod fide dicamur iustificari, sed quod fide sola. Illa enim confutatio, de qua Philippus loquitur, exstat in harmonia Confessionis Augustanæ, edita ab Andrea Fabritio Leodio, & in ea sic legimus, art. 5. Quod fidei mentionem hic faciunt, eatenus approbatur, quatenus de fide non sola, vt aliqui malè docent, sed quæ per dilectionem operatur, vt Apostolus rectè docet, ad Gal. 5. intelligatur, hæc ibi.

XXVIII. MENDACIVM.

IBIDEM. *Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, & alij sancti Patres, elegerunt certum vitæ genus, &c.* Vel ex animo Philippus loquitur, cum sanctos vocat, Antonium, Bernardum, Dominicum, Franciscum, vel aliud sentit, aliud dicit. Si loquitur ex animo, destruit totam Confessionem Augustanam, & vniuersum prorsus Lutheranismum. Constat enim hos quatuor Patres Monachos fuisse, & Patres Monachorum, & omnes certum vestimenti genus excogitasse, cucullos gestasse, à certis cibis abstinuisse, vota continentiæ perpetuæ, & paupertatis, ac obedientiæ coluisse, atque alijs commendasse. Item Aotonium certum est in solitudinem se contulisse, & omnia ciuilia officia deseruisse. Bernardum & Dominicum Missam assiduè dixisse, Papæ Romano adhæsisse, atque adeò Papistas supra modum fuisse: Franciscum denique nemo ignorat, in suo testamento fidem Romanæ Ecclesiæ commendasse; ac imperasse, vt si quis ex suis à fide Romanæ Ecclesiæ aberraret, is diligentissimè custoditus, in manus iudicum traderetur. Si verò aliud loquitur, aliud sentit, illius imitator, & filius est, qui mendax fuit ab initio, immo & qui pater mendacij, ab ipsa veritate nominatur.

XXIX. MENDACIVM.

PAG. 105. in Apologia. *Aduersarij,* inquit Philippus, *docent homines iustificari, dilectione & operibus; de fide, qua apprehendimus propitiatorem Christum, nihil dicunt: immò hanc fidem improbant, neq; improbant tantùm sententijs, aut scriptis, sed etiam ferro & supplicijs conantur in Ecclesia delere.* Iam sæpe diximus, veram fidem in Christum nos maximè requirere in negocio iustificationis; & propterea mentiri Philippum, cùm ait, nos de fide aut nihil dicere, aut fidem oppugnare. Specialem tamen illam fidem Lutheranorum, superbam, atque arrogantem, quæ sola vult iustificare, nec patitur comites, quos illi DEVS assignauit, meritò reijcimus,

& deletam funditus, atque exterminatam optamus, quandoquidem & ipsa delet atque exterminat orationem, Sacramenta, opera bona, & quidquid DEVS ad salutem hominum instituit. Nam si quis nō orat ex fide, malè orat, & DEVM irritat potius, quàm placeat, vt aduersarij etiam fatentur. Debet igitur fides orationem præcedere; at vbi est fides, ibi continuò est iustificatio; & certus est Lutheranus ex fide, sibi remissa esse peccata; neque potest ea de re sine grauissimo scelere dubitare; Ergo non potest orare ac dicere; Dimitte nobis debita nostra, vel cum publicano; DEVS propitius esto mihi peccatori; Sed cum Pharisæo dicendum illi est; Domine, gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri homines. Quomodo enim petere audebit, quod certò scit ex fide, se iam esse consecutum? Pari ratione sine fide Sacramenta non prosunt, sed obsunt; at fides vbi adest, mox iustificat; quorsum igitur Baptismus post fidem adhibetur? Niniuitæ quoque perdiderunt ieiunium illud suum tam laboriosum. Nam si absque fide ieiunarunt, nihil eis profuit; si fide præcedente, iam DEVS ante ieiunium placatus erat. Multa hic dici possent, sed caussa ista vsque ad fastidium iam à multis tractata est.

XXX. MENDACIVM.

PAG. 112. in Apologia. *Planè, (inquit Philippus) surdi sunt aduersarij, toties iam dictum est, legē sine Christo prodesse, propter quem placent bona opera. Sed illi vbique, excluso Christo, docent mereri iustificationem, opera legis.* Mentiris, Philippe, & tam impudēter, vt mirum sit, si quem inueneris, qui tibi credat. Profer saltem vnum ex Theologis nostris, qui doceat, opera sine Christo mereri iustificationem. Certè ipsa confutatio Catholica, aduersus quàm potissimum Apologiam scribis, ita loquitur articulo 4. Attamen omnes Catholici fatentur, opera nostra ex se nullius esse meriti. Vide suprà, mendacio XX.

XXXI. MENDACIVM.

PAG. 124 in Apologia, articulo 6. sic ait Philip. *Nec offendat quenquam, quod sib Ecclesiæ nomen vēdicant. Nam Ecclesia Christi apud hos est, q Euangelium Christi rectè docent: non apud illos, qui prauas opiniones contra Euangelium defendunt.* Et passim in hac Apologia negat Philippus, apud nos esse Ecclesiam. At hoc falsum esse, ex eadem Apologia conuinci potest. Nam pag. sequenti, id est, 125. dicit Philippus; *Antichristum sedere in templo DEI*, id est, ipse exponit, *in Ecclesia dominari et gerere officia.* Et pag. 130. dicit; *Papam esse Antichristum*. Si ergo Papa tanquam Antichristus in Ecclesia dominatur, & gerit officia, & tamen non dominatur nec gerit officia inter Lutheranos, sed inter Papistas. Ergo non Lutherani, sed Papistæ sunt Ecclesia. Et præterea pag. 222. Philippus agnoscit aliquam offensionem, *eo quod schisma fecerit, & se cum suis diuulserit, ab illis, qui existimantur ordinarij Episcopi*; & addit, *se concordiam summo studio concupiuisse*: quod & alibi sæpe repetit. At si apud nos non est Ecclesia, sed regnum Antichristi, & ipsi Episcopi membra sunt Antichristi, certè non est crimen, à nobis & Episcopis nostris dissidere; sed è contrario potius crimen grauissimum est, cum Antichristo vel-

A le concordare. Concordet igitur secum liber Concordiæ, & aut apud nos Ecclesiam esse fateatur, aut non dicat Antichristum in Ecclesia magistratum gerere, neque nobiscum Concordiam desideret.

XXXII. MENDACIVM.

PAG. 129. In Apologia. *Manifestus, (inquit Philippus) error est, quòd docent aduersarij, mereri homines remissionem peccatorum dilectione erga DEVM, ante gratiam.* At profectò ne somniauit quidem vnquam vllus Catholicorum, quod hic nobis obijcitur, & in confutatione Catholica passim repetitur, opera
B sine gratia nihil valere.

XXXIII. MENDACIVM.

IBidē. *Quid opus erit fide, si Sacramēta ex opere operato, sine bono motu vtentis iustificant?* At nullus Catholicorum dixit vel scripsit vnquam, in adultis non requiri cum Sacramentis motum internum fidei, displicentiæ, vel contritionis, &c. Et nos suprà, Mendacio XX. adduximus sanctum Thomam, asserentem q̄ applicari Christi meritum hominibus per fidem, & Sacramentis.

XXXIV. MENDACIVM.

C PAG. 129. In Apologis, sic ait Philippus. *Sed fortasse aduersarij sic postulāt, definiri Ecclesiam quod sit Monarchia externa, suprema totius orbis terrarum, in qua oporteat Romanum Pontificem habere potestatem ἀνυπεύθυνον de qua nemini liceat disputare, aut iudicare, cōdēdi articulos fidei, abolēdi Sciptutas, quas velit instituendi cultus & sacrificia, &c.* Et infrà: *Atque hæc definitio non Ecclesiæ Christi, sed Regni Pontificij, habet auctores non solùm Canonistas, sed etiam Danielem, cap. 11.*

Profer igitur vnum Canonistam, qui dicat Pontificem Romanum posse Scripturas abolere, instituere
D sacrifica, & similia facere, & cùm nō potueris, scito, te & esse & haberi mendacem. At nos facilè possumus ostendere, Lutherum vestrum id sibi auctoritatis arrogasse, vt aboleret plurimos sacrosanctæ Scripturæ libros, vt Machabæorum volumina, Epistolam Iacobi, Epistolam ad Hebræos, & alia quædam. Item, vt conderet nouum articulum, quo videlicet quisque ex fide credere teneatur se esse iustum, licet in omni bono opere peccet. Quod verò ex Daniele adducitur, ad demonstrandum Romanum Pontificem esse Antichristum, non in Pontificem, sed in Lutherum aptissimè quadrat. In eo enim loco Daniel Antichristo tribuit, non instituere sacrificia, quod vos Papæ tribuitis, sed tollere iuge sacrificium, quod Lutherus totis viribus
E facere conatus est. Addit ibidem Daniel, Antichristum contra omnes Deos pugnaturum; At Pontifex Romanus, vt vos quidē putatis, Deos innumerabiles colit, omnes videlicet Sanctos, & Sanctas, qui cum Christo regnant, cùm è contrario Lutherus aduersus omnes Sanctos bellum gerat.

XXXV. MENDACIVM.

PAG. 130. in Apologia, articulo de Ecclesia sic de Romanis Pontificibus loquitur Philippus. *Quotus quisque curat Euangelium, aut indicat dignum lectione? Multi etiam palàm irrident religiones omnes.* At cur tam insignis criminis nullum testem citas, nisi quia non crimen Pontificum, sed tuum mendacium, tua blasphemia est? certè Innocentius III. ex illis est, quos non probatis, & tamen exstant sermones eius, exstant epistulæ, exstant alia opera plena sacris testimonijs. Quod idem de multis alijs dici posset vt omittam, quod semper Pontifices sacra fecerunt, vbi leguntur Euangelia non Latinè solùm, sed etiam Græcè.

XXXVI. MENDACIVM.

PAG. 136. in Apologia, articulo 10. sic mentitur Philippus. *Decimus articulus approbatus est, in quo confitemur nos sentire, quod in Cœna Domini verè, & substantialiter adsint corpus & sanguis Christi, & verè exhibeantur cum illis rebus, quæ videntur, pane & vino, his qui Sacramentum accipiunt.* At bone Philippe in articulo 10. Confessionis, quem nostri receperunt, nulla facta est mentio, panis & vini manentis cum corpore, & sanguine Christi; Hic enim est articulus decimus. De Cœna Domini docent, quod corpus & sanguis Christi verè adsint, & distribuantur vescentibus in Cœna Domini. In Germanico autem exemplari additum erat, sub specie panis & vini. Tantum verò abest, vt Catholici tunc receperint talem articulum, de pane manente cum corpore Domini, vt expresè monuerint, recipiendum esse decretum Generalis Concilij de transubstantione panis in corpus, & vini in sanguinem Domini.

XXXVII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apologia, artic. 11. *Nunc de hac fide consequente remissionem peccatorum, nulla est syllaba in tanta mole Constitutionum, Glossarum, Summistarum, Confessionalium: nusquam ibi Christus legitur.* Si de fide loqueris, quæ sola iustificet, & certos absolutè reddat remissa esse peccata, non mireris, si ea fides non inueniatur in Glossis & Summis; nam cùm illæ fierent, ista nondum erat nata. At de fide vera in Christum & de ipso Christo, nihil in tot libris legi, mendacium est nimis crassum. Certè sanctus Antoninus, qui inter Summistas non postremum locum tenet, tam de fide, quàm de Christo fusissimè disserit. Nec vlli alij de his rebus siluerunt.

XXXVIII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apologia, art. 12. sic Philippus loquitur. *Quid hic Carole, Cæsar inuictissime, facient? Hæc est propria vox Euangelij, quod fide consequimur remissionem peccatorum. Hanc vocem Euangelij damnant isti scriptores confutationis.* Sed non ita est, Philippe: non enim confutatio vsquam negat, nos fide consequi remissionem peccatorum; sed negat nos sola fide consequi remissionem peccatorum: quod & Euangelium passim negat, cùm & Sacramentis, & dilectioni, & pœnitentiæ tribuat remissionem peccatorum.

XXXIX. MENDACIVM.

Sed Sexies Geminatum.

PAG. 143. in Apologia, articulo 12. numerantur hæc dogmata, tanquam sint Catholicorum Theologorum. *Quod per bona opera extra gratiam facta, mereamur ex pacto diuino gratiam. Quod per attritionem mereamur gratiam. Quod ad deletionem peccati, sola detestatio criminis sufficiat. Quod per contritionem, non fide in Christum consequamur remissionem peccatorum. Quod potestas clauium valeat ad remissionem peccatorum, non coram DEO, sed coram Ecclesia. Quod susceptio Sacramenti pœnitentiæ, ex opere operato, sine bono motu vtentis, hoc est, sine fide in Christum, conferat gratiam.* At hæc omnia non nostra dogmata, sed Philippi mendacia sunt. Nec dubium quin subscriberent contra ista dogmata, non octo millia, sed plusquam octingenta millia Catholicorum, vt iam periculum sit, ne suffurentur aduersarij Cretensibus illud Encomium Apostolicum, Cretenses semper mendaces.

XL. MENDACIVM.

PAG. 163. in Apologia, art. 12. de satisfactione loquens Philippus, sic ait. *Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate Scripturæ, & veterum scriptorum Ecclesiasticorum. Ac ne Lombardus quidem, de satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt in Ecclesia esse satisfactiones, nec animaduerterant, illa spectacula instituta esse, tum exempli caussa, tum ad probando hos, qui petebant recipi ab Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam. Ideò superstitiosè finxerant eas, non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum DEVM valere.* Ex pag. 164. *Adhuc Lombardi tempore ignota erat (satisfactio.)* Ex pag. 175. *Quod Patres mentionem faciunt satisfactionis, quòd Concilia fecerunt canones, diximus suprà, disciplinam Ecclesiasticam fuisse exempli caussa constitutam; nec sentiebant, hanc disciplinam necessariam esse, vel ad culpæ, vel ad pœnæ remissionem.*

Hoc esse mendacium, vel vnus Cyprianus abundè declarabit. Is enim auctor, & sanctus, & antiquus, & doctissimus fuit. Nam de sanctitate, martyrium; de doctrina, volumina quæ reliquit; de antiquitate, historiæ omnes testimonium præbent: certè plus quàm octingentis annis, Petro Lombardo vetustior est Cyprianus. Is igitur in Sermone, qui est de lapsis, propè finem, ita loquitur. Qui autem pœnitentiam criminis tollunt, satisfactionis viam claudunt: ita fit, vt dum temeritate quorundam promittitur salus falsa, vel eredatur, spes veræ salutis adimatur. Vos verò fratres dilectissimi, quorum timor in DEVM pronus est, & in ruina licet animus constitutus, mali sui memor est; pœnitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, grauissimum conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam Domini, nec tamen iam veniam vindicantes. DEVS quantum Patris pietate indulgens semper

& bonus est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putásne tu Dominum citò posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti? Putas facilè eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensiùs, & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamêtationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio & sordibus volutari: post indumentum Christi perditum, nullum hic iam velle vestitum, post diaboli cibum, malle ieiunium. Et infrà: Sic sub Apostolis fides viguit, sic primus credentium populus Christi mandata seruauit. Et infrà: Pœnitenti, operanti, roganti, potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre, quidquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint sacerdotes: vel si quis plus eum suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignantis offensam, iusta deprecatione placauerit; dat ille & arma rursum, quibus victus armetur. Et infrà Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus & virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, lętam faciet Ecclesiam; nec iam solùm Dei veniam
1 merebitur, sed coronam. Hæc ille. Habes hic in-
2 primis ter nomen satisfactionis. Habes deinde, illam consistere in operibus, luctu, cinere, cilicio, ie-
3 iunio, eleemosynis, precibus. Habes tertiò, hæc non tantùm expedire, sed necessaria etiam esse; orare oportet, inquit Cyprianus, & impensius rogare, &c.
4 Habes quartò, his operibus DEVM placari; nam & hoc aliquoties repetitum est, & proinde non ad solã disciplinam externam, & politicam satisfactionem
5 pertinere. Habes quintò in vltimis verbis, per eiusmodi opera non solùm nos veniam, sed etiam coronã
6 promereri. Habes sextò, non sufficere fidem solam,
7 quando tam multa alia necessaria sunt. Habes septimò, non debere nos continuò veniam vindicare, etiã si iam cœperimus non solùm credere, sed etiam time-
8 re & dolere. Habes postremò, sic sub Apostolis fidem viguisse; & propterea mendacium esse Philippi, quòd ista sint noua, & inaudita ante tempora Petri Lombardi.

XLI. MENDACIVM.

PAG. 180. in Apologia, articul. 13. *Hic damnamus (inquit Philippus) totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docet; quòd Sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam; ex opere operato, sine bono motu mentis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire quòd per cærimoniam iustificemur, sine bono motu cordis, hoc est, sine fide; & tamen hæc impia & perniciosa opinio, magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hęc ille. Ex ore tuo te iudico serue nequam. Nonne tu dixisti suprà, pag. 154 & 155. *Scholasticos cùm de Sacramento pœnitentiæ disputant, requirere contritionem vel attritionem;* & quid aliud est tam contritio, quàm attritio, nisi motus cordis? Deinde in ipsa confutatione, articulo 12, vt etiam in omnibus libris Scholasticorum, omne passim inculcatur, tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem, & satisfactionem? Et certè contritio, sine fide, spe, & dilectione, id est; sine tribus cordis motibus esse non potest.

XLII. MENDACIVM.

PAG. 184. in Apologia, articulo 15. *At isti (inquit Philippus) sentiunt DEVM esse placatum, propitium, propter traditiones, non propter Christum.*

XLIII. MENDACIVM.

PAG. 186. in Apologia, articulo 15. sic rursum mentitur Philippus. *Docent*, inquit, *quòd non propter Christum gratis iustificemur per fidem, sed per tales cultus.* Hæc & similia non egent confutatione: enim nec aduersarius vllum pro se testem adducat. Et contrà eum omnes scholæ, omnia templa, omnes libri Catholicorum testentur.

XLIV. MENDACIVM.

Et Quidem Tergeminum.

PAG. 186. in Apologia, articulo 15. *Has caussas habebant Patres (inquit Philippus) rituum seruandorum, vt apertè testatur Epiphan. in disputatione contra Encratitas; quod genus simile fuit Monachorum nostrorum. Fuerunt enim sodalitia, quæ sibi certas traditiones imponebant, abstinebant à vino, & in ipsa Cœna Domini, nullis carnibus vescebantur, ne piscium quidem, quæ in re fratres Domini longè superabant; à coniugio verò vel maximè abhorrebant.* Et infrà: *Has obseruationes fingebant esse cultum DEI, & iustitiam, propter quam DEO accepti essent, quæ placarent iram DEI: hanc opinionem improbat Epiphanius.* Hic tria sunt apertissima mendacia. Primum, quòd I
Monachi nostri similes sint Encratitis, dum abstinent à vino, à carnibus, à coniugio. Nam Encratitæ abstinebant, vt à rebus natura sua immundis, & quæ nulli omnino hominum licitæ essent; & hoc damnat Epiphanius. Sic enim scribit hære. 47. quæ est Encratitarum; Nuptias palam Diabolicas decernunt, animata verò abominantes interdicunt. Et infrà: Vtuntur & ipsi mysterijs, per aquam; vino verò omnino non vtuntur, Diabolicum esse dicentes, & bibentes ac vtentes iniquos esse ac peccatores. At quis vnquam Monachorum Catholicorum, nuptias, Diaboli esse dixit, & non potius vt à DEO institutas in cõiugatis Catholicis honorauit? Quis animatas res abominans interdixit? quis vinum Diabolicum asseruit? quis illud bibentes iniquos iudicauit? Quis non saltem inter mysteria illo vsus est? Quod verò etiam tempore Epiphanij, Catholici Monachi, ad alios bonos fines, à coniugo abstinerent, & quidam eorum à vino, quidam à carnibus, suprà ostendimus, ex compendiaria doctrina eiusdem Epiphanij. Alterum mendacium est, quòd Encratitæ abstinerent à coniu- II
gio, carnibus & vino, propter cultum DEI, existimantes se eo modo DEVM placaturos. Nam non meminit Epiphanius eo loco huius finis, id est.

A est, cultus DEI; & clarissimè dicit, eos abstinere solitos, non continentiæ gratia, sed propter timorem, & imaginationem, vt ne condemnarentur propter animatorum esum. Itaque non abstinebant, vt DEVM placarent, sed ne magis irritarent, cum crederent, res illas immundas esse, & contaminare eos, qui illis vterentur.

III. Tertium mēdacium est, quòd Epiphanius improbet hanc opinionem; quòd abstinentia à coniugio, carnibus & vino, sit vtilis ad colendum Deum. Nam neque hoc loco talis improbatio cernitur, & alibi apertissimè habetur approbatio. Sic enim Epiphanius scribit hæte. 48. quæ est Montanistarum; Pleræque enim sectarum matrimonium contrahere prohibent, & à cibis abstinere præcipiunt, non honestæ vi- B tæ gratia exhortantes, non maioris virtutis gratia & præmiorum ac coronarum; sed abominabilia ea, quæ à DEO facta sunt, putantes. At verò sancta Ecclesia, & virginitatem glorificat, & solitudinem, ac castitatem laudat, & nuptias pudicas honorat, & suscipit: Scortationem verò & adulterium, ac petulantiam interdicit. Et infrà: Etenim cum moderatione quadam, DEVS, verbum in Euangelio dixit; Si vis perfectus esse; misericordiam exhibeas hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his, qui approbatum DEI cultum præstare possunt, & virginitatē ac castitatem, & continentiam exercere deligunt. Verum vnas nuptias honorat, etiamsi maximè sacerdotij dona per eos, qui ab vnis etiam nuptijs se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpressit: velut etiam Apostoli ipsius, Ecclesiasticam sacerdotij regulam ordinatè ac sanctè constituerunt. Quid hic dicis, Philippe? Nonne audis ab Epiphanio continentiam ab vxore, à vino & carnibus debere suscipi, gratia maioris virtutis & præmiorum ac coronarum? Item virginitatem cultum esse à DEO approbatum, & illi gratissimum? Denique sacerdotum continentiam, etiam ab vna vxore, sancitam ab Apostolis fuisse?

XLV. MENDACIVM.

PAG. 188. in Apologia, articulo 15. *Extant* (inquit Philippus) *immensi libri, immò bibliotheca tota, nullam syllabam de Christo, de fide in Christum, de bonis operibus suæ cuiusque vocationis continentes, sed tantùm colligentes traditiones.* Si tu omnes bibliothecas adijsti, & omnes libros legisti, cur non indicas nobis, vel vnum auctorem Ecclesiasticum, qui de Christo & fide non loquatur?

XLVI. MENDACIVM.

PAG. 190. in Apologia, articulo 15. *Apud aduersarios* (inquit Philippus) *nulla prorsus est κατήχησιν puerorum.* Quàm impudens hoc mendacium sit testantur innumerabiles Catechismi, qui à nostris editi sunt, nec vnquam defuit in Ecclesia puerilis institutio; sed stultum est respondere homini nihil probanti, & ad mentiendum proiectissimo.

XLVII. MENDACIVM.

PAG. 194. in Apologia. articulo 16. *Vanissimum est* (inquit Philippus) *quòd sit perfectio Christiana, non tenere proprium.* Et infrà: *Sed Monachi illam externam hypocrisim offuderunt oculis hominum, ne videri posset, in quibus rebus sit vera perfectio: quibus laudibus vexerunt communionem rerum, quasi Euangelicam? At hæ laudes plurimum habent periculi, præsertim cùm longè dissentiant à Scripturis.* Bene autem Philippus fecisset, si ad probandum, laudes vitæ communis dissentire à Scripturis, attulisset in medium verba illa B. Lucæ; (solet enim ipse plerumque, vt est insignis Dialecticus, ita connectere argumenta) Multitudinis B autem credentium, erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorū quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et paulò pòst: Et gratia magna erat in omnibus illis, neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Act. 4. Potuisset quoque Augustini commentarium adijcere, vt magis communiret sententiam suam. Is enim in sermone 1. de Communi clericorum vita, sic habet: Ecce dico, audite; Qui societatem communis vitæ iam susceptam, quæ C laudatur in actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit. Et infrà: Ego scio quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere, Vouete, inquit, & reddite Domino DEO vestro. Ac breuiter, si quis legat duos illos Augustini sermones, mirum si non videat Philippi vanitatem.

XLVIII. MENDACIVM.

PAG. 195. in Apologia, art. 18. *Sed quid interest,* (inquit Philippus) *inter Pelagianos, & aduersarios nostros? cùm vtrique sentiant homines sine Spiritu sancto posse Deum diligere, & præcepta DEI facere, quo-* D *ad substantiam actuum, mereri gratiam ac iustificationem operibus, quæ ratio per se efficit sine Spiritu sancto?* Vis audire, quantum intersit inter nos & Pelagianos? quantum inter Catholicos & hæreticos. Neque Pelagianus error est, posse hominem aliqua præcepta, & aliquando facere quoad substantiam actuum, solis naturæ viribus, id est, sine speciali auxilio gratiæ DEI. Nam hoc idem & tu doces; nisi tecum fortasse pugnas, in eadem pagina. Hæc enim sunt verba tua. *Habet humana voluntas libertatē in operibus, & rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit: potest aliquo modo efficere iustitiam ciuilem, seu iustitiam operum, potest loqui de DEO, exhibere DEO certum cultum externo opere, obedire magistratibus, parentibus in opere externo* E *eligendo, potest continere manus à cæde, ab adulterio, à furto.* Hæc tua, etiam nostra sunt: Et hoc vocamus implere quædam præcepta, quoad substantiam actuum. Porro diligere Deum super omnia sine Spiritu S. tribuit homini fortasse vnus aut alter Scholasticorum, sed grauiores repugnant, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alij. Quod autem opera sine Spiritu S. facta mereantur gratiam & iustificationem, nullus Theologorum docet, tuum est mendacium, tua calumnia.

XLIX. MENDACIVM.

PAG. 198. in Apologia, articulo 20. *Non est ferenda (inquit Philippus) blasphemia, tribuere honorem Christi nostris operibus. Nihil pudet iam istos Theologos, si talem sententiam in Ecclesia audent ferre.* At, bono vir, non id habet confutatio Theologorum; quod tu reprehendis. Nec enim vsquam dicunt Theologi illi, opera sine Christo mereri remissionem peccatorum. Sed negant, quod vos docetis, opera nostra, licet ex fide, licet ex gratia, licet ex Christi meritis prodeant, nihil tamen mereri. Itaque cùm confutatio dicit, opera nostra mereri remissionem peccatorum, hunc fiet sensum, quòd opera pœnitētię cum fide, & auxilio Dei facta, mereantur ex congruo, siue per modum dispositionis; culpæ remissionem, quam esse vocem Scripturarum & Patrum, suprà docuimus Mendacio VIII. Opera verò hominis iustificati, facta ex gratia, per Christi meritum nobis infusa, mereantur ex condigno remissionem pœnæ, quæ interdum relinquitur, culpa dimissa. Nam, vt ait August. Tractat. 124. in Ioan. Productior est pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Nec solùm pœnæ remissionem, sed & coronam gloriæ mereri nostras satisfactiones, paulò antè ex Cypriano audiuimus, in serm. de lapsis, in postremis verbis.

L. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apologia, art. 21. *Nec vident isti Asini,* (inquit humanissimus Philippus) *apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam exstare syllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione.* At quænam est ista consequentia; Loquitur Hieronymus de honoribus Sanctorum; Ergo non de inuocatione? Videlicet inuocatio non est honor, sed ignominia. Et idcirco nullum præter Christum, inuocari vultis, ne decus Christo proprium, cum alijs communicetur. Audi igitur: Vigilantius nolebat Sanctos honorari; & quoniam non ignorabat, præcipuum Sanctorum honorum, esse ipsorum inuocationem, duabus rationibus ostendit, non eos debere ab hominibus inuocari, tum, quia abditis receptaculis inclusi, non possent vbi vellent esse præsentes, & se inuocantibus per se opem ferre; tum etiam, quia nec posset vllus post mortem, pro alio apud DEVM aliquid impetrare, & proinde superuacanea esset inuocatio. Vtramque rationem Hieronymus refellit. Ais, inquit, vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis (vbi videlicet à fidelibus præcipuè inuocantur) & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia recludantur. Tu DEO leges pones? Tu Apostolis vincula inijcies, &c. Et infrà: Dicis, inquit, quod dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus, postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio. Si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris; quanto magis post coronas, victorias, & triumphos? Cùm ergo Hieronymus Vigilantij argumenta refellat, quibus ille Sanctorum honoribus inuidens, inuocationem eorum oppugnabat, verè stupidi, ac ferme asini essemus, si non inde colligeremus, inuocationem Sanctorum à Hieronymo approbari.

LI. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apologia, articulo 21. *Neque reliqui veteres scriptores* (inquit Philippus) *ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis.* Non te pudet tantum Magistrum in Israel, qui nihil in veteribus legisse, aut tam impudenter mentiri? Proferam igitur viginti quatuor Patres, Gregorio antiquiores, qui instar viginti quatuor seniorum de Apocalypsi testimonium dicant pro inuocatione Sanctorum. Vide Dionys. Areopag. lib. de Ecclesiastica hierarchia, cap. 6. Iren. libro 5. Euseb. libro 13. de præpar. Euangel. c. 7. Athan. Serm. in Euangelium de S. Deipara. Basilium oratione in quadraginta Martyres; item in Psal. 33. Nazianzenum oratione in Cyprianum; item in Athanasium. Nyssenum oratione in S. Theodorum. Cyrillum Catechesi 5. Mystagogica. Ephrem Serm. de laudib. Martyrū. Chrys. hom. 66. ad populum Antiochenū. Itē hom. 43. in Genesin; hom. 8. in Matthæū homil. 1. in priorem ad Thessalonicenses. Theodoretum lib. 8. de curandis Græcorum affectionibus. Et in historia religiosa, ad finem singularum vitarum. Hilarium in Psal. 124. & in Psalm. 129. Ambrosium lib. 10. in Lucam, cap. 21. Et in lib. de viduis. Hieron. in Epitaphio Paulæ. Ruffinum lib. 2. histor. Ecclesi. cap. 33. Prudentium in Hymno de sancto Cassiano; item de sancto Hippolyto; item de sancto Laurentio. Paulinum Nolanum, Epist. 12. ad Seuerum. Gaudentium Brixiensem, tractatu in dedicatione Basilic. Concilij Sanctorum. Seuerum Sulpitium, Epist. ad Aurelium Diaconum, & Epist. ad Bassulam Socrum. Maximum Taurinensem, Serm. de sancta Agnete. Aug. libro de cura pro mortuis cap. 4. & Serm. 17. de verbis Apostoli. Leonem primum, Serm. 5. de Epiphania. Victorem Vticensem, lib. 3. de persecutione Vandalica. Fulgentium Ruspensem, Sermon. de laudibus beatæ MARIAE. His accedit Concilium Chalcedonense, 630. Patrum; & alia quæ suprà citauimus, Mendacio X.

LII. MENDACIVM.

PAG. 201. in Apologia, art. 21. *Triplex honos* (inquit) *probandus est. Primus est gratiarum actio. Secundus confirmatio fidei nostræ. Tertius imitatio fidei & ceterarum virtutum. Hos veros honores non requirunt aduersarij.* At vbi legisti, vel à quo audiuisti, nos non requirere hos honores?

LIII. MENDACIVM.

PAG. 220. in Apologia, pro coniugio sacerdotum, *Vituperabant Monachi, (inquit) coniugium, tanquam vitæ genus, quod vix vnquam Deo placeret, aut certè non placeret, nisi propter procreationem.* At omnes Monachi, qui commentaria in Magistrum scripserunt, agnoscunt tria bona, propter quæ Matrimonium DEO placeat, fidem, prolem, & Sacramentum. Vide lib. 4. Sent. dist. 31.

LIV. MENDACIVM.

PAG. 223. in Apologia, pro coniugio sacerdotũ, Philippus sic argumentatur. *Iouiniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo cœlibatu: Impudens igitur mendacium est, coniugium sacerdotum, Iouiniani hæresim esse.*

Verum Philippus mentiatur necne, iudex sit beatus Hieronymus. Is igitur in lib. contra Vigilantium sic ait: Quomodo Euphorb. in Pythagora renatus esse perhibetur, sic in isto Iouiniani mens praua surrexit: vt in illo, & in hoc, diaboli respondere cogamur insidijs. Illæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus, inter phasidos aues & carnes suillas non tam emisit spiritum, quàm eructauit: iste caupo Calagurritanus, & in peruersum propter nomen viculi mutus Quintilianus, miscet aquam vino; & de artificio pristino, suæ venena perfidiæ Catholicæ fidei sociare conatur, impugnare virginitatem, odisse pudicitiam; in conuiuio secularium cõtra Sanctorum ieiunia proclamare. Prô nefas, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes; Si tamen Episcopi nominandi sunt; qui non ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint; nulli cœlibi credentes pudicitiam, immò ostendentes, quàm sanctè viuant; qui malè de omnibus suspicantur. Et nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Aegypti, & sedis Apostolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini fræna permittens, &c. Si igitur Hieronymo teste Vigilantij hæresis ac Iouiniani, vna atque eadem sententia fuit, adeò vt in Vigilantio Iouinianus reuixisse dicatur, mentitur Philippus, cùm ait, non fuisse hæresim Iouiniani oppositam continentiæ sacerdotum. Quod vero mendaciũ etiam sit, Iouiniani tempore, mundo notam non fuisse legem perpetui cœlibatus, satis constat ex ijs, quæ supra diximus, Mendacio XIV. necnon ex hoc ipso Hieronymi testimonio, & ex Augustino in libro de hæresibus, cap. 82. vbi legimus, quasdam sacras virgines, prouectæ iam ætatis, Iouiniano auctore, nuptias contraxisse. Quod certè D. Augustinus non reprehendisset, si virginitas consecrata Deo, votum perpetui cœlibatus non complecteretur, aut hoc votũ illo tempore notum mundo non fuisset.

LV. MENDACIVM.

PAG. 226. in Apologia, de Missa. *Hic caussæ status est* (inquit Philippus) *de quo ita nobis monendi sunt lectores, vt Aeschines admonebat iudices, ne sinerent aduersarium extra caussam egredi. Nos in Confessione nostra ostendimus, nos sentire quòd Cœna Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro alijs, viuis aut mortuis, mereatur eis ex opere operato remissionem culpæ aut pœnæ...*

At mira ista peruersitas est, alios arguere eius peccati, quod ipse committis. Non enim iste est caussæ status, an Missa mereatur gratiam, & iustificet ex opere operato. Si enim iste status esset, caussa finita esset. Quæstio verò præcipua in eo consistit, an Missa sit verũ & propriè dictum Sacrificium, quod omnes Lutherani negant, & Catholici omnes affirmant.

LVI. MENDACIVM.

PAG. 233. in Apologia, de Missa. *Sed aduersarij* (inquit) *vbique sacrificij nomen ad solam cærimoniam detorquent: prædicationem Euangelij, fidem, inuocationem, & similia omittunt; cùm cerimonia propter hæc instituta sit.* Fatemur quidem sacrificium propriè dictum, nec prædicationem Euangelij, nec inuocationem significare, sed oblationem corporis Christi, cum mystica cærimonia à sacerdote factam; sed quod non sit apud nos Euangelij prædicatio, nec inuocatio, nimis impudens mendacium est, cùm in ipsa celebratione sacrificij legatur Euangeliũ, & sæpe etiam exponatur, & multæ preces fundantur pro sacerdotibus, pro regibus, pro populo.

LVII. MENDACIVM.

PAG. 236. in Apologia, de Missa. *De fide* (inquit) *qua gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat ab aduersarijs mentio; De exercitijs fidei luctantis cum desperatione, de gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes conciones aduersariorum mutæ erant.* Magnus & mirabilis vir fuit Philippus, qui omnes libros legit, omnes conciones audiuit, etiamsi varijs in locis eodem tempore, aut varijs temporibus eodem loco haberentur. Et quod mirabilius est etiam illas conciones audiuit, quæ prius factæ sunt, quam ipse nasceretur, alioqui, vnde nouit, de gratuita remissione peccatorum propter Christum omnes conciones mutas fuisse.

LVIII. MENDACIVM.

PAG. 239. in Apologia, de Missa. *Transferunt* (inquit) *Missam & ad mortuos, liberant animas applicatione Sacramenti, à pœnis purgatorij; cùm sine fide nec viuis Missa prosit. Neque ex Scripturis, vel vnam syllabam afferre possunt, ad defensionem istarum fabularum, quas in Ecclesia magna auctoritate docent: neque Ecclesiæ veteris, neque Patrum testimonia habent.* Duo sunt hic mendacia. Vnum, quod applicatione Sacramenti, liberari dicamus animas à pœnis purgatorijs. Nemo enim Catholicorum hoc docet; sed quod de sacrificio dicimus, imperitè aut callidè transfert Philipphus ad Sacramentum. Alterum mendacium est, quod non habeamus testimonia veteris Ecclesiæ, quod Missa prosit etiam defunctis. Tot enim habemus testimonia, vt planè aduersarios obruere possimus. Concil. Carthaginense IV. Can. 79. iubet commendari defunctos orationibus, & oblationibus. Concil. VVormatiense Can. 10. iubet, etiam pro suspensis orari, & sacrificari. Similia passim in Concilijs leguntur. Tertullianus lib. de Monogamia. Pro anima, inquit, eius, oret, & offerat annuis diebus dormitionis eius. Cyprian. lib. 1. Epist. 9. Non est, inquit, quod pro dormitione eius apud nos fiat oblatio, aut deprecatio. Ambros. lib. 2. Epist. 8.

Itaque, inquit, non tàm deplorandam quàm prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Domino commendandam. Cyrillus Catechesi 5. Mystagogica. Maximum, inquit, credentes esse animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi sacrificij. Chrisost. hom. 69. ad pop. Antioch. Non temerè hæc ab Apostolis sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur memoria. Omitto ceteros.

LIX. MENDACIVM.

PAG. 247. in Apologia, de Missa. *Falsò, (inquit* Philippus) *citant aduersarij contra nos damnationem Aërij, quem dicunt propterea damnatum esse, quod negauerit in Missa oblationem fieri pro viuis & mortuis.*

Quæstio nostra cum Lutheranis est, an Missa prosit mortuis, nam quod viuis prosit, nemo negat. Porro August. lib. de hæresibus, cap. 53. inter dogmata propria Aërij et illud numerat. Orare, vel offerre pro mortuis oblationem, non oportere. At hoc idem omnes Lutherani dicunt.

LX. MENDACIVM.

IBIDEM, sic ait Philippus. *Epiphanius testatur Aërium sensisse, quòd orationes pro mortuis sint inutiles, id reprehendit, neque nos Aërio patrocinamur.* Si verum loquitur Philippus, mentitur altera pars Concordiæ, cui ferè concordant omnes Lutherani. Nam pag 381. *Purgatorium animarum, mera diaboli larua esse definitur.* At si nullum est purgatorium animarum, inutiles sunt orationes pro mortuis, vt volebat Aërius, nisi fortè velint Philippus, pro animabus beatis, aut damnatis orandum esse. Adde quod Epiphanius, hæresi 75. quæ est Aërij, refert etiam alium eiusdem errorem, & quidem ipsius verbis; Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum; *Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed parricidis ac matricidis, & reliquis; Si verò omnino volo ieiunare, qualemcunque eligam diem, à me ipso, & ieiunabo propter libertatem.* Et infrà: In diebus autem Paschatis (quos nos vocamus maiorem, siue sanctam hebdomadam) quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum salutes, per sanctas afflictiones; ipsi à summo mane obsonantur, carneq; ac vino venas suas explentes, cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Quæso te, Philippe, an non & vos hoc idem facitis, & docetis? Magis ingenuè Matthias Illyricus facit, qui Cent. 4. cap. 5. col. 401. agnoscit, Aërij dogmata fuisse, non orandum, nec offerendum pro mortuis; nec stata ieiunia seruanda; & quia horum similia docuit Lutherus, mauult Epiphanium & Augustinum hæreticos facere, quàm Aërium.

LXI. MENDACIVM.

PAG. 253. in Apologia, de votis monasticis *Obedientia, paupertas, & cœlibatus,* (inquit Philippus) *exercitia sunt ἀδιάφορα. Ideoque sancti vti eis sine impietate possunt, sicut vsi sunt, Bernardus, Franciscus, & alij sancti viri, Et hi sunt propter vtilitatem corporalem, vt expeditiores essent ad docendum.* Scilicet, magna vtilitas corporalis erat S. Francisco, nudis pedibus ambulare, vna sola tunica eaque cilicina, & asperrima cooperiri, humi cubare, pane solo & aqua vt plurimum viuere, totas noctes vigilare. Deinde quid dicemus de S. Antonio, S. Hilarione, S. Paulo I. Eremita, immò de tot millibus sanctorum Anachoretarũ, qui non fungebantur docendi officio, & tamen vitam pauperrimam & seuerissimam, in perpetuo cœlibatu, & sub obedientiæ iugo ducebant? Porro S. Bernardus nõ solum vilissimis pannis, & cibarijs aridissimis vtebatur, sed etiam Serm. trigesimo, in Cantica diligenter monuit, non esse Monachi, sed medici, corporis vtilitatem, & bonam valetudinem curare: Monachi verò esse, spiritus vtilitatem quærere, & carnẽ crucifigere, atque in ea re Dominum & Saluatorem imitari.

LXII. MENDACIVM.

PAG. 255. in Apologia. *Nemo nescit, (inquit* Philippus) *monasticam recens excogitatam esse.* Omitto, quod Patres ad Apostolos referunt, vt Euseb. lib. 2. hist. caput. 16. Epiphan. hære. 29. quæ est Nazaræorum, Hier. 1. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, in Philone. Ioan. Cassianus, lib. 2. de institutis Cœnobiorum, cap. 5. & Collatione 18. cap. 5. Aug. Serm. 2. de communi vita clericorum. Possidonius in vita S. August. Sozomenus lib. 1. hist. cap. 12. Et Nicephorus lib. 2. cap. 15. Certè Magdeburgenses Cent. 4. cap. 6. col. 464. anno 300. à Saluatoris aduentu ponunt initium Monastices. Quod si contendunt, Monachos huius temporis, non esse illis similes qui erant tempore Antonij, Hilarionis, Augustini; tamen non negant, nec possunt negare, quin saltem Monachatus qui nunc est, à tempore S. Benedicti initium sumpserit, id enim Lutherani omnes admittunt, cùm videant adhuc exstare, & seruari regulas ab ipso conditas, & habitari Monasteria, quæ ille fundauit. S. autem Benedictus ante 1000. annos floruit. Nisi ergo apud Philippum mille anni sint, sicut dies vnus, vt Scripturæ loquuntur de temporibus, cùm DEI æternitate collatis, viderit ipse, quàm sit verum, vitam monasticam recens excogitatam.

LXIII. MENDACIVM.

PAG. 258. in Apologia, de votis monasticis. *Desertio facultatum* (inquit Philippus) *non habet mãdatum aut consilium in Scripturis. Nam Euangelica paupertas, non est desertio rerum, sed non esse auarum; &c.* De hoc mendacio diximus suprà Mendacio V I. sanè deberet sufficere tot Sanctorum exemplum. Omnes enim illi veteres Monachi, qui tantoperè celebrantur à Patribus, verba Domini, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c. de rerum desertione intellexerunt.

LXIV. MENDACIVM.

PAG. 259. in Apologia, de votis monasticis, *Sancti, (inquit* Philippus) *in locum Chri-*

sti subrogantur, & impiè colantur. Longè aliud ostendunt litaniæ, aliæq; preces Catholicorum. Christo enim, vt vt Deo ac Domino dicimus, κύριε ἐλέησον, Christe eleyson, Sanctis verò, S. Maria, ora pro nobis; S. Petre, ora pro nobis. Sed antiqua ista calumnia est; quod enim Lutherani nunc dicunt, dixerunt olim Ethnici, Iudæi, hæretici, vt patet ex historia Eusebij, lib. 4. cap. 15. Et lib. 8. cap. 5. Ex Cyrillo lib. 6. & 10. in Iulianum. Ex Hieronymo libro contra Vigilantium. Et ex Augustino lib. 20. contra Faustum, c. 21.

LXV. MENDACIVM.

PAG. 263. in Apologia, de potestate Ecclesiastica. *Suas traditiones*, (inquit Philippus) *longè accuratius seruari postulant, quàm Euangelium.* Hoc de Episcopis Ecclesiæ generatim dictum, apertissimum mendacium est.

LXVI. MENDACIVM.

PAG. 267. Ibidem *Libri aduersariorum*, inquit, *nusquam fidei mentionem faciunt, cùm de remissione peccatorum loquuntur. Nusquam docent de dignitate rerum ciuilium, nusquam docent quomodo Euangelium tradit iustitiam æternam.* Et hæc mendacia toties repeterentur in hac Apologia, vt mirum sit quomodo non ipsi auctori nauseam fecerint.

LXVII. MENDACIVM.

PAG. 268. Ibidem. *Cultus Sanctorum*, inquit, *plenus est apud eos manifesta idololatria.* At nos corde sentimus & voce asserimus, Sanctos non esse Deos, sed creaturas eximias. Nec illis vt Diis sacrificamus, vt etiam D. Augustinus docet, lib. 22. Ciuit. Dei, cap. 10. Nec inuocamus, vt gratiam vel gloriam largiantur; Sed vt eam nobis à Deo precibus suis obtineant. Nec denique illabi eos animis, & corda scrutari existimamus, vt aduersarij nos credere mentiuntur; Sed Deo reuelante atque ostendente, quid nos petamus, cognoscere eos posse docemus.

Hic libellus tam fabrè aperit mendacia, reuellit errores Concordiæ Lutheranæ, vt nihil possit esse aut enucleatius aut neruosius in hoc generè. Nam animus fuit auctori, stringere rem, non explicare, sed stringere ea arte, vt Lutherani alioqui plumbei facilè tangant se tangi, aut potiùs euerti.

Censui ROBERTVS TVRNERVS Sacræ Theologiæ Doctor atque INGOLSTADII Professor, & pro tempore eiusdem facultatis DECANVS.

BREVIS APOLOGIA ROBERTI BERLARMINII

PRO LIBELLO SVO DE LIBRO CONCORDIAE LVTHERANORVM.

CVM ante multos annos liber concordiæ Lutheranorum in Saxonia prodijsset: petijt à me vir quidam grauissimus atque doctissimus, & qui mihi iure suo imperare poterat, vt ei per literas significarem quid mihi de ea concordia videretur. Perlegi continuo librum, quem idem ipse ad me miserat, & sententiam meam de eo libro paucissimis verbis, id est, breuissimo libello comprehendi. Peruenit is meus libellus, nescio quomodo ad manus Dauidis Sartorij, egregij sanè Typographi, qui tunc Ingolstadij Catholicis libris excudendis magna cum laude operam dabat. Is vero per amicum quendam meum à me quæsiuit; moleste ne essem laturus, si is libellus typis ipsius emitteretur in lucem: respondi, quod res erat, me non eo animo libellũ confecisse, vt ederetur, sed vt ei parerem, qui mihi onus illud imposuerat: tamen si Theologi Ingolstadienses opusculum illud vtiliter edi posse iudicarent, me non repugnare quominus id fieret. Ita libellus in lucem editus est. qui quoniam visus est non leuiter aduersarios pupugisse, iterum iussu clarissimæ memoriæ Stephani Regis Poloniæ potentissimi typis mandatus est: nec multo post in linguam Germanicam paraphrasticè conuersus, & auctus ita Ministrorum noui Euangelij bilem accendit, vt dignus visus sit qui ab vniuersa Academia Virtembergensium Theologorum coniunctis armis, & quasi agmine facto opprimeretur. Sed libellus ipse, vt audio viuit adhuc, immo ne guttá quidem cruoris emisit, sed clipeo veritatis armatus canit cum Propheta, *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum*. Et certè si Auctori ipsius vacaret in eiusmodi nugis tempus consumere, posset decem diebus decem alios similes libellos emittere de vanitate, erroribus, & mendacijs huius Refutationis. Ac vt rem ita se habere demonstrem, pauca quædam exempli gratia proferam. Totum enim librum aduersariorum refellere non esse operæ precium, nisi quem iuuet bonas horas male perdere, ex his paucis quæ dicemus lector intelliget. In prima parte libelli notaueram vanitatẽ eorum q vt concordiam in doctrina maximam esse apud Lutheranos ostenderent, coegerant ad subscribendum dogmatibus fidei turbam Ludimagistrorum, Hipodidascalorum, & similium qui neque auctoritate, neque scientia pollent, vt de dogmatibus præsertim controuersis iudicare possint. atque addidi, nullum exemplum eiusmodi subscriptionum in negocio fidei posse ab antiquitate peti, cum ab Apostolicis temporibus per mille quingentos annos Concilijs tum Generalibus tum Nationalibus, vel Prouincialibus soli Prælati, qui iu- A risdictionem habent, subscribere consueuerint. Ad hoc respondent Theologi Virtembergenses, his verbis, *Non latet nos, Deo laus, quæ ratio in Conciliorum subscriptionibus obseruata fuerit, quam etiam in nostris conuentibus ante hac multoties secuti sumus, vt si quid de religione scripto commendaretur, præcipui tantum Theologi subscriberent: quemadmodum in Smalchaldicis articulis videre licet. Quod autem etiam vulgariter, nec ita excellenter docti Ministri subscripserunt; in scripto publico omitti id bene poterat, nisi Electores, & Principes ad hoc coegisset impudentes vestræ calumniæ, quas contra ipsorum Theologos & Ministros in publicam confessionis Augustanæ contumeliam publicis typis euomuistis. Meminisse autem Iesuitæ debebant, qualibus ementitis* B *titulis Tridentini Concilij Episcopi superbiuerint, vt homines in sui admirationem raperent, cum se Episcopos, & Patriarchas iactarint nescio quorum locorum, in quæ nemo illorum unquã peruenit, neq; ex illis regionib. quisquam Ecclesiasticus ad Concilium Tridentinum missus erat.*

Hæc responsio satis indicat, eos nihil solidi habuisse, quo vanitatem illam à nobis notatam purgare possent: Primum.n. nõ eis obiecimus, quod antiquis Concilijs soli Theologi præstantes subscribere consueuerint, sed quod soli Prælati, qui iurisdictionem habent, id est, Episcopi. Itaque cum dicunt, non latere se, quæ ratio seruata sit in antiquis Concilijs, & eam à se C quoque seruatam in suis conuentibus, vbi præcipui Theologi tantum subscripserunt; vel falso dicunt non latere se formam veterum Conciliorum, vel mentiuntur cum affirmant, eam à se in conuentibus suis esse seruatam. In veteribus enim Concilijs veros Episcopos, non autem Theologos quoscunque, in conuentibus autem Lutheranorum nullum verum Episcopum, sed Theologos nescio quos subscripsisse nun dubium est.

Deinde cum addunt, omitti potuisse nomina Ministrorum vulgariter tantum, & non excellenter eruditorum nisi coegissent eos nostræ calumniæ, quibus eis exprobare solemus, quod nulla sit inter Ministros eorum concordia: nihil omnino dicunt, quod ad rem fa- D ciat. Nos enim cum illis obijcimus, quod in grauissimis dogmatibus inter se non conueniant, non loquimur de turba imperitorum, quam scimus facile duci ab ijs, quos opinione doctrinæ suspiciunt: sed de viris doctis, vel certè qui docti haberi volunt. Scimus autem non solum in tota Germania inter varias Lutheranorum sectas, sed in ipsa Saxonia, atque inter eos, qui propriè Lutherani dici uolunt, dissensiones esse grauissimas, ut uel ex colloquio Altemburgensi cognosci potuit, ubi ex ipsa Saxonia duodecim uiri delecti ad componenda dissidia de religione, non solum grauissimos errores alij alijs obiecerunt, sed etiam inde absque vlla spe concordiæ discesserunt. Ad hanc

igitur

igitur notam tantæ inter eos dissensionis eluendam, nihil omnino prodest subscriptio tot millium vilium personarum. Quid enim mirum, si ex vna factione sex tantum viri (tot enim fuerunt auctores libri Concordiæ) inter se conueniant, & octo millia imperitorum, sibique subiectorum ad subscribendum cogant? Certè in Ecclesia Catholica definitionibus Tridentini Concilij omnes omnino qui Catholici haberi volunt, siue docti, siue indocti, siue Principes, siue priuati, siue Itali, siue Galli, siue Hispani, siue Germani, siue Angli, siue Poloni, siue cuiuscunque regionis sint sententiam suam, iudiciumquè subijciunt.

Quod postremo adiungunt de Patribus Tridentini Concilij, quod nunquam viderint ea loca, quorũ titulos præferunt, inter splendida mendacia numerari potest. Exstat enim Concilium, extant nomina & tituli singulorum Episcoporum. atque inter trecentos ferme Episcopos, variarum nationum, nescio an tres, vel quatuor inueniri possint, quorum Ecclesiæ in ijs locis sitæ sint, vbi Episcopi tutum aditum habere non possunt.

In altera parte mei libelli reprehendi sex errores grauissimos contra Symbolum Apostolicum, quos in librum Concordiæ Aduersarij posuerunt. Ita vero ipsi in sua Refutatione respondent, vt errores erroribus addant & eam imperitiam rerum Theologicarũ præseferant, vt indociles omnino videantur.

Exemplum esto in refutatione primi erroris. Primus error à me notatus in eorum libro fuerat, quod Christus non solum vt homo, sed etiã vt Deus Patri fuerit obediens. *Respondent se hanc sententiam libenter agnoscere, nec opus est,* inquit, *vt Iesuitæ ex libro Concordiæ, & locis communibus Philippi istius doctrinæ nos prolixè conuincant: quandoquidem hæc non tantum constanter profitemur, sed eam quoque summam nostrã consolationem esse ducemus, quod obedientia, qua iusti & beati reputamur, Christo non solum secundum humanitatem, verum etiam secundum Deitatem adscribatur.* Hæc illi. Nec solum admittunt Christum vt Deũ, obedisse Patri, sed etiam admittunt Beatam Virginem Mariam non tantum esse Matrem Dei, quæ est Catholicorum omnium sententia, verum etiam esse Matrem Christi vt Dei, quod est hactenus apud Christianos inauditum; cum, vt infra ostendam, reduplicatio, vt, non suppositum, sed formam reduplicet. *Quemadmodum,* inquiunt, *Maria Christi non solum vt hominis, sed etiam vt Dei Mater est, ita quoque Christus, non solum vt homo, sed etiam, vt Deus Patri obediens fuit.* Quid est autem, si propriè loqui velimus, B. Mariam esse Matrem Christi, non solum vt hominis, sed etiam vt Dei, nisi Christum à B. Maria diuinitatem habere, quemadmodum ab illa humanitatem habet? Quod si Christus à Matre humanitatem & Diuinitatem habet, certe antequam ex Virgine nasceretur, Deus non erat, immo neq; aliquid erat, qui est error Ebionis, & Photini.

Ex eodem ignorantiæ fundamento paulò post adiungunt, non posse negari, quin Christus vt Deus, fuerit Patri obediens, nisi duæ cum Nestorio affirmentur in Christo esse personæ, vna quæ obediuerit Patri, videlicet persona humana, altera quæ Patri non obediuerit, videlicet filius Dei. Quasi verò non possit vna & eadem persona diuina *in forma serui* (vt scripturæ verbis vtamur) obedire Patri, in forma Dei cum Patre iubere. Sic enim Apostolus ad Philipp. 2. de vna & eadem Christi persona dicit, quod *in forma Dei non rapinam putauerit, esse se æqualem Deo Patri, in forma serui Patri obediens fuerit vsque ad mortem, mortem autem Crucis.* & Sanctus Athanasius in Symbolo de eadem persona Christi dicit, *Aequalis Patri secundum Diuinitatem, minor Patre secundum Humanitatem.* Neq; aliud est, quod Theologi Catholici dicunt, Christus vnus, & idem, id est, vna & eadem persona, vt Deus, æqualis est Patri, vt homo, minor est Patre: vt Deus fuit ante Matrem, vt homo ex Matre principium habuit.

Sed vlterius progrediuntur Aduersarij, & obediẽtiam filio Dei tribuunt etiam antequam formam serui acciperet, id est, non solum secundum Deitatem, sed etiam secundum solam Deitatem; quod quemadmodum ab hæresi Ariana distingui possit, ipsi viderint. Adferunt enim illa verba Domini Ioan. 3. *Non misit Deus filium suum in mundum, vt condemnet mundum, sed vt seruetur mundus per eum.* Sic enim ipsi citant, qui vulgatæ atque antiquissimæ editionis rationem nullam habent. ac statim adiungunt, *Si igitur Deus filium suum vnigenitum in mundum misit, vt genus humanum seruaret, necesse est hunc filium Dei obedientem fuisse Patri, dum in Mundum venit, naturam humanam assumpsit, & in ea nos miseros peccatores redemit. Hinc de filio Dei æterno in Symbolo Nicęno cãtatur, Descendit de cælis, & incarnatus est de Spiritu sancto, &c.* Hæc illi, ex quibus manifestè colligitur, eos sentire, filium Dei etiam antequam esset homo, obediuisse Patri, ac per hoc secundum solam Deitatem. Filius enim Dei cum venit in Mundum, & naturam humanam assumpsit, non erat Deus & homo, sed Deus tantum, nisi quis ita desipiat, vt dicat, Deum & hominem descendisse de cœlo, vt fieret homo. Itaque Deus Verbum cum non esset homo, descendit de cœlo, vt fieret homo, & ideo. Verbum caro factũ est, & ipsa incarnatio descensio fuit. Quod alijs verbis dicit Apostolus Philipp. 2. *Exinaniuit se metipsum formam serui accipiens.* quod si Deus Verbum cum nondum esset homo obediuit Patri, vt descenderet & fieret homo, quis non videt, obedientiã, ac per hoc subiectionem tribui Deo Verbo secundum solam diuinitatem? neque .n. secũdũ humanitatẽ, quã non habebat obedire poterat. At, inquiunt, Si Deus filium suum misit in mundum, vt carnẽ assumeret, quomodo non obediuit filius Patri, dum venit in mundũ, & carnem assumpsit? Hoc ipsum est argumentum Arianorum, qui ex missione colligebant subiectionẽ; sed respondebant maiores nostri veteribus Arianis & nos respondemus nouis Arianis, mittere non esse iubere, nec mitti semper esse parere. nam dominus quidem seruum iubendo mittit, amicus amicum hortando, inferior superiorem orando mittere potest. At certe negare non possunt Aduersarij, Spiritum sanctum mitti à Patre, & Filio: iuxta illud Ioan. 14. *Paracletus autem, quem mittet Pater in nomine meo.* & ca. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre;* & tamen Spiritum sanctum obedire Patri, & Filio, vel Patrem, & Filium imperare aliquid Spiritui sancto, ne aduersarij quidem admittere ausi sunt. Itaque vera est communis Theologorum sententia, missionem in diuinis non iussionem, non imperium; sed processionem vnius personę ab alia significare, cũ

noui

noui effectus connotatione. Sed operæ precium erit cognoscere quid Aduersarij ad nostra argumenta respondeant. Referunt primum hæc nostra verba. Si Christus, vt Deus, Patri obediuit, certè vt Deus à Patre distinguitur. Alius igitur Deus est Pater: alius De⁹ est filius: sed vnus tantum est verus Deus, & constat Patrem esse verum Deum, non igitur filius est verus Deus nec ὁμοούσιος Patri, vt in Nicæno Symbolo confitemur. Respondent deinde his verbis, *Rudes asinos Iesuitas istos esse oportet, quod distinguere nesciunt inter vnitatem Deitatis, & inter personas in hac vna Deitate. Nam certè filius a Patre distinctus est, tanquam persona diuina, quæ ipse Pater non est: & tamen non alius Deus quam Pater est. Atque ita Pater & Filius vnus Deus sunt, licet distinctæ personæ, quarũ vna alteri obedit.* Hæc illi. Qui qua modestia præditi sunt, eodem pollent acumine. Nos autem quia scimus vnitatem Deitatis cum sola personarum distinctione credi ab omnibus fidei Catholicæ professoribus, ideo tanquam exploratum errorem notauimus dogma Aduersariorum, ex quo sequitur, Deitatem filij distingui à Deitate Patris, & proinde filium non esse verum Deum, neque Patri consubstantialẽ. argumẽtũ vero, quo id sequi demõstrauimus, Aduersarij non soluerunt: quod enim illi exponunt, Christus vt Deus obediuit Patri, idem esse, ac si diceretur, Christus vt persona diuina obediuit Patri, vt alteri personæ diuinæ, nullo modo defendi põt. siquidẽ illa particula reduplicans, *vt*, non reduplicat suppositum, sed formam. neque enim dubium est, omnes actiones esse suppositorum, siue personarum, & idcirco non ponuntur reduplicantes particulæ ad notandam personam, siue suppositum; sed quia dubium esse potest, secundum quam formam suppositum agat, quando plures habet formas, ideo per reduplicantem particulam significatur ea forma, secundum quam suppositum agit. Itaque sicut qui dicit, Petrus vt musicus canit, vt Medicus curat, vt homo ratiocinatur, significat illam personam, quæ dicitur Petrus secundum scientiam musicam canere secundum scientiam medicinæ curare; secundum rationalitatem, vt sic loquamur, ratiocinari; ita qui dicit, Christus vt Deus obedit Patri, significat Christum, qui est persona diuina, obedire Patri secundũ Deitatem. Et quoniam qui obedit distinguitur ab eo, cui obedit, sequitur vt Christus, qui obedit Patri secundum deitatem, distinguatur à Patre secundum Deitatem. Quod si filius distinguitur à Patre secundum Deitatem, euidenter sequitur, vt duæ sint Deitates Patri, & Filij, & alius Deus sit Pater, alius Deus sit Filius. quemadmodum ex eo qđ filius destinguitur à Patre secundum personalitatem, rectè colligunt omnes Theologi duas esse personalitates Patris & Filij, & aliam personam esse patrem, aliam personam esse Filium. Hoc igitur est argumentum, quod soluere debuissent Theologi illi Virtembergenses. Sed vt videtur, argumenti vim non perceperunt, cum tamen tam acuti videri velint, vt eorum comparatione cęteri omnes Asini dici possint.

Nec multo felicius ab altero nostro argumento se expediunt. His enim verbis alterum argumentum nostrum proponunt. *Rursus qui obedit, minor est illo, cui obedit, nam imperare superioris, obedire inferioris est. Ergo si Christus vt Deus Patri obedit; vt Deus, minor est Patre, & mentitur Symbolum Athanasij cũ ait; Aequalis Patri secundũ Diuinitatem, minor Patre, secundum humanitatem.* Respondent autem hoc modo: *Hæc ratio locum habet in ijs personis quæ non sunt eiusdem dignitatis: vbi hæc imperat, illa necessitate quadam paret etiam inuita. cum Christo autem, eiusq; obedientia res se aliter habet. Pater enim filio vt Deo non imperauit, vt coactus humanam naturam sumeret: Sed filius Dei sponte, & liberè hoc fecit secundum æternum decretum totius Trinitatis, quocirca etiam filij Dei obdientia alia est, quam obedientia subditi erga suum Magistratum.* Nouam hic audimus Theologiam, nouam Philosophiam, nouam vocabulorum acceptionem. hactenus enim obedientia virtus fuit, qua subditus superioris sui mandatum implet. Inter personas eiusdem prorsus dignitatis, atque adeo in omnibus æquales inauditum est esse veri nominis obedientiam, cum par in parem non habeat imperium, vel potestatem. Certè B. Paulus ad Ephes. 6. scribit, *Filij obedite parentibus. & rursum, serui obedite dominis.* & ad Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.* & ratio horum omnium est; quia Præpositus maior est subdito, dominus maior est seruo, Pater in humanis maior est Filio, quia senior, quia prudentior, quia causa. & Sanctus Augustinus serm. 6. de verbis Domini scribit, obedientiam superioribus esse præstandam, sed illo ordine, vt semper maiores minoribus anteponantur, ita vt filij parentibus obediãt, quia parentes maiores sunt filijs; sed magis Patriæ, quam parentibus, quia patria parentibus maior est; & magis, Deo, quam patriæ; quia Deus maior est, quam patria; sic etiam obediendum docet curatori, sed magis Proconsuli, quam curatori; magis Imperatori, quam Proconsuli; magis Deo; quam Imperatori. nec difficile esset multa huiusmodi testimonia proferre, non solum ex scripturis sanctis, & veteribus Patribus, sed etiam ex philosophis, alijsque scriptoribus profanis; apud quos semper obedientiæ, quasi è regione respondet imperium, & obedientia subdito, imperium Principi tribuitur. Neque rectè Aduersarij obedientiam respondentem imperio no agnoscũt, nisi in ijs, qui parent inuiti. quasi vero non sit illa vera & laudabilis obedientia, qua subditus libẽter Principi suo paret. Quæ cum ita sint, nisi Aduersarij vocabulis abuti, & obedientiæ nouam definitionem assignare velint, omnino coguntur, aut admittere cum Arianis; Christum secundum Diuinitatem esse Patre minorem, si Christum secundum Diuinitatem Patri veram obedientiam exhibuisse contendunt: aut negare debent Christum secundum Diuinitatem Patri obediuisse, si cum Catholicis æqualem Patri filiũ secundum Diuinitatem esse volunt.

Sed ineptissima præter ceteras est responsio ad argumentum tertium. Sic enim argumentum nostrum tertiũ ipsi proponunt. *Ad hæc, secundum illã naturam Christus obediuit, secundum quã mortuus est; nam ipsa mors obedientia fuit summa, & absolutissima; At nõ est mortuus Christus secundum Diuinitatem, sed solum secundum carnem: ergo nec secundum Diuinitatem, sed solum secundum humanitatem obediuit Patri.* Respõdent his verbis. *Voces vero, secundum, causam indicant propter quam filio Dei adscribitur quod humanitatis proprium est: & vicissim cur Deitatis propria Homi-*

ni

attribuantur, quia enim non duo, sed vnus duntaxat Christus est, in quo duæ diuersæ naturæ arctissimè, & intimè vnitæ sunt; idcirco hæ duæ naturæ, omnes istius personæ operationes, passiones, & gloriam quoque inter se cōmunicant &c. Mirū est valdè cur non animaduertant ex hac responsione sua non solui, sed confirmari argumentum nostrum. non si vox *κατά*, id est, secundum, indicat causam, cur tribuatur filio Dei, quod proprium est humanitatis, & homini Christo, quod propriū est Diuinitatis, certe nō licet dicere, filius Dei secundum Diuinitatem mortuus est, sicut non licet dicere, Christus homo secundum humanitatem creauit mundum: sed hoc modo dicendum est: filius Dei secundum humanitatem mortuus est, & Christus homo secundum Diuinitatem mundum creauit. causa enim cur filio Dei mors tribuatur, non est Diuinitas, sed Humanitas, & causa cur mundi creatio tribuatur homini non est Humanitas, sed Diuinitas, vt Aduersarij in sequenti pagina confitentur, & res ipsa per se clamat. Quod igitur opus est, vt nos in eorum errore confutando laboremus, cum ipsi tam apertè secum pugnent, & sententiam suam sua responsione confutent? Quod verò paulo post adduut, nos cum Nestorianis negare, Christum Deum esse natum, passum, mortuum: mera calumnia est. Nos enim etsi negamus, Christum vt Deum siue secundū Diuinitatem, passum & mortuum esse: tamen Christum Deum passum, & mortuum libentissimè confitemur. Denique (vt hunc locum aliquando concludamus) id vnum, ab aduersarijs peto, & quandoquidem ipsi in extremo libro refutationis huius prouocant omnes Iesuitas ad disputationem cum ea conditione, vt sola scriptura diuina sit Iudex; proferant vnum locum ex toto veteri, aut nouo testamento, vbi habeatur, Beatam Mariam matrem esse Christi vt Dei, & Christum vt Deum, siue, quod est idem, secundum Deitatem, obediuisse Patri, aut passum, & mortuum esse. Hactenus enim non protulerunt, nisi illa, *Sanguis Iesu Christi Filij Dei emundat nos ab omni peccato.* 1. Ioan. 1. & illud, *Non misit Deus filium suū in mundum, vt Iudicet Mundum, sed vt saluetur Mundus per ipsum,* Ioan. 3. & illud, *Ecce venio, in volumine libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui, & lex tua est in medio cordis mei.* Sed neque in his locus; neque vsquam alibi inuenient suas illas verborum nouitates. Vel certè sicut nos illis ostendimus scriptum esse 2. Corinth. 13. *Christus crucifixus est ex infirmitate*; id est ex ea parte qua erat infirmus, & passibilis nimirum ex Humanitate. & ad Rom. 1. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem* & denique 1. Petri 4. *Christo igitur in carne passo* ita nobis ipsi vicissim legant, alicubi scriptum esse: Qui crucifixus est ex virtute; id est ex ea parte, qua erat impassibilis, nimirū ex Diuinitate. Vel, Qui factus est ei ex semine David secūdū Diuinitatē; Vel, Christo igitur in Deitate passo. Quod cum ostendere non possint, intelligant se, Iudice scriptura, ad quam appellauerunt, omnino causa cecidisse. Reliqua omnia, quæ ad errores pertinent, omittenda censui, quoniam superioribus similia sunt, & mihi propositum est, non ad refutationem respondere, sed id solum ostendere, refutationem indignam esse, cui respondeatur.

In postrema libelli mei parte notaui mendacia libri Concordiæ, quæ tam perspicua sunt, vt mirum sit, ausos fuisse Aduersarios refutationem eorum aggredi. Sed quam aptè responderint, vno exemplo, vel altero demonstrabimus.

In 21. articulo Confessionis Augustanæ habentur hæc verba: *Hæc ferè summa est doctrina apud nos, in qua cerni potest, nihil inesse qđ discrepet à scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est.*

In his verbis notaui mendaciū contineri. quoniam in hoc ipso articulo 21. docent non esse inuocandos sanctos: & tamen non ignorant in Ecclesia Catholica veteri, & in Ecclesia Romana, vt nota est ex veterum scriptis, sanctos passim inuocatos fuisse. ac vt mendacium hoc tegi non posset, citaui in meo libello testimonia expressa pro inuocatione sanctorum Eusebij, Basilij, Chrysostomi, Græcorum; & Ambrosij, Augustini, Ruffini, Latinorum. Addidi testimonia Sancti Leonis Papæ, vt inde fides Ecclesiæ Romanæ veteris cognosceretur, & testimonium Prudentij ipso Leone antiquioris, qui testatur Romanam Ecclesiam consueuisse sanctos inuocare. Respondent in hac sua refutatione, testimonia veterum Patrum, quæ nos adduximus, pugnare cum diuino mandato, *Inuoca me,* & *Dominum Deum tuum adorabis*; & ideo veritati confessionis ipsorum nihil derogare. At nostra quæstio non est, an Patres vera scripserint, quanquam & hoc nullo negocio defendi potest, sed an scripserint, id est, an testentur, Ecclesiam sui temporis, quam veram Ecclesiam, Catholicam fuisse Aduersarij confitentur, sanctos inuocasse. Cum autem affirment Aduersarij Patres antiquos docuisse inuocationem sanctorum, eosquè accusent quod id fecerint contra mandatum Dei, quomodo non mentiuntur, vel mendacium non confirmant, cum dicunt, & repetunt doctrinam suam, quæ prohibet inuocationem sanctorum, à doctrina Ecclesiæ Catholicæ veteris non dissidere? Deinde vt probent in Ecclesia Romana veteri non fuisse vsum inuocandi Sanctos, adducunt vnum testimonium Ambrosij ex commētario in c. 1. ad Romanos, vbi videtur Ambrosius damnare Inuocationem Sāctorū, cum nō constet Ambrosium esse Doctorem Ecclesię Romanę. Sed multis modis respondere possumus. Nam primo auctor eorum commentariorum non damnat inuocationem sanctorum, sed errorem quorundam Gentilium, qui docebant Deū immediatè adiri nō posse. Sed necessario p quosdam inferiores virtutes cęlestes, adeundum esse. Secundò commentaria illa à viris doctis non tribuūtur Ambrosio. Tertiò, Ambrosius in libro de Viduis, quem nemo negat Ambrosij esse, apertissimè docet inuocationem Sanctorum, atque adeo apertè, vt Aduersarij hoc loco Ambrosium hoc nomine reprehendant, quod contra verbum Dei sanctos inuocandos esse docuerit. Quarto Ambrosius nusquā dicit in Romana Ecclesia non inuocari sanctos. & contra Prudentius qui æqualis Ambrosij fuit, disertis verbis in hymno de S. Laurentio Romanam Ecclesiam inuocare sanctos solitam esse testatur. atque idem testatur S. Leo Papa Romanus. Quæ omnia cum Aduersarij sciant, & saltem in nostro libello legerint, qua fronte mendacium excusare possunt, quo affirmant doctrinam suam ab Ecclesia Romana veteri non discrepare? Atque hoc de inuocatione sanctorum exempli

loco

mihi in mentem veniſſe, ut Illuſtriſſimos Principes, quamuis à religione Catholica alienos, mendacij reprehenderem. Illorum eſſe mendacia, quæ retuli, ſemper exiſtimaui, qui Confeſſionem Auguſtanam, qui Apologiam, qui librum Concordiæ confecerũt, id eſt, Philippi, Smiddelini, & paucorum aliorum Theologorum. Iſti enim ſunt, qui ſciebant, vel certè ſcire poterant, & ſciuiſſe præſumuntur falſa eſſe, quæ dicebant, & ſcribebant. Atque hoc eſt eſſe mendacem. Principes, & populi, quorum munus non eſt libros euoluere, quique ſuis Theologis crediderũt, ſeducti, circumuenti, decepti dici poſſunt, mendaces dici non poſſunt. *At* (inquiunt, Aduerſarij pag. 62.) *Idcirco Ieſuitæ non ſolo fœdo illo mendacij nomine contenti, adiuncto epitheto Illuſtre mendacium vocarunt, hoc eſt, vanitatem, & mendacium Principum, probè namque nouerunt, vocem hanc, illuſtre, in lingua Latina, præcipuè erga Principum perſonas vſurpari.* reſponderem profectè illuſtrem hanc eſſe calumniã, niſi timerem, ne id etiam detorquerent ad principum iniuriam. Ego igitur in Cicerone alijſque bonis linguæ Latinæ auctoribus frequentiſſimè legi (illuſtre) pro dilucido, & perſpicuo, pro verbo, vel facto Principis nunquam legi. Illuſtre periurium eſt in oratione Ciceronis, de Haruſpicum reſponſis. quod ſi Aduerſarij noſtri periurium hominum illuſtrium, id eſt, Principum, interpretentur, quis non rideat? Ita igitur Ieſuitæ de mendacijs Principum ne cogitantes quidem, illuſtria dixere mendacia Philippi Melanchthonis, aliorumque ſimilium ſectariorum, quomodo Tullius illuſtre periurium, quod perſpicua, ma-

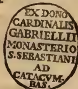
A nifeſta, clariſſima eſſent; nam vt idem ait Cicero in Partionibus, Illuſtre aliquanto plus eſt, quam dilucidum. *At*, inquiunt, *verba illa præfationis Concordiæ, in quibus mendacia notantur, Principum verba ſunt.* Verba quidem illa ita ſcripta ſunt, ac ſi à Principibus dicerentur, ſed à Theologis compoſita, & conſcripta ſunt. Principes enim nomine ſuo præfationem illam edi voluerunt, quo liber concordiæ plus auctoritatis haberet. Sed quemadmodum decepti ſunt, non autem mentiti, cum Concordiæ ſubſcripſerunt, quia vera eſſe crediderunt, quæ in ea continebantur: ita quoque cum præfationem à Theologis confectam ſuo nomine typis mandari voluerunt, non ipſi mentiti eſſe dicendi ſunt, quamuis in ea præfatione multa ſint falſa, ſed ij, qui ſcientes falſa eſſe, non veriti ſunt ea conſcribere. Quæ cum ita ſint, ſi Principes Lutherani rectè iudicare voluerint non de Ieſuitis querentur, à quibus nulla iniuria ſunt affecti, ſed Theologis ſuis meritò iraſcentur, atque ab his dignas pœnas repoſcent, qui ipſis ita impoſuerunt, vt errores grauiſſimos, mendaciaque clariſſima pro veritate eis obtruſerint. Quod autem ad libellum meũ attinet, is magnas agit Aduerſarijs gratias, quod cum antea ab Auctore ſuo neglectus, ſola Typographi benignitate lucem aſpiceret, nunc tantorum virorum ſummo conatu, totiſquè viribus oppugnatus, & nihil tamen læſus, cuius rei iudiciũ æquis lectorib. liberè libenterque permittitur, ab Auctore proprio, non ſolũ pro ſuo agnitus, & eiuſdem iuſſu editus, ſed etiam inter alios eius libellos optimo loco ſit collocatus.

B

C

Errata quæ in opuſculo Apendice Operum R. P. Roberti Bellarmini inter imprimendum typographiæ incuria contigere, ſic corrigito.

Col. 17. lit. E linea 3. viſſi ine gurra lege viſſi in guerra. 63. lit. E lin. 3. confeſſione lege Confeſſioni & paulo poſt Confeſſioni lege Cõfeſſionem. 73. lit. A lin. 3. libello, lege libellum. 74. lit. A. lin 6. rei memor. a, lege memoriam 87. A. lin. 5. Cæſari, lege Cæſar. 96. D. lin. 75. Parolus, lege Carolus. 102. D. lin. vltima, Henricus lege Henrici. 104 A. lin. 7 Heſtulpbum, lege Heſtulphum. 112. E in fine lin. vlt. Nonæ aquile, lege nouæ. 115. B. lin. 9. ac dignitates Auguſtorum, duplicatum, ſemel adimatur. 119. C. lin. 12. Odoace, lege Odoacrem. 121. D. li 2. ſcripſi lege ſcripſit. 123. C. lin. 14 carceri, lege carceri. 14 . D. lin. 9. Hac denique, lege Hic. 158. C. lin. 1. hanorati, lege honorari. 185 C. lin. 10. armatati, lege armati Colum. ead. paulo poſt lit. D. lin. 5. figmenta, lege pigmenta. 193. D. lin. 11. liberet, liceret. 194 C. lin. 4. tuenter, tuentur. 196. C. lin 7. protoypum, prototypum. 201. C. lin. 7. fuges, fruges. 207. C. lin. 2. acceptor, accepiator. 208. D. lin. 14. ſatisfactionem, ſatisfactionum. 210. D. lin. 2. multis, multi. 216. E. lin. 8. principes, princeps. 218. D. lin. 5. infinitio, infinito. 220. E. lin. 5. ſi. ſi 221. A. lin. 13. Mayrones, Mayronis. Col. ea. C. lin. 3. in ſecundam partem, lege in ſecunda parte. 221. C. lin. 5. quemadmodo, quemadmodum. 288 E. lin. 2. denque, denique. 290. lit. C. linea 3. Kemnitius, lege Kemnitius. 223. B. lin. 23. tiremes. leg. triremes, ibid. lin. 3. ieiunet, ieiunet. 225. D. lin. 6. inuncte, inuncte. 228. C lin. 1. extremo, externo. 235 B. lin. 5. Domicus, Dominicus Col. eod. C. lin. 4 bloſpemandi, blaſpemandi. 235. R. lin. 12. diſſentio, diſenſio. 242. C. lin. 13. leuiſſimam, leuiſſima. Col. ead. E. lin. 7. ſactus, ſanctus. 243. B. lin. 25. lagitio, largitio. 245. D. lin. 8. charitas, caritas. 247. D. lin. 9. indulgente, indulgentiæ 249. C. lin 4 quiri, requiti. 149. C. lin. 7. pro ſeipſi, ſeipſis. Col. ead. D. lin. 11. indulgetiæ, indulgentiæ Col. ead. E lin. 3. illi, illis. 258. B. lin. 4. ſatfacientis, ſatiſfacientis. 262. B. lin. 20. a debemus, debemus. 264 B. lin 7. milleſſio, millelimo. 272. D. lin. 11. quiem, quidem. 274. C. lin. 2. remiſſionem, remiſſionem. 296. B. lin. 4. aductum, adductum 299. E. lin. 1. peccatd, peccata. 307. A lin. 6. maximum, maximus 318. B. lin. 5. heſiarchã ; hæreſiarcham. 328. E. lin 20. parte, patre. 330 D. lin. 6. Conſilijs, Concilijs 311. A. lin. 9. infinitio, infinito. 333. C. lin. 22. Hoc, Non. 334. B. lin. 4. fide, fidei. 334. C. lin. 12. inferitur, inſeruit. 339. E. lin. 6. At quis, antiquis.

non conuenit populi multitudo, vel in qua non distribuitur populo Sacramentum; falsum est apud veteres non exstare memoriam eiusmodi Missarum, ante tempora Gregorij. Certè Augustinus Gregorium, ducentis ferè annis antecessit, & tamen lib. 22. de Ciuit. Dei, capitul. 8. scribit hæc verba; Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cupedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, Presbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante cessauit. Habes hic Missam in loco priuato, ab vno celebratam, sine distributione Eucharistiæ populo factam, & tamen vtilem, & Deo gratam, vt miraculum subsequens declarauit.

XX. MENDACIVM.

PAG. 29. in articulo de Confessione. *Antea*, inquiunt, *immodicè extollebantur satisfactiones, fidei verò & meriti Christi, ac iustitiæ fidei, nulla fiebat mentio.* Hoc mendacium refellunt omnes libri Catholicorum, in quibus & fides passim prædicatur, & virtus Sacramentorum, & ipsarum etiam satisfactionū, ad meritum Christi relata. Nunc vnus locus sancti Thomæ sufficiet; 3. p. q. 62. art. 5. Christus inquit sanctus Thomas, liberauit nos à peccatis nostris, præcipuè per suam passionem, non solùm efficienter, & meritoriè, sed etiam satisfactoriè. Similiter etiam per suā passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem, & hostiam Deo, vt dicitur ad Ephesios 5. Vnde manifestum est, quòd Sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi, &c. Et infrà: Per fidem Christus habitat in nobis, vt dicitur ad Ephes. 3. & ideò virtus Christi copulatur nobis per fidem, &c. Mentitur ergo qui dicit, ante hæc tempora nullam factam esse in Ecclesia fidei & meriti Christi mentionem.

XXI. MENDACIVM.

PAG. 34. in articulo de votis monasticis. *Augustini*, inquiunt, *tempore Monasteria erant libera collegia, postea corrupta disciplina, vbique addita sunt vota, vt tanquam excogitato carcere, disciplina restitueretur.*

Mendacium est hoc sanè dignissimum, cui non solùm octo millia Lutheranorum subscriberent; sed etiam tot illustres ciuitates, totque illustrissimi Principes, suffragium suum adiungerent. Quid enim? An non vixit August. tempore Augustini? Is igitur scribens in Psalm. 75. ita loquutus est: Nemo positus in Monasterio frater dicat, recedo de Monasterio, neque enim soli qui sunt in Monasterio, peruenturi sunt ad regnum cœlorum; & illi qui ibi non sunt, ad Deum nō pertinent. Respondetur ei, sed illi non vouerunt, tu

A Vouisti. Et in Psal. 99. de Monachis apostatis loquens: Dum non perseuerauerit, inquit, implere quod Vouit, fit desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi. Sed fortè non sufficit vnus: Nam in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. S. Ioan. Chrysost. qui ætate Augustini ita vixit, vt etiam ante Augustinum mortuus sit, in epist. 6. quæ est ad Theodorum, qui deserto Monasterio vxorem ducere voluerat (vt hoc tempore passim faciunt, qui ab Ecclesia ad Lutheranos deficiunt) Honorabiles, inquit, nuptiæ, sed etiam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum; quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen adulterio illud peius existimo, &c. At cur obsecro, nuptiæ Monachorum, adulterijs

B sunt peiores, si nullis votis tenentur? S. Hieronymvs, & ipse Augustino senior, in epistola ad Sabinū. Moris est, inquit, in Ægypti & Syriæ Monasterijs, vt tam virgo, quàm vidua, quæ se Deo voverint, & seculo renunciātes, oēs delicias seculi conculcarint, crinē Monasteriorū matrib. offerant desecandū. S. Epiphanivs scribens contra hæresim sexagesimam primam. Tradiderunt, inquit, sancti Apostoli, peccatum esse, post decretā virginitatem, ad nuptias cōuerti. S. Basilivs, qui nominatis aliquanto Patribus vetustior fuit, in proœmio Monasticarum constitutionum. Itaque inquit, qui à mundi vinculis liber esse cupit, nuptias veluti pedicas quasdam fugit, bis au-

C tem relictis, vitam suam Deo consecrat, & castitatem profitetur, vt neque facultas ipsi sit conuersionis ad nuptias. Et infrà, cap. 22. Constitut. meminit voti Obedientiæ. & cap. vltimo, voti Paupertatis. Idem in libro de virginitate, parum à medio: Cùm, inquit, Domino uirginitatem professæ fuit, carnali postmodum uoluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ, stupri scelus honesto cōiugij nomine obtegere cupiunt. Hæc dicta putentur Catharinæ coniugi Lutheri, ipsi autem Luthero conuenit, quòd paulò antè habet: Horrendo inquit Basilius, sacrilegio Christi sponsæ adulter efficitur. Denique idem Basil. in epistola ultima, quæ est ad uirginem lapsam. Et quia, inquit, impius in profundum collapsus, mala de cetero contemnit, etiam ipsa

D abnegas ad uerum sponsum pacta, neque esse uirgo, neque unquam promisisse clamans. Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram Deo, & Angelis, & hominibus, &c.

XXII. MENDACIVM.

IBIDEM sic aiunt. *Docebant vota paria esse baptismo; docebant se hoc vitæ genere mereri remissionem peccatorū & iustificationē coram Deo.* Et infrà: *Ita persuadebant vitam monasticam esse meliorem baptismo.* Et addit Philippus in Apologia, pag. 250. *docebant,*

E *applicata alijs, alios saluare.* At quis Catholicorum vnquam ita docuit? Dicimus quidem opera religionis, id est, castè uiuere, nihil proprij possidere, obedire maioribus, opera esse bona, & meritoria uitæ æternæ, si à Iustis fiant, & cōducere, ad satisfaciendū ꝓ peccatis, sicut cetera omnia opera bona: at mereri iustificationē illā, qua ex impijs efficimur iusti, nullus Catholicorum docet. Scimus enim non ex operibus iustitiæ,

quæ

A *Nullos patiuntur in Ecclesia idoneos doctores*. Et pag. 212. *Nunc hoc expendat prudens lector, quid frontis habeant isti nihili homines*. Et infrà, de grauissimis Theologis ait; *Quasi verò Ecclesiam valdè ornet ista publica infamia flagitiosarum, ac prodigiosarum libidinum, quæ flagrant apud illos sanctos Patres, qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt; ac pleraque ne verecundè quidem nominari queunt, quæ isti summa licentia faciunt*. Et pag. 220. *Illi Sardanapali consultò abutuntur prætextu religionis*. Et pag. 222. *Videtis, inquit, extremam impudentiam istorum nebulonum, &c.* Sanè prædicanda moderatio est, senes grauissimos, doctissimosque Theologos, nunc asinos, nunc nebulones, nunc Sardanapalos, nunc homines nihili B appellari, & sic appellari ab eo, qui vix Grammaticam benè teneat.

XXVI. MENDACIVM.

PAG. 59. in Apologia articulo 2. *Ad eundem modum, (inquit Philippus,) loquitur & Augustinus qui ait; Peccatum in baptismo remittitur, non vt non sit, sed vt non imputetur. Hic palam fatetur esse, hoc est, manere peccatum, tametsi non imputetur. Et hæc sententia, adeò placuit posterioribus, vt recitata sit & in decretis*.

Mirum profectò est, tantopere placere quibusdam C mendacia, vt ab eis auelli nulla ratione possint. Scripserat hoc idem Lutherus in assertione articuli 2. & ostensum illi fuit ab Episcopo Roffensi, nusquam dicere Augustinum, peccatum manere, & non imputari, sed concupiscentiam manere, & non imputari in peccatum, sicut verè non est peccatum. Hæc enim verba sunt Augustini: quæ corruptè citantur à Lutheranis, libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite 25. Si quæritur quomodo ista concupiscentia maneat in regenerato, in quo vniuersorum facta est remissio peccatorum? Respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non vt non sit, sed in peccatum non imputetur. Lib. quoque 6. in Iulianum cap. 8. non dicit Aug. peccatum actu manere, D reatu transire. Nec enim tam stupidus erat Aug. vt non intelligeret, ista non cohærere, peccatum actu manere, & non manere reatu; cùm ipse idem Aug. peccatum per reatum definere soleat. Et ibid. lib. 1. de nuptijs & concup. cap. 25. Cùm dicit, hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. Qui etiam passim asserit, concupiscentiam remanentem malum quoddam, & infirmitatem esse, nō autem peccatum. Tractatu 41. in Ioannem: Nunquid inquit, quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Et lib. 6. contra Iulianum, cap. 5. Omni peccato carent iustificati, sed non omni malo. Quid quod ipse etiam Philippus in colloquio VVuormatiensi, (vt Ioan. E Cochlæus testatur in discussione Confessionis Augustanæ, articulo 2.) ingenuè fassus est, malè hunc locū ex Augustino esse citatum, cùm id ei Ioan. Eckius obiecisset. Quid? quod multi nostrorum sæpius iam de hoc errore Lutheranos admonuerunt? Cùm igitur mendacium toties patefactum & refutatum, in libro Concordię, cui octo millia hominum subscripserunt, adhuc inueniatur: vnum è duobus necessarium est, aut hoc mendacium à sedecim millibus oculorum deprehendi non potuisse, aut voluisse aduersarios, etiam cum mendacijs Concordiam facere. Adde quod in decreto etiam Gratiani, dist. 4. de consecratione, can. Per Baptismum; non habetur peccatum manere (vt Philippus mentitur) sed concupiscentiam.

XXVII. MENDACIVM.

PAG. 62. in Apologia pro articulo 4. sic ait Philippus. *Damnant auctores confutationis Confessionis Augustanæ, quod affirmamus, homines fide consequi remissionem peccatorum, & fide in Christum iustificari*. At mendacium est. Non enim auctores Confessionis damnant, quod fide dicamus iustificari, sed quod fide sola. Illa enim confutatio, de qua Philippus loquitur, exstat in harmonia Confessionis Augustanæ, edita ab Andrea Fabritio Leodio, & in ea sic legimus, art. 5. Quod fidei mentionem hic faciunt, eatenus approbatur, quatenus de fide non sola, vt aliqui malè docent, sed quę per dilectionem operatur, vt Apostolus rectè docet, ad Gal. 5. intelligatur, hæc ibi.

XXVIII. MENDACIVM.

IBIDEM. *Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, & alij sancti Patres, elegerunt certum vitæ genus, &c.* Vel ex animo Philippus loquitur, cum sanctos vocat, Antonium, Bernardum, Dominicum, Franciscum, vel aliud sentit, aliud dicit. Si loquitur ex animo, destruit totam Confessionem Augustanam, & vniuersum prorsus Lutheranismum. Constat enim hos quatuor Patres Monachos fuisse, & Patres Monachorum, & omnes certum vestimenti genus excogitasse, cucullos gestasse, à certis cibis abstinuisse, vota continentiæ perpetuæ, & paupertatis, ac obedientiæ coluisse, atque alijs commendasse. Item Antonium certum est in solitudinem se contulisse, & omnia ciuilia officia deseruisse. Bernardum & Dominicum Missam assiduè dixisse, Papæ Romano adhæsisse, atque adeò Papistas supra modum fuisse: Franciscum denique nemo ignorat, in suo testamento fidem Romanæ Ecclesiæ commendasse; ac imperasse, vt si quis ex suis à fide Romanæ Ecclesiæ aberraret, is diligentissimè custoditus, in manus iudicum traderetur. Si verò aliud loquitur, aliud sentit, illius imitator, & filius est, qui mendax fuit ab initio, immo & qui pater mendacij, ab ipsa veritate nominatur.

XXIX. MENDACIVM.

PAG. 105. in Apologia. *Aduersarij*, inquit Philippus, *docent homines iustificari, dilectione & operibus; de fide, qua apprehendimus propitiatorem Christum, nihil dicunt: immò hanc fidem improbant, neq; improbant tantùm sententijs, aut scriptis, sed etiam ferro & supplicijs conantur in Ecclesia delere*. Iam sæpe diximus, veram fidem in Christum nos maximè requirere in negocio iustificationis; & propterea mentiri Philippum, cùm ait, nos de fide aut nihil dicere, aut fidem oppugnare. Specialem tamen illam fidem Lutheranorum, superbam, atque arrogantem, quæ sola vult iustificare, nec patitur comites, quos illi DEVS assignauit, meritò reijcimus, & de-

& deletam funditus, atque exterminatam optamus, quandoquidem & ipsa delet atque exterminat orationem, Sacramenta, opera bona, & quidquid DEUS ad salutem hominum instituit. Nam si quis nō orat ex fide, malè orat, & DEUM irritat potius, quàm placat, vt aduersarij etiam fatentur. Debet igitur fides orationem præcedere; at vbi est fides, ibi continuò est iustificatio; & certus est Lutheranus ex fide, sibi remissa esse peccata; neque potest ea de re sine grauissimo scelere dubitare; Ergo non potest orare ac dicere; Dimitte nobis debita nostra, vel cum publicano; DEUS propitius esto mihi peccatori; Sed cum Pharisæo dicendum illi est; Domine, gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri homines. Quomodo enim petere audebit, quod certò scit ex fide, se iam esse consecutum? Pari ratione sine fide Sacramenta non prosunt, sed obsunt; at fides vbi adest, mox iustificat; quorsum igitur Baptismus post fidem adhibetur? Niniuitæ quoque perdiderunt ieiunium illud suum tam laboriosum. Nam si absque fide ieiunarunt, nihil eis profuit; si fide præcedente, iam DEUS ante ieiunium placatus erat. Multa hic dici possent, sed caussa ista vsque ad fastidium iam à multis tractata est.

XXX. MENDACIUM.

PAG. 112. in Apologia. *Planè*, (inquit Philippus) *surdi sunt aduersarij, toties iam dictum est, legē sine Christo prodesse, propter quem placent bona opera. Sed illi vbique, excluso Christo, docent mereri iustificationem, opera legis*. Mentiris, Philippe, & tam impudēter, vt mirum sit, si quem inuenetis, qui tibi credat. Profer saltem vnum ex Theologis nostris, qui doceat, opera sine Christo mereri iustificationem. Certè ipsa confutatio Catholica, aduersus quàm potissimum Apologiam scribis, ita loquitur articulo 4. Attamen omnes Catholici fatentur, opera nostra ex se nullius esse meriti. Vide suprà, mendacio XX.

XXXI. MENDACIUM.

PAG. 124 in Apologia, articulo 6. sic ait Philip. *Nec offendat quenquam, quod sib Ecclesiæ nomen vēdicant. Nam Ecclesia Christi apud hos est, q Euangelium Christi rectè docent: non apud illos, qui prauas opiniones contra Euangelium defendunt*. Et passim in hac Apologia negat Philippos, apud nos esse Ecclesiam. At hoc falsum esse, ex eadem Apologia conuinci potest. Nam pag. sequenti, id est, 125. dicit Philippus; *Antichristum sedere in templo DEI, id est, ipse expooit, in Ecclesia dominari et gerere officia*. Et pag. 130. dicit; *Papam esse Antichristum*. Si ergo Papa tanquam Antichristus in Ecclesia dominatur, & gerit officia, & tamen non dominatur nec gerit officia inter Lutheranos, sed inter Papistas: Ergo non Luthereani, sed Papistæ sunt Ecclesia. Et præterea pag. 122. Philippus agnoscit aliquam offensionem, *eo quod schisma fecerit, & se cum suis diuulserit, ab illis, qui existimantur ordinarij Episcopi*; & addit, *se concordiam summo studio concupiuisse*: quod & alibi sæpe repetit. At si apud nos non est Ecclesia, sed regnum Antichristi, & ipsi Episcopi membra sunt Antichristi, certè non est crimen, à nobis & Episcopis nostris dissidere; sed è contrario potius crimen grauissimum est, cum Antichristo velle concordare. Concordet igitur secum liber Concordiæ, & aut apud nos Ecclesiam esse fateatur, aut non dicat Antichristum in Ecclesia magistratum gerere, neque nobiscum Concordiam desideret.

XXXII. MENDACIUM.

PAG. 129. in Apologia. *Manifestus*, (inquit Philippus) *error est, quòd docent aduersarij, mereri homines remissionem peccatorum dilectione erga DEUM, ante gratiam*. At profectò ne somniauit quidem vnquam vllus Catholicorum, quod hîc nobis obijcitur, & in confutatione Catholica passim repetitur, opera sine gratia nihil valere.

XXXIII. MENDACIUM.

IBidē. *Quid opus erit fide, si Sacramēta ex opere operato, sine bono motu vtentis iustificant?* At nullus Catholicorum dixit vel scripsit vnquam, in adultis non requiri cum Sacramentis motum interiorem fidei, displicentiæ, vel contritionis, &c. Et nos suprà, Mendacio XX. adduximus sanctum Thomam, asserentem applicari Christi meritum hominibus per fidem, in Sacramentis.

XXXIV. MENDACIUM.

PAG. 129. in Apologia, sic ait Philippus. *Sed fortasse aduersarij sic postulāt, definiri Ecclesiam quod sit Monarchia externa, suprema totius orbis terrarum, in qua oporteat Romanum Pontificem habere potestatem ἀνυπεύθυνον de qua nemini liceat disputare, aut iudicare, cōdē di articulos fidei, abolēdi Scipturas, qua velit instituendi cultus & sacrificia, &c.* Et infrà: *Atque hac definitio non Ecclesiæ Christi, sed Regni Pontificij, habet auctores non solùm Canonistas, sed etiam Danielem, cap. 11.*

Profer igitur vnum Canonistam, qui dicat Pontificem Romanum posse Scripturas abolere, instituere sacrifica, & similia facere, & cùm nō potueris, scito, te & esse & haberi mendacem. At nos facilè possumus ostendere, Lutherum vestrum id sibi auctoritatis arrogasse, vt aboleret plurimos sacrosanctæ Scripturæ libros, vt Machabæorum volumina, Epistolam Iacobi, Epistolam ad Hebræos, & alia quædam. Item, vt conderet nouum articulum, quo videlicet quisque ex fide credere teneatur se esse iustum, licet in omni bono opere peccet. Quod verò ex Daniele adducitur, ad demonstrandum Romanum Pontificem esse Antichristum, non in Pontificem, sed in Lutherum aptissimè quadrat. In eo enim loco Daniel Antichristo tribuit, non instituere sacrificia, quod vos Papæ tribuitis, sed tollere iuge sacrificium, quod Lutherus totis viribus facere conatus est. Addit ibidem Daniel, Antichristum contra omnes Deos pugnaturum; At Pontifex Romanus, vt vos quidē putatis, Deos innumerabiles colit, omnes videlicet Sanctos, & Sanctas, qui cum Christo regnant, cùm è contrario Lutherus aduersus omnes Sanctos bellum gerat.

XXXV. MENDACIVM.

PAG. 130. in Apologia, articulo de Ecclesia sic de Romanis Pontificibus loquitur Philippus. *Quotus quisque curat Euangelium, aut iudicat dignum lectione? Multi etiam palàm irrident religiones omnes*. At cur tam insignis criminis nullum testem citas, nisi quia non crimen Pontificum, sed tuum mendacium, tua blasphemia est? certè Innocentius III. ex illis est, quos non probatis, & tamen exstant sermones eius, exstant epistolæ, exstant alia opera plena sacris testimonijs. Quod idem de multis alijs dici posset vt omittam, quod semper Pontifices sacra fecerunt, vbi leguntur Euangelia non Latinè solùm, sed etiam Græcè.

XXXVI. MENDACIVM.

PAG. 136. in Apologia, articulo 10. sic mentitur Philippus. *Decimus articulus approbatus est, in quo confitemur nos sentire, quod in Cœna Domini verè, & substantialiter adsint corpus & sanguis Christi, & verè exhibeantur cum illis rebus, quæ videntur, pane & vino; his qui Sacramentum accipiunt*. At bone Philippe in articulo 10. Confessionis, quem nostri receperunt, nulla facta est mentio, panis & vini manentis cum corpore, & sanguine Christi; Hic enim est articulus decimus. De Cœna Domini docent, quod corpus & sanguis Christi; verè adsint, & distribuantur vescentibus in Cœna Domini. In Germanico autem exemplari additum erat; sub specie panis & vini. Tantum verò abest, vt Catholici tunc receperint talem articulum, de pane manente cum corpore Domini, vt expressè monuerint, recipiendum esse decretum Generalis Concilij de transubstantione panis in corpus, & vini in sanguinem Domini.

XXXVII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apologia, artic. 11. *Nunc de hac fide consequente remissionem peccatorum, nulla est sylla-ba in tanta mole Constitutionũ, Glossarũ, Summistarum, Cõfessionaliũ: nusquã ibi Christus legitur*. Si de fide loqueris; quæ sola iustificet, & certos absolutè reddat remissa esse peccata, non mireris, si ea fides non inueniatur in Glossis & Summis; nam cùm illæ fierent, ista nondum erat nata. At de fide vera in Christum & de ipso Christo, nihil in tot libris legi, mendacium est nimia crassum. Certè sanctus Antoninus, qui inter Summistas non postremum locum tenet, tam de fide, quàm de Christo fusissimè disserit. Nec vlli alij de talibus rebus siluerunt.

XXXVIII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apologia, art. 12. sic Philippus loquitur. *Quid hic Carole, Cæsar inuictissime, faciemus? Hæc est propria vox Euangelij, quòd fide consequamur remissionem peccatorum. Hanc vocem Euangelij damnant isti scriptores confutationis*. Sed non ita est, Philippe: non enim cõfutatio vsquam negat, nos fide consequi remissionem peccatorum; sed negat nos sola fide consequi remissionem peccatorum: quod &

A Euangelium passim negat, cùm & Sacramentis, & dilectioni, & pœnitentiæ tribuat remissionem peccatorum.

XXXIX. MENDACIVM.

Sed Sexies Geminatum.

PAG. 143. in Apologia, articulo 12. numerantur hæc dogmata, tanquam sint Catholicorum Theologorum. *Quod per bona opera extra gratiam facta, mereamur ex pacto diuino gratiam. Quod per attritionem mereamur gratiam. Quod ad deletionem peccati, sola detestatio criminis sufficiat. Quod per contri-*
B *tionem, non fide in Christum consequamur remissionem peccatorum. Quod potestas clauium valeat ad remissionem peccatorum, non coram* DEO, *sed coram Ecclesia. Quod susceptio Sacramenti pœnitentiæ, ex opere operato, sine bono motu vtentis, hoc est, sine fide in Christũ, conferat gratiam*. At hæc omnia non nostra dogmata, sed Philippi mendacia sunt. Nec dubium quin subscriberent contra ista dogmata, non octo millia, sed plusquam octingenta millia Catholicorum, vt iam periculum sit, ne suffurentur aduersarij Cretensibus illud Encomium Apostolicum, Cretenses semper mendaces.

C
XL. MENDACIVM.

PAG. 163. in Apologia, art. 12. de satisfactione loquens Philippus, sic ait. *Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate Scripturæ, & veterum scriptorum Ecclesiasticorum. Ac ne Lombardus quidem, de satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt in Ecclesia esse satisfactiones, nec animaduerterunt, illa spectacula instituta esse, tũ exempli caussa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam. Ideò superstitiosè finxerunt eas, non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum* DEVM *valere*. Et pag. 164. *Adhuc Lombardi tempore*
D *ignota erat (satisfactio.)* Et pag. 175. *Quod Patres mentionem faciunt satisfactionis, quod Concilia fecerunt canones, diximus suprà, disciplinam Ecclesiasticam fuisse exempli caussa constitutam; nec sentiebant, hanc disciplinam necessariam esse, vel ad culpæ, vel ad pœnæ remissionem.*

Hoc esse mendacium, vel vnus Cyprianus abundè declarabit. Is enim auctor, & sanctus, & antiquus, & doctissimus fuit. Nam de sanctitate, martyrium; de doctrina, volumina quæ reliquit; de antiquitate, historiæ omnes testimonium præbent: certè plus quàm octingentis annis, Petro Lombardo vetustior est Cyprianus. Is igitur in Sermone, qui est de lapsis, propè finem, ita loquitur. Qui autem pœnitentiam criminis
E tollunt, satisfactionis viam claudunt: ita fit, vt dum temeritate quorundam promittitur salus falsa, vel eripitur, spes veræ salutis adimatur. Vos verò fratres dilectissimi, quorum timor in DEVM pronus est, & in ruina licet animus constitutus, mali sui memor est; pœnitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, grauissimum conscientiæ crimen agnoscite; ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiã Domini, nec tamen iã veniam vindicantes. DEVS quantũ Patris pietate indulgens semper

& bonus est, tantum iudicis maiestate metuendus A est. Quàm magns deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putâsne tu Dominum citò posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti? Putas facilè eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensiùs, & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamẽtationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio & sordibus volutari: post indumentum Christi perditum, nullum hic iam velle vestitum, post diaboli cibum, malle ieiunium. Et B infrà: Sic sub Apostolis fides viguit, sic primus credentium populus Christi mandata seruauit. Et infrà: Pœnitenti, operanti, roganti, potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre, quidquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint sacerdotes: vel si quis plus eum suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignantis offensam, iusta deprecatione placauerit; dat ille & arma rursum, quibus victus armetur. Et infrà Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus & virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesiam; nec iam solùm Dei veniam
1 merebitur, sed coronam. Hæc ille. Habes hic in- C
2 primis ter nomen satisfactionis. Habes deinde, il-
lam consistere in operibus, luctu, cinere, cilicio, ie-
3 iunio, eleemosynis, precibus. Habes tertiò, hæc
non tantùm expedire, sed necessaria etiam esse; orare
oportet, inquit Cyprianus, & impensiùs rogare, &c.
4 Habes quartò, his operibus Deum placari; nam &
hoc aliquoties repetitum est, & proinde non ad solã
disciplinam externam, & politicam satisfactionem
5 pertinere. Habes quintò in vltimis verbis, per huiusmodi opera non solùm nos veniam, sed etiam coronã
6 promereri. Habes sextò, non sufficere fidem solam,
7 quando tam multa alia necessaria sunt. Habes septimò, non debere nos continuò veniam vindicare, etiã- D
si iam cœpimus non solùm credere, sed etiam time-
8 re & dolere. Habes postremò, sic sub Apostolis fidem
viguisse; & propterea mendacium esse Philippi, quòd
ista sint noua, & inaudita ante tempora Petri Lombardi.

XLI. MENDACIUM.

PAG. 180. in Apologia, articul. 13. *Hic damnamus* (inquit Philippus) *totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docet; quòd Sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam, ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire quòd per cærimoniam iustificemur, sine bono* E *motu cordis, hoc est, sine fide; & tamen hæc impia & perniciosa opinio, magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hæc ille. Ex ore tuo te iudico serue nequam. Nonne tu dixisti suprà, pag. 154. & 155. *Scholasticos cùm de Sacramento pœnitentiæ disputant, requirere contritionem vel attritionem;* & quid aliud est tam contritio, quàm attritio, nisi motus cordis? Deinde in ipsa confutatione, articulo 12. vt etiam in omnibus libris Scholasticorum, nonne passim incul- A catur, tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem, & satisfactionem? Et certè contritio, sine fide, spe, & dilectione, id est: sine tribus cordis motibus esse non potest.

XLII. MENDACIUM.

PAG. 184. in Apologia, articulo 15. *At isti* (inquit Philippus) *sentiunt Deum esse placatum, propitium, propter traditiones, non propter Christum.*

XLIII. MENDACIUM.

B PAG. 186. in Apologia, articulo 15. sic rursum mentitur Philippus. *Docent*, inquit, *quòd non propter Christum gratis iustificemur per fidem, sed per tales cultus.* Hæc & similia non egent confutatione, cùm nec aduersarius vllum pro se testem adducat. Et contrà eum omnes scholæ, omnia templa, omnes libri Catholicorum testentur.

XLIV. MENDACIUM.

Et Quidem Tergeminum.

C PAG. 185. in Apologia, articulo 15. *Has caussas habebant Patres* (inquit Philippus) *rituum seruandorum, vt apertè testatur Epiphan. in disputatione contra Encratitas, quod genus simile fuit Monachorum nostrorum. Fuerunt enim sodalitia, quæ sibi certas traditiones imponebant, abstinebant à vino, & in ipsa Cœna Domini, nullis carnibus vescebantur, ne piscium quidem, qua in re fratres Domini longè superabant; à coniugio verò vel maximè abhorrebant.* Et infrà: *Has obseruationes fingebant esse cultum Dei, & iustitiam, propter quam Deo accepti essent, quæ placarent iram Dei: hanc opinionem improbat Epiphanius.* Hic tria sunt apertissima mendacia. Primum, quòd 1
D Monachi nostri similes sint Encratitis, dum abstinent à vino, à carnibus, à coniugio. Nam Encratitæ abstinebant, vt à rebus natura sua immundis, & quæ nulli omnino hominum licita essent; & hoc damnat Epiphanius. Sic enim scribit hære. 47. quæ est Encratitarum; Nuptias palam Diabolicas esse decernunt, animata verò abominantes interdicunt. Et infrà. Vtuntur & ipsi mysterijs, per aquam; vino verò omnino non vtuntur, Diabolicum esse dicentes, & bibentes ac vtentes iniquos esse ac peccatores. At quis vnquam Monachorum Catholicorum, nuptias, Diaboli esse dixit, & non potius vt à Deo institutas in cõiugatis Catholicis honorauit? Quis animatas res abominans interdixit? quis vinum Diabolicum asseruit? E quis illud bibentes iniquos iudicauit? Quis non salteminter mysteria illo vsus est? Quod verò etiam tempore Epiphanij, Catholici Monachi, ad alios bonos fines, à coniugo abstinerent, & quidam eorum à vino, quidam à carnibus, suprà ostendimus, ex compendiaria doctrina eiusdem Epiphanij. Alterum mendacium est, quòd Encratitæ abstinerent à coniu- II
gio, carnibus & vino, propter cultum Dei, existimantes se eo modo Deum placaturos. Nam non meminit Epiphanius eo loco huius finis, id est.

est, cultus Dei; & clarissimè dicit, eos abstinere solitos, non continentiæ gratia, sed propter timorem, & imaginationem, vt ne condemnarentur propter animatorum esum. Iaque non abstinebant, vt Devm placarent, sed ne magis irritarent, cum crederent, res illas immundas esse, & contaminare eos, qui illis vterētur.

III. Tertium mēdacium est, quòd Epiphanius improbet hanc opinionem; quòd abstinentia à coniugio, carnibus & vino, sit vtilis ad colendum Deum. Nam neque hoc loco talis improbatio cernitur, & alibi apertissimè habetur approbatio. Sic enim Epiphanius scribit hæte. 48. quæ est Montanistarum; Pleræque enim sectarum matrimonium contrahere prohibent, & à cibis abstinere præcipiunt, non honestæ vitæ gratia exhortantes, non maioris virtutis gratia & præmiorum ac coronarum; sed abominabilia ea, quæ à Deo facta sunt, putantes. At verò sancta Ecclesia, & virginitatem glorificat, & solitudinem, ac castitatem laudat, & nuptias pudicas honorat, & suscipit: Scortationem verò & adulterium, ac petulantiam interdicit. Et infrà: Etenim cum moderatione quadam, Devs, verbum in Euangelio dixit; Si vis perfectus esse; misericordiam exhibeas hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & virginitatē ac castitatem, & continentiam exercere deligunt. Verum vnas nuptias honorat, etiamsi maximè sacerdotij dona per eos, qui ab vnis etiam nuptijs se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpressit: velut etiam Apostoli ipsius, Ecclesiasticam sacerdotij regulam ordinatè ac sanctè constituerunt. Quid hic dicis, Philippe? Nonne audis ab Epiphanio continentiam ab vxore, à vino & carnibus debere suscipi, gratia maioris virtutis & præmiorum ac coronarum? Item virginitatem cultum esse à Deo approbatum, & illi gratissimum? Denique sacerdotum continentiam, etiam ab vna vxore, sancitam ab Apostolis fuisse?

XLV. MENDACIVM.

PAG. 188, in Apologia, articulo 15. *Exstant* (inquit Philippus) *immensi libri, immò bibliothecæ totæ, nullam syllabam de Christo, de fide in Christum, de bonis operibus suæ cuiusque vocationis continentes, sed tantùm colligentes traditiones*. Si tu omnes bibliothecas adijsti, & omnes libros legisti, cur non indicas nobis, vel vnum auctorem Ecclesiasticum, qui de Christo & fide non loquatur?

XLVI. MENDACIVM.

PAG. 190. in Apologia, articulo 15. *Apud aduersarios* (inquit Philippus) *nulla prorsus est κατήχησις puerorum*. Quàm impudens hoc mendacium sit testantur innumerabiles Catechismi, qui à nostris editi sunt, nec vnquam defuit in Ecclesia puerilis institutio; sed stultum est respondere homini nihil probanti, & ad mentiendum proiectissimo.

XLVII. MENDACIVM.

PAG. 194. in Apologia. articulo 16. *Vanissimum est* (inquit Philippus) *quòd sit perfectio Christiana, non tenere proprium. Et infrà: Sed Monachi illam externam hypocrisim offuderunt oculis hominum, ne videri posset, in quibus rebus sit vera perfectio: quibus laudibus vexerunt communionem rerum, quasi Euangelicam? At hæ laudes plurimum habent periculi, præsertim cùm longè dissentiant à Scripturis.* Bene autem Philippus fecisset, si ad probandum, laudes vitæ communis dissentire à Scripturis, attulisset in medium verba illa B. Lucæ; (solet enim ipse plerumque, vt est insignis Dialecticus, ita connectere argumenta) Multitudinis autem credentium, erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorū q̄ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et paulò pòst: Et gratia magna erat in omnibus illis, neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Act. 4. Potuisset quoque Augustini commentarium adijcere, vt magis communiret sententiam suam. Is enim in sermone 1. de Communi clericorum vita, sic habet: Ecce dico, audite; Qui societatem communis vitæ iam susceptam, quæ laudatur in actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit. Et infrà: Ego scio quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere, Vouete, inquit, & reddite Domino Deo vestro. Ac breuiter, si quis legat duos illos Augustini sermones, mirum si non videat Philippi vanitatem.

XLVIII. MENDACIVM.

PAG. 195. in Apologia, art. 18. *Sed quid interest*, (inquit Philippus) *inter Pelagianos, & aduersarios nostros? cùm vtrique sentiant homines sine Spiritu sancto posse Deum diligere, & præcepta Dei facere, quo ad substantiam actuum, mereri gratiam ac iustificationem operibus, quæ ratio per se efficit sine Spiritu sancto?* Vis audire, quantum intersit inter nos & Pelagianos? quantum inter Catholicos & hæreticos. Neque Pelagianus error est, posse hominem aliqua præcepta, & aliquando facere quoad ab substantiam actuum, solis naturæ viribus, id est, sine speciali auxilio gratiæ Dei. Nam hoc idem & tu doces; nisi tecum fortasse pugnas, in eadem pagina. Hæc enim sunt verba tua. *Habet humana voluntas libertatē in operibus, & rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit: potest aliquo modo efficere iustitiam ciuilem, seu iustitiam operum, potest loqui de Deo, exhibere Deo certum cultum externo opere, obedire magistratibus, parentibus in opere externo eligendo, potest continere manus à cæde, ab adulterio, à furto.* Hæc tua, etiam nostra sunt: Et hoc vocamus implere quædam præcepta, quoad substantiam actuum. Porro diligere Deum super omnia sine Spiritu S. tribuit homini fortasse vnus aut alter Scholasticorum, sed grauiores repugnant, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alij. Quod autem opera sine Spiritu S. facta mereantur gratiam & iustificationem, nullus Theologorum docet, tuum est mendacium, tua calumnia.

XLIX. MENDACIVM.

PAG. 198. in Apologia, articulo 20. *Non est ferenda (inquit Philippus) blasphemia, tribuere honorem Christi nostris operibus. Nihil pudet iam istos Theologos, si talem sententiam in Ecclesia audent ferre.* At, bone vir, non id habet confutatio Theologorum, quod tu reprehendis. Nec enim vsquam dicunt Theologi illi, opera sine Christo mereri remissionem peccatorum. Sed negant, quod vos docetis, opera nostra, licet ex fide, licet ex gratia, licet ex Christi meritis procedant, nihil tamen mereri. Itaque cùm confutatio dicit, opera nostra mereri remissionem peccatorum, hunc hēt sensum, q̄d opera pœnitētię cum fide, & auxilio DEI facta, mereantur ex congruo, siue per modum dispositionis, culpæ remissionem, quam esse vocem Scripturarum & Patrum, suprà docuimus Mendacio VIII. Opera verò hominis iustificati, facta ex gratia, per Christi meritum nobis infusa, mereantur ex condigno remissionem pœnæ, quæ interdum relinquitur, culpa dimissa. Nam, vt ait August. Tractat. 124. in Ioan. Productior est pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Nec solùm pœnæ remissionem, sed & coronam gloriæ mereri nostras satisfactiones, paulò antè ex Cypriano audiuimus, in serm. de lapsis, in postremis verbis.

L. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apologia, art. 21. *Nec vident isti Asini, (inquit humanissimus Philippus) apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam exstare syllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione.* At quænam est ista consequentia; Loquitur Hieronymus de honoribus Sanctorum; Ergo non de inuocatione? Videlicet inuocatio non est honor, sed ignominia. Et idcirco nullum præter Christum, inuocari vultis, ne decus Christo proprium, cum alijs communicetur. Audi igitur: Vigilantius nolebat Sanctos honorari; & quoniam non ignorabat, præcipuum Sanctorum honorum, esse ipsorum inuocationem, duabus rationibus ostendit, non eos debere ab hominibus inuocari, tum, quia abditis receptaculis inclusi, non possent vbi vellent esse præsentes, & se inuocantibus per se opem ferre; tum etiam, quia nec posset vllus post mortem, pro alio apud DEVM aliquid impetrare, & proinde superuacanea esset inuocatio. Vtramque rationem Hieronymus refellit. Ais, inquit, vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram DEI, animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis (vbi videlicet à fidelibus præcipuè inuocantur) & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia recludantur. Tu DEO leges pones? Tu Apostolis vincula inijcies, &c. Et infrà: Dicis, inquit, quod dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus, postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio. Si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris; quanto magis post coronas, victorias, & triumphos? Cùm ergo Hieronymus Vigilantij argumenta refellat, quibus ille Sanctorum honoribus inuidens, inuocationem eorum oppugnabat, verè stupidi, ac ferme asini essemus, si non inde colligeremus, inuocationem Sanctorum à Hieronymo approbari.

LI. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apologia, articulo 21. *Neque reliqui veteres scriptores (inquit Philippus) ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis.* Non te pudet tantum Magistrum in Israel, aut nihil in veteribus legisse, aut tam impudenter mentiri? Proferam igitur viginti quatuor Patres, Gregorio antiquiores, qui instar viginti quatuor seniorum de Apocalypsi testimonium dicant pro inuocatione Sanctorum. Vide Dionys. Areopag. lib. de Ecclesiastica hierarchia, cap. 6. Iren. libro 5. Euseb. libro 13. de præpar. Euangel. c. 7. Athan. Serm. in Euangelium de S. Deipara. Basilium oratione in quadraginta Martyres; item in Psal. 33. Nazianzenum oratione in Cyprianum; item in Athanasium. Nyssenum oratione in S. Theodorum. Cyrillum Catechesi 5. Mystagogica. Ephrem Serm. de laudib. Martyrū. Chrys. hom. 66. ad populum Antiochenū. Itē hom. 43. in Genesin; hom. 8. in Matthæū homil. 1. in priorem ad Thessalonicenses. Theodoretum lib. 8. de curandis Græcorum affectionibus. Et in historia religiosa, ad finem singularum vitarum. Hilarium in Psal. 124. & in Psalm. 129. Ambrosium lib. 10. in Lucam, cap. 21. Et in lib. de viduis. Hieron. in Epitaphio Paulæ. Rufinum lib. 2. histor. Eccles. cap. 33. Prudentium in Hymno de sancto Cassiano; item de sancto Hippolyto; item de sancto Laurentio. Paulinum Nolanum, Epist. 12. ad Seuerum. Gaudentium Brixiensem, tractatu in dedicatione Basilicæ Concilij Sanctorum. Seuerum Sulpitium, Epist. ad Aurelium Diaconum, & Epist. ad Bassulam Socrum. Maximum Taurinensem, Serm. de sancta Agnete. Aug. libro de cura pro mortuis cap. 4. & Serm. 17. de verbis Apostoli. Leonem primum, Serm. 5. de Epiphania. Victorem Vticensem, lib. 3. de persecutione Vandalica. Fulgentium Ruspensem, Sermon. de laudibus beatæ MARIAE. His accedit Concilium Chalcedonense, 630. Patrum; & alia quæ suprà citauimus, Mendacio X.

LII. MENDACIVM.

PAG. 201. in Apologia, art. 21. *Triplex honos (inquit) probandus est. Primus est gratiarum actio. Secundus confirmatio fidei nostræ. Tertius imitatio fidei & ceterarum virtutum. Hos veros honores non requirunt aduersarij.* At vbi legisti, vel à quo audiuisti, nos non requirere hos honores?

LIII. MENDACIVM.

PAG. 220. in Apologia, pro coniugio sacerdotum. *Vituperabant Monachi, (inquit) coniugium, tanquam vitæ genus, quod vix vnquam Deo placeret, aut certè non placeret, nisi propter procreationem.* At omnes Monachi, qui commentaria in Magistrum scripserunt, agnoscunt tria bona, propter quæ Matrimonium Deo placeat, fidem, prolem, & Sacramentum. Vide lib. 4. Sent. dist. 31.

LIV.

LIV. MENDACIVM.

PAG. 223. in Apologia, pro coniugio sacerdotum, Philippus sic argumentatur. *Iouiniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo cælibatu. Impudens igitur mendacium est, coniugium sacerdotum, Iouiniani hæresim esse.*

Verum Philippus mentiatur nec ne, iudex sit beatus Hieronymus. Is igitur in lib. contra Vigilantium sic ait: Quomodo Euphorb. in Pythagora renatus esse perhibetur, sic in isto Iouiniani mens praua surrexit: vt in illo, & in hoc, diaboli respondere cogamur insidijs. Illæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus, inter phasidos aues & carnes suillas non tam emisit spiritum, quàm eructauit: iste caupo Calagurritanus, & in peruersum propter nomen viculi mutus Quintilianus, miscet aquam vino; & de artificio pristino, suæ venena perfidiæ Catholicæ fidei sociare conatur, impugnare virginitatem, odisse pudicitiam; in conuiuio secularium cōtra Sanctorum ieiunia proclamare. Prò nefas, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes; Si tamen Episcopi nominandi sunt; qui non ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint; nulli cœlibi credentes pudicitiam, immò ostendentes, quàm sanctè viuant; qui malè de omnibus suspicantur. Et nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Aegypti, & sedis Apostolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini fræna permittens, &c. Si igitur Hieronymo teste Vigilantij hæresis ac Iouiniani, vna atque eadem sententia fuit, adeò vt in Vigilantio Iouinianus reuixisse dicatur, mentitur Philippus, cùm ait, non fuisse hæresim Iouiniani oppositam continentiæ sacerdotum. Quod vero mendaciū etiam sit, Iouiniani tempore, mundo notam non fuisse legem perpetui cœlibatus, satis constat ex ijs, quæ suprà diximus, Mendacio XIV. necnon ex hoc ipso Hieronymi testimonio, & ex Augustino in libro de hæresibus, cap. 82. vbi legimus, quasdam sacras virgines, prouectæ iam ætatis, Iouiniano auctore, nuptias contraxisse. Quod certè D. Augustinus non reprehendisset, si virginitas consecrata Deo, votum perpetui cœlibatus non complecteretur, aut hoc votū illo tempore notum mundo non fuisset.

LV. MENDACIVM.

PAG. 226. in Apologia, de Missa. *Hic caussæ status est* (inquit Philippus) *de quo ita nobis monendi sunt lectores, vt Aeschines admonebat iudices, ne sinerent aduersarium extra caussam egredi. Nos in Confessione nostra ostendimus, nos sentire quòd Cœna Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro alijs, viuis aut mortuis, mereatur eis ex opere operato remissionem culpæ aut pœnæ...*

At mira ista peruersitas est, alios arguere eius peccati, quod ipse committis. Non enim iste est caussæ status, an Missa mereatur gratiam, & iustificet ex opere operato. Si enim iste status esset, caussa finita esset. Quæstio verò præcipua in eo consistit, an Missa sit verū & propriè dictum Sacrificium, quod omnes Lutherani negant, & Catholici omnes affirmant.

LVI. MENDACIVM.

PAG. 233. in Apologia, de Missa. *Sed aduersarij* (inquit) *vbique sacrificij nomen ad solam cærimoniam detorquent: prædicationem Euangelij, fidem, inuocationem, & similia omittunt; cùm cærimonia propter hæc instituta sit.* Fatemur quidem sacrificium propriè dictum, nec prædicationem Euangelij, nec inuocationem significare, sed oblationem corporis Christi, cum mystica cærimonia à sacerdote factam; sed quod non sit apud nos Euangelij prædicatio, nec inuocatio, nimis impudens mendacium est, cùm in ipsa celebratione sacrificij legatur Euangelium, & sæpe etiam exponatur, & multæ preces fundantur pro sacerdotibus, pro regibus, pro populo.

LVII. MENDACIVM.

PAG. 236. in Apologia, de Missa. *De fide* (inquit) *qua gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat ab aduersarijs mentio; De exercitijs fidei luctantis cum desperatione, de gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes conciones aduersariorum mutæ erant.* Magnus & mirabilis vir fuit Philippus, qui omnes libros legit, omnes conciones audiuit, etiamsi varijs in locis eodem tempore, aut varijs temporibus eodem loco haberentur. Et quod mirabilius est etiam illas conciones audiuit, quæ prius factæ sunt, quam ipse nasceretur, alioqui, vnde nouit, de gratuita remissione peccatorum propter Christum omnes conciones mutas fuisse.

LVIII. MENDACIVM.

PAG. 239. in Apologia, de Missa. *Transferunt* (inquit) *Missam & ad mortuos, liberans animas applicatione Sacramenti, à pœnis purgatorij; cùm sine fide nec viuis Missa prosit. Neque ex Scripturis, vel vnam syllabam afferre possunt, ad defensionem istarum fabularum, quas in Ecclesia magna auctoritate docent; neque Ecclesiæ veteris, neque Patrum testimonia habent.* Duo sunt hic mendacia. Vnum, quod applicatione Sacramenti, liberari dicamus animas à pœnis purgatorijs. Nemo enim Catholicorum hoc docet; sed quod de sacrificio dicimus, imperitè aut callidè transfert Philipphus ad Sacramentum. Alterum mendacium est, quod non habeamus testimonia veteris Ecclesiæ, quod Missa prosit etiam defunctis. Tot enim habemus testimonia, vt planè aduersarios obruere possimus. Concil. Carthaginense IV. Can. 79. iubet commendari defunctos orationibus, & oblationibus. Concil. VVormatiense Can. 10. iubet, etiam pro suspensis orari, & sacrificari. Similia passim in Concilijs leguntur. Tertullianus lib. de Monogamia. Pro anima, inquit, eius, oret, & offerat annuis diebus dormitionis eius. Cyprian. lib. 1. Epist. 9. Non est, inquit, quod pro dormitione eius apud nos fiat oblatio, aut deprecatio. Ambros. lib. 2. Epist. 8.

Itaque, inquit, non tàm deplorandam quàm prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Domino commendandam. Cyrillus Catechesi 5. Mystagogica. Maximum, inquit, credentes esse animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi sacrificij. Chrisost. hom. 69. ad pop. Antioch. Non temerè hæc ab Apostolis sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defuoctorum agatur memoria. Omitto ceteros.

LIX. MENDACIVM.

PAG. 247. in Apologia, de Missa. *Falsò,* (inquit Philippus) *citant aduersarij contra nos damnationem Aërij, quem dicunt propterea damnatum esse, quod negauerit in Missa oblationem fieri pro viuis & mortuis.*

Quæstio nostra cum Lutheranis est, an Missa prosit mortuis, nam quod viuis prosit, nemo negat. Porro August. lib. de hæresibus, cap. 53. inter dogmata propria Aërij et illud numerat. Orare, vel offerre pro mortuis oblationem, non oportere. At hoc idem omnes Lutherani dicunt.

LX. MENDACIVM.

IBIDEM, sic ait Philippus. *Epiphanius testatur Aërium sensisse, quòd orationes pro mortuis sint inutiles, id reprehendit, neque nos Aërio patrocinamur.* Si verum loquitur Philippus, mentitur altera pars Concordiæ, cui ferè concordant omnes Lutherani. Nam pag 381. *Purgatorium animarum, mera diaboli larua esse definitur.* At si nullum est purgatorium animarum, inutiles sunt orationes pro mortuis, vt volebat Aërius, nisi fortè velint Philippus, pro animabus beatis, aut damnatis orandum esse. Adde quod Epiphanius, hæresi 75. quæ est Aërij, refert etiam alium eiusdem errorem, & quidem ipsius verbis; Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum; *Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis, & reliquis. Si verò omnino volo ieiunare, qualemcunque eligam diem, à me ipso, & ieiunabo propter libertatem.* Et infrà: In diebus autem Paschatis (quos nos vocamus maiorem, siue sanctam hebdomadam) quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum salutes, per sanctas afflictiones; ipsi à summo mane obsonantur, carneq; ac vino venas suas explentes, cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Quæso te, Philippe, an non & vos hoc idem facitis, & docetis? Magis ingenuè Matthias Illyricus facit, qui Cent. 4. cap. 5. col. 401. agnoscit, Aërij dogmata fuisse, non orandum, nec offerendum pro mortuis; nec stata ieiunia seruanda; & quia horum similia docuit Lutherus, mauult Epiphanium & Augustinum hæreticos facere, quàm Aërium.

LXI. MENDACIVM.

PAG. 253. in Apologia, de votis monasticis *Obedientia, paupertas, & cælibatus,* (inquit Philippus) *exercitia sunt ἀδιάφορα. Ideoque sancti vti eis sine impietate possunt, sicut vsi sunt, Bernardus, Franciscus, & alij sancti viri, Et hi sunt propter vtilitatem corporalem, vt expeditiores essent ad docendum.* Scilicet, magna vtilitas corporalis erat S. Francisco, nudis pedibus ambulare, vna sola tunica eaque cilicina, & asperrima cooperiri, humi cubare, pane solo & aqua vt plurimum viuere, totas noctes vigilare. Deinde quid dicemus de S. Antonio, S. Hilarione, S. Paulo I. Eremita, immò de tot millibus sanctorum Anachoretarū, qui non fungebantur docendi officio, & tamen vitam pauperrimam & seuerissimam, in perpetuo cælibatu, & sub obedientiæ iugo ducebant? Porro S. Bernardus nō solum vilissimis pannis, & cibarijs aridissimis vtebatur, sed etiam Serm. trigesimo, in Cantica diligenter monuit, non esse Monachi, sed medici, corporis vtilitatem, & bonam valetudinem curare: Monachi verò esse, spiritus vtilitatem quærere, & carnē crucifigere, atque in ea te Dominum & Saluatorem imitari.

LXII. MENDACIVM.

PAG. 255. in Apologia. *Nemo nescit,* (inquit Philippus) *monasticam recens excogitatam esse.* Omitto, quod Patres ad Apostolos referunt, vt Euseb. lib. 2. hist. caput. 16. Epiphan. hære. 29. quæ est Nazaræorum, Hier. 1. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, in Philone. Ioan. Cassianus, lib. 2. de institutis Cœnobiorum, cap. 5. & Collatione 18. cap. 5. Aug. Serm. 2. de communi vita clericorum. Possidonius in vita S. August. Sozomenus lib. 1. hist. cap. 12. Et Nicephorus lib. 2. cap. 15. Certè Magdeburgenses Cent. 4. cap. 6. col. 464. anno 300. à Saluatoris aduentu ponunt initium Monastices. Quod si contendunt, Monachos huius temporis, non esse illis similes qui erant tempore Antonij, Hilarionis, Augustini; tamen non negant, nec possunt negare, quin saltem Monachatus qui nunc est, à tempore S. Benedicti initium sumpserit, id enim Lutherani omnes admittunt, cùm videant adhuc extare, & seruari regulas ab ipso conditas, & habitari Monasteria, quæ ille fundauit. S. autem Benedictus ante 1000. annos floruit. Nisi ergo apud Philippum mille anni sint, sicut dies vnus, vt Scripturæ loquuntur de temporibus, cùm DEI æternitate collatis, viderit ipse, quàm sit verum, vitam monasticam recens excogitatam.

LXIII. MENDACIVM.

PAG. 258. in Apologia, de votis monasticis. *Desertio facultatum* (inquit Philippus) *non habet mādatum aut consilium in Scripturis. Nam Euangelica paupertas, non est desertio rerum, sed non esse auarum, &c.* De hoc mendacio diximus suprà Mendacio VI. sanè deberet sufficere tot Sanctorum exemplum. Omnes enim illi veteres Monachi, qui tantoperè celebrantur à Patribus, verba Domini, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c. de rerum desertione intellexerunt.

LXIV. MENDACIVM.

PAG. 259. in Apologia, de votis monasticis, *Sancti,* (inquit Philippus) *in locum Chri-*

sti

sti subrogantur, & impiè coluntur. Longè aliud ostendunt litaniæ, aliæq; preces Catholicorum. Christo enim, vt vt Deo ac Domino dicimus, κύριε ἐλέησον, Christe eleyson, Sanctis verò, S. Maria, ora pro nobis; S. Petre, ora pro nobis. Sed antiqua ista calumnia est; quod enim Lutherani nunc dicunt, dixerunt olim Ethnici, Iudæi, hæretici, vt patet ex historia Eusebij, lib. 4. cap. 15. Et lib. 8. cap. 5. Ex Cyrillo lib. 6. & 10. in Iulianum. Ex Hieronymo libro contra Vigilantium. Et ex Augustino lib. 20. contra Faustum, c. 21.

LXV. MENDACIVM.

PAG. 263. in Apologia, de potestate Ecclesiastica. *Suas traditiones,* (inquit Philippus) *longè accuratius seruari postulant, quàm Euangelium.* Hoc de Episcopis Ecclesiæ generatim dictum, apertissimum mendacium est.

LXVI. MENDACIVM.

PAG. 267. Ibidem. *Libri aduersariorum,* inquit, *nusquam fidei mentionem faciunt, cùm de remissione peccatorum loquuntur. Nusquam docent de dignitate rerum ciuilium, nusquam docent quomodo Euangelium tradat iustitiam æternam.* Et hæc mendacia toties repetuntur in hac Apologia, vt mirum sit quomodo non ipsi auctori nauseam fecerint.

LXVII. MENDACIVM.

PAG. 268. Ibidem. *Cultus Sanctorum,* inquit, *plenus est apud eos manifesta idololatria.* At nos corde sentimus & voce asserimus, Sanctos non esse Deos, sed creaturas eximias. Nec illis vt Dijs sacrificamus, vt etiam D. Augustinus docet, lib. 22. Ciuit. Dei, cap. 10. Nec inuocamus, vt gratiam vel gloriam largiantur; Sed vt eam nobis à Deo precibus suis obtineant. Nec denique illabi eos animis, & corda scrutari existimamus, vt aduersarij nos credere mentiuntur; Sed Deo reuelante atque ostendente, quid nos petamus, cognoscere eos posse docemus.

Hic libellus tam fabrè aperit mendacia, reuellit errores Concordiæ Lutheranæ, vt nihil possit esse aut enucleatius aut neruosius in hoc generè. Nam animus fuit auctori, stringere rem, non explicare, sed stringere ea arte, vt Lutherani alioqui plumbei facilè tangant se tangi, aut potiùs euerti.

Censui ROBERTVS TVRNERVS Sacræ Theologiæ Doctor atque INGOLSTADII Professor, & pro tempore eiusdem facultatis DECANVS.

BREVIS APOLOGIA ROBERTI BELLARMINI PRO LIBELLO SVO DE LIBRO CONCORDIAE LVTHERANORVM.

CVM ante multos annos liber concordiæ Lutheranorum in Saxonia prodijsset: petijt à me vir quidam grauissimus atque doctissimus, & qui mihi iure suo imperare poterat, vt ei per literas significarem quid mihi de ea concordia videretur. Perlegi continuo librum, quem idem ipse ad me miserat, & sententiam meam de eo libro paucissimis verbis, id est, breuissimo libello comprehendi. Peruenit is meus libellus, nescio quomodo ad manus Dauidis Sartorij, egregij sanè Typographi, qui tunc Ingolstadij Catholicis libris excudendis magna cum laude operam dabat. Is verò per amicum quendam meum à me quæsiuit; moleste ne essem laturus, si is libellus typis ipsius emitteretur in lucem: respondi, quod res erat, me non eo animo libellũ confecisse, vt ederetur, sed vt ei parerem, qui mihi onus illud imposuerat: tamen si Theologi Ingolstadienses opusculum illud vtiliter edi posse iudicarent, me non repugnare quo minus id fieret. Ita libellus in lucem editus est. qui quoniam visus est non leuiter aduersarios pupugisse, iterum iussu clarissimæ memoriæ Stephani Regis Poloniæ potentissimi typis mandatus est: nec multo post in linguam Germanicam paraphrasticè conuersus, & auctus ita Ministrorum noui Euangelij bilem accendit, vt dignus visus sit qui ab vniuersa Academia Virtembergensium Theologorum coniunctis armis, & quasi agmine facto opprimeretur. Sed libellus ipse, vt audio viuit adhuc, immo ne guttã quidem cruoris emisit, sed clipeo veritatis armatus canit cum Propheta, *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum*. Et certè si Auctori ipsius vacaret in eiusmodi nugis tempus consumere, posset decem diebus decem alios similes libellos emittere de vanitate, erroribus, & mendacijs huius Refutationis. Ac vt rem ita se habere demonstrem, pauca quædam exempli gratia proferam. Totum enim librum aduersariorum refellere non esse operæ precium, nisi quem iuuet bonas horas male perdere, ex his paucis quæ dicemus lector intelliget. In prima parte libelli notaueram vanitatẽ eorum q̃ vt concordiam in doctrina maximam esse apud Lutheranos ostenderent, coegerant ad subscribendum dogmatibus fidei turbam Ludimagistrorum, Hipodidascalorum, & similium qui neque auctoritate, neque scientia pollent, vt de dogmatibus præsertim controuersis iudicare possint. atque addidi, nullum exemplum eiusmodi subscriptionum in negocio fidei posse ab antiquitate peti, cum ab Apostolicis temporibus per mille quingentos annos Concilijs tum Generalibus tum Nationalibus, vel Prouincialibus soli Prælati, qui iu-

A risdictionem habent, subscribere consueuerint. Ad hoc respondent Theologi Virtembergenses, his verbis, *Non latet nos, Deo laus, quæ ratio in Conciliorum subscriptionibus obseruata fuerit, quam etiam in nostris conuentibus ante hac multoties secuti sumus, vt si quid de religione scripto commendaretur, præcipui tantum Theologi subscriberent: quemadmodum in Smalchaldicis articulis videre licet. Quod autem etiam vulgariter, nec ita excellenter docti Ministri subscripserunt; in scripto publico omitti id bene poterat, nisi Electores, & Principes ad hoc coegisset impudentes vestræ calumniæ, quas contra ipsorum Theologos & Ministros in publicam confessionis Augustanæ contumeliam publicis typis euomuistis. Meminisse autem Iesuitæ debebant, qualibus ementitis*

B *titulis Tridentini Concilij Episcopi superbiuerint, vt homines in sui admirationem raperent, cum se Episcopos, & Patriarchas iactarunt nescio quorum locorum, in quæ nemo illorum unquam peruenit, neq; ex illis regionib. quisquam Ecclesiasticus ad Concilium Tridentinum missus erat.*

Hæc responsio satis indicat, eos nihil solidi habuisse, quo vanitatem illam à nobis notatam purgare possent: Primum. n. nõ eis obiecimus, quod antiquis Concilijs soli Theologi præstantes subscribere consueuerint, sed quod soli Prælati, qui iurisdictionem habent, id est, Episcopi. Itaque cum dicunt, non latere se, quæ ratio seruata sit in antiquis Concilijs, & eam à se

C quoque seruatam in suis conuentibus, vbi præcipui Theologi tantum subscripserunt; vel falso dicunt non latere se formam veterum Conciliorum, vel mentiuntur cum affirmant, eam à se in conuentibus suis esse seruatam. In veteribus enim Concilijs veros Episcopos, non autem Theologos quoscunque, in conuentibus autem Lutheranorum nullum verum Episcopum, sed Theologos nescio quos subscripsisse non dubium est.

Deinde cum addunt, omitti potuisse nomina Ministrorum vulgariter tantum, & non excellenter eruditorum nisi coegissent eos nostræ calumniæ, quibus eis exprobare solemus, quod nulla sit inter Ministros eorum concordia: nihil omnino dicunt, quod ad rem fa-

D ciat. Nos enim cum illis obijcimus, quod in grauissimis dogmatibus inter se non conueniant, non loquimur de turba imperitorum, quam scimus facile duci ab ijs, quos opinione doctrinæ suspiciunt: sed de viris doctis, vel certè qui docti haberi volunt. Scimus autem non solum in tota Germania inter varias Lutheranorum sectas, sed in ipsa Saxonia, atque inter eos, qui propriè Lutherani dici uolunt, dissensiones esse grauissimas, ut uel ex colloquio Altemburgensi cognosci potuit, ubi ex ipsa Saxonia duodecim uiri delecti ad componenda dissidia de religione, non solum grauissimos errores alij alijs obiecerunt, sed etiam inde absque vlla spe concordiæ discesserunt. Ad hanc

igitur

Igitur notam tantæ inter eos dissensionis eluendam, nihil omnino prodest subscriptio tot millium vilium personarum. Quid enim mirum, si ex vna factione sex tantum viri (tot enim fuerunt auctores libri Concordiæ) inter se conueniant, & octo millia imperitorum, sibique subiectorum ad subscribendum cogant? Certè in Ecclesia Catholica definitionibus Tridentini Concilij omnes omnino qui Catholici haberi volunt, siue docti, siue indocti, siue Principes, siue priuati, siue Itali, siue Galli, siue Hispani, siue Germani, siue Angli, siue Poloni, siue cuiuscunque regionis sint sententiam suam, iudiciumquè subijciunt.

Quod postremo adiungunt de Patribus Tridentini Concilij, quod nunquam viderint ea loca, quorũ titulos præferunt, inter splendida mendacia numerari potest. Exstat enim Concilium, extant nomina & tituli singulorum Episcoporum, atque inter trecentos ferme Episcopos, variarum nationum, nescio an tres, vel quatuor inueniri possint, quorum Ecclesiæ in ijs locis sitæ sint, vbi Episcopi tutum aditum habere non possunt.

In altera parte mei libelli reprehendi sex errores grauissimos contra Symbolum Apostolicum, quos in libro Concordiæ Aduersarij posuerunt. Ita vero ipsi in sua Refutatione respondent, vt errores erroribus addant & eam imperitiam rerum Theologicarũ præseferant, vt indociles omnino videantur.

Exemplum esto in refutatione primi erroris. Primus error à me notatus in eorum libro fuerat, quod Christus non solum vt homo; sed etiã vt Deus Patri fuerit obediens. *Respondent se hanc sententiam libenter agnoscere, nec opus est,* inquit, *vt Iesuitæ ex libro Concordiæ, & locis communibus Philippi istius doctrinæ nos prolixè conuincant: quandoquidem hæc non tantum constanter profiteamur, sed eam quoque summam nostrã consolationem esse ducamus, quod obedientia, qua iusti & beati reputamur, Christo non solum secundum humanitatem, verum etiam secundum Deitatem adscribatur.* Hæc illi. Nec solum admittunt Christum vt Deũ, obedisse Patri, sed etiam admittunt Beatam Virginem Mariam non tantum esse Matrem Dei, quæ est Catholicorum omnium sententia, verum etiam esse Matrem Christi vt Dei; quod est hactenus apud Christianos inauditum, cum; vt infra ostendam, reduplicatio, vt, non suppositum, sed formam reduplicet. *Quemadmodum,* inquiunt, *Maria Christi non solum vt hominis, sed etiam vt Dei Mater est, ita quoque Christus, non solum vt homo, sed etiam, vt Deus Patri obediens fuit.* Quid est autem, si propriè loqui velimus, B. Mariam esse Matrem Christi, non solum vt hominis, sed etiam vt Dei, nisi Christum à B. Maria diuinitatem habere; quemadmodum ab illa humanitatem habet? Quod si Christus à Matre humanitatem & Diuinitatem habet, certe antequam ex Virgine nasceretur, Deus non erat, immo neq; aliquid erat, qui est error Ebionis, & Photini.

Ex eodem ignorantiæ fundamento paulò post adiungunt, non posse negari, quin Christus vt Deus, fuerit Patri obediens, nisi duæ cum Nestorio affirmentur in Christo esse personæ, vna quæ obedierit Patri, videlicet persona humana, altera quæ Patri non obedierit, videlicet filius Dei. Quasi verò non possit vna & eadem persona diuina *in forma serui* (vt scripturæ verbis vtamur) obedire Patri, in forma Dei

A cum Patre iubere. Sic enim Apostolus ad Philipp. 2. de vna & eadem Christi persona dicit, quod *in forma Dei non rapinam putauerit, esse se æqualem Deo Patri, in forma serui Patri obediens fuerit vsque ad mortem, mortem autem Crucis.* & Sanctus Athanasius in Symbolo de eadem persona Christi dicit, *Æqualis Patri secundum Diuinitatem, minor Patre secundum Humanitatem.* Neq; aliud est, quod Theologi Catholici dicunt, Christus vnus, & idem, id est, vna & eadem persona, vt Deus, æqualis est Patri, vt homo, minor est Patre: vt Deus fuit ante Matrem, vt homo ex Matre principium habuit.

Sed vlterius progrediuntur Aduersarij, & obediẽ-
B tiam filio Dei tribuunt etiam antequam formam serui acciperet, id est, non solum secundum Deitatem, sed etiam secundum solam Deitatem, quod quemadmodum ab hæresi Ariana distingui possit, ipsi viderint. Afferunt enim illa verba Domini Ioan. 3. *Non misit Deus filium suum in mundum, vt condemnet mundum, sed vt seruetur mundus per eum.* Sic enim ipsi citant, qui vulgatæ atque antiquissimæ editionis rationem nullam habent. ac statim adiungunt, *Si igitur Deus filium suum vnigenitum in mundum misit, vt genus humanum seruaret, necesse est hunc filium Dei obedientem fuisse Patri, dum in Mundum venit, naturam humanam assumpsit, & in ea nos miseros peccatores redemit. Hinc de filio Dei æterno in Symbolo Niceno cã-*
C *tatur, Descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto, &c.* Hæc illi, ex quibus manifestè colligitur, eos sentire, filium Dei etiam ante quam esset homo, obediuisse Patri, ac per hoc secundum solam Deitatem. Filius enim Dei cum venit in Mundum, & naturam humanam assumpsit, non erat Deus & homo, sed Deus tantum, nisi quis ita desipiat, vt dicat, Deum & hominem descendisse de cœlo, vt fieret homo. Itaque Deus Verbum: cum non esset homo, descendit de cœlo, vt fieret homo, & ideo. Verbum caro factũ est, & ipsa incarnatio descensio fuit. Quod alijs verbis dicit Apostolus Philipp. 2. *Exinaniuit se metipsum formam serui accipiens.* quod si Deus Verbum cum nondum esset homo obediuit Patri, vt de-
D scenderet & fieret homo, quis non videt, obedientiã, ac per hoc subiectionem tribui Deo Verbo secundum solam diuinitatem; neque .n. secũdũ humanitatẽ, quã non habebat obedire poterat. At, inquiunt, Si Deus filium suum misit in mundum, vt carnẽ assumeret, quomodo non obediuit filius Patri, dum venit in mundũ, & carnem assumpsit? Hoc ipsum est argumentum Arianorum, qui ex missione colligebant subiectionẽ; sed respondebant maiores nostri veteribus Arianis & nos respondemus nouis Arianis, mittere non esse iubere, nec mitti semper esse parere. nam dominus quidem seruum iubendo mittit, amicus amicum hortando, inferior superiorem orando mittere potest. At
E certe negare non possunt Aduersarij, Spiritum sanctum mitti à Patre, & Filio: iuxta illud Ioan. 14. *Paracletus autem, quem mittet Pater in nomine meo.* & ca. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre:* & tamen Spiritum sanctum obedire Patri, & Filio, vel Patrem, & Filium imperare aliquid Spiritui sancto, ne aduersarij quidem admittere ausi sunt. Itaque vera est communis Theologorum sententia, missionem in diuinis non iussionem, non imperium; sed processionem vnius personę ab alia significare, cũ

noui

noui effectus connotatione. Sed operæ precium erit cognoscere quid Aduersarij ad nostra argumenta respondeant. Referunt primum hæc nostra verba. Si Christus, vt Deus, Patri obediuit, certè vt Deus à Patre distinguitur. Alius igitur Deus est Pater: alius De' est filius: sed vnus tantum est verus Deus, & constat Patrem esse verum Deum. non igitur filius est verus Deus nec *ὁμοούσιος* Patri, vt in Niczno Symbolo confitemur. Respondent deinde his verbis, *Rudes asinos Jesuitas istos esse oportet, quod distinguere nesciunt inter vnitatem Deitatis, & inter personas in hac vna Deitate. Nam certè filius a Patre distinctus est, tanquam persona diuina, quæ ipse Pater non est: & tamen non alius Deus quam Pater est. Atque ita Pater & Filius vnus Deus sunt, licet distinctæ personæ, quarũ vna alteri obedit.* Hæc illi. Qui qua modestia præditi sunt, eodem pollent acumine. Nos autem quia scimus vnitatem Deitatis cum sola personarum distinctione credi ab omnibus fidei Catholicæ professoribus, ideo tanquam exploratum errorem notauimus dogma Aduersariorum, ex quo sequitur, Deitatem filij distingui à Deitate Patris, & proinde filium non esse verum Deum, neque Patri consubstantialẽ. argumẽtũ vero, quo id sequi demõstrauimus, Aduersarij non soluerunt: quod enim illi exponunt, Christus vt Deus obediuit Patri, idem esse, ac si diceretur, Christus vt persona diuina obediuit Patri, vt alteri personæ diuinæ, nullo modo defendi põt. siquidẽ illa particula reduplicans, *vt*, non reduplicat suppositum, sed formam. neque enim dubium est, omnes actiones esse suppositorum, siue personarum, & idcirco non ponuntur reduplicantes particulæ ad notandam personam, siue suppositum; sed quia dubium esse potest, secundum quam formam suppositum agat, quando plures habet formas, ideo per reduplicantem particulam significatur ea forma, secundum quam suppositum agit. Itaque sicut qui dicit, Petrus vt musicus canit, vt Medicus curat, vt homo ratiocinatur, significat illam personam, quæ dicitur Petrus secundum scientiam musicam canere secundum scientiam medicinæ curare; secundum rationalitatem, vt sic loquamur, ratiocinari; ita qui dicit, Christus vt Deus obedit Patri, significat Christum, qui est persona diuina, obedire Patri secundũ Deitatem. Et quoniam qui obedit distinguitur ab eo, cui obedit, sequitur vt Christus, qui obedit Patri secundum deitatem, distinguatur à Patre secundum Deitatem. Quod si filius distinguitur à Patre secundum Deitatem, euidenter sequitur, vt duæ sint Deitates Patri, & Filij, & alius Deus sit Pater, alius Deus sit Filius. quemadmodum ex eo qd filius distinguitur à Patre secundum personalitatem, rectè colligunt omnes Theologi duas esse personalitates Patris & Filij, & aliam personam esse patrem, aliam personam esse Filium. Hoc igitur est argumentum, quod soluere debuissent Theologi illi Virtembergenses. Sed vt videtur, argumenti vim non perceperunt, cum tamen tam acuti videri velint, vt eorum comparatione cæteri omnes Asini dici possint.

Nec multo felicius ab altero nostro argumento se expediunt. His enim verbis alterum argumentum nostrum proponunt. *Rursus qui obedit, minor est illo, cui obedit, nam imperare superioris, obedire inferioris est. Ergo si Christus vt Deus Patri obedit; vt Deus, minor est Patre, & mentitur Symbolum Athanasij dũ ait; Aequalis Patri secundũ Diuinitatem, minor Patre, secundum humanitatem.* Respondent autem hoc modo: *Hæc ratio locum habet in ijs personis quæ non sunt eiusdem dignitatis: vbi hæc imperat, illa necessitate quadam paret etiam inuita. cum Christo autem, eiusq; obedientia res se aliter habet. Pater enim filio vt Deo non imperauit, vt coactus humanam naturam sumeret: Sed filius Dei spontè, & liberè hoc fecit secundum æternum decretum totius Trinitatis, quocirca etiam filij Dei obdientia alia est, quam obedientia subditi erga suum Magistratum.* Nouam hic audimus Theologiam, nouam Philosophiam, nouam vocabulorum acceptionem. hactenus enim obedientia virtus fuit, qua subditus superioris sui mandatum implet. Inter personas eiusdem protsus dignitatis, atque adeo in omnibus æquales inauditum est esse veri nominis obedientiam, cum par in parem non habeat imperium, vel potestatem. Certè B. Paulus ad Ephes. 6. scribit, *Filij obedite parentibus. & rursum, serui obedite dominis.* & ad Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.* & ratio horum omnium est; quia Præpositus maior est subdito, dominus maior est seruo, Pater in humanis maior est Filio, quia senior, quia prudentior, quia causa. & Sanctus Augustinus serm. 6. de verbis Domini scribit, obedientiam superioribus esse præstandam, sed illo ordine, vt semper maiores minoribus anteponantur, ita vt filij parentibus obediãt, quia parentes maiores sunt filijs; sed magis Patriæ, quam parentibus, quia patria parentibus maior est; & magis, Deo, quam patriæ; quia Deus maior est, quam patria; sic etiam obediendum docet curatori, sed magis Proconsuli, quam curatori; magis Imperatori, quam Proconsuli; magis Deo; quam Imperatori. nec difficile esset multa huiusmodi testimonia proferre, non solum ex scripturis sanctis, & veteribus Patribus, sed etiam ex philosophis, alijsque scriptoribus profanis, apud quos semper obedientiæ, quasi è regione respondet imperium, & obedientia subdito, imperium Principi tribuitur. Neque rectè Aduersarij obedientiam respondentem imperio no agnoscũt, nisi in ijs, qui parent inuiti. quasi vero non sit illa vera & laudabilis obedientia, qua subditus libẽter Principi suo paret. Quæ cum ita sint, nisi Aduersarij vocabulis abuti, & obedientiæ nouam definitionem assignare velint, omnino coguntur, aut admittere cum Arianis, Christum secundum Diuinitatem esse Patre minorem, si Christum secundum Diuinitatem Patri veram obedientiam exhibuisse contendunt: aut negare debent Christum secundum Diuinitatem Patri obediuisse, si cum Catholicis æqualem Patri filiũ secundum Diuinitatem esse volunt.

Sed ineptissima præter ceteras est responsio ad argumentum tertium. Sic enim argumentum nostrum tertiũ ipsi proponunt. *Ad hæc, secundum illã naturam Christus obediuit, secundum quã mortuus est; nam ipsa mors obedientia fuit summa, & absolutissima; At nõ est mortuus Christus secundum Diuinitatem, sed solum secundum carnem: ergo nec secundum Diuinitatem, sed solum secundum humanitatem obediuit Patri.* Respõdent his verbis. *Voces verò, secundum, causam indicant propter quam filio Dei adscribitur quod humanitatis proprium est: & vicissim cur Deitatis propria Homi-*

ni

tribuantur, quia enim non duo, sed vnus duntaxat A *Christus est, in quo duæ diuersæ naturæ arctissimè, & intimè vnitæ sunt; idcirco hæ duæ naturæ, omnes istius personæ operationes, passiones, & gloriam quoque inter se cõmunicant &c.* Mirũ est valdè cur non animaduertant ex hac responsione sua non solui, sed confirmari argumentum nostrum. non si vos *verè*, id est, secundum, indicat causam, cur tribuatur filio Dei, quod proprium est humanitatis, & homini Christo, quod propriũ est Diuinitatis, certe nõ licet dicere, filius Dei secundum Diuinitatem mortuus est, sicut non licet dicere, Christus homo secundum humanitatem creauit mundum: sed hoc modo dicendum est: filius Dei secundum humanitatem mortuus est, & Christus B homo secundum Diuinitatem mundum creauit. causa enim cur filio Dei mors tribuatur, non est Diuinitas, sed Humanitas, & causa cur mundi creatio tribuatur homini non est Humanitas, sed Diuinitas, vt Aduersarij in sequenti pagina confitentur, & res ipsa per se clamat. Quod igitur opus est, vt nos in eorum errore confutando laboremus, cum ipsi tam apertè secum pugnent, & sententiam suam sua responsione confutent? Quod verò paulo post addunt, nos cum Nestorianis negare, Christum Deum esse natum, passum, mortuum: mera calumnia est. Nos enim etsi negamus, Christum vt Deum siue secundũ Diuinitatem, passum & mortuum esse; tamen Christum Deum passum, & mortuum libentissimè con- C fitemur. Denique (vt hunc locum aliquando concludamus) id vnum, ab aduersarijs peto, & quandoquidem ipsi in extremo libro refutationis huius prouocant omnes Iesuitas ad disputationem cum ea conditione, vt sola scriptura diuina sit Iudex; proferant vnum locum ex toto veteri, aut nouo testamento, vbi habeatur, Beatam Mariam matrem esse Christi vt Dei, & Christum vt Deum, siue, quod est idem, secundum Deitatem, obediuisse Patri, aut passum, & mortuum esse. Hactenus enim non protulerunt, nisi illa, *Sanguis Iesu Christi Filij Dei emundat nos ab omni peccato.* 1. Ioan. 1. & illud, *Non misit Deus filium suũ in mundum, vt iudicet Mundum, sed vt saluetur Mun-* D *dus per ipsum*, Ioan. 3. & illud, *Ecce venio, in volumine libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui, & lex tua est in medio cordis mei.* Sed neque in his locus, neque vsquam alibi inuenient suas illas verborum nouitates. Vel certè sicut nos illis ostendimus scriptum esse 2. Corinth. 13. *Christus crucifixus est ex infirmitate*; id est ex ea parte qua erat infirmus, & passibilis nimirum ex Humanitate. & ad Rom. 1. *Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem* & denique 1. Petri 4. *Christo igitur in carne passo* ita nobis ipsi vicissim legant, alicubi scriptum esse. Qui crucifixus est ex virtute; id est ex ea parte, qua erat impassibilis, nimirũ ex Diuinitate. Vel, Qui factus est ei ex semine Dauid secũdũ Diuinitatẽ; Vel, E Christo igitur in Deitate passo. Quod cum ostendere non possint, intelligant se, Iudice scriptura, ad quam appellauerunt, omnino causa cecidisse. Reliqua omnia, quæ ad errores pertinent, omittenda censui, quoniam superioribus similia sunt, & mihi propositum est, non ad refutationem respondere, sed id solum ostendere, refutationem indignam esse, cui respondeatur.

In postrema libelli mei parte notaui mendacia libri Concordiæ, quæ tam perspicua sunt, vt mirum sit, ausos fuisse Aduersarios refutationem eorum aggredi. Sed quam aptè responderint, vno exemplo, vel altero demonstrabimus.

In 21. articulo Confessionis Augustanæ habentur hæc verba: *Hæc ferè summa est doctrinæ apud nos, in qua cerni potest, nihil inesse qd discrepet à scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est.*

In his verbis notaui mendaciũ contineri. quoniam in hoc ipso articulo 21. docent non esse inuocandos sanctos: & tamen non ignorant in Ecclesia Catholica veteri, & in Ecclesia Romana, vt nota est ex veterum scriptis, sanctos passim inuocatos fuisse. ac vt mendacium hoc tegi non posset, citaui in meo libello testimonia expressa pro inuocatione sanctorum Eusebij, Basilij, Chrysostomi, Græcorum, & Ambrosij, Augustini, Ruffini, Latinorum. Addidi testimonia Sancti Leonis Papæ, vt inde fides Ecclesiæ Romanæ veteris cognosceretur, & testimonium Prudentij ipso Leone antiquioris, qui testatur Romanam Ecclesiam consueuisse sanctos inuocare. Respondent in hac sua refutatione, testimonia veterum Patrum, quæ nos adduximus, pugnare cum diuino mandato, *Inuoca me, & Dominum Deum tuum adorabis;* & ideo veritati confessionis ipsorum nihil derogare.

At nostra quæstio non est, an Patres vera scripserint, quanquam & hoc nullo negocio defendi potest, sed an scripserint, id est, an testentur, Ecclesiam sui temporis, quam veram Ecclesiam, Catholicam fuisse Aduersarij confitentur, sanctos inuocasse. Cum autem affirment Aduersarij Patres antiquos docuisse inuocationem sanctorum, eosque accusent quod id fecerint contra mandatum Dei, quomodo non mentiuntur, vel mendacium non confirmant, cum dicunt, & repetunt doctrinam suam, quæ prohibet innocationem sanctorum, à doctrina Ecclesiæ Catholicæ veteris non dissidere? Deinde vt probent in Ecclesia Romana veteri non fuisse vsum inuocandi Sanctos, adducunt vnum testimonium Ambrosij ex commentario in c. 1. ad Romanos, vbi videtur Ambrosius damnare Inuocationem Sãctorũ, cum tñ constet Ambrosium esse Doctorem Ecclesię Romanę. Sed multis modis respondere possumus. Nam primo auctor eorum commentariorum non damnat inuocationem sanctorum, sed errorem quorundam Gentilium, qui docebant Deũ immediatè adiri nõ posse. Sed necessario p quosdam inferiores virtutes celestes, adeundum esse. Secundò commentaria illa à viris doctis non tribuuntur Ambrosio. Tertiò, Ambrosius in libro de Viduis, quem nemo negat Ambrosij esse, apertissimè docet inuocationem Sanctorum, atque adeo apertè, vt Aduersarij hoc loco Ambrosium hoc nomine reprehendant, quod contra verbum Dei sanctos inuocandos esse docuerit. Quartò Ambrosius nusquã dicit in Romana Ecclesia non inuocari sanctos. & contra Prudentius qui æqualis Ambrosij fuit, disertis verbis in hymno de S. Laurentio Romanam Ecclesiam inuocare sanctos solitam esse testatur. atque idem testatur S. Leo Papa Romanus. Quæ omnia cum Aduersarij sciant, & saltem in nostro libello legerint, qua fronte mendacium excusare possunt, quo affirmant doctrinam suam ab Ecclesiã Romana veteri non discrepare? Atque hoc de inuocatione sanctorum exempli

loco

mihi in mentem venisse, ut Illustrissimos Principes, quamuis à religione Catholica alienos, mendacij reprehenderem. Illorum esse mendacia, quæ retuli, semper existimaui, qui Confessionem Augustanam, qui Apologiam, qui librum Concordiæ confecerũt, id est, Philippi, Smiddelini, & paucorum aliorum Theologorum. Isti enim sunt, qui sciebant, vel certè scire poterant, & sciuisse præsumuntur falsa esse, quæ dicebant, & scribebant. Atque hoc est esse mendacem. Principes, & populi, quorum munus non est libros euoluere, qui que suis Theologis crediderũt, seducti, circumuenti, decepti dici possunt, mendaces dici non possunt. *At* (inquiunt, Aduersarij pag. 62.) *Idcirco Iesuita non solo fœdo illo mendacij nomine contenti, adiuncto epitheto Illustre mendacium vocarunt, hoc est, vanitatem, & mendacium Principum, probè namque nouerant, vocem hanc, illustre, in lingua Latina, præcipuè erga Principum personas vsurpari.* respondere m profecto: illustrem hanc esse calumniã, nisi timerem, ne id etiam detorquerent ad principum iniuriam. Ego igitur in Cicerone alijsque bonis linguæ Latinæ auctoribus frequentissimè legi (illustre) pro dilucido, & perspicuo, pro verbo, vel facto Principis nunquam legi. Illustre periurium est in oratione Ciceronis, de Haruspicum responsis. quod si Aduersarij nostri periurium hominum illustrium, id est, Principum, interpretentur, quis non rideat? Ita igitur Iesuitæ de mendacijs Principum ne cogitantes quidem, illustria dixere mendacia Philippi Melanchthonis, aliorumque similium sectatorum, quomodo Tullius illustre periurium, quod perspicua, manifesta, elatissima essent; nam vt idem ait Cicero in Partionibus, Illustre aliquanto plus est, quam dilucidum. *At*, inquiunt, *verba illa præfationis Concordiæ, in quibus mendacia notantur, Principum verba sunt.* Verba quidem illa ita scripta sunt, ac si à Principibus dicerentur, sed à Theologis composita, & conscripta sunt. Principes enim nomine suo præfationem illam edi voluerunt, quo libet concordiæ plus auctoritatis haberet. Sed quemadmodum decepti sunt, non autem mentiti, cum Concordiæ subscripserunt, quia vera esse crediderunt, quæ in ea continebantur: ita quoque cum præfationem à Theologis confectam suo nomine typis mandari voluerunt, non ipsi mentiti esse dicendi sunt, quamuis in ea præfatione multa sint falsa, sed ij, qui scientes falsa esse, non veriti sunt ea conscribere. Quæ cum ita sint, si Principes Lutherani rectè iudicare voluerint non de Iesuitis querentur, à quibus nulla iniuria sunt affecti, sed Theologis suis meritò irascentur, atque ab his dignas pœnas reposcent, qui ipsis ita imposuerunt, vt errores grauissimos, mendaciaque clarissima pro veritate eis obtruserint. Quod autem ad libellum meũ attinet, is magnas agit Aduersarijs gratias, quod cum antea ab Auctore suo neglectus, sola Typographi benignitate lucem aspiceret, nunc tantorum virorum summo conatu, totisquè viribus oppugnatus, & nihil tamen læsus, cuius rei iudiciũ æquis lectorib. liberè libenterque permittitur, ab Auctore proprio, non solũ pro suo agnitus, & eiusdem iussu editus, sed etiam inter alios eius libellos optimo loco sit collocatus.

Errata quæ in opusculo Apendice Operum R. P. Roberti Bellarmini inter imprimendum typographiæ incuria contigere, sic corrigito.

Col. 17. lit. E linea 3. vissi ine gurra lege vissi in guerra. 63. lit. E lin. 3. confessione lege Confessioni & paulo post Confessioni lege Cõfessionem. 73. lit. A lin. 3. libello, lege libellum. 74. lit. A. lin 8. rei memoria, lege memoriam 87. A. lin. 5. Carsari, lege Cæsar. 96. D. lin. 73. Parolus, lege Carolus. 102. D. lin. vltima, Henricus lege Henrici. 104 A. lin. 7. Hestulpbum, lege Hestulphum. 112. E in fine lin. vlt. Nouæ aquile, lege nouæ. 111. B. lin. 9. ac dignitates Augustorum, 3uplicatum, semel adimatur. 119. C. lin. 12. Odoace, lege Odoacrem. 121. D. li 2. scripsit lege scripsit. 123. C. lin. 14 carceri, lege carceri. 14. . D. lin. 9. Hac denique, lege Hic. 158. C. lin. 1. hanorari, lege honorari. 185 C. lin. 10. armatati, lege armati Colum. ead. paulo post lit. D. lin. 5. figmenta, lege ngm. nta. 193. D. lin. 11. liberet, liceret. 194. C. lin. 4. tuenter, tuentur. 196. C. lin 7. protoypum, prototypum. 201. C. lin. 7. fuges, fruges. 207. C. lin. 2. acceptor, acceptator. 208. D. lin. 14. satisfactionem, satisfactionum. 210. D. lin. 2. multis, multi. 116. E. lin. 8. principes, princeps. 218. D. lin. 5. infinitio, infinito. 220. E. lin. 5. si. fi 221. A. lin. 13. Mayrones, Mayronis. Col. ea. C. lin. 3. in secundam partem, lege in secunda parte. 211. C. lin. 5. quemadmodo, quemadmodum. 185 E. lin. 2. denque, denique. 290. lit. C. linea 3. Kemnitius, lege Kemnitius. 223. B. lin. 13. tiremes. leg. triremes, ibid. lin. 3. ieiunnet, ieiunet. 225. D. lin. 6. inunde, inunde. 225. C lin. 1. extremo, externo. 235 B. lin. 3. Domicus, Dominicus Col. ead. C. lin. 4 blospemandi, blasfemandi. 235. B. lin. 12. dissentio, disensio. 240. C. lin. 13. leuissimam, leuissima. Col. ead. E. lin. 7. factus, sanctus. 243. B. lin. 15. lagitio, largitio. 245. D. lin. 8. charitas, caritas. 247. D. lin. 9. indulgente, indulgentiæ 249. C. lin 4. quiri, reguari. 249. C. lin. 7. pro seipsi, scipsis. Col. ead. D. lin. 11. indulgetiæ, indulgentiæ Col. ead. E lin. 3. illi, illis. 258. B. lin. 4. isatfacientis, satisfacientis. 262. B. lin. 10. adebemus, debemus. 264 B. lin 7. millessio, millesimo. 272. D. lin. 11. quiem, quidem. 274. C. lin. 2. remissionem, remissionem. 296. B. lin. 4. aductum, adductum 299. E. lin. 1. peccatd, peccata. 307. A lin. 6. maximum, maximus 318. B. lin. 5. hesiarchã ; hæresiarcham. 328. E. lin 50. parte, patre. 330 D. lin. 6. Consilijs, Concilijs 331. A. lin. 9. infinitio, infinito. 333. C. lin. 11. Hoc, Non. 334. B. lin. 4. fide, fidei. 334. C. lin. 12. inferiter, inseruit. 339. E. lin. 6. At quis, antiquis.

